។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គុត្តរនិកាយេ

ឯកកនិបាត-អដ្ឋកថា

គន្ថារម្ភកថា

“ករុណាសីតលហទយំ , បញ្ញាបជ្ជោតវិហតមោហតមំ;
សនរាមរលោកគរុំ, វន្ទេ **សុគតំ** គតិវិមុត្តំ។

“ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធភាវំ, ភាវេត្វា ចេវ សច្ឆិកត្វា ច;
យំ ឧបគតោ គតមលំ, វន្ទេ តមនុត្តរំ **ធម្មំ**។

“សុគតស្ស ឱរសានំ, បុត្តានំ មារសេនមថនានំ;
អដ្ឋន្នម្បិ សមូហំ, សិរសា វន្ទេ **អរិយសង្ឃំ**។

“ឥតិ មេ បសន្នមតិនោ, រតនត្តយវន្ទនាមយំ បុញ្ញំ;
យំ សុវិហតន្តរាយោ, ហុត្វា តស្សានុភាវេន។

“ឯកកទុកាទិបដិមណ្ឌិតស្ស **អង្គុត្តរាគមវរស្ស**;
ធម្មកថិកបុង្គវានំ, វិចិត្តបដិភានជននស្ស។

“អត្ថប្បកាសនត្ថំ, **អដ្ឋកថា** អាទិតោ វសិសតេហិ;
បញ្ចហិ យា សង្គីតា, អនុសង្គីតា ច បច្ឆាបិ។

“សីហឡទីបំ បន អាភតាថ វសិនា មហាមហិន្ទេន;
ឋបិតា សីហឡភាសាយ, ទីបវាសីនមត្ថាយ។

“អបនេត្វាន តតោហំ, សីហឡភាសំ មនោរមំ ភាសំ;
តន្តិនយានុច្ឆវិកំ, អារោបេន្តោ វិគតទោសំ។

“សមយំ អវិលោមេន្តោ, ថេរានំ ថេរវំសទីបានំ;
សុនិបុណវិនិច្ឆយានំ, មហាវិហារេ និវាសីនំ។

“ហិត្វា បុនប្បុនាគតមត្ថំ, អត្ថំ បកាសយិស្សាមិ;
សុជនស្ស ច តុដ្ឋត្ថំ, ចិរដ្ឋិតត្ថញ្ច ធម្មស្ស។

“សាវត្ថិបភូតីនំ, នគរានំ វណ្ណនា កតា ហេដ្ឋា;
ទីឃស្ស មជ្ឈិមស្ស ច, យា មេ អត្ថំ វទន្តេន។

“វិត្ថារវសេន សុទំ, វត្ថូនិ ច តត្ថ យានិ វុត្តានិ;
តេសម្បិ ន ឥធ ភិយ្យោ, វិត្ថារកថំ ករិស្សាមិ។

“សុត្តានំ បន អត្ថា, ន វិនា វត្ថូហិ យេ បកាសន្តិ;
តេសំ បកាសនត្ថំ, វត្ថូនិបិ ទស្សយិស្សាមិ។

“សីលកថា ធុតធម្មា, កម្មដ្ឋានានិ ចេវ សព្ពានិ;
ចរិយាវិធានសហិតោ, ឈានសមាបត្តិវិត្ថារោ។

“សញ្ញា ច អភិញ្ញាយោ, បញ្ញាសង្កលននិច្ឆយោ ចេវ;
ខន្ធាធាតាយតនិន្ទ្រិយានិ, អរិយានិ ចេវ ចត្តារិ។

“សច្ចានិ បច្ចយាការទេសនា សុបរិសុទ្ធនិបុណនយា;
អវិមុត្តតន្តិមគ្គា, វិបស្សនាភាវនា ចេវ។

“ឥតិ បន សព្ពំ យស្មា, **វិសុទ្ធិមគ្គេ** មយា សុបរិសុទ្ធំ;
វុត្តំ តស្មា ភិយ្យោ, ន តំ ឥធ វិចារយិស្សាមិ។

“មជ្ឈេ **វិសុទ្ធិមគ្គោ,** ឯស ចតុន្នម្បិ អាគមានញ្ហិ;
ឋត្វា បកាសយិស្សតិ, តត្ថ យថាភាសិតមត្ថំ។

“ឥច្ចេវ កតោ តស្មា, តម្បិ គហេត្វាន សទ្ធិមេតាយ;
អដ្ឋកថាយ វិជានថ, អង្គុត្តរនិស្សិតំ អត្ថ”ន្តិ។

សំខេបកថា

១. រូបាទិវគ្គវណ្ណនា

តត្ថ **អង្គុត្តរាគមោ** នាម ឯកកនិបាតោ ទុកនិបាតោ តិកនិបាតោ ចតុក្កនិបាតោ បញ្ចកនិបាតោ ឆក្កនិបាតោ សត្តកនិបាតោ អដ្ឋកនិបាតោ នវកនិបាតោ ទសកនិបាតោ ឯកាទសកនិបាតោតិ ឯកាទស និបាតា ហោន្តិ។ សុត្តតោ –

> “នវ សុត្តសហស្សានិ, បញ្ច សុត្តសតានិ ច;
> សត្តបញ្ញាស សុត្តានិ, ហោន្តិ អង្គុត្តរាគមេ”។

តស្ស និបាតេសុ **ឯកកនិបាតោ** អាទិ, សុត្តេសុ **ចិត្តបរិយាទានសុត្តំ**។ តស្សាបិ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិអាទិកំ អាយស្មតា អានន្ទេន បឋមមហាសង្គីតិកាលេ វុត្តំ និទានមាទិ។ សា បនេសា បឋមមហាសង្គីតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយ អាទិម្ហិ វិត្ថារិតា, តស្មា សា តត្ថ វិត្ថារិតនយេនេវ វេទិតព្ពា។

និទានវណ្ណនា

១. យំ បនេតំ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិអាទិកំ និទានំ, តត្ថ **ឯវ**ន្តិ និបាតបទំ, **មេ**តិអាទីនិ នាមបទានិ។ **សាវត្ថិយំ វិហរតី**តិ ឯត្ថ **វី**តិ ឧបសគ្គបទំ, **ហរតី**តិ អាខ្យាតបទន្តិ ឥមិនា តាវ នយេន បទវិភាគោ វេទិតព្ពោ។

អត្ថតោ បន **ឯវំ**សទ្ទោ តាវ ឧបមូបទេស-សម្បហំសន-គរហណវចន-សម្បដិគ្គហាការនិទស្សនាវធារណាទិ-អនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហេស “ឯវំ ជាតេន មច្ចេន, កត្តព្ពំ កុសលំ ពហុ”ន្តិ ឯវមាទីសុ (ធ. ប. ៥៣) ឧបមាយំ អាគតោ។ “ឯវំ តេ អភិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ តេ បដិក្កមិតព្ព”ន្តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១២២) ឧបទេសេ។ “ឯវមេតំ ភគវា, ឯវមេតំ សុគតា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) សម្បហំសនេ។ “ឯវមេវំ បនាយំ វសលី យស្មិំ វា តស្មិំ វា តស្ស មុណ្ឌកស្ស សមណកស្ស វណ្ណំ ភាសតី”តិអាទីសុ (សំ. និ. ១.១៨៧) គរហណេ។ “ឯវំ, ភន្តេតិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុ”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១) វចនសម្បដិគ្គហេ។ “ឯវំ ព្យាខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមី”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៩៨) អាការេ។ “ឯហិ ត្វំ, មាណវក, យេន សមណោ អានន្ទោ តេនុបសង្កម; ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន សមណំ អានន្ទំ អប្បាពាធំ អប្បាតង្កំ លហុដ្ឋានំ ពលំ ផាសុវិហារំ បុច្ឆ – ‘សុភោ មាណវោ តោទេយ្យបុត្តោ ភវន្តំ អានន្ទំ អប្បាពាធំ...បេ.... ផាសុវិហារំ បុច្ឆតី’តិ, ឯវញ្ច វទេហិ “សាធុ កិរ ភវំ អានន្ទោ យេន សុភស្ស មាណវស្ស តោទេយ្យបុត្តស្ស និវេសនំ, តេនុបសង្កមតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា”តិអាទីសុ (ទី. និ. ១.៤៤៥) និទស្សនេ។ “តំ កិំ មញ្ញថ, កាលាមា, ឥមេ ធម្មា កុសលា វា អកុសលា វាតិ? អកុសលា, ភន្តេ។ សាវជ្ជា វា អនវជ្ជា វាតិ? សាវជ្ជា, ភន្តេ។ វិញ្ញុគរហិតា វា វិញ្ញុប្បសត្ថា វាតិ? វិញ្ញុគរហិតា, ភន្តេ។ សមត្តា សមាទិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្តន្តិ នោ វា, កថំ វោ ឯត្ថ ហោតីតិ? សមត្តា, ភន្តេ, សមាទិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្តន្តិ, ឯវំ នោ ឯត្ថ ហោតី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) អវធារណេ។ ស្វាយមិធ អាការនិទស្សនាវធារណេសុ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ អាការត្ថេន **ឯវំ**សទ្ទេន ឯតមត្ថំ ទីបេតិ – នានានយនិបុណំ អនេកជ្ឈាសយសមុដ្ឋានំ អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នំ វិវិធបាដិហារិយំ ធម្មត្ថទេសនាបដិវេធគម្ភីរំ សព្ពសត្តានំ សកសកភាសានុរូបតោ សោតបថមាគច្ឆន្តំ តស្ស ភគវតោ វចនំ សព្ពប្បការេន កោ សមត្ថោ វិញ្ញាតុំ, សព្ពថាមេន បន សោតុកាមតំ ជនេត្វាបិ ឯវំ មេ សុតំ, មយាបិ ឯកេនាការេន សុតន្តិ។

និទស្សនត្ថេន “នាហំ សយម្ភូ, ន មយា ឥទំ សច្ឆិកត”ន្តិ អត្តានំ បរិមោចេន្តោ “ឯវំ មេ សុតំ, មយាបិ ឯវំ សុត”ន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពំ សកលំ សុត្តំ និទស្សេតិ។

អវធារណត្ថេន “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ពហុស្សុតានំ យទិទំ អានន្ទោ, សតិមន្តានំ, គតិមន្តានំ, ធិតិមន្តានំ, ឧបដ្ឋាកានំ យទិទំ អានន្ទោ”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៣) ឯវំ ភគវតា , “អាយស្មា អានន្ទោ អត្ថកុសលោ ធម្មកុសលោ ព្យញ្ជនកុសលោ និរុត្តិកុសលោ បុព្ពាបរកុសលោ”តិ (អ. និ. ៥.១៦៩) ឯវំ ធម្មសេនាបតិនា ច បសត្ថភាវានុរូបំ អត្តនោ ធារណពលំ ទស្សេន្តោ សត្តានំ សោតុកាមតំ ជនេតិ “ឯវំ មេ សុតំ, តញ្ច ខោ អត្ថតោ វា ព្យញ្ជនតោ វា អនូនមនធិកំ, ឯវមេវ, ន អញ្ញថា ទដ្ឋព្ព”ន្តិ។

មេសទ្ទោ តីសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិស្ស “គាថាភិគីតំ មេ អភោជនេយ្យ”ន្តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨១; សំ. និ. ១.១៩៤) មយាតិ អត្ថោ។ “សាធុ មេ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ធម្មំ ទេសេតូ”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.៨៨) មយ្ហន្តិ អត្ថោ។ “ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខវេ, ភវថា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៩) មមាតិ អត្ថោ។ ឥធ បន “មយា សុត”ន្តិ ច, “មម សុត”ន្តិ ច អត្ថទ្វយេ យុជ្ជតិ។

សុតន្តិ អយំ **សុត**សទ្ទោ សឧបសគ្គោ ច អនុបសគ្គោ ច គមន-វិស្សុត-កិលិន្នឧបចិតានុយោគ-សោតវិញ្ញេយ្យ-សោតទ្វារានុសារវិញ្ញាតាទិអនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហិស្ស – “សេនាយ បសុតោ”តិអាទីសុ គច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ “សុតធម្មស្ស បស្សតោ”តិអាទីសុ (ឧទា. ១១) វិស្សុតធម្មស្សាតិ អត្ថោ។ “អវស្សុតា អវស្សុតស្សា”តិអាទីសុ (បាចិ. ៦៥៧) កិលិន្នាកិលិន្នស្សាតិ អត្ថោ។ “តុម្ហេហិ បុញ្ញំ បសុតំ អនប្បក”ន្តិអាទីសុ (ខុ. បា. ៧-១២) ឧបចិតន្តិ អត្ថោ។ “យេ ឈានប្បសុតា ធីរា”តិអាទីសុ (ធ. ប. ១៨១) ឈានានុយុត្តាតិ អត្ថោ។ “ទិដ្ឋំ សុតំ មុត”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៤១) សោតវិញ្ញេយ្យន្តិ អត្ថោ។ “សុតធរោ សុតសន្និចយោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៣៩) សោតទ្វារានុសារវិញ្ញាតធរោតិ អត្ថោ។ ឥធ បនស្ស សោតទ្វារានុសារេន ឧបធារិតន្តិ វា ឧបធារណន្តិ វាតិ អត្ថោ។ មេ-សទ្ទស្ស ហិ មយាតិ អត្ថេ សតិ “ឯវំ មយា សុតំ សោតទ្វារានុសារេន ឧបធារិត”ន្តិ យុជ្ជតិ។ មមាតិ អត្ថេ សតិ “ឯវំ មម សុតំ សោតទ្វារានុសារេន ឧបធារណ”ន្តិ យុជ្ជតិ។

ឯវមេតេសុ តីសុ បទេសុ **ឯវ**ន្តិ សោតវិញ្ញាណាទិវិញ្ញាណកិច្ចនិទស្សនំ។ **មេ**តិ វុត្តវិញ្ញាណសមង្គិបុគ្គលនិទស្សនំ។ **សុត**ន្តិ អស្សវនភាវបដិក្ខេបតោ អនូនាធិកាវិបរីតគ្គហណនិទស្សនំ។ តថា **ឯវ**ន្តិ តស្សា សោតទ្វារានុសារេន បវត្តាយ វិញ្ញាណវីថិយា នានប្បការេន អារម្មណេ បវត្តភាវប្បកាសនំ។ **មេ**តិ អត្តប្បកាសនំ។ **សុត**ន្តិ ធម្មប្បកាសនំ។ អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបោ – “នានប្បការេន អារម្មណេ បវត្តាយ វិញ្ញាណវីថិយា មយា ន អញ្ញំ កតំ, ឥទំ បន កតំ, អយំ ធម្មោ សុតោ”តិ។

តថា **ឯវ**ន្តិ និទ្ទិសិតព្ពប្បកាសនំ។ **មេ**តិ បុគ្គលប្បកាសនំ។ **សុត**ន្តិ បុគ្គលកិច្ចប្បកាសនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ សុត្តំ និទ្ទិសិស្សាមិ, តំ មយា ឯវំ សុតន្តិ។

តថា **ឯវ**ន្តិ យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នានាការប្បវត្តិយា នានត្ថព្យញ្ជនគ្គហណំ ហោតិ, តស្ស នានាការនិទ្ទេសោ។ **ឯវ**ន្តិ ហិ អយំ អាការបញ្ញត្តិ។ **មេ**តិ កត្តុនិទ្ទេសោ។ **សុត**ន្តិ វិសយនិទ្ទេសោ។ ឯត្តាវតា នានាការប្បវត្តេន ចិត្តសន្តានេន តំសមង្គិនោ កត្តុ វិសយេ គហណសន្និដ្ឋានំ កតំ ហោតិ។

អថ វា **ឯវ**ន្តិ បុគ្គលកិច្ចនិទ្ទេសោ។ **សុត**ន្តិ វិញ្ញាណកិច្ចនិទ្ទេសោ។ **មេ**តិ ឧភយកិច្ចយុត្តបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – មយា សវនកិច្ចវិញ្ញាណសមង្គិនា បុគ្គលេន វិញ្ញាណវសេន លទ្ធសវនកិច្ចវោហារេន សុតន្តិ។

តត្ថ **ឯវ**ន្តិ ច **មេ**តិ ច សច្ចិកដ្ឋបរមត្ថវសេន អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ កិញ្ហេត្ថ តំ បរមត្ថតោ អត្ថិ, យំ ឯវន្តិ វា មេតិ វា និទ្ទេសំ លភេថ។ **សុត**ន្តិ វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ យញ្ហិ តំ ឯត្ថ សោតេន ឧបលទ្ធំ, តំ បរមត្ថតោ វិជ្ជមានន្តិ។ តថា **ឯវ**ន្តិ ច **មេ**តិ ច តំ តំ ឧបាទាយ វត្តព្ពតោ ឧបាទាបញ្ញត្តិ។ **សុត**ន្តិ ទិដ្ឋាទីនិ ឧបនិធាយ វត្តព្ពតោ ឧបនិធាបញ្ញត្តិ។

ឯត្ថ ច **ឯវ**ន្តិ វចនេន អសម្មោហំ ទីបេតិ។ ន ហិ សម្មូឡ្ហោ នានប្បការបដិវេធសមត្ថោ ហោតិ។ **សុត**ន្តិ វចនេន សុតស្ស អសម្មោសំ ទីបេតិ។ យស្ស ហិ សុតំ សម្មុដ្ឋំ ហោតិ, ន សោ កាលន្តរេន មយា សុតន្តិ បដិជានាតិ។ ឥច្ចស្ស អសម្មោហេន បញ្ញាសិទ្ធិ, អសម្មោសេន បន សតិសិទ្ធិ។ តត្ថ បញ្ញាបុព្ពង្គមាយ សតិយា ព្យញ្ជនាវធារណសមត្ថតា, សតិបុព្ពង្គមាយ បញ្ញាយ អត្ថបដិវេធសមត្ថតា។ តទុភយសមត្ថតាយោគេន អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នស្ស ធម្មកោសស្ស អនុបាលនសមត្ថតោ ធម្មភណ្ឌាគារិកត្តសិទ្ធិ។

អបរោ នយោ – **ឯវ**ន្តិ វចនេន យោនិសោ មនសិការំ ទីបេតិ, អយោនិសោ មនសិករោតោ ហិ នានប្បការបដិវេធាភាវតោ។ **សុត**ន្តិ វចនេន អវិក្ខេបំ ទីបេតិ, វិក្ខិត្តចិត្តស្ស សវនាភាវតោ។ តថា ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ បុគ្គលោ សព្ពសម្បត្តិយា វុច្ចមានោបិ “ន មយា សុតំ , បុន ភណថា”តិ ភណតិ។ យោនិសោ មនសិការេន ចេត្ថ អត្តសម្មាបណិធឹ បុព្ពេ ច កតបុញ្ញតំ សាធេតិ សម្មា អប្បណិហិតត្តស្ស បុព្ពេ អកតបុញ្ញស្ស វា តទភាវតោ។ តថា អវិក្ខេបេន សទ្ធម្មស្សវនំ សប្បុរិសូបនិស្សយញ្ច សាធេតិ។ ន ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ សោតុំ សក្កោតិ, ន ច សប្បុរិសេ អនុបស្សយមានស្ស សវនំ អត្ថីតិ។

អបរោ នយោ – យស្មា “**ឯវ**ន្តិ យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នានាការប្បវត្តិយា នានត្ថព្យញ្ជនគ្គហណំ ហោតិ, តស្ស នានាការនិទ្ទេសោ”តិ វុត្តំ។ សោ ច ឯវំ ភទ្ទកោ អាការោ ន សម្មា អប្បណិហិតត្តនោ បុព្ពេ អកតបុញ្ញស្ស វា ហោតិ, តស្មា **ឯវ**ន្តិ ឥមិនា ភទ្ទកេនាការេន បច្ឆិមចក្កទ្វយសម្បត្តិមត្តនោ ទីបេតិ។ **សុត**ន្តិ សវនយោគេន បុរិមចក្កទ្វយសម្បត្តឹ។ ន ហិ អប្បតិរូបទេសេ វសតោ សប្បុរិសូបនិស្សយវិរហិតស្ស វា សវនំ អត្ថិ។ ឥច្ចស្ស បច្ឆិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា អាសយសុទ្ធិ សិទ្ធា ហោតិ, បុរិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា បយោគសុទ្ធិ។ តាយ ច អាសយសុទ្ធិយា អធិគមព្យត្តិសិទ្ធិ, បយោគសុទ្ធិយា អាគមព្យត្តិសិទ្ធិ។ ឥតិ បយោគាសយសុទ្ធស្ស អាគមាធិគមសម្បន្នស្ស វចនំ អរុណុគ្គំ វិយ សូរិយស្ស ឧទយតោ, យោនិសោ មនសិការោ វិយ ច កុសលកម្មស្ស, អរហតិ ភគវតោ វចនស្ស បុព្ពង្គមំ ភវិតុន្តិ ឋានេ និទានំ ឋបេន្តោ **ឯវំ មេ សុត**ន្តិអាទិមាហ។

អបរោ នយោ – **ឯវ**ន្តិ ឥមិនា នានប្បការបដិវេធទីបកេន វចនេន អត្តនោ អត្ថបដិភានបដិសម្ភិទាសម្បត្តិសព្ភាវំ ទីបេតិ។ **សុត**ន្តិ ឥមិនា សោតព្ពភេទបដិវេធទីបកេន វចនេន ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ភិទាសម្បត្តិសព្ភាវំ។ **ឯវ**ន្តិ ច ឥទំ យោនិសោ មនសិការទីបកវចនំ ភាសមានោ “ឯតេ មយា ធម្មា មនសា អនុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា”តិ ទីបេតិ។ **សុត**ន្តិ ឥទំ សវនយោគទីបកវចនំ ភាសមានោ “ពហូ មយា ធម្មា សុតា ធាតា វចសា បរិចិតា”តិ ទីបេតិ។ តទុភយេនបិ អត្ថព្យញ្ជនបារិបូរិំ ទីបេន្តោ សវនេ អាទរំ ជនេតិ។ អត្ថព្យញ្ជនបរិបុណ្ណំ ហិ ធម្មំ អាទរេន អស្សុណន្តោ មហតា ហិតា បរិពាហិរោ ហោតីតិ អាទរំ ជនេត្វា សក្កច្ចំ ធម្មោ សោតព្ពោតិ។

ឯវំ មេ សុតន្តិ ឥមិនា បន សកលេន វចនេន អាយស្មា អានន្ទោ តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មំ អត្តនោ អទហន្តោ អសប្បុរិសភូមឹ អតិក្កមតិ, សាវកត្តំ បដិជានន្តោ សប្បុរិសភូមឹ ឱក្កមតិ។ តថា អសទ្ធម្មា ចិត្តំ វុដ្ឋាបេតិ, សទ្ធម្មេ ចិត្តំ បតិដ្ឋាបេតិ។ “កេវលំ សុតមេវេតំ មយា , តស្សេវ បន ភគវតោ វចន”ន្តិ ទីបេន្តោ អត្តានំ បរិមោចេតិ , សត្ថារំ អបទិសតិ, ជិនវចនំ អប្បេតិ, ធម្មនេត្តឹ បតិដ្ឋាបេតិ។

អបិច “ឯវំ មេ សុត”ន្តិ អត្តនា ឧប្បាទិតភាវំ អប្បដិជានន្តោ បុរិមវចនំ វិវរន្តោ “សម្មុខា បដិគ្គហិតមិទំ មយា តស្ស ភគវតោ ចតុវេសារជ្ជវិសារទស្ស ទសពលធរស្ស អាសភដ្ឋានដ្ឋាយិនោ សីហនាទនាទិនោ សព្ពសត្តុត្តមស្ស ធម្មិស្សរស្ស ធម្មរាជស្ស ធម្មាធិបតិនោ ធម្មទីបស្ស ធម្មសរណស្ស សទ្ធម្មវរចក្កវត្តិនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វចនំ, ន ឯត្ថ អត្ថេ វា ធម្មេ វា បទេ វា ព្យញ្ជនេ វា កង្ខា វា វិមតិ វា កត្តព្ពា”តិ សព្ពទេវមនុស្សានំ ឥមស្មឹ ធម្មេ អស្សទ្ធិយំ វិនាសេតិ, សទ្ធាសម្បទំ ឧប្បាទេតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“វិនាសយតិ អស្សទ្ធំ, សទ្ធំ វឌ្ឍេតិ សាសនេ;
ឯវំ មេ សុតមិច្ចេវំ, វទំ គោតមសាវកោ”តិ។

ឯកន្តិ គណនបរិច្ឆេទនិទ្ទេសោ។ **សមយ**ន្តិ បរិច្ឆិន្នទិទ្ទេសោ។ **ឯកំ សមយ**ន្តិ អនិយមិតបរិទីបនំ។ តត្ថ **សមយ**សទ្ទោ –

“សមវាយេ ខណេ កាលេ, សមូហេ ហេតុទិដ្ឋិសុ;
បដិលាភេ បហានេ ច, បដិវេធេ ច ទិស្សតិ”។

តថា ហិស្ស “អប្បេវ នាម ស្វេបិ ឧបសង្កមេយ្យាម កាលញ្ច សមយញ្ច ឧបាទាយា”តិ ឯវមាទីសុ (ទី. និ. ១.៤៤៧) សមវាយោ អត្ថោ។ “ឯកោវ ខោ, ភិក្ខវេ, ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៨.២៩) ខណោ។ “ឧណ្ហសមយោ បរិឡាហសមយោ”តិអាទីសុ (បាចិ. ៣៥៨) កាលោ។ “មហាសមយោ បវនស្មិ”ន្តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.៣៣២) សមូហោ។ “សមយោបិ ខោ តេ ភទ្ទាលិ អប្បដិវិទ្ធោ អហោសិ, ភគវា ខោ សាវត្ថិយំ វិហរតិ, ភគវាបិ មំ ជានិស្សតិ ‘ភទ្ទាលិ នាម ភិក្ខុ សត្ថុ សាសនេ សិក្ខាយ អបរិបូរការី’តិ, អយម្បិ ខោ តេ, ភទ្ទាលិ, សមយោ អប្បដិវិទ្ធោ អហោសី”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.១៣៥) ហេតុ។ “តេន ខោ បន សមយេន ឧគ្គាហមានោ បរិព្ពាជកោ សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ សមយប្បវាទកេ តិន្ទុកាចីរេ ឯកសាលកេ មល្លិកាយ អារាមេ បដិវសតី”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.២៦០) ទិដ្ឋិ។

“ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្ថោ, យោ ចត្ថោ សម្បរាយិកោ;
អត្ថាភិសមយា ធីរោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតី”តិ។ –

អាទីសុ (សំ. និ. ១.១២៩) បដិលាភោ។ “សម្មា មានាភិសមយា អន្តមកាសិ ទុក្ខស្សា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៨) បហានំ។ “ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ សង្ខតដ្ឋោ សន្តាបដ្ឋោ វិបរិណាមដ្ឋោ អភិសមយដ្ឋោ”តិអាទីសុ (បដិ. ម. ២.៨) បដិវេធោ។ ឥធ បនស្ស កាលោ អត្ថោ។ តេន សំវច្ឆរ-ឧតុ-មាស-អឌ្ឍមាស-រត្តិ-ទិវ-បុព្ពណ្ហ-មជ្ឈន្ហិក-សាយន្ហ-បឋម-មជ្ឈិម- បច្ឆិមយាម-មុហុត្តាទីសុ កាលប្បភេទភូតេសុ សមយេសុ ឯកំ សមយន្តិ ទីបេតិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ ឯតេសុ សំវច្ឆរាទីសុ យំ យំ សុត្តំ យម្ហិ យម្ហិ សំវច្ឆរេ ឧតុម្ហិ មាសេ បក្ខេ រត្តិភាគេ ទិវសភាគេ វា វុត្តំ, សព្ពំ តំ ថេរស្ស សុវិទិតំ សុវវត្ថាបិតំ បញ្ញាយ។ យស្មា បន “ឯវំ មេ សុតំ អសុកសំវច្ឆរេ អសុកឧតុម្ហិ អសុកមាសេ អសុកបក្ខេ អសុករត្តិភាគេ អសុកទិវសភាគេ វា”តិ ឯវំ វុត្តេ ន សក្កា សុខេន ធារេតុំ វា ឧទ្ទិសិតុំ វា ឧទ្ទិសាបេតុំ វា, ពហុ ច វត្តព្ពំ ហោតិ, តស្មា ឯកេនេវ បទេន តមត្ថំ សមោធានេត្វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ អាហ។

យេ វា ឥមេ គព្ភោក្កន្តិសមយោ ជាតិសមយោ សំវេគសមយោ អភិនិក្ខមនសមយោ ទុក្ករការិកសមយោ មារវិជយសមយោ អភិសម្ពោធិសមយោ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារសមយោ ទេសនាសមយោ បរិនិព្ពានសមយោតិ ឯវមាទយោ ភគវតោ ទេវមនុស្សេសុ អតិវិយ សុប្បកាសា អនេកកាលប្បភេទា ឯវ សមយា, តេសុ សមយេសុ ទេសនាសមយសង្ខាតំ ឯកំ សមយន្តិ ទីបេតិ។ យោ ចាយំ ញាណករុណាកិច្ចសមយេសុ ករុណាកិច្ចសមយោ, អត្តហិតបរហិត-បដិបត្តិសមយេសុ បរហិត-បដិបត្តិសមយោ, សន្និបតិតានំ ករណីយទ្វយសមយេសុ ធម្មិកថាសមយោ, ទេសនាបដិបត្តិសមយេសុ ទេសនាសមយោ, តេសុបិ សមយេសុ អញ្ញតរំ សន្ធាយ “ឯកំ សមយ”ន្តិ អាហ។

កស្មា បនេត្ថ យថា អភិធម្មេ “យស្មិំ សមយេ កាមាវចរ”ន្តិ ច, ឥតោ អញ្ញេសុ ច សុត្តបទេសុ “យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហី”តិ ច ភុម្មវចនេន និទ្ទេសោ កតោ, វិនយេ ច “តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា”តិ ករណវចនេន និទ្ទេសោ កតោ, តថា អកត្វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ ឧបយោគវចនេន និទ្ទេសោ កតោតិ។ តត្ថ តថា, ឥធ ច អញ្ញថា អត្ថសម្ភវតោ។ តត្ថ ហិ អភិធម្មេ ឥតោ អញ្ញេសុ សុត្តបទេសុ ច អធិករណត្ថោ ភាវេនភាវលក្ខណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ អធិករណំ ហិ កាលត្ថោ សមូហត្ថោ ច សមយោ, តត្ថ វុត្តានំ ផស្សាទិធម្មានំ ខណសមវាយហេតុសង្ខាតស្ស ច សមយស្ស ភាវេន តេសំ ភាវោ លក្ខីយតិ, តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ភុម្មវចនេន និទ្ទេសោ កតោ។

វិនយេ ច ហេតុអត្ថោ ករណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ យោ ហិ សោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិសមយោ សារិបុត្តាទីហិបិ ទុព្ពិញ្ញេយ្យោ, តេន សមយេន ហេតុភូតេន ករណភូតេន ច សិក្ខាបទានិ បញ្ញាបយន្តោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុញ្ច អបេក្ខមានោ ភគវា តត្ថ តត្ថ វិហាសិ។ តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ករណវចនេន និទ្ទេសោ កតោ។

ឥធ បន អញ្ញស្មិញ្ច ឯវំជាតិកេ អច្ចន្តសំយោគត្ថោ សម្ភវតិ។ យញ្ហិ សមយំ ភគវា ឥមំ អញ្ញំ វា សុត្តន្តំ ទេសេសិ, អច្ចន្តមេវ តំ សមយំ ករុណាវិហារេន វិហាសិ។ តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ ឥធ ឧបយោគវចននិទ្ទេសោ កតោតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

> “តំ តំ អត្ថមបេក្ខិត្វា, ភុម្មេន ករណេន ច;
> អញ្ញត្រ សមយោ វុត្តោ, ឧបយោគេន សោ ឥធា”តិ។

បោរាណា បន វណ្ណយន្តិ – “តស្មិំ សមយេ”តិ វា “តេន សមយេនា”តិ វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ វា អភិលាបមត្តភេទោ ឯស, សព្ពត្ថ ភុម្មមេវត្ថោតិ។ តស្មា “ឯកំ សមយ”ន្តិ វុត្តេបិ “ឯកស្មិំ សមយេ”តិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ភគវាតិ គរុ។ គរុញ្ហិ លោកេ “ភគវា”តិ វទន្តិ។ អយញ្ច សព្ពគុណវិសិដ្ឋតាយ សព្ពសត្តានំ គរុ, តស្មា “ភគវា”តិ វេទិតព្ពោ។ បោរាណេហិបិ វុត្តំ –

> “ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;
> គរុ គារវយុត្តោ សោ, ភគវា តេន វុច្ចតី”តិ។

អបិច –

> “ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;

ភត្តា វន្ទគមនោ, ភវេសុ ភគវា គតោ’’តិ។ –

ឥមិស្សាបិ គាថាយ វសេនស្ស បទស្ស វិត្ថារតោ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ សោ ច **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.១៤២, ១៤៤) ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វុត្តោយេវ។

ឯត្តាវតា ចេត្ថ **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ វចនេន យថាសុតំ ធម្មំ ទស្សេន្តោ ភគវតោ ធម្មសរីរំ បច្ចក្ខំ ករោតិ។ តេន ‘‘ន ឥទំ អតិក្កន្តសត្ថុកំ បាវចនំ, អយំ វោ សត្ថា’’តិ សត្ថុ អទស្សនេន ឧក្កណ្ឋិតំ ជនំ សមស្សាសេតិ។ **ឯកំ សមយំ ភគវា**តិ វចនេន តស្មិំ សមយេ ភគវតោ អវិជ្ជមានភាវំ ទស្សេន្តោ រូបកាយបរិនិព្ពានំ សាធេតិ។ តេន ‘‘ឯវំវិធស្ស នាម អរិយធម្មស្ស ទេសកោ ទសពលធរោ វជិរសង្ឃាតសមានកាយោ សោបិ ភគវា បរិនិព្ពុតោ, កេន អញ្ញេន ជីវិតេ អាសា ជនេតព្ពា’’តិ ជីវិតមទមត្តំ ជនំ សំវេជេតិ, សទ្ធម្មេ ចស្ស ឧស្សាហំ ជនេតិ។ **ឯវ**ន្តិ ច ភណន្តោ ទេសនាសម្បត្តិំ និទ្ទិសតិ។ **មេ សុត**ន្តិ សាវកសម្បត្តិំ។ **ឯកំ សមយ**ន្តិ កាលសម្បត្តិំ។ **ភគវា**តិ ទេសកសម្បត្តិំ។

សាវត្ថិយន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ សមីបត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ **វិហរតី**តិ អវិសេសេន ឥរិយាបថទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេសុ អញ្ញតរវិហារសមង្គិបរិទីបនមេតំ។ ឥធ បន ឋានគមននិសជ្ជាសយនប្បភេទេសុ ឥរិយាបថេសុ អញ្ញតរឥរិយាបថសមាយោគបរិទីបនំ, តេន ឋិតោបិ គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ សយានោបិ ភគវា វិហរតិច្ចេវ វេទិតព្ពោ។ សោ ហិ ឯកំ ឥរិយាបថពាធនំ អញ្ញេន ឥរិយាបថេន វិច្ឆិន្ទិត្វា អបរិបតន្តំ អត្តភាវំ ហរតិ បវត្តេតិ, តស្មា ‘‘វិហរតី’’តិ វុច្ចតិ។

ជេតវនេតិ ជេតស្ស រាជកុមារស្ស វនេ។ តញ្ហិ តេន រោបិតំ សំវឌ្ឍិតំ បរិបាលិតំ, សោ ចស្ស សាមី អហោសិ, តស្មា ជេតវនន្តិ សង្ខំ គតំ, តស្មិំ ជេតវនេ។ **អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ**តិ អនាថបិណ្ឌិកេន គហបតិនា ចតុបណ្ណាសហិរញ្ញកោដិបរិច្ចាគេន ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាតិតត្តា អនាថបិណ្ឌិកស្សាតិ សង្ខំ គតេ អារាមេ ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមដ្ឋកថាយ សព្ពាសវសុត្តវណ្ណនាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤ អាទយោ) វុត្តោ។

តត្ថ សិយា – យទិ តាវ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ, ‘‘ជេតវនេ’’តិ ន វត្តព្ពំ។ អថ តត្ថ វិហរតិ, ‘‘សាវត្ថិយ’’ន្តិ ន វត្តព្ពំ។ ន ហិ សក្កា ឧភយត្ថ ឯកំ សមយំ វិហរិតុន្តិ។ ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។ ននុ អវោចុម្ហ ‘‘សមីបត្ថេ ភុម្មវចន’’ន្តិ។ តស្មា យថា គង្គាយមុនាទីនំ សមីបេ គោយូថានិ ចរន្តានិ ‘‘គង្គាយ ចរន្តិ, យមុនាយ ចរន្តី’’តិ វុច្ចន្តិ, ឯវមិធាបិ យទិទំ សាវត្ថិយា សមីបេ ជេតវនំ, តត្ថ វិហរន្តោ វុច្ចតិ ‘‘សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ’’តិ។ គោចរគាមនិទស្សនត្ថំ ហិស្ស សាវត្ថិវចនំ, បព្ពជិតានុរូបនិវាសនដ្ឋាននិទស្សនត្ថំ សេសវចនំ។

តត្ថ សាវត្ថិវចនេន អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ គហដ្ឋានុគ្គហករណំ ទស្សេតិ, ជេតវនាទិកិត្តនេន បព្ពជិតានុគ្គហករណំ។ តថា បុរិមេន បច្ចយគ្គហណតោ អត្តកិលមថានុយោគវិវជ្ជនំ, បច្ឆិមេន វត្ថុកាមប្បហានតោ កាមសុខល្លិកានុយោគវិវជ្ជនូបាយទស្សនំ។ បុរិមេន ច ធម្មទេសនាភិយោគំ, បច្ឆិមេន វិវេកាធិមុត្តិំ។ បុរិមេន ករុណាយ ឧបគមនំ, បច្ឆិមេន បញ្ញាយ អបគមនំ។ បុរិមេន សត្តានំ ហិតសុខនិប្ផាទនាធិមុត្តិតំ, បច្ឆិមេន បរហិតសុខករណេ និរុបលេបតំ។ បុរិមេន ធម្មិកសុខាបរិច្ចាគនិមិត្តផាសុវិហារំ, បច្ឆិមេន ឧត្តរិមនុស្សធម្មានុយោគនិមិត្តំ។ បុរិមេន មនុស្សានំ ឧបការពហុលតំ, បច្ឆិមេន ទេវតានំ។ បុរិមេន លោកេ ជាតស្ស លោកេ សំវឌ្ឍភាវំ, បច្ឆិមេន លោកេន អនុបលិត្តតំ។ បុរិមេន ‘‘ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខវេ, លោកេ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ ពហុជនហិតាយ ពហុជនសុខាយ លោកានុកម្បាយ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សានំ។ កតមោ ឯកបុគ្គលោ? តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ’’តិ (អ. និ. ១.១៧០) វចនតោ យទត្ថំ ភគវា ឧប្បន្នោ, តទត្ថបរិនិប្ផាទនំ, បច្ឆិមេន យត្ថ ឧប្បន្នោ, តទនុរូបវិហារំ។ ភគវា ហិ បឋមំ លុម្ពិនិវនេ, ទុតិយំ ពោធិមណ្ឌេតិ លោកិយលោកុត្តរាយ ឧប្បត្តិយា វនេយេវ ឧប្បន្នោ។ តេនស្ស វនេយេវ វិហារំ ទស្សេតីតិ ឯវមាទិនា នយេនេត្ថ អត្ថយោជនា វេទិតព្ពា។

តត្រាតិ ទេសកាលបរិទីបនំ។ តញ្ហិ យំ សមយំ វិហរតិ, តត្រ សមយេ។ យស្មិញ្ច អារាមេ វិហរតិ, តត្រ អារាមេតិ ទីបេតិ។ ភាសិតព្ពយុត្តេ វា ទេសកាលេ ទីបេតិ។ ន ហិ ភគវា អយុត្តេ ទេសេ វា កាលេ វា ធម្មំ ភាសតិ។ ‘‘អកាលោ ខោ តាវ, ពាហិយា’’តិអាទិ (ឧទា. ១០) ចេត្ថ សាធកំ។ **ខោ**តិ បទបូរណមត្តេ អវធារណេ អាទិកាលត្ថេ វា និបាតោ។ **ភគវា**តិ លោកគរុទីបនំ។ **ភិក្ខូ**តិ កថាសវនយុត្តបុគ្គលវចនំ។ អបិ ចេត្ថ ‘‘ភិក្ខកោតិ ភិក្ខុ, ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈុបគតោតិ ភិក្ខូ’’តិអាទិនា (បារា. ៤៥; វិភ. ៥១១) នយេន វចនត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អាមន្តេសី**តិ អាលបិ អភាសិ សម្ពោធេសីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ អញ្ញត្រ បន ញាបនេបិ ហោតិ។

យថាហ – “អាមន្តយាមិ វោ, ភិក្ខវេ, បដិវេទយាមិ វោ, ភិក្ខវេ”តិ។ បក្កោសនេបិ។ យថាហ – “ឯហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, មម វចនេន សារិបុត្តំ អាមន្តេហី”តិ (អ. និ. ៩.១១; សំ. និ. ២.៣២)។

ភិក្ខវោតិ អាមន្តនាការបរិទីបនំ។ តញ្ច ភិក្ខនសីលតាទិគុណយោគសិទ្ធត្តា វុត្តំ។ ភិក្ខនសីលតាគុណយុត្តោបិ ហិ ភិក្ខុ, ភិក្ខនធម្មតាគុណយុត្តោបិ ភិក្ខុ, ភិក្ខនេ សាធុការិតាគុណយុត្តោបីតិ សទ្ទវិទូ មញ្ញន្តិ។ តេន ច នេសំ ភិក្ខនសីលតាទិគុណយោគសិទ្ធេន វចនេន ហីនាធិកជនសេវិតំ វុត្តិំ បកាសេន្តោ ឧទ្ធតទីនភាវនិគ្គហំ ករោតិ។ **ភិក្ខវោ**តិ ឥមិនា ករុណាវិប្ផារសោម្មហទយនយននិបាតបុព្ពង្គមេន វចនេន តេ អត្តនោ មុខាភិមុខេ ករោតិ។ តេនេវ ច កថេតុកម្យតាទីបកេន វចនេន តេសំ សោតុកម្យតំ ជនេតិ។ តេនេវ ច សម្ពោធនត្ថេន សាធុកំ សវនមនសិការេបិ តេ និយោជេតិ។ សាធុកំ សវនមនសិការាយត្តា ហិ សាសនសម្បត្តិ។

អបរេសុបិ ទេវមនុស្សេសុ វិជ្ជមានេសុ កស្មា ភិក្ខូយេវ អាមន្តេសីតិ ចេ? ជេដ្ឋសេដ្ឋាសន្នសទាសន្និហិតភាវតោ។ សព្ពបរិសសាធារណា ហិ ភគវតោ ធម្មទេសនា។ បរិសាយ ច ជេដ្ឋា ភិក្ខូ បឋមុប្បន្នត្តា, សេដ្ឋា អនគារិយភាវំ អាទិំ កត្វា សត្ថុចរិយានុវិធាយកត្តា សកលសាសនបដិគ្គាហកត្តា ច។ អាសន្នា តេ តត្ថ និសិន្នេសុ សត្ថុសន្តិកត្តា។ សទាសន្និហិតា សត្ថុសន្តិកាវចរត្តាតិ។ អបិច តេ ធម្មទេសនាយ ភាជនំ យថានុសិដ្ឋំ បដិបត្តិសព្ភាវតោតិបិ តេ ឯវ អាមន្តេសិ។

កិមត្ថំ បន ភគវា ធម្មំ ទេសេន្តោ បឋមំ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ, ន ធម្មមេវ ទេសេសីតិ? សតិជននត្ថំ។ ភិក្ខូ ហិ អញ្ញំ ចិន្តេន្តាបិ វិក្ខិត្តចិត្តាបិ ធម្មំ បច្ចវេក្ខន្តាបិ កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តាបិ និសិន្នា ហោន្តិ, តេ អនាមន្តេត្វា ធម្មេ ទេសិយមានេ “អយំ ទេសនា កីនិទានា កីបច្ចយា កតមាយ អដ្ឋុប្បត្តិយា ទេសិតា”តិ សល្លក្ខេតុំ អសក្កោន្តា ទុគ្គហិតំ វា គណ្ហេយ្យុំ, ន វា គណ្ហេយ្យុំ។ តេន នេសំ សតិជននត្ថំ ភគវា បឋមំ អាមន្តេត្វា បច្ឆា ធម្មំ ទេសេតិ។

ភទន្តេតិ គារវវចនមេតំ, សត្ថុ បដិវចនទានំ វា។ អបិ ចេត្ថ “ភិក្ខវោ”តិ វទមានោ ភគវា តេ ភិក្ខូ អាលបតិ។ “ភទន្តេ”តិ វទមានា តេ ភគវន្តំ បច្ចាលបន្តិ។ តថា “ភិក្ខវោ”តិ ភគវា អាទិម្ហិ ភាសតិ, “ភទន្តេ”តិ តេ បច្ឆាភាសន្តិ។ “ភិក្ខវោ”តិ បដិវចនំ ទាបេតិ, “ភទន្តេ”តិ បដិវចនំ ទេន្តិ។ **តេ ភិក្ខូ**តិ យេ ភគវា អាមន្តេសិ, តេ។ **ភគវតោ បច្ចស្សោសុ**ន្តិ ភគវតោ អាមន្តនំ បដិអស្សោសុំ, អភិមុខា ហុត្វា សុណឹសុ សម្បដិច្ឆឹសុ បដិគ្គហេសុន្តិ អត្ថោ។ **ភគវា ឯតទវោចា**តិ ភគវា ឯតំ ឥទានិ វត្តព្ពំ សកលំ សុត្តំ អវោច។ ឯត្តាវតា ច យំ អាយស្មតា អានន្ទេន ឥមស្ស សុត្តស្ស សុខាវគាហណត្ថំ កាលទេសទេសកបរិសាបទេសបដិមណ្ឌិតំ និទានំ ភាសិតំ, តស្ស អត្ថវណ្ណនា សមត្តាតិ។

រូបាទិវណ្ណនា

ឥទានិ **នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯករូបម្បិ សមនុបស្សាមី**តិអាទិនា នយេន ភគវតា និក្ខិត្តស្ស សុត្តស្ស វណ្ណនាយ ឱកាសោ អនុប្បត្តោ, សា បនេសា សុត្តវណ្ណនា យស្មា សុត្តនិក្ខេបំ វិចារេត្វាវ វុច្ចមានា បាកដា ហោតិ, តស្មា សុត្តនិក្ខេបវិចារណា តាវ វេទិតព្ពា។ ចត្តារោ ហិ សុត្តនិក្ខេបា អត្តជ្ឈាសយោ បរជ្ឈាសយោ បុច្ឆាវសិកោ អដ្ឋុប្បត្តិកោតិ។ តត្ថ យានិ សុត្តានិ ភគវា បរេហិ អនជ្ឈិដ្ឋោ កេវលំ អត្តនោ អជ្ឈាសយេនេវ កថេសិ, សេយ្យថិទំ – អាកង្ខេយ្យសុត្តំ វត្ថសុត្តន្តិ ឯវមាទីនិ, តេសំ អត្តជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។ យានិ បន “បរិបក្កា ខោ រាហុលស្ស វិមុត្តិបរិបាចនីយា ធម្មា, យំនូនាហំ រាហុលំ ឧត្តរិ អាសវានំ ខយេ វិនេយ្យ”ន្តិ (សំ. និ. ៤.១២១; ម. និ. ៣.៤១៦) ឯវំ បរេសំ អជ្ឈាសយំ ខន្តិំ មនំ អភិនីហារំ ពុជ្ឈនភាវញ្ច ឱលោកេត្វា បរជ្ឈាសយវសេន កថិតានិ, សេយ្យថិទំ – រាហុលោវាទសុត្តំ ធម្មចក្កប្បវត្តនន្តិ ឯវមាទីនិ, តេសំ បរជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។ ភគវន្តំ បន ឧបសង្កមិត្វា តេ តេ ទេវមនុស្សា តថា តថា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ។ ឯវំ បុដ្ឋេន ភគវតា យានិ កថិតានិ ទេវតាសំយុត្តពោជ្ឈង្គសំយុត្តាទីនិ, តេសំ បុច្ឆាវសិកោ និក្ខេបោ។ យានិ បន ឧប្បន្នំ ការណំ បដិច្ច កថិតានិ ធម្មទាយាទសុត្តបុត្តមំសូបមាទីនិ, តេសំ អដ្ឋុប្បត្តិកោ និក្ខេបោ។ ឯវមិមេសុ ចតូសុ និក្ខេបេសុ ឥមស្ស សុត្តស្ស បរជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។ បរជ្ឈាសយវសេន ហេតំ និក្ខិត្តំ។ កេសំ អជ្ឈាសយេនាតិ? រូបគរុកានំ បុរិសានំ។

តត្ថ **នាហំ, ភិក្ខវេ**តិអាទីសុ នការោ បដិសេធត្ថោ។ **អហ**ន្តិ អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ **ភិក្ខវេ**តិ ភិក្ខូ អាលបតិ។ **អញ្ញ**ន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពា ឥត្ថិរូបតោ អញ្ញំ។ **ឯករូបម្បី**តិ ឯកម្បិ រូបំ។ **សមនុបស្សាមី**តិ ទ្វេ សមនុបស្សនា ញាណសមនុបស្សនា ច ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា ច។ តត្ថ “អនិច្ចតោ សមនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ”តិ (បដិ. ម. ៣.៣៥) អយំ **ញាណសមនុបស្សនា** នាម។ “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតី”តិអាទិកា (បដិ. ម. ១.១៣០) បន **ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា** នាម។ តាសុ ឥធ ញាណសមនុបស្សនា អធិប្បេតា។ ឥមស្ស បន បទស្ស នការេន សម្ពន្ធោ

វេទិតព្ពោ។ ឥទំ ហិ វុត្តំ ហោតិ – អហំ, ភិក្ខវេ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ឱលោកេន្តោបិ អញ្ញំ ឯករូបម្បិ ន សមនុបស្សាមិតិ។ **យំ ឯវំ បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតី**តិ យំ រូបំ រូបគរុកស្ស បុរិសស្ស ចតុភូមកកុសលចិត្តំ បរិយាទិយិត្វា គណ្ហិត្វា ខេបេត្វា តិដ្ឋតិ។ “សព្ពំ ហត្ថិកាយំ បរិយាទិយិត្វា”តិអាទីសុ (សំ. និ. ១.១២៦) ហិ គហណំ បរិយាទានំ នាម។ “អនិច្ចសញ្ញា, ភិក្ខវេ, ភាវិតា ពហុលីកតា សព្ពំ កាមរាគំ បរិយាទិយតី”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៣.១០២) ខេបនំ។ ឥធ ឧភយម្បិ វដ្ដតិ។ តត្ថ ឥទំ រូបំ ចតុភូមកកុសលចិត្តំ គណ្ហន្តំ ន នីលុប្បលកលាបំ បុរិសោ វិយ ហត្ថេន គណ្ហាតិ, នាបិ ខេបយមានំ អគ្គិ វិយ ឧទ្ធនេ ឧទកំ សន្តាបេត្វា ខេបេតិ។ ឧប្បត្តិញ្ចស្ស និវារយមានមេវ ចតុភូមកម្បិ កុសលចិត្តំ គណ្ហាតិ ចេវ ខេបេតិ ចាតិ វេទិតព្ពំ។ តេន វុត្តំ – “បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតី”តិ។

យថយិទន្តិ យថា ឥទំ។ **ឥត្ថិរូប**ន្តិ ឥត្ថិយា រូបំ។ តត្ថ “កិញ្ច, ភិក្ខវេ, រូបំ វទេថ? រុប្បតីតិ ខោ, ភិក្ខវេ, តស្មា រូបន្តិ វុច្ចតិ។ កេន រុប្បតិ? សីតេនបិ រុប្បតិ ឧណ្ហេនបិ រុប្បតី”តិ (សំ. និ. ៣.៧៩) សុត្តានុសារេន រូបស្ស វចនត្ថោ ចេវ សាមញ្ញលក្ខណញ្ច វេទិតព្ពំ។ អយំ បន រូបសទ្ទោ ខន្ធភវនិមិត្តបច្ចយសរីរវណ្ណសណ្ឋានាទីសុ អនេកេសុ អត្ថេសុ វត្តតិ។ អយញ្ហិ “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្ន”ន្តិ (វិភ. ២; មហាវ. ២២) ឯត្ថ រូបក្ខន្ធេ វត្តតិ។ “រូបូបបត្តិយា មគ្គំ ភាវេតី”តិ (ធ. ស. ១៦១; វិភ. ៦២៤) ឯត្ថ រូបភវេ។ “អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី”តិ (ធ. ស. ២០៤-២៣២ អាទយោ) ឯត្ថ កសិណនិមិត្តេ។ “សរូបា, ភិក្ខវេ, ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា នោ អរូបា”តិ (អ. និ. ២.៨៣) ឯត្ថ បច្ចយេ។ “អាកាសោ បរិវារិតោ រូបន្តេវ សង្ខំ គច្ឆតី”តិ (ម. និ. ១.៣០៦) ឯត្ថ សរីរេ។ “ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណ”ន្តិ (ម. និ. ១.៤០០; ៣.៤២១) ឯត្ថ វណ្ណេ។ “រូបប្បមាណោ រូបប្បសន្នោ”តិ (អ. និ. ៤.៦៥) ឯត្ថ សណ្ឋានេ។ អាទិសទ្ទេន “បិយរូបំ សាតរូបំ, អរសរូបោ”តិអាទីនិបិ សង្គណ្ហិតព្ពានិ។ ឥធ បនេស ឥត្ថិយា ចតុសមុដ្ឋានេ រូបាយតនសង្ខាតេ វណ្ណេ វត្តតិ។ អបិច យោ កោចិ ឥត្ថិយា និវត្ថនិវាសនស្ស វា អលង្ការស្ស វា គន្ធវណ្ណកាទីនំ វា បិឡន្ធនមាលាទីនំ វាតិ កាយប្បដិពទ្ធោ ច វណ្ណោ បុរិសស្ស ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស អារម្មណំ ហុត្វា ឧបកប្បតិ, សព្ពមេតំ ឥត្ថិរូបន្តេវ វេទិតព្ពំ។ **ឥត្ថិរូបំ, ភិក្ខវេ, បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតី**តិ ឥទំ បុរិមស្សេវ ទឡ្ហីករណត្ថំ វុត្តំ។ បុរិមំ វា “យថយិទំ, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិរូប”ន្តិ ឯវំ ឱបម្មវសេន វុត្តំ, ឥទំ បរិយាទានានុភាវទស្សនវសេន។

តត្រិទំ ឥត្ថិរូបស្ស បរិយាទានានុភាវេ វត្ថុ – មហាទាឋិកនាគរាជា កិរ ចេតិយគិរិម្ហិ អម្ពត្ថលេ មហាថូបំ ការាបេត្វា គិរិភណ្ឌបូជំ នាម កត្វា កាលេន កាលំ ឱរោធគណបរិវុតោ ចេតិយគិរិំ គន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទេតិ។ ពហូនំ សន្និបាតដ្ឋានេ នាម ន សព្ពេសំ សតិ សូបដ្ឋិតា ហោតិ, រញ្ញោ ច ទមិឡទេវី នាម មហេសី បឋមវយេ ឋិតា ទស្សនីយា បាសាទិកា។ អថេកោ ចិត្តត្ថេរោ នាម វុឌ្ឍបព្ពជិតោ អសំវរនិយាមេន ឱលោកេន្តោ តស្សា រូបារម្មណេ និមិត្តំ គហេត្វា ឧម្មាទប្បត្តោ វិយ ឋិតនិសិន្នដ្ឋានេសុ “ហន្ទ ទមិឡទេវី, ហន្ទ ទមិឡទេវី”តិ វទន្តោ វិចរតិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចស្ស ទហរសាមណេរា ឧម្មត្តកចិត្តត្ថេរោត្វេវ នាមំ កត្វា វោហរិំសុ។ អថ សា ទេវី នចិរស្សេវ កាលមកាសិ។ ភិក្ខុសង្ឃោ សិវថិកទស្សនំ គន្ត្វា អាគតេ ទហរសាមណេរា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯវមាហំសុ – “ភន្តេ ចិត្តត្ថេរ, យស្សត្ថាយ ត្វំ វិលបសិ, មយំ តស្សា ទេវិយា សិវថិកទស្សនំ គន្ត្វា អាគតា”តិ។ ឯវំ វុត្តេបិ អស្សទ្ទហន្តោ “យស្សា វា តស្សា វា តុម្ហេ សិវថិកទស្សនត្ថាយ គតា, មុខំ តុម្ហាកំ ធូមណ្ណ”ន្តិ ។ ឧម្មត្តកវចនមេវ អវោច។ ឯវំ ឧម្មត្តកចិត្តត្ថេរស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ អដ្ឋាសិ ឥទំ ឥត្ថិរូបំ។

អបរម្បិ វត្ថុ – សទ្ធាតិស្សមហារាជា កិរ ឯកទិវសំ ឱរោធគណបរិវុតោ វិហារំ អាគតោ ។ ឯកោ ទហរោ លោហបាសាទទ្វារកោដ្ឋកេ ឋត្វា អសំវរេ ឋិតោ ឯកំ ឥត្ថិំ ឱលោកេសិ។ សាបិ តមនំ បច្ចិន្ទិត្វា តំ ឱលោកេសិ។ ឧភោបិ អព្ភន្តរេ ឧដ្ឋិតេន រាគគ្គិនា ឌយ្ហិត្វា កាលមកំសុ។ ឯវំ ឥត្ថិរូបំ ទហរស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ។

អបរម្បិ វត្ថុ – កល្យាណិយមហាវិហារតោ កិរេកោ ទហរោ ឧទ្ទេសត្ថាយ កាឡទីឃវាបិគាមទ្វារវិហារំ គន្ត្វា និដ្ឋិតុទ្ទេសកិច្ចោ អត្តកាមានំ វចនំ អគ្គហេត្វា “គតដ្ឋានេ ទហរសាមណេរេហិ បុដ្ឋេន គាមស្ស និវិដ្ឋាការោ កថេតព្ពោ ភវិស្សតី”តិ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ វិសភាគារម្មណេ និមិត្តំ គហេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គតោ តាយ និវត្ថវត្ថំ សញ្ជានិត្វា “កហំ, ភន្តេ, ឥទំ លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆន្តោ តស្សា មតភាវំ ញត្វា “ឯវរូបា នាម ឥត្ថី មំ និស្សាយ មតា”តិ ចិន្តេន្តោ អន្តោឧដ្ឋិតេន រាគគ្គិនា ឌយ្ហិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ ឯវម្បិ ឥទំ ឥត្ថិរូបំ បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតីតិ វេទិតព្ពំ។

២. ទុតិយាទីនិ សទ្ទគរុកាទីនំ អាសយវសេន វុត្តានិ។ តេសុ **ឥត្ថិសទ្ទោ**តិ ឥត្ថិយា ចិត្តសមុដ្ឋានោ កថិតគីតវាទិតសទ្ទោ។ អបិច ឥត្ថិយា និវត្ថនិវាសនស្សាបិ អលង្កតាលង្ការស្សាបិ ឥត្ថិបយោគនិប្ផាទិតោ វីណាសង្ខបណវាទិសទ្ទោបិ ឥត្ថិសទ្ទោត្វេវ វេទិតព្ពោ។ សព្ពោបិ ហេសោ បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ។

តត្ថ សុវណ្ណកក្កដកសុវណ្ណមោរទហរភិក្ខុអាទីនំ វត្ថូនិ វេទិតព្ពានិ។ បព្ពតន្តរេ កិរ និស្សាយ មហន្តំ ហត្ថិនាគកុលំ វសតិ។ អវិទូរដ្ឋានេ ចស្ស មហាបរិភោគសរោ អត្ថិ, តស្មិំ កាយូបបន្នោ សុវណ្ណកក្កដកោ អត្ថិ។ សោ តំ សរំ ឱតិណ្ណោតិណ្ណេ សណ្ឌាសេន វិយ អឡេហិ បាទេ គហេត្វា អត្តនោ វសំ នេត្វា មារេតិ។ តស្ស ឱតារាបេក្ខា ហត្ថិនាគា ឯកំ មហាហត្ថិំ ជេដ្ឋកំ កត្វា វិចរន្តិ។ សោ ឯកទិវសំ តំ ហត្ថិនាគំ គណ្ហិ។ ថាមសតិសម្បន្នោ ហត្ថិនាគោ ចិន្តេសិ – “សចាហំ ភីតរវំ រវិស្សាមិ, សព្ពេ យថារុចិយា អកីឡិត្វា បលាយិស្សន្តី”តិ និច្ចលោវ អដ្ឋាសិ។ អថ សព្ពេសំ ឧត្តិណ្ណភាវំ ញត្វា តេន គហិតភាវំ អត្តនោ ភរិយំ ជានាបេតុំ វិរវិត្វា ឯវមាហ –

“សិង្គីមិគោ អាយតចក្ខុនេត្តោ,
អដ្ឋិត្តចោ វារិសយោ អលោមោ;
តេនាភិភូតោ កបណំ រុទាមិ,
មា ហេវ មំ បាណសមំ ជហេយ្យា”តិ។ (ជា. ១.៣.៤៩);

សា តំ សុត្វា សាមិកស្ស គហិតភាវំ ញត្វា តំ តម្ហា ភយា មោចេតុំ ហត្ថិនា ច កុឡីរេន ច សទ្ធិំ សល្លបន្តី ឯវមាហ –

“អយ្យ ន តំ ជហិស្សាមិ, កុញ្ជរំ សដ្ឋិហាយនំ;
បថព្យា ចាតុរន្តាយ, សុប្បិយោ ហោសិ មេ តុវំ។

“យេ កុឡីរា សមុទ្ទស្មិំ, គង្គាយ យមុនាយ ច;
តេសំ ត្វំ វារិជោ សេដ្ឋោ, មុញ្ច រោទន្តិយា បតិ”ន្តិ។ (ជា. ១.៣.៥០-៥១);

កុឡីរោ សហ ឥត្ថិសទ្ទស្សវនេន គហណំ សិថិលមកាសិ។ អថ ហត្ថិនាគោ “អយមេវេតស្ស ឱកាសោ”តិ ឯកំ បាទំ គហិតាការេនេវ ឋបេត្វា ទុតិយំ ឧក្ខិបិត្វា តំ បិដ្ឋិកបាលេ អក្កមិត្វា វិចុណ្ណិកំ កត្វា ថោកំ អាកឌ្ឍិត្វា តីរេ ខិបិ។ អថ នំ សព្ពហត្ថិនោ សន្និបតិត្វា “អម្ហាកំ វេរី”តិ វិចុណ្ណយឹសុ។ ឯវំ តាវ ឥត្ថិសទ្ទោ សុវណ្ណកក្កដកស្ស ចិត្តំ បរិយាទិយិត្វា តិដ្ឋតិ។

សុវណ្ណមោរោបិ ហិមវន្តំ អនុបវិសិត្វា មហន្តំ បព្ពតគហនំ និស្សាយ វសន្តោ និច្ចកាលំ សូរិយស្ស ឧទយកាលេ សូរិយមណ្ឌលំ ឧល្លោកេត្វា អត្តនោ រក្ខំ ករោន្តោ ឯវំ វទតិ –

“ឧទេតយំ ចក្ខុមា ឯករាជា,
ហរិស្សវណ្ណោ បថវិប្បភាសោ;
តំ តំ នមស្សាមិ ហរិស្សវណ្ណំ បថវិប្បភាសំ,
តយាជ្ជ គុត្តា វិហរេមុ ទិវសំ។

“យេ ព្រាហ្មណា វេទគូ សព្ពធម្មេ,
តេ មេ នមោ តេ ច មំ បាលយន្តុ;
នមត្ថុ ពុទ្ធានំ នមត្ថុ ពោធិយា,
នមោ វិមុត្តានំ នមោ វិមុត្តិយា;
ឥមំ សោ បរិត្តំ កត្វា,
មោរោ ចរតិ ឯសនា”តិ។ (ជា. ១.២.១៧);

សោ ទិវសំ គោចរំ គហេត្វា សាយន្ហសមយេ វសនដ្ឋានំ បវិសន្តោ អត្ថង្គតំ សូរិយមណ្ឌលំ ឱលោកេត្វាបិ ឥមំ គាថំ វទតិ –

“អបេតយំ ចក្ខុមា ឯករាជា,
ហរិស្សវណ្ណោ បថវិប្បភាសោ;
តំ តំ នមស្សាមិ ហរិស្សវណ្ណំ បថវិប្បភាសំ,
តយាជ្ជ គុត្តា វិហរេមុ រត្តិំ។

“យេ ព្រាហ្មណា វេទគូ សព្ពធម្មេ,

តេ មេ នមោ តេ ច មំ បាលយន្តុ;
នមត្ថុ ពុទ្ធានំ នមត្ថុ ពោធិយា,
នមោ វិមុត្តានំ នមោ វិមុត្តិយា;
ឥមំ សោ បរិត្តំ កត្វា,
មោរោ វាសមកប្បយី”តិ។ (ជា. ១.២.១៨);

ឥមិនា និយាមេន សត្ត វស្សសតានិ វីតិនាមេត្វា ឯកទិវសំ បរិត្តកម្មតោ បុរេតរមេវ មោរកុក្កុដិកាយ សទ្ទំ សុត្វា បរិត្តកម្មំ អសរិត្វា រញ្ញោ បេសិតស្ស លុទ្ទកស្ស វសំ ឧបគតោ។ ឯវំ ឥត្ថិសទ្ទោ សុវណ្ណមោរស្ស ចិត្តំ បរិយាទិយិត្វា តិដ្ឋតីតិ។ ឆាតបព្ពតវាសី ទហរោ បន សុធាមុណ្ឌកវាសី ទហរោ ច ឥត្ថិសទ្ទំ សុត្វា អនយព្យសនំ បត្តាតិ។

៣. តតិយេ **ឥត្ថិគន្ធោ**តិ ឥត្ថិយា ចតុសមុដ្ឋានិកំ គន្ធាយតនំ។ ស្វាយំ ឥត្ថិយា សរីរគន្ធោ ទុគ្គន្ធោ ហោតិ, កាយារុឡ្ហោ បន អាគន្តុកអនុលេបនាទិគន្ធោ ឥធ អធិប្បេតោ។ ឯកច្ចា ហិ ឥត្ថី អស្សគន្ធិនី ហោតិ, ឯកច្ចា មេណ្ឌកគន្ធិនី, ឯកច្ចា សេទគន្ធិនី, ឯកច្ចា សោណិតគន្ធិនី ។ ឯកច្ចោ អន្ធពាលោ ឯវរូបាយបិ ឥត្ថិយា រជ្ជតេវ។ ចក្កវត្តិនោ បន ឥត្ថិរតនស្ស កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតិ, មុខតោ ច ឧប្បលគន្ធោ។ អយំ ន សព្ពាសំ ហោតិ, អាគន្តុកអនុលេបនាទិគន្ធោវ ឥធ អធិប្បេតោ។ តិរច្ឆានគតា បន ហត្ថិអស្សគោណាទយោ តិរច្ឆានគតានំ សជាតិឥត្ថីនំ ឧតុគន្ធេន យោជនទ្វិយោជនតិយោជនចតុយោជនម្បិ គច្ឆន្តិ។ ឥត្ថិកាយេ គន្ធោ វា ហោតុ ឥត្ថិយា និវត្ថនិវាសនអនុលិត្តាលេបនបិឡន្ធមាលាទិគន្ធោ វា, សព្ពោបិ ឥត្ថិគន្ធោត្វេវ វេទិតព្ពោ។

៤. ចតុត្ថេ **ឥត្ថិរសោ**តិ ឥត្ថិយា ចតុសមុដ្ឋានិកំ រសាយតនំ។ តិបិដកចូឡនាគចូឡាភយត្ថេរា បន “ស្វាយំ ឥត្ថិយា កីការបដិស្សាវិតាទិវសេន សវនរសោ ចេវ បរិភោគរសោ ច, អយំ ឥត្ថិរសោ”តិ វទន្តិ។ កិំ តេន? យោ បនាយំ ឥត្ថិយា ឱដ្ឋមំសសម្មក្ខនខេឡាទិរសោបិ , សាមិកស្ស ទិន្នយាគុភត្តាទីនំ រសោបិ, សព្ពោ សោ ឥត្ថិរសោត្វេវ វេទិតព្ពោ។ អនេកេ ហិ សត្តា អត្តនោ មាតុគាមេន យំកិញ្ចិ សហត្ថា ទិន្នមេវ មធុរន្តិ គហេត្វា អនយព្យសនំ បត្តាតិ។

៥. បញ្ចមេ **ឥត្ថិផោដ្ឋព្ពោ**តិ ឥត្ថិយា កាយសម្ផស្សោ, ឥត្ថិសរីរារូឡ្ហានំ វត្ថាលង្ការមាលាទីនម្បិ ផស្សោ ឥត្ថិផោដ្ឋព្ពោត្វេវ វេទិតព្ពោ។ សព្ពោបេស បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទិយតិ មហាចេតិយង្គណេ គណសជ្ឈាយំ គណ្ហន្តស្ស ទហរភិក្ខុនោ វិសភាគារម្មណផស្សោ វិយាតិ។

ឥតិ សត្ថា សត្តានំ អាសយានុសយវសេន រូបាទីសុ ឯកេកំ គហេត្វា អញ្ញំ ឦទិសំ ន បស្សាមីតិ អាហ។ យថា ហិ រូបគរុកស្ស បុរិសស្ស ឥត្ថិរូបំ ចិត្តប្បាទំ គមេតិ បលិពុន្ធតិ ពជ្ឈាបេតិ ពន្ធាបេតិ មោហេតិ សំមោហេតិ, ន តថា សេសា សទ្ទាទយោ។ យថា ច សទ្ទាទិគរុកានំ សទ្ទាទយោ, ន តថា រូបាទីនិ អារម្មណានិ។ ឯកច្ចស្ស ច រូបាទីសុ ឯកមេវារម្មណំ ចិត្តំ បរិយាទិយតិ, ឯកច្ចស្ស ទ្វេបិ តីណិបិ ចត្តារិបិ បញ្ចបិ។ ឥតិ ឥមេ បញ្ច សុត្តន្តា បញ្ចគរុកវសេន កថិតា, ន បញ្ចគរុកជាតកវសេន។ **បញ្ចគរុកជាតកំ** បន សក្ខិភាវត្ថាយ អាហរិត្វា កថេតព្ពំ។ តត្រ ហិ អមនុស្សេហិ កន្តារមជ្ឈេ កតាយ អាបណាទិវិចារណាយ មហាបុរិសស្ស បញ្ចសុ សហាយេសុ រូបគរុកោ រូបារម្មណេ ពជ្ឈិត្វា អនយព្យសនំ បត្តោ, សទ្ទាទិគរុកា សទ្ទារម្មណាទីសុ។ ឥតិ តំ សក្ខិភាវត្ថាយ អាហរិត្វា កថេតព្ពំ។ ឥមេ បន បញ្ច សុត្តន្តា បញ្ចគរុកវសេនេវ កថិតា។

៦. យស្មា ច ន កេវលំ បុរិសាយេវ បញ្ចគរុកា ហោន្តិ, ឥត្ថិយោបិ ហោន្តិយេវ, តស្មា តាសម្បិ វសេន បុន បញ្ច សុត្តន្តេ កថេសិ។ តេសម្បិ អត្ថោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ វត្ថូសុបិ បឋមសុត្តេ លោហបាសាទទ្វារេ ឋិតំ ទហរំ ឱលោកេត្វា មតាយ រាជោរោធាយ វត្ថុ វេទិតព្ពំ។ តំ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។

៧. ទុតិយសុត្តេ ពារាណសិយំ រូបូបជីវិនោ មាតុគាមស្ស វត្ថុ វេទិតព្ពំ។ គុត្តិលវីណាវាទកោ កិរេកិស្សា ឥត្ថិយា សហស្សំ បហិណិ, សា តំ ឧប្បណ្ឌេត្វា គណ្ហិតុំ ន ឥច្ឆិ។ សោ “ករិស្សាមេត្ថ កត្តព្ព”ន្តិ សាយន្ហកាលសមនន្តរេ អលង្កតបដិយត្តោ តស្សា គេហស្ស អភិមុខដ្ឋានេ អញ្ញស្មិំ គេហទ្វារេ និសិន្នោ វីណាយ តន្តិយោ សមេ គុណេ បតិដ្ឋាបេត្វា តន្តិស្សរេន គីតស្សរំ អនតិក្កមន្តោ គាយិ។ សា ឥត្ថី តស្ស គីតសទ្ទំ សុត្វា ទ្វារន្តិ សញ្ញាយ “វិវដវាតបានេន តស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ អាកាសេយេវ ជីវិតក្ខយំ បត្តា។

៨. តតិយសុត្តេ ចក្កវត្តិរញ្ញោ កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតិ, មុខតោ ច ឧប្បលគន្ធោតិ ឥទំ អាហរិតព្ពំ។ ឥទំ ចេត្ថ វត្ថុ វេទិតព្ពំ។ សាវត្ថិយំ កិរេកិស្សា កុដុម្ពិកធីតាយ សាមិកោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា, "ន សក្កា មយា អយំ ធម្មោ គិហិភូតេន បូរេតុ"ន្តិ អញ្ញតរស្ស បិណ្ឌបាតិកត្ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។ អថស្ស ភរិយំ "អស្សាមិកា អយ"ន្តិ ញត្វា រាជា បសេនទិកោសលោ អន្តេបុរំ អាហរាបេត្វា ឯកទិវសំ ឯកំ នីលុប្បលកលាបំ អាទាយ អន្តេបុរំ បវិដ្ឋោ ឯកេកិស្សា ឯកេកំ នីលុប្បលំ ទាបេសិ។ បុប្ផេសុ ភាជិយមានេសុ តស្សា ឥត្ថិយា ទ្វេ ហត្ថំ បត្តានិ។ សា បហដ្ឋាការំ ទស្សេត្វា ឧបសិង្ឃិត្វា បរោទិ។ រាជា តស្សា ឧភយាការំ ទិស្វា តំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ សា អត្តនោ បហដ្ឋការណញ្ច រោទនការណញ្ច កថេសិ។ យាវតតិយំ កថិតេបិ រាជា អសទ្ទហន្តោ បុនទិវសេ សកលរាជនិវេសនេ សព្ពមាលាវិលេបនាទិសុគន្ធគន្ធំ ហរាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តំ ឥត្ថឹ "កតរោ តេ ថេរោ"តិ បុច្ឆិត្វា, "អយ"ន្តិ វុត្តេ ញត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, "ភន្តេ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃោ គច្ឆតុ, អម្ហាកំ អសុកត្ថេរោ អនុមោទនំ ករិស្សតី"តិ អាហ។ សត្ថា តំ ភិក្ខុំ ឋបេត្វា វិហារំ គតោ។ ថេរេ អនុមោទនំ វត្តុំ អារទ្ធមត្តេ សកលំ រាជនិវេសនំ គន្ធបូរំ វិយ ជាតំ។ រាជា "សច្ចមេវេសា អាហា"តិ បសីទិត្វា បុនទិវសេ សត្ថារំ តំ ការណំ បុច្ឆិ។ សត្ថា "អយំ អតីតេ ធម្មកថំ សុណន្តោ 'សាធុ សាធូ'តិ សាធុការំ បវត្តេន្តោ សក្កច្ចំ អស្សោសិ, តម្មូលកោ តេន មហារាជ អយមានិសំសោ លទ្ធោ"តិ អាចិក្ខិ។

"សទ្ធម្មទេសនាកាលេ, សាធុ សាធូតិ ភាសតោ;
មុខតោ ជាយតេ គន្ធោ, ឧប្បលំវ យថោទកេ"តិ។

សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។ ឥមស្មឹ វគ្គេ វដ្ដមេវ កថិតំ។

រូបាទិវគ្គវណ្ណនា។

២. នីវរណប្បហានវគ្គវណ្ណនា

១១. ទុតិយស្ស បឋមេ **ឯកធម្មម្បី**តិ ឯត្ថ “តស្មឹ ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តី”តិអាទីសុ (ធ. ស. ១២១) វិយ និស្សត្តដ្ឋេន ធម្មោ វេទិតព្ពោ។ តស្មា ឯកធម្មម្បីតិ និស្សត្តំ ឯកសភាវម្បីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **អនុប្បន្នោវា**តិ ឯត្ថ បន “ភូតានំ វា សត្តានំ ឋិតិយា សម្ភវេសីនំ វា អនុគ្គហាយ (ម. និ. ១.៤០២; សំ. និ. ២.១១) យាវតា, ភិក្ខវេ, សត្តា អបទា វា ទ្វិបទា វា”តិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) ឯវមាទីសុ វិយ សមុច្ចយត្ថោ វាសទ្ទោ ទដ្ឋព្ពោ, ន វិកប្បត្ថោ។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ – យេន ធម្មេន អនុប្បន្នោ ច កាមច្ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច កាមច្ឆន្ទោ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ សំវត្តតិ, តមហំ យថា សុភនិមិត្តំ, ឯវំ អញ្ញំ ន បស្សាមីតិ។ តត្ថ **អនុប្បន្នោ**តិ អជាតោ អសញ្ជាតោ អបាតុភូតោ អសមុទាគតោ។ **កាមច្ឆន្ទោ**តិ “យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា”តិអាទិនា (ធ. ស. ១១៥៦) នយេន វិត្ថារិតំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។ **ឧប្បជ្ជតី**តិ និព្ពត្តតិ បាតុភវតិ។ សោ បនេស អសមុទាចារវសេន វា អននុភូតារម្មណវសេន វា អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។ អញ្ញថា ហិ អនមតគ្គេ សំសារេ អនុប្បន្នោ នាម នត្ថិ។

តត្ថ ឯកច្ចស្ស វត្តវសេន កិលេសោ ន សមុទាចរតិ, ឯកច្ចស្ស គន្ថធុតង្គសមាធិ- វិបស្សនានវកម្មាទីនំ អញ្ញតរវសេន។ កថំ? ឯកច្ចោ ហិ វត្តសម្បន្នោ ហោតិ, តស្ស ទ្វេអសីតិ ខុទ្ទកវត្តានិ ចុទ្ទស មហាវត្តានិ ចេតិយង្គណពោធិយង្គណបានីយមាឡកឧបោសថាគារអាគន្តុកគមិកវត្តានិ ច ករោន្តស្សេវ កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស វត្តំ វិស្សជ្ជេត្វា ភិន្នវត្តស្ស ចរតោ អយោនិសោមនសិការញ្ចេវ សតិវោស្សគ្គញ្ច អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឯកច្ចោ គន្ថយុត្តោ ហោតិ, ឯកម្បិ និកាយំ គណ្ហាតិ ទ្វេបិ តយោបិ ចត្តារោបិ បញ្ចបិ។ តស្ស តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ អត្ថវសេន បាឡិវសេន អនុសន្ធិវសេន បុព្ពាបរវសេន គណ្ហន្តស្ស សជ្ឈាយន្តស្ស វាចេន្តស្ស ទេសេន្តស្ស បកាសេន្តស្ស កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស គន្ថកម្មំ បហាយ កុសីតស្ស ចរតោ អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឯកច្ចោ បន ធុតង្គធរោ ហោតិ, តេរស ធុតង្គគុណេ សមាទាយ វត្តតិ។ តស្ស បន ធុតង្គគុណេ បរិហរន្តស្ស កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស ធុតង្គានិ វិស្សជ្ជេត្វា ពាហុល្លាយ អាវត្តស្ស ចរតោ អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឯកច្ចោ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ ចិណ្ណវសី ហោតិ, តស្ស បឋមជ្ឈានាទីសុ អាវជ្ជនវសិអាទីនំ វសេន វិហរន្តស្ស កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស បរិហីនជ្ឈានស្ស វា វិស្សដ្ឋជ្ឈានស្ស វា ភស្សាទីសុ អនុយុត្តស្ស វិហរតោ អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឯកច្ចោ បន វិបស្សកោ ហោតិ, សត្តសុ វា អនុបស្សនាសុ អដ្ឋារសសុ វា មហាវិបស្សនាសុ កម្មំ ករោន្តោ វិហរតិ។ តស្សេវំ វិហរតោ កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស វិបស្សនាកម្មំ បហាយ កាយទឡ្ហីពហុលស្ស វិហរតោ អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឯកច្ចោ នវកម្មិកោ ហោតិ, ឧបោសថាគារភោជនសាលាទីនិ ការេតិ។ តស្ស តេសំ ឧបករណានិ ចិន្តេន្តស្ស កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស នវកម្មេ និដ្ឋិតេ វា វិស្សដ្ឋេ វា អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឯកច្ចោ បន ព្រហ្មលោកា អាគតោ សុទ្ធសត្តោ ហោតិ, តស្ស អនាសេវនតាយ កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ។ អបរភាគេ បនស្ស លទ្ធាសេវនស្ស អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។ ឯវំ តាវ អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នស្ស ឧប្បន្នតា វេទិតព្ពា។

កថំ អននុភូតារម្មណវសេន? ឥធេកច្ចោ អននុភូតបុព្ពំ មនាបិយំ រូបាទិអារម្មណំ លភតិ, តស្ស តត្ថ អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គេ អាគម្ម រាគោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ អននុភូតារម្មណវសេន អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ នាម។

ឧប្បន្នោតិ ជាតោ សញ្ជាតោ និព្ពត្តោ អភិនិព្ពត្តោ បាតុភូតោ។ **ភិយ្យោភាវាយា**តិ បុនប្បុនភាវាយ។ **វេបុល្លាយា**តិ វិបុលភាវាយ រាសិភាវាយ។ តត្ថ សកឹ ឧប្បន្នោ កាមច្ឆន្ទោ ន និរុជ្ឈិស្សតិ, សកឹ និរុទ្ធោ វា ស្វេវ បុន ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ អដ្ឋានមេតំ។ ឯកស្មិំ បន និរុទ្ធេ តស្មិំ វា អារម្មណេ អញ្ញស្មិំ វា អារម្មណេ អបរាបរំ ឧប្បជ្ជមានោ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ សំវត្តតិ នាម។

សុភនិមិត្តន្តិ រាគដ្ឋានិយំ អារម្មណំ។ "សនិមិត្តា, ភិក្ខវេ, ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា, នោ អនិមិត្តា"តិ ឯត្ថ និមិត្តន្តិ បច្ចយស្ស នាមំ។ "អធិចិត្តមនុយុត្តេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា បញ្ច និមិត្តានិ កាលេន កាលំ មនសិកាតព្ពានី"តិ (ម. និ. ១.២១៦) ឯត្ថ ការណស្ស។ "សោ តំ និមិត្តំ អាសេវតិ ភាវេតី"តិ (អ. និ. ៩.៣៥) ឯត្ថ សមាធិស្ស។ "យំ និមិត្តំ អាគម្ម យំ និមិត្តំ មនសិករោតោ អនន្តរា អាសវានំ ខយោ ហោតី"តិ (អ. និ. ៦.២៧) ឯត្ថ វិបស្សនាយ។ ឥធ បន រាគដ្ឋានិយោ ឥដ្ឋារម្មណធម្មោ "សុភនិមិត្ត"ន្តិ អធិប្បេតោ។ **អយោនិសោមនសិករោតោ**តិ។ "តត្ថ កតមោ អយោនិសោមនសិការោ? អនិច្ចេ និច្ចន្តិ, ទុក្ខេ សុខន្តិ, អនត្តនិ អត្តាតិ, អសុភេ សុភន្តិ, អយោនិសោមនសិការោ ឧប្បថមនសិការោ, សច្ចវិប្បដិកូលេន វា ចិត្តស្ស អាវជ្ជនា អន្វាវជ្ជនា អាភោគោ សមន្នាហារោ មនសិការោ។ អយំ វុច្ចតិ អយោនិសោមនសិការោ"តិ (វិភ. ៩៣៦) ឥមស្ស មនសិការស្ស វសេន អនុបាយេន មនសិករោន្តស្សាតិ។

១២. ទុតិយេ **ព្យាបាទោ**តិ ភត្តព្យាបត្តិ វិយ ចិត្តស្ស ព្យាបជ្ជនំ បកតិវិជហនភាវោ។ "តត្ថ កតមំ ព្យាបាទនីវរណំ? អនត្ថំ មេ អចរីតិ អាឃាតោ ជាយតី"តិ (ធ. ស. ១១៦០) ឯវំ វិត្ថារិតស្ស ព្យាបាទនីវរណស្សេតំ អធិវចនំ។ **បដិឃនិមិត្ត**ន្តិ អនិដ្ឋំ និមិត្តំ។ បដិឃស្សបិ បដិឃារម្មណស្សបិ ឯតំ អធិវចនំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ អដ្ឋកថាយំ – "បដិឃម្បិ បដិឃនិមិត្តំ, បដិឃារម្មណោបិ ធម្មោ បដិឃនិមិត្ត"ន្តិ។ សេសមេត្ថ កាមច្ឆន្ទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឥតោ បរេសុបិ។ តត្ថ តត្ថ ហិ វិសេសមត្តមេវ វក្ខាមាតិ។

១៣. តតិយេ **ថិនមិទ្ធ**ន្តិ ថិនញ្ចេវ មិទ្ធញ្ច។ តេសុ ចិត្តស្ស អកម្មញ្ញតា **ថិនំ,** អាលសិយភាវស្សេតំ អធិវចនំ។ តិណ្ណំ ខន្ធានំ អកម្មញ្ញតា **មិទ្ធំ,** កបិមិទ្ធស្ស បចលាយិកភាវស្សេតំ អធិវចនំ។ ឧភិន្នម្បិ "តត្ថ កតមំ ថិនំ? យា ចិត្តស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឱលីយនា សល្លីយនា។ តត្ថ កតមំ មិទ្ធំ? យា កាយស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឱនាហោ បរិយោនាហោ"តិអាទិនា (ធ. ស. ១១៦២-១១៦៣) នយេន វិត្ថារោ វេទិតព្ពោ។ **អរតី**តិអាទីនិ វិភង្គេ វិភត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> "តត្ថ កតមា **អរតិ**? បន្តេសុ វា សេនាសនេសុ អញ្ញតរញ្ញតរេសុ វា អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ អរតិ អរតិតា អនភិរតិ អនភិរមនា ឧក្កណ្ឋិតា បរិតស្សិតា, អយំ វុច្ចតិ អរតិ។ តត្ថ កតមា **តន្ទី**? យា តន្ទី តន្ទិយនា តន្ទិមនតា អាលស្យំ អាលស្យាយនា អាលស្យាយិតត្តំ, អយំ វុច្ចតិ តន្ទី។ តត្ថ កតមា **វិជម្ភិតា**? យា កាយស្ស ជម្ភនា វិជម្ភនា អានមនា វិនមនា សន្នមនា បណមនា ព្យាធិយកំ, អយំ វុច្ចតិ វិជម្ភិតា។ តត្ថ កតមោ **ភត្តសម្មទោ**? យា ភុត្តាវិស្ស ភត្តមុច្ឆា ភត្តកិលមថោ ភត្តបរិឡាហោ កាយទុដ្ឋុល្លំ, អយំ វុច្ចតិ ភត្តសម្មទោ។ តត្ថ កតមំ **ចេតសោ ច លីនត្តំ**? យា ចិត្តស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឱលីយនា សល្លីយនា លីនំ លីយនា លីយិតត្តំ ថិនំ ថិយនា ថិយិតត្តំ ចិត្តស្ស, ឥទំ វុច្ចតិ ចេតសោ ច លីនត្ត"ន្តិ (វិភ. ៨៥៦, ៨៥៧, ៨៥៩, ៨៦០)។

ឯត្ថ ច បុរិមា ចត្តារោ ធម្មា ថិនមិទ្ធនីវរណស្ស សហជាតវសេនាបិ ឧបនិស្សយវសេនាបិ បច្ចយា ហោន្តិ, ចេតសោ ច លីនត្តំ អត្តនោវ អត្តនា សហជាតំ ន ហោតិ, ឧបនិស្សយកោដិយា បន ហោតីតិ។

១៤. ចតុត្ថេ **ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ច**ន្តិ ឧទ្ធច្ចញ្ចេវ កុក្កុច្ចញ្ច។ តត្ថ **ឧទ្ធច្ចំ នាម** ចិត្តស្ស ឧទ្ធតាការោ។ **កុក្កុច្ចំ នាម** អកតកល្យាណស្ស កតបាបស្ស តប្បច្ចយា វិប្បដិសារោ។ **ចេតសោ អវូបសមោ**តិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្សេវេតំ នាមំ។ **អវូបសន្តចិត្តស្សា**តិ ឈានេន វា វិបស្សនាយ វា អវូបសមិតចិត្តស្ស។ អយំ បន អវូបសមោ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស ឧបនិស្សយកោដិយា បច្ចយោ ហោតីតិ។

១៥. បញ្ចមេ **វិចិកិច្ឆា**តិ "សត្ថរិ កង្ខតី"តិអាទិនា (ធ. ស. ១១៦៧) នយេន វិត្ថារិតំ វិចិកិច្ឆានីវរណំ។ អយោនិសោមនសិការោ វុត្តលក្ខណោយេវាតិ។

១៦. ឆដ្ឋេ **អនុប្បន្នោ វា កាមច្ឆន្ទោ នុប្បជ្ជតី**តិ អសមុទាចារវសេន វា អននុភូតារម្មណវសេន វាតិ ទ្វីហេវ ការណេហិ អនុប្បន្នោ ន ឧប្បជ្ជតិ, តថា វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ, បុន ហេតុំ វា បច្ចយំ វា ន លភតិ។ ឥធាបិ វត្ថាទីនំយេវ វសេន អសមុទាចារោ វេទិតព្ពោ។ ឯកច្ចស្ស ហិ វុត្តនយេនេវ វត្ថេ យុត្តស្ស វត្ថំ ករោន្តស្សេវ

កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ, វត្តវសេន វិក្ខម្ភិតោ ហោតិ។ សោ តំ តថាវិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ មិលក្ខតិស្សត្ថេរោ វិយ។

សោ កិរាយស្មា រោហណជនបទេ គាមេណ្ឌវាលមហាវិហារស្ស ភិក្ខាចារេ នេសាទកុលេ និព្ពត្តោ។ វយំ អាគម្ម កតឃរាវាសោ "បុត្តទារំ បោសេស្សាមី"តិ អនូហលសតំ សណ្ឋបេត្វា បាសសតំ យោជេត្វា សូលសតំ រោបេត្វា ពហុំ បាបំ អាយូហន្តោ ឯកទិវសំ គេហតោ អគ្គិញ្ច លោណញ្ច គហេត្វា អរញ្ញំ គតោ។ បាសេ ពទ្ធមិគំ វធិត្វា អង្គារបក្កមំសំ ខាទិត្វា បិបាសិតោ ហុត្វា គាមេណ្ឌវាលមហាវិហារំ បវិដ្ឋោ បានីយមាឡកេ ទសមត្តេសុ បានីយឃដេសុ បិបាសាវិនោទនមត្តម្បិ បានីយំ អលភន្តោ, "កឹ នាមេតំ ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ វសនដ្ឋានេ បិបាសាយ អាគតានំ បិបាសាវិនោទនមត្តំ បានីយំ នត្ថី"តិ ឧជ្ឈាយិតុំ អារទ្ធោ។ ចូឡបិណ្ឌបាតិកតិស្សត្ថេរោ តស្ស កថំ សុត្វា តស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តោ បានីយមាឡកេ ទសមត្តេ បានីយឃដេ បូរេ ទិស្វា "ជីវមានបេតកសត្តោ អយំ ភវិស្សតី"តិ ចិន្តេត្វា, "ឧបាសក, សចេ បិបាសិតោសិ, បិវ បានីយ"ន្តិ វត្វា កុដំ ឧក្ខិបិត្វា តស្ស ហត្ថេសុ អាសិញ្ចិ។ តស្ស កម្មំ បដិច្ច បីតបីតំ បានីយំ តត្តកបាលេ បក្ខិត្តមិវ នស្សតិ, សកលេបិ ឃដេ បីតេ បិបាសា ន បច្ឆិជ្ជិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – "ឃាវ ទារុណញ្ច តេ, ឧបាសក, កម្មំ កតំ, ឥទានេវ បេតោ ជាតោ, វិបាកោ កីទិសោ ភវិស្សតី"តិ?

សោ តស្ស កថំ សុត្វា លទ្ធសំវេគោ ថេរំ វន្ទិត្វា តានិ អនូហលាទីនិ វិសង្ខរិត្វា វេគេន ឃរំ គន្ត្វា បុត្តទារំ ឱលោកេត្វា សត្តានិ ភិន្ទិត្វា ទីបកមិគបក្ខិនោ អរញ្ញេ វិស្សជ្ជេត្វា ថេរំ បច្ចុបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ ទុក្ករា, អាវុសោ, បព្ពជ្ជា, កថំ ត្វំ បព្ពជិស្សសីតិ? ភន្តេ, ឯវរូបំ បច្ចក្ខការណំ ទិស្វា កថំ ន បព្ពជិស្សាមីតិ? ថេរោ តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេសិ។ សោ វត្តារភិតោ ហុត្វា ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ឯកទិវសំ ទេវទូតសុត្តេ "តមេនំ, ភិក្ខវេ, និរយបាលា បុន មហានិរយេ បក្ខិបន្តី"តិ (ម. និ. ៣.២៧០; អ. និ. ៣.៣៦) ឥមំ ឋានំ សុត្វា "ឯត្តកំ ទុក្ខរាសី អនុភវិតសត្តំ បុន មហានិរយេ បក្ខិបន្តិ, អហោ ភារិយោ, ភន្តេ, មហានិរយោ"តិ អាហ។ អាមាវុសោ, ភារិយោតិ។ សក្កា, ភន្តេ, បស្សិតុន្តិ? "ន សក្កា បស្សិតុំ, ទិដ្ឋសទិសំ កាតុំ ឯកំ ការណំ ទស្សេស្សាមី"តិ សាមណេរេ សមាទបេត្វា បាសាណបិដ្ឋេ អល្លទារុរាសី ការេហីតិ។ សោ តថា ការេសិ។ ថេរោ យថានិសិន្នោវ ឥទ្ធិយា អភិសង្ខរិត្វា មហានិរយតោ ខជ្ជោបនកមត្តំ អគ្គិបបដិកំ នីហរិត្វា បស្សន្តស្សេវ តស្ស ថេរស្ស ទារុរាសិម្ហិ បក្ខិបិ។ តស្ស តត្ថ និបាតោ ច ទារុរាសិនោ ឈាយិត្វា ឆារិកភាវូបគមនញ្ច អបច្ឆា អបុរិមំ អហោសិ។

សោ តំ ទិស្វា, "ភន្តេ, ឥមស្មឹ សាសនេ កតិ ធុរានិ នាមា"តិ បុច្ឆិ។ អាវុសោ, វិបស្សនាធុរំ, គន្ថធុរន្តិ។ "ភន្តេ, គន្ថោ នាម បដិពលស្ស ភារោ, មយ្ហំ បន ទុក្ខូបនិសា សទ្ធា, វិបស្សនាធុរំ បូរេស្សាមិ កម្មដ្ឋានំ មេ ទេថា"តិ វន្ទិត្វា និសីទិ។ ថេរោ "វត្តសម្បន្នោ ភិក្ខូ"តិ វត្តសីសេ ឋត្វា តស្ស កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ សោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិបស្សនាយ ច កម្មំ ករោតិ, វត្តញ្ច បូរេតិ។ ឯកទិវសំ ចិត្តលបព្ពតមហាវិហារេ វត្តំ ករោតិ, ឯកទិវសំ គាមេណ្ឌវាលមហាវិហារេ, ឯកទិវសំ គោចរគាមមហាវិហារេ។ ថិនមិទ្ធេ ឱក្កន្តមត្តេ វត្តបរិហានិភយេន បលាលវរណកំ តេមេត្វា សីសេ ឋបេត្វា បាទេ ឧទកេ ឱតារេត្វា និសីទតិ។ សោ ឯកទិវសំ ចិត្តលបព្ពតមហាវិហារេ ទ្វេ យាមេ វត្តំ កត្វា ពលវបច្ចូសកាលេ និទ្ទាយ ឱក្កមិតុំ អារទ្ធាយ អល្លបលាលំ សីសេ ឋបេត្វា និសិន្នោ បាចីនបព្ពតបស្សេ សាមណេរស្ស អរុណវតិយសុត្តន្តំ សជ្ឈាយន្តស្ស –

> "អារម្ភថ និក្កមថ, យុញ្ជថ ពុទ្ធសាសនេ;
> ធុនាថ មច្ចុនោ សេនំ, នឡាគារំ កុញ្ជរោ។
>
> "យោ ឥមស្មឹ ធម្មវិនយេ, អប្បមត្តោ វិហស្សតិ;
> បហាយ ជាតិសំសារំ, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សតី"តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៥) –

ឥទំ ឋានំ សុត្វា "មាទិសស្ស អារទ្ធវីរិយស្ស ភិក្ខុនោ សម្មាសម្ពុទ្ធេន ឥទំ កថិតំ ភវិស្សតី"តិ បីតឹ ឧប្បាទេត្វា ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តទេវ បាទកំ កត្វា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាយ អបរាបរំ វាយមន្តោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ បរិនិព្ពានកាលេ ច តទេវ ការណំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ –

> "អល្លំ បលាលបុញ្ជាហំ, សីសេនាទាយ ចង្កមឹ;
> បត្តោស្មិ តតិយំ ឋានំ, ឯត្ថ មេ នត្ថិ សំសយោ"តិ។

ឯវរូបស្ស វត្តវសេន វិក្ខម្ភិតកិលេសោ តថា វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។

ឯកច្ចស្ស វុត្តនយេនេវ គន្ធេ យុត្តស្ស គន្ធំ ឧគ្គណ្ហន្តស្ស សជ្ឈាយន្តស្ស វាចេន្តស្ស ទេសេន្តស្ស បកាសេន្តស្ស ច កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ, គន្ថវសេន វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។ សោ តំ តថា វិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ **មលិយទេវត្ថេរោ** វិយ។ សោ កិរាយស្មា តិវស្សភិក្ខុកាលេ កល្លគាមកេ មណ្ឌលារាមមហាវិហារេ ឧទ្ទេសញ្ច គណ្ហាតិ, វិបស្សនាយ ច កម្មំ ករោតិ។ តស្សេកទិវសំ កល្លគាមេ ភិក្ខាយ ចរតោ ឯកា ឧបាសិកា យាគុឧឡុង្កំ ទត្វា បុត្តសិនេហំ ឧប្បាទេត្វា ថេរំ អន្តោនិវេសនេ និសីទាបេត្វា បណីតភោជនំ ភោជេត្វា “កតរគាមវាសិកោសិ តាតា”តិ បុច្ឆិ។ មណ្ឌលារាមមហាវិហារេ គន្ថកម្មំ ករោមិ, ឧបាសិកេតិ។ តេន ហិ តាត យាវ គន្ថកម្មំ ករោសិ, តាវ ទេ និពទ្ធំ ភិក្ខំ គណ្ហាសីតិ។ សោ តំ អធិវាសេត្វា តត្ថ និពទ្ធំ ភិក្ខំ គណ្ហាតិ, ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ ករោន្តោ “សុខំ ហោតុ, ទុក្ខា មុច្ចតូ”តិ បទទ្វយមេវ កថេត្វា គច្ឆតិ។ អន្តោវស្សេ តេមាសំ តស្សាយេវ សង្គហំ ករោន្តោ បិណ្ឌាបចិតឹ កត្វា មហាបវារណាយ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ នេវាសិកមហាថេរោ អាហ – “អាវុសោ មហាទេវ, អជ្ជ វិហារេ មហាជនោ សន្និបតិស្សតិ, តស្ស ធម្មទានំ ទទេយ្យាសី”តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។

ទហរសាមណេរា ឧបាសិកាយ សញ្ញំ អទំសុ – “អជ្ជ តេ បុត្តោ ធម្មំ កថេស្សតិ, វិហារំ គន្ត្វា សុណេយ្យាសី”តិ។ តាតា, ន សព្ពេវ ធម្មកថំ ជានន្តិ, មម បុត្តោ ឯត្តកំ កាលំ មយ្ហំ កថេន្តោ “សុខំ ហោតុ, ទុក្ខា មុច្ចតូ”តិ បទទ្វយមេវ កថេសិ, មា កេឡឹ ករោថាតិ។ មា, ត្វំ ឧបាសិកេ, ជានន្តំ វា អជានន្តំ វា ឧបដ្ឋហស្សុ, វិហារំ គន្ត្វា ធម្មមេវ សុណាហីតិ។ ឧបាសិកា គន្ធមាលាទីនិ គហេត្វា គន្ត្វា បូជេត្វា បរិសន្តេ ធម្មំ សុណមានា និសីទិ។ ទិវា ធម្មកថិកោ ច សរភាណកោ ច អត្តនោ បមាណំ ញត្វា ឧដ្ឋហឹសុ។ តតោ មលិយទេវត្ថេរោ ធម្មាសនេ និសីទិត្វា ចិត្តពីជនឹ គហេត្វា អនុបុព្ពឹ កថំ វត្វា – “មយា មហាឧបាសិកាយ តយោ មាសេ ទ្វីហេវ បទេហិ អនុមោទនា កតា, អជ្ជ សព្ពរត្តឹ តីហិ បិដកេហិ សម្មសិត្វា តស្សេវ បទទ្វយស្ស អត្ថំ កថេស្សាមី”តិ ធម្មទេសនំ អារភិត្វា សព្ពរត្តឹ កថេសិ។ អរុណុគ្គមនេ ទេសនាបរិយោសានេ មហាឧបាសិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

អបរោបិ តស្មឹយេវ មហាវិហារេ **តិស្សភូតិត្ថេរោ** នាម វិនយំ គណ្ហន្តោ ភិក្ខាចារវេលាយំ អន្តោគាមំ បវិដ្ឋោ វិសភាគារម្មណំ ឱលោកេសិ។ តស្ស លោភោ ឧប្បជ្ជិ, សោ បតិដ្ឋិតបាទំ អចាលេត្វា អត្តនោ បត្តេ យាគុំ ឧបដ្ឋាកទហរស្ស បត្តេ អាកិរិត្វា “អយំ វិតក្កោ វឌ្ឍមានោ មំ ចតូសុ អបាយេសុ សំសីទាបេស្សតី”តិ តតោវ និវត្តិត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ អាហ – “ឯកោ មេ ព្យាធិ ឧប្បន្នោ, អហំ ឯតំ តិកិច្ឆិតុំ សក្កោន្តោ អាគមិស្សាមិ, ឥតរថា នាគមិស្សាមិ។ តុម្ហេ ទិវា ឧទ្ទេសញ្ច សាយំ ឧទ្ទេសញ្ច មំ ឱលោកេត្វា បបេថ, បច្ចូសកាលេ ឧទ្ទេសំ បន មា បបយិត្ថា”តិ ឯវំ វត្វា មលយវាសិមហាសង្ឃរក្ខិតត្ថេរស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ ថេរោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយ បរិភណ្ឌំ ករោន្តោ តំ អនោលោកេត្វាវ “បដិសាមេហិ, អាវុសោ, តវ បត្តចីវរ”ន្តិ អាហ។ ភន្តេ, ឯកោ មេ ព្យាធិ អត្ថិ, សចេ តុម្ហេ តំ តិកិច្ឆិតុំ សក្កោថ, បដិសាមេស្សាមីតិ។ អាវុសោ, ឧប្បន្នំ រោគំ តិកិច្ឆិតុំ សមត្ថស្ស សន្តិកំ អាគតោសិ, បដិសាមេហីតិ។ សុព្ពចោ ភិក្ខុ “អម្ហាកំ អាចរិយោ អជានិត្វា ឯវំ ន វក្ខតី”តិ បត្តចីវរំ បបេត្វា ថេរស្ស វត្តំ ទស្សេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

ថេរោ “រាគចរិតោ អយ”ន្តិ ញត្វា អសុភកម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ សោ ឧដ្ឋាយ បត្តចីវរំ អំសេ លគ្គេត្វា ថេរំ បុនប្បុនំ វន្ទិ។ កឹ, អាវុសោ, មហាភូតិ អតិរេកនិបច្ចការំ ទស្សេសីតិ? ភន្តេ, សចេ អត្តនោ កិច្ចំ កាតុំ សក្ខិស្សាមិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ, ឥទំ មេ បច្ឆិមទស្សនន្តិ! គច្ឆាវុសោ, មហាភូតិ តាទិសស្ស យុត្តយោគស្ស កុលបុត្តស្ស ន ឈានំ វា វិបស្សនា វា មគ្គោ វា ផលំ វា ទុល្លភន្តិ។ សោ ថេរស្ស កថំ សុត្វា និបច្ចការំ ទស្សេត្វា អាគមនកាលេ វវត្ថាបិតំ ឆន្នំ សេបណ្ណិគច្ឆមូលំ គន្ត្វា បល្លង្កេន និសិន្នោ អសុភកម្មដ្ឋានំ បាទកំ កត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋាយ បច្ចូសកាលេ ឧទ្ទេសំ សម្បាបុណិ។ ឯវរូបានំ គន្ថវសេន វិក្ខម្ភិតា កិលេសា តថា វិក្ខម្ភិតាវ ហោន្តិ។

ឯកច្ចស្ស បន វុត្តនយេនេវ ធុតង្គានិ បរិហរតោ កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ, ធុតង្គវសេន វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។ សោ តំ តថា វិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ **គាមន្តបព្ភារវាសី មហាសីវត្ថេរោ** វិយ។ ថេរោ កិរ មហាគាមេ តិស្សមហាវិហារេ វសន្តោ តេបិដកំ អត្ថវសេន ច បាឡិវសេន ច អដ្ឋារស មហាគណេ វាចេតិ។ ថេរស្ស ឱវាទេ ឋត្វា សដ្ឋិសហស្ស ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណឹសុ ។ តេសុ ឯកោ ភិក្ខុ អត្តនា បដិវិទ្ធធម្មំ អាវជ្ជ ឧប្បន្នសោមនស្សោ ចិន្តេសិ – “អត្ថិ នុ ខោ ឥទំ សុខំ អម្ហាកំ អាចរិយស្សា”តិ។ សោ អាវជ្ជេន្តោ ថេរស្ស បុថុជ្ជនភាវំ ញត្វា “ឯកេនុបាយេន ថេរស្ស សំវេគំ ឧប្បាទេស្សាមី”តិ អត្តនោ វសនដ្ឋានតោ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា វត្តំ ទស្សេត្វា និសីទិ។ អថ នំ ថេរោ “កឹ អាគតោសិ, អាវុសោ, បិណ្ឌបាតិកា”តិ អាហ។ “សចេ មេ ឱកាសំ ករិស្សថ, ឯកំ ធម្មបទំ គណ្ហិស្សាមី”តិ អាគតោស្មិ, ភន្តេតិ។ ពហូ, អាវុសោ, គណ្ហន្តិ, តុយ្ហំ ឱកាសោ ន ភវិស្សតីតិ។ សោ សព្ពេសុ រត្តិទិវសភាគេសុ ឱកាសំ អលភន្តោ, “ភន្តេ, ឯវំ ឱកាសេ អសតិ មរណស្ស កថំ ឱកាសំ លភិស្សថា”តិ អាហ។ តទា ថេរោ ចិន្តេសិ – “នាយំ ឧទ្ទេសត្ថាយ អាគតោ, មយ្ហំ បនេស សំវេគជននត្ថាយ អាគតោ”តិ។

សោបិ ថេរោ “ភិក្ខុនា នាម, ភន្តេ, មាទិសេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា មណិវណ្ណេ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា អគមាសិ។

ថេរោ តស្ស គតកាលតោ បដ្ឋាយ ជាតសំវេគោ ទិវា ឧទ្ទេសញ្ច សាយំ ឧទ្ទេសញ្ច វាចេត្វា បត្តចីវរំ ហត្ថបាសេ ឋបេត្វា បច្ចូសកាលេ ឧទ្ទេសំ គហេត្វា ឱតរន្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ បត្តចីវរមាទាយ ឱតិណ្ណោ តេរស ធុតគុណេ បរិបុណ្ណេ អធិដ្ឋាយ គាមន្តបព្ភារសេនាសនំ គន្ត្វា បព្ភារំ បដិជគ្គិត្វា មញ្ចបីឋំ ឧស្សាបេត្វា “អរហត្តំ អបត្វា មញ្ចេ បិដ្ឋិំ ន បសារេស្សាមី”តិ មានសំ ពន្ធិត្វា ចង្កមំ ឱតរិ។ តស្ស “អជ្ជ អរហត្តំ គណ្ហិស្សាមិ អជ្ជ អរហត្តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ឃដេន្តស្សេវ បវារណា សម្បត្តា។ សោ បវារណាយ ឧបកដ្ឋាយ “បុថុជ្ជនភាវំ បហាយ វិសុទ្ធិបវារណំ បវារេស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ អតិវិយ កិលមតិ។ សោ តាយ បវារណាយ មគ្គំ វា ផលំ វា ឧប្បាទេតុំ អសក្កោន្តោ “មាទិសោបិ នាម អារទ្ធវិបស្សកោ ន លភតិ, យាវ ទុល្លភញ្ច វតិទំ អរហត្ត”ន្តិ វត្វា តេនេវ និយាមេន ឋានចង្កមពហុលោ ហុត្វា តីស វស្សានិ សមណធម្មំ កត្វា មហាបវារណាយ មជ្ឈេ ឋិតំ បុណ្ណចន្ទំ ទិស្វា “កិំ នុ ខោ ចន្ទមណ្ឌលំ វិសុទ្ធំ, ឧទាហុ មយ្ហំ សីល”ន្តិ ចិន្តេន្តោ “ចន្ទមណ្ឌលេ សសលក្ខណំ បញ្ញាយតិ, មយ្ហំ បន ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ យាវជ្ជទិវសា សីលស្មិំ កាឡកំ វា តិលកោ វា នត្ថី”តិ អាវជ្ជេត្វា សញ្ជាតបីតិសោមនស្សោ បរិបក្កញាណត្តា បីតិំ វិក្ខម្ភេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឯវរូបស្ស ធុតង្គវសេន វិក្ខម្ភិតោ កិលេសោ តថា វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។

ឯកច្ចស្ស វុត្តនយេនេវ បឋមជ្ឈានាទិសមាបជ្ជនពហុលតាយ កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ, សមាបត្តិវសេន វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។ សោ តំ តថា វិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្តេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ **មហាតិស្សត្ថេរោ** វិយ។ ថេរោ កិរ អវស្សិកកាលតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋសមាបត្តិលាភី។ សោ សមាបត្តិវិក្ខម្ភិតានំ កិលេសានំ អសមុទាចារេន ឧគ្គហបរិបុច្ឆាវសេនេវ អរិយមគ្គសាមន្តំ កថេតិ, សដ្ឋិវស្សកាលេបិ អត្តនោ បុថុជ្ជនភាវំ ន ជានាតិ។ អថេកទិវសំ មហាគាមេ តិស្សមហាវិហារតោ ភិក្ខុសង្ឃោ តលង្គរវាសិធម្មទិន្នត្ថេរស្ស សាសនំ បេសេសិ “ថេរោ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ ធម្មកថំ កថេតូ”តិ។ ថេរោ អធិវាសេត្វា “មម សន្តិកេ មហល្លកតរោ ភិក្ខុ នត្ថិ, មហាតិស្សត្ថេរោ ខោ បន មេ កម្មដ្ឋានាចរិយោ, តំ សង្ឃត្ថេរំ កត្វា គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ថេរស្ស វិហារំ គន្ត្វា ទិវាដ្ឋានេ ថេរស្ស វត្តំ ទស្សេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

ថេរោ អាហ – “កិំ, ធម្មទិន្ន, ចិរស្សំ អាគតោសី”តិ? “អាម, ភន្តេ, តិស្សមហាវិហារតោ មេ ភិក្ខុសង្ឃោ សាសនំ បេសេសិ, អហំ ឯកកោ ន គមិស្សាមិ, តុម្ហេហិ បន សទ្ធិំ គន្តុកាមោ ហុត្វា អាគតោម្ហី”តិ សារណីយកថំ កថេន្តោវ បបញ្ចេត្វា “កទា, ភន្តេ, តុម្ហេហិ អយំ ធម្មោ អធិគតោ”តិ បុច្ឆិ។ សដ្ឋិមត្តានិ, អាវុសោ ធម្មទិន្ន, វស្សានិ ហោន្តីតិ ។ សមាបត្តឹ បន, ភន្តេ, វឡញ្ជេថាតិ។ អាម, អាវុសោតិ។ ឯកំ បោក្ខរណឹ មាបេតុំ សក្កុណេយ្យាថ, ភន្តេតិ? “ន, អាវុសោ, ឯតំ ភារិយ”ន្តិ វត្វា សម្មុខដ្ឋានេ បោក្ខរណឹ មាបេសិ។ “ឯត្ថ, ភន្តេ, ឯកំ បទុមគច្ឆំ មាបេថា”តិ ច វុត្តោ តម្បិ មាបេសិ។ ឥទានេត្ថ មហន្តំ បុប្ផំ ទស្សេថាតិ។ ថេរោ តម្បិ ទស្សេសិ។ ឯត្ថ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកំ ឥត្ថិរូបំ ទស្សេថាតិ ។ ថេរោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកំ ឥត្ថិរូបំ ទស្សេសិ។ តតោ នំ អាហ – “តទំ, ភន្តេ, បុនប្បុនំ សុភតោ មនសិ ករោថា”តិ។ ថេរោ អត្តនាវ មាបិតំ ឥត្ថិរូបំ ឱលោកេន្តោ លោភំ ឧប្បាទេសិ។ តទា អត្តនោ បុថុជ្ជនភាវំ ញត្វា “អវស្សយោ មេ សប្បុរិស ហោហី”តិ អន្តេវាសិកស្ស សន្តិកេ ឧក្កុដិកំ និសីទិ។ “ឯតទត្ថមេវាហំ, ភន្តេ, អាគតោ”តិ ថេរស្ស អសុភវសេន សល្លហុកំ កត្វា កម្មដ្ឋានំ កថេត្វា ថេរស្ស ឱកាសំ កាតុំ ពហិ និក្ខន្តោ។ សុបរិមទ្ទិតសង្ខារោ ថេរោ តស្មិំ ទិវាដ្ឋានតោ និក្ខន្តមត្តេយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នំ សង្ឃត្ថេរំ កត្វា ធម្មទិន្នត្ថេរោ តិស្សមហាវិហារំ គន្ត្វា សង្ឃស្ស ធម្មកថំ កថេសិ។ ឯវរូបស្ស សមាបត្តិវសេន វិក្ខម្ភិតោ កិលេសោ តថា វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។

ឯកច្ចស្ស បន វុត្តនយេនេវ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តស្ស កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ, វិបស្សនាវសេន វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។ សោ តំ តថា វិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្តេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ, ពុទ្ធកាលេ សដ្ឋិមត្តា អារទ្ធវិបស្សកា ភិក្ខូ វិយ។ តេ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិវិត្តំ អរញ្ញំ បវិសិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តា កិលេសានំ អសមុទាចារវសេន “បដិវិទ្ធមគ្គផលា មយ”ន្តិ សញ្ញាយ មគ្គផលត្ថាយ វាយាមំ អកត្វា “អម្ហេហិ បដិវិទ្ធធម្មំ ទសពលស្ស អារោចេស្សាមា”តិ សត្ថុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តិ។

សត្ថា តេសំ បុរេ អាគមនតោវ អានន្ទត្ថេរំ អាហ – “អានន្ទ, បធានកម្មិកា ភិក្ខូ អជ្ជ មំ បស្សិតុំ អាគមិស្សន្តិ, តេសំ មម ទស្សនាយ ឱកាសំ អកត្វា ‘អាមកសុសានំ គន្ត្វា អល្លអសុភភាវនំ ករោថា’តិ បហិណេយ្យាសី”តិ។ ថេរោ តេសំ អាគតានំ សត្ថារា កថិតសាសនំ អារោចេសិ។ តេ “តថាគតោ អជានិត្វា ន កថេស្សតិ, អទ្ធា ឯត្ថ ការណំ ភវិស្សតី”តិ អាមកសុសានំ គន្ត្វា អល្លអសុភំ ឱលោកេន្តា លោភំ ឧប្បាទេត្វា

“ឥទំ នូន សម្មាសម្ពុទ្ធេន ទិដ្ឋំ ភវិស្សតី”តិ ជាតសំវេគោ លទ្ធមគ្គំ កម្មដ្ឋានំ អាទិតោ បដ្ឋាយ អារភិសុ។ សត្ថា តេសំ វិបស្សនាយ អារទ្ធភាវំ ញត្វា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឥមំ ឱភាសគាថមាហ –

> “យានិមានិ អបត្ថានិ, អលាពូនេវ សារទេ;
> កាបោតកានិ អដ្ឋីនិ, តានិ ទិស្វាន កា រតី”តិ។ (ធ. ប. ១៤៩);

គាថាបរិយោសានេ អរហត្តផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។ ឯវរូបានំ វិបស្សនាវសេន វិក្ខម្ភិតា កិលេសា តថា វិក្ខម្ភិតាវ ហោន្តិ។

ឯកច្ចស្ស វុត្តនយេនេវ នវកម្មំ ករោន្តស្ស កិលេសោ ឱកាសំ ន លភតិ, នវកម្មវសេន វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។ សោ តំ តថា វិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ **ចិត្តលបព្ពតេ តិស្សត្ថេរោ** វិយ។ តស្ស កិរ អដ្ឋវស្សិកកាលេ អនភិរតិ ឧប្បជ្ជិ, សោ តំ វិនោទេតុំ អសក្កោន្តោ អត្តនោ ចីវរំ ធោវិត្វា រជិត្វា បត្តំ បចិត្វា កេសេ ឱហារេត្វា ឧបជ្ឈាយំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “កឹ, អាវុសោ មហាតិស្ស, អតុដ្ឋស្ស វិយ តេ អាការោ”តិ? អាម, ភន្តេ, អនភិរតិ មេ ឧប្បន្នា, តំ វិនោទេតុំ ន សក្កោមីតិ។ ថេរោ តស្សាសយំ ឱលោកេន្តោ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា អនុកម្បាវសេន អាហ – “អាវុសោ តិស្ស, មយំ មហល្លកា, ឯកំ នោ វសនដ្ឋានំ ករោហី”តិ ។ ទុតិយកថំ អកថិតបុព្ពោ ភិក្ខុ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សម្បដិច្ឆិ។

អថ នំ ថេរោ អាហ – “អាវុសោ, នវកម្មំ ករោន្តោ ឧទ្ទេសមគ្គញ្ច មា វិស្សជ្ជិ, កម្មដ្ឋានញ្ច មនសិ ករោហិ, កាលេន ច កាលំ កសិណបរិកម្មំ ករោហី”តិ។ “ឯវំ ករិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ ថេរំ វន្ទិត្វា តថារូបំ សប្បាយដ្ឋានំ ឱលោកេត្វា “ឯត្ថ កាតុំ សក្កា”តិ ទារូហិ បូរេត្វា ឈាបេត្វា សោធេត្វា ឥដ្ឋកាហិ បរិក្ខិបិត្វា ទ្វារវាតបានាទីនិ យោជេត្វា សទ្ធឹ ចង្កមនភូមិភិត្តិបរិកម្មាទីហិ លេណំ និដ្ឋាបេត្វា មញ្ចបីឋំ សន្ថរិត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, និដ្ឋិតំ លេណេ បរិកម្មំ, វសថា”តិ អាហ។ អាវុសោ, ទុក្ខេន តយា ឯតំ កម្មំ កតំ, អជ្ជ ឯកទិវសំ ត្វញ្ញេវេត្ថ វសាហីតិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ វន្ទិត្វា បាទេ ធោវិត្វា លេណំ បវិសិត្វា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ អត្តនា កតកម្មំ អាវជ្ជិ។ តស្ស “មនាបំ មយា ឧបជ្ឈាយស្ស កាយវេយ្យាវច្ចំ កត”ន្តិ ចិន្តេន្តស្ស អព្ភន្តរេ បីតិ ឧប្បន្នា។ សោ តំ វិក្ខម្ភេត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឯវរូបស្ស នវកម្មវសេន វិក្ខម្ភិតោ កិលេសោ តថា វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។

ឯកច្ចោ បន ព្រហ្មលោកតោ អាគតោ សុទ្ធសត្តោ ហោតិ។ តស្ស អនាសេវនតាយ កិលេសោ ន សមុទាចរតិ, ភវវសេន វិក្ខម្ភិតោ ហោតិ។ សោ តំ តថា វិក្ខម្ភិតមេវ កត្វា វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ **អាយស្មា មហាកស្សបោ** វិយ។ សោ ហិ អាយស្មា អគារមជ្ឈេបិ កាមេ អបរិភុញ្ជិត្វា មហាសម្បត្តឹ បហាយ បព្ពជិត្វា និក្ខន្តោ អន្តរាមគ្គេ បច្ចុគ្គមនត្ថាយ អាគតំ សត្ថារំ ទិស្វា វន្ទិត្វា តីហិ ឱវាទេហិ ឧបសម្បទំ លភិត្វា អដ្ឋមេ អរុណេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឯវរូបស្ស ភវវសេន វិក្ខម្ភិតោ កិលេសោ តថា វិក្ខម្ភិតោវ ហោតិ។

យោ បន អននុភូតបុព្ពំ រូបាទិអារម្មណំ លភិត្វា តត្ថេវ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ, ឯវរូបស្ស អននុភូតារម្មណវសេន កាមច្ឆន្ទោ អនុប្បន្នោវ នុប្បជ្ជតិ នាម។

ឧប្បន្នោ វា កាមច្ឆន្ទោ បហីយតីតិ ឯត្ថ **ឧប្បន្នោ**តិ ជាតោ ភូតោ សមុទាគតោ។ **បហីយតី**តិ តទង្គប្បហានំ, វិក្ខម្ភនប្បហានំ, សមុច្ឆេទប្បហានំ, បដិបស្សទ្ធិប្បហានំ, និស្សរណប្បហានន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ បហានេហិ បហីយតិ, ន បុន ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ វិបស្សនាយ កិលេសា តទង្គវសេន បហីយន្តីតិ វិបស្សនា **តទង្គប្បហាន**ន្តិ វេទិតព្ពា។ សមាបត្តិ បន កិលេសេ វិក្ខម្ភេតីតិ សា **វិក្ខម្ភនប្បហាន**ន្តិ វេទិតព្ពា។ មគ្គោ សមុច្ឆិន្ទន្តោ ឧប្បជ្ជតិ, ផលំ បដិប្បស្សម្ភយមានំ, និព្ពានំ សព្ពកិលេសេហិ និស្សដន្តិ ឥមានិ តីណិ **សមុច្ឆេទបដិបស្សទ្ធិនិស្សរណប្បហានានី**តិ វុច្ចន្តិ។ ឥមេហិ លោកិយលោកុត្តរេហិ បញ្ចហិ បហានេហិ បហីយតីតិ អត្ថោ។

អសុភនិមិត្តន្តិ ទសសុ អសុភេសុ ឧប្បន្នំ សារម្មណំ បឋមជ្ឈានំ។ តេនាហុ បោរាណា – “អសុភម្បិ អសុភនិមិត្តំ, អសុភារម្មណា ធម្មាបិ អសុភនិមិត្ត”ន្តិ។ **យោនិសោមនសិការោតោ**តិ។ “តត្ថ កតមោ យោនិសោមនសិការោ? អនិច្ចេ អនិច្ច”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តស្ស ឧបាយមនសិការស្ស វសេន មនសិករោតោ។ **អនុប្បន្នោ ចេវ កាមច្ឆន្ទោ នុប្បជ្ជតី**តិ អសមុទាគតោ ន សមុទាគច្ឆតិ។ **ឧប្បន្នោ ច កាមច្ឆន្ទោ បហីយតី**តិ សមុទាគតោ ច កាមច្ឆន្ទោ បញ្ចវិធេន បហានេន បហីយតិ។

អបិច ឆ ធម្មា **កាមច្ឆន្ទស្ស** បហានាយ សំវត្តន្តិ – អសុភនិមិត្តស្ស ឧគ្គហោ, អសុភភាវនានុយោគោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញុតា, កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។ ទសវិធញ្ហិ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ កាមច្ឆន្ទោ បហីយតិ, ភាវេន្តស្សាបិ, ឥន្ទ្រិយេសុ បិហិតទ្វារស្សាបិ, ចតុន្នំ បញ្ចន្នំ អាលោបានំ ឱកាសេ សតិ ឧទកំ បិវិត្វា យាបនសីលតាយ ភោជនេ មត្តញ្ញុនោបិ។ តេនេតំ វុត្តំ –

> “ចត្តារោ បញ្ច អាលោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
> អលំ ផាសុវិហារាយ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣);

អសុភកម្មិកតិស្សត្ថេរសទិសេ អសុភភាវនារតេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ កាមច្ឆន្ទោ បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ ទសអសុភនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។

១៧. សត្តមេ **មេត្តា ចេតោវិមុត្តី**តិ សព្ពសត្តេសុ ហិតផរណកា មេត្តា។ យស្មា បន តំសម្បយុត្តចិត្តំ នីវរណាទីហិ បច្ចនីកធម្មេហិ វិមុច្ចតិ, តស្មា សា “ចេតោវិមុត្តី”តិ វុច្ចតិ។ វិសេសតោ វា សព្ពព្យាបាទបរិយុដ្ឋានេន វិមុត្តត្តា សា ចេតោវិមុត្តីតិ វេទិតព្ពា។ តត្ថ “មេត្តា”តិ ឯត្តាវតា បុព្ពភាគោបិ វដ្ដតិ, “ចេតោវិមុត្តី”តិ វុត្តត្តា បន ឥធ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេន អប្បនាវ អធិប្បេតា។ **យោនិសោមនសិការោ**តិ តំ មេត្តំ ចេតោវិមុត្តិំ វុត្តលក្ខណេន ឧបាយមនសិការេន មនសិករោន្តស្ស។

អបិច ឆ ធម្មា **ព្យាបាទស្ស** បហានាយ សំវត្តន្តិ – មេត្តានិមិត្តស្ស ឧគ្គហោ, មេត្តាភាវនានុយោគោ, កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណា, បដិសង្ខានពហុលតា, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ឱទិស្សកអនោទិស្សកទិសាផរណានញ្ហិ អញ្ញតរវសេន មេត្តំ ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ ព្យាបាទោ បហីយតិ, ឱធិសោ អនោធិសោ ទិសាផរណវសេន មេត្តំ ភាវេន្តស្សាបិ។ “ត្វំ ឯតស្ស កុទ្ធោ កិំ ករិស្សសិ, កិមស្ស សីលាទីនិ នាសេតុំ សក្ខិស្សសិ, ននុ ត្វំ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សសិ? បរស្ស កុជ្ឈនំ នាម វីតច្ចិតង្គារតត្តអយសលាកគូថាទីនិ គហេត្វា បរំ បហរិតុកាមតាសទិសំ ហោតិ។ ឯសោបិ តវ កុទ្ធោ កិំ ករិស្សតិ, កិំ តេ សីលាទីនិ នាសេតុំ សក្ខិស្សតិ? ឯស អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សតិ, អប្បដិច្ឆិតបហេណកំ វិយ បដិវាតំ ខិត្តរជោមុដ្ឋិ វិយ ច ឯតស្សេវេស កោធោ មត្ថកេ បតិស្សតី”តិ ឯវំ អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតំ បច្ចវេក្ខតោបិ, ឧភយកម្មស្សកតំ បច្ចវេក្ខិត្វា បដិសង្ខានេ ឋិតស្សាបិ, អស្សគុត្តត្ថេរសទិសេ មេត្តាភាវនារតេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ ព្យាបាទោ បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ មេត្តានិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា ព្យាបាទស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។ សេសមិធ ឥតោ បរេសុ ច វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ, វិសេសមត្តមេវ បន វក្ខាមាតិ។

១៨. អដ្ឋមេ **អារម្ភធាតុ**អាទីសុ **អារម្ភធាតុ** នាម បឋមារម្ភវីរិយំ។ **និក្កមធាតុ** នាម កោសជ្ជតោ និក្ខន្តត្តា តតោ ពលវតរំ។ **បរក្កមធាតុ** នាម បរំ បរំ ឋានំ អក្កមនតោ តតោបិ ពលវតរំ។ អដ្ឋកថាយំ បន “អារម្ភោ ចេតសោ កាមានំ បនូទនាយ, និក្កមោ ចេតសោ បលិឃុគ្ឃាដនាយ, បរក្កមោ ចេតសោ ពន្ធនច្ឆេទនាយា”តិ វត្វា “តីហិ បេតេហិ អធិមត្តវីរិយមេវ កថិត”ន្តិ វុត្តំ។

អារទ្ធវីរិយស្សាតិ បរិបុណ្ណវីរិយស្ស ចេវ បគ្គហិតវីរិយស្ស ច។ តត្ថ ចតុទោសាបគតំ វីរិយំ អារទ្ធន្តិ វេទិតព្ពំ។ ន ច អតិលីនំ ហោតិ, ន ច អតិបគ្គហិតំ, ន ច អជ្ឈត្តំ សំខិត្តំ, ន ច ពហិទ្ធា វិក្ខិត្តំ។ តទេតំ ទុវិធំ ហោតិ – កាយិកំ, ចេតសិកញ្ច។ តត្ថ “ឥធ ភិក្ខុ ទិវសំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតី”តិ (វិភ. ៥១៩) ឯវំ រត្តិទិវសស្ស បញ្ច កោដ្ឋាសេ កាយេន ឃដេន្តស្ស វាយមន្តស្ស **កាយិកវីរិយំ** វេទិតព្ពំ។ “ន តាវាហំ ឥតោ លេណា និក្ខមិស្សាមិ, យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចតី”តិ ឯវំ ឱកាសបរិច្ឆេទេន វា, “ន តាវាហំ ឥមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ ឯវំ និសជ្ជាទិបរិច្ឆេទេន វា មានសំ ពន្ធិត្វា ឃដេន្តស្ស វាយមន្តស្ស **ចេតសិកវីរិយំ** វេទិតព្ពំ។ តទុភយម្បិ ឥធ វដ្ដតិ។ ទុវិធេនាបិ ហិ ឥមិនា វីរិយេន អារទ្ធវីរិយស្ស អនុប្បន្នញ្ចេវ ថិនមិទ្ធំ នុប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នញ្ច ថិនមិទ្ធំ បហីយតិ មិលក្ខតិស្សត្ថេរស្ស វិយ, គាមន្តបព្ភារវាសិមហាសីវត្ថេរស្ស វិយ, បីតិមល្លកត្ថេរស្ស វិយ, កុដុម្ពិយបុត្តតិស្សត្ថេរស្ស វិយ ច។ ឯតេសុ ហិ បុរិមា តយោ អញ្ញេ ច ឯវរូបា កាយិកវីរិយេន អារទ្ធវីរិយា, កុដុម្ពិយបុត្តតិស្សត្ថេរោ អញ្ញេ ច ឯវរូបា ចេតសិកវីរិយេន អារទ្ធវីរិយា, ឧច្ចាវាលុកវាសីមហានាគត្ថេរោ បន ទ្វីហិបិ វីរិយេហិ អារទ្ធវីរិយោវ។ ថេរោ កិរ ឯកំ សត្តាហំ ចង្កមតិ, ឯកំ តិដ្ឋតិ, ឯកំ និសីទតិ, ឯកំ និបជ្ជតិ។ មហាថេរស្ស ឯកឥរិយាបថោបិ អសប្បាយោ នាម នត្ថិ, ចតុត្ថេ សត្តាហេ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។

អបិច ឆ ធម្មា **ថិនមិទ្ធស្ស** បហានាយ សំវត្តន្តិ – អតិភោជនេ និមិត្តគ្គាហោ, ឥរិយាបថសម្បរិវត្តនតា, អាលោកសញ្ញាមនសិការោ, អព្ភោកាសវាសោ, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ អាហរហត្ថក-ភុត្តវមិតក-តត្រវដ្ដក-អលំសាដក-កាកមាសក-ព្រាហ្មណាទយោ វិយ ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេ និសិន្នស្ស ហិ សមណធម្មំ ករោតោ ថិនមិទ្ធំ មហាហត្ថី វិយ ឱត្ថរន្តំ អាគច្ឆតិ, ចតុបញ្ចអាលោបឱកាសំ បន ឋបេត្វា បានីយំ បិវិត្វា យាបនសីលស្ស ភិក្ខុនោ តំ ន ហោតីតិ ឯវំ អតិភោជនេ និមិត្តំ គណ្ហន្តស្សាបិ ថិនមិទ្ធំ បហីយតិ។ យស្មឹ ឥរិយាបថេ ថិនមិទ្ធំ ឱក្កមតិ, តតោ អញ្ញំ បរិវត្តេន្តស្សាបិ, រត្តឹ ចន្ទាលោកទីបាលោកឧក្កាលោកេ ទិវា សូរិយាលោកំ មនសិករោន្តស្សាបិ , អព្ភោកាសេ វសន្តស្សាបិ, មហាកស្សបត្ថេរសទិសេ បហីនថិនមិទ្ធេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ ថិនមិទ្ធំ បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ ធុតង្គនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា ថិនមិទ្ធស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។

១៩. នវមេ **វូបសន្តចិត្តស្សា**តិ ឈានេន វា វិបស្សនាយ វា វូបសមិតចិត្តស្ស។

អបិច ឆ ធម្មា **ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស** បហានាយ សំវត្តន្តិ – ពហុស្សុតតា, បរិបុច្ឆកតា, វិនយេ បកតញ្ញុតា, វុទ្ធសេវិតា, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ពាហុសច្ចេនាបិ ហិ ឯកំ វា ទ្វេ វា តយោ វា ចត្តារោ វា បញ្ច វា និកាយេ បាឡិវសេន ច អត្ថវសេន ច ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហីយតិ, កប្បិយាកប្បិយបរិបុច្ឆាពហុលស្សាបិ, វិនយបញ្ញត្តិយំ ចិណ្ណវសីភាវតាយ បកតញ្ញុនោបិ, វុឌ្ឍេ មហល្លកត្ថេរេ ឧបសង្កមន្តស្សាបិ, ឧបាលិត្ថេរសទិសេ វិនយធរេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ កប្បិយាកប្បិយនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។

២០. ទសមេ **យោនិសោ, ភិក្ខវេ, មនសិករោតោ**តិ វុត្តនយេនេវ ឧបាយតោ មនសិករោន្តស្ស។

អបិច ឆ ធម្មា **វិចិកិច្ឆាយ** បហានាយ សំវត្តន្តិ – ពហុស្សុតតា, បរិបុច្ឆកតា, វិនយេ បកតញ្ញុតា, អធិមោក្ខពហុលតា, កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថាតិ។ ពហុសច្ចេនាបិ ហិ ឯកំ វា…បេ…. បញ្ច វា និកាយេ បាឡិវសេន ច អត្ថវសេន ច ឧគ្គណ្ហន្តស្សាបិ វិចិកិច្ឆា បហីយតិ, តីណិ រតនានិ អារព្ភ បរិបុច្ឆាពហុលស្សាបិ, វិនយេ ចិណ្ណវសីភាវស្សាបិ, តីសុ រតនេសុ ឱកប្បនិយសទ្ធាសង្ខាតអធិមោក្ខពហុលស្សាបិ, សទ្ធាធិមុត្តេ វក្កលិត្ថេរសទិសេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សាបិ វិចិកិច្ឆា បហីយតិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ តិណ្ណំ រតនានំ គុណនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហីយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឆ ធម្មា វិចិកិច្ឆាយ បហានាយ សំវត្តន្តី”តិ។ ឥមស្មឹ នីវរណប្បហានវគ្គេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតន្តិ។

នីវរណប្បហានវគ្គវណ្ណនា។

៣. អកម្មនិយវគ្គវណ្ណនា

២១-២២. តតិយស្ស បឋមេ **អភាវិត**ន្តិ អវឌ្ឍិតំ ភាវនាវសេន អប្បវត្តិតំ។ **អកម្មនិយំ ហោតី**តិ កម្មក្ខមំ កម្មយោគ្គំ ន ហោតិ។ ទុតិយេ វុត្តវិបរិយាយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ច បឋមេ **ចិត្ត**ន្តិ វដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តំ, ទុតិយេ វិវដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តំ។ តត្ថ ច វដ្ដំ វដ្ដបាទំ, វិវដ្ដំ វិវដ្ដបាទន្តិ អយំ បភេទោ វេទិតព្ពោ។ **វដ្ដំ** នាម តេភូមកវដ្ដំ, **វដ្ដបាទំ** នាម វដ្ដបដិលាភាយ កម្មំ, **វិវដ្ដំ** នាម នវ លោកុត្តរធម្មា, **វិវដ្ដបាទំ** នាម វិវដ្ដបដិលាភាយ កម្មំ។ ឥតិ ឥមេសុ សុត្តេសុ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតន្តិ។

២៣-២៤. តតិយេ វដ្ដវសេនេវ ឧប្បន្នចិត្តំ វេទិតព្ពំ។ **មហតោ អនត្ថាយ សំវត្តតី**តិ ទេវមនុស្សសម្បត្តិយោ មារព្រហ្មឥស្សរិយានិ ច ទទមានម្បិ បុនប្បុនំ ជាតិជរាព្យាធិមរណសោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសេ ខន្ធធាតុអាយតនបដិច្ចសមុប្បាទវដ្ដានិ ច ទទមានំ កេវលំ ទុក្ខក្ខន្ធមេវ ទេតីតិ មហតោ អនត្ថាយ សំវត្តតិ នាមាតិ។ ចតុត្ថេ **ចិត្ត**ន្តិ វិវដ្ដវសេនេវ ឧប្បន្នចិត្តំ។

២៥-២៦. បញ្ចមឆដ្ឋេសុ **អភាវិតំ អបាតុភូត**ន្តិ អយំ វិសេសោ។ តត្រាយមធិប្បាយោ – វដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តំ នាម ឧប្បន្នម្បិ អភាវិតំ អបាតុភូតមេវ ហោតិ។ កស្មា ? លោកុត្តរបាទកជ្ឈានវិបស្សនាមគ្គផលនិព្ពានេសុ បក្ខន្ទិតុំ អសមត្ថត្តា។ វិវដ្ដវសេន ឧប្បន្នំ បន ភាវិតំ បាតុភូតំ នាម ហោតិ។ កស្មា? តេសុ ធម្មេសុ បក្ខន្ទិតុំ សមត្ថត្តា។ កុរុន្ទកវាសី ផុស្សមិត្តត្ថេរោ បនាហ – "មគ្គចិត្តមេវ, អាវុសោ, ភាវិតំ បាតុភូតំ នាម ហោតី"តិ។

២៧-២៨. សត្តមដ្ឋមេសុ **អពហុលីកត**ន្តិ បុនប្បុនំ អកតំ។ ឥមានិបិ ទ្វេ វដ្ដវិវដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តានេវ វេទិតព្ពានីតិ។

២៩. នវមេ "ជាតិបិ ទុក្ខា"តិអាទិនា នយេន វុត្តំ ទុក្ខំ អធិវហតិ អាហរតីតិ **ទុក្ខាធិវហំ**។ ទុក្ខាធិវាហន្តិបិ បាឋោ។ តស្សត្ថោ – លោកុត្តរបាទកជ្ឈានាទិ អរិយធម្មាភិមុខំ ទុក្ខេន អធិវាហីយតិ បេសីយតីតិ ទុក្ខាធិវាហំ។ ឥទម្បិ វដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តមេវ។ តញ្ហិ វុត្តប្បការា ទេវមនុស្សាទិសម្បត្តិយោ ទទមានម្បិ ជាតិអាទីនំ អធិវហនតោ ទុក្ខាធិវហំ, អរិយធម្មាធិគមាយ ទុប្បេសនតោ ទុក្ខាធិវាហញ្ច នាម ហោតីតិ។

៣០. ទសមេ វិវដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តមេវ ចិត្តំ។ តញ្ហិ មានុសកសុខតោ ទិព្ពសុខំ, ទិព្ពសុខតោ ឈានសុខំ, ឈានសុខតោ វិបស្សនាសុខំ, វិបស្សនាសុខតោ មគ្គសុខំ, មគ្គសុខតោ ផលសុខំ, ផលសុខតោ និព្ពានសុខំ អធិវហតិ អាហរតីតិ **សុខាធិវហំ** នាម ហោតិ, សុខាធិវាហំ វា។ តញ្ហិ លោកុត្តរបាទកជ្ឈានាទិអរិយធម្មាភិមុខំ សុបេសយំ វិស្សដ្ឋឥន្ទវជិរសទិសំ ហោតីតិ សុខាធិវាហន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥមស្មិម្បិ វគ្គេ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតន្តិ។

អកម្មនិយវគ្គវណ្ណនា។

៤. អទន្តវគ្គវណ្ណនា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **អទន្ត**ន្តិ សវិសេវនំ អទន្តហត្ថិអស្សាទិសទិសំ។ **ចិត្ត**ន្តិ វដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តមេវ។

៣២. ទុតិយេ **ទន្ត**ន្តិ និព្ពិសេវនំ ទន្តហត្ថិអស្សាទិសទិសំ។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តទ្វយេ វដ្ដវិវដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តមេវ កថិតំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឥតោ បរេសុបិ។

៣៣. តតិយេ **អគុត្ត**ន្តិ អគោបិតំ សតិសំវររហិតំ អគុត្តហត្ថិអស្សាទិសទិសំ។

៣៤. ចតុត្ថេ **គុត្ត**ន្តិ គោបិតំ អវិស្សជ្ជសតិសំវរំ គុត្តហត្ថិអស្សាទិសទិសំ។

៣៥-៣៦. បញ្ចមឆដ្ឋានិ **អររក្ខិតំ រក្ខិត**ន្តិ បទវសេន ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយេន វុត្តានិ។ អត្ថោ បនេត្ថ បុរិមសទិសោយេវ។

៣៧-៣៨. សត្តមដ្ឋមេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឧបមា បនេត្ថ អសំវុតឃរទ្វារាទិវសេន វេទិតព្ពា។

៣៩-៤០. នវមទសមានិ ចតូហិបិ បទេហិ យោជេត្វា វុត្តានិ។ ឥមស្មិម្បិ វគ្គេ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតន្តិ។

អទន្តវគ្គវណ្ណនា។

៥. បណិហិតអច្ឆវគ្គវណ្ណនា

៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ **សេយ្យថាបីតិ** ឱបម្មត្ថេ និបាតោ។ តត្រ ភគវា កត្ថចិ អត្ថេន ឧបមំ បរិវារេត្វា ទស្សេតិ វត្ថសុត្តេ (ម. និ. ១.៧០ អាទយោ) វិយ, បារិច្ឆត្តកោបម- (អ. និ. ៧.៦៩) អគ្គិក្ខន្ធោបមាទិសុត្តេសុ (អ. និ. ៧.៧២) វិយ ច, កត្ថចិ ឧបមាយ អត្ថំ បរិវារេត្វា ទស្សេតិ លោណម្ពិលសុត្តេ (អ. និ. ៣.១០១) វិយ, សុវណ្ណការសុត្តសូរិយោបមាទិសុត្តេសុ (អ. និ. ៧.៦៦) វិយ ច។ ឥមស្មិំ បន សាលិសូកោបមេ ឧបមាយ អត្ថំ បរិវារេត្វា ទស្សេន្តោ **សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សាលិសូកន្តិ** សាលិផលស្ស សូកំ។ **យវសូកេបិ** ឯសេវ នយោ។ វា-សទ្ទោ វិកប្បត្ថោ។ **មិច្ឆាបណិហិតន្តិ** មិច្ឆាឋបិតំ។ យថា វិជ្ឈិតុំ សក្កោតិ, ន ឯវំ ឧទ្ធគ្គំ កត្វា ឋបិតន្តិ អត្ថោ។ **ភេច្ឆតីតិ** ភិន្ទិស្សតិ, ឆវិំ ឆិន្ទិស្សតីតិ អត្ថោ។ **មិច្ឆាបណិហិតេន ចិត្តេនាតិ** មិច្ឆាឋបិតេន ចិត្តេន។ វដ្ដវសេន ឧប្បន្នចិត្តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **អវិជ្ជន្តិ** អដ្ឋសុ ឋានេសុ អញ្ញាណភូតំ ឃនពហលំ មហាអវិជ្ជំ។ **វិជ្ជំ ឧប្បាទេស្សតីតិ** ឯត្ថ **វិជ្ជន្តិ** អរហត្តមគ្គញាណំ។ **និព្ពានន្តិ** តណ្ហាវានតោ និក្ខន្តភាវេន ឯវំ វុត្តំ អមតំ។ **សច្ឆិករិស្សតីតិ** បច្ចក្ខំ ករិស្សតិ។

៤២. ទុតិយេ **សម្មាបណិហិតន្តិ** យថា ភិន្ទិតុំ សក្កោតិ, ឯវំ ឧទ្ធគ្គំ កត្វា សុដ្ឋុ ឋបិតំ។ **អក្កន្តន្តិ** ឯត្ថ បាទេនេវ អក្កន្តំ នាម ហោតិ, ហត្ថេន ឧប្បីឡិតំ។ រុឡ្ហិសទ្ទវសេន បន អក្កន្តន្តេវ វុត្តំ។ អយញ្ចេត្ថ អរិយវោហារោ។ កស្មា បន អញ្ញេ សេបណ្ណិកណ្ដកមទនកណ្ដកាទយោ មហន្តេ អគ្គហេត្វា សុខុមំ ទុព្ពលំ សាលិសូកយវសូកមេវ គហិតន្តិ? អប្បមត្តកស្សាបិ កុសលកម្មស្ស វិវដ្ដាយ សមត្ថភាវទស្សនត្ថំ។ យថា ហិ សុខុមំ ទុព្ពលំ សាលិសូកំ វា យវសូកំ វា ហោតុ, មហន្តមហន្តា សេបណ្ណិកណ្ដកមទនកណ្ដកាទយោ វា, ឯតេសុ យំកិញ្ចិ មិច្ឆា ឋបិតំ ហត្ថំ វា បាទំ វា ភិន្ទិតុំ លោហិតំ វា ឧប្បាទេតុំ ន សក្កោតិ, សម្មា ឋបិតំ បន សក្កោតិ, ឯវមេវ អប្បមត្តកំ តិណមុដ្ឋិមត្តទានកុសលំ វា ហោតុ, មហន្តំ វេលាមទានាទិកុសលំ វា, សចេ វដ្ដសម្បត្តិំ បត្ថេត្វា វដ្ដសន្និស្សិតវសេន មិច្ឆា ឋបិតំ ហោតិ, វដ្ដមេវ អាហរិតុំ សក្កោតិ, នោ វិវដ្ដំ។ “ឥទំ មេ ទានំ អាសវក្ខយាវហំ ហោតូ”តិ ឯវំ បន វិវដ្ដំ បត្ថេន្តេន វិវដ្ដវសេន សម្មា ឋបិតំ អរហត្តម្បិ បច្ចេកពោធិញាណម្បិ សព្ពញ្ញុតញាណម្បិ ទាតុំ សក្កោតិយេវ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “បដិសម្ភិទា វិមោក្ខា ច, យា ច សាវកបារមី;
> បច្ចេកពោធិ ពុទ្ធភូមិ, សព្ពមេតេន លព្ភតី”តិ។ (ខុ. បា. ៨.១៥);

ឥមស្មិំ សុត្តទ្វយេ ច វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។

៤៣. តតិយេ **បទុដ្ឋចិត្តន្តិ** ទោសេន បទុដ្ឋចិត្តំ។ **ចេតសា ចេតោបរិច្ចាតិ** អត្តនោ ចិត្តេន តស្ស ចិត្តំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា។ **យថាភតំ និក្ខិត្តោតិ** យថា អាហរិត្វា ឋបិតោ។ **ឯវំ និរយេតិ** ឯវំ និរយេ ឋិតោយេវាតិ វត្តព្ពោ។ **អបាយន្តិ**អាទិ សព្ពំ និរយវេវចនមេវ។ និរយោ ហិ អយសង្ខាតា សុខា អបេតោតិ **អបាយោ**, ទុក្ខស្ស គតិ បដិសរណន្តិ **ទុគ្គតិ**, ទុក្កដការិនោ ឯត្ថ វិវសា និបតន្តីតិ **វិនិបាតោ**, និរស្សាទត្ថេន **និរយោ**។

៤៤. ចតុត្ថេ **បសន្នន្តិ** សទ្ធាបសាទេន បសន្នំ។ **សុគតិន្តិ** សុខស្ស គតិំ។ **សគ្គំ លោកន្តិ** រូបាទិសម្បត្តីហិ សុដ្ឋុ អគ្គំ លោកំ។

៤៥. បញ្ចមេ **ឧទករហទោតិ** ឧទកទហោ។ **អាវិលោតិ** អវិប្បសន្នោ។ **លុឡិតោតិ** អបរិសណ្ឋិតោ។ **កលលីភូតោតិ** កទ្ទមីភូតោ។ **សិប្បិសម្ពុកន្តិ**អាទីសុ សិប្បិយោ ច សម្ពុកា ច **សិប្បិសម្ពុកំ**។ សក្ខរា ច កឋលានិ ច **សក្ខរកឋលំ**។ មច្ឆានំ គុម្ពំ ឃដាតិ **មច្ឆគុម្ពំ។ ចរន្តម្បិ តិដ្ឋន្តម្បីតិ** ឯត្ថ សក្ខរកឋលំ តិដ្ឋតិយេវ, ឥតរានិ ចរន្តិបិ តិដ្ឋន្តិបិ។ យថា បន អន្តរន្តរា ឋិតាសុបិ និសិន្នាសុបិ និបជ្ជមានាសុបិ “ឯតា គាវិយោ ចរន្តី”តិ ចរន្តិយោ ឧបាទាយ ឥតរាបិ “ចរន្តី”តិ វុច្ចន្តិ, ឯវំ តិដ្ឋន្តមេវ សក្ខរកឋលំ ឧបាទាយ ឥតរម្បិ ទ្វយំ “តិដ្ឋន្ត”ន្តិ វុត្តំ, ឥតរំ ទ្វយំ ចរន្តំ ឧបាទាយ សក្ខរកឋលម្បិ “ចរន្ត”ន្តិ វុត្តំ។

អាវិលេនាតិ បញ្ចហិ នីវរណេហិ បរិយោនទ្ធេន។ **អត្តត្ថំ វាតិ**អាទីសុ អត្តនោ ទិដ្ឋធម្មិកោ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកោ អត្ថោ អត្តត្ថោ នាម។ អត្តនោវ សម្បរាយេ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកោ អត្ថោ បរត្ថោ នាម ហោតិ។ សោ ហិ បរត្ថ អត្ថោតិ បរត្ថោ។ តទុភយំ ឧភយត្ថោ នាម។ អបិច អត្តនោ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកោបិ លោកិយលោកុត្តរោ អត្ថោ អត្តត្ថោ នាម, បរស្ស តាទិសោវ អត្ថោ បរត្ថោ នាម, តទុភយម្បិ ឧភយត្ថោ នាម។ **ឧត្តរិ វា មនុស្សធម្មាតិ** ទសកុសលកម្មបថសង្ខាតា មនុស្សធម្មា ឧត្តរិ។ អយញ្ហិ ទសវិធោ ធម្មោ វិនាបិ អញ្ញំ សមា

ទាបកំ សត្ថន្តរកប្បាវសានេ ជាតសំវេគេហិ មនុស្សេហិ សយមេវ សមាទិន្នត្តា មនុស្សធម្មោតិ វុច្ចតិ, តតោ ឧត្តរិ បន ឈានវិបស្សនាមគ្គផលានិ វេទិតព្ពានិ។ **អលមរិយញាណទស្សនវិសេសន្តិ** អរិយានំ យុត្តំ, អរិយភាវំ វា កាតុំ សមត្ថំ ញាណទស្សនសង្ខាតំ វិសេសំ។ ញាណមេវ ហិ ជាននដ្ឋេន ញាណំ, ទស្សនដ្ឋេន ទស្សនន្តិ វេទិតព្ពំ, ទិព្ពចក្ខុញាណវិបស្សនាញាណមគ្គញាណផលញាណបច្ចវេក្ខណញាណានមេតំ អធិវចនំ។

៤៦. ឆដ្ឋេ **អច្ឆោ**តិ អពហលោ, បសន្នោតិបិ វដ្ដតិ។ **វិប្បសន្នោ**តិ សុដ្ឋុ បសន្នោ។ **អនាវិលោ**តិ ន អាវិលោ, បរិសុទ្ធោតិ អត្ថោ, ផេណបុព្ពុឡសង្ខសេវាលបណកវិរហិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អនាវិលេនា**តិ បញ្ចនីវរណវិមុត្តេន។ សេសំ ចតុត្ថេ វុត្តនយមេវ។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តទ្វយេ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតំ។

៤៧. សត្តមេ **រុក្ខជាតាន**ន្តិ បច្ចត្តេ សាមិវចនំ, រុក្ខជាតានីតិ អត្ថោ។ រុក្ខានមេតំ អធិវចនំ។ **យទិទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **មុទុតាយា**តិ មុទុភាវេន។ កោចិ ហិ រុក្ខោ វណ្ណេន អគ្គោ ហោតិ, កោចិ គន្ធេន, កោចិ រសេន, កោចិ ថទ្ធតាយ។ ផន្ទនោ បន មុទុតាយ ចេវ កម្មញ្ញតាយ ច អគ្គោ សេដ្ឋោតិ ទស្សេតិ។ **ចិត្តំ, ភិក្ខវេ, ភាវិតំ ពហុលីកត**ន្តិ ឯត្ថ សមថវិបស្សនាវសេន ភាវិតញ្ចេវ បុនប្បុនកតញ្ច ចិត្តំ អធិប្បេតំ។ ករុន្ទកវាសិ ផុស្សមិត្តត្ថេរោ បនាហ – “ឯកន្តំ មុទុ ចេវ កម្មនិយញ្ច ចិត្តំ នាម អភិញ្ញាបាទកចតុត្ថជ្ឈានចិត្តមេវ, អាវុសោ”តិ។

៤៨. អដ្ឋមេ **ឯវំ លហុបរិវត្ត**ន្តិ ឯវំ លហុំ ឧប្បជ្ជិត្វា លហុំ និរុជ្ឈនកំ។ **យាវញ្ចា**តិ អធិមត្តបមាណត្ថេ និបាតោ, អតិវិយ ន សុករាតិ អត្ថោ។ **ឥទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **ចិត្ត**ន្តិ ឯកច្ចេ តាវ អាចរិយា “ភវង្គចិត្ត”ន្តិ វទន្តិ, តំ បន បដិក្ខិបិត្វា “ឥធ ចិត្តន្តិ យំកិញ្ចិ អន្តមសោ ចក្ខុវិញ្ញាណម្បិ អធិប្បេតមេវា”តិ វុត្តំ។ ឥមស្មិំ បនត្ថេ មិលិន្ទរាជា ធម្មកថិកំ នាគសេនត្ថេរំ បុច្ឆិ, “ភន្តេ នាគសេន, ឯកស្មិំ អច្ឆរាក្ខណេ បវត្តិតចិត្តសង្ខារា សចេ រូបិនោ អស្សុ, កីវ មហារាសិ ភវេយ្យា”តិ? “វាហសតានំ ខោ, មហារាជ, វីហីនំ អឌ្ឍច្ឆឡញ្ច វាហា វីហិសត្តម្ពណានិ ទ្វេ ច តុម្ពា ឯកច្ឆរាក្ខណេ បវត្តិតស្ស ចិត្តស្ស សង្ខម្បិ ន ឧបេន្តិ, កលម្បិ ន ឧបេន្តិ, កលភាគម្បិ ន ឧបេន្តី”តិ (មិ. ប. ៤.១.២)។ អថ កស្មា សម្មាសម្ពុទ្ធេន “ឧបមាបិ ន សុករា”តិ វុត្តំ? យថេវ ហិ ឧបមំ បដិក្ខិបិត្វាបិ កប្បទីឃភាវស្ស យោជនិកបព្ពតេន យោជនិកសាសបបុណ្ណនគរេន, និរយទុក្ខស្ស សត្តិសតាហតោបមេន, សគ្គសុខស្ស ច ចក្កវត្តិសម្បត្តិយា ឧបមា កតា, ឯវមិធាបិ កាតព្ពាតិ? តត្ថ “សក្កា បន, ភន្តេ, ឧបមា កាតុ”ន្តិ ឯវំ បុច្ឆាវសេន ឧបមា កតា, ឥមស្មិំ សុត្តេ បុច្ឆាយ អភាវេន ន កតា។ ឥទញ្ហិ សុត្តំ ធម្មទេសនាបរិយោសានេ វុត្តំ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ ចិត្តរាសិ នាម កថិតោតិ។

៤៩. នវមេ **បភស្សរ**ន្តិ បណ្ឌរំ បរិសុទ្ធំ។ **ចិត្ត**ន្តិ ភវង្គចិត្តំ។ កិំ បន ចិត្តស្ស វណ្ណោ នាម អត្ថីតិ? នត្ថិ។ នីលាទីនញ្ហិ អញ្ញតរវណ្ណំ វា ហោតុ អវណ្ណំ វា យំកិញ្ចិ បរិសុទ្ធតាយ “បភស្សរ”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥទម្បិ និរុបក្កិលេសតាយ បរិសុទ្ធន្តិ បភស្សរំ។ **តញ្ច ខោ**តិ តំ ភវង្គចិត្តំ។ **អាគន្តុកេហី**តិ អសហជាតេហិ បច្ឆា ជវនក្ខណេ ឧប្បជ្ជនកេហិ។ **ឧបក្កិលេសេហី**តិ រាគាទីហិ ឧបក្កិលិដ្ឋត្តា ឧបក្កិលិដ្ឋំ នាមាតិ វុច្ចតិ។ កថំ? យថា ហិ សីលវន្តា អាចារសម្បន្នា មាតាបិតរោ វា អាចរិយុបជ្ឈាយា វា ទុស្សីលានំ ទុរាចារានំ អវត្តសម្បន្នានំ បុត្តានញ្ចេវ អន្តេវាសិកសទ្ធិវិហារិកានញ្ច វសេន “អត្តនោ បុត្តេ វា អន្តេវាសិកសទ្ធិវិហារិកេ វា ន តជ្ជេន្តិ ន សិក្ខាបេន្តិ ន ឱវទន្តិ នានុសាសន្តី”តិ អវណ្ណំ អកិត្តិំ លភន្តិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ អាចារសម្បន្នា មាតាបិតរោ វិយ ច អាចរិយុបជ្ឈាយា វិយ ច ភវង្គចិត្តំ ទដ្ឋព្ពំ, បុត្តាទីនំ វសេន តេសំ អកិត្តិលាភោ វិយ ជវនក្ខណេ រជ្ជនទុស្សនមុយ្ហនសភាវានំ លោភសហគតាទីនំ ចិត្តានំ វសេន ឧប្បន្នេហិ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ បកតិបរិសុទ្ធម្បិ ភវង្គចិត្តំ ឧបក្កិលិដ្ឋំ នាម ហោតីតិ។

៥០. ទសមេបិ ភវង្គចិត្តមេវ **ចិត្តំ។ វិប្បមុត្ត**ន្តិ ជវនក្ខណេ អរជ្ជមានំ អទុស្សមានំ អមុយ្ហមានំ តិហេតុកញាណសម្បយុត្តាទិកុសលវសេន ឧប្បជ្ជមានំ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ វិប្បមុត្តំ នាម ហោតិ។ ឥធាបិ យថា សីលវន្តានំ អាចារសម្បន្នានំ បុត្តាទីនំ វសេន មាតាទយោ “សោភនា ឯតេយេវ អត្តនោ បុត្តកាទយោ សិក្ខាបេន្តិ ឱវទន្តិ អនុសាសន្តី”តិ វណ្ណកិត្តិលាភិនោ ហោន្តិ, ឯវំ ជវនក្ខណេ ឧប្បន្នកុសលចិត្តវសេន ឥទំ ភវង្គចិត្តំ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ វិប្បមុត្តន្តិ វុច្ចតីតិ។

បណិហិតអច្ឆវគ្គវណ្ណនា។

៦. អច្ឆរាសង្ឃាតវគ្គវណ្ណនា

៥១. ឆដ្ឋស្ស បឋមេ **តំ អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ**តិ តំ ភវង្គចិត្តំ សុតវិរហិតោ បុថុជ្ជនោ។ តត្ថ អាគមាធិគមាភាវា ញេយ្យោ អស្សុតវា ឥតិ។ យោ ហិ ឥទំ សុត្តំ អាទិតោ បដ្ឋាយ អត្ថវសេន ឧបបរិក្ខន្តោ “ឥទំ ភវង្គចិត្តំ នាម បកតិបរិសុទ្ធម្បិ ជវនក្ខណេ ឧប្បន្នេហិ លោភាទីហិ ឧបក្កិលេសេហិ ឧបក្កិលិដ្ឋ”ន្តិ នេវ អាគមវសេន ន អធិគមវសេន ជានាតិ, យស្ស ច ខន្ធធាតុអាយតនបច្ចយាការសតិបដ្ឋានាទីសុ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាវិនិច្ឆយវិរហិតត្តា យថាភូតញាណបដិវេធសាធកោ នេវ អាគមោ, បដិបត្តិយា អធិគន្តព្ពស្ស អនធិគតត្តា ន អធិគមោ អត្ថិ។ សោ អាគមាធិគមាភាវា ញេយ្យោ អស្សុតវា ឥតិ។ ស្វាយំ –

“បុថូនំ ជននាទីហិ, ការណេហិ បុថុជ្ជនោ;
បុថុជ្ជនន្តោគធត្តា, បុថុវាយំ ជនោ ឥតិ”។

សោ ហិ បុថូនំ នានប្បការានំ កិលេសាទីនំ ជននាទីហិ ការណេហិ បុថុជ្ជនោ។ យថាហ –

“បុថុ កិលេសេ ជនេន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ អវិហតសក្កាយទិដ្ឋិកាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ សត្ថារានំ មុខុល្លោកិកាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ សព្ពគតីហិ អវុដ្ឋិតាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាភិសង្ខារេ អភិសង្ខរោន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាឱឃេហិ វុយ្ហន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាសន្តាបេហិ សន្តប្បន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាបរិឡាហេហិ បរិឌយ្ហន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោបន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អាវុតា និវុតា ឱវុតា បិហិតា បដិច្ឆន្នា បដិកុជ្ជិតាតិ បុថុជ្ជនា”តិ (មហានិ. ៥១, ៩៤)។

បុថូនំ វា គណនបថមតីតានំ អរិយធម្មបរម្មុខានំ នីចធម្មសមាចារានំ ជនានំ អន្តោគធត្តាបិ បុថុជ្ជនោ, បុថុ វា អយំ វិសុំយេវ សង្ខំ គតោ, វិសំសដ្ឋោ សីលសុតាទិគុណយុត្តេហិ អរិយេហិ ជនោតិ បុថុជ្ជនោ។ ឯវមេតេហិ “អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ”តិ ទ្វីហិ បទេហិ យេ តេ –

“ទុវេ បុថុជ្ជនា វុត្តា, ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា;
អន្ធោ បុថុជ្ជនោ ឯកោ, កល្យាណេកោ បុថុជ្ជនោ”តិ។ –

ទ្វេ បុថុជ្ជនា វុត្តា, តេសុ អន្ធបុថុជ្ជនោ វុត្តោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។

យថាភូតំ នប្បជានាតីតិ “ឥទញ្ច ភវង្គចិត្តំ ឯវំ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ ឧបក្កិលិដ្ឋំ នាម ហោតិ, ឯវំ វិប្បមុត្តំ នាមា”តិ យថាសភាវតោ ន ជានាតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ន ជានាតិ, តស្មា។ **ចិត្តភាវនា នត្ថី**តិ ចិត្តដ្ឋិតិ ចិត្តបរិគ្គហោ នត្ថិ, នត្ថិភាវេនេវ “នត្ថី”តិ វទាមីតិ ទស្សេតិ។

៥២. ទុតិយេ **សុតវា**តិ សុតសម្បន្នោ។ វិត្ថារតោ បនេត្ថ អស្សុតវាតិ បទស្ស បដិបក្ខវសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អរិយសាវកោ**តិ អត្ថិ អរិយោ ន សាវកោ, សេយ្យថាបិ ពុទ្ធា ចេវ បច្ចេកពុទ្ធា ច; អត្ថិ សាវកោ ន អរិយោ, សេយ្យថាបិ គិហី អនាគតផលោ; អត្ថិ នេវ អរិយោ ន សាវកោ សេយ្យថាបិ បុថុតិត្ថិយា។ អត្ថិ អរិយោចេវ សាវកោ ច, សេយ្យថាបិ សមណា សក្យបុត្តិយា អាគតផលា វិញ្ញាតសាសនា។ ឥធ បន គិហី វា ហោតុ បព្ពជិតោ វា, យោ កោចិ សុតវាតិ ឯត្ថ វុត្តស្ស អត្ថស្ស វសេន សុតសម្បន្នោ, អយំ អរិយសាវកោតិ វេទិតព្ពោ។ **យថាភូតំ បជានាតី**តិ “ឯវមិទំ ភវង្គចិត្តំ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ វិប្បមុត្តំ ហោតិ, ឯវំ ឧបក្កិលិដ្ឋ”ន្តិ យថាសភាវតោ ជានាតិ។ **ចិត្តភាវនា អត្ថី**តិ ចិត្តដ្ឋិតិ ចិត្តបរិគ្គហោ អត្ថិ, អត្ថិភាវេនេវ “អត្ថី”តិ វទាមីតិ ទស្សេតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ ពលវវិបស្សនា កថិតា។ កេចិ តរុណវិបស្សនាតិ វទន្តិ។

៥៣. តតិយំ អដ្ឋុប្បត្តិយំ កថិតំ។ កតរាយំ បន អដ្ឋុប្បត្តិយំ? អគ្គិក្ខន្ធោបមសុត្តន្តអដ្ឋុប្បត្តិយំ។ ភគវា កិរ ឯកស្មិំ សមយេ សាវត្ថិំ ឧបនិស្សាយ ជេតវនេ មហាវិហារេ បដិវសតិ។ ពុទ្ធានញ្ច យត្ថ កត្ថចិ បដិវសន្តានំ បញ្ចវិធំ កិច្ចំ អវិជហិតមេវ ហោតិ។ បញ្ច ហិ ពុទ្ធកិច្ចានិ – បុរេភត្តកិច្ចំ, បច្ឆាភត្តកិច្ចំ, បុរិមយាមកិច្ចំ, មជ្ឈិមយាមកិច្ចំ, បច្ឆិមយាមកិច្ចន្តិ។

តត្រិទំ បុរេភត្តកិច្ចំ – ភគវា ហិ បាតោវ វុដ្ឋាយ ឧបដ្ឋាកានុគ្គហត្ថំ សរីរផាសុកត្ថញ្ច មុខធោវនាទិសរីរបរិកម្មំ កត្វា យាវ ភិក្ខាចារវេលា តាវ វិវិត្តាសនេ វីតិនាមេត្វា ភិក្ខាចារវេលាយ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តមាទាយ កទាចិ ឯកកោវ, កទាចិ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសតិ កទាចិ បកតិយា, កទាចិ អនេកេហិ បាដិហារិយេហិ វត្តមានេហិ។ សេយ្យថិទំ – បិណ្ឌាយ បវិសតោ លោកនាថស្ស បុរតោ បុរតោ គន្ត្វា មុទុគតវាតា បថវឹ សោធេន្តិ, វលាហកា ឧទកផុសិតានិ មុញ្ចន្តា មគ្គេ រេណុំ វូបសមេត្វា ឧបរិ វិតានំ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, អបរេ វាតា បុប្ផានិ ឧបសំហរិត្វា មគ្គេ ឱកិរន្តិ, ឧន្នតា ភូមិប្បទេសា ឱនមន្តិ, ឱនតា ឧន្នមន្តិ, បាទនិក្ខេបសមយេ សមាវ ភូមិ ហោតិ, សុខសម្ផស្សានិ បទុមបុប្ផានិ វា បាទេ សម្បដិច្ឆន្តិ។ ឥន្ទខីលស្ស អន្តោ ឋបិតមត្តេ ទក្ខិណបាទេ សរីរតោ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ និក្ខមិត្វា សុវណ្ណរសបិញ្ជរានិ វិយ ចិត្របដបរិក្ខិត្តានិ វិយ ច បាសាទកូដាគារាទីនិ អលង្ករោន្តិយោ ឥតោ ចិតោ ច ធាវន្តិ, ហត្ថិអស្សវិហង្គាទយោ សកសកដ្ឋានេសុ ឋិតាយេវ មធុរេនាការេន សទ្ទំ ករោន្តិ, តថា ភេរិវីណាទីនិ តូរិយានិ មនុស្សានញ្ច កាយូបគានិ អាភរណានិ។ តេន សញ្ញាណេន មនុស្សា ជានន្តិ “អជ្ជ ភគវា ឥធ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ”តិ។ តេ សុនិវត្ថា សុបារុតា គន្ធបុប្ផាទីនិ អាទាយ ឃរា និក្ខមិត្វា អន្តរវីថឹ បដិបជ្ជិត្វា ភគវន្តំ គន្ធបុប្ផាទីហិ សក្កច្ចំ បូជេត្វា វន្ទិត្វា “អម្ហាកំ, ភន្តេ, ទស ភិក្ខូ, អម្ហាកំ វីសតិ, បញ្ញាសំ...បេ.... សតំ ទេថា”តិ យាចិត្វា ភគវតោបិ បត្តំ គហេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា សក្កច្ចំ បិណ្ឌបាតេន បដិមានេន្តិ។ ភគវា កតភត្តកិច្ចោ តេសំ ឧបនិស្សយចិត្តសន្តានានិ ឱលោកេត្វា តថា ធម្មំ ទេសេតិ, យថា កេចិ សរណគមនេសុ បតិដ្ឋហន្តិ, កេចិ បញ្ចសុ សីលេសុ, កេចិ សោតាបត្តិសកទាគាមិអនាគាមិផលានំ អញ្ញតរស្មឹ, កេចិ បព្ពជិត្វា អគ្គផលេ អរហត្តេតិ។ ឯវំ មហាជនំ អនុគ្គហេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ គច្ឆតិ។ តត្ថ គន្ត្វា គន្ធមណ្ឌលមាឡេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទតិ ភិក្ខូនំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានំ អាគមយមានោ។ តតោ ភិក្ខូនំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ឧបដ្ឋាកោ ភគវតោ និវេទេតិ។ អថ ភគវា គន្ធកុដឹ បវិសតិ។ ឥទំ តាវ **បុរេភត្តកិច្ចំ**។

អថ ភគវា ឯវំ កតបុរេភត្តកិច្ចោ គន្ធកុដិយា ឧបដ្ឋានេ និសីទិត្វា បាទេ បក្ខាលេត្វា បាទបីឋេ ឋត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ ឱវទតិ – “ភិក្ខវេ, អប្បមាទេន សម្បាទេថ, ទុល្លភោ ពុទ្ធុប្បាទោ លោកស្មឹ, ទុល្លភោ មនុស្សត្តបដិលាភោ, ទុល្លភា ខណសម្បត្តិ, ទុល្លភា បព្ពជ្ជា, ទុល្លភំ សទ្ធម្មស្សវន”ន្តិ។ តត្ថ កេចិ ភគវន្តំ កម្មដ្ឋានំ បុច្ឆន្តិ។ ភគវា តេសំ ចរិយានុរូបំ កម្មដ្ឋានំ ទេតិ។ តតោ សព្ពេបិ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អត្តនោ អត្តនោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ គច្ឆន្តិ។ កេចិ អរញ្ញំ, កេចិ រុក្ខមូលំ, កេចិ បព្ពតាទីនំ អញ្ញតរំ, កេចិ ចាតុមហារាជិកភវនំ...បេ.... កេចិ វសវត្តិភវនន្តិ ។ តតោ ភគវា គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា សចេ អាកង្ខតិ, ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ មុហុត្តំ សីហសេយ្យំ កប្បេតិ។ អថ សមស្សាសិតកាយោ ឧដ្ឋហិត្វា ទុតិយភាគេ លោកំ វោលោកេតិ។ តតិយភាគេ យំ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ វិហរតិ, តត្ថ មហាជនោ បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ សុនិវត្ថោ សុបារុតោ គន្ធបុប្ផាទីនិ អាទាយ វិហារេ សន្និបតតិ។ តតោ ភគវា សម្បត្តបរិសាយ អនុរូបេន បាដិហារិយេន គន្ត្វា ធម្មសភាយំ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសជ្ជ ធម្មំ ទេសេតិ កាលយុត្តំ សមយយុត្តំ, អថ កាលំ វិទិត្វា បរិសំ ឧយ្យោជេតិ, មនុស្សា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បក្កមន្តិ។ ឥទំ **បច្ឆាភត្តកិច្ចំ**។

សោ ឯវំ និដ្ឋិតបច្ឆាភត្តកិច្ចោ សចេ គត្តានិ ឱសិញ្ចិតុកាមោ ហោតិ, ពុទ្ធាសនា ឧដ្ឋាយ ន្ហានកោដ្ឋកំ បវិសិត្វា ឧបដ្ឋាកេន បដិយាទិតឧទកេន គត្តានិ ឧតុំ គណ្ហាបេតិ។ ឧបដ្ឋាកោបិ ពុទ្ធាសនំ អានេត្វា គន្ធកុដិបរិវេណេ បញ្ញាបេតិ។ ភគវា សុរត្តទុបដ្ដំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ឧត្តរាសង្គំ ឯកំសំ កត្វា តត្ថ អាគន្ត្វា និសីទតិ ឯកកោវ មុហុត្តំ បដិសល្លីនោ, អថ ភិក្ខូ តតោ តតោ អាគម្ម ភគវតោ ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តិ។ តត្ថ ឯកច្ចេ បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ កម្មដ្ឋានំ, ឯកច្ចេ ធម្មស្សវនំ យាចន្តិ។ ភគវា តេសំ អធិប្បាយំ សម្បាទេន្តោ បុរិមយាមំ វីតិនាមេតិ។ ឥទំ **បុរិមយាមកិច្ចំ**។

បុរិមយាមកិច្ចបរិយោសានេ បន ភិក្ខូសុ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បក្កន្តេសុ សកលទសសហស្សិលោកធាតុទេវតាយោ ឱកាសំ លភមានា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ យថាភិសង្ខតំ អន្តមសោ ចតុរក្ខរម្បិ។ ភគវា តាសំ ទេវតានំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ មជ្ឈិមយាមំ វីតិនាមេតិ។ ឥទំ **មជ្ឈិមយាមកិច្ចំ**។

បច្ឆិមយាមំ បន តយោ កោដ្ឋាសេ កត្វា បុរេភត្តតោ បដ្ឋាយ និសជ្ជាបីឡិតស្ស សរីរស្ស កិលាសុភាវមោចនត្ថំ ឯកំ កោដ្ឋាសំ ចង្កមេន វីតិនាមេតិ, ទុតិយកោដ្ឋាសេ គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ សីហសេយ្យំ កប្បេតិ។ តតិយកោដ្ឋាសេ បច្ចុដ្ឋាយ និសីទិត្វា បុរិមពុទ្ធានំ សន្តិកេ ទានសីលាទិវសេន កតាធិការបុគ្គលទស្សនត្ថំ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេតិ។ ឥទំ **បច្ឆិមយាមកិច្ចំ**។

តម្បិ ទិវសំ ភគវា ឥមស្មិំយេវ កិច្ចេ ឋិតោ លោកំ ឱលោកេន្តោ ឥទំ អទ្ទស – មយា កោសលរដ្ឋេ ចារិកំ ចរន្តេន អគ្គិក្ខន្ធេន ឧបមេត្វា ឯកស្មឹ សុត្តេ ទេសិតេ សដ្ឋិ ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តិ, សដ្ឋិមត្តានំ ឧណ្ហំ

លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គច្ឆិស្សតិ, សដ្ឋិមត្តា គិហិភាវំ គមិស្សន្តិ។ តត្ថ យេ អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តិ, តេ យំកិញ្ចិ ធម្មទេសនំ សុត្វា បាបុណិស្សន្តេវ។ ឥតរេសំ បន ភិក្ខូនំ សង្គហត្ថាយ ចារិកំ ចរិតុកាមោ ហុត្វា, “អានន្ទ, ភិក្ខូនំ អារោចេហី”តិ អាហ។

ថេរោ អនុបរិវេណំ គន្ត្វា, “អាវុសោ, សត្ថា មហាជនស្ស សង្គហត្ថាយ ចារិកំ ចរិតុកាមោ, គន្តុកាមា អាគច្ឆថា”តិ អាហ។ ភិក្ខូ មហាលាភំ លភិត្វា វិយ តុដ្ឋមានសា “លភិស្សាម វត មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តស្ស ភគវតោ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ឱលោកេតុំ មធុរញ្ច ធម្មកថំ សោតុ”ន្តិ បរូឡ្ហកេសា កេសេ ឱហារេត្វា មលគ្គហិតបត្តា បត្តេ បចិត្វា កិលិដ្ឋចីវរា ចីវរានិ ធោវិត្វា គមនសជ្ជា អហេសុំ។ សត្ថា អបរិច្ឆិន្នេន ភិក្ខុសង្ឃេន បរិវុតោ កោសលរដ្ឋេ ចារិកាយ និក្ខន្តោ គាមនិគមបដិបាដិយា ឯកទិវសំ គាវុតអឌ្ឍយោជនតិគាវុតយោជនបរមំ ចារិកំ ចរន្តោ ឯកស្មឹ បទេសេ មហន្តំ សុសិររុក្ខំ អគ្គិនា សម្បជ្ជលិតំ ទិស្វា “ឥមមេវ វត្ថុំ កត្វា សត្តហិ អង្គេហិ បដិមណ្ឌេត្វា ធម្មទេសនំ កថេស្សាមី”តិ គមនំ បច្ឆិន្ទិត្វា អញ្ញតរំ រុក្ខមូលំ ឧបសង្កមិត្វា និសជ្ជាការំ ទស្សេសិ។ អានន្ទត្ថេរោ សត្ថុ អធិប្បាយំ ញត្វា “អទ្ធា ការណំ ភវិស្សតិ, ន អការណេន តថាគតា គមនំ បច្ឆិន្ទិត្វា និសីទន្តី”តិ ចតុគ្គុណំ សង្ឃាដឹ បញ្ញាបេសិ។ សត្ថា និសីទិត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, អមុំ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធ”ន្តិ **អគ្គិក្ខន្ធោបមសុត្តន្តំ** (អ. និ. ៧.៧២) ទេសេតិ។

ឥមស្មិញ្ច បន វេយ្យាករណេ ភញ្ញមានេ សដ្ឋិមត្តានំ ភិក្ខូនំ ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គច្ឆិ, សដ្ឋិមត្តា ភិក្ខូ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តឹសុ, សដ្ឋិមត្តានំ ភិក្ខូនំ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសុ។ តញ្ហិ វេយ្យាករណំ សុត្វា សដ្ឋិមត្តានំ ភិក្ខូនំ នាមកាយោ សន្តត្តោ, នាមកាយេ សន្តត្តេ ករជកាយោ សន្តត្តោ, ករជកាយេ សន្តត្តេ និធានគតំ ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គច្ឆិ។ សដ្ឋិមត្តា ភិក្ខូ “ទុក្ករំ វត ពុទ្ធសាសនេ យាវជីវំ បរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុ”ន្តិ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តា, សដ្ឋិមត្តា ភិក្ខូ សត្ថុ ទេសនាភិមុខំ ញាណំ បេសេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្តា។

តត្ថ យេសំ ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គច្ឆិ, តេ បារាជិកំ អាបជ្ជឹសុ។ យេ គិហិភាវំ បត្តា, តេ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានិ មទ្ទន្តា វិចរឹសុ។ យេ អរហត្តំ បត្តា, តេ បរិសុទ្ធសីលាវ អហេសុំ។ សត្ថុ ធម្មទេសនា ឥមេសំ តិណ្ណម្បិ សផលាវ ជាតាតិ។ អរហត្តំ បត្តានំ តាវ សផលា ហោតុ, ឥតរេសំ កថំ សផលា ជាតាតិ? តេបិ ហិ សចេ ឥមំ ធម្មទេសនំ ន សុណេយ្យុំ, បមត្តាវ ហុត្វា ឋានំ ជហិតុំ ន សក្កុណេយ្យុំ។ តតោ នេសំ តំ បាបំ វឌ្ឍមានំ អបាយេសុយេវ សំសីទាបេយ្យ ។ ឥមំ បន ទេសនំ សុត្វា ជាតសំវេគា ឋានំ ជហិត្វា សាមណេរភូមិយំ ឋិតា ទស សីលានិ បូរេត្វា យោនិសោ មនសិការេ យុត្តប្បយុត្តា កេចិ សោតាបន្នា កេចិ សកទាគាមិនោ កេចិ អនាគាមិនោ អហេសុំ, កេចិ ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ, ឯវំ បារាជិកាបន្នានម្បិ សផលា អហោសិ។ ឥតរេ បន សចេ ឥមំ ធម្មទេសនំ ន សុណេយ្យុំ, គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ អនុបុព្ពេន សង្ឃាទិសេសម្បិ បារាជិកម្បិ បាបុណិត្វា អបាយេសុយេវ ឧប្បជ្ជិត្វា មហាទុក្ខំ អនុភវេយ្យុំ។ ឥមំ បន ទេសនំ សុត្វា “អហោ សល្លេខិតំ ពុទ្ធសាសនំ, ន សក្កា អម្ហេហិ យាវជីវំ ឥមំ បដិបត្តឹ បូរេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ឧបាសកធម្មំ បូរេត្វា ទុក្ខា មុច្ចិស្សាមា”តិ គិហិភាវំ ឧបគមឹសុ។ តេ តីសុ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ បញ្ច សីលានិ រក្ខិត្វា ឧបាសកធម្មំ បូរេត្វា កេចិ សោតាបន្នា កេចិ សកទាគាមិនោ កេចិ អនាគាមិនោ ជាតា, កេចិ ទេវលោកេ និព្ពត្តាតិ។ ឯវំ តេសម្បិ សផលាវ អហោសិ។

ឥមំ បន សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា ទេវសង្ឃា យេហិបិ សុតា, យេហិបិ ន សុតា, សព្ពេសំយេវ អារោចេន្តា វិចរឹសុ។ ភិក្ខូ សុត្វា សុត្វា “ទុក្ករំ, ភោ, ពុទ្ធានំ សាសនេ យាវជីវំ បរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុ”ន្តិ ឯកក្ខណេនេវ ទសបិ ភិក្ខូ វីសតិបិ សដ្ឋិបិ សតម្បិ សហស្សម្បិ ភិក្ខូ គិហី ហោន្តិ។ សត្ថា យថារុចិយា ចារិកំ ចរិត្វា បុន ជេតវនមេវ អាគន្ត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវេ, តថាគតោ ចារិកំ ចរមានោ ចិរំ អាកិណ្ណោ វិហាសិ, ឥច្ឆាមហំ, ភិក្ខវេ, អឌ្ឍមាសំ បដិសល្លីយិតុំ, នាម្ហិ កេនចិ ឧបសង្កមិតព្ពោ អញ្ញត្រ ឯកេន បិណ្ឌបាតនីហារកេនា”តិ។ អឌ្ឍមាសំ ឯកីភាវេន វីតិនាមេត្វា បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ អានន្ទត្ថេរេន សទ្ធឹ វិហារចារិកំ ចរមានោ ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានេ តនុភូតំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទិស្វា ជានន្តោយេវ ថេរំ បុច្ឆិ – “អានន្ទ, អញ្ញស្មឹ កាលេ តថាគតេ ចារិកំ ចរិត្វា ជេតវនំ អាគតេ សកលវិហារោ កាសាវបជ្ជោតោ ឥសិវាតប្បដិវាតោ ហោតិ, ឥទានិ បន តនុភូតោ ភិក្ខុសង្ឃោ ទិស្សតិ, យេភុយ្យេន ច ឧប្បណ្ឌុបណ្ឌុកជាតា ភិក្ខូ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ? ឯតរហិ ភគវា តុម្ហាកំ អគ្គិក្ខន្ធោបមធម្មទេសនំ កថិតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខូ សំវេគប្បត្តា ហុត្វា “មយំ ឯតំ ធម្មំ សព្ពប្បការេន បរិបូរេតុំ ន សក្ខិស្សាម, អសម្មាវត្តន្តានញ្ច ជនស្ស សទ្ធាទេយ្យំ បរិភុញ្ជិតុំ អយុត្ត”ន្តិ គិហិភាវំ សង្កមន្តីតិ។

តស្មឹ ខណេ ភគវតោ ធម្មសំវេគោ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ ថេរំ អាហ – “មយិ បដិសល្លានេ វីតិនាមេន្តេ ន កោចិ មម បុត្តានំ ឯកំ អស្សាសដ្ឋានំ កថេសិ។ សាគរស្ស ហិ ឱតរណតិត្ថានិ វិយ ពហូនិ ឥមស្មឹ សាសនេ អស្សាស

ការណានិ។ តច្ឆាននេ្វ, គន្ធកុដិបរិវេណេ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេហី”តិ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ សត្ថា ពុទ្ធាសនវរគតោ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា, “ភិក្ខវេ, មេត្តាយ សព្ពបុព្ពភាគោ នាម នេវ អប្បនា, ន ឧបចារោ, សត្តានំ ហិតផរណមត្តមេវា”តិ វត្វា ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា ឥមំ ចូឡច្ឆរាសង្ឃាតសុត្តំ ទេសេសិ។

តត្ថ **អច្ឆរាសង្ឃាតមត្តន្តិ** អច្ឆរាបហរណមត្តំ, ទ្វេ អង្គុលិយោ បហរិត្វា សទ្ទករណមត្តន្តិ អត្ថោ។ **មេត្តាចិត្តន្តិ** សព្ពសត្តានំ ហិតផរណចិត្តំ។ **អាសេវតីតិ** កថំ អាសេវតិ? អាវជ្ជេន្តោ អាសេវតិ, ជានន្តោ អាសេវតិ, បស្សន្តោ អាសេវតិ, បច្ចវេក្ខន្តោ អាសេវតិ, ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តោ អាសេវតិ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ អាសេវតិ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ អាសេវតិ, សតិំ ឧបដ្ឋាបេន្តោ អាសេវតិ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ អាសេវតិ, បញ្ញាយ បជានន្តោ អាសេវតិ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ អាសេវតិ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ អាសេវតិ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ អាសេវតិ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ អាសេវតិ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ អាសេវតីតិ (បដិ. ម. ២.២)។ ឥធ បន មេត្តាបុព្ពភាគេន ហិតផរណប្បវត្តនមត្តេនេវ អាសេវតីតិ វេទិតព្ពោ។

អរិត្តជ្ឈានោតិ អតុច្ឆជ្ឈានោ អបរិច្ចត្តជ្ឈានោ វា។ **វិហរតីតិ** ឥរិយតិ បវត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហរតិ។ តេន វុច្ចតិ វិហរតីតិ។ ឥមិនា បទេន មេត្តំ អាសេវន្តស្ស ភិក្ខុនោ ឥរិយាបថវិហារោ កថិតោ។ **សត្ថុសាសនករោតិ** សត្ថុ អនុសាសនិករោ។ **ឱវាទបតិករោតិ** ឱវាទការកោ។ ឯត្ថ ច សកិំវចនំ ឱវាទោ, បុនប្បុនវចនំ អនុសាសនី។ សម្មុខាវចនម្បិ ឱវាទោ, បេសេត្វា បរម្មុខាវចនំ, អនុសាសនី។ ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មិំ វចនំ ឱវាទោ, ឱតិណ្ណេ វា អនោតិណ្ណេ វា វត្ថុស្មិំ តន្តិឋបនវសេន វចនំ អនុសាសនី។ ឯវំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ បរមត្ថតោ បន ឱវាទោតិ វា អនុសាសនីតិ វា ឯសេ ឯកេ ឯកដ្ឋេ សមេ សមភាគេ តជ្ជាតេ តញ្ញេវាតិ។ ឯត្ថ ច “អច្ឆរាសង្ឃាតមត្តម្បិ ចេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ មេត្តាចិត្តំ អាសេវតី”តិ ឥទមេវ សត្ថុសាសនញ្ចេវ ឱវាទោ ច, តស្ស ករណតោ ឯស សាសនករោ ឱវាទបតិករោតិ វេទិតព្ពោ។

អមោឃន្តិ អតុច្ឆំ។ **រដ្ឋបិណ្ឌន្តិ** ញាតិបរិវដ្តំ បហាយ រដ្ឋំ និស្សាយ បព្ពជិតេន បរេសំ គេហតោ បដិលទ្ធត្តា បិណ្ឌបាតោ រដ្ឋបិណ្ឌោ នាម វុច្ចតិ។ **បរិភុញ្ជតីតិ** ចត្តារោ បរិភោគា ថេយ្យបរិភោគោ ឥណបរិភោគោ ទាយជ្ជបរិភោគោ សាមិបរិភោគោតិ។ តត្ថ ទុស្សីលស្ស បរិភោគោ **ថេយ្យបរិភោគោ** នាម។ សីលវតោ អបច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ **ឥណបរិភោគោ** នាម។ សត្តន្នំ សេក្ខានំ បរិភោគោ **ទាយជ្ជបរិភោគោ** នាម។ ខីណាសវស្ស បរិភោគោ **សាមិបរិភោគោ** នាម។ តត្ថ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អយំ រដ្ឋបិណ្ឌបរិភោគោ ទ្វីហិ ការណេហិ អមោឃោ ហោតិ។ អច្ឆរាសង្ឃាតមត្តម្បិ មេត្តាចិត្តំ អាសេវន្តោ ភិក្ខុ រដ្ឋបិណ្ឌស្ស សាមិកោ ហុត្វា, អណណោ ហុត្វា, ទាយាទោ ហុត្វា បរិភុញ្ជតីតិបិស្ស អមោឃោ រដ្ឋបិណ្ឌបរិភោគោ។ អច្ឆរាសង្ឃាតមត្តម្បិ មេត្តំ អាសេវន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទិន្នទានំ មហដ្ឋិយំ ហោតិ មហប្ផលំ មហានិសំសំ មហាជុតិកំ មហាវិប្ផារន្តិបិស្ស អមោឃោ រដ្ឋបិណ្ឌបរិភោគោ។ **កោ បន វាទោ យេ នំ ពហុលីករោន្តីតិ** យេ បន ឥមំ មេត្តាចិត្តំ ពហុលំ អាសេវន្តិ ភាវេន្តិ បុនប្បុនំ ករោន្តិ, តេ អមោឃំ រដ្ឋបិណ្ឌំ បរិភុញ្ជន្តីតិ ឯត្ថ វត្តព្ពមេវ កឹ? ឯវរូបា ហិ ភិក្ខូ រដ្ឋបិណ្ឌស្ស សាមិនោ អណណា ទាយាទា ហុត្វា បរិភុញ្ជន្តីតិ។

៥៤-៥៥. ចតុត្ថេ **ភាវេតីតិ** ឧប្បាទេតិ វឌ្ឍេតិ។ បញ្ចមេ **មនសិ ករោតីតិ** មនស្មិំ ករោតិ។ សេសំ ឥមេសុ ទ្វីសុបិ តតិយេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យោ ហិ អាសេវតិ, អយមេវ ភាវេតិ, អយំ មនសិ ករោតិ។ យេន ចិត្តេន អាសេវតិ, តេនេវ ភាវេតិ, តេន មនសិ ករោតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ បន យាយ ធម្មធាតុយា សុប្បដិវិទ្ធត្តា ទេសនាវិលាសប្បត្តោ នាម ហោតិ, តស្សា សុប្បដិវិទ្ធត្តា អត្តនោ ទេសនាវិលាសំ ធម្មិស្សរិយតំ បដិសម្ភិទាបភេទកុសលតំ អប្បដិហតសព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ច និស្សាយ ឯកក្ខណេ ឧប្បន្នំ ឯកចិត្តមេវ តីហិ កោដ្ឋាសេហិ វិភជិត្វា ទស្សេសីតិ។

៥៦. ឆដ្ឋេ **យេ កេចីតិ** អនិយាមិតវចនំ។ **អកុសលាតិ** តេសំ និយាមិតវចនំ។ ឯត្តាវតា សព្ពាកុសលា អសេសតោ បរិយាទិន្នា ហោន្តិ។ **អកុសលភាគិយា អកុសលបក្ខិកាតិ** អកុសលានមេវេតំ នាមំ។ អកុសលាយេវ ហិ ឯកច្ចេ អកុសលំ សហជាតវសេន, ឯកច្ចេ ឧបនិស្សយវសេន ភជន្តិ ចេវ, តេសញ្ច បក្ខា ភវន្តីតិ “អកុសលភាគិយា អកុសលបក្ខិកា”តិ វុច្ចន្តិ។ **សព្ពេតេ មនោបុព្ពង្គមាតិ** មនោ បុព្ពំ បឋមតរំ គច្ឆតិ ឯតេសន្តិ មនោបុព្ពង្គមា។ ឯតេ ហិ កិញ្ចាបិ មនេន សទ្ធឹ ឯកុប្បាទា ឯកវត្ថុកា ឯកនិរោធា ឯការម្មណា ច ហោន្តិ។ យស្មា បន តេសំ មនោ ឧប្បាទកោ ការកោ ជនកោ សមុដ្ឋាបកោ និព្ពត្តកោ, តស្មា មនោបុព្ពង្គមា នាម ហោន្តិ។

បឋមំ ឧប្បជ្ជតីតិ យថា នាម “រាជា និក្ខន្តោ”តិ វុត្តេ “រាជាយេវ និក្ខន្តោ, សេសា រាជសេនា និក្ខន្តា អនិក្ខន្តា”តិ បុច្ឆិតព្ពការណំ នត្ថិ, សព្ពា និក្ខន្តាតេវ បញ្ញាយន្តិ, ឯវមេវ មនោ ឧប្បន្នោតិ វុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ

អវសេសា សហជាតសំសដ្ឋសម្បយុត្តា ឧប្បន្នា ន ឧប្បន្នាតិ បុច្ឆិតព្ពការណំ នត្ថិ, សព្ពេ តេ ឧប្បន្នា ត្វេវ បញ្ញាយន្តិ។ ឯតមត្ថវសំ បដិច្ច តេហិ សំសដ្ឋសម្បយុត្តោ ឯកុប្បាទេកនិរោធោបិ សមានោ មនោ តេសំ ធម្មានំ បឋមំ ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្តោ។ **អន្វទេវាតិ** អនុទេវ, សហេវ ឯកតោយេវាតិ អត្ថោ។ ព្យញ្ជនច្ឆាយំ បន គហេត្វា បឋមំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, បច្ឆា ចេតសិកាតិ ន គហេតព្ពំ។ អត្ថោ ហិ បដិសរណំ , ន ព្យញ្ជនំ។ "មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា"តិ គាថាយបិ ឯសេវ នយោ។

៥៧. សត្តមេ **កុសលា**តិ ចតុភូមកាបិ កុសលា ធម្មា កថិតា។ សេសំ ឆដ្ឋេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៥៨. អដ្ឋមេ **យថយិទំ, ភិក្ខវេ, បមាទោ**តិ ឯត្ថ, **ភិក្ខវេ**តិ អាលបនំ, យថា អយំ បមាទោតិ អត្ថោ។ **បមាទោ**តិ បមជ្ជនាការោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> "តត្ថ កតមោ បមាទោ? កាយទុច្ចរិតេ វា វចីទុច្ចរិតេ វា មនោទុច្ចរិតេ វា បញ្ចសុ វា កាមគុណេសុ ចិត្តស្ស វោស្សគ្គោ វោស្សគ្គានុប្បទានំ កុសលានំ វា ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កច្ចកិរិយតា អសាតច្ចកិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិយតា ឱលីនវុត្តិតា និក្ខិត្តឆន្ទតា និក្ខិត្តធុរតា អនធិដ្ឋានំ អននុយោគោ អនាសេវនា អភាវនា អពហុលីកម្មំ ។ យោ ឯវរូបោ បមាទោ បមជ្ជនា បមជ្ជិតត្តំ, អយំ វុច្ចតិ បមាទោ"តិ (វិភ. ៨៤៦)។

ឧប្បន្នា ច កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តីតិ ឥទំ ឈានវិបស្សនានំ វសេន វុត្តំ។ មគ្គផលានំ បន សកឹ ឧប្បន្នានំ បុន បរិហានំ នាម នត្ថិ។

៥៩. នវមេ អប្បមាទោ បមាទស្ស បដិបក្ខវសេន វិត្ថារតោ វេទិតព្ពោ។

៦០. ទសមេ **កោសជ្ជន្តិ** កុសីតភាវោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

អច្ឆរាសង្ឃាតវគ្គវណ្ណនា។

៧. វីរិយារម្ភាទិវគ្គវណ្ណនា

៦១. សត្តមស្ស បឋមេ **វីរិយារម្ភោ**តិ ចតុកិច្ចស្ស សម្មប្បធានវីរិយស្ស អារម្ភោ, អារទ្ធបគ្គហិតបរិបុណ្ណវីរិយតាតិ អត្ថោ។

៦២. ទុតិយេ **មហិច្ឆតា**តិ មហាលោភោ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

“តត្ថ កតមា មហិច្ឆតា? ឥតរីតរចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ បញ្ចហិ វា កាមគុណេហិ អសន្តុដ្ឋស្ស ភិយ្យោកម្យតា, យា ឯវរូបា ឥច្ឆា ឥច្ឆាគតា មហិច្ឆតា រាគោ សារាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ។ អយំ វុច្ចតិ មហិច្ឆតា”តិ (វិភ. ៨៥០)។

៦៣. តតិយេ **អប្បិច្ឆតា**តិ អលោភោ។ **អប្បិច្ឆស្សា**តិ អនិច្ឆស្ស។ ឯត្ថ ហិ ព្យញ្ជនំ សាវសេសំ វិយ, អត្ថោ បន និរវសេសោ។ ន ហិ អប្បមត្តិកាយ ឥច្ឆាយ អត្ថិភាវេន សោ អប្បិច្ឆោតិ វុត្តោ, ឥច្ឆាយ បន អភាវេន បុនប្បុនំ អាសេវិតស្ស អលោភស្សេវ ភាវេន អប្បិច្ឆោតិ វុត្តោ។

អបិចេត្ថ អត្រិច្ឆតា, បាបិច្ឆតា, មហិច្ឆតា អប្បិច្ឆតាតិ អយំ ភេទោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សកលាភេ អតិត្តស្ស បរលាភេ បត្ថនា **អត្រិច្ឆតា** នាម, យាយ សមន្នាគតស្ស ឯកភាជនេ បក្កបូវេបិ អត្តនោ បត្តេ បតិតេ ន សុបក្កោ វិយ ខុទ្ទកោ ច វិយ ខាយតិ, ស្វេវ បន បរស្ស បត្តេ បក្ខិត្តោ សុបក្កោ វិយ មហន្តោ វិយ ច ខាយតិ។ អសន្តគុណសម្ភាវនតា បន បដិគ្គហណេ ច អមត្តញ្ញុតា **បាបិច្ឆតា** នាម, សា “ឥធេកច្ចោ អស្សទ្ធោ សមានោ សទ្ធោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិអាទិនា នយេន អភិធម្មេ អាគតាយេវ, តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ កោហញ្ញេ បតិដ្ឋាតិ។ សន្តគុណសម្ភាវនតា បន បដិគ្គហណេ ច អមត្តញ្ញុតា **មហិច្ឆតា** នាម, សាបិ “ឥធេកច្ចោ សទ្ធោ សមានោ សទ្ធោតិ មំ ជនោ ជានាតូតិ ឥច្ឆតិ, សីលវា សមានោ សីលវាតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ឥមិនា នយេន អាគតាយេវ។ តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ទុស្សន្តប្បយោ ហោតិ, វិជាតមាតាបិស្ស ចិត្តំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“អគ្គិក្ខន្ធោ សមុទ្ទោ ច, មហិច្ឆោ ចាបិ បុគ្គលោ;
សកដេន បច្ចយេ ទេន្តុ, តយោបេតេ អតប្បយា”តិ។

សន្តគុណនិគូហនតា បន បដិគ្គហណេ ច មត្តញ្ញុតា **អប្បិច្ឆតា** នាម, តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ អត្តនិ វិជ្ជមានម្បិ គុណំ បដិច្ឆាទេតុកាមតាយ សទ្ធោ សមានោ “សទ្ធោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ។ សីលវា, បវិវិត្តោ, ពហុស្សុតោ, អារទ្ធវីរិយោ, សមាធិសម្បន្នោ, បញ្ញវា, ខីណាសវោ សមានោ “ខីណាសវោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ សេយ្យថាបិ **មជ្ឈន្តិកត្ថេរោ**។

ថេរោ កិរ មហាខីណាសវោ អហោសិ, បត្តចីវរំ បនស្ស បាទមត្តមេវ អគ្ឃតិ។ សោ អសោកស្ស ធម្មរញ្ញោ វិហារមហទិវសេ សង្ឃត្ថេរោ អហោសិ។ អថស្ស អតិលូខភាវំ ទិស្វា មនុស្សា, “ភន្តេ, ថោកំ ពហិ ហោថា”តិ អាហំសុ។ ថេរោ “មាទិសេ ខីណាសវេ រញ្ញោ សង្គហំ អករោន្តេ អញ្ញោ កោ ករិស្សតី”តិ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា សង្ឃត្ថេរស្ស ឧក្ខិត្តបិណ្ឌំ គណ្ហន្តោយេវ ឧម្មុជ្ជិ។ ឯវំ ខីណាសវោ សមានោ “ខីណាសវោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ។ ឯវំ អប្បិច្ឆោ ច បន ភិក្ខុ អនុប្បន្នំ លាភំ ឧប្បាទេតិ, ឧប្បន្នំ ថាវរំ ករោតិ, ទាយកានំ ចិត្តំ អារាធេតិ។ យថា យថា ហិ សោ អត្តនោ អប្បិច្ឆតាយ អប្បំ គណ្ហាតិ, តថា តថា តស្ស វត្តេ បសន្នា មនុស្សា ពហូ ទេន្តិ។

អបរោបិ ចតុព្ពិធោ អប្បិច្ឆោ – បច្ចយអប្បិច្ឆោ, ធុតង្គអប្បិច្ឆោ, បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ, អធិគមអប្បិច្ឆោតិ។ តត្ថ ចតូសុ បច្ចយេសុ អប្បិច្ឆោ **បច្ចយអប្បិច្ឆោ** នាម។ សោ ទាយកស្ស វសំ ជានាតិ, ទេយ្យធម្មស្ស វសំ ជានាតិ, អត្តនោ ថាមំ ជានាតិ។ យទិ ហិ ទេយ្យធម្មោ ពហុ ហោតិ, ទាយកោ អប្បមត្តកំ ទាតុកាមោ, ទាយកស្ស វសេន អប្បំ គណ្ហាតិ។ ទេយ្យធម្មោ អប្បោ, ទាយកោ ពហុំ ទាតុកាមោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសេន អប្បំ គណ្ហាតិ។ ទេយ្យធម្មោបិ ពហុ, ទាយកោបិ ពហុំ ទាតុកាមោ, អត្តនោ ថាមំ ញត្វា បមាណេនេវ គណ្ហាតិ។

ធុតង្គសមាទានស្ស អត្តនិ អត្ថិភាវំ នជានាបេតុកាមោ **ធុតង្គអប្បិច្ឆោ** នាម។ តស្ស វិភាវនត្ថំ ឥមានិ វត្ថូនិ – **សោសានិកមហាកុមារត្ថេរោ** កិរ សដ្ឋិ វស្សានិ សុសានេ វសិ, អញ្ញោ ឯកភិក្ខុបិ ន អញ្ញាសិ។ តេនេវាហ –

“សុសានេ សង្កិ វស្សានិ, អព្ភោកិណ្ណំ វសោមហំ;
ទុតិយោ មំ ន ជានេយ្យ, អហោ សោសានិកុត្តមោ”តិ។

ចេតិយបព្ពតេ ទ្វេ **ភាតិកត្ថេរា** វសិំសុ។ កនិដ្ឋោ ឧបដ្ឋាកេន បេសិតំ ឧច្ឆុខណ្ឌិកំ គហេត្វា ជេដ្ឋស្ស សន្តិកំ អគមាសិ “បរិភោគំ, ភន្តេ, ករោថា”តិ។ ថេរស្ស ច ភត្តកិច្ចំ កត្វា មុខវិក្ខាលនកាលោ អហោសិ។ សោ “អលំ, អាវុសោ”តិ អាហ។ កច្ចិ, ភន្តេ, ឯកាសនិកត្ថាតិ? អាហរាវុសោ, ឧច្ឆុខណ្ឌិកន្តិ បញ្ញាស វស្សានិ ឯកាសនិកោ សមានោបិ ធុតង្គំ និគូហមានោ បរិភោគំ កត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា បុន ធុតង្គំ អធិដ្ឋាយ គតោ។

យោ បន **សាកេតតិស្សត្ថេរោ** វិយ ពហុស្សុតភាវំ ជានាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អយំ **បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ** នាម។ ថេរោ កិរ “ខណោ នត្ថីតិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាសុ ឱកាសំ អករោន្តោ កទា មរណក្ខណំ, ភន្តេ, លភិស្សថា”តិ ចោទិតោ គណំ វិស្សជ្ជេត្វា កណិការវាលិកសមុទ្ទវិហារំ គតោ។ តត្ថ អន្តោវស្សំ ថេរនវមជ្ឈិមានំ ឧបការោ ហុត្វា មហាបវារណាយ ឧបោសថទិវសេ ធម្មកថាយ ជនបទំ ខោភេត្វា គតោ។

យោ បន សោតាបន្នាទីសុ អញ្ញតរោ ហុត្វា សោតាបន្នាទិភាវំ ជានាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អយំ **អធិគមប្បិច្ឆោ** នាម តយោ កុលបុត្តា (ម. និ. ១.៣២៥) វិយ ឃដីការកុម្ភការោ (ម. និ. ២.២៨២ អាទយោ) វិយ ច។ ឥមស្មិំ បនត្ថេ លទ្ធាសេវនេន ពលវអលោភេន សមន្នាគតោ សេក្ខោបិ បុថុជ្ជនោបិ អប្បិច្ឆោតិ វេទិតព្ពោ។

៦៤. ចតុត្ថេ **អសន្តុដ្ឋិតា**តិ អសន្តុដ្ឋេ បុគ្គលេ សេវន្តស្ស ភជន្តស្ស បយិរុបាសន្តស្ស ឧប្បន្នោ អសន្តោស សង្ខាតោ លោភោ។

៦៥. បញ្ចមេ **សន្តុដ្ឋិតា**តិ សន្តុដ្ឋេ បុគ្គលេ សេវន្តស្ស ភជន្តស្ស បយិរុបាសន្តស្ស ឧប្បន្នោ អលោភសង្ខាតោ សន្តោសោ។ **សន្តុដ្ឋស្សា**តិ ឥតរីតរបច្ចយសន្តោសេន សមន្នាគតស្ស។ សោ បនេស សន្តោសោ ទ្វាទសវិធោ ហោតិ។ សេយ្យថិទំ – ចីវរេ យថាលាភសន្តោសោ, យថាពលសន្តោសោ, យថាសារុប្បសន្តោសោតិ តិវិធោ។ ឯវំ បិណ្ឌបាតាទីសុ។

តស្សាយំ បភេទសំវណ្ណនា – ឥធ ភិក្ខុ ចីវរំ លភតិ សុន្ទរំ វា អសុន្ទរំ វា។ សោ តេនេវ យាបេតិ អញ្ញំ ន បត្ថេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ហាតិ។ អយមស្ស ចីវរេ **យថាលាភសន្តោសោ**។ អថ បន បកតិទុព្ពលោ វា ហោតិ អាពាធជរាភិភូតោ វា, គរុំ ចីវរំ បារុបន្តោ កិលមតិ។ សោ សភាគេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ តំ បរិវត្តេត្វា លហុកេន យាបេន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស ចីវរេ **យថាពលសន្តោសោ**។ អបរោ បណីតបច្ចយលាភី ហោតិ។ សោ បដ្ដចីវរាទីនំ អញ្ញតរំ មហគ្ឃចីវរំ ពហូនិ វា បន ចីវរានិ លភិត្វា “ឥទំ ថេរានំ ចិរបព្ពជិតានំ, ឥទំ ពហុស្សុតានំ អនុរូបំ, ឥទំ គិលានានំ, ឥទំ អប្បលាភានំ ហោតូ”តិ ទត្វា តេសំ បុរាណចីវរំ វា សង្ការកូដាទិតោ វា នន្តកានិ ឧច្ចិនិត្វា តេហិ សង្ឃាដិំ កត្វា ធារេន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស ចីវរេ **យថាសារុប្បសន្តោសោ**។

ឥធ បន ភិក្ខុ បិណ្ឌបាតំ លភតិ លូខំ វា បណីតំ វា, សោ តេនេវ យាបេតិ, អញ្ញំ ន បត្ថេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ហាតិ។ អយមស្ស បិណ្ឌបាតេ **យថាលាភសន្តោសោ**។ យោ បន អត្តនោ បកតិវិរុទ្ធំ វា ព្យាធិវិរុទ្ធំ វា បិណ្ឌបាតំ លភតិ, យេនស្ស បរិភុត្តេន អផាសុ ហោតិ, សោ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ តំ ទត្វា តស្ស ហត្ថតោ សប្បាយភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស បិណ្ឌបាតេ **យថាពលសន្តោសោ**។ អបរោ ពហុំ បណីតំ បិណ្ឌបាតំ លភតិ។ សោ តំ ចីវរំ វិយ ថេរចិរបព្ពជិតពហុស្សុតអប្បលាភគិលានានំ ទត្វា តេសំ វា សេសកំ បិណ្ឌាយ វា ចរិត្វា មិស្សកាហារំ ភុញ្ជន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស បិណ្ឌបាតេ **យថាសារុប្បសន្តោសោ**។

ឥធ បន ភិក្ខុ សេនាសនំ លភតិ មនាបំ វា អមនាបំ វា, សោ តេន នេវ សោមនស្សំ ន ទោមនស្សំ ឧប្បាទេតិ, អន្តមសោ តិណសន្ថារកេនាបិ យថាលទ្ធេនេវ តុស្សតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ **យថាលាភសន្តោសោ**។ យោ បន អត្តនោ បកតិវិរុទ្ធំ វា ព្យាធិវិរុទ្ធំ វា សេនាសនំ លភតិ, យត្ថស្ស វសតោ អផាសុ ហោតិ, សោ តំ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស សន្តកេ សប្បាយសេនាសនេ វសន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ **យថាពលសន្តោសោ**។

អបរោ មហាបុញ្ញោ លេណមណ្ឌបកូដាគារាទីនិ ពហូនិ បណីតសេនាសនានិ លភតិ។ សោ តានិ ចីវរាទីនិ វិយ ថេរចិរបព្ពជិតពហុស្សុតអប្បលាភគិលានានំ ទត្វា យត្ថ កត្ថចិ វសន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស សេនាសនេ **យថាសារុប្បសន្តោសោ**។ យោបិ “ឧត្តមសេនាសនំ នាម បមាទដ្ឋានំ, តត្ថ និសិន្នស្ស ថិនមិទ្ធំ ឱក្កមតិ, និទ្ទាភិភូតស្ស បុន បដិពុជ្ឈតោ បាបវិតក្កា បាតុភវន្តី”តិ បដិសញ្ចិក្ខិត្វា តាទិសំ សេនាសនំ បត្តម្បិ

ន សម្បជិច្ឆតិ, សោ តំ បដិក្ខិបិត្វា អញ្ញោកាសរុក្ខមូលាទីសុ វសន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយម្បិស្ស សេនាសនេ **យថាសារុប្បសន្តោសោ**។

តថ បន ភិក្ខុ ភេសជ្ជំ លភតិ លូខំ វា បណីតំ វា, សោ យំ លភតិ, តេនេវ តុស្សតិ, អញ្ញំ ន បត្ថេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ហាតិ។ អយមស្ស គិលានបច្ចយេ **យថាលាភសន្តោសោ**។ យោ បន តេលេន អត្ថិកោ ផាណិតំ លភតិ, សោ តំ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស ហត្ថតោ តេលំ គហេត្វា អញ្ញទេវ វា បរិយេសិត្វា ភេសជ្ជំ ករោន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស គិលានបច្ចយេ **យថាពលសន្តោសោ**។

អបរោ មហាបុញ្ញោ ពហុំ តេលមធុផាណិតាទិបណីតភេសជ្ជំ លភតិ។ សោ តំ ចីវរំ វិយ ថេរចិរបព្ពជិតពហុស្សុតអប្បលាភគិលានានំ ទត្វា តេសំ អាភតេន យេន កេនចិ យាបេន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ យោ បន ឯកស្មិំ ភាជនេ មុត្តហរីតកំ ឋបេត្វា ឯកស្មិំ ចតុមធុរំ – "គណ្ហថ, ភន្តេ, យទិច្ឆក"ន្តិ វុច្ចមានោ "សចស្ស តេសុ អញ្ញតរេនបិ រោគោ វូបសម្មតិ, អថ មុត្តហរីតកំ នាម ពុទ្ធាទីហិ វណ្ណិត"ន្តិ ចតុមធុរំ បដិក្ខិបិត្វា មុត្តហរីតកេន ភេសជ្ជំ ករោន្តោបិ បរមសន្តុដ្ឋោវ ហោតិ។ អយមស្ស គិលានបច្ចយេ **យថាសារុប្បសន្តោសោ**។ ឥមេសំ បន បច្ចេកបច្ចយេសុ តិណ្ណំ តិណ្ណំ សន្តោសានំ យថាសារុប្បសន្តោសោវ អគ្គោ។

៦៦-៦៧. ឆដ្ឋសត្តមេសុ អយោនិសោមនសិការយោនិសោមនសិការា ហេដ្ឋា វុត្តលក្ខណាវ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

៦៨. អដ្ឋមេ **អសម្បជញ្ញ**ន្តិ អសម្បជានភាវោ, មោហស្សេតំ អធិវចនំ។ **អសម្បជានស្សា**តិ អជានន្តស្ស សម្មូឡ្ហស្ស។

៦៩. នវមេ **សម្បជញ្ញ**ន្តិ សម្បជានភាវោ, បញ្ញាយេតំ នាមំ។ **សម្បជានស្សា**តិ សម្បជានន្តស្ស។

៧០. ទសមេ **បាបមិត្តតា**តិ យស្ស បាបា លាមកា មិត្តា, សោ បាបមិត្តោ។ បាបមិត្តស្ស ភាវោ បាបមិត្តតា, តេនាការេន បវត្តានំ ចតុន្នំ ខន្ធានមេវេតំ នាមំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> "តត្ថ កតមា បាបមិត្តតា? យេ តេ បុគ្គលា អស្សទ្ធា ទុស្សីលា អប្បស្សុតា មច្ឆរិនោ ទុប្បញ្ញា។ យា តេសំ សេវនា និសេវនា សំសេវនា ភជនា សម្ភជនា ភត្តិ សម្ភត្តិ សម្បវង្កតា។ អយំ វុច្ចតិ បាបមិត្តតា"តិ (វិភ. ៩០១)។

វីរិយារម្ភាទិវគ្គវណ្ណនា។

៨. កល្យាណមិត្តតាទិវគ្គវណ្ណនា

៧១. អដ្ឋមស្ស បឋមេ **កល្យាណមិត្តតា**តិ កល្យាណា មិត្តា អស្សាតិ កល្យាណមិត្តោ, តស្ស ភាវោ កល្យាណមិត្តតា។ សេសំ វុត្តបដិបក្ខនយេន វេទិតព្ពំ។

៧២-៧៣. ទុតិយេ **អនុយោគោ**តិ យោគោ បយោគោ។ **អននុយោគោ**តិ អយោគោ អប្បយោគោ។ **អនុយោគា**តិ អនុយោគេន។ **អននុយោគា**តិ អននុយោគេន។ **កុសលានំ ធម្មាន**ន្តិ ចតុភូមកកុសលធម្មានំ។ តតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៧៤. ចតុត្ថេ **ពោជ្ឈង្គា**តិ ពុជ្ឈនកសត្តស្ស អង្គភូតា សត្ត ធម្មា។ យាយ វា ធម្មសាមគ្គិយា សោ ពុជ្ឈតិ, សម្មោហនិទ្ទាតោ វា វុដ្ឋាតិ, ចតុសច្ចធម្មំ វា សច្ឆិករោតិ។ តស្សា ពោធិយា អង្គភូតាតិបិ ពោជ្ឈង្គា។ “ពោជ្ឈង្គាតិ កេនដ្ឋេន ពោជ្ឈង្គា? ពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, អនុពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, បដិពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, សម្ពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, ពោធាយ សំវត្តន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា”តិ (បដិ. ម. ២.១៧)។ ឯវំ បនេតំ បទំ វិភត្តមេវ។

៧៥. បញ្ចមេ **ភាវនាបារិបូរិំ គច្ឆន្តី**តិ ឥមិនា បទេន ពោជ្ឈង្គានំ យាថាវសរសភូមិ នាម កថិតា ។ សា បនេសា ចតុព្ពិធា ហោតិ – វិបស្សនា, វិបស្សនាបាទកជ្ឈានំ, មគ្គោ, ផលន្តិ។ តត្ថ វិបស្សនាយ ឧប្បជ្ជនកាលេ ពោជ្ឈង្គា កាមាវចរា ហោន្តិ, វិបស្សនាបាទកជ្ឈានម្ហិ ឧប្បជ្ជនកាលេ រូបាវចរអរូបាវចរា, មគ្គផលេសុ ឧប្បជ្ជនកាលេ លោកុត្តរា។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ ពោជ្ឈង្គា ចតុភូមកា កថិតា។

៧៦. ឆដ្ឋស្ស អដ្ឋុប្បត្តិកោ និក្ខេបោ។ អដ្ឋុប្បត្តិយំ ហេតំ និក្ខិត្តំ, សម្ពហុលា កិរ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ សន្និសិន្នា។ តេសំ អន្តរេ ពន្ធុលមល្លសេនាបតិំ អារព្ភ អយំ កថា ឧទបាទិ, “អាវុសោ, អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ ពហុញាតិកំ អហោសិ ពហុបក្ខំ, ឥទានិ អប្បញាតិកំ អប្បបក្ខំ ជាត”ន្តិ។ អថ ភគវា តេសំ ចិត្តាចារំ ញត្វា “មយិ គតេ មហតី ទេសនា ភវិស្សតី”តិ ញត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម ធម្មសភាយំ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ អាហ។ ភគវា អញ្ញា តាមនិគមាទិកថា នត្ថិ, អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ ពហុញាតិកំ អហោសិ ពហុបក្ខំ, ឥទានិ អប្បញាតិកំ អប្បបក្ខំ ជាតន្តិ វទន្តា និសិន្នម្ហាតិ។ សត្ថា ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា **អប្បមត្តិកា ឯសា, ភិក្ខវេ, បរិហានី**តិ ឥទំ សុត្តំ អារភិ។

តត្ថ **អប្បមត្តិកា**តិ បរិត្តា បរិត្តប្បមាណា។ ឯតាយ ហិ បរិហានិយា សគ្គតោ វា មគ្គតោ វា បរិហានិ នាម នត្ថិ, ទិដ្ឋធម្មិកបរិហានិមត្តមេវ ឯតន្តិ អាហ។ **ឯតំ បតិកិដ្ឋ**ន្តិ ឯតំ បច្ឆិមំ ឯតំ លាមកំ។ **យទិទំ បញ្ញាបរិហានី**តិ យា ឯសា មម សាសនេ កម្មស្សកតបញ្ញាយ ឈានបញ្ញាយ វិបស្សនាបញ្ញាយ មគ្គបញ្ញាយ ផលបញ្ញាយ ច បរិហានិ, ឯសា បច្ឆិមា, ឯសា លាមកា, ឯសា ឆឌ្ឌនីយាតិ អត្ថោ។

៧៧. សត្តមម្បិ អដ្ឋុប្បត្តិយមេវ កថិតំ។ ធម្មសភាយំ កិរ និសិន្នេសុ ភិក្ខូសុ ឯកច្ចេ ឯវំ អាហំសុ – “អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ អប្បញាតិកំ អប្បបក្ខំ អហោសិ, ឥទានិ តំ ពហុញាតិកំ ពហុបក្ខំ ជាត”ន្តិ។ កំ សន្ធាយ ឯវមាហំសូតិ? វិសាខំ ឧបាសិកំ វេសាលិកេ ច លិច្ឆវី។ សត្ថា តេសំ ចិត្តាចារំ ញត្វា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា ធម្មាសនេ និសិន្នោ “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិ។ តេ យថាភូតំ កថយិំសុ។ សត្ថា ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា ឥមំ សុត្តំ អារភិ។ តត្ថ **អប្បមត្តិកា**តិ តំ សម្បត្តិំ និស្សាយ សគ្គំ វា មគ្គំ វា សម្បត្តានំ អភាវតោ បរិត្តា។ **យទិទំ បញ្ញាវុទ្ធី**តិ កម្មស្សកតបញ្ញាទីនំ វុទ្ធិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ញាតីនំ វុទ្ធិ នាម ទិដ្ឋធម្មិកមត្តា អប្បា បរិត្តា, សា សគ្គំ វា មគ្គំ វា បាបេតុំ អសមត្ថា, តស្មា។ **បញ្ញាវុទ្ធិយា**តិ កម្មស្សកតាទិបញ្ញាយ វុទ្ធិយា។

៧៨. អដ្ឋមម្បិ អដ្ឋុប្បត្តិយមេវ កថិតំ។ សម្ពហុលា កិរ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ សន្និសិន្នា មហាធនសេដ្ឋិបុត្តំ អារព្ភ “អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ មហាភោគំ មហាហិរញ្ញសុវណ្ណំ អហោសិ, តំ ឥទានិ អប្បភោគំ ជាត”ន្តិ កថយិំសុ។ សត្ថា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា តេសំ វចនំ សុត្វា ឥមំ សុត្តំ អារភិ។

៧៩. នវមម្បិ អដ្ឋុប្បត្តិយមេវ វុត្តំ។ ធម្មសភាយំ កិរ សន្និសិន្នា ភិក្ខូ កាករវលិយសេដ្ឋិញ្ច បុណ្ណសេដ្ឋិញ្ច អារព្ភ “អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ អប្បភោគំ អហោសិ, តំ ឥទានិ មហាភោគំ ជាត”ន្តិ កថយិំសុ។ សត្ថា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា តេសំ វចនំ សុត្វា ឥមំ សុត្តំ អារភិ។ សេសំ ឥមេសុ ទ្វីសុបិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៨០. ទសមម្បិ អដ្ឋុប្បត្តិយំ វុត្តំ។ ធម្មសភាយំ កិរ ភិក្ខូ កោសលមហារាជានំ អារព្ភ “អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ មហាយសំ មហាបរិវារំ អហោសិ, ឥទានិ អប្បយសំ អប្បបរិវារំ ជាត”ន្តិ កថយឹសុ។ ភគវា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា តេសំ វចនំ សុត្វា ឥមំ ធម្មទេសនំ អារភិ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

កល្យាណមិត្តតាទិវគ្គវណ្ណនា។

៩. បមាទាទិវគ្គវណ្ណនា

៨១. នវមស្សាបិ បឋមំ អដ្ឋុប្បត្តិយមេវ កថិតំ។ សម្ពហុលា កិរ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ និសិន្នា កុម្ភឃោសកំ អារព្ភ “អសុកំ នាម កុលំ បុព្ពេ អប្បយសំ អប្បបរិវារំ អហោសិ, ឥទានិ មហាយសំ មហាបរិវារំ ជាត”ន្តិ កថយឹសុ។ សត្ថា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា តេសំ វចនំ សុត្វា ឥមំ សុត្តំ អារភិ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

៨២. ទុតិយាទីសុ **មហតោ អនត្ថាយា**តិ មហន្តស្ស អនត្ថស្ស អត្ថាយ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បមាទាទិវគ្គវណ្ណនា។

១០. ទុតិយបមាទាទិវគ្គវណ្ណនា

៩៨. ទសមេ **អជ្ឈត្តិក**ន្តិ និយកជ្ឈត្តវសេន អជ្ឈត្តិកំ។ **អង្គ**ន្តិ ការណំ។ **ឥតិករិត្វា**តិ ឯវំ កត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភិក្ខវេ, អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អត្តនោ សន្តានេ សមុដ្ឋិតំ ការណន្តិ កត្វា ន អញ្ញំ ឯកំ ការណម្បិ សមនុបស្សាមីតិ។

១១០-១១៤. **ពាហិរ**ន្តិ អជ្ឈត្តសន្តានតោ ពហិ ភវំ។ **សទ្ធម្មស្សា**តិ សុទ្ធម្មស្ស, សាសនស្សាតិ អត្ថោ។ **សម្មោសាយា**តិ វិនាសាយ។ **អន្តរធានាយា**តិ អបញ្ញាណត្ថាយ។

១១៥. **ឋិតិយា**តិ ចិរដ្ឋិតត្ថំ។ **អសម្មោសាយ អនន្តរធានាយា**តិ វុត្តបដិបក្ខនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ សេសមេត្ថ ចតុក្កោដិកេ វុត្តនយមេវ។

១៣០. ឥតោ បរេសុ **អធម្មំ ធម្មោតិ ទីបេន្តី**តិអាទីសុ សុត្តន្តបរិយាយេន តាវ ទស កុសលកម្មបថា ធម្មោ, ទស អកុសលកម្មបថា អធម្មោ។ តថា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ សត្តតឹស ពោធិបក្ខិយធម្មា ធម្មោ នាម; តយោ សតិបដ្ឋានា តយោ សម្មប្បធានា តយោ ឥទ្ធិបាទា ឆ ឥន្ទ្រិយានិ ឆ ពលានិ អដ្ឋ ពោជ្ឈង្គា នវង្គិកោ មគ្គោតិ ច ចត្តារោ ឧបាទានា បញ្ច នីវរណានិ សត្ត អនុសយា អដ្ឋ មិច្ឆត្តានិ ច អយំ អធម្មោ។

តត្ថ យំកិញ្ចិ ឯកំ អធម្មកោដ្ឋាសំ គហេត្វា ‶ឥមំ អធម្មំ ធម្មោតិ ករិស្សាម, ឯវំ អម្ហាកំ អាចរិយកុលំ និយ្យានិកំ ភវិស្សតិ, មយំ ច លោកេ បាកដា ភវិស្សាមា″តិ តំ អធម្មំ ‶ធម្មោ អយ″ន្តិ កថយន្តា **អធម្មំ ធម្មោ**តិ ទីបេន្តិ នាម។ តថេវ ធម្មកោដ្ឋាសេសុ ឯកំ គហេត្វា ‶អយំ អធម្មោ″តិ កថេន្តា **ធម្មំ អធម្មោ**តិ ទីបេន្តិ នាម។ វិនយបរិយាយេន បន ភូតេន វត្ថុនា ចោទេត្វា សារេត្វា យថាបដិញ្ញាយ កត្តព្ពំ កម្មំ ធម្មោ នាម, អភូតេន វត្ថុនា អចោទេត្វា អសារេត្វា អបដិញ្ញាយ កត្តព្ពំ កម្មំ អធម្មោ នាម។

សុត្តន្តបរិយាយេន រាគវិនយោ ទោសវិនយោ មោហវិនយោ សំវរោ បហានំ បដិសង្ខាតិ អយំ **វិនយោ** នាម, រាគាទីនំ អវិនយោ អសំវរោ អប្បហានំ អបដិសង្ខាតិ អយំ **អវិនយោ** នាម។ វិនយបរិយាយេន វត្ថុសម្បត្តិ, ញត្តិសម្បត្តិ, អនុស្សាវនសម្បត្តិ, សីមាសម្បត្តិ, បរិសសម្បត្តីតិ អយំ វិនយោ នាម។ វត្ថុវិបត្តិ, ញត្តិវិបត្តិ, អនុស្សាវនវិបត្តិ, សីមាវិបត្តិ បរិសវិបត្តីតិ អយំ អវិនយោ នាម។

សុត្តន្តបរិយាយេន ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា…បេ… អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ ឥទំ **ភាសិតំ លបិតំ តថាគតេន;** តយោ សតិបដ្ឋានា តយោ សម្មប្បធានា តយោ ឥទ្ធិបាទា ឆ ឥន្ទ្រិយានិ ឆ ពលានិ អដ្ឋ ពោជ្ឈង្គា នវង្គិកោ មគ្គោតិ ឥទំ **អភាសិតំ អលបិតំ តថាគតេន**។ វិនយបរិយាយេន ចត្តារោ បារាជិកា តេរស សង្ឃាទិសេសា ទ្វេ អនិយតា តឹស និស្សគ្គិយា បាចិត្តិយាតិ ឥទំ ភាសិតំ លបិតំ តថាគតេន; តយោ បារាជិកា ចុទ្ទស សង្ឃាទិសេសា តយោ អនិយតា ឯកតឹស និស្សគ្គិយា បាចិត្តិយាតិ ឥទំ អភាសិតំ អលបិតំ តថាគតេន។

សុត្តន្តបរិយាយេន ទេវសិកំ ផលសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ មហាករុណាសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកវោលោកនំ អដ្ឋុប្បត្តិវសេន សុត្តន្តទេសនា ជាតកកថាតិ ឥទំ **អាចិណ្ណំ,** ន ទេវសិកំ ផលសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ…បេ… ន ជាតកកថាតិ ឥទំ **អនាចិណ្ណំ**។ វិនយបរិយាយេន និមន្តិតស្ស វស្សាវាសំ វសិត្វា អបលោកេត្វា ចារិកាបក្កមនំ បវារេត្វា ចារិកាបក្កមនំ, អាគន្តុកេហិ សទ្ធិំ បឋមំ បដិសន្ថារករណន្តិ ឥទំ អាចិណ្ណំ, តស្សេវ អាចិណ្ណស្ស អករណំ អនាចិណ្ណំ នាម។

សុត្តន្តបរិយាយេន ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា…បេ… អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ ឥទំ **បញ្ញត្តំ** នាម; តយោ សតិបដ្ឋានា…បេ… នវង្គិកោ មគ្គោតិ ឥទំ **អបញ្ញត្តំ** នាម។ វិនយបរិយាយេន ចត្តារោ បារាជិកា…បេ… តឹសនិស្សគ្គិយា បាចិត្តិយាតិ ឥទំ បញ្ញត្តំ នាម; តយោ បារាជិកា…បេ… ឯកតឹស និស្សគ្គិយា បាចិត្តិយាតិ ឥទំ អបញ្ញត្តំ នាម។

យំ បនេតំ សព្ពសុត្តានំ បរិយោសានេ **តេចិមំ សទ្ធម្មំ អន្តរធាបេន្តី**តិ វុត្តំ, តត្ថ **បញ្ច អន្តរធានានិ** នាម អធិគមអន្តរធានំ, បដិបត្តិអន្តរធានំ, បរិយត្តិអន្តរធានំ, លិង្គអន្តរធានំ, ធាតុអន្តរធានន្តិ ។ តត្ថ

អធិគមោតិ ចត្តារោ មគ្គា, ចត្តារិ ផលានិ, ចតស្សោ បដិសម្ភិទា, តិស្សោ វិជ្ជា, ឆ អភិញ្ញាតិ។ សោ បរិហាយមានោ បដិសម្ភិទាតោ បដ្ឋាយ បរិហាយតិ។ ពុទ្ធានំ ហិ បរិនិព្ពានតោ វស្សសហស្សមេវ បដិសម្ភិទា និព្ពត្តេតុំ សក្កោន្តិ, តតោ បរំ ឆ អភិញ្ញា, តតោ តាបិ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា តិស្សោ វិជ្ជា និព្ពត្តេន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ តាបិ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា សុក្ខវិបស្សកា ហោន្តិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន អនាគាមិនោ សកទាគាមិនោ សោតាបន្នាតិ។ តេសុ ធរន្តេសុ អធិគមោ អនន្តរហិតោ នាម ន ហោតិ។ បច្ឆិមកស្ស បន សោតាបន្នស្ស ជីវិតក្ខយេន អធិគមោ អន្តរហិតោ នាម ហោតិ។ ឥទំ **អធិគមអន្តរធានំ** នាម។

បដិបត្តិអន្តរធានំ នាម ឈានវិបស្សនាមគ្គផលានិ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា ចតុបារិសុទ្ធិសីលមត្តំ រក្ខន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ “សីលំ បរិបុណ្ណំ កត្វា រក្ខាម, បធានញ្ច អនុយុញ្ជាម, ន ច មគ្គំ វា ផលំ វា សច្ឆិកាតុំ សក្កោម, នត្ថិ ឥទានិ អរិយធម្មបដិវេធោ”តិ វោសានំ អាបជ្ជិត្វា កោសជ្ជពហុលា អញ្ញមញ្ញំ ន ចោទេន្តិ ន សារេន្តិ អកុក្កុច្ចកា ហោន្តិ, តតោ បដ្ឋាយ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ មទ្ទន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ បាចិត្តិយថុល្លច្ចយានិ អាបជ្ជន្តិ, តតោ គរុកាបត្តឹ។ បារាជិកមត្តមេវ តិដ្ឋតិ។ ចត្តារិ បារាជិកានិ រក្ខន្តានំ ភិក្ខូនំ សតេបិ សហស្សេបិ ធរមានេ បដិបត្តិ អនន្តរហិតា នាម ន ហោតិ។ បច្ឆិមកស្ស បន ភិក្ខុនោ សីលភេទេន វា ជីវិតក្ខយេន វា អន្តរហិតា ហោតីតិ ឥទំ **បដិបត្តិអន្តរធានំ** នាម។

បរិយត្តីតិ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ សាដ្ឋកថា បាឡិ។ យាវ សា តិដ្ឋតិ, តាវ បរិយត្តិ បរិបុណ្ណា នាម ហោតិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ រាជយុវរាជានោ អធម្មិកា ហោន្តិ, តេសុ អធម្មិកេសុ រាជាមច្ចាទយោ អធម្មិកា ហោន្តិ, តតោ រដ្ឋជនបទវាសិនោតិ។ ឯតេសំ អធម្មិកតាយ ទេវោ ន សម្មា វស្សតិ, តតោ សស្សានិ ន សម្បជ្ជន្តិ។ តេសុ អសម្បជ្ជន្តេសុ បច្ចយទាយកា ភិក្ខុសង្ឃស្ស បច្ចយេ ទាតុំ ន សក្កោន្តិ, ភិក្ខូ បច្ចយេហិ កិលមន្តា អន្តេវាសិកេ សង្គហេតុំ ន សក្កោន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ បរិយត្តិ បរិហាយតិ, អត្ថវសេន ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ, បាឡិវសេនេវ ធារេន្តិ។ តតោ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ បាឡិម្បិ សកលំ ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ, បឋមំ អភិធម្មបិដកំ បរិហាយតិ។ បរិហាយមានំ មត្ថកតោ បដ្ឋាយ បរិហាយតិ ។ បឋមមេវ ហិ បដ្ឋានមហាបករណំ បរិហាយតិ, តស្មឹ បរិហីនេ យមកំ, កថាវត្ថុ, បុគ្គលបញ្ញត្តិ, ធាតុកថា, វិភង្គោ, ធម្មសង្គហោតិ។

ឯវំ អភិធម្មបិដកេ បរិហីនេ មត្ថកតោ បដ្ឋាយ សុត្តន្តបិដកំ បរិហាយតិ។ បឋមញ្ហិ អង្គុត្តរនិកាយោ បរិហាយតិ, តស្មិម្បិ បឋមំ ឯកាទសកនិបាតោ, តតោ ទសកនិបាតោ...បេ.... តតោ ឯកកនិបាតោតិ។ ឯវំ អង្គុត្តរេ បរិហីនេ មត្ថកតោ បដ្ឋាយ សំយុត្តនិកាយោ បរិហាយតិ។ បឋមំ ហិ មហាវគ្គោ បរិហាយតិ, តតោ សឡាយតនវគ្គោ, ខន្ធវគ្គោ, និទានវគ្គោ, សគាថាវគ្គោតិ។ ឯវំ សំយុត្តនិកាយេ បរិហីនេ មត្ថកតោ បដ្ឋាយ មជ្ឈិមនិកាយោ បរិហាយតិ។ បឋមំ ហិ ឧបរិបណ្ណាសកោ បរិហាយតិ, តតោ មជ្ឈិមបណ្ណាសកោ, តតោ មូលបណ្ណាសកោតិ។ ឯវំ មជ្ឈិមនិកាយេ បរិហីនេ មត្ថកតោ បដ្ឋាយ ទីឃនិកាយោ បរិហាយតិ។ បឋមញ្ហិ បាថិកវគ្គោ បរិហាយតិ, តតោ មហាវគ្គោ, តតោ សីលក្ខន្ធវគ្គោតិ។ ឯវំ ទីឃនិកាយេ បរិហីនេ សុត្តន្តបិដកំ បរិហីនំ នាម ហោតិ។ វិនយបិដកេន សទ្ធឹ ជាតកមេវ ធារេន្តិ។ វិនយបិដកំ លជ្ជិនោវ ធារេន្តិ, លាភកាមា បន “សុត្តន្តេ កថិតេបិ សល្លក្ខេន្តា នត្ថី”តិ ជាតកមេវ ធារេន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ជាតកម្បិ ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ។ អថ តេសំ បឋមំ វេស្សន្តរជាតកំ បរិហាយតិ, តតោ បដិលោមក្កមេន បុណ្ណកជាតកំ, មហានារទជាតកន្តិ បរិយោសានេ អបណ្ណកជាតកំ បរិហាយតិ។ ឯវំ ជាតកេ បរិហីនេ វិនយបិដកមេវ ធារេន្តិ។

គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ វិនយបិដកម្បិ មត្ថកតោ បដ្ឋាយ បរិហាយតិ។ បឋមញ្ហិ បរិវារោ បរិហាយតិ, តតោ ខន្ធកោ, ភិក្ខុនីវិភង្គោ, មហាវិភង្គោតិ អនុក្កមេន ឧបោសថក្ខន្ធកមត្តមេវ ធារេន្តិ។ តទាបិ បរិយត្តិ អន្តរហិតា ន ហោតិ។ យាវ បន មនុស្សេសុ ចាតុប្បទិកគាថាបិ បវត្តតិ, តាវ បរិយត្តិ អនន្តរហិតាវ ហោតិ។ យទា សទ្ធោ បសន្នោ រាជា ហត្ថិក្ខន្ធេ សុវណ្ណចង្កោដកម្ហិ សហស្សត្ថវិកំ ឋបាបេត្វា “ពុទ្ធេហិ កថិតំ ចាតុប្បទិកគាថំ ជានន្តោ ឥមំ សហស្សំ គណ្ហតូ”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា គណ្ហនកំ អលភិត្វា “ឯកវារំ ចរាបិតេ នាម សុណន្តាបិ ហោន្តិ អស្សុណន្តាបី”តិ យាវតតិយំ ចរាបេត្វា គណ្ហនកំ អលភិត្វា រាជបុរិសា តំ សហស្សត្ថវិកំ បុន រាជកុលំ បវេសេន្តិ, តទា បរិយត្តិ អន្តរហិតា នាម ហោតិ។ ឥទំ **បរិយត្តិអន្តរធានំ** នាម។

គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ចីវរគ្គហណំ បត្តគ្គហណំ សម្មិញ្ជនបសារណំ អាលោកិតវិលោកិតំ ន បាសាទិកំ ហោតិ។ និគណ្ឋសមណា វិយ អលាពុបត្តំ ភិក្ខូ បត្តំ អគ្គពាហាយ បក្ខិបិត្វា អាទាយ វិចរន្តិ, ឯត្តាវតាបិ លិង្គំ អនន្តរហិតមេវ ហោតិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ បន កាលេ អគ្គពាហតោ ឱតារេត្វា ហត្ថេន វា សិក្កាយ វា ឱលម្ពិត្វា វិចរន្តិ, ចីវរម្បិ រជនសារុប្បំ អកត្វា ឱដ្ឋដ្ឋិវណ្ណំ កត្វា វិចរន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ រជនម្បិ ន ហោតិ ទសច្ឆិន្ទនម្បិ ឱវដ្ដិកវិជ្ឈនម្បិ, កប្បមត្តំ កត្វា វឡញ្ជេន្តិ។ បុន ឱវដ្ដិកំ វិជ្ឈិត្វា កប្បំ ន ករោន្តិ។ តតោ ឧភយម្បិ អកត្វា ទសា ឆេត្វា បរិព្ពាជកា វិយ ចរន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ “កោ ឥមិនា អម្ហាកំ អត្ថោ”តិ ខុទ្ទកំ

កាសាវខណ្ឌំ ហត្ថេ វា គីវាយ វា ពន្ធន្តិ, កេសេសុ វា អល្លីយាបេន្តិ, ទារភរណំ វា ករោន្តា កសិត្វា វបិត្វា ជីវិកំ កប្បេត្វា វិចរន្តិ។ តទា ទក្ខិណំ ទេន្តា សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ឯតេសំ ទេន្តិ។ ឥទំ សន្ធាយ ភគវតា វុត្តំ – “ភវិស្សន្តិ ខោ, បនានន្ទ, អនាគតមទ្ធានំ គោត្រភុនោ កាសាវកណ្ឋា ទុស្សីលា បាបធម្មា, តេសុ ទុស្សីលេសុ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ទានំ ទស្សន្តិ, តទាបាហំ, អានន្ទ, សង្ឃគតំ ទក្ខិណំ អសង្ខេយ្យំ អប្បមេយ្យំ វទាមី”តិ (ម. និ. ៣.៣៨០)។ តតោ គច្ឆន្តេ កាលេ នានាវិធានិ កម្មានិ ករោន្តា “បបញ្ចោ ឯស, កឹ ឥមិនា អម្ហាក”ន្តិ កាសាវខណ្ឌំ ឆិន្ទិត្វា អរញ្ញេ ខិបន្តិ។ ឯតស្មឹ កាលេ លិង្គំ អន្តរហិតំ នាម ហោតិ។ កស្សបទសពលស្ស កិរ កាលតោ បដ្ឋាយ យោនកានំ សេតវត្ថំ បារុបិត្វា ចរណំ ចារិត្តំ ជាតន្តិ។ ឥទំ **លិង្គអន្តរធានំ** នាម។

ធាតុអន្តរធានំ បន ឯវំ វេទិតព្ពំ – តីណិ បរិនិព្ពានានិ, កិលេសបរិនិព្ពានំ – ខន្ធបរិនិព្ពានំ, ធាតុបរិនិព្ពានន្តិ។ តត្ថ កិលេសបរិនិព្ពានំ ពោធិបល្លង្កេ អហោសិ, ខន្ធបរិនិព្ពានំ កុសិនារាយំ, ធាតុបរិនិព្ពានំ អនាគតេ ភវិស្សតិ។ កថំ? តតោ តត្ថ តត្ថ សក្ការសម្មានំ អលភមានា ធាតុយោ ពុទ្ធានំ អធិដ្ឋានពលេន សក្ការសម្មានលភនកដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ សព្ពដ្ឋានេសុ សក្ការសម្មានោ ន ហោតិ។ សាសនស្ស ហិ ឱសក្កនកាលេ ឥមស្មឹ តម្ពបណ្ណិទីបេ សព្ពា ធាតុយោ សន្និបតិត្វា មហាចេតិយំ, តតោ នាគទីបេ រាជាយតនចេតិយំ, តតោ ពោធិបល្លង្កំ គមិស្សន្តិ។ នាគភវនតោបិ ទេវលោកតោបិ ព្រហ្មលោកតោបិ ធាតុយោ មហាពោធិបល្លង្កមេវ គមិស្សន្តិ។ សាសបមត្តាបិ ធាតុ អន្តរា ន នស្សិស្សតិ។ សព្ពា ធាតុយោ មហាពោធិមណ្ឌេ សន្និបតិត្វា ពុទ្ធរូបំ គហេត្វា ពោធិមណ្ឌេ បល្លង្កេន និសិន្នពុទ្ធសរីរសិរឹ ទស្សេន្តិ។ ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណានិ អសីតិ អនុព្យញ្ជនានិ ព្យាមប្បភាតិ សព្ពំ បរិបុណ្ណមេវ ហោតិ។ តតោ យមកបាដិហារិយទិវសេ វិយ បាដិហារិយំ កត្វា ទស្សេន្តិ។ តទា មនុស្សភូតសត្តោ នាម តត្ថ គតោ នត្ថិ, ទសសហស្សចក្កវាឡេ បន ទេវតា សព្ពាវ សន្និបតិត្វា “អជ្ជ ទសពលោ បរិនិព្ពាយតិ, ឥតោទានិ បដ្ឋាយ អន្ធការំ ភវិស្សតី”តិ បរិទេវន្តិ។ អថ ធាតុសរីរតោ តេជោ សមុដ្ឋាយ តំ សរីរំ អបណ្ណត្តិកភាវំ គមេតិ។ ធាតុសរីរតោ សមុដ្ឋិតា ជាលា យាវ ព្រហ្មលោកា ឧគ្គច្ឆិស្សតិ, សាសបមត្តាយ សេសាយបិ ធាតុយា សតិ ឯកជាលាវ ភវិស្សតិ។ ធាតូសុ បរិយាទានំ គតាសុ បច្ឆិជ្ជិស្សតិ។ ឯវំ មហន្តំ អានុភាវំ ទស្សេត្វា ធាតុយោ អន្តរធាយន្តិ។ តទា សន្និបតិតា ទេវសង្ឃា ពុទ្ធានំ បរិនិព្ពុតទិវសេ វិយ ទិព្ពគន្ធមាលាតូរិយាទីហិ សក្ការំ កត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា វន្ទិត្វា “អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកំ ពុទ្ធំ បស្សិតុំ លភិស្សាម ភគវា”តិ វត្វា សកសកដ្ឋានមេវ គច្ឆន្តិ។ ឥទំ **ធាតុអន្តរធានំ** នាម។

ឥមស្ស បញ្ចវិធស្ស អន្តរធានស្ស បរិយត្តិអន្តរធានមេវ មូលំ។ បរិយត្តិយា ហិ អន្តរហិតាយ បដិបត្តិ អន្តរធាយតិ, បរិយត្តិយា ឋិតាយ បដិបត្តិ បតិដ្ឋាតិ។ តេនេវ ឥមស្មឹ ទីបេ ចណ្ឌាលតិស្សមហាភយេ សក្កោ ទេវរាជា មហាឧឡុម្បំ មាបេត្វា ភិក្ខូនំ អារោចាបេសិ “មហន្តំ ភយំ ភវិស្សតិ, ន សម្មា ទេវោ វស្សិស្សតិ, ភិក្ខូ បច្ចយេហិ កិលមន្តា បរិយត្តឹ សន្ធារេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ, បរតីរំ គន្ត្វា អយ្យេហិ ជីវិតំ រក្ខិតុំ វដ្ដតិ។ ឥមំ មហាឧឡុម្បំ អារុយ្ហ គច្ឆថ, ភន្តេ។ យេសំ ឯត្ថ និសជ្ជដ្ឋានំ នប្បហោតិ, តេ កដ្ឋខណ្ឌេបិ ឧរំ ឋបេត្វា គច្ឆន្តុ, សព្ពេសម្បិ ភយំ ន ភវិស្សតី”តិ។ តទា សមុទ្ទតីរំ បត្វា សដ្ឋិ ភិក្ខូ កតិកំ កត្វា “អម្ហាកំ ឯត្ថ គមនកិច្ចំ នត្ថិ, មយំ ឥធេវ ហុត្វា តេបិដកំ រក្ខិស្សាមា”តិ តតោ និវត្តិត្វា ទក្ខិណមលយជនបទំ គន្ត្វា កន្ទមូលបណ្ណេហិ ជីវិកំ កប្បេន្តា វសឹសុ។ កាយេ វហន្តេ និសីទិត្វា សជ្ឈាយំ ករោន្តិ, អវហន្តេ វាលិកំ ឧស្សារេត្វា បរិវារេត្វា សីសានិ ឯកដ្ឋានេ កត្វា បរិយត្តឹ សម្មសន្តិ។ ឥមិនា និយាមេន ទ្វាទស សំវច្ឆរានិ សាដ្ឋកថំ តេបិដកំ បរិបុណ្ណំ កត្វា ធារយឹសុ។

ភយេ វូបសន្តេ សត្តសតា ភិក្ខូ អត្តនោ គតដ្ឋានេ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ឯកក្ខរម្បិ ឯកព្យញ្ជនម្បិ អនាសេត្វា ឥមមេវ ទីបមាគម្ម កល្លគាមជនបទេ មណ្ឌលារាមវិហារំ បវិសឹសុ។ ថេរានំ អាគមនប្បវត្តឹ សុត្វា ឥមស្មឹ ទីបេ ឱហីនា សដ្ឋិ ភិក្ខូ “ថេរេ បស្សិស្សាមា”តិ គន្ត្វា ថេរេហិ សទ្ធឹ តេបិដកំ សោធេន្តា ឯកក្ខរម្បិ ឯកព្យញ្ជនម្បិ អសមេន្តំ នាម ន បស្សឹសុ។ តស្មឹ ឋានេ ថេរានំ អយំ កថា ឧទបាទិ “បរិយត្តិ នុ ខោ សាសនស្ស មូលំ , ឧទាហុ បដិបត្តី”តិ។ បំសុកូលិកត្ថេរា “បដិបត្តិមូល”ន្តិ អាហំសុ, ធម្មកថិកា “បរិយត្តី”តិ ។ អថ នេ ថេរា “តុម្ហាកំ ទ្វិន្នម្បិ ជនានំ វចនមត្តេនេវ ន ករោម, ជិនភាសិតំ សុត្តំ អាហរថា”តិ អាហំសុ។ សុត្តំ អាហរិតុំ ន ភារោតិ “ឥមេ ច, សុភទ្ទ , ភិក្ខូ សម្មា វិហរេយ្យុំ, អសុញ្ញោ លោកោ អរហន្តេហិ អស្សាតិ (ទី. និ. ២.២១៤)។ បដិបត្តិមូលកំ, មហារាជ, សត្ថុសាសនំ បដិបត្តិសារកំ។ បដិបត្តិយា ធរន្តាយ តិដ្ឋតី”តិ (មិ. ប. ៤.១.៧) សុត្តំ អាហរឹសុ។ ឥមំ សុត្តំ សុត្វា ធម្មកថិកា អត្តនោ វាទថបនត្ថាយ ឥមំ សុត្តំ អាហរឹសុ –

“យាវ តិដ្ឋន្តិ សុត្តន្តា, វិនយោ យាវ ទិប្បតិ;
តាវ ទក្ខន្តិ អាលោកំ, សូរិយេ អព្ភុដ្ឋិតេ យថា។

“សុត្តន្តេសុ អសន្តេសុ, បមុដ្ឋេ វិនយម្ហិ ច;
តមោ ភវិស្សតិ លោកេ, សូរិយេ អត្ថង្គតេ យថា។

“សុត្តន្តេ រក្ខិតេ សន្តេ, បដិបត្តិ ហោតិ រក្ខិតា;
បដិបត្តិយំ ឋិតោ ធីរោ, យោគក្ខេមា ន ធំសតី”តិ។

តស្មឹ សុត្តេ អាហដេ បំសុកូលិកត្ថេរា តុណ្ហី អហេសុំ, ធម្មកថិកត្ថេរានំយេវ វចនំ បុរតោ អហោសិ។ យថា ហិ គវសតស្ស វា គវសហស្សស្ស វា អន្តរេ បវេណិបាលិកាយ ធេនុយា អសតិ សោ វំសោ សា បវេណិ ន ឃដីយតិ, ឯវមេវ អារទ្ធវិបស្សកានំ ភិក្ខូនំ សតេបិ សហស្សេបិ សំវិជ្ជមានេ បរិយត្តិយា អសតិ អរិយមគ្គបដិវេធោ នាម ន ហោតិ។ យថា ច និធិកុម្ភិយា ជាននត្ថាយ បាសាណបិដ្ឋេ អក្ខរេសុ ឋបិតេសុ យាវ អក្ខរានិ ធរន្តិ, តាវ និធិកុម្ភិ នដ្ឋា នាម ន ហោតិ។ ឯវមេវ បរិយត្តិយា ធរមានាយ សាសនំ អន្តរហិតំ នាម ន ហោតីតិ។

ទុតិយបមាទាទិវគ្គវណ្ណនា។

១១. អធម្មវគ្គវណ្ណនា

១៤០. ឯកាទសមេ វគ្គេ **អធម្មំ អធម្មោ**តិអាទីនិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អធម្មវគ្គវណ្ណនា។

១២. អនាបត្តិវគ្គវណ្ណនា

១៥០. ទ្វាទសមេ បន **អនាបត្តឹ អាបត្តី**តិអាទីសុ “អនាបត្តិ អជានន្តស្ស អថេយ្យចិត្តស្ស នមរណាធិប្បាយស្ស អនុល្លបនាធិប្បាយស្ស នមោចនាធិប្បាយស្សា”តិ តត្ថ តត្ថ វុត្តា អនាបត្តិ **អនាបត្តិ** នាម, “ជានន្តស្ស ថេយ្យចិត្តស្សា”តិអាទិនា នយេន វុត្តា អាបត្តិ **អាបត្តិ** នាម, បញ្ចាបត្តិក្ខន្ធា **លហុកាបត្តិ** នាម, ទ្វេ អាបត្តិក្ខន្ធា **គរុកាបត្តិ** នាម។ ទ្វេ អាបត្តិក្ខន្ធា **ទុដ្ឋុល្លាបត្តិ** នាម, បញ្ចាបត្តិក្ខន្ធា **អទុដ្ឋុល្លាបត្តិ** នាម។ ឆ អាបត្តិក្ខន្ធា **សាវសេសាបត្តិ** នាម, ឯកោ បារាជិកាបត្តិក្ខន្ធោ **អនវសេសាបត្តិ** នាម។ **សប្បដិកម្មាបត្តិ** នាម សាវសេសាបត្តិយេវ, **អប្បដិកម្មាបត្តិ** នាម អនវសេសាបត្តិយេវ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អនាបត្តិវគ្គវណ្ណនា។

១៣. ឯកបុគ្គលវគ្គវណ្ណនា

១៧០. ឯកបុគ្គលវគ្គស្ស បឋមេ **ឯកបុគ្គលោ**តិ ឯកោ បុគ្គលោ។ ឯត្ថ **ឯកោ**តិ ទុតិយាទិបដិក្ខេបត្ថោ គណនបរិច្ឆេទោ។ **បុគ្គលោ**តិ សម្មុតិកថា, ន បរមត្ថកថា។ ពុទ្ធស្ស ហិ ភគវតោ ទុវិធា ទេសនា – សម្មុតិទេសនា, បរមត្ថទេសនា ចាតិ។ តត្ថ “បុគ្គលោ សត្តោ ឥត្ថី បុរិសោ ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ ទេវោ មារោ”តិ ឯវរូបា **សម្មុតិទេសនា**, “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា ខន្ធា ធាតូ អាយតនានិ សតិបដ្ឋានា”តិ ឯវរូបា **បរមត្ថទេសនា**។ តត្ថ ភគវា យេ សម្មុតិវសេន ទេសនំ សុត្វា អត្ថំ បដិវិជ្ឈិត្វា មោហំ បហាយ វិសេសំ អធិគន្តុំ សមត្ថា, តេសំ សម្មុតិទេសនំ ទេសេតិ។ យេ បន បរមត្ថវសេន ទេសនំ សុត្វា អត្ថំ បដិវិជ្ឈិត្វា មោហំ បហាយ វិសេសមធិគន្តុំ សមត្ថា, តេសំ បរមត្ថទេសនំ ទេសេតិ។

តត្រាយំ ឧបមា – យថា ហិ ទេសភាសាកុសលោ តិណ្ណំ វេទានំ អត្ថសំវណ្ណនកោ អាចរិយោ យេ ទមិឡភាសាយ វុត្តេ អត្ថំ ជានន្តិ, តេសំ ទមិឡភាសាយ អាចិក្ខតិ។ យេ អន្ធភាសាទីសុ អញ្ញតរាយ ភាសាយ , តេសំ តាយ តាយ ភាសាយ។ ឯវំ តេ មាណវកា ឆេកំ ព្យត្តំ អាចរិយមាគម្ម ខិប្បមេវ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តិ។ តត្ថ អាចរិយោ វិយ ពុទ្ធោ ភគវា, តយោ វេទា វិយ កថេតព្ពភាវេ ឋិតានិ តីណិ បិដកានិ, ទេសភាសាកោសល្លមិវ សម្មុតិបរមត្ថកោសល្លំ, នានាទេសភាសា មាណវកា វិយ សម្មុតិបរមត្ថវសេន បដិវិជ្ឈនសមត្ថា វេនេយ្យសត្តា, អាចរិយស្ស ទមិឡភាសាទិអាចិក្ខនំ វិយ ភគវតោ សម្មុតិបរមត្ថវសេន ទេសនា វេទិតព្ពា។ អាហ ចេត្ថ –

“ទុវេ សច្ចានិ អក្ខាសិ, សម្ពុទ្ធោ វទតំ វរោ;
សម្មុតឹ បរមត្ថញ្ច, តតិយំ នុបលព្ភតិ។

“សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មុតិការណា;
បរមត្ថវចនំ សច្ចំ, ធម្មានំ ភូតការណា។

“តស្មា វោហារកុសលស្ស, លោកនាថស្ស សត្ថុនោ;
សម្មុតឹ វោហរន្តស្ស, មុសាវាទោ ន ជាយតី”តិ។

អបិច អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា បុគ្គលកថំ កថេតិ – ហិរោត្តប្បទីបនត្ថំ, កម្មស្សកតាទីបនត្ថំ, បច្ចត្តបុរិសការទីបនត្ថំ, អានន្តរិយទីបនត្ថំ, ព្រហ្មវិហារទីបនត្ថំ, បុព្ពេនិវាសទីបនត្ថំ, ទក្ខិណាវិសុទ្ធិទីបនត្ថំ, លោកសម្មុតិយា អប្បហានត្ថញ្ចាតិ។ “ខន្ធធាតុអាយតនានិ ហិរិយន្តិ ឱត្តប្បន្តី”តិ ហិ វុត្តេ មហាជនោ ន ជានាតិ, សម្មោហមាបជ្ជតិ, បដិសត្តុ ហោតិ “កិមិទំ ខន្ធធាតុអាយតនានិ ហិរិយន្តិ ឱត្តប្បន្តិ នាមា”តិ? “ឥត្ថី ហិរិយតិ ឱត្តប្បតិ, បុរិសោ ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ ទេវោ មារោ”តិ វុត្តេ បន ជានាតិ, ន សម្មោហមាបជ្ជតិ, ន បដិសត្តុ ហោតិ។ តស្មា ភគវា **ហិរោត្តប្បទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា កម្មស្សកា, ធាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា **កម្មស្សកតាទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“វេឡុវនាទយោ មហាវិហារា ខន្ធេហិ ការាបិតា, ធាតូហិ អាយតនេហី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា **បច្ចត្តបុរិសការទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា មាតរំ ជីវិតា វោរោបេន្តិ, បិតរំ, អរហន្តំ, រុហិរុប្បាទកម្មំ, សង្ឃភេទកម្មំ ករោន្តិ, ធាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា **អានន្តរិយទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា មេត្តាយន្តិ, ធាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា **ព្រហ្មវិហារទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា បុព្ពេនិវាសមនុស្សរន្តិ, ធាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា **បុព្ពេនិវាសទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា ទានំ បដិគ្គណ្ហន្តិ, ធាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ មហាជនោ ន ជានាតិ, សម្មោហំ អាបជ្ជតិ, បដិសត្តុ ហោតិ “កិមិទំ ខន្ធធាតុអាយតនានិ បដិគ្គណ្ហន្តិ នាមា”តិ? “បុគ្គលា បដិគ្គណ្ហន្តិ សីលវន្តោ កល្យាណ

ធម្មោ”តិ វុត្តេ បន ជានាតិ, ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ, ន បដិសត្តុ ហោតិ។ តស្មា ភគវា **ទក្ខិណាវិសុទ្ធិទីបនត្ថំ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

លោកសម្មុតិញ្ច ពុទ្ធា ភគវន្តោ នប្បជហន្តិ, លោកសមញ្ញាយ លោកនិរុត្តិយា លោកាភិលាបេ ឋិតាយេវ ធម្មំ ទេសេន្តិ។ តស្មា ភគវា **លោកសម្មុតិយា អប្បហានត្ថម្បិ** បុគ្គលកថំ កថេតិ។

ឥតិ ឯកោ ច សោ បុគ្គលោ ចាតិ **ឯកបុគ្គលោ**។ កេនដ្ឋេន ឯកបុគ្គលោ? អសទិសដ្ឋេន គុណវិសិដ្ឋដ្ឋេន អសមសមដ្ឋេនាតិ។ សោ ហិ ទសន្នំ បារមីនំ បដិបាដិយា អាវជ្ជនំ អាទិំ កត្វា ពោធិសម្ភារគុណេហិ ចេវ ពុទ្ធគុណេហិ ច សេសមហាជនេន អសទិសោតិ **អសទិសដ្ឋេនបិ** ឯកបុគ្គលោ។ យេ ចស្ស តេ គុណា, តេ សេសសត្តានំ គុណេហិ វិសិដ្ឋាតិ **គុណវិសិដ្ឋដ្ឋេនបិ** ឯកបុគ្គលោ។ បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា សព្ពសត្តេហិ អសមា, តេហិ សទ្ធិំ អយមេវ ឯកោ រូបកាយគុណេហិ ចេវ នាមកាយគុណេហិ ច សមោតិ **អសមសមដ្ឋេនបិ** ឯកបុគ្គលោ។

លោកេតិ តយោ លោកា – សត្តលោកោ, ឱកាសលោកោ, សង្ខារលោកោតិ។ តេសំ វិត្ថារកថា វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១៣៥-១៣៦) វុត្តា។ តេសុ ឥធ សត្តលោកោ អធិប្បេតោ។ សត្តលោកេ ឧប្បជ្ជមានោបិ ចេស ន ទេវលោកេ, ន ព្រហ្មលោកេ, មនុស្សលោកេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ មនុស្សលោកេបិ ន អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ, ឥមស្មិំយេវ ចក្កវាឡេ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្រាបិ ន សព្ពដ្ឋានេសុ។

“បុរត្ថិមាយ ទិសាយ គជង្គលំ នាម និគមោ, តស្ស បរេន មហាសាលា, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ បុរត្ថិមទក្ខិណាយ ទិសាយ សល្លវតី នាម នទី, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សេតកណ្ណិកំ នាម និគមោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ បច្ឆិមាយ ទិសាយ ថូណំ នាម ព្រាហ្មណគាមោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ ឧត្តរាយ ទិសាយ ឧសីរទ្ធជោ នាម បព្ពតោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ”តិ (មហាវ. ២៥៩) ឯវំ បរិច្ឆិន្នេ អាយាមតោ តិយោជនសតេ វិត្ថារតោ អឌ្ឍតេយ្យយោជនសតេ បរិក្ខេបតោ នវយោជនសតេ មជ្ឈិមទេសេ ឧប្បជ្ជតិ។ ន កេវលញ្ច តថាគតោវ, បច្ចេកពុទ្ធា អគ្គសាវកា អសីតិ មហាថេរា ពុទ្ធមាតា ពុទ្ធបិតា ចក្កវត្តី រាជា អញ្ញេ ច សារប្បត្តា ព្រាហ្មណគហបតិកា ឯត្ថេវ ឧប្បជ្ជន្តិ។

ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតីតិ ឥទំ បន ឧភយម្បិ វិប្បកតវចនមេវ។ ឧប្បជ្ជមានោ ពហុជនហិតាយ ឧប្បជ្ជតិ, ន អញ្ញេន ការណេនាតិ ឯវំ បនេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯវរូបញ្ចេត្ថ លក្ខណំ ន សក្កា ឯតំ អញ្ញេន សទ្ទលក្ខណេន បដិពាហិតុំ។

អបិច ឧប្បជ្ជមានោ នាម, ឧប្បជ្ជតិ នាម, ឧប្បន្នោ នាមាតិ អយមេត្ថ ភេទោ វេទិតព្ពោ។ ឯស ហិ ទីបង្ករបាទមូលតោ បដ្ឋាយ លទ្ធព្យាករណោ ពុទ្ធការកេ ធម្មេ បរិយេសន្តោ ទស បារមិយោ ទិស្វា “ឥមេ ធម្មា មយា បូរេតព្ពា”តិ កតសន្និដ្ឋានោ ទានបារមី បូរេន្តោបិ **ឧប្បជ្ជមានោ** នាម។ សីលបារមី…បេ.… ឧបេក្ខាបារមីតិ ឥមា ទស បារមិយោ បូរេន្តោបិ, ទស ឧបបារមិយោ បូរេន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ ទស បរមត្ថបារមិយោ បូរេន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោវ នាម។ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ អត្តត្ថចរិយំ ញាតត្ថចរិយំ លោកត្ថចរិយំ បូរយមានោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ ពុទ្ធការកេ ធម្មេ មត្ថកំ បាបេន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ វេស្សន្តរត្តភាវំ បហាយ តុសិតបុរេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា សដ្ឋិវស្សសតសហស្សាធិកា សត្តបណ្ណាសវស្សកោដិយោ តិដ្ឋន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ ទេវតាហិ យាចិតោ បញ្ចមហាវិលោកិតំ វិលោកេត្វា មហាមាយាទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហន្តោបិ, អនូនាធិកេ ទស មាសេ គព្ភវាសំ វសន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ ឯកូនតឹស វស្សានិ អគារមជ្ឈេ តិដ្ឋន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ ទិស្វា រាហុលភទ្ទស្ស ជាតទិវសេ ឆន្នសហាយោ កណ្ឋកំ វាហនវរំ អារុយ្ហ និក្ខមន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោវ នាម។ តីណិ រជ្ជានិ អតិក្កមន្តោបិ អនោមានទីតីរេ បព្ពជន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ ឆព្ពស្សានិ មហាបធានំ ករោន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោ នាម។ បរិបក្កគតេ ញាណេ ឱឡារិកាហារំ អាហរន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោវ នាម។ សាយន្ហសមយេ វិសាខបុណ្ណមាយ មហាពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ មារពលំ វិធមេត្វា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរិត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ បរិសោធេត្វា បច្ឆិមយាមសមនន្តរេ ទ្វាទសង្គំ បដិច្ចសមុប្បាទំ អនុលោមបដិលោមតោ សម្មសិត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បដិវិជ្ឈន្តោបិ ឧប្បជ្ជមានោវ នាម។ សោតាបត្តិផលក្ខណេបិ សកទាគាមិមគ្គក្ខណេបិ សកទាគាមិផលក្ខណេបិ អនាគាមិមគ្គក្ខណេបិ អនាគាមិផលក្ខណេបិ ឧប្បជ្ជមានោវ នាម។ អរហត្តមគ្គក្ខណេ បន **ឧប្បជ្ជតិ** នាម។ អរហត្តផលក្ខណេ **ឧប្បន្នោ** នាម។ ពុទ្ធានំ ហិ សាវកានំ វិយ ន បដិបាដិយា ឥទ្ធិវិធញាណាទីនិ ឧប្បជ្ជន្តិ, សហេវ បន អរហត្តមគ្គេន សកលោបិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិ គុណរាសិ អាគតោវ នាម ហោតិ។ តស្មា តេ និប្ផត្តសព្ព

កិច្ចត្តា អរហត្តផលក្ខណេ ឧប្បន្នា នាម ហោន្តិ។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ អរហត្តផលក្ខណំយេវ សន្ធាយ “ឧប្បជ្ជតី”តិ វេទិតព្ពោ, ឧប្បន្នោ ហោតីតិ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ។

ពហុជនហិតាយាតិ មហាជនស្ស ហិតត្ថាយ ឧប្បជ្ជតិ។ **ពហុជនសុខាយា**តិ មហាជនស្ស សុខត្ថាយ ឧប្បជ្ជតិ។ **លោកានុកម្បាយា**តិ សត្តលោកស្ស អនុកម្បំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ។ កតរសត្តលោកស្សាតិ? យោ តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា អមតបានំ បិវិត្វា ធម្មំ បដិវិជ្ឈិ, តស្ស។ ភគវតា ហិ មហាពោធិមណ្ឌេ សត្ត សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា ពោធិមណ្ឌា ឥសិបតនំ អាគម្ម “ទ្វេមេ, ភិក្ខវេ, អន្តា បព្ពជិតេន ន សេវិតព្ពា”តិ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តេ (មហាវ. ១៣; សំ. និ. ៥.១០៨១) ទេសិតេ អាយស្មតា អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរេន សទ្ធឹ អដ្ឋារស កោដិសង្ខា ព្រហ្មានោ អមតបានំ បិវិំសុ, ឯតស្ស សត្តលោកស្ស អនុកម្បាយ ឧប្បន្នោ។ បញ្ចមទិវសេ អនត្តលក្ខណសុត្តន្តបរិយោសានេ (មហាវ. ២០; សំ. និ. ៣.៥៩) បញ្ចវគ្គិយា ថេរា អរហត្តេ បតិដ្ឋហិំសុ, ឯតស្សបិ សត្តលោកស្ស អនុកម្បាយ ឧប្បន្នោ។ តតោ យសទារកប្បមុខេ បញ្ចបណ្ណាស បុរិសេ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ, តតោ កប្បាសិកវនសណ្ឌេ តឹស ភទ្ទវគ្គិយេ តយោ មគ្គេ ច តីណិ ផលានិ ច សម្បាបេសិ, ឯតស្សបិ សត្តលោកស្ស អនុកម្បាយ ឧប្បន្នោ។ គយាសីសេ អាទិត្តបរិយាយសុត្តបរិយោសានេ (មហាវ. ៥៤) ជដិលសហស្សំ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ, តាលដ្ឋិវនេ ពិម្ពិសារប្បមុខា ឯកាទស នហុតា ព្រាហ្មណគហបតិកា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ, ឯកំ នហុតំ សរណេសុ បតិដ្ឋិតំ។ តិរោកុដ្ដអនុមោទនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សេហិ អមតបានំ បីតំ។ សុមនមាលាការសមាគមេ ចតុរាសីតិយា ច។ ធនបាលកសមាគមេ ទសហិ បាណសហស្សេហិ, ខទិរង្គារជាតកសមាគមេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សេហិ, ជម្ពុកអាជីវកសមាគមេ ចតុរាសីតិយា ច។ អានន្ទសេដ្ឋិសមាគមេ ចតុរាសីតិយា ច បាណសហស្សេហិ អមតបានំ បីតំ។ បាសាណកចេតិយេ បារាយនសុត្តន្តកថាទិវសេ ចុទ្ទស កោដិយោ អមតបានំ បិវិំសុ។ យមកបាដិហារិយទិវសេ វីសតិ បាណកោដិយោ, តាវតិំសភវនេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយ និសីទិត្វា មាតរំ កាយសក្ខិំ កត្វា សត្តប្បករណំ អភិធម្មំ ទេសេន្តស្ស អសីតិ បាណកោដិយោ, ទេវោរោហនេ តឹស បាណកោដិយោ, សក្កបញ្ហសុត្តន្តេ អសីតិ ទេវតាសហស្សានិ អមតបានំ បិវិំសុ។ មហាសមយសុត្តន្តេ មង្គលសុត្តន្តេ ចូឡរាហុលោវាទេ សមចិត្តបដិបទាយាតិ ឥមេសុ ចតូសុ ឋានេសុ អភិសមយំ បត្តសត្តានំ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ ឯតស្សបិ សត្តលោកស្ស អនុកម្បាយ ឧប្បន្នោតិ។ យាវជ្ជទិវសា ឥតោ បរំ អនាគតេ ច សាសនំ និស្សាយ សគ្គមោក្ខមគ្គេ បតិដ្ឋហន្តានំ វសេនាបិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ទេវមនុស្សានន្តិ ន កេវលំ ទេវមនុស្សានំយេវ, អវសេសានំ នាគសុបណ្ណាទីនម្បិ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយេវ ឧប្បន្នោ។ សហេតុកបដិសន្ធិកេ បន មគ្គផលសច្ឆិកិរិយាយ ភព្ពេ បុគ្គលេ ទស្សេតុំ ឯតំ វុត្តំ។ តស្មា ឯតេសម្បិ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយេវ ឧប្បន្នោតិ វេទិតព្ពោ។

កតមោ ឯកបុគ្គលោតិ អយំ បុច្ឆា។ បុច្ឆា ច នាមេសា បញ្ចវិធា ហោតិ – អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា, ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា, វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា, អនុមតិបុច្ឆា, កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ។

តាសំ ឥទំ នានត្តំ – កតមា **អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា**? បកតិយា លក្ខណំ អញ្ញាតំ ហោតិ អទិដ្ឋំ អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ អភាវិតំ។ តស្ស ញាណាយ ទស្សនាយ តុលនាយ តីរណាយ វិភូតត្ថាយ វិភាវនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ, អយំ អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា។

កតមា **ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា**? បកតិយា លក្ខណំ ញាតំ ហោតិ ទិដ្ឋំ តុលិតំ តីរិតំ វិភូតំ វិភាវិតំ។ សោ អញ្ញេហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធឹ សំសន្ទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ, អយំ ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា។

កតមា **វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា**? បកតិយា សំសយបក្ខន្តោ ហោតិ វិមតិបក្ខន្តោ ទ្វេឡ្ហកជាតោ “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ។ សោ វិមតិច្ឆេទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ, អយំ វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។

កតមា **អនុមតិបុច្ឆា**? ភគវា ហិ ភិក្ខូនំ អនុមតិយា បញ្ហំ បុច្ឆតិ – “តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ? “អនិច្ចំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ, ទុក្ខំ វា តំ សុខំ វា”តិ? “ទុក្ខំ, ភន្តេ”។ “យំ បនានិច្ចំ ទុក្ខំ វិបរិណាមធម្មំ, កល្លំ នុ ខោ តំ សមនុបស្សិតុំ ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តា”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”តិ, អយំ អនុមតិបុច្ឆា។

កតមា **កថេតុកម្យតាបុច្ឆា**? ភគវា ភិក្ខូនំ កថេតុកម្យតាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – “ចត្តារោមេ, ភិក្ខវេ, សតិបដ្ឋានា។ កតមេ ចត្តារោ”តិ? អយំ កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ។

តត្ថ ពុទ្ធានំ បុរិមា តិស្សោ បុច្ឆា នត្ថិ។ កស្មា? ពុទ្ធានំ ហិ តីសុ អទ្ធាសុ កិញ្ចិ សង្ខតំ អទ្ធាវិមុត្តំ វា អសង្ខតំ អទិដ្ឋំ អជានិតំ អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ អវិភាវិតំ នាម នត្ថិ, តស្មា តេសំ អទិដ្ឋជោតនាបុច្ឆា នត្ថិ។ យំ បន ភគវតា អត្តនោ ញាណេន បដិវិទ្ធំ, តស្ស អញ្ញេន សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា ទេវេន វា មារេន វា ព្រហ្មុនា វា សទ្ធិំ សំសន្ទនកិច្ចំ នត្ថិ។ តេនស្ស ទិដ្ឋសំសន្ទនាបុច្ឆា នត្ថិ។ យស្មា បនេស អកថំកថី តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ សព្ពធម្មេសុ វិហតសំសយោ, តេនស្ស វិមតិច្ឆេទនាបុច្ឆា នត្ថិ។ ឥតរា បន ទ្វេ បុច្ឆា ភគវតោ អត្ថិ, តាសុ អយំ កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ វេទិតព្ពា។

ឥទានិ តាយ បុច្ឆាយ បុដ្ឋំ ឯកបុគ្គលំ វិភាវេន្តោ **តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ**តិ អាហ។ តត្ថ **តថាគតោ**តិ អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា តថាគតោ – តថា អាគតោតិ តថាគតោ, តថា គតោតិ តថាគតោ, តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ, តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ, តថទស្សិតាយ តថាគតោ, តថវាទិតាយ តថាគតោ, តថាការិតាយ តថាគតោ, អភិភវនដ្ឋេន តថាគតោតិ។

កថំ ភគវា **តថា អាគតោតិ តថាគតោ**? យថា សព្ពលោកហិតាយ ឧស្សុក្កមាបន្នា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា អាគតា, យថា វិបស្សី ភគវា អាគតោ, យថា សិខី ភគវា, យថា វេស្សភូ ភគវា, យថា កកុសន្ធោ ភគវា, យថា កោណាគមនោ ភគវា, យថា កស្សបោ ភគវា អាគតោតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យេន អភិនីហារេន ឯតេ ភគវន្តោ អាគតា, តេនេវ អម្ហាកម្បិ ភគវា អាគតោ។ អថ វា យថា វិបស្សី ភគវា…បេ… យថា កស្សបោ ភគវា ទានបារមឹ បូរេត្វា, សីលនេក្ខម្មបញ្ញាវីរិយខន្តិសច្ចាធិដ្ឋានមេត្តាឧបេក្ខាបារមឹ បូរេត្វា ឥមា ទស បារមិយោ, ទស ឧបបារមិយោ, ទស បរមត្ថបារមិយោតិ សមតឹស បារមិយោ បូរេត្វា, អង្គបរិច្ចាគំ នយនធនរជ្ជបុត្តទារបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វា, បុព្ពយោគបុព្ពចរិយធម្មក្ខានញាតត្ថចរិយាទយោ បូរេត្វា ពុទ្ធិចរិយាយ កោដឹ បត្វា អាគតោ, តថា អម្ហាកម្បិ ភគវា អាគតោ។ យថា ច វិបស្សី ភគវា …បេ… កស្សបោ ភគវា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ចត្តារោ សម្មប្បធានេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេត្វា ព្រូហេត្វា អាគតោ, តថា អម្ហាកម្បិ ភគវា អាគតោតិ តថាគតោ។

> “យថេវ លោកម្ហិ វិបស្សិអាទយោ,
> សព្ពញ្ញុភាវំ មុនយោ ឥធាគតា;
> តថា អយំ សក្យមុនីបិ អាគតោ,
> តថាគតោ វុច្ចតិ តេន ចក្ខុមា”តិ។

ឯវំ តថា អាគតោតិ តថាគតោ។

កថំ **តថា គតោតិ តថាគតោ**? យថា សម្បតិជាតោ វិបស្សី ភគវា គតោ…បេ… កស្សបោ ភគវា គតោ។ កថញ្ច សោ គតោតិ? សោ ហិ សម្បតិជាតោវ សមេហិ បាទេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទវីតិហារេន គតោ។ យថាហ – “សម្បតិជាតោ, អានន្ទ, ពោធិសត្តោ សមេហិ បាទេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋហិត្វា ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទវីតិហារេន គច្ឆតិ សេតម្ហិ ឆត្តេ អនុធារិយមានេ, សព្ពា ច ទិសា អនុវិលោកេតិ, អាសភិញ្ច វាចំ ភាសតិ ‘អគ្គោហមស្មិ លោកស្ស, ជេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស, អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ’”តិ (ម. និ. ៣.២០៧)។ តញ្ចស្ស គមនំ តថំ អហោសិ អវិតថំ អនេកេសំ វិសេសាធិគមានំ បុព្ពនិមិត្តភាវេន។ យញ្ហិ សោ សម្បតិជាតោវ សមេហិ បាទេហិ បតិដ្ឋហិ, ឥទមស្ស ចតុរិទ្ធិបាទបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, ឧត្តរាភិមុខភាវោ បន សព្ពលោកុត្តរភាវស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, សត្តបទវីតិហារោ សត្តពោជ្ឈង្គរតនបដិលាភស្ស, “សុវណ្ណទណ្ឌា វីតិបតន្តិ ចាមរា”តិ (សុ. និ. ៦៩៣) ឯត្ថ វុត្តចាមរុក្ខេបោ បន សព្ពតិត្ថិយនិម្មថនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, សេតច្ឆត្តធារណំ អរហត្តផលវិមុត្តិវរវិមលសេតច្ឆត្តបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, សព្ពទិសានុវិលោកនំ សព្ពញ្ញុតានាវរណញាណបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, អាសភិវាចាភាសនំ អប្បដិវត្តិយវរធម្មចក្កប្បវត្តនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ តថា អយំ ភគវាបិ គតោ។ តញ្ចស្ស គមនំ កថំ អហោសិ អវិតថំ តេសំយេវ វិសេសាធិគមានំ បុព្ពនិមិត្តភាវេន។ តេនាហុ បោរាណា –

> “មុហុត្តជាតោវ គវម្បតី យថា,
> សមេហិ បាទេហិ ផុសី វសុន្ធរំ;
> សោ វិក្កមី សត្ត បទានិ គោតមោ,
> សេតញ្ច ឆត្តំ អនុធារយុំ មរូ។

> “គន្ត្វាន សោ សត្ត បទានិ គោតមោ,

ទិសា វិលោកេសិ សមា សមន្តតោ;
អដ្ដង្គុបេតំ គិរមព្ភុទីរយិ,
សីហោ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ”តិ។

ឯវំ តថា គតោតិ តថាគតោ។

អថ វា យថា វិបស្សី ភគវា...បេ.... យថា កស្សបោ ភគវា, អយម្បិ ភគវា តថេវ នេក្ខម្មេន កាមច្ឆន្ទំ បហាយ គតោ, អព្យាបាទេន ព្យាបាទំ, អាលោកសញ្ញាយ ថិនមិទ្ធំ, អវិក្ខេបេន ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចំ, ធម្មវវត្ថានេន វិចិកិច្ឆំ បហាយ គតោ, ញាណេន អវិជ្ជំ បទាលេត្វា គតោ, បាមោជ្ជេន អរតឹ វិនោទេត្វា, បឋមជ្ឈានេន នីវរណកវាដំ ឧគ្ឃាដេត្វា, ទុតិយជ្ឈានេន វិតក្កវិចារំ វូបសមេត្វា, តតិយជ្ឈានេន បីតឹ វិរាជេត្វា, ចតុត្ថជ្ឈានេន សុខទុក្ខំ បហាយ, អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា រូបសញ្ញាបដិឃសញ្ញានានត្តសញ្ញាយោ សមតិក្កមិត្វា, វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញំ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញំ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញំ សមតិក្កមិត្វា គតោ។

អនិច្ចានុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញំ បហាយ, ទុក្ខានុបស្សនាយ សុខសញ្ញំ, អនត្តានុបស្សនាយ អត្តសញ្ញំ, និព្ពិទានុបស្សនាយ នន្ទឹ, វិរាគានុបស្សនាយ រាគំ, និរោធានុបស្សនាយ សមុទយំ, បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ អាទានំ, ខយានុបស្សនាយ ឃនសញ្ញំ, វយានុបស្សនាយ អាយូហនំ, វិបរិណាមានុបស្សនាយ ធុវសញ្ញំ, អនិមិត្តានុបស្សនាយ និមិត្តសញ្ញំ, អប្បណិហិតានុបស្សនាយ បណិធឹ, សុញ្ញតានុបស្សនាយ អភិនិវេសំ, អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ សារាទានាភិនិវេសំ, យថាភូតញាណទស្សនេន សម្មោហាភិនិវេសំ, អាទីនវានុបស្សនាយ អាលយាភិនិវេសំ, បដិសង្ខានុបស្សនាយ អប្បដិសង្ខំ, វិវដ្ដានុបស្សនាយ សំយោគាភិនិវេសំ, សោតាបត្តិមគ្គេន ទិដ្ឋេកដ្ឋេ កិលេសេ ភញ្ជិត្វា, សកទាគាមិមគ្គេន ឱឡារិកេ កិលេសេ បហាយ, អនាគាមិមគ្គេន អណុសហគតេ កិលេសេ សមុគ្ឃាតេត្វា, អរហត្តមគ្គេន សព្ពកិលេសេ សមុច្ឆិន្ទិត្វា គតោ។ ឯវម្បិ តថា គតោតិ តថាគតោ។

កថំ **តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ**? បថវីធាតុយា កក្ខឡត្តលក្ខណំ តថំ អវិតថំ, អាបោធាតុយា បគ្ឃរណលក្ខណំ, តេជោធាតុយា ឧណ្ហត្តលក្ខណំ, វាយោធាតុយា វិត្ថម្ភនលក្ខណំ, អាកាសធាតុយា អសម្ផុដ្ឋលក្ខណំ, វិញ្ញាណធាតុយា វិជាននលក្ខណំ។

រូបស្ស រុប្បនលក្ខណំ, វេទនាយ វេទយិតលក្ខណំ, សញ្ញាយ សញ្ជាននលក្ខណំ, សង្ខារានំ អភិសង្ខរណលក្ខណំ, វិញ្ញាណស្ស វិជាននលក្ខណំ។

វិតក្កស្ស អភិនិរោបនលក្ខណំ, វិចារស្ស អនុមជ្ជនលក្ខណំ, បីតិយា ផរណលក្ខណំ, សុខស្ស សាតលក្ខណំ, ចិត្តេកគ្គតាយ អវិក្ខេបលក្ខណំ, ផស្សស្ស ផុសនលក្ខណំ។

សទ្ធិន្ទ្រិយស្ស អធិមោក្ខលក្ខណំ, វីរិយិន្ទ្រិយស្ស បគ្គហលក្ខណំ, សតិន្ទ្រិយស្ស ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, សមាធិន្ទ្រិយស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ, បញ្ញិន្ទ្រិយស្ស បជាននលក្ខណំ។

សទ្ធាពលស្ស អស្សទ្ធិយេ អកម្បិយលក្ខណំ, វីរិយពលស្ស កោសជ្ជេ, សតិពលស្ស មុដ្ឋស្សច្ចេ, សមាធិពលស្ស ឧទ្ធច្ចេ, បញ្ញាពលស្ស អវិជ្ជាយ អកម្បិយលក្ខណំ។

សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស បវិចយលក្ខណំ, វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស បគ្គហលក្ខណំ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ផរណលក្ខណំ, បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស វូបសមលក្ខណំ , សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស បដិសង្ខានលក្ខណំ។

សម្មាទិដ្ឋិយា ទស្សនលក្ខណំ, សម្មាសង្កប្បស្ស អភិនិរោបនលក្ខណំ, សម្មាវាចាយ បរិគ្គហលក្ខណំ, សម្មាកម្មន្តស្ស សមុដ្ឋានលក្ខណំ, សម្មាអាជីវស្ស វោទានលក្ខណំ, សម្មាវាយាមស្ស បគ្គហលក្ខណំ, សម្មាសតិយា ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, សម្មាសមាធិស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ។

អវិជ្ជាយ អញ្ញាណលក្ខណំ, សង្ខារានំ ចេតនាលក្ខណំ, វិញ្ញាណស្ស វិជាននលក្ខណំ, នាមស្ស នមនលក្ខណំ, រូបស្ស រុប្បនលក្ខណំ, សឡាយតនស្ស អាយតនលក្ខណំ, ផស្សស្ស ផុសនលក្ខណំ, វេទនាយ វេទយិតលក្ខណំ,

តណ្ហាយ ហេតុលក្ខណំ, ឧបាទានស្ស គហណលក្ខណំ, ភវស្ស អាយូហនលក្ខណំ, ជាតិយា និព្ពត្តិលក្ខណំ, ជរាយ ជីរណលក្ខណំ, មរណស្ស ចុតិលក្ខណំ។

ធាតូនំ សុញ្ញតាលក្ខណំ, អាយតនានំ អាយតនលក្ខណំ, សតិបដ្ឋានានំ ឧបដ្ឋានលក្ខណំ, សម្មប្បធានានំ បទហនលក្ខណំ, ឥទ្ធិបាទានំ ឥជ្ឈនលក្ខណំ, ឥន្ទ្រិយានំ អធិបតិលក្ខណំ, ពលានំ អកម្បិយលក្ខណំ, ពោជ្ឈង្គានំ និយ្យានលក្ខណំ, មគ្គស្ស ហេតុលក្ខណំ។

សច្ចានំ តថលក្ខណំ, សមថស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ, វិបស្សនាយ អនុបស្សនាលក្ខណំ, សមថវិបស្សនានំ ឯករសលក្ខណំ, យុគនទ្ធានំ អនតិវត្តនលក្ខណំ។

សីលវិសុទ្ធិយា សំវរណលក្ខណំ, ចិត្តវិសុទ្ធិយា អវិក្ខេបលក្ខណំ, ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិយា ទស្សនលក្ខណំ។

ខយេ ញាណស្ស សមុច្ឆេទលក្ខណំ, អនុប្បាទេ ញាណស្ស បស្សទ្ធិលក្ខណំ។

ឆន្ទស្ស មូលលក្ខណំ, មនសិការស្ស សមុដ្ឋានលក្ខណំ, ផស្សស្ស សមោធានលក្ខណំ, វេទនាយ សមោសរណលក្ខណំ, សមាធិស្ស បមុខលក្ខណំ, សតិយា អាធិបតេយ្យលក្ខណំ, បញ្ញាយ តតុត្តរិយលក្ខណំ , វិមុត្តិយា សារលក្ខណំ, អមតោគធស្ស និព្ពានស្ស បរិយោសានលក្ខណំ តថំ អវិតថំ។ ឯវំ តថលក្ខណំ ញាណគតិយា អាគតោ អវិរជ្ឈិត្វា បត្តោ អនុប្បត្តោតិ តថាគតោ។ ឯវំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ។

កថំ **តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ**? តថធម្មា នាម ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ។ យថាហ – “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, តថានិ អវិតថានិ អនញ្ញថានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? ‘ឥទំ ទុក្ខ’ន្តិ, ភិក្ខវេ, តថមេតំ អវិតថមេតំ អនញ្ញថមេត”ន្តិ (សំ. និ. ៥.១០៩០) វិត្ថារោ។ តានិ ច ភគវា អភិសម្ពុទ្ធោ, តស្មា តថានំ អភិសម្ពុទ្ធត្តា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ អភិសម្ពោធត្ថោ ហិ ឯត្ថ គតសទ្ទោ។

អបិច ជរាមរណស្ស ជាតិបច្ចយសម្ភូតសមុទាគតដ្ឋោ តថោ អវិតថោ អនញ្ញថោ…បេ.… សង្ខារានំ អវិជ្ជាបច្ចយសម្ភូតសមុទាគតដ្ឋោ តថោ អវិតថោ អនញ្ញថោ។ តថា អវិជ្ជាយ សង្ខារានំ បច្ចយដ្ឋោ, សង្ខារានំ វិញ្ញាណស្ស បច្ចយដ្ឋោ…បេ.… ជាតិយា ជរាមរណស្ស បច្ចយដ្ឋោ តថោ អវិតថោ អនញ្ញថោ។ តំ សព្ពំ ភគវា អភិសម្ពុទ្ធោ។ តស្មាបិ តថានំ ធម្មានំ អភិសម្ពុទ្ធត្តា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ។

កថំ **តថទស្សិតាយ តថាគតោ**? ភគវា យំ សទេវកេ លោកេ…បេ.… សទេវមនុស្សាយ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ ចក្ខុទ្វារេ អាបាថំ អាគច្ឆន្តំ រូបារម្មណំ នាម អត្ថិ, តំ សព្ពាការតោ ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវំ ជានតា បស្សតា ច តេន តំ ឥដ្ឋានិដ្ឋាទិវសេន វា ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ លព្ភមានកបទវសេន វា “កតមំ តំ រូបំ រូបាយតនំ? យំ រូបំ ចតុន្នំ មហាភូតានំ ឧបាទាយ វណ្ណនិភា សនិទស្សនំ សប្បដិឃំ នីលំ បីតក”ន្តិអាទិនា (ធ. ស. ៦១៦) នយេន អនេកេហិ នាមេហិ តេរសហិ វារេហិ ទ្វេបញ្ញាសាយ នយេហិ វិភជ្ជមានំ តថមេវ ហោតិ, វិតថំ នត្ថិ។ ឯស នយោ សោតទ្វារាទីសុបិ អាបាថមាគច្ឆន្តេសុ សទ្ទាទីសុ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យំ, ភិក្ខវេ, សទេវកស្ស លោកស្ស…បេ.… សទេវមនុស្សាយ ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចរិតំ មនសា, តមហំ ជានាមិ, តមហំ អព្ភញ្ញាសិ, តំ តថាគតស្ស វិទិតំ, តំ តថាគតោ ន ឧបដ្ឋាសី”តិ (អ. និ. ៤.២៤)។ ឯវំ តថទស្សិតាយ តថាគតោ។ តត្ថ តថទស្សីអត្ថេ តថាគតោតិ បទសម្ភវោ វេទិតព្ពោ។

កថំ **តថវាទិតាយ តថាគតោ**? យំ រត្តិំ ភគវា ពោធិមណ្ឌេ អបរាជិតបល្លង្កេ និសិន្នោ តិណ្ណំ មារានំ មត្ថកំ មទ្ទិត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោ, យញ្ច រត្តិំ យមកសាលានំ អន្តរេ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ, ឯត្ថន្តរេ បញ្ចចត្តាលីសវស្សបរិមាណេ កាលេ បឋមពោធិយាបិ មជ្ឈិមពោធិយាបិ បច្ឆិមពោធិយាបិ យំ ភគវតា ភាសិតំ សុត្តំ គេយ្យំ…បេ.… វេទល្លំ, សព្ពំ តំ អត្ថតោ ច ព្យញ្ជនតោ ច អនុបវជ្ជំ អនូនំ អនធិកំ សព្ពាការបរិបុណ្ណំ រាគមទនិម្មទនំ ទោសមោហមទនិម្មទនំ, នត្ថិ តត្ថ វាលគ្គមត្តម្បិ អវក្ខលិតំ, សព្ពំ តំ ឯកមុទ្ទិកាយ លញ្ឆិតំ វិយ ឯកនាឡិកាយ មិតំ វិយ ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ ច តថមេវ ហោតិ អវិតថំ។ តេនាហ – “យញ្ច, ចុន្ទ, រត្តិំ តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, យញ្ច រត្តិំ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយតិ, យំ ឯតស្មិំ អន្តរេ ភាសតិ លបតិ និទ្ទិសតិ, សព្ពំ តំ តថេវ ហោតិ នោ អញ្ញថា។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតី”តិ (ទី. និ. ៣.១៨៨)។ គទត្ថោ ហិ ឯត្ថ គតសទ្ទោ។ ឯវំ តថវាទិតាយ តថាគតោ។

អបិច អាគទនំ អាគតោ, វចនន្តិ អត្ថោ។ តថោ អវិបរីតោ អាគតោ អស្សាតិ ទការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ ឯវម្បេតស្មឹ អត្ថេ បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។

កថំ **តថាការិតាយ តថាគតោ**? ភគវតោ ហិ វាចាយ កាយោ អនុលោមេតិ កាយស្សបិ វាចា, តស្មា យថាវាទី តថាការី យថាការី តថាវាទី ច ហោតិ។ ឯវំ ភូតស្ស ចស្ស យថា វាចា, កាយោបិ តថា គតោ, បវត្តោតិ អត្ថោ។ យថា ច កាយោ, វាចាបិ តថា គតាតិ តថាគតោ។ តេនេវាហ – “យថាវាទី, ភិក្ខវេ, តថាគតោ តថាការី, យថាការី តថាវាទី។ ឥតិ យថាវាទី តថាការី, យថាការី តថាវាទី។ តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣)។ ឯវំ តថាការិតាយ តថាគតោ។

កថំ **អភិភវនដ្ឋេន តថាគតោ**? ឧបរិ ភវគ្គំ ហេដ្ឋា អវីចឹ បរិយន្តំ កត្វា តិរិយំ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ សព្ពសត្តេ អភិភវតិ សីលេនបិ សមាធិនាបិ បញ្ញាយបិ វិមុត្តិយាបិ, ន តស្ស តុលា វា បមាណំ វា អត្ថិ, អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ រាជរាជោ ទេវទេវោ សក្កានមតិសក្កោ ព្រហ្មានមតិព្រហ្មា។ តេនាហ – “សទេវកេ លោកេ, ភិក្ខវេ…បេ.… សទេវមនុស្សាយ តថាគតោ អភិភូ អនភិភូតោ អញ្ញទត្ថុ ទសោ វសវត្តី។ តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣)។

តត្រេវំ បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា – អគទោ វិយ អគទោ។ កោ បនេស? ទេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញុស្សយោ ច។ តេន ហេស មហានុភាវោ ភិសក្កោ ទិព្ពាគទេន សប្បេ វិយ សព្ពបរប្បវាទិនោ សទេវកញ្ច លោកំ អភិភវតិ។ ឥតិ សព្ពលោកាភិភវនេ តថោ អវិបរីតោ ទេសនាវិលាសោ ចេវ បុញ្ញុស្សយោ ច អគទោ អស្សាតិ ទការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ អភិភវនដ្ឋេន តថាគតោ។

អបិច តថាយ គតោតិបិ តថាគតោ, តថំ គតោតិបិ តថាគតោ, គតោតិ អវគតោ អតីតោ បត្តោ បដិបន្នោតិ អត្ថោ។ តត្ថ សកលលោកំ តីរណបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អវគតោតិ តថាគតោ។ លោកសមុទយំ បហានបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អតីតោតិ តថាគតោ, លោកនិរោធំ សច្ឆិកិរិយាយ តថាយ គតោ បត្តោតិ តថាគតោ, លោកនិរោធគាមិនឹ បដិបទំ តថាយ គតោ បដិបន្នោតិ តថាគតោ។ តេន យំ វុត្តំ ភគវតា –

> “លោកោ, ភិក្ខវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកស្មា តថាគតោ វិសំយុត្តោ។ លោកសមុទយោ, ភិក្ខវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកសមុទយោ តថាគតស្ស បហីនោ។ លោកនិរោធោ, ភិក្ខវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកនិរោធោ តថាគតស្ស សច្ឆិកតោ។ លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា, ភិក្ខវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា, លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា តថាគតស្ស ភាវិតា។ យំ, ភិក្ខវេ, សទេវកស្ស លោកស្ស…បេ.… សព្ពំ តំ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធំ។ តស្មា ‘តថាគតោ’តិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣)។

តស្សបិ ឯវំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥទម្បិ ច តថាគតស្ស តថាគតភាវទីបនេ មុខមត្តមេវ។ សព្ពាការេន បន តថាគតោវ តថាគតស្ស តថាគតភាវំ វណ្ណេយ្យ។

អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ បទទ្វយេ បន អារកត្តា, អរីនំ អរានញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា, បាបករណេ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ការណេហិ អរហន្តិ វេទិតព្ពោ។ សម្មា សាមញ្ច សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន **សម្មាសម្ពុទ្ធោ**តិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បនេតំ បទទ្វយំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១២៣ អាទយោ) ពុទ្ធានុស្សតិវណ្ណនាយំ បកាសិតន្តិ។

១៧១. ទុតិយេ **បាតុភាវោ**តិ ឧប្បត្តិ និប្ផត្តិ។ **ទុល្លភោ លោកស្មិ**ន្តិ ឥមស្មឹ សត្តលោកេ ទុល្លភោ សុទុល្លភោ បរមទុល្លភោ។ កស្មា ទុល្លភោតិ? ឯកវារំ ទានបារមឹ បូរេត្វា ពុទ្ធេន ភវិតុំ ន សក្កា, ទ្វេ វារេ ទស វារេ វីសតិ វារេ បញ្ញាស វារេ វារសតំ វារសហស្សំ វារសតសហស្សំ វារកោដិសតសហស្សម្បិ ទានបារមឹ បូរេត្វា ពុទ្ធេន ភវិតុំ ន សក្កា, តថា ឯកទិវសំ ទ្វេ ទិវសេ ទស ទិវសេ វីសតិ ទិវសេ បញ្ញាស ទិវសេ ទិវសសតំ ទិវសសហស្សំ ទិវសសតសហស្សំ ទិវសកោដិសតសហស្សំ ។ ឯកមាសំ ទ្វេ មាសេ…បេ.… មាសកោដិសតសហស្សំ។ ឯកសំវច្ឆរំ ទ្វេ សំវច្ឆរេ…បេ.… សំវច្ឆរកោដិសតសហស្សំ។ ឯកកប្បំ ទ្វេ កប្បេ…បេ.… កប្បកោដិសតសហស្សំ។ កប្បានំ ឯកំ អសង្ខេយ្យំ ទ្វេ អសង្ខេយ្យានិ តីណិ អសង្ខេយ្យានិ ទានបារមឹ បូរេត្វា ពុទ្ធេន ភវិតុំ ន សក្កា។ សីលបារមីនេក្ខម្មបារមី…បេ.… ឧបេក្ខាបារមីសុបិ ឯសេវ នយោ។ បច្ឆិមកោដិយា បន កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ ទស បារមិយោ បូរេត្វា ពុទ្ធេន ភវិតុំ សក្កាតិ ឥមិនា ការណេន ទុល្លភោ។

១៧២. តតិយេ **អច្ឆរិយមនុស្សោ**តិ អច្ឆរិយោ មនុស្សោ។ អច្ឆរិយោតិ អន្ធស្ស បព្ពតារោហណំ វិយ និច្ចំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អយំ តាវ សទ្ទនយោ។ អយំ បន អដ្ឋកថានយោ – អច្ឆរាយោគ្គោតិ អច្ឆរិយោ, អច្ឆរំ បហរិត្វា បស្សិតព្ពោតិ អត្ថោ។ អបិច “តថាគតស្ស, ភិក្ខវេ, អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បាតុភាវា ចត្តារោ អច្ឆរិយា អព្ភុតា ធម្មា បាតុភវន្តី”តិ (អ. និ. ៤.១២៧) ឯវមាទីហិ អនេកេហិ អច្ឆរិយព្ភុតធម្មេហិ សមន្នាគតត្តាបិ អច្ឆរិយមនុស្សោ។ អាចិណ្ណមនុស្សោតិបិ អច្ឆរិយមនុស្សោ។

អភិនីហារស្ស ហិ សម្បាទកេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ឯកពុទ្ធស្ស សម្មុខេ មហាពោធិមណ្ឌេ មានសំ ពន្ធិត្វា និសជ្ជនំ នាម ន អញ្ញស្ស កស្សចិ អាចិណ្ណំ, សព្ពញ្ញុពោធិសត្តស្សេវ អាចិណ្ណំ។ តថា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ ព្យាករណំ លភិត្វា អនិវត្តកេន ហុត្វា វីរិយាធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋាយ ពុទ្ធការកធម្មានំ បូរណម្បិ ន អញ្ញស្ស កស្សចិ អាចិណ្ណំ, សព្ពញ្ញុពោធិសត្តស្សេវ អាចិណ្ណំ។ តថា បារមិយោ គព្ភំ គណ្ហាបេត្វា វេស្សន្តរត្តភាវសទិសេ អត្តភាវេ ឋត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតានំ ហត្ថីនំ សត្តសតានិ អស្សានំ សត្តសតានីតិ ឯវំ សត្តសតកមហាទានំ ទត្វា ជាលិកុមារសទិសំ បុត្តំ, កណ្ហាជិនាសទិសំ ធីតរំ, មទ្ទីទេវិសទិសំ ភរិយញ្ច ទានមុខេ និយ្យាតេត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា ទុតិយេ អត្តភាវេ តុសិតភវនេ បដិសន្ធិគ្គហណម្បិ ន អញ្ញស្ស កស្សចិ អាចិណ្ណំ, សព្ពញ្ញុពោធិសត្តស្សេវ អាចិណ្ណំ។ តុសិតបុរេ យាវតាយុកំ ឋត្វា ទេវតានំ អាយាចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា បញ្ចមហាវិលោកនំ វិលោកេត្វា សតស្ស សម្បជានស្ស តុសិតបុរា ចវិត្វា មហាភោគកុលេ បដិសន្ធិគ្គហណម្បិ ន អញ្ញស្ស កស្សចិ អាចិណ្ណំ, សព្ពញ្ញុពោធិសត្តស្សេវ អាចិណ្ណំ។ តថា បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនម្បិ, សតស្ស សម្បជានស្ស មាតុកុច្ឆិយំ និវាសោបិ, សតស្ស សម្បជានស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនទិវសេ ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនម្បិ, សម្បតិជាតស្ស សត្តបទវីតិហារគមនម្បិ, ទិព្ពសេតច្ឆត្ត. ធារណម្បិ, ទិព្ពវាឡពីជនុក្ខេបោបិ, សព្ពទិសាសុ សីហវិលោកនំ វិលោកេត្វា អត្តនា បដិសមំ កញ្ចិ សត្តំ អទិស្វា “អគ្គោហមស្មិ លោកស្សា”តិ ឯវំ សីហនាទនទនម្បិ, បរិបាកគតេ ញាណេ មហាសម្បត្តិំ បហាយ មហាភិនិក្ខមនម្បិ, មហាពោធិមណ្ឌេ បល្លង្កេន និសិន្នស្ស មារវិជយំ អាទឹ កត្វា បុព្ពេនិវាសានុស្សតិទិព្ពចក្ខុវិសោធនានិ កត្វា បច្ចូសសមយេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណគុណរាសិបដិវិទ្ធក្ខណេ ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនម្បិ, បឋមធម្មទេសនាយ អនុត្តរំ តិបរិវដ្ដំ ធម្មចក្កប្បវត្តនម្បីតិ ឯវមាទិ សព្ពំ ន អញ្ញស្ស កស្សចិ អាចិណ្ណំ, សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្សេវ អាចិណ្ណំ។ ឯវំ អាចិណ្ណមនុស្សោតិបិ អច្ឆរិយមនុស្សោ។

១៧៣. ចតុត្ថេ **កាលកិរិយា**តិ ឯកស្មឹ កាលេ បាកដា កិរិយាតិ កាលកិរិយា។ តថាគតោ ហិ បញ្ចចត្តាលីសវស្សានិ ឋត្វា តីណិ បិដកានិ បញ្ច និកាយេ នវង្គំ សត្ថុសាសនំ ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សានិ បកាសេត្វា មហាជនំ និព្ពាននិន្នំ និព្ពានបោណំ កត្វា យមកសាលានមន្តរេ និបន្នោ ភិក្ខុសង្ឃំ អាមន្តេត្វា អប្បមាទេន ឱវទិត្វា សតោ សម្បជានោ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ អយមស្ស កិរិយា យាវជ្ជតនា បាកដាតិ ឯកស្មឹ កាលេ បាកដា កិរិយាតិ កាលកិរិយា។ **អនុតប្បា ហោតី**តិ អនុតាបករា ហោតិ។ តត្ថ ចក្កវត្តិរញ្ញោ កាលកិរិយា ឯកចក្កវាឡេ ទេវមនុស្សានំ អនុតាបករា ហោតិ។ ពុទ្ធានំ កាលកិរិយា ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ ទេវមនុស្សានំ អនុតាបករា ហោតិ។ តេន វុត្តំ – “ពហុនោ ជនស្ស អនុតប្បា ហោតី”តិ។

១៧៤. បញ្ចមេ **អទុតិយោ**តិ ទុតិយស្ស ពុទ្ធស្ស អភាវា អទុតិយោ។ ចត្តារោ ហិ ពុទ្ធា សុតពុទ្ធោ, ចតុសច្ចពុទ្ធោ, បច្ចេកពុទ្ធោ, សព្ពញ្ញុពុទ្ធោតិ។ តត្ថ ពហុស្សុតោ ភិក្ខុ **សុតពុទ្ធោ** នាម ។ ខីណាសវោ **ចតុសច្ចពុទ្ធោ** នាម ។ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ បារមិយោ បូរេត្វា សាមំ បដិវិទ្ធបច្ចេកពោធិញាណោ **បច្ចេកពុទ្ធោ** នាម។ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ វា អដ្ឋ វា សោឡស វា អសង្ខ្យេយ្យានិ បារមិយោ បូរេត្វា តិណ្ណំ មារានំ មត្ថកំ មទ្ទិត្វា បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ **សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ** នាម។ ឥមេសុ ចតូសុ ពុទ្ធេសុ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោវ អទុតិយោ នាម។ ន ហិ តេន សទ្ធឹ អញ្ញោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ នាម ឧប្បជ្ជតិ។

អសហាយោតិ អត្តភាវេន វា បដិវិទ្ធធម្មេហិ វា សទិសោ សហាយោ នាម អស្ស នត្ថីតិ អសហាយោ។ “លទ្ធសហាយោ ខោ បន សោ ភគវា សេខានញ្ចេវ បដិបទាន”ន្តិ ឥមិនា បន បរិយាយេន សេខាសេខា ពុទ្ធានំ សហាយា នាម ហោន្តិ។ **អប្បដិមោ**តិ បដិមា វុច្ចតិ អត្តភាវោ, តស្ស អត្តភាវសទិសា អញ្ញា បដិមា នត្ថីតិ អប្បដិមោ។ យាបិ ច មនុស្សា សុវណ្ណរជតាទិមយា បដិមា ករោន្តិ, តាសុ វាលគ្គមត្តម្បិ ឱកាសំ តថាគតស្ស អត្តភាវសទិសំ កាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថីតិ សព្ពថាបិ អប្បដិមោ។

អប្បដិសមោតិ អត្តភាវេនេវស្ស បដិសមោ នាម កោចិ នត្ថីតិ អប្បដិសមោ។ **អប្បដិភាគោ**តិ យេ តថាគតេន “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិអាទិនា នយេន ធម្មា ទេសិតា, តេសុ “ន ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, តយោ វា បញ្ច វា”តិអាទិនា នយេន បដិភាគំ កាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថីតិ អប្បដិភាគោ។ **អប្បដិបុគ្គលោ**តិ អញ្ញោ កោចិ “អហំ ពុទ្ធោ”តិ ឯវំ បដិញ្ញំ កាតុំ សមត្ថោ បុគ្គលោ នត្ថីតិ អប្បដិបុគ្គលោ។ **អសមោ**តិ អប្បដិបុគ្គលត្តាវ

សព្ពសត្តេហិ អសមោ។ **អសមសមោ**តិ អសមា វុច្ចន្តិ អតីតានាគតា សព្ពញ្ញុពុទ្ធា, តេហិ អសមេហិ សមោតិ អសមសមោ។

ទ្វិបទានំ អគ្គោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អបទានំ ទ្វិបទានំ ចតុប្បទានំ ពហុប្បទានំ រូបីនំ អរូបីនំ សញ្ញីនំ អសញ្ញីនំ នេវសញ្ញីនាសញ្ញីនំ សត្តានំ អគ្គោវ។ កស្មា ឥធ ទ្វិបទានំ អគ្គោតិ វុត្តោ? សេដ្ឋតរវសេន។ ឥមស្មិញ្ហិ លោកេ សេដ្ឋោ នាម ឧប្បជ្ជមានោ អបទចតុប្បទពហុប្បទេសុ ន ឧប្បជ្ជតិ, ទ្វិបទេសុយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ កតរទ្វិបទេសូតិ? មនុស្សេសុ ចេវ ទេវេសុ ច។ មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ជមានោ តិសហស្សិមហាសហស្សិលោកធាតុំ វសេ វត្តេតុំ សមត្ថោ ពុទ្ធោ ហុត្វា ឧប្បជ្ជតិ។ ទេវេសុ ឧប្បជ្ជមានោ ទសសហស្សិលោកធាតុំ វសវត្តី មហាព្រហ្មា ហុត្វា ឧប្បជ្ជតិ។ សោ តស្ស កប្បិយការកោ វា អារាមិកោ វា សម្បជ្ជតិ។ ឥតិ តតោបិ សេដ្ឋតរវសេនេស ទ្វិបទានំ អគ្គោតិ វុត្តោ។

១៧៥-១៨៦. ឆដ្ឋាទីសុ **ឯកបុគ្គលស្ស, ភិក្ខវេ, បាតុភាវា មហតោ ចក្ខុស្ស បាតុភាវោ ហោតី**តិ, ភិក្ខវេ, ឯកបុគ្គលស្ស តថាគតស្ស អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បាតុភាវេន មហន្តស្ស ចក្ខុស្ស បាតុភាវោ ហោតិ។ តស្មិំ បុគ្គលេ បាតុភូតេ តំ បាតុភូតមេវ ហោតិ, ន វិនា តស្ស បាតុភាវេន បាតុភវតិ។ **បាតុភាវោ**តិ ឧប្បត្តិ និព្ពត្តិ។ កតមស្ស ចក្ខុស្សាតិ? បញ្ញាចក្ខុស្ស។ កីវរូបស្សាតិ? សារិបុត្តត្ថេរស្ស វិបស្សនាបញ្ញាសទិសស្ស មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស សមាធិបញ្ញាសទិសស្សាតិ។ **អាលោកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឧភិន្នំ អគ្គសាវកានំ បញ្ញាអាលោកសទិសោយេវ ហិ ឯត្ថ អាលោកោ, បញ្ញាឱភាសសទិសោយេវ ឱភាសោ អធិប្បេតោ។ “មហតោ ចក្ខុស្ស, មហតោ អាលោកស្ស, មហតោ ឱភាសស្សា”តិ ឥមានិ ច បន តីណិបិ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកានិ កថិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។

ឆន្នំ អនុត្តរិយានន្តិ ឧត្តរិតរវិរហិតានំ ឆន្នំ ឧត្តមធម្មានំ។ តត្ថ ទស្សនានុត្តរិយំ, សវនានុត្តរិយំ, លាភានុត្តរិយំ, សិក្ខានុត្តរិយំ, បារិចរិយានុត្តរិយំ, អនុស្សតានុត្តរិយន្តិ ឥមានិ ឆ អនុត្តរិយានិ។ ឥមេសំ បាតុភាវោ ហោតីតិ អត្ថោ។ អាយស្មា ហិ អានន្ទត្ថេរោ សាយំបាតំ តថាគតំ ចក្ខុវិញ្ញាណេន ទដ្ឋុំ លភតិ, ឥទំ **ទស្សនានុត្តរិយំ**។ អញ្ញោបិ សោតាបន្នោ វា សកទាគាមី វា អនាគាមី វា អានន្ទត្ថេរោ វិយ តថាគតំ ទស្សនាយ លភតិ, ឥទម្បិ ទស្សនានុត្តរិយំ ។ អបរោ បន បុថុជ្ជនកល្យាណកោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលំ ទស្សនាយ លភិត្វា តំ ទស្សនំ វឌ្ឍេត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បាបេតិ។ ឥទំ ទស្សនមេវ នាម, មូលទស្សនំ បន ទស្សនានុត្តរិយំ នាម។

អានន្ទត្ថេរោយេវ ច អភិក្ខណំ ទសពលស្ស វចនំ សោតវិញ្ញាណេន សោតុំ លភតិ, ឥទំ **សវនានុត្តរិយំ**។ អញ្ញេបិ សោតាបន្នាទយោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ តថាគតស្ស វចនំ សវនាយ លភន្តិ, ឥទម្បិ សវនានុត្តរិយំ។ អបរោ បន បុថុជ្ជនកល្យាណកោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ តថាគតស្ស វចនំ សោតុំ លភិត្វា តំ សវនំ វឌ្ឍេត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បាបេតិ។ ឥទំ សវនមេវ នាម, មូលសវនំ បន សវនានុត្តរិយំ នាម។

អានន្ទត្ថេរោយេវ ច ទសពលេ សទ្ធំ បដិលភតិ, ឥទំ **លាភានុត្តរិយំ**។ អញ្ញេបិ សោតាបន្នាទយោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលេ សទ្ធាបដិលាភំ លភន្តិ, ឥទម្បិ លាភានុត្តរិយំ។ អបរោ បន បុថុជ្ជនកល្យាណកោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលេ សទ្ធាបដិលាភំ លភិត្វា តំ លាភំ វឌ្ឍេត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បាបេតិ, អយំ លាភោយេវ នាម, មូលលាភោ បន លាភានុត្តរិយំ នាម។

អានន្ទត្ថេរោយេវ ច ទសពលស្ស សាសនេ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខតិ, ឥទំ **សិក្ខានុត្តរិយំ**។ អញ្ញេបិ សោតាបន្នាទយោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលស្ស សាសនេ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខន្តិ, ឥទម្បិ សិក្ខានុត្តរិយំ។ អបរោ បន បុថុជ្ជនកល្យាណកោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលស្ស សាសនេ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខិត្វា តា សិក្ខា វឌ្ឍេត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បាបេតិ។ អយំ សិក្ខាយេវ នាម, មូលសិក្ខា បន សិក្ខានុត្តរិយំ នាម។

អានន្ទត្ថេរោយេវ ច អភិណ្ហំ ទសពលំ បរិចរតិ, ឥទំ **បារិចរិយានុត្តរិយំ**។ អញ្ញេបិ សោតាបន្នាទយោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ អភិណ្ហំ ទសពលំ បរិចរន្តិ, ឥទម្បិ បារិចរិយានុត្តរិយំ។ អបរោ បន បុថុជ្ជនកល្យាណកោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលំ បរិចរិត្វា តំ បារិចរិយំ វឌ្ឍេត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បាបេតិ, អយំ បារិចរិយាយេវ នាម, មូលបារិចរិយា បន បារិចរិយានុត្តរិយំ នាម។

អានន្ទត្ថេរោយេវ ច ទសពលស្ស លោកិយលោកុត្តរេ គុណេ អនុស្សរតិ, ឥទំ **អនុស្សតានុត្តរិយំ**។ អញ្ញេបិ សោតាបន្នាទយោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលស្ស លោកិយលោកុត្តរេ គុណេ អនុស្សរន្តិ, ឥទម្បិ

អនុស្សតានុត្តរិយំ។ អបរោ បន បុថុជ្ជនកល្យាណកោ អានន្ទត្ថេរោ វិយ ទសពលស្ស លោកិយលោកុត្តរេ គុណេ អនុស្សរិត្វា តំ អនុស្សតឹ វឌ្ឍេត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បាបេតិ, អយំ អនុស្សតិយេវ នាម, មូលានុស្សតិ បន អនុស្សតានុត្តរិយំ នាម។ ឥមានិ ឆ អនុត្តរិយានិ, ឥមេសំ បាតុភាវោ ហោតិ។ ឥមានិ ច បន ឆ អនុត្តរិយានិ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកានិ កថិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។

ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ សច្ឆិកិរិយា ហោតីតិ ចតស្សោ ហិ បដិសម្ភិទាយោ អត្ថបដិសម្ភិទា, ធម្មបដិសម្ភិទា, និរុត្តិបដិសម្ភិទា, បដិភានបដិសម្ភិទាតិ។ តត្ថ អត្ថេសុ ញាណំ អត្ថបដិសម្ភិទា, ធម្មេសុ ញាណំ ធម្មបដិសម្ភិទា, អត្ថធម្មនិរុត្តាភិលាបេ ញាណំ និរុត្តិបដិសម្ភិទា , ញាណេសុ ញាណំ បដិភានបដិសម្ភិទា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បនេតាសំ អភិធម្មេ (វិភ. ៧១៨ អាទយោ) អាគតោយេវ។ ឥមាសំ ចតស្សន្នំ បដិសម្ភិទានំ ពុទ្ធុប្បាទេ បច្ចក្ខកិរិយា ហោតិ, ន វិនា ពុទ្ធុប្បាទា។ ឯតាសំ សច្ឆិកិរិយាតិ អត្ថោ។ ឥមាបិ លោកិយលោកុត្តរាវ កថិតាតិ វេទិតព្ពា។

អនេកធាតុបដិវេធោតិ “ចក្ខុធាតុ រូបធាតូ”តិអាទីនំ អដ្ឋារសន្នំ ធាតូនំ ពុទ្ធុប្បាទេយេវ បដិវេធោ ហោតិ, ន វិនា ពុទ្ធុប្បាទេនាតិ អត្ថោ។ **នានាធាតុបដិវេធោ**តិ ឯត្ថ ឥមាវ អដ្ឋារស ធាតុយោ នានាសភាវតោ នានាធាតុយោតិ វេទិតព្ពា។ យោ បនេតាសំ “នានាសភាវា ឯតា”តិ ឯវំ នានាករណតោ បដិវេធោ, អយំ នានាធាតុបដិវេធោ នាម។ **វិជ្ជាវិមុត្តិផលសច្ឆិកិរិយា**តិ ឯត្ថ **វិជ្ជា**តិ ផលេ ញាណំ, **វិមុត្តី**តិ តទវសេសា ផលសម្បយុត្តា ធម្មា។ **សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយា**តិ សោតោតិ បឋមមគ្គោ, តេន សោតេន បត្តព្ពំ ផលន្តិ សោតាបត្តិផលំ។ **សកទាគាមិផលា**ទីនិ បាកដានេវ។

១៨៧. **អនុត្តរ**ន្តិ និរុត្តរំ។ **ធម្មចក្ក**ន្តិ សេដ្ឋចក្កំ។ ចក្កសទ្ទោ ហេស –

“ចតុព្ភិ អដ្ឋជ្ឈគមា, អដ្ឋាហិបិ ច សោឡស;
សោឡសាហិ ច ពាត្តឹស, អត្រិច្ឆំ ចក្កមាសទោ;
ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេ”តិ។ (ជា. ១.១.១០៤; ១.៥.១០៣) –

ឯត្ថ ឧរចក្កេ អាគតោ។ “ចក្កសមារូឡ្ហា ជានបទា បរិយាយន្តី”តិ (អ. និ. ៣.៦៣; ៥.៥៤) ឯត្ថ ឥរិយាបថចក្កេ។ “អថ ខោ សោ, ភិក្ខវេ, រថការោ យំ តំ ចក្កំ ឆហិ មាសេហិ និដ្ឋិតំ, តំ បវត្តេសី”តិ (អ. និ. ៣.១៥) ឯត្ថ ទារុចក្កេ។ “អទ្ទសា ខោ ទោណោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ បាទេសុ ចក្កានិ សហស្សារានី”តិ (អ. និ. ៤.៣៦) ឯត្ថ លក្ខណចក្កេ។ “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, ចក្កានិ, យេហិ សមន្នាគតានំ ទេវមនុស្សានំ ចតុចក្កំ វត្តតី”តិ (អ. និ. ៤.៣១) ឯត្ថ សម្បត្តិចក្កេ។ “ទិព្ពំ ចក្ករតនំ បាតុភវតី”តិ (ទី. និ. ២.២៤៣; ម. និ. ៣.២៥៦) ឯត្ថ រតនចក្កេ។ ឥធ បន ធម្មចក្កេ អាគតោ។

បវត្តិតន្តិ ឯត្ថ ធម្មចក្កំ អភិនីហរតិ នាម, អភិនីហដំ នាម, ឧប្បាទេតិ នាម, ឧប្បាទិតំ នាម, បវត្តេតិ នាម, បវត្តិតំ នាមាតិ អយំ បភេទោ វេទិតព្ពោ។ កុតោ បដ្ឋាយ ធម្មចក្កំ **អភិនីហរតិ** នាមាតិ? យទា សុមេធព្រាហ្មណោ ហុត្វា កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ ទិស្វា សត្តសតកមហាទានំ ទត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេតិ, តតោ បដ្ឋាយ ធម្មចក្កំ អភិនីហរតិ នាម។

កុតោ បដ្ឋាយ **អភិនីហដំ** នាមាតិ? យទា អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ទីបង្ករបាទមូលេ មហាពោធិមណ្ឌត្ថាយ មានសំ ពន្ធិត្វា “ព្យាករណំ អលទ្ធា ន វុដ្ឋហិស្សាមី”តិ វីរិយាធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋាយ និបន្នោ ទសពលស្ស សន្តិកា ព្យាករណំ លភិ, តតោ បដ្ឋាយ ធម្មចក្កំ អភិនីហដំ នាម។

កុតោ បដ្ឋាយ **ឧប្បាទេតិ** នាមាតិ? តតោ បដ្ឋាយ ទានបារមី បូរេន្តោបិ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេតិ នាម។ សីលបារមី បូរេន្តោបិ…បេ.… ឧបេក្ខាបារមី បូរេន្តោបិ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេតិ នាម។ ទស បារមិយោ ទស ឧបបារមិយោ ទស បរមត្ថបារមិយោ បូរេន្តោបិ, បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជន្តោបិ, ញាតត្ថចរិយំ បូរេន្តោបិ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេតិ នាម។ វេស្សន្តរត្តភាវេ ឋត្វា សត្តសតកមហាទានំ ទត្វា បុត្តទារំ ទានមុខេ និយ្យាតេត្វា បារមិកូដំ គហេត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា ទេវតាហិ អាយាចិតោ បដិញ្ញំ ទត្វា បញ្ចមហាវិលោកនំ វិលោកេន្តោបិ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេតិយេវ នាម។ មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហន្តោបិ, បដិសន្ធិក្ខណេ ទសសហស្សចក្កវាឡំ កម្បេន្តោបិ, មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តទិវសេ តថេវ លោកំ កម្បេន្តោបិ, សម្បតិជាតោ សត្ត បទានិ គន្ត្វា “អគ្គោហមស្មី”តិ សីហនាទំ នទន្តោបិ, ឯកូនតឹស សំវច្ឆរានិ អគារមជ្ឈេ វសន្តោបិ, មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមន្តោបិ, អនោមានទីតីរេ បព្ពជន្តោបិ, មហាបធានេ ឆព្ពស្សានិ វីរិយំ ករោន្តោបិ, សុជាតាយ ទិន្នំ មធុ

បាយាសំ ភុញ្ជិត្វា សុវណ្ណបាតី នទិយា បវាហេត្វា សាយន្ហសមយេ ពោធិមណ្ឌវរគតោ បុរត្ថិមំ លោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ និសីទិត្វា សូរិយេ ធរមានេយេវ មារពលំ វិធមេត្វា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តោបិ, មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេន្តោបិ, បច្ឆិមយាមេ បច្ចូសកាលសមនន្តរេ បច្ចយាការំ សម្មសិត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ បដិវិជ្ឈន្តោបិ, សោតាបត្តិផលំ សច្ឆិករោន្តោបិ, សកទាគាមិមគ្គំ សកទាគាមិផលំ អនាគាមិមគ្គំ អនាគាមិផលំ សច្ឆិករោន្តោបិ, អរហត្តមគ្គំ បដិវិជ្ឈន្តោបិ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទេតិយេវ នាម។

អរហត្តផលក្ខណេ បន តេន ធម្មចក្កំ **ឧប្បាទិតំ** នាម។ ពុទ្ធានញ្ហិ សកលលោកិយលោកុត្តរគុណរាសិ អរហត្តផលេនេវ សទ្ធិំ ឥជ្ឈតិ។ តស្មា តេន តស្មិំ ខណេ ធម្មចក្កំ ឧប្បាទិតំ នាម ហោតិ។

កទា **បវត្តេតិ** នាម? ពោធិមណ្ឌេ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា ឥសិបតនេ មិគទាយេ អញ្ញាកោណ្ឌញ្ញត្ថេរំ កាយសក្ខិំ កត្វា ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ ទេសេន្តោ ធម្មចក្កំ បវត្តេតិ នាម។

យទា បន អញ្ញាកោណ្ឌញ្ញត្ថេរេន ទសពលស្ស ទេសនាញាណានុភាវនិព្ពត្តំ សវនំ លភិត្វា សព្ពបឋមំ ធម្មោ អធិគតោ, តតោ បដ្ឋាយ ធម្មចក្កំ **បវត្តិតំ** នាម ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ ធម្មចក្កន្តិ ចេតំ ទេសនាញាណស្សបិ នាមំ បដិវេធញាណស្សបិ។ តេសុ ទេសនាញាណំ លោកិយំ, បដិវេធញាណំ លោកុត្តរំ។ កស្ស ទេសនាបដិវេធញាណន្តិ? ន អញ្ញស្ស កស្សចិ, សម្មាសម្ពុទ្ធស្សេវ ទេសនាញាណញ្ច បដិវេធញាណញ្ចាតិ វេទិតព្ពំ។

សម្មទេវាតិ ហេតុនា នយេន ការណេនេវ។ **អនុប្បវត្តេតី**តិ យថា បុរតោ គច្ឆន្តស្ស បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ តំ អនុគច្ឆតិ នាម, ឯវំ បឋមតរំ សត្ថារា បវត្តិតំ ថេរោ អនុប្បវត្តេតិ នាម។ កថំ? សត្ថា ហិ “ចត្តារោមេ, ភិក្ខវេ, សតិបដ្ឋានា។ កតមេ ចត្តារោ”តិ កថេន្តោ ធម្មចក្កំ បវត្តេតិ នាម, ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តត្ថេរោបិ “ចត្តារោមេ, អាវុសោ, សតិបដ្ឋានា”តិ កថេន្តោ ធម្មចក្កំ អនុប្បវត្តេតិ នាម។ សម្មប្បធានាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ន កេវលញ្ច ពោធិបក្ខិយធម្មេសុ, “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, អរិយសច្ចានិ។ ចត្តារោមេ, ភិក្ខវេ, អរិយវំសា”តិអាទីសុបិ អយំ នយោ នេតព្ពោវ។ ឯវំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ធម្មចក្កំ បវត្តេតិ នាម, ថេរោ ទសពលេន បវត្តិតំ ធម្មចក្កំ អនុប្បវត្តេតិ នាម។

ឯវំ ធម្មចក្កំ អនុប្បវត្តេន្តេន បន ថេរេន ធម្មោ ទេសិតោបិ បកាសិតោបិ សត្ថារាវ ទេសិតោ បកាសិតោ ហោតិ។ យោ ហិ កោចិ ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនី វា ឧបាសកោ វា ឧបាសិកា វា ទេវោ វា សក្កោ វា មារោ វា ព្រហ្មា វា ធម្មំ ទេសេតុ បកាសេតុ, សព្ពោ សោ សត្ថារា ទេសិតោ បកាសិតោវ នាម ហោតិ, សេសជនោ បន លេខហារកបក្ខេ ឋិតោវ នាម ហោតិ។ កថំ? យថា ហិ រញ្ញោ ទិន្នំ បណ្ណំ វាចេត្វា យំ យំ កម្មំ ករោន្តិ, តំ តំ កម្មំ យេន កេនចិ កតម្បិ ការិតម្បិ រញ្ញា ការិតន្តេវ វុច្ចតិ។ មហារាជា វិយ ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ រាជបណ្ណំ វិយ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ។ បណ្ណទានំ វិយ តេបិដកេ នយមុខទានំ បណ្ណំ វាចេត្វា តំតំកម្មានំ ករណំ វិយ ចតុន្នំ បរិសានំ អត្តនោ ពលេន ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា បរេសំ ទេសនា បកាសនា។ តត្ថ យថា បណ្ណំ វាចេត្វា យេន កេនចិ កតម្បិ ការិតម្បិ តំ កម្មំ រញ្ញា ការិតមេវ ហោតិ, ឯវមេវ យេន កេនចិ ទេសិតោបិ បកាសិតោបិ ធម្មោ សត្ថារា ទេសិតោ បកាសិតោវ នាម ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឯកបុគ្គលវគ្គវណ្ណនា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ១. បឋមឯតទគ្គវគ្គោ

ឯតទគ្គបទវណ្ណនា

១៨៨. ឯតទគ្គេសុ បឋមវគ្គស្ស បឋមេ **ឯតទគ្គ**ន្តិ ឯតំ អគ្គំ។ ឯត្ថ ច អយំ អគ្គសទ្ទោ អាទិកោដិកោដ្ឋាសសេដ្ឋេសុ ទិស្សតិ។ ‘‘អជ្ជតគ្គេ, សម្ម ទោវារិក, អាវរាមិ ទ្វារំ និគណ្ឋានំ និគណ្ឋីន’’ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៧០) ហិ អាទិម្ហិ ទិស្សតិ។ ‘‘តេនេវ អង្គុលគ្គេន តំ អង្គុលគ្គំ បរាមសេយ្យ (កថា. ៤៤១), ឧច្ឆគ្គំ វេឡគ្គ’’ន្តិអាទីសុ កោដិយំ។ ‘‘អម្បិលគ្គំ វា មធុរគ្គំ វា តិត្តកគ្គំ វា (សំ. និ. ៥.៣៧៤), អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វិហារគ្គេន វា បរិវេណគ្គេន វា ភាជេតុ’’ន្តិអាទីសុ (ចូឡវ. ៣១៨) កោដ្ឋាសេ។ ‘‘យាវតា, ភិក្ខវេ, សត្តា អបទា វា... បេ.... តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី’’តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) សេដ្ឋេ។ ស្វាយមិធ កោដិយម្បិ វដ្ដតិ សេដ្ឋេបិ។ តេ ហិ ថេរា អត្តនោ អត្តនោ ឋានេ កោដិភូតាតិបិ អគ្គា, សេដ្ឋភូតាតិបិ។ តស្មា ឯតទគ្គន្តិ ឯសា កោដិ ឯសោ សេដ្ឋោតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ឯសេវ នយោ សព្ពសុត្តេសុ។

អយញ្ច ឯតទគ្គសន្និក្ខេបោ នាម ចតូហិ ការណេហិ លព្ភតិ អដ្ឋុប្បត្តិតោ អាគមនតោ ចិណ្ណវសិតោ គុណាតិរេកតោតិ។ តត្ថ កោចិ ថេរោ ឯកេន ការណេន ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភតិ, កោចិ ទ្វីហិ, កោចិ តីហិ, កោចិ សព្ពេហេវ ចតូហិបិ អាយស្មា សារិបុត្តត្ថេរោ វិយ។ សោ ហិ អដ្ឋុប្បត្តិតោបិ មហាបញ្ញតាយ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ អាគមនាទីហិបិ។ កថំ? ឯកស្មិំ ហិ សមយេ សត្ថា ជេតវនមហាវិហារេ វិហរន្តោ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ តិត្ថិយមទ្ទនំ យមកបាដិហារិយំ ទស្សេត្វា ‘‘កហំ នុ ខោ បុរិមពុទ្ធា យមកបាដិហារិយំ កត្វា វស្សំ ឧបគច្ឆន្តី’’តិ អាវជ្ជេន្តោ ‘‘តាវតិំសភវនេ’’តិ ញត្វា ទ្វេ បទន្តរានិ ទស្សេត្វា តតិយេន បទេន តាវតិំសភវនេ បច្ចុដ្ឋាសិ។ សក្កោ ទេវរាជា ភគវន្តំ ទិស្វា បណ្ឌុកម្ពលសិលាតោ ឧដ្ឋាយ សទ្ធិំ ទេវគណេន បច្ចុគ្គមនំ អគមាសិ។ ទេវា ចិន្តយឹសុ – ‘‘សក្កោ ទេវរាជា ទេវគណបរិវុតោ សដ្ឋិយោជនាយាមាយ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយ និសីទិត្វា សម្បត្តិំ អនុភវតិ, ពុទ្ធានំ នាម និសិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ន សក្កា អញ្ញេន ឯត្ថ ហត្ថម្បិ ឋបេតុ’’ន្តិ។ សត្ថាបិ តត្ថ និសិន្នោ តេសំ ចិត្តាចារំ ញត្វា មហាបំសុកូលិកោ វិយ មុណ្ឌបីឋកំ សព្ពមេវ បណ្ឌុកម្ពលសិលំ អវត្ថរិត្វា និសីទិ។ ឯវំ និសីទន្តោ បន អត្តនោ វា សរីរំ មហន្តំ កត្វា មាបេសិ, បណ្ឌុកម្ពលសិលំ វា ខុទ្ទកំ អកាសីតិ ន សល្លក្ខេតព្ពំ។ អចិន្តេយ្យោ ហិ ពុទ្ធវិសយោ។ ឯវំ និសិន្នោ បន មាតរំ កាយសក្ខិំ កត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ ‘‘កុសលា ធម្មា អកុសលា ធម្មា អព្យាកតា ធម្មា’’តិ អភិធម្មបិដកំ ទេសេសិ។

បាដិហារិយដ្ឋានេបិ សព្ពាបិ ទ្វាទសយោជនិកា បរិសា អនុរុទ្ធត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា ‘‘កហំ, ភន្តេ, ទសពលោ គតោ’’តិ បុច្ឆិ។ តាវតិំសភវនេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ វស្សំ ឧបគន្ត្វា អភិធម្មកថំ ទេសេតុំ គតោតិ។ ភន្តេ, ន មយំ សត្ថារំ អទិស្វា គមិស្សាម។ កទា សត្ថា អាគមិស្សតីតិ សត្ថុ អាគមនកាលំ ជានាថាតិ? មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស ភារំ ករោថ, សោ ពុទ្ធានំ សន្តិកំ គន្ត្វា សាសនំ អាហរិស្សតីតិ។ កិំ បន ថេរស្ស តត្ថ គន្តុំ ពលំ នត្ថីតិ? អត្ថិ, វិសេសវន្តានំ បន វិសេសំ បស្សន្តូតិ ឯវមាហ។ មហាជនោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា សត្ថុ សាសនំ គហេត្វា អាគមនត្ថាយ យាចិ។ ថេរោ បស្សន្តេយេវ មហាជនេ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា អន្តោសិនេរុនា គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាហ – ‘‘ភន្តេ, មហាជនោ តុម្ហាកំ ទស្សនកាមោ, អាគមនទិវសំ វោ ជានិតុំ ឥច្ឆតី’’តិ។ តេន ហិ ‘‘ឥតោ តេមាសច្ចយេន សង្កស្សនគរទ្វារេ បស្សថា’’តិស្ស វទេហីតិ។ ថេរោ ភគវតោ សាសនំ អាហរិត្វា មហាជនស្ស កថេសិ។ មហាជនោ តត្ថេវ តេមាសំ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា វសិ។ ចូឡអនាថបិណ្ឌិកោ ទ្វាទសយោជនាយ បរិសាយ តេមាសំ យាគុភត្តំ អាទាសិ។

សត្ថាបិ សត្តប្បករណានិ ទេសេត្វា មនុស្សលោកំ អាគមនត្ថាយ អាកប្បំ ទស្សេសិ។ សក្កោ ទេវរាជា វិស្សកម្មំ អាមន្តេត្វា តថាគតស្ស ឱតរណត្ថាយ សោបានំ មាបេតុំ អាណាបេសិ។ សោ ឯកតោ សោវណ្ណមយំ ឯកតោ រជតមយំ សោបានំ មាបេត្វា មជ្ឈេ មណិមយំ មាបេសិ។ សត្ថា មណិមយេ សោបានេ ឋត្វា ‘‘មហាជនោ មំ បស្សតូ’’តិ អធិដ្ឋាសិ។ អត្តនោ អានុភាវេនេវ ‘‘មហាជនោ អវីចិមហានិរយំ បស្សតូ’’តិបិ អធិដ្ឋាសិ។ និរយេ ទស្សនេន ចស្ស ឧប្បន្នសំវេគតំ ញត្វា ទេវលោកំ ទស្សេសិ។ អថស្ស ឱតរន្តស្ស មហាព្រហ្មា ឆត្តំ ធារេសិ, សក្កោ ទេវរាជា បត្តំ គណ្ហិ, សុយាមោ ទេវរាជា ទិព្ពំ វាឡពីជនិំ ពីជិ, បញ្ចសិខោ គន្ធព្ពទេវបុត្តោ ពេលុវបណ្ឌុវីណំ សមបញ្ញាសាយ មុច្ឆនាហិ មុច្ឆិត្វា វាទេន្តោ បុរតោ ឱតរិ។ ពុទ្ធានំ បថវិយំ បតិដ្ឋិតកាលេ ‘‘អហំ បឋមំ វន្ទិស្សាមិ, អហំ បឋមំ វន្ទិស្សាមី’’តិ មហាជនោ អដ្ឋាសិ។ សហ មហាបថវិអក្កមនេន បន ភគវតោ នេវ

មហាជនោ ន អសីតិមហាសាវកា បឋមករន្ទនំ សម្បាបុណឹសុ, ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តត្ថេរោយេវ បន សម្បាបុណិ។

អថ សត្ថា ទ្វាទសយោជនាយ បរិសាយ អន្តរេ “ថេរស្ស បញ្ញានុភាវំ ជានន្តូ”តិ បុថុជ្ជនបញ្ចកំ បញ្ហំ អារភិ។ បឋមំ លោកិយមហាជនោ សល្លក្ខេស្សតីតិ បុថុជ្ជនបញ្ហំ បុច្ឆិ។ យេ យេ សល្លក្ខឹសុ, តេ តេ កថយឹសុ។ ទុតិយំ បុថុជ្ជនវិសយំ អតិក្កមិត្វា សោតាបត្តិមគ្គេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ បុថុជ្ជនា តុណ្ហី អហេសុំ, សោតាបន្នាវ កថយឹសុ។ តតោ សោតាបន្នានំ វិសយំ អតិក្កមិត្វា សកទាគាមិមគ្គេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សោតាបន្នា តុណ្ហី អហេសុំ, សកទាគាមិនោវ កថយឹសុ។ តេសម្បិ វិសយំ អតិក្កមិត្វា អនាគាមិមគ្គេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សកទាគាមិនោ តុណ្ហី អហេសុំ, អនាគាមិនោវ កថយឹសុ។ តេសម្បិ វិសយំ អតិក្កមិត្វា អរហត្តមគ្គេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ អនាគាមិនោ តុណ្ហី អហេសុំ, អរហន្តាវ កថយឹសុ។ តតោ ហេដ្ឋិមកោដិតោ បដ្ឋាយ អភិញ្ញាតេ អភិញ្ញាតេ សាវកេ បុច្ឆិ, តេ អត្តនោ អត្តនោ បដិសម្ភិទាវិសយេ ឋត្វា កថយឹសុ។ អថ មហាមោគ្គល្លានំ បុច្ឆិ , សេសសាវកា តុណ្ហី អហេសុំ, ថេរោវ កថេសិ។ តស្សាបិ វិសយំ អតិក្កមិត្វា សារិបុត្តត្ថេរស្ស វិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ មហាមោគ្គល្លានោ តុណ្ហី អហោសិ, សារិបុត្តត្ថេរោវ កថេសិ។ ថេរស្សាបិ វិសយំ អតិក្កមិត្វា ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ ធម្មសេនាបតិ អាវជ្ជេន្តោបិ បស្សិតុំ ន សក្កោតិ, បុរត្ថិមបច្ឆិមុត្តរទក្ខិណា ចតស្សោ ទិសា ចតស្សោ អនុទិសាតិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ បញ្ហុប្បត្តិដ្ឋានំ សល្លក្ខេតុំ នាសក្ខិ។

សត្ថា ថេរស្ស កិលមនភាវំ ជានិត្វា “សារិបុត្តោ កិលមតិ, នយមុខមស្ស ទស្សេស្សាមី”តិ “អាគមេហិ ត្វំ, សារិបុត្តា”តិ វត្វា “នាយំ តុយ្ហំ វិសយោ បញ្ហោ, ពុទ្ធានំ ឯស វិសយោ សព្ពញ្ញូនំ យសស្សីន”ន្តិ ពុទ្ធវិសយភាវំ អាចិក្ខិត្វា “ភូតមិទន្តិ, សារិបុត្ត, សមនុបស្សសី”តិ អាហ។ ថេរោ “ចតុមហាភូតិកកាយបរិគ្គហំ មេ ភគវា អាចិក្ខតី”តិ ញត្វា “អញ្ញាតំ ភគវា, អញ្ញាតំ សុគតា”តិ អាហ។ ឯតស្មិំ ឋានេ អយំ កថា ឧទបាទិ – មហាបញ្ញោ វត, ភោ, សារិបុត្តត្ថេរោ, យត្រ ហិ នាម សព្ពេហិ អនញ្ញាតំ បញ្ហំ កថេសិ, ពុទ្ធេហិ ច ទិន្ននយេ ឋត្វា ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហំ កថេសិ, ឥតិ ថេរស្ស បញ្ញានុភាវោ យត្តកំ ឋានំ ពុទ្ធានំ កិត្តិសទ្ទេន ឱត្ថដំ, សព្ពំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា គតោតិ ឯវំ តាវ ថេរោ **អដ្ឋុប្បត្តិតោ** មហាបញ្ញតាយ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ។

កថំ **អាគមនតោ**? ឥមិស្សាយេវ ហិ អដ្ឋុប្បត្តិយា សត្ថា អាហ – សារិបុត្តោ ន ឥទានេវ បញ្ញវា, អតីតេ បញ្ច ជាតិសតានិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វាបិ មហាបញ្ញោវ អហោសិ –

“យោ បព្ពជី ជាតិសតានិ បញ្ច,
បហាយ កាមានិ មនោរមានិ;
តំ វីតរាគំ សុសមាហិតិន្ទ្រិយំ,
បរិនិព្ពុតំ វន្ទថ សារិបុត្ត”ន្តិ។

ឯវំ បព្ពជ្ជំ ឧបព្រូហយមានោ ឯកស្មិំ សមយេ ពារាណសិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ។ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ “បព្ពជិត្វា ឯកំ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ តស្មិំ កាលេ ពោធិសត្តោបិ កាសិរដ្ឋេ ឧទិច្ចព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឧគ្គហិតសិប្បោ កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា កសិណបរិកម្មំ កត្វា បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាហារោ ហិមវន្តប្បទេសេ វសតិ។ សោបិ មាណវោ និក្ខមិត្វា តស្សេវ សន្តិកេ បព្ពជិ។ បរិវារោ មហា អហោសិ បញ្ចសតមត្តា ឥសយោ។

អថស្ស សោ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ ឯកទេសំ បរិសំ គហេត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថំ មនុស្សបថំ អគមាសិ។ តស្មិំ សមយេ ពោធិសត្តោ តស្មិំយេវ ហិមវន្តប្បទេសេ កាលំ អកាសិ។ កាលកិរិយសមយេវ នំ អន្តេវាសិកា សន្និបតិត្វា បុច្ឆឹសុ – “អត្ថិ តុម្ហេហិ កោចិ វិសេសោ អធិគតោ”តិ។ ពោធិសត្តោ “នត្ថិ កិញ្ចី”តិ វត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ អាភស្សរព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ សោ កិញ្ចាបិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនស្ស លាភី, ពោធិសត្តានំ បន អរូបាវចរេ បដិសន្ធិ នាម ន ហោតិ។ កស្មា? អភព្ពដ្ឋានត្តា។ ឥតិ សោ អរូបសមាបត្តិលាភី សមានោបិ រូបាវចរេ និព្ពត្តិ។ អន្តេវាសិកាបិស្ស “អាចរិយោ ‘នត្ថិ កិញ្ចី’តិ អាហ, មោឃា តស្ស កាលកិរិយា”តិ ន កិញ្ចិ សក្ការសម្មានំ អកំសុ។ អថ សោ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ អតិក្កន្តេ វស្សាវាសេ អាគន្ត្វា “កហំ អាចរិយោ”តិ បុច្ឆិ។ កាលំ កតោតិ។ អបិ នុ អាចរិយេន លទ្ធគុណំ បុច្ឆិត្ថាតិ? អាម បុច្ឆិម្ហាតិ។ កឹ វទេតីតិ? នត្ថិ កិញ្ចីតិ។ មយម្បិ “អាចរិយេន លទ្ធគុណោ នាម នត្ថី”តិ នាស្ស សក្ការសម្មានំ ករិម្ហាតិ។ តុម្ហេ ភាសិតស្ស អត្ថំ ន ជានិត្ថ, អាចរិយោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនស្ស លាភីតិ។

អថ តេ ជេដ្ឋន្តេវាសិកស្ស កថំ ន សទ្ទហឹសុ។ សោ បុនប្បុនំ កថេន្តោបិ សទ្ទហាបេតុំ នាសក្ខិ។ អថ ពោធិសត្តោ អាវជ្ជមានោ “អន្ធពាលោ មហាជនោ មយ្ហំ ជេដ្ឋន្តេវាសិកស្ស កថំ ន គណ្ហាតិ, ឥមំ ការណំ បាកដំ ករិស្សាមី”តិ ព្រហ្មលោកតោ ឱតរិត្វា អស្សមបទមត្ថកេ ឋិតោ អាកាសគតោវ ជេដ្ឋន្តេវាសិកស្ស បញ្ញានុភាវំ វណ្ណេត្វា ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“បរោសហស្សម្បិ សមាគតានំ,
កន្ទេយ្យុំ តេ វស្សសតំ អបញ្ញា;
ឯកោវ សេយ្យោ បុរិសោ សបញ្ញោ,
យោ ភាសិតស្ស វិជានាតិ អត្ថ”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១០១);

ឯវំ ឥសិគណំ សញ្ញាបេត្វា ពោធិសត្តោ ព្រហ្មលោកមេវ គតោ។ សេសឥសិគណោបិ អបរិហីនជ្ឈានោ ហុត្វា កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ ជាតោ។ តត្ថ ពោធិសត្តោ សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ, ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ សារិបុត្តត្ថេរោ ជាតោ, សេសា ឥសយោ ពុទ្ធបរិសា ជាតាតិ ឯវំ អតីតេបិ សារិបុត្តោ មហាបញ្ញោវ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ ជានិតុំ សមត្ថោតិ វេទិតព្ពោ។

ឥទមេវ ច បុថុជ្ជនបញ្ហកំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា –

“បរោសតញ្ចេបិ សមាគតានំ,
ឈាយេយ្យុំ តេ វស្សសតំ អបញ្ញា;
ឯកោវ សេយ្យោ បុរិសោ សបញ្ញោ,
សោ ភាសិតស្ស វិជានាតិ អត្ថ”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១០១) –

ឥមម្បិ ជាតកំ កថេសិ។ តស្ស បុរិមជាតកេ វុត្តនយេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អបរម្បិ ឥទមេវ បុថុជ្ជនបញ្ហកំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា –

“យេ សញ្ញិនោ តេបិ ទុគ្គតា, យេបិ អសញ្ញិនោ តេបិ ទុគ្គតា;
ឯតំ ឧភយំ វិវជ្ជយ, តំ សមាបត្តិសុខំ អនង្គណ”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១៣៤) –

ឥមំ អនង្គណជាតកំ កថេសិ។ ឯត្ថ ច អាចរិយោ កាលំ ករោន្តោ អន្តេវាសិកេហិ បុច្ឆិតោ “នេវសញ្ញី នាសញ្ញី”តិ អាហ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អបរម្បិ ឥទមេវ បុថុជ្ជនបញ្ហកំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា –

“ចន្ទាភំ សូរិយាភញ្ច, យោធ បញ្ញាយ គាធតិ;
អវិតក្កេន ឈានេន, ហោតិ អាភស្សរូបគោ”តិ។ (ជា. ១.១.១៣៥) –

ឥទំ ចន្ទាភជាតកំ កថេសិ។ ឯត្ថាបិ អាចរិយោ កាលំ ករោន្តោ អន្តេវាសិកេហិ បុច្ឆិតោ “ឱទាតកសិណំ ចន្ទាភំ នាម, បីតកសិណំ សូរិយាភំ នាមាតិ តំ ឧភយំ យោ បញ្ញាយ គាធតិ បវិសតិ បក្ខន្ទតិ, សោ អវិតក្កេន ទុតិយជ្ឈានេន អាភស្សរូបគោ ហោតិ, តាទិសោ អហ”ន្តិ សន្ធាយ – “ចន្ទាភំ សូរិយាភ”ន្តិ អាហ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ឥទមេវ ច បុថុជ្ជនបញ្ហកំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា –

“អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, យថា ឥច្ឆិំ តថា អហុ។

“អាសីសេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, ឧទកា ថលមុព្ភតំ។

“វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;

បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, យថា ឥច្ឆឹ តថា អហុ។

“វាយមេថេវ បុរិសោ, ន និព្ពិន្ទេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បស្សាមិ វោហំ អត្តានំ, ឧទកា ថលមុព្ភតំ។

“ទុក្ខូបនីតោបិ នរោ សបញ្ញោ,
អាសំ ន ឆិន្ទេយ្យ សុខាគមាយ;
ពហូ ហិ ផស្សា អហិតា ហិតា ច,
អវិតក្កិតា មច្ចុមុបព្ពជន្តិ។

“អចិន្តិតម្បិ ភវតិ, ចិន្តិតម្បិ វិនស្សតិ;
ន ហិ ចិន្តាមយា ភោគា, ឥត្ថិយា បុរិសស្ស វា។

“សរភំ គិរិទុគ្គស្មឹ, យំ ត្វំ អនុសរី បុរេ;
អលីនចិត្តស្ស តុវំ, វិក្កន្តមនុជីវសិ។

“យោ តំ វិទុគ្គា នរកា សមុទ្ធរិ,
សិលាយ យោគ្គំ សរភោ ករិត្វា;
ទុក្ខូបនីតំ មច្ចុមុខា បមោចយិ,
អលីនចិត្តំ ត មិគំ វទេសិ។

“កឹ ត្វំ នុ តត្ថេវ តទា អហោសិ,
ឧទាហុ តេ កោចិ នំ ឯតទក្ខា;
វិវដ្ដច្ឆទ្ទោ នុសិ សព្ពទស្សី,
ញាណំ នុ តេ ព្រាហ្មណ ភឹសរូបំ។

“ន ចេវហំ តត្ថ តទា អហោសឹ,
ន ចាបិ មេ កោចិ នំ ឯតទក្ខា;
គាថាបទានញ្ច សុភាសិតានំ,
អត្ថំ តទានេន្តិ ជនិន្ទ ធីរា”តិ។ (ជា. ១.១៣.១៣៤-១៤៣) –

ឥមំ តេរសនិបាតេ សរភជាតកញ្ច កថេសិ។ ឥមានិ បន បញ្ចបិ ជាតកានិ អតីតេបិ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ មយ្ហំ បុត្តោ ជានាតីតិ សត្ថារា ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរស្ស បញ្ញានុភាវប្បកាសនត្ថមេវ កថិតានីតិ ឯវំ អាគមនតោបិ ថេរោ មហាបញ្ញតាយ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ។

កថំ **ចិណ្ណវសិតោ**តិ? ចិណ្ណំ កិរេតំ ថេរស្ស ចតុបរិសមជ្ឈេ ធម្មំ កថេន្តោ ចត្តារិ សច្ចានិ អមុញ្ចិត្វា កថេតីតិ ឯវំ ចិណ្ណវសិតោបិ ថេរោ មហាបញ្ញតាយ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ។

កថំ **គុណាតិរេកតោ**តិ? ឋបេត្វា ហិ ទសពលំ អញ្ញោ កោចិ ឯកសាវកោបិ មហាបញ្ញតាយ ធម្មសេនាបតិនា សទិសោ នាម នត្ថីតិ ឯវំ គុណាតិរេកតោបិ ថេរោ មហាបញ្ញតាយ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ។

យថា ច សារិបុត្តត្ថេរោ, ឯវំ **មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោបិ** សព្ពេហេវ ចតូហិបិ ឥមេហិ ការណេហិ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ។ កថំ? ថេរោ ហិ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ នន្ទោបនន្ទសទិសម្បិ នាគរាជានំ ទមេសីតិ ឯវំ តាវ អដ្ឋុប្បត្តិតោ លភិ។ ន បនេស ឥទានេវ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ, អតីតេ បញ្ច ជាតិសតានិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតោបិ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ អហោសីតិ។

“យោ បព្ពជី ជាតិសតានិ បញ្ច,
បហាយ កាមានិ មនោរមានិ;
តំ វីតរាគំ សុសមាហិតិន្ទ្រិយំ,
បរិនិព្ពុតំ វន្ទថ មោគ្គល្លាន”ន្តិ។ –

ឯវំ អាគមនតោបិ លភិ។ ចិណ្ណំ ចេតំ ថេរស្ស និរយំ គន្ត្វា អត្តនោ ឥទ្ធិពលេន និរយសត្តានំ អស្សាសជននត្ថំ សីតំ អធិដ្ឋាយ ចង្កមនត្ថំ បទុមំ មាបេត្វា បទុមកណ្ណិកាយំ និសីទិត្វា ធម្មកថំ កថេតិ, ទេវលោកំ គន្ត្វា ទេវសង្ឃំ កម្មគតី ជានាបេត្វា សច្ចកថំ កថេតីតិ ឯវំ ចិណ្ណវសិតោ លភិ។ បបេត្វា ច សម្មាសម្ពុទ្ធំ អញ្ញោ សាវកោ មហាមោគ្គល្លានោ វិយ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ នត្ថីតិ ឯវំ គុណាតិរេកតោ លភិ។

យថា ចេស, ឯវំ **មហាកស្សបត្ថេរោបិ** សព្ពេហេវិមេហិ ការណេហិ ឯតទគ្គដ្ឋានំ លភិ។ កថំ? សម្មាសម្ពុទ្ធោ ហិ ថេរស្ស តិគាវុតំ មគ្គំ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តីហិ ឱវាទេហិ ឧបសម្បាទេត្វា ចីវរំ បរិវត្តេត្វា អទាសិ។ តស្មិំ សមយេ មហាបថវី ឧទកបរិយន្តំ កត្វា កម្បិ, មហាជនស្ស អព្ភន្តរេ ថេរស្ស កិត្តិសទ្ទោ អជ្ឈោត្ថរិត្វា គតោ។ ឯវំ អដ្ឋុប្បត្តិតោ លភិ។ ន ចេស ឥទានេវ ធុតធរោ, អតីតេ បញ្ច ជាតិសតានិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតោបិ ធុតធរោវ អហោសិ។

> “យោ បព្ពជី ជាតិសតានិ បញ្ច,
> បហាយ កាមានិ មនោរមានិ;
> តំ វីតរាគំ សុសមាហិតិន្ទ្រិយំ,
> បរិនិព្ពុតំ វន្ទថ មហាកស្សប”ន្តិ។ –

ឯវំ អាគមនតោបិ លភិ។ ចិណ្ណំ ចេតំ ថេរស្ស ចតុបរិសមជ្ឈគតោ ធម្មំ កថេន្តោ ទស កថាវត្ថូនិ អវិជហិត្វាវ កថេតីតិ ឯវំ ចិណ្ណវសិតោ លភិ។ បបេត្វា ច សម្មាសម្ពុទ្ធំ អញ្ញោ សាវកោ តេរសហិ ធុតគុណេហិ មហាកស្សបសទិសោ នត្ថីតិ ឯវំ គុណាតិរេកតោ លភិ ។ ឥមិនាវ និយាមេន តេសំ តេសំ ថេរានំ យថាលាភតោ គុណេកិត្តេតុំ វដ្ដតិ។

គុណវសេនេវ ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ យថា នាម រាជា ចក្កវត្តី ចក្ករតនានុភាវេន ចក្កវាឡគព្ភេ រជ្ជសិរិំ បត្វា “បត្តព្ពំ មេ បត្តំ, កិំ មេ ឥទានិ មហាជនេន ឱលោកិតេនា”តិ ន អប្បោស្សុក្កោ ហុត្វា រជ្ជសិរិំយេវ អនុភោតិ, កាលេន បន កាលំ វិនិច្ឆយដ្ឋានេ និសីទិត្វា និគ្គហេតព្ពេ និគ្គណ្ហាតិ, បគ្គហេតព្ពេ បគ្គណ្ហាតិ, ឋានន្តរេសុ ច បបេតព្ពយុត្តកេ ឋានន្តរេសុ បបេតិ, ឯវមេវំ មហាពោធិមណ្ឌេ អធិគតស្ស សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស អានុភាវេន អនុប្បត្តធម្មរជ្ជោ ធម្មរាជាបិ “កិំ មេ ឥទានិ លោកេន ឱលោកិតេន, អនុត្តរំ ផលសមាបត្តិសុខំ អនុភវិស្សាមី”តិ អប្បោស្សុក្កតំ អនាបជ្ជិត្វា ចតុបរិសមជ្ឈេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ អដ្ឋង្គសមន្នាគតំ ព្រហ្មស្សរំ និច្ឆារេត្វា ធម្មំ ទេសយមានោ និគ្គហេតព្ពយុត្តេ កណ្ហធម្មេ បុគ្គលេ សិនេរុបាទេ បក្ខិបន្តោ វិយ អបាយភយសន្តជ្ជនេន និគ្គហេត្វា បគ្គហេតព្ពយុត្តេ កល្យាណធម្មេ បុគ្គលេ ឧក្ខិបិត្វា ភវគ្គេ និសីទាបេន្តោ វិយ បគ្គណ្ហិត្វា ឋានន្តរេសុ បបេតព្ពយុត្តកេ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរាទយោ សាវកេ យាថាវសរសគុណវសេនេវ ឋានន្តរេសុ បបេន្តោ **ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ រត្តញ្ញូនំ, យទិទំ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ**តិអាទិមាហ។

អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរវត្ថុ

តត្ថ **ឯតទគ្គ**ន្តិ បទំ វុត្តត្ថមេវ។ **រត្តញ្ញូន**ន្តិ រត្តិយោ ជានន្តានំ។ បបេត្វា ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អញ្ញោ សាវកោ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរតោ បឋមតរំ បព្ពជិតោ នាម នត្ថីតិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ថេរោ ចិរកាលំ រត្តិយោ ជានាតីតិ រត្តញ្ញូ។ សព្ពបឋមំ ធម្មស្ស បដិវិទ្ធត្តា យទា តេន ធម្មោ បដិវិទ្ធោ, ចិរកាលតោ បដ្ឋាយ តំ រត្តិំ ជានាតីតិបិ រត្តញ្ញូ។ អបិច ខីណាសវានំ រត្តិទិវសបរិច្ឆេទោ បាកដោវ ហោតិ, អយញ្ច បឋមខីណាសវោតិ ឯវម្បិ រត្តញ្ញូនំ សាវកានំ អយមេវ អគ្គោ បុរិមកោដិភូតោ សេដ្ឋោ។ តេន វុត្តំ – “រត្តញ្ញូនំ យទិទំ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ”តិ។

ឯត្ថ ច **យទិទ**ន្តិ និបាតោ, តស្ស ថេរំ អវេក្ខិត្វា យោ ឯសោតិ, អគ្គសទ្ទំ អវេក្ខិត្វា យំ ឯតន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ**តិ ញាតកោណ្ឌញ្ញោ បដិវិទ្ធកោណ្ឌញ្ញោ។ តេនេវាហ – “អញ្ញាសិ វត, ភោ, កោណ្ឌញ្ញោ, អញ្ញាសិ វត, ភោ, កោណ្ឌញ្ញោតិ។ ឥតិ ហិទំ អាយស្មតោ កោណ្ឌញ្ញស្ស អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ ត្វេវ នាមំ អហោសី”តិ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៧)។

អយំ បន ថេរោ កតរពុទ្ធកាលេ បុព្ពបត្ថនំ អភិនីហារំ អកាសិ, កទា បព្ពជិតោ, កទានេន បឋមំ ធម្មោ អធិគតោ, កទា ឋានន្តរេ ឋបិតោតិ ឥមិនា នយេន សព្ពេសុបិ ឯតទគ្គេសុ បញ្ហាកម្មំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ឥមស្ស តាវ ថេរស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ បទុមុត្តរោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧទបាទិ, តស្ស បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស មហាពោធិបល្លង្កតោ ឧដ្ឋហន្តស្ស មហាបថវិយំ ឋបេតុំ បាទេ ឧក្ខិត្តមត្តេ បាទសម្បដិច្ឆនត្ថំ មហន្តំ បទុមបុប្ផំ ឧគ្គញ្ឆិ, តស្ស ធុរបត្តានិ នវុតិហត្ថានិ ហោន្តិ, កេសរំ តីសហត្ថំ, កណ្ណិកា ទ្វាទសហត្ថា, បាទេន បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ ឯកាទសហត្ថំ។ តស្ស បន ភគវតោ សរីរំ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ។ តស្ស បទុមកណ្ណិកាយ ទក្ខិណបាទេ បតិដ្ឋហន្តេ មហាតុម្ពមត្តា រេណុ ឧគ្គន្ត្វា សរីរំ ឱកិរមានា ឱតរិ, វាមបាទស្ស ឋបនកាលេបិ តថារូបំយេវ បទុមំ ឧគ្គន្ត្វា បាទំ សម្បដិច្ឆិ។ តតោបិ ឧគ្គន្ត្វា វុត្តប្បមាណាវ រេណុ សរីរំ ឱកិរិ។ តំ បន រេណុំ អភិភវមានា តស្ស ភគវតោ សរីរប្បភា និក្ខមិត្វា យន្តនាឡិកាយ វិស្សដ្ឋសុវណ្ណរសធារា វិយ សមន្តា ទ្វាទសយោជនដ្ឋានំ ឯកោភាសំ អកាសិ។ តតិយបាទុទ្ធរណកាលេ បឋមុគ្គតំ បទុមំ អន្តរធាយិ, បាទសម្បដិច្ឆនត្ថំ អញ្ញំ នវំ បទុមំ ឧគ្គញ្ឆិ។ ឥមិនាវ និយាមេន យត្ថ យត្ថ គន្តុកាមោ ហោតិ, តត្ថ តត្ថាបិ មហាបទុមំ ឧគ្គច្ឆតិ។ តេនេវស្ស “បទុមុត្តរសម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ នាមំ អហោសិ។

ឯវំ សោ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ មហាជនស្ស សង្គហត្ថាយ គាមនិគមរាជធានីសុ ភិក្ខាយ ចរន្តោ ហំសវតីនគរំ សម្បាបុណិ ។ តស្ស អាគតភាវំ សុត្វា បិតា មហារាជា បច្ចុគ្គមនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស ធម្មកថំ កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ កេចិ សោតាបន្នា កេចិ សកទាគាមី កេចិ អនាគាមី កេចិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ រាជា ស្វាតនាយ ទសពលំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ កាលំ អារោចាបេត្វា ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារស្ស ភគវតោ សកនិវេសនេ មហាទានំ អទាសិ។ សត្ថា ភត្តានុមោទនំ កត្វា វិហារមេវ គតោ។ តេនេវ និយាមេន បុនទិវសេ នាគរា, បុនទិវសេ រាជាតិ ទីឃមទ្ធានំ ទានំ អទំសុ។

តស្មឹ កាលេ អយំ ថេរោ ហំសវតីនគរេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តោ។ ឯកទិវសំ ពុទ្ធានំ ធម្មទេសនាកាលេ ហំសវតីនគរវាសិនោ គន្ធមាលាទិហត្ថេ យេន ពុទ្ធោ, យេន ធម្មោ, យេន សង្ឃោ, តន្និន្នេ តប្បោណេ តប្បព្ភារេ គច្ឆន្តេ ទិស្វា តេន មហាជនេន សទ្ធឹ ធម្មទេសនដ្ឋានំ អគមាសិ។ តស្មិញ្ច សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា អត្តនោ សាសនេ បឋមំ បដិវិទ្ធធម្មំ ឯកំ ភិក្ខុំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សោ កុលបុត្តោ តំ ការណំ សុត្វា “មហា វតាយំ ភិក្ខុ, ឋបេត្វា កិរ ពុទ្ធំ អញ្ញោ ឥមិនា បឋមតរំ បដិវិទ្ធធម្មោ នាម នត្ថិ។ អហោ វតាហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បឋមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈនសមត្ថោ ភវេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ទេសនាបរិយោសានេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេសិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។

សោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា សកនិវេសនំ គន្ត្វា សព្ពរត្តឹ ពុទ្ធានំ និសជ្ជនដ្ឋានំ គន្ធទាមមាលាទាមាទីហិ អលង្ករិត្វា បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បដិយាទាបេត្វា តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន សកនិវេសនេ ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារស្ស ភគវតោ វិចិត្រយាគុខជ្ជកបរិវារំ នានារសសូបព្យញ្ជនំ គន្ធសាលិភោជនំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តិចីវរបហោនកេ វត្ថបដ្ដេ តថាគតស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា ចិន្តេសិ – “នាហំ បរិត្តកស្ស ឋានស្សត្ថាយ ចរាមិ, មហន្តំ ឋានំ បត្ថេន្តោ ចរាមិ, ន ខោ បន សក្កា ឯកមេវ ទិវសំ ទានំ ទត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេតុ”ន្តិ “អនុបដិបាដិយា សត្ត ទិវសានិ មហាទានំ ទត្វា បត្ថេស្សាមី”តិ។ សោ តេនេវ និយាមេន សត្ត ទិវសានិ មហាទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ទុស្សកោដ្ឋាគារំ វិវរាបេត្វា ឧត្តមសុខុមវត្ថំ ពុទ្ធានំ បាទមូលេ ឋបេត្វា ភិក្ខុសតសហស្សំ តិចីវរេន អច្ឆាទេត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, យោ តុម្ហេហិ ឥតោ សត្តទិវសមត្ថកេ ភិក្ខុ ឯតទគ្គេ ឋបិតោ, អហម្បិ សោ ភិក្ខុ វិយ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា បឋមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ សមត្ថោ ភវេយ្យ”ន្តិ វត្វា សត្ថុ បាទមូលេ សីសំ កត្វា និបជ្ជិ។

សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា “ឥមិនា កុលបុត្តេន មហាអធិការោ កតោ, សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឯតស្ស អយំ បត្ថនា នោ”តិ អនាគតំសញាណំ បេសេត្វា អាវជ្ជេន្តោ “សមិជ្ឈិស្សតី”តិ បស្សិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ អតីតំ វា អនាគតំ វា បច្ចុប្បន្នំ វា អារព្ភ អាវជ្ជេន្តានំ អាវរណំ នាម នត្ថិ, អនេកកប្បកោដិសតសហស្សន្តរម្បិ ច អតីតំ វា អនាគតំ វា ចក្កវាឡសហស្សន្តរម្បិ ច បច្ចុប្បន្នំ វា អាវជ្ជនបដិពទ្ធមេវ មនសិការបដិពទ្ធមេវ ហោតិ។ ឯវំ អប្បដិវត្តិយេន ញាណេន សោ ភគវា ឥទំ អទ្ទស – “អនាគតេ សតសហស្សកប្បបរិយោសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តទា ឥមស្ស បត្ថនា សមិជ្ឈិស្សតី”តិ។ អថ នំ ឯវមាហ – “អម្ភោ, កុលបុត្ត, អនាគតេ សតសហស្សកប្បបរិយោសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតិ , ត្វំ តស្ស បឋមកធម្មទេសនាយ តេបរិវដ្ដធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តបរិយោសានេ អដ្ឋារសហិ ព្រហ្មកោដីហិ សទ្ធឹ សហស្សនយសម្បន្នេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សសី”តិ។

ឥតិ សត្ថា តំ កុលបុត្តំ ព្យាករិត្វា ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សានិ ទេសេត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ តស្ស បរិនិព្ពុតស្ស សរីរំ សុវណ្ណក្ខន្ធោ វិយ ឯកគ្ឃនំ អហោសិ, សរីរចេតិយំ បនស្ស ព្ពេធេន សត្តយោជនិកំ អកំសុ។ ឥដ្ឋកា សុវណ្ណមយា អហេសុំ, ហរិតាលមនោសិលាយ មត្តិកាកិច្ចំ, តេលេន ឧទកកិច្ចំ

សាធយិំសុ។ ពុទ្ធានំ ធរមានកាលេ សរីរប្បភា ទ្វាទសយោជនិកំ ផរិ, បរិនិព្ពុតានំ បន តេសំ រស្មិ និក្ខមិត្វា សមន្តា យោជនសតំ អវត្ថរិ។

អយំ សេដ្ឋិ ពុទ្ធានំ សរីរចេតិយំ បរិវារេត្វា សហស្សរតនគ្ឃិយានិ ការេសិ។ ចេតិយបតិដ្ឋាបនទិវសេ អន្តោចេតិយេ រតនឃរំ ការេសិ។ សោ វស្សសតសហស្សំ មហន្តំ ទានាទិមយំ កល្យាណកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវបុរេ និព្ពត្តិ។ តស្ស ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តស្សេវ នវនវុតិ កប្បសហស្សានិ នវ កប្បសតានិ នវ ច កប្បា សមតិក្កន្តា។ ឯត្តកស្ស កាលស្ស អច្ចយេន ឥតោ ឯកនវុតិកប្បមត្ថកេ អយំ កុលបុត្តោ ពន្ធុមតីនគរស្ស ទ្វារសមីបេ គាមេ កុដុម្ពិយគេហេ និព្ពត្តោ។ តស្ស **មហាកាលោ**តិ នាមំ អហោសិ, កនិដ្ឋភាតា បនស្ស ចូឡកាលោ នាម។

តស្មិំ សមយេ វិបស្សី ពោធិសត្តោ តុសិតបុរា ចវិត្វា ពន្ធុមតីនគរេ ពន្ធុមស្ស រញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ និព្ពត្តោ។ អនុក្កមេន សព្ពញ្ញុតំ បត្វា ធម្មទេសនត្ថាយ មហាព្រហ្មុនា អាយាចិតោ “កស្ស នុ ខោ បឋមំ ធម្មំ ទេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ កនិដ្ឋំ ខណ្ឌំ នាម រាជកុមារំ តិស្សញ្ច បុរោហិតបុត្តំ “បឋមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ សមត្ថា”តិ ទិស្វា “តេសញ្ច ធម្មំ ទេសេស្សាមិ, បិតុ ច សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ ពោធិមណ្ឌតោ អាកាសេនេវ អាគន្ត្វា ខេមេ មិគទាយេ ឱតិណ្ណោ តេ បក្កោសាបេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ តេ ទ្វេបិ ជនា ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សេហិ សទ្ធិំ អរហត្តផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។

អថាបរេបិ ពោធិសត្តកាលេ អនុបព្ពជិតា ចតុរាសីតិសហស្សា កុលបុត្តា តំ បវត្តិំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា ធម្មទេសនំ សុត្វា អរហត្តផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។ សត្ថា តំ តត្ថេវ ខណ្ឌត្ថេរំ អគ្គសាវកដ្ឋានេ, តិស្សត្ថេរំ ទុតិយសាវកដ្ឋានេ ឋបេសិ។ រាជាបិ តំ បវត្តិំ សុត្វា “បុត្តំ បស្សិស្សាមី”តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា ធម្មទេសនំ សុត្វា តីសុ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។

សោ បាសាទវរគតោ និសីទិត្វា ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ជេដ្ឋបុត្តោ និក្ខមិត្វា ពុទ្ធោ ជាតោ, ទុតិយបុត្តោ មេ អគ្គសាវកោ, បុរោហិតបុត្តោ ទុតិយសាវកោ។ ឥមេ ច អវសេសភិក្ខូ គិហិកាលេបិ មយ្ហំ បុត្តមេវ បរិវារេត្វា វិចរិំសុ, ឥមេ បុព្ពេបិ ទានិបិ មយ្ហមេវ ភារា, អហមេវ តេ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, អញ្ញេសំ ឱកាសំ ន ទស្សាមី”តិ។ វិហារទ្វារកោដ្ឋកតោ បដ្ឋាយ យាវ រាជគេហទ្វារា ឧភោសុ បស្សេសុ ខទិរបាការំ ការេត្វា វត្ថេហិ បដិច្ឆាទាបេត្វា ឧបរិ សុវណ្ណតារកវិចិត្តំ សមោលម្ពិតតាលក្ខន្ធមត្តវិវិធបុប្ផទាមវិតានំ ការេត្វា ហេដ្ឋាភូមិ វិចិត្តត្ថរណេហិ សន្ថរាបេត្វា អន្តោ ឧភោសុ បស្សេសុ មាលាគច្ឆកេសុ បុណ្ណឃដេ សកលមគ្គវាសត្ថាយ ច គន្ធន្តរេសុ បុប្ផានិ បុប្ផន្តរេសុ គន្ធេ ច ឋបាបេត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចាបេសិ។ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អន្តោសាណិយាវ រាជគេហំ គន្ត្វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ បច្ចាគច្ឆតិ។ អញ្ញោ កោចិ ទដ្ឋុម្បិ ន លភតិ, កុតោ បន ភិក្ខំ វា ទាតុំ បូជំ វា កាតុំ។

នាគរា ចិន្តេសុំ – “អជ្ជ សត្ថុ លោកេ ឧប្បន្នស្ស សត្តមាសាធិកានិ សត្ត សំវច្ឆរានិ, មយញ្ច ទដ្ឋុម្បិ ន លភាម, បគេវ ភិក្ខំ វា ទាតុំ បូជំ វា កាតុំ ធម្មំ វា សោតុំ។ រាជា ‘មយ្ហំ ឯវ ពុទ្ធោ, មយ្ហំ ធម្មោ, មយ្ហំ សង្ឃោ’តិ មមាយិត្វា សយមេវ ឧបដ្ឋហតិ។ សត្ថា ច ឧប្បជ្ជមានោ សទេវកស្ស លោកស្ស អត្ថាយ ឧប្បន្នោ, ន រញ្ញោយេវ អត្ថាយ។ ន ហិ រញ្ញោយេវ និរយោ ឧណ្ហោ, អញ្ញេសំ នីលុប្បលវនសទិសោ។ តស្មា រាជានំ ឯវំ វទាម ‘សចេ នោ សត្ថារំ ទេតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ ទេតិ, រញ្ញា សទ្ធិំ យុជ្ឈិត្វា សង្ឃំ គហេត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោម។ ន សក្កា ខោ បន សុទ្ធនាគរេហេវ ឯវំ កាតុំ, ឯកំ ជេដ្ឋកបុរិសម្បិ គណ្ហាមា’”តិ សេនាបតិំ ឧបសង្កមិត្វា តស្ស តមត្ថំ អារោចេត្វា “សាមិ កិំ អម្ហាកំ បក្ខោ ហោហិសិ, ឧទាហុ រញ្ញោ”តិ អាហំសុ។ សោ អាហ – “តុម្ហាកំ បក្ខោ ហោមិ, អបិច ខោ បន បឋមទិវសោ មយ្ហំ ទាតព្ពោ”តិ។ តេ សម្បដិច្ឆិំសុ។

សោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “នាគរា, ទេវ, តុម្ហាកំ កុបិតា”តិ អាហ។ កិមត្ថំ តាតាតិ? សត្ថារំ កិរ តុម្ហេវ ឧបដ្ឋហថ, អម្ហេ ន លភាមាតិ។ សចេ ឥទានិបិ លភន្តិ, ន កុប្បន្តិ។ អលភន្តា តុម្ហេហិ សទ្ធិំ យុជ្ឈិតុកាមា, ទេវាតិ។ យុជ្ឈាមិ, តាត, ន ភិក្ខុសង្ឃំ ទេមីតិ។ ទេវ, តុម្ហាកំ ទាសា តុម្ហេហិ សទ្ធិំ យុជ្ឈាមាតិ វទន្តិ, តុម្ហេ កំ គណ្ហិត្វា យុជ្ឈិស្សថាតិ? ននុ ត្វំ សេនាបតីតិ? នាគរេហិ វិនា អសមត្ថោ អហំ, ទេវាតិ។ តតោ រាជា “ពលវន្តោ នាគរា, សេនាបតិបិ តេសំយេវ បក្ខោ”តិ ញត្វា “អញ្ញានិ សត្តមាសាធិកានិ សត្ត សំវច្ឆរានិ មយ្ហំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទេន្តូ”តិ អាហ។ នាគរា ន សម្បដិច្ឆិំសុ។ រាជា “ឆព្ពស្សានិ បញ្ចវស្សានី”តិ ឯវំ ហាបេត្វា អញ្ញេ សត្ត ទិវសេ យាចិ ។ នាគរា “អតិកក្ខឡំ ទានិ រញ្ញា សទ្ធិំ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ អនុជានិំសុ។ រាជា សត្តមាសាធិកានំ សត្តន្នំ សំវច្ឆរានំ សជ្ជិតំ ទានមុខំ សត្តន្នមេវ ទិវសានំ សជ្ជេត្វា ឆ ទិវសេ កេសញ្ចិ អបស្សន្តានំយេវ ទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ នាគរេ បក្កោសាបេត្វា “សក្ខិស្សថ, តាតា, ឯវរូបំ ទានំ ទាតុ”ន្តិ អាហ។ តេបិ “ននុ អម្ហេយេវ និស្សាយេតំ ទេ

វស្ស ឧប្បន្ន”ន្តិ វត្វា “សត្ថិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ រាជា បិដ្ឋិហត្ថេន អស្សូនិ បុញ្ឆមានោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្សំ អញ្ញស្ស ភារំ អកត្វា យាវជីវំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមីតិ ចិន្តេសិំ, នាគរានំ ទានិ មេ អនុញ្ញាតំ, នាគរា ហិ ‘មយំ ទានំ ទាតុំ ន លភាមា’តិ ភគវា កុប្បន្តិ។ ស្វេវ បដ្ឋាយ តេសំ អនុគ្គហំ ករោថា”តិ អាហ។

អថ ទុតិយទិវសេ សេនាបតិ មហាទានំ អទាសិ។ តតោ នាគរា រញ្ញោ កតសក្ការតោ ឧត្តរិតរំ សក្ការសម្មានំ កត្វា ទានំ អទំសុ។ ឯតេនេវ និយាមេន សកលនគរស្ស បដិបាដិយា គតាយ ទ្វារគាមវាសិនោ សក្ការសម្មានំ សជ្ជយិំសុ។ មហាកាលកុដុម្ពិកោ ចូឡកាលំ អាហ – “ទសពលស្ស សក្ការសម្មានំ ស្វេវ អម្ហាកំ បាបុណាតិ, កីទិសំ សក្ការំ ករិស្សាមា”តិ? ត្វមេវ ភាតិក ជានាហីតិ។ សចេ មយ្ហំ រុចិយា ករោសិ, អម្ហាកំ សោឡសករីសមត្តេសុ ខេត្តេសុ គហិតគព្ភា សាលិយោ អត្ថិ។ សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា អាទាយ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆវិកំ បចាបេមាតិ។ ឯវំ កយិរមានេ កស្សចិ ឧបការោ ន ហោតិ, តស្មា នេតំ មយ្ហំ រុច្ចតីតិ។ សចេ ត្វំ ឯវំ ន ករោសិ, អហំ មយ្ហំ សន្តកំ មមាយិតុំ លភាមីតិ សោឡសករីសមត្តំ ខេត្តំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា អដ្ឋករីសដ្ឋានេ សីមំ ឋបេត្វា សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា អាទាយ អសម្ភិន្នេ ខីរេ បចាបេត្វា ចតុមធុរំ បក្ខិបិត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស អទាសិ។ កុដុម្ពិកស្ស ខោ គព្ភំ ផាលេត្វា គហិតគហិតដ្ឋានំ បុន បូរតិ។ បុថុកកាលេ បុថុកគ្គំ នាម អទាសិ, គាមវាសីហិ សទ្ធិំ អគ្គសស្សំ នាម អទាសិ, លាយនេ លាយនគ្គំ, វេណិករណេ វេណគ្គំ, កលាបាទីសុ កលាបគ្គំ ខលគ្គំ ខលភណ្ឌគ្គំ កោដ្ឋគ្គន្តិ។ ឯវំ សោ ឯកសស្សេវ នវ វារេ អគ្គទានំ អទាសិ។ តម្បិ សស្សំ អតិរេកំ ឧដ្ឋានសម្បន្នំ អហោសិ។

យាវ ពុទ្ធា ធរតិ, យាវ ច សង្ឃោ ធរតិ, ឯតេនេវ និយាមេន កល្យាណកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវេសុ ចេវ មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ ឯកនវុតិកប្បេ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា អម្ហាកំ សត្ថុ លោកេ ឧប្បន្នកាលេ កបិលវត្ថុនគរស្ស អវិទូរេ ទោណវត្ថុព្រាហ្មណគាមេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ **កោណ្ឌញ្ញមាណវោ**តិ នាមំ អកំសុ។ សោ វុឌ្ឍិមន្វាយ តយោ វេទេ ឧគ្គហេត្វា លក្ខណមន្តានំ បារំ អគមាសិ។ តេន សមយេន អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ តុសិតបុរា ចវិត្វា កបិលវត្ថុបុរេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ អដ្ឋុត្តរំ ព្រាហ្មណសតំ អហតវត្ថេហិ អច្ឆាទេត្វា អប្បោទកំ មធុបាយាសំ បាយេត្វា តេសំ អន្តរេ អដ្ឋ ជនេ ឧច្ចិនិត្វា មហាតលេ និសីទាបេត្វា អលង្កតបដិយត្តំ ពោធិសត្តំ ទុកូលចុម្ពដកេ និបជ្ជាបេត្វា លក្ខណបរិគ្គហណត្ថំ តេសំ សន្តិកំ អានយិំសុ។ ធុរាសនេ និសិន្នព្រាហ្មណោ មហាបុរិសស្ស សរីរសម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា ទ្វេ អង្គុលិយោ ឧក្ខិបិ។ ឯវំ បដិបាដិយា សត្ត ជនា ឧក្ខិបឹសុ។ តេសំ បន សព្ពនវកោ កោណ្ឌញ្ញមាណវោ, សោ ពោធិសត្តស្ស លក្ខណវរនិប្ផត្តឹ ឱលោកេត្វា “អគារមជ្ឈេ ឋានការណំ នត្ថិ, ឯកន្តេនេស វិវដ្ដច្ឆទោ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ឯកមេវ អង្គុលឹ ឧក្ខិបិ។ ឥតរេ បន សត្ត ជនា “សចេ អគារំ អជ្ឈាវសិស្សតិ, រាជា ភវិស្សតិ ចក្កវត្តី។ សចេ បព្ពជិស្សតិ, ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ទ្វេ គតិយោ ទិស្វា ទ្វេ អង្គុលិយោ ឧក្ខិបឹសុ។ អយំ បន កោណ្ឌញ្ញោ កតាធិការោ បច្ឆិមភវិកសត្តោ បញ្ញាយ ឥតរេ សត្ត ជនេ អភិភវិត្វា “ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតស្ស អគារមជ្ឈេ ឋានករណំ នាម នត្ថិ, និស្សំសយំ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ឯកមេវ គតឹ អទ្ទស, តស្មា ឯកំ អង្គុលឹ ឧក្ខិបិ។ តតោ ព្រាហ្មណា អត្តនោ ឃរានិ គន្ត្វា បុត្តេ អាមន្តយិំសុ – “តាតា, អម្ហេ មហល្លកា, សុទ្ធោទនមហារាជស្ស បុត្តំ សព្ពញ្ញុតប្បត្តំ មយំ សម្ភាវេយ្យាម វា នោ វា។ តុម្ហេ តស្មិំ កុមារេ សព្ពញ្ញុតំ បត្តេ តស្ស សាសនេ បព្ពជេយ្យាថា”តិ។

សុទ្ធោទនមហារាជាបិ ពោធិសត្តស្ស ធាតិយោ អាទឹ កត្វា បរិហារំ ឧបដ្ឋបេន្តោ ពោធិសត្តំ វុទ្ធឹ អាបាទេសិ។ មហាសត្តោបិ វុទ្ធិប្បត្តោ ទេវោ វិយ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា បរិបក្កេ ញាណេ កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ ទិស្វា រាហុលកុមារស្ស ជាតទិវសេ ឆន្នសហាយោ កណ្ឋកំ អារុយ្ហ ទេវតាហិ វិវដេន ទ្វារេន មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា តេនេវ រត្តិភាគេន តីណិ រជ្ជានិ អតិក្កមិត្វា អនោមានទីតីរេ បព្ពជិត្វា ឃដិការមហាព្រហ្មុនា អាភតេ អរហទ្ធជេ គហិតមត្តេយេវ វស្សសដ្ឋិកត្ថេរោ វិយ បាសាទិកេន ឥរិយាបថេន រាជគហំ បត្វា តត្ថ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បណ្ឌវបព្ពតច្ឆាយាយ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា រញ្ញោ មាគធេន រជ្ជសិរិយា និមន្តិយមានោបិ តំ បដិក្ខិបិត្វា អនុក្កមេន ឧរុវេលំ គន្ត្វា “រមណីយោ វត អយំ ភូមិភាគោ , អលំ វតិទំ កុលបុត្តស្ស បធានត្ថិកស្ស បធានាយា”តិ បធានាភិមុខំ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា តត្ថ វាសំ ឧបគតោ។

តេន សមយេន ឥតរេ សត្ត ព្រាហ្មណា យថាកម្មំ គតា, សព្ពទហរោ បន លក្ខណបរិគ្គាហកោ កោណ្ឌញ្ញមាណវោ អរោគោ។ សោ “មហាបុរិសោ បព្ពជិតោ”តិ សុត្វា តេសំ ព្រាហ្មណានំ បុត្តេ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “សិទ្ធត្ថកុមារោ កិរ បព្ពជិតោ។ សោ ហិ និស្សំសយំ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ។ សចេ តុម្ហាកំ បិតរោ អរោគា អស្សុ, អជ្ជ និក្ខមិត្វា បព្ពជេយ្យុំ។ សចេ តុម្ហេបិ ឥច្ឆថ, ឯថ មយំ តំ មហាបុរិសមនុបព្ពជិស្សាមា”តិ។ តេ សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ភវិតុំ នាសក្ខឹសុ។ តយោ ជនា ន បព្ពជឹសុ, កោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណំ ជេដ្ឋកំ កត្វា ឥតរេ ចត្តារោ បព្ពជឹសុ។ ឥមេ បញ្ច បព្ពជិត្វា គាមនិគមរាជធានីសុ ភិក្ខាយ ចរន្តា ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ អគមឹសុ។ តេ ឆព្ពស្សានិ

ពោធិសត្តេ មហាបធានំ បទហន្តេ “ឥទានិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ ឥទានិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ មហាសត្តំ ឧបដ្ឋហមានា សន្តិកាវចរាវស្សុ អហេសុំ។ យទា បន ពោធិសត្តោ ឯកតិលតណ្ឌុលាទីហិ វីតិនាមេន្តោបិ ទុក្ករការិកាយ អរិយធម្មបដិវេធស្ស អភាវំ ញត្វា ឱឡារិកំ អាហារំ អាហរិ, តទា តេ បក្កមិត្វា ឥសិបតនំ អគមំសុ។

អថ ពោធិសត្តោ ឱឡារិកាហារបរិភោគេន ឆវិមំសលោហិតបារិបូរិំ កត្វា វិសាខបុណ្ណមទិវសេ សុជាតាយ ទិន្នំ វរភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សុវណ្ណបាតិំ នទិយា បដិសោតំ ខិបិត្វា “អជ្ជ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ កតសន្និដ្ឋានោ សាយន្ហសមយេ កាលេន នាគរាជេន អនេកេហិ ថុតិសតេហិ អភិត្ថុវិយមានោ មហាពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ អចលដ្ឋានេ បាចីនលោកធាតុអភិមុខោ បល្លង្កេន និសីទិត្វា ចតុរង្គសមន្នាគតំ វីរិយំ អធិដ្ឋាយ សូរិយេ ធរមានេយេវ មារពលំ វិធមិត្វា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរិត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេត្វា បច្ចូសកាលសមនន្តរេ បដិច្ចសមុប្បាទេ ញាណំ ឱតារេត្វា អនុលោមបដិលោមំ បច្ចយាការវដ្ដំ សម្មសន្តោ សព្ពពុទ្ធេហិ បដិវិទ្ធំ អសាធារណំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈិត្វា និព្ពានារម្មណាយ ផលសមាបត្តិយា តត្ថេវ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ។

ឯតេនេវ ឧបាយេន សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ វិហរិត្វា រាជាយតនមូលេ មធុបិណ្ឌិកភោជនំ បរិភុញ្ជិត្វា បុន អជបាលនិគ្រោធមូលំ អាគន្ត្វា តត្ថ និសិន្នោ ធម្មគម្ភីរតំ បច្ចវេក្ខិត្វា អប្បោស្សុក្កតាយ ចិត្តេ នមន្តេ មហាព្រហ្មុនា យាចិតោ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ តិក្ខិន្ទ្រិយាទិភេទេ សត្តេ ទិស្វា មហាព្រហ្មុនោ ធម្មទេសនាយ បដិញ្ញំ ទត្វា “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេស្សាមី”តិ អាឡារុទកានំ កាលកតភាវំ ញត្វា បុន ចិន្តេន្តោ “ពហូបការា ខោ បន មេ បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខូ, យេ មំ បធានបហិតត្តំ ឧបដ្ឋហីសុ។ យំនូនាហំ បញ្ចវគ្គិយានំ ភិក្ខូនំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ ឥទំ បន សព្ពមេវ ពុទ្ធានំ បរិវិតក្កមត្តមេវ, ឋបេត្វា បន កោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណំ អញ្ញោ កោចិ បឋមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ សោបិ ឯតទត្ថមេវ កប្បសតសហស្សំ អធិការកម្មំ អកាសិ, ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស នវ វារេ អគ្គសស្សទានំ អទាសិ។

អថ សត្ថា បត្តចីវរមាទាយ អនុបុព្ពេន ឥសិបតនំ គន្ត្វា យេន បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខូ, តេនុបសង្កមិ។ តេ តថាគតំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ អត្តនោ កតិកាយ សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិំសុ។ ឯកោ បត្តចីវរំ បដិគ្គហេសិ, ឯកោ អាសនំ បញ្ញាបេសិ, ឯកោ បាទោទកំ បច្ចុបដ្ឋាបេសិ, ឯកោ បាទេ ធោវិ, ឯកោ តាលវណ្ដំ គហេត្វា ពីជមានោ ឋិតោ។ ឯវំ តេសុ វត្តំ ទស្សេត្វា សន្តិកេ និសិន្នេសុ កោណ្ឌញ្ញត្ថេរំ កាយសក្ខិំ កត្វា សត្ថា អនុត្តរំ តេបរិវដ្ដំ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ អារភិ។ មនុស្សបរិសា បញ្ច ជនាវ អហេសុំ, ទេវបរិសា អបរិច្ឆិន្នា។ ទេសនាបរិយោសានេ កោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ អដ្ឋារសហិ មហាព្រហ្មកោដីហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ។ អថ សត្ថា “មយា ទុក្ករសតាភតំ ធម្មំ បឋមមេវ អញ្ញាសីតិ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ នាម អយ”ន្តិ ថេរំ អាលបន្តោ “អញ្ញាសិ វត, ភោ, កោណ្ឌញ្ញោ, អញ្ញាសិ វត, ភោ, កោណ្ឌញ្ញោ”តិ អាហ។ តស្ស តទេវ នាមំ ជាតំ។ តេន វុត្តំ – “ឥតិ ហិទំ អាយស្មតោ កោណ្ឌញ្ញស្ស អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោត្វេវ នាមំ អហោសី”តិ។

ឥតិ ថេរោ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ, បាដិបទទិវសេ ភទ្ទិយត្ថេរោ, ទុតិយបក្ខទិវសេ វប្បត្ថេរោ, តតិយបក្ខទិវសេ មហានាមត្ថេរោ, បក្ខស្ស ចតុត្ថិយំ អស្សជិត្ថេរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ។ បញ្ចមិយា បន បក្ខស្ស អនត្តលក្ខណសុត្តន្តទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេបិ អរហត្តេ បតិដ្ឋិតា។

តេន ខោ បន សមយេន ឆ លោកេ អរហន្តោ ហោន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សត្ថា យសទារកប្បមុខេ បញ្ច បញ្ញាស បុរិសេ, កប្បាសិយវនសណ្ឌេ តិំសមត្តេ ភទ្ទវគ្គិយេ, គយាសីសេ បិដ្ឋិបាសាណេ សហស្សមត្តេ បុរាណជដិលេតិ ឯវំ មហាជនំ អរិយភូមិំ ឱតារេត្វា ពិម្ពិសារប្បមុខានិ ឯកាទសនហុតានិ សោតាបត្តិផលេ, ឯកំ នហុតំ សរណត្តយេ បតិដ្ឋាបេត្វា ជម្ពុទីបតលេ សាសនំ បុប្ផិតផលិតំ កត្វា សកលជម្ពុទីបមណ្ឌលំ កាសាវបជ្ជោតំ ឥសិវាតបដិវាតំ ករោន្តោ ឯកស្មិំ សមយេ ជេតវនមហាវិហារំ បត្វា តត្ថ វសន្តោ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនគតោ ធម្មំ ទេសេន្តោ “បឋមំ ធម្មំ បដិវិទ្ធភិក្ខូនំ អន្តរេ មម បុត្តោ កោណ្ឌញ្ញោ អគ្គោ”តិ ទស្សេតុំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

ថេរោបិ ទ្វេ អគ្គសាវកេ អត្តនោ និបច្ចការំ ករោន្តេ ទិស្វា ពុទ្ធានំ សន្តិកា អបក្កមិតុកាមោ ហុត្វា “បុណ្ណមាណវោ បព្ពជិត្វា សាសនេ អគ្គធម្មកថិកោ ភវិស្សតី”តិ ទិស្វា ទោណវត្ថុព្រាហ្មណគាមំ គន្ត្វា អត្តនោ ភាគិនេយ្យំ បុណ្ណមាណវំ បព្ពាជេត្វា “អយំ ពុទ្ធានំ សន្តិកេ វសិស្សតី”តិ តស្ស ពុទ្ធានំ អន្តេវាសិកភាវំ កត្វា សយំ ទសពលំ ឧបសង្កមិត្វា “ភគវា មយ្ហំ គាមន្តសេនាសនំ អសប្បាយំ, អាកិណ្ណោ វិហរិតុំ ន សក្កោមិ, ឆទ្ទន្តទហំ គន្ត្វា វសិស្សាមី”តិ ភគវន្តំ អនុជានាបេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឆទ្ទន្តទហំ គន្ត្វា ឆទ្ទន្តហត្ថិកុលំ និស្សាយ ទ្វាទស វស្សានិ វីតិនាមេត្វា តត្ថេវ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។

សារិបុត្ត-មោគ្គល្លានត្ថេរវត្ថុ

១៨៩-១៩០. ទុតិយគតិយេសុ **មហាបញ្ញាន**ន្តិ មហតិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតានំ។ **ឥទ្ធិមន្តាន**ន្តិ ឥទ្ធិយា សម្បន្នានំ។ **សារិបុត្តោ មោគ្គល្លានោ**តិ តេសំ ថេរានំ នាមំ។

ឥមេសម្បិ បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – ឥតោ សតសហស្សកប្បាធិកេ អសង្ខេយ្យកប្បមត្ថកេ សារិបុត្តោ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ, នាមេន សរទមាណវោ នាម អហោសិ។ មោគ្គល្លានោ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ , នាមេន សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិយោ នាម អហោសិ។ តេ ឧភោបិ សហបំសុកីឡិតាវ សហាយកា អហេសុំ។ សរទមាណវោ បិតុ អច្ចយេន កុលសន្តកំ មហាធនំ បដិបជ្ជិត្វា ឯកទិវសំ រហោគតោ ចិន្តេសិ – “អហំ ឥធលោកត្តភាវមេវ ជានាមិ, នោ បរលោកត្តភាវំ, ជាតសត្តានញ្ច មរណំ នាម ធុវំ, មយា ឯកំ បព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា មោក្ខធម្មគវេសនំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ សហាយកំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “សម្ម សិរិវឌ្ឍន, អហំ បព្ពជិត្វា មោក្ខធម្មំ គវេសិស្សាមិ, ត្វំ មយា សទ្ធិំ បព្ពជិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ។ ន សក្ខិស្សាមិ , សម្ម, ត្វំយេវ បព្ពជាហីតិ។ សោ ចិន្តេសិ – “បរលោកំ គច្ឆន្តា សហាយេ វា ញាតិមិត្តេ វា គហេត្វា គតា នាម នត្ថិ, អត្តនា កតំ អត្តនោវ ហោតី”តិ។ តតោ រតនកោដ្ឋាគារំ វិវរាបេត្វា កបណទ្ធិកវណិព្ពកយាចកានំ មហាទានំ ទត្វា បព្ពតបាទំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តស្ស ឯកោ ទ្វេ តយោតិ ឯវំ អនុបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតា ចតុសត្តតិសហស្សមត្តា ជដិលា អហេសុំ។ សោ បញ្ចាភិញ្ញា អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា តេសម្បិ ជដិលានំ កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ តេបិ សព្ពេ បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេសុំ។

តេន សមយេន អនោមទស្សី នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧទបាទិ។ នគរំ ចន្ទវតី នាម អហោសិ, បិតា យសវន្តោ នាម ខត្តិយោ, មាតា យសោធរា នាម ទេវី, ពោធិ អជ្ជុនរុក្ខោ, និសភត្ថេរោ ច អនោមត្ថេរោ ចាតិ ទ្វេ អគ្គសាវកា, វរុណត្ថេរោ នាម ឧបដ្ឋាកោ, សុន្ទរា ច សុមនា ចាតិ ទ្វេ អគ្គសាវិកា, អាយុ វស្សសតសហស្សំ អហោសិ, សរីរំ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ, សរីរប្បភា ទ្វាទសយោជនំ ផរិ, ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ អហោសិ។

អថេកទិវសំ បច្ចូសកាលេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ លោកំ វោលោកេន្តោ សរទតាបសំ ទិស្វា “អជ្ជ មយ្ហំ សរទតាបសស្ស សន្តិកំ គតបច្ចយេន ធម្មទេសនា ច មហតី ភវិស្សតិ, សោ ច អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេស្សតិ, តស្ស សហាយកោ សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិយោ ទុតិយសាវកដ្ឋានំ, ទេសនាបរិយោសានេ ចស្ស បរិវារា ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តិ, មយា តត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ អញ្ញំ កញ្ចិ អនាមន្តេត្វា សីហោ វិយ ឯកចរោ ហុត្វា សរទតាបសស្ស អន្តេវាសិកេសុ ផលាផលត្ថាយ គតេសុ “ពុទ្ធភាវំ មេ ជានាតូ”តិ តស្ស បស្សន្តស្សេវ សរទតាបសស្ស អាកាសតោ ឱតរិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ។ សរទតាបសោ ពុទ្ធានុភាវំ ចេវ សរីរសម្បត្តិំ ចស្ស ទិស្វា លក្ខណមន្តេ សម្មសិត្វា “ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ នាម អគារមជ្ឈេ វសន្តោ រាជា ហោតិ ចក្កវត្តី, បព្ពជន្តោ លោកេ វិវដ្ដច្ឆទោ សព្ពញ្ញុ ពុទ្ធោ ហោតិ, អយំ បុរិសោ និស្សំសយំ ពុទ្ធោ”តិ ជានិត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តាសនេ។ សរទតាបសោបិ អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ អាសនំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា បណីតបណីតានិ ឱជវន្តានិ ផលាផលានិ គហេត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ សម្បត្តា ពុទ្ធានញ្ចេវ អាចរិយស្ស ច និសិន្នាសនំ ឱលោកេត្វា អាហំសុ – “អាចរិយ, មយំ ‘ឥមស្មិំ លោកេ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ នត្ថី’តិ វិចរាម, អយំ បន បុរិសោ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ មញ្ញេ”តិ។ តាតា, កិំ វទថ? សាសបេន សទ្ធិំ អដ្ឋសដ្ឋិយោជនសតសហស្សុព្ពេធំ សិនេរុំ សមំ កាតុំ ឥច្ឆថ, សព្ពញ្ញុពុទ្ធេន សទ្ធិំ មយ្ហំ ឧបមំ មា ករិត្ថ បុត្តកាតិ។ អថ តេ តាបសា “សចេ អយំ ឥត្តរសត្តោ អភវិស្ស, ន អម្ហាកំ អាចរិយោ ឯវរូបំ ឧបមំ អាហរេយ្យ, យាវ មហា វតាយំ បុរិសោ”តិ សព្ពេវ បាទេសុ និបតិត្វា សិរសា វន្ទឹសុ។

អថ នេ អាចរិយោ អាហ – “តាតា, អម្ហាកំ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆវិកោ ទេយ្យធម្មោ នត្ថិ, សត្ថា ច ភិក្ខាចារវេលាយ ឥធាគតោ, មយំ យថាពលំ ទេយ្យធម្មំ ទស្សាម។ តុម្ហេ យំ យំ បណីតំ ផលាផលំ, តំ តំ អាហរថា”តិ។ អាហរាបេត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា សយំ តថាគតស្ស បត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ ។ សត្ថារា ច ផលាផលេ បដិគ្គហិតមត្តេ ទេវតា ទិព្ពោជំ បក្ខិបឹសុ។ តាបសោ ឧទកម្បិ សយមេវ បរិស្សាវេត្វា អទាសិ។ តតោ ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា ហត្ថំ ធោវិត្វា និសិន្នេ សត្ថរិ សព្ពេ អន្តេវាសិកេ បក្កោសិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ សារណីយំ កថំ កថេន្តោ និសីទិ។ សត្ថា “ទ្វេ អគ្គសាវកា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ អាគច្ឆន្តូ”តិ ចិន្តេសិ។ តេ សត្ថុ ចិត្តំ ញត្វា សតសហស្សខីណាសវបរិវារា អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។

តតោ សរទតាបសោ អន្តេវាសិកេ អាមន្តេសិ – “តាតា, ពុទ្ធានំ និសិន្នាសនម្បិ នីចំ, សមណសតសហស្សានម្បិ អាសនំ នត្ថិ, តុម្ហេហិ អជ្ជ ឧឡារំ ពុទ្ធសក្ការំ កាតុំ វដ្ដតិ, បព្ពតបាទតោ វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរថា”តិ។ កថនកាលោ បបញ្ចោ វិយ ហោតិ, ឥទ្ធិមន្តានំ បន វិសយោ អចិន្តេយ្យោតិ មុហុត្តមត្តេនេវ តេ តាបសា វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរិត្វា ពុទ្ធានំ យោជនប្បមាណំ បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេសុំ, ឧភិន្នំ អគ្គសាវកានំ តិគាវុតំ, សេសភិក្ខូនំ អឌ្ឍយោជនិកាទិភេទំ, សង្ឃនវកស្ស ឧសភមត្តំ អហោសិ។ ឯវំ បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ សរទតាបសោ តថាគតស្ស បុរតោ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា ឋិតោ, “ភន្តេ, មយ្ហំ ទីឃរត្តំ ហិតសុខត្ថាយ ឥមំ បុប្ផាសនំ អភិរុហថា”តិ អាហ។

“នានាបុប្ផញ្ច គន្ធញ្ច, សម្បាទេត្វាន ឯកតោ;
បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេត្វា, ឥទំ វចនមព្រវឹ។

“ឥទំ តេ អាសនំ វីរ, បញ្ញត្តំ តវនុច្ឆវឹ;
មម ចិត្តំ បសាទេន្តោ, និសីទ បុប្ផមាសនេ។

“សត្តរត្តិទិវំ ពុទ្ធោ, និសីទិ បុប្ផមាសនេ;
មម ចិត្តំ បសាទេត្វា, ហាសយិត្វា សទេវកេ”តិ។

ឯវំ និសិន្នេ សត្ថរិ ទ្វេ អគ្គសាវកា ច សេសភិក្ខូ ច អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេសុ និសីទឹសុ។ សរទតាបសោ មហន្តំ បុប្ផច្ឆត្តំ គហេត្វា តថាគតស្ស មត្ថកេ ធារយន្តោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា “ជដិលានំ អយំ សក្ការោ មហប្ផលោ ហោតូ”តិ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិ។ សត្ថុ សមាបន្នភាវំ ញត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកាបិ សេសភិក្ខូបិ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជឹសុ។ តថាគតេ សត្តាហំ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នេ អន្តេវាសិកា ភិក្ខាចារកាលេ សម្បត្តេ វនមូលផលាផលំ បរិភុញ្ជិត្វា សេសកាលេ ពុទ្ធានំ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ តិដ្ឋន្តិ។ សរទតាបសោ បន ភិក្ខាចារម្បិ អគន្ត្វា បុប្ផច្ឆត្តំ គហិតនិយាមេនេវ សត្តាហំ បីតិសុខេន វីតិនាមេសិ។

សត្ថា និរោធតោ វុដ្ឋាយ ទក្ខិណបស្សេ និសិន្នំ អគ្គសាវកំ និសភត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “និសភ សក្ការការកានំ តាបសានំ បុប្ផាសនានុមោទនំ ករោហី”តិ។ ថេរោ ចក្កវត្តិរញ្ញោ សន្តិកា បដិលទ្ធមហាលាភោ មហាយោធោ វិយ តុដ្ឋមានសោ សាវកបារមិញាណេ ឋត្វា បុប្ផាសនានុមោទនំ អារភិ។ តស្ស ទេសនាវសានេ ទុតិយសាវកំ អាមន្តេសិ – “ត្វម្បិ ធម្មំ ទេសេហី”តិ។ អនោមត្ថេរោ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ សម្មសិត្វា ធម្មំ កថេសិ។ ទ្វិន្នំ សាវកានំ ទេសនាយ ឯកស្សបិ អភិសមយោ នាហោសិ។ អថ សត្ថា អបរិមាណេ ពុទ្ធវិសយេ ឋត្វា ធម្មទេសនំ អារភិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឋបេត្វា សរទតាបសំ សព្ពេបិ ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ សត្ថា “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តេសំ តាវទេវ កេសមស្សុ អន្តរធាយិ, អដ្ឋ បរិក្ខារា កាយេ បដិមុក្កាវ អហេសុំ។

សរទតាបសោ កស្មា អរហត្តំ ន បត្តោតិ? វិក្ខិត្តចិត្តត្តា។ តស្ស កិរ ពុទ្ធានំ ទុតិយាសនេ និសីទិត្វា សាវកបារមិញាណេ ឋត្វា ធម្មំ ទេសយតោ អគ្គសាវកស្ស ទេសនំ សោតុំ អារទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ “អហោ វតាហម្បិ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឥមិនាវ សាវកេន លទ្ធធុរំ លភេយ្យ”ន្តិ ចិត្តំ ឧទបាទិ។ សោ តេន បរិវិតក្កេន មគ្គផលបដិវេធំ កាតុំ នាសក្ខិ ។ តថាគតំ បន វន្ទិត្វា សម្មុខេ ឋត្វា អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហាកំ អនន្តរាសនេ និសិន្នោ ភិក្ខុ តុម្ហាកំ សាសនេ កោ នាម ហោតី”តិ? មយា បវត្តិតំ ធម្មចក្កំ អនុប្បវត្តេតា សាវកបារមិញាណស្ស កោដិប្បត្តោ សោឡស បញ្ញា បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតោ មយ្ហំ សាសនេ អគ្គសាវកោ និសភត្ថេរោ នាម ឯសោតិ។ “ភន្តេ, យ្វាយំ មយា សត្តាហំ បុប្ផច្ឆត្តំ ធារេន្តេន សក្ការោ កតោ, អហំ ឥមស្ស ផលេន អញ្ញំ សក្កត្តំ វា ព្រហ្មត្តំ វា ន បត្ថេមិ, អនាគតេ បន អយំ និសភត្ថេរោ វិយ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។

សត្ថា “សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឥមស្ស បុរិសស្ស បត្ថនា”តិ អនាគតំសញាណំ បេសេត្វា ឱលោកេន្តោ កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខេយ្យំ អតិក្កមិត្វា សមិជ្ឈនភាវំ អទ្ទស។ ទិស្វា សរទតាបសំ អាហ – “ន តេ អយំ បត្ថនា មោឃា ភវិស្សតិ, អនាគតេ បន កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខេយ្យំ អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ តស្ស មាតា មហាមាយា នាម ទេវី ភវិស្សតិ, បិតា សុទ្ធោទនោ នាម រាជា, បុត្តោ រាហុលោ នាម, ឧបដ្ឋាកោ អានន្ទោ នាម, ទុតិយសាវកោ មោគ្គល្លានោ នាម, ត្វំ បន តស្ស អគ្គសាវកោ ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តោ នាម ភវិស្សសី”តិ។ ឯវំ តាបសំ ព្យាករិត្វា ធម្មកថំ កថេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។

សរទតាបសោបិ អន្តេវាសិកត្ថេរានំ សន្តិកំ គន្ត្វា សហាយកស្ស សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកស្ស សាសនំ បេសេសិ – “ភន្តេ, មម សហាយកស្ស វទេថ ‘សហាយកេន តេ សរទតាបសេន អនោមទស្សិពុទ្ធស្ស បាទមូលេ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថិតំ, ត្វំ ទុតិយសាវកដ្ឋានំ បត្ថេហី’”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ថេរេហិ បុរេតរមេវ ឯកបស្សេន គន្ត្វា សិរិវឌ្ឍស្ស និវេសនទ្វារេ អដ្ឋាសិ។

សិរិវឌ្ឍនោ “ចិរស្សំ វត មេ អយ្យោ អាគតោ”តិ អាសនេ និសីទាបេត្វា អត្តនា នីចាសនេ និសិន្នោ “អន្តេវាសិកបរិសា បន វោ, ភន្តេ, ន បញ្ញាយតី”តិ បុច្ឆិ។ អាម សម្ម, អម្ហាកំ អស្សមំ អនោមទស្សី នាម ពុទ្ធោ អាគតោ, មយំ តស្ស អត្តនោ ពលេន សក្ការំ អករិម្ហ។ សត្ថា សព្ពេសំ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ ឋបេត្វា មំ សេសា អរហត្តំ បត្វា បព្ពជីសូតិ។ តុម្ហេ កស្មា ន បព្ពជិតាតិ? អហំ សត្ថុ អគ្គសាវកំ និសភត្ថេរំ ទិស្វា អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស គោតមស្ស នាម ពុទ្ធស្ស សាសនេ អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេសិំ, ត្វម្បិ តស្ស សាសនេ ទុតិយសាវកដ្ឋានំ បត្ថេហីតិ។ មយ្ហំ ពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ បរិចយោ នត្ថិ, ភន្តេតិ។ ពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ កថនំ មយ្ហំ ភារោ ហោតុ, ត្វំ មហន្តំ អធិការំ សជ្ជេហីតិ។

សិរិវឌ្ឍនោ សរទតាបសស្ស វចនំ សុត្វា អត្តនោ និវេសនទ្វារេ រាជមានេន អដ្ឋករីសមត្តំ ឋានំ សមតលំ ការេត្វា វាលុកំ ឱកិរាបេត្វា លាជបញ្ចមានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា នីលុប្បលច្ឆទនំ មណ្ឌបំ ការេត្វា ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា សេសភិក្ខូនម្បិ អាសនានិ បដិយាទាបេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ សជ្ជេត្វា ពុទ្ធានំ និមន្តនត្ថាយ សរទតាបសស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ តាបសោ តស្ស វចនំ សុត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា តស្ស និវេសនំ អគមាសិ។ សិរិវឌ្ឍនោ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តថាគតស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា មណ្ឌបំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេសុ និសិន្នស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បណីតេន ភោជនេន បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ មហារហេហិ វត្ថេហិ អច្ឆាទេត្វា, “ភន្តេ, នាយំ អារម្ភោ អប្បមត្តកដ្ឋានត្ថាយ, ឥមិនាវ និយាមេន សត្តាហំ អនុកម្បំ ករោថា”តិ អាហ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សោ តេនេវ និយាមេន សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អញ្ជលី បគ្គហេត្វា ឋិតោ អាហ – “ភន្តេ, មម សហាយោ សរទតាបសោ យស្ស សត្ថុ អគ្គសាវកោ ហោមីតិ បត្ថេសិ, អហម្បិ តស្សេវ ទុតិយសាវកោ ភវាមី”តិ។

សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា តស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា ព្យាកាសិ – “ត្វំ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា គោតមពុទ្ធស្ស ទុតិយសាវកោ ភវិស្សសី”តិ។ ពុទ្ធានំ ព្យាករណំ សុត្វា សិរិវឌ្ឍនោ ហដ្ឋបហដ្ឋោ អហោសិ។ សត្ថាបិ ភត្តានុមោទនំ កត្វា សបរិវារោ វិហារមេវ គតោ។ សិរិវឌ្ឍនោ តតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា ទុតិយត្តភាវេ កាមាវចរទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ សរទតាបសោ ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។

តតោ បដ្ឋាយ ឥមេសំ ឧភិន្នម្បិ អន្តរាកម្មំ ន កថិតំ។ អម្ហាកំ បន ពុទ្ធស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ សរទតាបសោ រាជគហនគរស្ស អវិទូរេ ឧបតិស្សគាមេ សារិព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ តំទិវសមេវ ចស្ស សហាយោបិ រាជគហស្សេវ អវិទូរេ កោលិតគាមេ មោគ្គល្លិព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ តានិ កិរ ទ្វេបិ កុលានិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា អាពទ្ធបដិពទ្ធសហាយកានេវ។ តេសំ ទ្វិន្នម្បិ ឯកទិវសមេវ គព្ភបរិហារំ អទំសុ។ ទសមាសច្ចយេន ជាតានម្បិ តេសំ ឆសដ្ឋិ ធាតិយោ ឧបដ្ឋហឹសុ។ នាមគ្គហណទិវសេ សារិព្រាហ្មណិយា បុត្តស្ស ឧបតិស្សគាមេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា **ឧបតិស្សោ**តិ នាមំ អកំសុ, ឥតរស្ស កោលិតគាមេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា **កោលិតោ**តិ នាមំ អកំសុ។ តេ ឧភោបិ វុទ្ធិមន្វាយ សព្ពសិប្បានំ បារំ អគមំសុ។

ឧបតិស្សមាណវស្ស កីឡនត្ថាយ នទីំ វា ឧយ្យានំ វា បព្ពតំ វា គមនកាលេ បញ្ច សុវណ្ណសិវិកាសតានិ បរិវារា ហោន្តិ, កោលិតមាណវស្ស បញ្ច អាជញ្ញរថសតានិ។ ទ្វេបិ ជនា បញ្ចបញ្ចមាណវកសតបរិវារា ហោន្តិ។ រាជគហេ ច អនុសំវច្ឆរំ គិរគ្គសមជ្ជំ នាម ហោតិ, តេសំ ទ្វិន្នម្បិ ឯកដ្ឋានេយេវ មញ្ចំ ពន្ធន្តិ។ ទ្វេបិ ជនា ឯកតោវ និសីទិត្វា សមជ្ជំ បស្សន្តា ហសិតព្ពដ្ឋានេ ហសន្តិ, សំវេគដ្ឋានេ សំវិជ្ជន្តិ, ទាយំ ទាតុំ យុត្តដ្ឋានេ ទាយំ ទេន្តិ។ តេសំ ឥមិនាវ និយាមេន ឯកទិវសំ សមជ្ជំ បស្សន្តានំ បរិបាកគតត្តា ញាណស្ស បុរិមទិវសេសុ វិយ ហសិតព្ពដ្ឋានេ ហាសោ វា សំវេគដ្ឋានេ សំវេជនំ វា ទាយំ ទាតុំ យុត្តដ្ឋានេ ទាយទានំ វា នាហោសិ។ ទ្វេបិ បន ជនា ឯវំ ចិន្តយឹសុ – “កឹ ឯត្ថ ឱលោកេតព្ពំ អត្ថិ, សព្ពេបិមេ អប្បត្តេ វស្សសតេ អបណ្ណត្តិកភាវំ គមិស្សន្តិ។ អម្ហេហិ បន ឯកំ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ វដ្ដតី”តិ អារម្មណំ គហេត្វា និសីទឹសុ។

តតោ កោលិតោ ឧបតិស្សំ អាហ – “សម្ម ឧបតិស្ស, ន ត្វំ អញ្ញាសុ ទិវសេសុ វិយ ហដ្ឋបហដ្ឋោ, អនត្តមនធាតុកោសិ, កឹ តេ សល្លក្ខិត”ន្តិ? សម្ម កោលិត, “ឯតេសំ ឱលោកនេ សារោ នត្ថិ, និរត្ថកមេតំ, អត្តនោ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ វដ្ដតី”តិ ឥទំ ចិន្តយន្តោ និសិន្នោម្ហីតិ, ត្វំ បន កស្មា អនត្តមនោសីតិ? សោបិ តថេវ អាហ។

អថស្ស អត្តនា សទ្ធឹ ឯកជ្ឈាសយតំ ញត្វា ឧបតិស្សោ តំ ឯវមាហ – “អម្ហាកំ ឧភិន្នម្បិ សុចិន្តិតំ, មោក្ខធម្មំ គវេសន្តេហិ បន ឯកា បព្ពជ្ជា លទ្ធុំ វដ្ដតិ, កស្ស សន្តិកេ បព្ពជាមា”តិ។

តេន ខោ បន សមយេន សញ្ចយោ បរិព្ពាជកោ រាជគហេ បដិវសតិ មហតិយា បរិព្ពាជកបរិសាយ សទ្ធិំ។ តេ “តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមា”តិ បញ្ចហិ មាណវកសតេហិ សទ្ធិំ សញ្ចយស្ស សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ តេសំ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សញ្ចយោ អតិរេកលាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ។ តេ កតិបាហេនេវ សព្ពំ សញ្ចយស្ស សមយំ បរិគ្គណ្ហិត្វា, “អាចរិយ, តុម្ហាកំ ជាននសមយោ ឯត្តកោវ, ឧទាហុ ឧត្តរិបិ អត្ថី”តិ បុច្ឆឹសុ។ សញ្ចយោ “ឯត្តកោវ, សព្ពំ តុម្ហេហិ ញាត”ន្តិ អាហ។ តេ តស្ស កថំ សុត្វា ចិន្តយឹសុ – “ឯវំ សតិ ឥមស្ស សន្តិកេ ព្រហ្មចរិយវាសោ និរត្ថកោ, មយំ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ និក្ខន្តា, សោ ឥមស្ស សន្តិកេ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កា។ មហា ខោ បន ជម្ពុទីបោ, គាមនិគមរាជធានិយោ ចរន្តា មយំ អវស្សំ មោក្ខធម្មទេសកំ ឯកំ អាចរិយំ លភិស្សាមា”តិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ យត្ថ យត្ថ បណ្ឌិតា សមណព្រាហ្មណា អត្ថីតិ សុណន្តិ, តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា បញ្ហសាកច្ឆំ ករោន្តិ។ តេហិ បុដ្ឋំ បញ្ហំ អញ្ញេ កថេតុំ សមត្ថា នត្ថិ, តេ បន តេសំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តិ។ ឯវំ សកលជម្ពុទីបំ បរិគ្គណ្ហិត្វា និវត្តិត្វា សកដ្ឋានមេវ អាគន្ត្វា, “សម្ម កោលិត, យោ បឋមំ អមតំ អធិគច្ឆតិ, សោ អារោចេតូ”តិ កតិកំ អកំសុ។

តេន សមយេន អម្ហាកំ សត្ថា បឋមាភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេន រាជគហំ សម្បត្តោ ហោតិ។ អថ “ឯកសដ្ឋី អរហន្តោ លោកេ ឧប្បន្នា ហោន្តី”តិ វុត្តកាលេ “ចរថ, ភិក្ខវេ, ចារិកំ ពហុជនហិតាយា”តិ រតនត្តយគុណប្បកាសនត្ថំ ឧយ្យោជិតានំ ភិក្ខូនំ អន្តរេ បញ្ចវគ្គិយព្ភន្តរោ អស្សជិត្ថេរោ បដិនិវត្តិត្វា រាជគហមេវ អាគតោ។ បុនទិវសេ បាតោវ បត្តចីវរំ អាទាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។

តស្មិំ សមយេ ឧបតិស្សបរិព្ពាជកោ បាតោវ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បរិព្ពាជការាមំ គច្ឆន្តោ ថេរំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “មយា ឯវរូបោ បព្ពជិតោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោ។ យេ វត លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នា, អយំ តេសំ ភិក្ខូនំ អញ្ញតរោ, យំនូនាហំ ឥមំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆេយ្យំ – ‘កំសិ ត្វំ, អាវុសោ ឧទ្ទិស្ស, បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្ថា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី’”តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អកាលោ ខោ ឥមំ ភិក្ខុំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ បិណ្ឌាយ ចរតិ, យំនូនាហំ ឥមំ ភិក្ខុំ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធេយ្យំ អត្ថិកេហិ ឧបញ្ញាតំ មគ្គ”ន្តិ។ សោ ថេរំ លទ្ធបិណ្ឌបាតំ អញ្ញតរំ ឱកាសំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា និសីទិតុកាមតញ្ចស្ស ញត្វា អត្តនោ បរិព្ពាជកបីឋកំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេបិស្ស អត្តនោ កុណ្ឌិកាយ ឧទកំ អទាសិ។

ឯវំ អាចរិយវត្តំ កត្វា កតភត្តកិច្ចេន ថេរេន សទ្ធិំ មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា “វិប្បសន្នានិ ខោ តេ, អាវុសោ, ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ បរិយោទាតោ, កំសិ ត្វំ, អាវុសោ ឧទ្ទិស្ស, បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្ថា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ “អត្ថាវុសោ, មហាសមណោ សក្យបុត្តោ សក្យកុលា បព្ពជិតោ, តាហំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, សោ ច មេ ភគវា សត្ថា, តស្សេវាហំ ភគវតោ ធម្មំ រោចេមី”តិ អាហ។ អថ នំ “កិំវាទី បនាយស្មតោ សត្ថា, កិមក្ខាយី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ បរិព្ពាជកា នាម សាសនស្ស បដិបក្ខភូតា, ឥមស្ស សាសនស្ស គម្ភីរតំ ទស្សេស្សាមី”តិ។ អត្តនោ នវកភាវំ ទស្សេន្តោ អាហ – “អហំ ខោ, អាវុសោ, នវោ អចិរបព្ពជិតោ, អធុនាគតោ ឥមំ ធម្មវិនយំ, ន តាវាហំ សក្កោមិ វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេតុ”ន្តិ។ បរិព្ពាជកោ “អហំ ឧបតិស្សោ នាម, ត្វំ យថាសត្តិយា អប្បំ វា ពហុំ វា វទ, ឯតំ នយសតេន នយសហស្សេន បដិវិជ្ឈិតុំ មយ្ហំ ភារោ”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

> “អប្បំ វា ពហុំ វា ភាសស្សុ, អត្ថំយេវ មេ ព្រូហិ;
> អត្ថេនេវ មេ អត្ថោ, កិំ កាហសិ ព្យញ្ជនំ ពហុ”ន្តិ។ (មហាវ. ៦០);

ឯវំ វុត្តេ ថេរោ “យេ ធម្មា ហេតុប្បភវា”តិ (មហាវ. ៦០; អប. ថេរ. ១.១.២៨៦) គាថំ អាហ។ បរិព្ពាជកោ បឋមបទទ្វយមេវ សុត្វា សហស្សនយសម្បន្នេ សោតាបត្តិមគ្គេ បតិដ្ឋហិ។ ឥតរំ បទទ្វយំ សោតាបន្នកាលេ និដ្ឋាសិ។

សោ សោតាបន្នោ ហុត្វា ឧបរិវិសេសេ អប្បវត្តន្តេ “ភវិស្សតិ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, មា ឧបរិ ធម្មទេសនំ វឌ្ឍយិត្ថ, ឯត្តកមេវ ហោតុ, កហំ អម្ហាកំ សត្ថា វសតី”តិ? វេឡុវនេ បរិព្ពាជកាតិ។ ភន្តេ, តុម្ហេ បុរតោ យាថ, មយ្ហំ ឯកោ សហាយកោ អត្ថិ។ អម្ហេហិ ច អញ្ញមញ្ញំ កតិកា កតា “យោ បឋមំ អមតំ អធិគច្ឆតិ, សោ អារោចេតូ”តិ។ អហំ តំ បដិញ្ញំ មោចេត្វា សហាយកំ គហេត្វា តុម្ហាកំ គតមគ្គេនេវ សត្ថុ

សន្តិកំ អាគមិស្សាមីតិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន ថេរស្ស បាទេសុ និបតិត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា បរិព្ពាជការាមាភិមុខោ អគមាសិ។

កោលិតបរិព្ពាជកោ តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា "អជ្ជ មយ្ហំ សហាយកស្ស មុខវណ្ណោ ន អញ្ញេសុ ទិវសេសុ វិយ, អទ្ធា តេន អមតំ អធិគតំ ភវិស្សតី"តិ អមតាធិគមំ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស "អាម អាវុសោ, អមតំ អធិគត"ន្តិ បដិជានិត្វា តមេវ គាថំ អភាសិ។ គាថាបរិយោសានេ កោលិតោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិត្វា អាហ – "កហំ កិរ, សម្ម, សត្ថា វសតី"តិ? "វេឡុវនេ កិរ, សម្ម, វសតី"តិ ឯវំ នោ អាចរិយេន អស្សជិត្ថេរេន កថិតន្តិ។ តេន ហិ សម្ម អាយាម, សត្ថារំ បស្សិស្សាមាតិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ ច នាមេស សទាបិ អាចរិយបូជកោវ, តស្មា សហាយំ កោលិតមាណវំ ឯវមាហ – "សម្ម, អម្ហេហិ អធិគតំ អមតំ អម្ហាកំ អាចរិយស្ស សញ្ចយបរិព្ពាជកស្សាបិ កថេស្សាម។ ពុជ្ឈមានោ បដិវិជ្ឈិស្សតិ, អប្បដិវិជ្ឈន្តោ អម្ហាកំ សទ្ទហិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សតិ, ពុទ្ធានំ ទេសនំ សុត្វា មគ្គផលបដិវេធំ ករិស្សតី"តិ។

តតោ ទ្វេបិ ជនា សញ្ចយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, "អាចរិយ, ត្វំ កឹ ករោសិ, ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ, ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, សុប្បដិបន្នោ សង្ឃោ។ អាយាម, ទសពលំ បស្សិស្សាមា"តិ។ សោ "កឹ វទេថ, តាតា"តិ តេបិ វារេត្វា លាភគ្គយសគ្គប្បត្តិមេវ តេសំ ទីបេសិ។ តេ "អម្ហាកំ ឯវរូបោ អន្តេវាសិកវាសោ និច្ចមេវ ហោតុ, តុម្ហាកំ បន គមនំ វា អគមនំ វា ជានាថា"តិ អាហំសុ។ សញ្ចយោ "ឥមេ ឯត្តកំ ជានន្តា មម វចនំ ន ករិស្សន្តី"តិ ញត្វា "គច្ឆថ តុម្ហេ, តាតា, អហំ មហល្លកកាលេ អន្តេវាសិកវាសំ វសិតុំ ន សក្កោមី"តិ អាហ។ តេ អនេកេហិបិ ការណេហិ តំ ពោធេតុំ អសក្កោន្តា អត្តនោ ឱវាទេ វត្តមានំ ជនំ អាទាយ វេឡុវនំ អគមំសុ។ អថ តេសំ បញ្ចសុ អន្តេវាសិកសតេសុ អឌ្ឍតេយ្យសតា និវត្តឹសុ, អឌ្ឍតេយ្យសតា តេហិ សទ្ធឹ អគមំសុ។

សត្ថា ចតុបរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេន្តោ តេ ទូរតោវ ទិស្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – "ឯតេ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ សហាយា អាគច្ឆន្តិ កោលិតោ ច ឧបតិស្សោ ច, ឯតំ មេ សាវកយុគំ ភវិស្សតិ អគ្គំ ភទ្ទយុគ"ន្តិ។ អថ តេសំ បរិសាយ ចរិយវសេន ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេសិ។ ឋបេត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកេ សព្ពេបិ តេ អឌ្ឍតេយ្យសតា បរិព្ពាជកា អរហត្តំ បាបុណឹសុ ។ សត្ថា "ឯថ ភិក្ខវោ"តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ សព្ពេសំ កេសមស្សុ អន្តរធាយិ, ឥទ្ធិមយំ បត្តចីវរំ កាយប្បដិពទ្ធំ អហោសិ។ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានម្បិ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរំ អាគតំ, ឧបរិមគ្គត្តយកិច្ចំ បន ន និដ្ឋាសិ។ កស្មា? សាវកបារមិញាណស្ស មហន្តតាយ។

អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ បព្ពជិតទិវសតោ សត្តមេ ទិវសេ មគធរដ្ឋេ កល្លវាលគាមកំ ឧបនិស្សាយ សមណធម្មំ ករោន្តោ ថិនមិទ្ធេ ឱក្កន្តេ សត្ថារា សំវេជិតោ ថិនមិទ្ធំ វិនោទេត្វា តថាគតេន ទិន្នំ ធាតុកម្មដ្ឋានំ សុណន្តោវ ឧបរិមគ្គត្តយកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា សាវកបារមិញាណស្ស មត្ថកំ បត្តោ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ បព្ពជិតទិវសតោ អឌ្ឍមាសំ អតិក្កមិត្វា សត្ថារា សទ្ធឹ តមេវ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ សូករខតលេណេ វិហរន្តោ អត្តនោ ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃនខបរិព្ពាជកស្ស វេទនាបរិគ្គហសុត្តន្តេ (ម. និ. ២.២០៥-២០៦) ទេសិយមានេ សុត្តានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា បរស្ស វឌ្ឍិតភត្តំ ភុញ្ជន្តោ វិយ សាវកបារមិញាណស្ស មត្ថកំ បត្តោ។ ភាគិនេយ្យោ បនស្ស ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ។ ឥតិ ទ្វិន្នម្បិ មហាសាវកានំ តថាគតេ រាជគហេ វិហរន្តេយេវ សាវកបារមិញាណកិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ "មហាបញ្ញានំ យទិទំ សារិបុត្តោ, ឥទ្ធិមន្តានំ យទិទំ មហាមោគ្គល្លានោ"តិ ទ្វេបិ មហាសាវកេ ឋានន្តរេ ឋបេសីតិ។

មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុ

១៩១. ចតុត្ថេ **ធុតវាទាន**ន្តិ ឯត្ថ ធុតោ វេទិតព្ពោ, ធុតវាទោ វេទិតព្ពោ, ធុតធម្មា វេទិតព្ពា, ធុតង្គានិ វេទិតព្ពានិ។ តត្ថ **ធុតោ**តិ ធុតកិលេសោ វា បុគ្គលោ កិលេសធុននោ វា ធម្មោ។

ធុតវាទោតិ ឯត្ថ បន អត្ថិ ធុតោ ន ធុតវាទោ, អត្ថិ ន ធុតោ ធុតវាទោ, អត្ថិ នេវ ធុតោ ន ធុតវាទោ, អត្ថិ ធុតោ ចេវ ធុតវាទោ ច។ តត្ថ យោ ធុតង្គេន អត្តនោ កិលេសេ ធុនិ, បរំ បន ធុតង្គេន ន ឱវទតិ នានុសាសតិ ពាកុលត្ថេរោ វិយ, អយំ ធុតោ ន ធុតវាទោ។ យថាហ – "តយិទំ អាយស្មា ពាកុលោ ធុតោ ន ធុតវាទោ"តិ។ យោ បន ធុតង្គេន អត្តនោ កិលេសេ ន ធុនិ, កេវលំ អញ្ញេ ធុតង្គេន ឱវទតិ អនុសាសតិ ឧបនន្ទត្ថេរោ វិយ, អយំ ន ធុតោ ធុតវាទោ។ យថាហ – "តយិទំ អាយស្មា ឧបនន្ទោ ន ធុតោ ធុតវាទោ"តិ។ យោ បន ឧភយវិបន្នោ លាឡុទាយី វិយ, អយំ នេវ ធុតោ ន ធុតវាទោ។ យថាហ – "តយិទំ អាយស្មា លាឡុទាយី នេវ ធុតោ ន ធុតវាទោ"តិ។ យោ បន ឧភយសម្បន្នោ អាយស្មា មហាកស្សបត្ថេរោ វិយ, អយំ ធុតោ ចេវ ធុតវាទោ ច។ យថាហ – "តយិទំ អាយស្មា មហាកស្សបោ ធុតោ ចេវ ធុតវាទោ ចា"តិ។

ធុតធម្មា វេទិតព្ពាតិ អប្បិច្ឆតា សន្តុដ្ឋិតា សល្លេខតា បវិវេកតា ឥទមដ្ឋិកតាតិ ឥមេ ធុតង្គចេតនាយ បរិវារា បញ្ច ធម្មា “អប្បិច្ឆំយេវ និស្សាយា”តិអាទិវចនតោ (អ. និ. ៥.១៨១; បរិ. ៣២៥) ធុតធម្មា នាម។ តត្ថ អប្បិច្ឆតា ច សន្តុដ្ឋិតា ច អលោភោ, សល្លេខតា ច បវិវេកតា ច ទ្វីសុ ធម្មេសុ អនុបតន្តិ អលោភេ ចេវ អមោហេ ច, ឥទមដ្ឋិតា ញាណមេវ។ តត្ថ អលោភេន បដិក្ខេបវត្ថូសុ លោភំ, អមោហេន តេស្វេវ អាទីនវប្បដិច្ឆាទកំ មោហំ ធុនាតិ។ អលោភេន ច អនុញ្ញាតានំ បដិសេវនមុខេន បវត្តំ កាមសុខល្លិកានុយោគំ, អមោហេន ធុតង្គេសុ អតិសល្លេខមុខេន បវត្តំ អត្តកិលមថានុយោគំ ធុនាតិ។ តស្មា ឥមេ ធម្មា ធុតធម្មាតិ វេទិតព្ពា។

ធុតង្គានិ វេទិតព្ពានីតិ តេរស ធុតង្គានិ វេទិតព្ពានិ បំសុកូលិកង្គំ…បេ… នេសជ្ជិកង្គន្តិ។

ធុតវាទានំ យទិទំ មហាកស្សបោតិ យត្តកា ធុតវាទំ វទន្តិ, តេសំ សព្ពេសម្បិ អន្តរេ អយំ មហាកស្សបត្ថេរោ អគ្គោតិ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ **មហាកស្សបោ**តិ ឧរុវេឡកស្សបោ នទីកស្សបោ គយាកស្សបោ កុមារកស្សបោតិ ឥមេ ខុទ្ទានុខុទ្ទកេ ថេរេ ឧបាទាយ អយំ មហា, តស្មា មហាកស្សបោតិ វុត្តោ។

ឥមស្សាបិ បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អតីតេ កិរ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ បទុមុត្តរោ នាម សត្ថា លោកេ ឧទបាទិ, តស្មឹ ហំសវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ ខេមេ មិគទាយេ វិហរន្តេ វេទេហោ នាម កុដុម្ពិកោ អសីតិកោដិធនវិភវោ បាតោវ សុភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ គន្ធបុប្ផាទីនិ គហេត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ បូជេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តស្មិញ្ច ខណេ សត្ថា មហានិសភត្ថេរំ នាម តតិយសាវកំ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ធុតវាទានំ, យទិទំ និសភោ”តិ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ ឧបាសកោ តំ សុត្វា បសន្នោ ធម្មកថាវសានេ មហាជនេ ឧដ្ឋាយ គតេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ អធិវាសេថា”តិ អាហ។ មហា ខោ, ឧបាសក, ភិក្ខុសង្ឃោតិ។ កិត្តកោ ភគវាតិ? អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្សន្តិ។ ភន្តេ, ឯកំ សាមណេរម្បិ វិហារេ អសេសេត្វា ភិក្ខំ អធិវាសេថាតិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។ ឧបាសកោ សត្ថុ អធិវាសនំ វិទិត្វា គេហំ គន្ត្វា មហាទានំ សជ្ជេត្វា បុនទិវសេ សត្ថុ កាលំ អារោចាបេសិ។ សត្ថា បត្តចីវរមាទាយ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឧបាសកស្ស ឃរំ គន្ត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសិន្នោ ទក្ខិណោទកាវសានេ យាគុអាទីនិ សម្បដិច្ឆន្តោ ភត្តវិស្សគ្គំ អកាសិ។ ឧបាសកោបិ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិ។

តស្មឹ អន្តរេ **មហានិសភត្ថេរោ** បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តមេវ វីថិ បដិបជ្ជិ។ ឧបាសកោ ទិស្វា ឧដ្ឋាយ គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា “បត្តំ, ភន្តេ, ទេថា”តិ អាហ។ ថេរោ បត្តំ អទាសិ។ “ភន្តេ, ឥធេវ បវិសថ, សត្ថាបិ គេហេ និសិន្នោ”តិ។ ន វដ្ដិស្សតិ ឧបាសកាតិ។ ឧបាសកោ ថេរស្ស បត្តំ គហេត្វា បិណ្ឌបាតស្ស បូរេត្វា នីហរិត្វា អទាសិ។ តតោ ថេរំ អនុគន្ត្វា និវត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិត្វា ឯវមាហ – “ភន្តេ, មហានិសភត្ថេរោ ‘សត្ថា គេហេ និសិន្នោ’តិ វុត្តេបិ បវិសិតុំ ន ឥច្ឆិ, អត្ថិ នុ ខោ ឯតស្ស តុម្ហាកំ គុណេហិ អតិរេកោ គុណោ”តិ។ ពុទ្ធានញ្ច វណ្ណមច្ឆេរំ នាម នត្ថិ។ អថ សត្ថា ឯវមាហ – “ឧបាសក, មយំ ភិក្ខំ អាគមយមានា គេហេ និសីទាម, សោ ភិក្ខុ ន ឯវំ និសីទិត្វា ភិក្ខំ ឧទិក្ខតិ។ មយំ គាមន្តសេនាសនេ វសាម, សោ អរញ្ញស្មឹយេវ វសតិ។ មយំ ឆន្នេ វសាម, សោ អព្ភោកាសម្ហិយេវ វសតិ។ ឥតិ តស្ស អយញ្ច អយញ្ច គុណោ”តិ មហាសមុទ្ទំ បូរយមានោ វិយ កថេសិ។ ឧបាសកោ បកតិយាបិ ជលមានទីបោ តេលេន អាសិត្តោ វិយ សុដ្ឋុតរំ បសន្នោ ហុត្វា ចិន្តេសិ – “កឹ មយ្ហំ អញ្ញាយ សម្បត្តិយា, អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ធុតវាទានំ អគ្គភាវត្ថាយ បត្ថនំ ករិស្សាមី”តិ?

សោ បុនបិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា តេនេវ និយាមេន សត្ត ទិវសានិ មហាទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស មហាភិក្ខុសង្ឃស្ស តិចីវរានិ ទត្វា សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា ឯវមាហ – “យំ មេ, ភន្តេ, សត្ត ទិវសានិ ទានំ ទេន្តស្ស មេត្តំ កាយកម្មំ មេត្តំ វចីកម្មំ មេត្តំ មនោកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ, ឥមិនាហំ ន អញ្ញំ ទេវសម្បត្តឹ វា សក្កមារព្រហ្មសម្បត្តឹ វា បត្ថេមិ, ឥទំ បន មេ កម្មំ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ឯតស្ស មហានិសភត្ថេរេន បត្តឋានន្តរំ បាបុណនត្ថាយ តេរសធុតង្គធរានំ អគ្គភាវស្ស សច្ចការោ ហោតូ”តិ។ សត្ថា “មហន្តំ ឋានំ ឥមិនា បត្ថិតំ, សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ, នោ”តិ ឱលោកេន្តោ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា អាហ – “មនាបំ តេ ឋានំ បត្ថិតំ , អនាគតេ សតសហស្សកប្បាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស ត្វំ តតិយសាវកោ មហាកស្សបត្ថេរោ នាម ភវិស្សសី”តិ។ តំ សុត្វា ឧបាសកោ “ពុទ្ធានំ ទ្វេ កថា នាម នត្ថី”តិ បុនទិវសេ បត្តព្ពំ វិយ តំ សម្បត្តឹ អមញ្ញិត្ថ។ សោ យាវតាយុកំ នានប្បការំ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា នានប្បការំ កល្យាណកម្មំ កត្វា តត្ថ កាលំ កតោ សគ្គេ និព្ពត្តិ។

តតោ បដ្ឋាយ ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តឹ អនុភវន្តោ ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សិសម្មាសម្ពុទ្ធេ ពន្ធុមតឹ និស្សាយ ខេមេ មិគទាយេ វិហរន្តេ ទេវលោកា ចវិត្វា អញ្ញតរស្មឹ បរិជិណ្ណេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្មិញ្ច កាលេ

វិបស្សី ភគវា សត្តមេ សត្តមេ សំវច្ឆរេ ធម្មំ កថេតិ, មហន្តំ កោលាហលំ អហោសិ។ សកលជម្ពុទីបេ ទេវតា “សត្ថា ធម្មំ កថេស្សតី”តិ អារោចេន្តិ។ ព្រាហ្មណោ តំ សាសនំ អស្សោសិ។ តស្ស ច និវាសនសាដកោ ឯកោវ ហោតិ, តថា ព្រាហ្មណិយា។ បារុបនំ បន ទ្វិន្នម្បិ ឯកមេវ។ សកលនគរេ **ឯកសាដកព្រាហ្មណោ**តិ បញ្ញាយតិ។ ព្រាហ្មណានំ កេនចិទេវ កិច្ចេន សន្និបាតេ សតិ ព្រាហ្មណិំ គេហេ ឋបេត្វា សយំ គច្ឆតិ។ ព្រាហ្មណីនំ សន្និបាតេ សតិ សយំ គេហេ តិដ្ឋតិ, ព្រាហ្មណី តំ វត្ថំ បារុបិត្វា គច្ឆតិ។ តស្មិំ បន ទិវសេ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណិំ អាហ – “ភោតិ, កិំ រត្តិំ ធម្មស្សវនំ សុណិស្សសិ, ទិវា”តិ។ “មយំ មាតុគាមជាតិកា នាម រត្តិំ សោតុំ ន សក្កោម, ទិវា សោស្សាមី”តិ ព្រាហ្មណំ គេហេ ឋបេត្វា តំ វត្ថំ បារុបិត្វា ឧបាសិកាហិ សទ្ធិំ ទិវា គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តេ និសិន្នា ធម្មំ សុត្វា ឧបាសិកាហិយេវ សទ្ធិំ អាគមាសិ។ អថ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណិំ គេហេ ឋបេត្វា តំ វត្ថំ បារុបិត្វា វិហារំ គតោ។

តស្មិញ្ច សមយេ សត្ថា បរិសមជ្ឈេ អលង្កតធម្មាសនេ និសិន្នោ ចិត្តពីជនិំ អាទាយ អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ សិនេរុំ មត្ថំ កត្វា សាគរំ និម្មថេន្តោ វិយ ធម្មកថំ កថេសិ។ ព្រាហ្មណស្ស បរិសន្តេ និសិន្នស្ស ធម្មំ សុណន្តស្ស បឋមយាមស្មិំយេវ សកលសរីរំ បូរយមានា បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ បារុតវត្ថំ សង្ឃរិត្វា “ទសពលស្ស ទស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស អាទីនវសហស្សំ ទស្សយមានំ មច្ឆេរំ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “ព្រាហ្មណិយា ច មយ្ហញ្ច ឯកមេវ វត្ថំ, អញ្ញំ កិញ្ចិ បារុបនំ នត្ថិ, អបារុបិត្វា ច នាម ពហិ ចរិតុំ ន សក្កា”តិ សព្ពថាបិ អទាតុកាមោ អហោសិ។ អថស្ស និក្ខន្តេ បឋមយាមេ មជ្ឈិមយាមេបិ តថេវ បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ តថេវ ចិន្តេត្វា តថេវ អទាតុកាមោ អហោសិ។ អថស្ស មជ្ឈិមយាមេ និក្ខន្តេ បច្ឆិមយាមេបិ តថេវ បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “តរណំ វា ហោតុ មរណំ វា, បច្ឆាបិ ជានិស្សាមី”តិ វត្ថំ សង្ឃរិត្វា សត្ថុ បាទមូលេ ឋបេសិ។ តតោ វាមហត្ថំ អាភុជិត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន តិក្ខត្តុំ អប្ផោដេត្វា “ជិតំ មេ, ជិតំ មេ”តិ តយោ វារេ នទិ។

តស្មិញ្ច សមយេ ពន្ធុមរាជា ធម្មាសនស្ស បច្ឆតោ អន្តោសាណិយំ និសិន្នោ ធម្មំ សុណាតិ។ រញ្ញោ ច នាម “ជិតំ មេ”តិ សទ្ទោ អមនាបោ ហោតិ។ សោ បុរិសំ បេសេសិ – “គច្ឆ ឯតំ បុច្ឆ កិំ វទសី”តិ។ សោ តេន គន្ត្វា បុច្ឆិតោ អាហ – “អវសេសា ហត្ថិយានាទីនិ អារុយ្ហ អសិចម្មាទីនិ គហេត្វា បរសេនំ ជិនន្តិ, ន តំ ជិតំ អច្ឆរិយំ, អហំ បន បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តស្ស ទុដ្ឋគោណស្ស មុគ្គរេន សីសំ ភិន្ទិត្វា តំ បលាបេន្តោ វិយ មច្ឆេរចិត្តំ មទ្ទិត្វា បារុតវត្ថំ ទសពលស្ស អទាសិំ, តំ មេ មច្ឆរិយំ ជិត”ន្តិ អាហ។ សោ បុរិសោ អាគន្ត្វា តំ បវត្តិំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា អាហ – “អម្ហេ ភណេ ទសពលស្ស អនុរូបំ ន ជានិម្ហ, ព្រាហ្មណោ ជានី”តិ វត្ថយុគំ បេសេសិ។ តំ ទិស្វា ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – “អយំ មយ្ហំ តុណ្ហី និសិន្នស្ស បឋមំ កិញ្ចិ អទត្វា សត្ថុ គុណេ កថេន្តស្ស អទាសិ, សត្ថុ គុណេ បដិច្ច ឧប្បន្នេន មយ្ហំ កោ អត្ថោ”តិ? តម្បិ វត្ថយុគំ ទសពលស្សេវ អទាសិ។ រាជាបិ “កិំ ព្រាហ្មណេន កត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “តម្បិ តេន វត្ថយុគំ តថាគតស្សេវ ទិន្ន”ន្តិ សុត្វា អញ្ញានិបិ ទ្វេ វត្ថយុគានិ បេសេសិ។ សោ តានិបិ អទាសិ។ រាជា អញ្ញានិបិ ចត្តារីតិ ឯវំ យាវ ទ្វត្តិំសវត្ថយុគានិ បេសេសិ។ អថ ព្រាហ្មណោ “ឥទំ វឌ្ឍេត្វា គហណំ វិយ ហោតី”តិ អត្តនោ អត្ថាយ ឯកំ, ព្រាហ្មណិយា ឯកន្តិ ទ្វេ វត្ថយុគានិ គហេត្វា តិំស យុគានិ តថាគតស្សេវ អទាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចស្ស សត្ថុ វិស្សាសិកោ ជាតោ។

អថ នំ រាជា ឯកទិវសំ សីតសមយេ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តំ ទិស្វា សតសហស្សគ្ឃនកំ អត្តនោ បារុតរត្តកម្ពលំ ទត្វា អាហ – “ឥតោ បដ្ឋាយ ឥមំ បារុបិត្វា ធម្មំ សុណាហី”តិ។ សោ “កិំ មេ ឥមិនា កម្ពលេន ឥមស្មិំ បូតិកាយេ ឧបនីតេនា”តិ ចិន្តេត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ តថាគតស្ស មញ្ចស្ស ឧបរិ វិតានំ កត្វា អគមាសិ។ អថេកទិវសំ រាជា បាតោវ វិហារំ គន្ត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិ។ តស្មិញ្ច សមយេ ឆព្ពណ្ណា ពុទ្ធរស្មិយោ កម្ពលេ បដិហញ្ញន្តិ, កម្ពលោ អតិវិយ វិរោចតិ។ រាជា ឱលោកេន្តោ សញ្ជានិត្វា អាហ – “ភន្តេ, អម្ហាកំ ឯស កម្ពលោ, អម្ហេហិ ឯកសាដកព្រាហ្មណស្ស ទិន្នោ”តិ។ តុម្ហេហិ, មហារាជ, ព្រាហ្មណោ បូជិតោ, ព្រាហ្មណេន មយំ បូជិតាតិ។ រាជា “ព្រាហ្មណោ យុត្តំ អញ្ញាសិ, ន មយ”ន្តិ បសីទិត្វា យំ មនុស្សានំ ឧបការភូតំ, តំ សព្ពំ អដ្ឋដ្ឋកំ កត្វា សព្ពអដ្ឋកំ នាម ទានំ ទត្វា បុរោហិតដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សោបិ “អដ្ឋដ្ឋកំ នាម ចតុសដ្ឋិ ហោតី”តិ ចតុសដ្ឋិ សលាកាភត្តានិ ឧបនិពន្ធាបេត្វា យាវជីវំ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា តតោ ចុតោ សគ្គេ និព្ពត្តិ។

បុន តតោ ចុតោ ឥមស្មិំ កប្បេ កោណាគមនស្ស ច ភគវតោ កស្សបទសពលស្ស ចាតិ ទ្វិន្នំ ពុទ្ធានំ អន្តរេ ពារាណសិយំ កុដុម្ពិយឃរេ និព្ពត្តោ។ សោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ វសន្តោ ឯកទិវសំ អរញ្ញេ ជង្ឃវិហារំ ចរតិ, តស្មិំ ច សមយេ បច្ចេកពុទ្ធោ នទីតីរេ ចីវរកម្មំ ករោន្តោ អនុវាតេ អប្បហោន្តេ សង្ឃរិត្វា ឋបេតុំ អារទ្ធោ។ សោ ទិស្វា “កស្មា, ភន្តេ, សង្ឃរិត្វា ឋបេថា”តិ អាហ។ អនុវាតោ នប្បហោតីតិ ។ “ឥមិនា, ភន្តេ, ករោថា”តិ សាដកំ ទត្វា “និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ កេនចិ បរិហានិ មា ហោតូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។

អថ យរេបិស្ស ភគិនិយា សទ្ធី ភរិយាយ កលហំ ករោន្តិយា បច្ចេកពុទ្ធោ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ អថស្ស ភគិនី បច្ចេកពុទ្ធស្ស បិណ្ឌបាតំ ទត្វា តស្ស ភរិយំ សន្ធាយ, “ឯវរូបំ ពាលំ យោជនសតេន បរិវជ្ជេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ សា គេហទ្វារេ ឋិតា សុត្វា “តមាយ ទិន្នំ ភត្តំ មា ឯស ភុញ្ជតូ”តិ បត្តំ គហេត្វា បិណ្ឌបាតំ ឆឌ្ឌេត្វា កលលស្ស បូរេត្វា អទាសិ។ ឥតរា ទិស្វា “ពាលេ មំ តាវ អក្កោស វា បហរ វា, ឯវរូបស្ស បន ទ្វេ អសង្ខេយ្យានិ បូរិតបារមិស្ស បត្តតោ ភត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា កលលំ ទាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ អាហ។ អថស្ស ភរិយាយ បដិសង្ខានំ ឧប្បជ្ជិ។ សា “តិដ្ឋថ, ភន្តេ”តិ កលលំ ឆឌ្ឌេត្វា បត្តំ ធោវិត្វា គន្ធចុណ្ណេន ឧព្ពដ្ដេត្វា ចតុមធុរស្ស បូរេត្វា ឧបរិ អាសិត្តេន បទុមគព្ភវណ្ណេន សប្បិនា វិជ្ជោតមានំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា “យថា អយំ បិណ្ឌបាតោ ឱភាសជាតោ, ឯវំ ឱភាសជាតំ មេ សរីរំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ អនុមោទិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តេបិ ទ្វេ ជាយម្បតិកា យាវតាយុកំ កុសលំ កត្វា សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា បុន តតោ ចវិត្វា ឧបាសកោ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ អសីតិកោដិវិភវស្ស សេដ្ឋិនោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឥតរាបិ តាទិសស្សេវ សេដ្ឋិនោ ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។

តស្ស វុទ្ធិប្បត្តស្ស តមេវ សេដ្ឋិធីតរំ អានយឹសុ។ តស្សា បុព្ពេ អទិន្នវិបាកស្ស តស្ស កម្មស្ស អានុភាវេន បតិកុលំ បវិដ្ឋមត្តាយ ឧម្មារព្ភន្តរេ សកលសរីរំ ឧគ្ឃាដិតវច្ចកុដិ វិយ ទុគ្គន្ធំ ជាតំ។ សេដ្ឋិកុមារោ “កស្សាយំ គន្ធោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សេដ្ឋិកញ្ញាយា”តិ សុត្វា “នីហរថា”តិ អាភតនិយាមេនេវ កុលឃរំ បេសេសិ។ សា ឯតេនេវ នីហារេន សត្តសុ ឋានេសុ បដិនិវត្តិតា។

តេន ច សមយេន កស្សបទសពលោ បរិនិព្ពាយិ, តស្ស ឃនកោដ្ដិមាហិ សតសហស្សគ្ឃនិកាហិ រត្តសុវណ្ណឥដ្ឋកាហិ យោជនុព្ពេធំ ចេតិយំ អារភឹសុ។ តស្មឹ ចេតិយេ ករិយមានេ សា សេដ្ឋិធីតា ចិន្តេសិ – “អហំ សត្តសុ ឋានេសុ បដិនិវត្តិតា, កឹ មេ ជីវិតេនា”តិ អត្តនោ សរីរាភរណភណ្ឌកំ ភញ្ជាបេត្វា សុវណ្ណឥដ្ឋកំ ការេសិ រតនាយតំ វិទត្ថិវិត្ថិន្នំ ចតុរង្គុលុព្ពេធំ។ តតោ ហរិតាលមនោសិលាបិណ្ឌំ គហេត្វា អដ្ឋ ឧប្បលហត្ថកេ អាទាយ ចេតិយករណដ្ឋានំ គតា។ តស្មិញ្ច ខណេ ឯកា ឥដ្ឋកាបន្តិ បរិក្ខិបិត្វា អាគច្ឆមានា ឃដនិដ្ឋកាយ ឩនា ហោតិ។ សេដ្ឋិធីតា វឌ្ឍកឹ អាហ – “ឥមំ ឥដ្ឋកំ ឯត្ថ ឋបេថា”តិ។ អម្ម, ភទ្ទកេ កាលេ អាគតាសិ, សយមេវ ឋបេហីតិ។ សា អារុយ្ហ តេលេន ហរិតាលមនោសិលំ យោជេត្វា តេន ពន្ធនេន ឥដ្ឋកំ បតិដ្ឋបេត្វា ឧបរិ អដ្ឋហិ ឧប្បលហត្ថកេហិ បូជំ កត្វា វន្ទិត្វា “និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតុ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ”តិ បត្ថនំ កត្វា ចេតិយំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា អគមាសិ។

អថ តស្មឹយេវ ខណេ យស្ស សេដ្ឋិបុត្តស្ស បឋមំ គេហំ នីតា, តស្ស តំ អារព្ភ សតិ ឧទបាទិ។ នគរេបិ នក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ ហោតិ។ សោ ឧបដ្ឋាកេ អាហ – “តទា ឥធ អានីតា សេដ្ឋិធីតា អត្ថិ, កហំ សា”តិ? កុលគេហេ សាមីតិ។ អានេថ នំ, នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមាតិ។ តេ គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា ឋិតា “កឹ, តាតា, អាគតត្ថា”តិ តាយ បុដ្ឋា តំ បវត្តឹ អាចិក្ខឹសុ។ តាតា, មយា អាភរណភណ្ឌេន ចេតិយំ បូជិតំ, អាភរណំ មេ នត្ថីតិ។ តេ គន្ត្វា សេដ្ឋិបុត្តស្ស អារោចេសុំ។ អានេថ នំ, បិឡន្ធនំ លភិស្សាមាតិ។ តេ អានយឹសុ។ តស្សា សហ ឃរប្បវេសនេន សកលគេហំ ចន្ទនគន្ធញ្ចេវ នីលុប្បលគន្ធញ្ច វាយិ។

សេដ្ឋិបុត្តោ តំ បុច្ឆិ “បឋមំ តវ សរីរតោ ទុគ្គន្ធោ វាយិ, ឥទានិ បន តេ សរីរតោ ចន្ទនគន្ធោ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ វាយតិ, កឹ ឯត”ន្តិ? សា អាទិតោ បដ្ឋាយ អត្តនា កតកម្មំ អារោចេសិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ “និយ្យានិកំ វត ពុទ្ធសាសន”ន្តិ បសីទិត្វា យោជនិកំ សុវណ្ណចេតិយំ កម្ពលកញ្ចុកេន បរិក្ខិបិត្វា តត្ថ តត្ថ រថចក្កប្បមាណេហិ សុវណ្ណបទុមេហិ អលង្ករិ។ តេសំ ទ្វាទសហត្ថា ឱលម្ពកា ហោន្តិ។ សោ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ ពារាណសិតោ យោជនមត្តេ ឋានេ អញ្ញតរស្មឹ អមច្ចកុលេ និព្ពត្តិ។ សេដ្ឋិកញ្ញាបិ ទេវលោកតោ ចវិត្វា រាជកុលេ ជេដ្ឋធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។

តេសុ វយបត្តេសុ កុមារស្ស វសនគាមេ នក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ។ សោ មាតរំ អាហ – “សាដកំ មេ , អម្ម, ទេហិ, នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមី”តិ។ សា ធោតវត្ថំ នីហរិត្វា អទាសិ។ អម្ម, ថូលំ ឥទំ, អញ្ញំ ទេហីតិ។ អញ្ញំ នីហរិត្វា អទាសិ, តម្បិ បដិក្ខិបិ។ អញ្ញំ នីហរិត្វា អទាសិ, តម្បិ បដិក្ខិបិ។ អថ នំ មាតា អាហ – “តាត, យាទិសេ គេហេ មយំ ជាតា, នត្ថិ នោ ឥតោ សុខុមតរស្ស បដិលាភាយ បុញ្ញ”ន្តិ។ តេន ហិ លភនដ្ឋានំ គច្ឆាមិ, អម្មាតិ។ បុត្ត អហំ អជ្ជេវ តុយ្ហំ ពារាណសិនគរេ រជ្ជបដិលាភំ ឥច្ឆាមីតិ។ សោ មាតរំ វន្ទិត្វា អាហ – “គច្ឆាមិ, អម្មា”តិ។ គច្ឆ, តាតាតិ។ ឯវំ កិរស្សា ចិត្តំ អហោសិ – “កហំ គមិស្សតិ, ឥធ វា ឯត្ថ វា គេហេ និសីទិស្សតី”តិ? សោ បន បុញ្ញនិយាមេន និក្ខមិត្វា ពារាណសី គន្ត្វា ឧយ្យានេ មង្គលសិលាបដ្ដេ សសីសំ បារុបិត្វា និបជ្ជិ។ សោ ច ពារាណសិរញ្ញោ កាលកតស្ស សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ។

អមច្ចា រញ្ញោ សរីរកិច្ចំ កត្វា រាជង្គណេ និសីទិត្វា មន្តយឹសុ – “រញ្ញោ ឯកា ធីតាវ អត្ថិ, បុត្តោ នត្ថិ, អរាជកំ រជ្ជំ ន វដ្ដតិ, កោ រាជា ហោតី”តិ មន្តេត្វា “ត្វំ ហោហិ, ត្វំ ហោហី”តិ អាហំសុ។ បុរោហិតោ អាហ – “ពហុំ ឱលោកេតុំ ន វដ្ដតិ, ផុស្សរថំ វិស្សជ្ជេមា”តិ។ តេ កុមុទវណ្ណេ ចត្តារោ សិន្ធវេ យោជេត្វា បញ្ចវិធំ រាជកកុធភណ្ឌំ សេតច្ឆត្តញ្ច រថស្មឹយេវ ឋបេត្វា រថំ វិស្សជ្ជេត្វា បច្ឆតោ តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសុំ។ រថោ បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧយ្យានាភិមុខោ អហោសិ។ “បរិចយេន ឧយ្យានាភិមុខោ គច្ឆតិ, និវត្តេមា”តិ កេចិ អាហំសុ។ បុរោហិតោ “មា និវត្តយិត្ថា”តិ អាហ។ រថោ កុមារំ បទក្ខិណំ កត្វា អារោហនសជ្ជោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ បុរោហិតោ បារុបនកណ្ណំ អបនេត្វា បាទតលានិ ឱលោកេន្តោ “តិដ្ឋតុ អយំ ទីបោ, ទ្វិសហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ ទីបេសុ ឯសោ រជ្ជំ ការេតុំ យុត្តោ”តិ វត្វា “បុនបិ តូរិយានិ បគ្គណ្ហថ , បុនបិ តូរិយានិ បគ្គណ្ហថា”តិ តិក្ខត្តុំ តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសិ។

អថ កុមារោ មុខំ វិវរិត្វា ឱលោកេត្វា “កេន កម្មេន អាគតត្ថា”តិ អាហ។ ទេវ តុម្ហាកំ រជ្ជំ បាបុណាតីតិ។ រាជា កហន្តិ? ទេវត្តំ គតោ សាមីតិ។ កតិ ទិវសា អតិក្កន្តាតិ? អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោតិ។ បុត្តោ វា ធីតា វា នត្ថីតិ? ធីតា អត្ថិ ទេវ, បុត្តោ នត្ថីតិ។ ករិស្សាមិ រជ្ជន្តិ។ តេ តាវទេវ អភិសេកមណ្ឌបំ ការេត្វា រាជធីតរំ សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា ឧយ្យានំ អានេត្វា កុមារស្ស អភិសេកំ អកំសុ។

អថស្ស កតាភិសេកស្ស សហស្សគ្ឃនកំ វត្ថំ ឧបហរឹសុ។ សោ “កិមិទំ, តាតា”តិ អាហ។ និវាសនវត្ថំ ទេវាតិ។ ននុ, តាតា, ថូលំ, អញ្ញំ សុខុមតរំ នត្ថីតិ? មនុស្សានំ បរិភោគវត្ថេសុ ឥតោ សុខុមតរំ នត្ថិ ទេវាតិ។ តុម្ហាកំ រាជា ឯវរូបំ និវាសេសីតិ? អាម, ទេវាតិ។ ន មញ្ញេ បុញ្ញវា តុម្ហាកំ រាជា, សុវណ្ណភិង្ការំ អាហរថ, លភិស្សាម វត្ថន្តិ។ តេ សុវណ្ណភិង្ការំ អាហរឹសុ។ សោ ឧដ្ឋាយ ហត្ថេ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ហត្ថេន ឧទកំ អាទាយ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ អព្ភុក្កិរិ, តាវទេវ ឃនបថវិំ ភិន្ទិត្វា អដ្ឋ កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ បុន ឧទកំ គហេត្វា ទក្ខិណំ បច្ឆិមំ ឧត្តរន្តិ ឯវំ ចតស្សោបិ ទិសា អព្ភុក្កិរិ, សព្ពទិសាសុ អដ្ឋដ្ឋ កត្វា ទ្វត្តឹស កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ សោ ឯកំ ទិព្ពទុស្សំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា “នន្ទរញ្ញោ វិជិតេ សុត្តកន្តិកា ឥត្ថិយោ មា សុត្តំ កន្តីសូតិ ឯវំ ភេរិំ ចរាបេថា”តិ វត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អលង្កតបដិយត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នគរំ បវិសិត្វា បាសាទំ អារុយ្ហ មហាសម្បត្តិំ អនុភវិ។

ឯវំ កាលេ គច្ឆន្តេ ឯកទិវសំ ទេវី រញ្ញោ មហាសម្បត្តិំ ទិស្វា “អហោ តបស្សី”តិ ការុញ្ញាការំ ទស្សេសិ។ “កិមិទំ ទេវី”តិ ច បុដ្ឋា “អតិមហតី តេ ទេវ សម្បត្តិ, អតីតេ ពុទ្ធានំ សទ្ទហិត្វា កល្យាណំ អកត្ថ, ឥទានិ អនាគតស្ស បច្ចយំ កុសលំ ន ករោថា”តិ អាហ។ កស្ស ទស្សាមិ, សីលវន្តោ នត្ថីតិ។ “អសុញ្ញោ, ទេវ, ជម្ពុទីបោ អរហន្តេហិ, តុម្ហេ ទានមេវ សជ្ជេថ, អហំ អរហន្តេ លច្ឆាមី”តិ អាហ។ រាជា បុនទិវសេ បាចីនទ្វារេ ទានំ សជ្ជាបេសិ។ ទេវី បាតោវ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ ឧបរិបាសាទេ បុរត្ថាភិមុខា ឧរេន និបជ្ជិត្វា “សចេ ឯតិស្សា ទិសាយ អរហន្តោ អត្ថិ, ស្វេ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហន្តូ”តិ អាហ។ តស្សំ ទិសាយំ អរហន្តោ នាហេសុំ, តំ សក្ការំ កបណយាចកានំ អទំសុ។

បុនទិវសេ ទក្ខិណទ្វារេ ទានំ សជ្ជេត្វា តថេវ អកាសិ, បុនទិវសេ បច្ឆិមទ្វារេ។ ឧត្តរទ្វារេ សជ្ជនទិវសេ បន ទេវិយា តថេវ និមន្តិតេ ហិមវន្តេ វសន្តានំ បទុមវតិយា បុត្តានំ បញ្ចសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ជេដ្ឋកោ មហាបទុមបច្ចេកពុទ្ធោ ភាតិកេ អាមន្តេសិ – “មារិសា, នន្ទរាជា តុម្ហេ និមន្តេតិ, អធិវាសេថ តស្សា”តិ។ តេ អធិវាសេត្វា បុនទិវសេ អនោតត្តទហេ មុខំ ធោវិត្វា អាកាសេន អាគន្ត្វា ឧត្តរទ្វារេ ឱតរឹសុ។ មនុស្សា គន្ត្វា “បញ្ចសតា, ទេវ, បច្ចេកពុទ្ធា អាគតា”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា សទ្ធិំ ទេវិយា គន្ត្វា វន្ទិត្វា បត្តំ គហេត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ បាសាទំ អារោបេត្វា តត្រ តេសំ ទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ រាជា សង្ឃត្ថេរស្ស, ទេវី សង្ឃនវកស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា, “អយ្យា, បច្ចយេហិ ន កិលមិស្សន្តិ, មយំ បុញ្ញេន ន ហាយិស្សាម, អម្ហាកំ យាវជីវំ ឥធ និវាសាយ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ។ បដិញ្ញំ ការេត្វា ឧយ្យានេ បញ្ច បណ្ណសាលាសតានិ បញ្ច ចង្កមនសតានីតិ សព្ពាការេន និវាសដ្ឋានំ សម្បាទេត្វា តត្ថ វសាបេសុំ។

ឯវំ កាលេ គច្ឆន្តេ រញ្ញោ បច្ចន្តោ កុបិតោ។ សោ “អហំ បច្ចន្តំ វូបសមេតុំ គច្ឆាមិ, ត្វំ បច្ចេកពុទ្ធេសុ មា បមជ្ជី”តិ ទេវិំ ឱវទិត្វា គតោ។ តស្មិំ អនាគតេយេវ បច្ចេកពុទ្ធានំ អាយុសង្ខារា ខីណា។ មហាបទុមបច្ចេកពុទ្ធោ តិយាមរត្តិំ ឈានកីឡំ កីឡិត្វា អរុណុគ្គមនេ អាលម្ពនផលកំ អាលម្ពិត្វា ឋិតកោវ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ ឯតេនុបាយេន សេសាបីតិ សព្ពេវ បរិនិព្ពុតា។ បុនទិវសេ ទេវី បច្ចេកពុទ្ធានំ និសីទនដ្ឋានំ ហរិតុបលិត្តំ ការេត្វា បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ធូមំ ទត្វា តេសំ អាគមនំ ឱលោកេន្តី និសិន្នា; អាគមនំ អបស្សន្តី បុរិសំ បេសេសិ “គច្ឆ, តាត, ជានាហិ, កឹ អយ្យានំ កិញ្ចិ អផាសុក”ន្តិ។ សោ គន្ត្វា មហាបទុមស្ស បណ្ណសាលាទ្វារំ វិវរិត្វា តត្ថ អបស្សន្តោ ចង្កមនំ គន្ត្វា អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ ឋិតំ ទិស្វា វន្ទិត្វា “កាលោ, ភន្តេ”តិ អាហ។ បរិនិព្ពុតសរីរំ កឹ កថេស្សតិ? សោ “និទ្ទាយតិ មញ្ញេ”តិ គន្ត្វា បិដ្ឋិបាទេ ហត្ថេន បរាមសិត្វា បាទានំ

សីតលតាយ ចេវ ចទ្ទតាយ ច បរិនិព្ពុតភាវំ ញត្វា ទុតិយស្ស សន្តិកំ អគមាសិ, ឯវំ តតិយស្សាតិ សព្ពេសំ បរិនិព្ពុតភាវំ ញត្វា រាជកុលំ គតោ។ “កហំ, តាត, បច្ចេកពុទ្ធា”តិ បុដ្ឋោ “បរិនិព្ពុតា ទេវី”តិ អាហ ។ ទេវី កន្ទន្តី រោទន្តី និក្ខមិត្វា នាគរេហិ សទ្ធឹ តត្ថ គន្ត្វា សាធុកីឡិតំ ការេត្វា បច្ចេកពុទ្ធានំ សរីរកិច្ចំ កត្វា ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ បតិដ្ឋាបេសិ។

រាជា បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា អាគតោ បច្ចុគ្គមនំ អាគតំ ទេវឹ បុច្ឆិ – “កឹ, ភទ្ទេ, បច្ចេកពុទ្ធេសុ នប្បមជ្ជិ, និរោគា អយ្យា”តិ? បរិនិព្ពុតា ទេវាតិ។ រាជា ចិន្តេសិ – “ឯវរូបានម្បិ បណ្ឌិតានំ មរណំ ឧប្បជ្ជតិ, អម្ហាកំ កុតោ មោក្ខោ”តិ? សោ នគរំ អគន្ត្វា ឧយ្យានមេវ បវិសិត្វា ជេដ្ឋបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា តស្ស រជ្ជំ បដិយាទេត្វា សយំ សមណកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ ទេវីបិ “ឥមស្មឹ បព្ពជិតេ អហំ កឹ ករិស្សាមី”តិ តត្ថេវ ឧយ្យានេ បព្ពជិតា។ ទ្វេបិ ឈានំ ភាវេត្វា តតោ ចុតា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តឹសុ។

តេសុ តត្ថេវ វសន្តេសុ អម្ហាកំ សត្ថា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេន រាជគហំ បាវិសិ។ សត្ថរិ តត្ថ វសន្តេ អយំ បិប្ផលិមាណវោ មគធរដ្ឋេ មហាតិត្ថព្រាហ្មណគាមេ កបិលព្រាហ្មណស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ, អយំ ភទ្ទា កាបិលានី មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរេ កោសិយគោត្តព្រាហ្មណស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តា។ តេសំ អនុក្កមេន វឌ្ឍមានានំ បិប្ផលិមាណវស្ស វីសតិមេ វស្សេ ភទ្ទាយ សោឡសមេ វស្សេ សម្បត្តេ មាតាបិតរោ បុត្តំ ឱលោកេត្វា, “តាត, ត្វំ វយបត្តោ, កុលវំសោ នាម បតិដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ អតិវិយ និប្បីឡយឹសុ។ មាណវោ អាហ – “មយ្ហំ សោតបថេ ឯវរូបំ កថំ មា កថេថ, អហំ យាវ តុម្ហេ ធរថ, តាវ បដិជគ្គិស្សាមិ, តុម្ហាកំ អច្ចយេន និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ តេ កតិបាហំ អតិក្កមិត្វា បុន កថយឹសុ, សោបិ តថេវ បដិក្ខិបិ។ បុនបិ កថយឹសុ, បុនបិ បដិក្ខិបិ។ តតោ បដ្ឋាយ មាតា និរន្តរំ កថេសិយេវ។

មាណវោ “មម មាតរំ សញ្ញាបេស្សាមី”តិ រត្តសុវណ្ណស្ស និក្ខសហស្សំ ទត្វា សុវណ្ណការេហិ ឯកំ ឥត្ថិរូបំ ការាបេត្វា តស្ស មជ្ជនឃដ្ដនាទិកម្មបរិយោសានេ តំ រត្តវត្ថំ និវាសាបេត្វា វណ្ណសម្បន្នេហិ បុប្ផេហិ ចេវ នានាអលង្ការេហិ ច អលង្ការាបេត្វា មាតរំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “អម្ម, ឯវរូបំ អារម្មណំ លភន្តោ គេហេ វសិស្សាមិ, អលភន្តោ ន វសិស្សាមី”តិ ។ បណ្ឌិតា ព្រាហ្មណី ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ បុត្តោ បុញ្ញវា ទិន្នទានោ កតាភិនីហារោ, បុញ្ញំ ករោន្តោ ន ឯកកោវ អកាសិ, អទ្ធា ឯតេន សហ កតបុញ្ញា សុវណ្ណរូបកបដិភាគាវ ភវិស្សតី”តិ អដ្ឋ ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា សព្ពកាមេហិ សន្តប្បេត្វា សុវណ្ណរូបកំ រថំ អារោបេត្វា “គច្ឆថ, តាតា, យត្ថ អម្ហាកំ ជាតិគោត្តភោគេហិ សមានកុលេ ឯវរូបំ ទារិកំ បស្សថ, ឥមមេវ សុវណ្ណរូបកំ បណ្ណាការំ កត្វា ទេថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។

តេ “អម្ហាកំ នាម ឯតំ កម្ម”ន្តិ និក្ខមិត្វា “កត្ថ គមិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា “មទ្ទរដ្ឋំ នាម ឥត្ថាករោ, មទ្ទរដ្ឋំ គមិស្សាមា”តិ មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរំ អគមំសុ។ តត្ថ តំ សុវណ្ណរូបកំ ន្ហានតិត្ថេ ឋបេត្វា ឯកមន្តេ និសីទឹសុ។ អថ ភទ្ទាយ ធាតី ភទ្ទំ ន្ហាបេត្វា អលង្ករិត្វា សិរិគព្ភេ និសីទាបេត្វា ន្ហាយិតុំ អាគច្ឆន្តី តំ រូបកំ ទិស្វា “អយ្យធីតា មេ ឥធាគតា”តិ សញ្ញាយ សន្តជ្ជេត្វា “ទុព្ពិនីតេ កឹ ត្វំ ឥធាគតា”តិ តលសត្តិកំ ឧគ្គិរិត្វា “គច្ឆ សីឃ”ន្តិ គណ្ឌបស្សេ បហរិ។ ហត្ថោ បាសាណេ បដិហតោ វិយ កម្បិត្ថ។ សា បដិក្កមិត្វា “ឯវំ ថទ្ធំ នាម មហាគីវំ ទិស្វា ‘អយ្យធីតា មេ’តិ សញ្ញំ ឧប្បាទេសឹ, អយ្យធីតាយ ហិ មេ និវាសនបដិគ្គាហិកាយបិ អយុត្តា”តិ អាហ។ អថ នំ តេ មនុស្សា បរិវារេត្វា “ឯវរូបា តេ សាមិធីតា”តិ បុច្ឆឹសុ។ កឹ ឯសា, ឥមាយ សតគុណេន សហស្សគុណេន មយ្ហំ អយ្យធីតា អភិរូបតរា, ទ្វាទសហត្ថេ គព្ភេ និសិន្នាយ បទីបកិច្ចំ នត្ថិ, សរីរោភាសេនេវ តមំ វិធមតីតិ។ “តេន ហិ អាគច្ឆា”តិ ខុជ្ជំ គហេត្វា សុវណ្ណរូបកំ រថំ អារោបេត្វា កោសិយគោត្តស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឃរទ្វារេ ឋត្វា អាគមនំ និវេទយឹសុ។

ព្រាហ្មណោ បដិសន្ថារំ កត្វា “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ មគធរដ្ឋេ មហាតិត្ថគាមេ កបិលព្រាហ្មណស្ស ឃរតោតិ។ កឹ ការណា អាគតាតិ? ឥមិនា នាម ការណេនាតិ។ “កល្យាណំ, តាតា, សមជាតិគោត្តវិភវោ អម្ហាកំ ព្រាហ្មណោ, ទស្សាមិ ទារិក”ន្តិ បណ្ណាការំ គណ្ហិ។ តេ កបិលព្រាហ្មណស្ស សាសនំ បហិណឹសុ “លទ្ធា ទារិកា, កត្តព្ពំ ករោថា”តិ។ តំ សាសនំ សុត្វា បិប្ផលិមាណវស្ស អារោចយឹសុ “លទ្ធា កិរ ទារិកា”តិ។ មាណវោ “អហំ ‘ន លភិស្សន្តី’តិ ចិន្តេសឹ, ‘ឥមេ លទ្ធាតិ វទន្តិ’, អនត្ថិកោ ហុត្វា បណ្ណំ បេសេស្សាមី”តិ រហោគតោ បណ្ណំ លិខិ “ភទ្ទា អត្តនោ ជាតិគោត្តភោគានុរូបំ ឃរាវាសំ លភតុ, អហំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមិ, មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនី អហោសី”តិ។ ភទ្ទាបិ “អសុកស្ស កិរ មំ ទាតុកាមោ”តិ សុត្វា រហោគតា បណ្ណំ លិខិ “អយ្យបុត្តោ អត្តនោ ជាតិគោត្តភោគានុរូបំ ឃរាវាសំ លភតុ, អហំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមិ, មា បច្ឆា វិប្បដិសារី អហោសី”តិ។ ទ្វេ បណ្ណានិ អន្តរាមគ្គេ សមាគច្ឆឹសុ។ ឥទំ កស្ស បណ្ណន្តិ? បិប្ផលិមាណវេន ភទ្ទាយ បហិតន្តិ។ ឥទំ កស្សាតិ? ភទ្ទាយ បិប្ផលិមាណវស្ស បហិតន្តិ ច វុត្តេ ទ្វេបិ វាចេត្វា “បស្សថ ទារកានំ កម្ម”ន្តិ ផាលេត្វា អរញ្ញេ ឆឌ្ឌេត្វា សមានបណ្ណំ លិខិត្វា ឥតោ ច ឯត្តោ ច បេសេសុំ។ ឥតិ តេសំ អនិច្ឆមានានំយេវ សមាគមោ អហោសិ។

តំទិវសមេវ មាណវោ ឯកំ បុប្ផទាមំ គហេត្វា បហេសិ។ ភទ្ទាបិ, តានិ សយនមជ្ឈេ បហេសិ។ ភុត្តសាយមាសា ឧភោបិ “សយនំ អភិរុហិស្សាមា”តិ សមាគន្ត្វា មាណវោ ទក្ខិណបស្សេន សយនំ អភិរុហិ។ ភទ្ទា វាមបស្សេន អភិរុហិត្វា អាហ – “យស្ស បស្សេ បុប្ផានិ មិលាយន្តិ, តស្ស រាគចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ វិជានិស្សាម, ឥមំ បុប្ផទាមំ ន អល្លីយិតព្ព”ន្តិ។ តេ បន អញ្ញមញ្ញំ សរីរសម្ផស្សភយេន តិយាមរត្តិំ និទ្ទំ អនោក្កមន្តាវ វីតិនាមេន្តិ, ទិវា បន ហាសមត្តម្បិ នាហោសិ។ តេ លោកាមិសេន អសំសដ្ឋា យាវ មាតាបិតរោ ធរន្តិ, តាវ កុដុម្ពំ អវិចារេត្វា តេសុ កាលង្កតេសុ វិចារយិំសុ។ មហតី មាណវស្ស សម្បត្តិ សត្តាសីតិកោដិធនំ, ឯកទិវសំ សរីរំ ឧព្ពដ្ដេត្វា ឆឌ្ឌេតព្ពំ សុវណ្ណចុណ្ណមេវ មគធនាឡិយា ទ្វាទសនាឡិមត្តំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ។ យន្តពទ្ធានិ សដ្ឋិ មហាតឡាកានិ, កម្មន្តោ ទ្វាទសយោជនិកោ, អនុរាធបុរប្បមាណា ចុទ្ទស គាមា, ចុទ្ទស ហត្ថានីកា, ចុទ្ទស អស្សានីកា, ចុទ្ទស រថានីកា។

សោ ឯកទិវសំ អលង្កតអស្សំ អារុយ្ហ មហាជនបរិវុតោ កម្មន្តំ គន្ត្វា ខេត្តកោដិយំ ឋិតោ នង្គលេហិ ភិន្នដ្ឋានតោ កាកាទយោ សកុណេ គណ្ឌុប្បាទាទិបាណកេ ឧទ្ធរិត្វា ខាទន្តេ ទិស្វា, “តាតា, ឥមេ កិំ ខាទន្តី”តិ បុច្ឆិ។ គណ្ឌុប្បាទេ, អយ្យាតិ។ ឯតេហិ កតំ បាបំ កស្ស ហោតីតិ? តុម្ហាកំ, អយ្យាតិ។ សោ ចិន្តេសិ – “សចេ ឯតេហិ កតំ បាបំ មយ្ហំ ហោតិ, កិំ មេ ករិស្សតិ សត្តាសីតិកោដិធនំ, កិំ ទ្វាទសយោជនិកោ កម្មន្តោ, កិំ សដ្ឋិយន្តពទ្ធានិ តឡាកានិ, កិំ ចុទ្ទស គាមា? សព្ពមេតំ ភទ្ទាយ កាបិលានិយា និយ្យាតេត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិស្សាមី”តិ។

ភទ្ទាបិ កាបិលានី តស្មិំ ខណេ អន្តរវត្ថុម្ហិ តយោ តិលកុម្ភេ បត្ថរាបេត្វា ធាតីហិ បរិវុតា និសិន្នា កាកេ តិលបាណកេ ខាទន្តេ ទិស្វា, “អម្មា, កិំ ឥមេ ខាទន្តី”តិ បុច្ឆិ។ បាណកេ, អយ្យេតិ។ អកុសលំ កស្ស ហោតីតិ? តុម្ហាកំ, អយ្យេតិ។ សា ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ចតុហត្ថវត្ថំ នាឡិកោទនមត្តញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតិ, យទិ បនេតំ ឯត្តកេន ជនេន កតំ អកុសលំ មយ្ហំ ហោតិ, អទ្ធា ភវសហស្សេនបិ វដ្ដតោ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន សក្កា, អយ្យបុត្តេ អាគតមត្តេយេវ សព្ពំ តស្ស និយ្យាតេត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិស្សាមី”តិ។

មាណវោ អាគន្ត្វា ន្ហាយិត្វា បាសាទំ អារុយ្ហ មហារហេ បល្លង្កេ និសីទិ។ អថស្ស ចក្កវត្តិនោ អនុច្ឆវិកំ ភោជនំ សជ្ជយិំសុ។ ទ្វេបិ ភុញ្ជិត្វា បរិជនេ និក្ខន្តេ រហោគតា ផាសុកដ្ឋានេ និសីទិំសុ។ តតោ មាណវោ ភទ្ទំ អាហ – “ភទ្ទេ ឥមំ ឃរំ អាគច្ឆន្តី កិត្តកំ ធនំ អាហរី”តិ? បញ្ចបណ្ណាស សកដសហស្សានិ, អយ្យាតិ។ ឯតំ សព្ពំ, យា ច ឥមស្មិំ ឃរេ សត្តាសីតិ កោដិយោ យន្តពទ្ធា សដ្ឋិតឡាកាទិភេទា សម្បត្តិ អត្ថិ, សព្ពំ តុយ្ហំយេវ និយ្យាតេមីតិ។ តុម្ហេ បន កហំ គច្ឆថ, អយ្យាតិ? អហំ បព្ពជិស្សាមីតិ។ អយ្យ, អហម្បិ តុម្ហាកំយេវ អាគមនំ ឱលោកយមានា និសិន្នា, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមីតិ។ តេសំ អាទិត្តបណ្ណកុដិ វិយ តយោ ភវា ឧបដ្ឋហិំសុ។ តេ អន្តរាបណតោ កសាវរសបីតានិ វត្ថានិ មត្តិកាបត្តេ ច អាហរាបេត្វា អញ្ញមញ្ញំ កេសេ ឱហារាបេត្វា “យេ លោកេ អរហន្តោ, តេ ឧទ្ទិស្ស អម្ហាកំ បព្ពជ្ជា”តិ វត្វា ថវិកាយ បត្តេ ឱសារេត្វា អំសេ លគ្គេត្វា បាសាទតោ ឱតរិំសុ។ គេហេ ទាសេសុ វា កម្មការេសុ វា ន កោចិ សញ្ជានិ។

អថ នេ ព្រាហ្មណគាមតោ និក្ខម្ម ទាសគាមទ្វារេន គច្ឆន្តេ អាកប្បកុត្តវសេន ទាសគាមវាសិនោ សញ្ជានិំសុ។ តេ រោទន្តា បាទេសុ និបតិត្វា “កិំ អម្ហេ អនាថេ ករោថ, អយ្យា”តិ អាហំសុ។ “មយំ ភណេ អាទិត្តបណ្ណសាលា វិយ តយោ ភវាតិ បព្ពជិម្ហា, សចេ តុម្ហេសុ ឯកេកំ ភុជិស្សំ ករោម, វស្សសតម្បិ នប្បហោតិ។ តុម្ហេវ តុម្ហាកំ សីសំ ធោវិត្វា ភុជិស្សា ហុត្វា ជីវថា”តិ វត្វា តេសំ រោទន្តានំយេវ បក្កមិំសុ។ ថេរោ បុរតោ គច្ឆន្តោ និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ ចិន្តេសិ – “អយំ ភទ្ទា កាបិលានី សកលជម្ពុទីបគ្ឃនិកា ឥត្ថី មយ្ហំ បច្ឆតោ អាគច្ឆតិ។ ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ កោចិទេវ ឯវំ ចិន្តេយ្យ ‘ឥមេ បព្ពជិត្វាបិ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, អននុច្ឆវិកំ ករោន្តី’តិ។ កោចិ វា បន អម្ហេសុ មនំ បទូសេត្វា អបាយបូរកោ ភវេយ្យ។ ឥមំ បហាយ មយា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។

សោ បុរតោ គច្ឆន្តោ ទ្វេធាបថំ ទិស្វា តស្ស មត្ថកេ អដ្ឋាសិ។ ភទ្ទាបិ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ អាហ – “ភទ្ទេ តាទិសិំ ឥត្ថិំ មម បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តិំ ទិស្វា ‘ឥមេ បព្ពជិត្វាបិ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តី’តិ ចិន្តេត្វា អម្ហេសុ បទុដ្ឋចិត្តោ មហាជនោ អបាយបូរកោ ភវេយ្យ។ ឥមស្មិំ ទ្វេធាបថេ ត្វំ ឯកំ គណ្ហ, អហំ ឯកេន គមិស្សាមី”តិ។ “អាម, អយ្យ, បព្ពជិតានំ មាតុគាមោ នាម មលំ, ‘បព្ពជិត្វាបិ វិនា ន ភវន្តី’តិ អម្ហាកំ ទោសំ ទស្សន្តិ, តុម្ហេ ឯកំ មគ្គំ គណ្ហថ, អហំ ឯកំ គណ្ហិត្វា វិនា ភវិស្សាមា”តិ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ “សតសហស្សកប្បប្បមាណេ អទ្ធានេ កតោ មិត្តសន្ថវោ អជ្ជ ភិជ្ជតី”តិ វត្វា “តុម្ហេ ទក្ខិណជាតិកា នាម, តុម្ហាកំ ទក្ខិណមគ្គោ វដ្ដតិ។ មយំ មាតុគាមា នាម វាមជាតិកា, អម្ហាកំ វាមមគ្គោ វដ្ដតី”តិ វន្ទិត្វា មគ្គំ បដិបន្នា។ តេសំ ទ្វេធាភូតកាលេ អយំ មហាបថវី “អហំ

ចក្កវាឡគិរិសិនេរុបព្ពតេ ធារេតុំ សក្កោន្តីបិ តុម្ហាកំ គុណេ ធារេតុំ ន សក្កោមី”តិ វទន្តី វិយ វិរវមានា អកម្បិ, អាកាសេ អសនិសទ្ទោ វិយ បវត្តិ, ចក្កវាឡបព្ពតោ ឧន្នទិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធោ វេឡុវនមហាវិហារេ គន្ធកុដិយំ និសិន្នោ បថវីកម្បនសទ្ទំ សុត្វា “កស្ស នុ ខោ បថវី កម្បតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “បិប្ផលិមាណវោ ច ភទ្ទា ច កាបិលានី មំ ឧទ្ទិស្ស អប្បមេយ្យំ សម្បត្តិំ បហាយ បព្ពជិតា, តេសំ វិយោគដ្ឋានេ ឧភិន្នម្បិ គុណពលេន អយំ បថវីកម្បោ ជាតោ, មយាបិ ឯតេសំ សង្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម សយមេវ បត្តចីវរមាទាយ អសីតិមហាថេរេសុ កញ្ចិ អនាមន្តេត្វា តិគាវុតំ មគ្គំ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា រាជគហស្ស ច នាលន្ទាយ ច អន្តរេ ពហុបុត្តកនិគ្រោធរុក្ខមូលេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ និសីទន្តោ បន អញ្ញតរបំសុកូលិកោ វិយ អនិសីទិត្វា ពុទ្ធវេសំ គហេត្វា អសីតិហត្ថា ឃនពុទ្ធរស្មិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ និសីទិ។ ឥតិ តស្មិំ ខណេ បណ្ណច្ឆត្តសកដចក្កកូដាគារាទិប្បមាណា ពុទ្ធរស្មិយោ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទន្តិយោ វិធាវន្តិយោ ចន្ទសហស្ស-សូរិយសហស្ស-ឧគ្គមនកាលោ វិយ កុរុមានា តំ វនន្តំ ឯកោភាសំ អកំសុ។ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណសិរិយា សមុជ្ជលតារាគណំ វិយ គគនំ, សុបុប្ផិតកមលកុវលយំ វិយ សលិលំ វនន្តំ វិរោចិត្ថ។ និគ្រោធរុក្ខស្ស ខន្ធោ នាម សេតោ ហោតិ, បត្តានិ នាម នីលានិ, បក្កានិ រត្តានិ។ តស្មិំ បន ទិវសេ សតសាខោ និគ្រោធោ សុវណ្ណវណ្ណោវ អហោសិ។

មហាកស្សបត្ថេរោ “អយំ មយ្ហំ សត្ថា ភវិស្សតិ, ឥមាហំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ”តិ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ឱណតោណតោ គន្ត្វា តីសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា “សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មិ, សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ អាហ។ អថ នំ ភគវា អវោច – “កស្សប, សចេ ត្វំ ឥមំ និបច្ចការំ មហាបថវិយា ករេយ្យាសិ, សាបិ ធារេតុំ ន សក្កុណេយ្យ។ តថាគតស្ស ឯវំ គុណមហន្តតំ ជានតា តយា កតោ និបច្ចការោ មយ្ហំ លោមម្បិ ចាលេតុំ ន សក្កោតិ។ និសីទ, កស្សប, ទាយជ្ជំ តេ ទស្សាមី”តិ។ អថស្ស ភគវា តីហិ ឱវាទេហិ ឧបសម្បទំ អទាសិ។ ទត្វា ពហុបុត្តកនិគ្រោធមូលតោ និក្ខមិត្វា ថេរំ បច្ឆាសមណំ កត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សត្ថុ សរីរំ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណវិចិត្តំ, មហាកស្សបស្ស សត្តមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ។ សោ កញ្ចនមហានាវាយ បច្ឆាពន្ធោ វិយ សត្ថុ បទានុបទិកំ អនុគញ្ឆិ។ សត្ថា ថោកំ មគ្គំ គន្ត្វា មគ្គា ឱក្កម្ម អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសជ្ជាការំ ទស្សេសិ, ថេរោ “និសីទិតុកាមោ សត្ថា”តិ ញត្វា អត្តនោ បារុបនបិលោតិកសង្ឃាដិំ ចតុគ្គុណំ កត្វា បញ្ញាបេសិ។

សត្ថា តស្មិំ និសីទិត្វា ហត្ថេន ចីវរំ បរាមសិត្វា “មុទុកា ខោ ត្យាយំ, កស្សប, បិលោតិកសង្ឃាដី”តិ អាហ។ ថេរោ “សត្ថា មេ សង្ឃាដិយា មុទុកភាវំ កថេតិ, បារុបិតុកាមោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “បារុបតុ, ភន្តេ, ភគវា សង្ឃាដិ”ន្តិ អាហ។ កិំ ត្វំ បារុបិស្សសិ កស្សបាតិ? តុម្ហាកំ និវាសនំ លភន្តោ បារុបិស្សាមិ, ភន្តេតិ។ “កិំ បន ត្វំ, កស្សប, ឥមំ បរិភោគជិណ្ណំ បំសុកូលំ ធារេតុំ សក្ខិស្សសិ? មយា ហិ ឥមស្ស បំសុកូលស្ស គហិតទិវសេ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថវី កម្បិ, ឥមំ ពុទ្ធានំ បរិភោគជិណ្ណំ ចីវរំ នាម ន សក្កា បរិត្តគុណេន ធារេតុំ, បដិពលេនេវិទំ បដិបត្តិបូរណសមត្ថេន ជាតិបំសុកូលិកេន គហេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ថេរេន សទ្ធិំ ចីវរំ បរិវត្តេសិ។

ឯវំ បន ចីវរបរិវត្តំ កត្វា ថេរេន បារុតចីវរំ ភគវា បារុបិ, សត្ថុ ចីវរំ ថេរោ បារុបិ។ តស្មិំ សមយេ អចេតនាបិ អយំ មហាបថវី “ទុក្ករំ, ភន្តេ, អកត្ថ, អត្តនា បារុតចីវរំ សាវកស្ស ទិន្នបុព្ពំ នាម នត្ថិ, អហំ តុម្ហាកំ គុណំ ធារេតុំ ន សក្កោមី”តិ វទន្តី វិយ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា កម្បិ។ ថេរោបិ “លទ្ធំ ទានិ មយា ពុទ្ធានំ បរិភោគចីវរំ, កិំ មេ ឥទានិ ឧត្តរិ កត្តព្ពំ អត្ថី”តិ ឧន្នតិំ អកត្វា ពុទ្ធានំ សន្តិកេយេវ តេរស ធុតគុណេ សមាទាយ សត្តទិវសមត្តំ បុថុជ្ជនោ ហុត្វា អដ្ឋមេ អរុណេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សត្ថាបិ “កស្សបោ, ភិក្ខវេ, ចន្ទូបមោ កុលានិ ឧបសង្កមតិ, អបកស្សេវ កាយំ អបកស្ស ចិត្តំ និច្ចនវកោ កុលេសុ អប្បគព្ភោ”តិ (សំ. និ. ២.១៤៦) ឯវមាទីហិ សុត្តេហិ ថេរំ ថោមេត្វា អបរភាគេ ឯតទេវ កស្សបសំយុត្តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា “មម សាសនេ ធុតវាទានំ ភិក្ខូនំ មហាកស្សបោ អគ្គោ”តិ ថេរំ ឋានន្តរេ ឋបេសីតិ។

អនុរុទ្ធត្ថេរវត្ថុ

១៩២. បញ្ចមេ **ទិព្ពចក្ខុកានំ យទិទំ អនុរុទ្ធោ**តិ ទិព្ពចក្ខុកភិក្ខូនំ អនុរុទ្ធត្ថេរោ អគ្គោតិ វទតិ។ តស្ស ចិណ្ណវសិតាយ អគ្គភាវោ វេទិតព្ពោ។ ថេរោ កិរ ភោជនបបញ្ចមត្តំ ឋបេត្វា សេសកាលំ អាលោកំ វឌ្ឍេត្វា ទិព្ពចក្ខុនា សត្តេ ឱលោកេន្តោវ វិហរតិ។ ឥតិ អហោរត្តំ ចិណ្ណវសិតាយ ឯស ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ អបិច កប្បសតសហស្សំ បត្ថិតភាវេនបេស ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោវ ជាតោ។

តត្រស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ កុលបុត្តោ បទុមុត្តរស្សេវ ភគវតោ កាលេ បច្ឆាភត្តំ ធម្មស្សវនត្ថំ វិហារំ គច្ឆន្តេន មហាជនេន សទ្ធឹ អគមាសិ។ អយំ ហិ តទា អញ្ញតរោ អបាកដនាមោ ឥស្សរកុដុម្ពិកោ អហោសិ។ សោ ទសពលំ វន្ទិត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មកថំ សុណាតិ។ សត្ថា ទេសនំ យថានុសន្ធិកំ ឃដេត្វា ឯកំ ទិព្ពចក្ខុកំ ភិក្ខុំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

តតោ កុដុម្ពិកស្ស ឯតទហោសិ – “មហា វតាយំ ភិក្ខុ, យំ ឯវំ សត្ថា សយំ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ អហោ វតាហម្បិ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកពុទ្ធស្ស សាសនេ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា បរិសន្តរេន គន្ត្វា ស្វាតនាយ ភគវន្តំ ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា “មហន្តំ ឋានន្តរំ មយា បត្ថិត”ន្តិ តេនេវ និយាមេន អជ្ជតនាយ ស្វាតនាយាតិ និមន្តេត្វា សត្តទិវសានិ មហាទានំ បវត្តេត្វា សបរិវារស្ស ភគវតោ ឧត្តមវត្ថានិ ទត្វា “ភគវា នាហំ ឥមំ សក្ការំ ទិព្ពសម្បត្តិយា ន មនុស្សសម្បត្តិយា អត្ថាយ ករោមិ។ យំ បន តុម្ហេ ឥតោ សត្តទិវសមត្ថកេ ភិក្ខុំ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបយិត្ថ, អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ សោ ភិក្ខុ វិយ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិ។ សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា តស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា ឯវមាហ – “អម្ភោ បុរិស, អនាគតេ កប្បសតសហស្សបរិយោសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស សាសនេ ត្វំ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ អនុរុទ្ធោ នាម ភវិស្សសី”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ភត្តានុមោទនំ កត្វា វិហារមេវ អគមាសិ។

កុដុម្ពិកោបិ យាវ ពុទ្ធោ ធរតិ, តាវ អវិជហិតមេវ កល្យាណកម្មំ កត្វា បរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ និដ្ឋិតេ សត្តយោជនិកេ សុវណ្ណចេតិយេ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, កឹ ទិព្ពចក្ខុស្ស បរិកម្ម”ន្តិ បុច្ឆិ។ បទីបទានំ នាម ទាតុំ វដ្ដតិ ឧបាសកាតិ។ សាធុ, ភន្តេ, ករិស្សាមីតិ សហស្សទីបានំយេវ តាវ ទីបរុក្ខានំ សហស្សំ ការេសិ, តទនន្តរំ តតោ បរិត្តតរេ, តទនន្តរំ តតោ បរិយត្តតរេតិ អនេកសហស្សេ ទីបរុក្ខេ ការេសិ។ សេសបទីបា បន អបរិមាណា អហេសុំ។

ឯវំ យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កមិត្វា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស កាលេ ពារាណសិយំ កុដុម្ពិយគេហេ និព្ពត្តិត្វា បរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ និដ្ឋិតេ យោជនិកេ ចេតិយេ ពហុ កំសបាតិយោ ការាបេត្វា សប្បិមណ្ឌស្ស បូរេត្វា មជ្ឈេ ឯកេកំ គុឡបិណ្ឌំ ឋបេត្វា ឧជ្ជាលេត្វា មុខវដ្ដិយា មុខវដ្ដឹ ផុសាបេន្តោ ចេតិយំ បរិក្ខិបាបេត្វា អត្តនោ សព្ពមហន្តំ កំសបាតឹ ការេត្វា សប្បិមណ្ឌស្ស បូរេត្វា តស្សា មុខវដ្ដិយំ សមន្តតោ វដ្ដិសហស្សំ ជាលាបេត្វា មជ្ឈដ្ឋានេ ថូបិកំ បិលោតិកាយ វេឋេត្វា ជាលាបេត្វា កំសបាតឹ សីសេនាទាយ សព្ពរត្តឹ យោជនិកំ ចេតិយំ អនុបរិយាយិ។ ឯវំ តេនាបិ អត្តភាវេន យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។

បុន អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ តស្មឹយេវ នគរេ ទុគ្គតកុលស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា សុមនសេដ្ឋឹ នាម និស្សាយ វសិ, **អន្នភារោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ បន សុមនសេដ្ឋិ ទេវសិកំ កបណទ្ធិកវណិព្ពកយាចកានំ គេហទ្វារេ មហាទានំ ទេតិ។ អថេកទិវសំ ឧបរិដ្ឋោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ គន្ធមាទនបព្ពតេ និរោធសមាបត្តឹ សមាបន្នោ។ តតោ វុដ្ឋាយ “អជ្ជ កស្ស អនុគ្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វីមំសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា ច នាម ទុគ្គតានុកម្បកា ហោន្តិ។ សោ “អជ្ជ មយា អន្នភារស្ស អនុគ្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា “ឥទានិ អន្នភារោ អដវិតោ អត្តនោ គេហំ អាគមិស្សតី”តិ ញត្វា បត្តចីវរមាទាយ គន្ធមាទនបព្ពតា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា គាមទ្វារេ អន្នភារស្ស សម្មុខេ បច្ចុដ្ឋាសិ។

អន្នភារោ បច្ចេកពុទ្ធំ តុច្ឆបត្តហត្ថំ ទិស្វា បច្ចេកពុទ្ធំ អភិវាទេត្វា “អបិ, ភន្តេ, ភិក្ខំ លភិត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ លភិស្សាម មហាបុញ្ញាតិ។ “ភន្តេ, ថោកំ ឥធេវ ហោថា”តិ វេគេន គន្ត្វា អត្តនោ គេហេ មាតុគាមំ បុច្ឆិ – “ភទ្ទេ, មយ្ហំ ឋបិតំ ភាគភត្តំ អត្ថិ, នត្ថី”តិ? អត្ថិ សាមីតិ។ សោ តតោវ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថតោ បត្តមាទាយ អាគន្ត្វា “ភទ្ទេ, មយំ បុរិមភវេ កល្យាណកម្មស្ស អកតត្តា ភត្តំ បច្ចាសីសមានា វិហរាម , អម្ហាកំ ទាតុកាមតាយ សតិ ទេយ្យធម្មោ ន ហោតិ, ទេយ្យធម្មេ សតិ បដិគ្គាហកំ ន លភាម, អជ្ជ មេ ឧបរិដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធោ ទិដ្ឋោ, ភាគភត្តញ្ច អត្ថិ, មយ្ហំ ភាគភត្តំ ឥមស្មឹ បត្តេ បក្ខិបាហី”តិ។

ព្យត្តា ឥត្ថី “យតោ មយ្ហំ សាមិកោ ភាគភត្តំ ទេតិ, មយាបិ ឥមស្មឹ ទានេ ភាគិនិយា ភវិតព្ព”ន្តិ អត្តនោ ភាគភត្តម្បិ ឧបរិដ្ឋស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តេ បតិដ្ឋបេត្វា អទាសិ។ អន្នភារោ បត្តំ អាហរិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា, “ភន្តេ, ឯវរូបា ទុជ្ជីវិតា មុច្ចាមា”តិ អាហ។ ឯវំ ហោតុ, មហាបុញ្ញាតិ។ សោ អត្តនោ ឧត្តរសាដកំ ឯកស្មឹ បទេសេ អត្ថរិត្វា , “ភន្តេ, ឥធ និសីទិត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តត្ថ និសីទិត្វា នវវិធំ

បាដិកូល្យំ បច្ចវេក្ខន្តោ បរិភុញ្ជិ។ បរិភុត្តកាលេ អន្នភារោ បត្តធោវនឧទកំ អទាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ និដ្ឋិតភត្តកិច្ចោ –

> “ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, សព្ពមេវ សមិជ្ឈតុ;
> សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា”តិ។ –

អនុមោទនំ កត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សុមនសេដ្ឋិស្ស ឆត្តេ អធិវត្ថា ទេវតា “អហោ ទានំ បរមទានំ ឧបរិដ្ឋេ សុប្បតិដ្ឋិត”ន្តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា សាធុការំ អទាសិ។ សុមនសេដ្ឋិ “កឹ ត្វំ មំ ឯត្តកំ កាលំ ទានំ ទទមានំ ន បស្សសី”តិ អាហ។ នាហំ តវ ទានេ សាធុការំ ទេមិ, អន្នភារេន ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតេ បសីទិត្វា សាធុការំ ទេមីតិ។

សុមនសេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “អច្ឆរិយំ វតិទំ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ ទានំ ទេន្តោ ទេវតំ សាធុការំ ទាបេតុំ នាសក្ខឹ។ អយំ អន្នភារោ មំ និស្សាយ វសន្តោ អនុរូបស្ស បដិគ្គាហកបុគ្គលស្ស លទ្ធត្តា ឯកបិណ្ឌបាតទានេនេវ សាធុការំ ទាបេសិ, ឯតស្ស អនុច្ឆវិកំ ទត្វា ឯតំ បិណ្ឌបាតំ មម សន្តកំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ អន្នភារំ បក្កោសាបេត្វា “អជ្ជ តយា កស្សចិ កិញ្ចិ ទានំ ទិន្ន”ន្តិ បុច្ឆិ។ អាម, អយ្យ, ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធស្ស មេ អត្តនោ ភាគភត្តំ ទិន្នន្តិ។ ហន្ទ, ភោ, កហាបណំ គណ្ហិត្វា ឯតំ បិណ្ឌបាតំ មយ្ហំ ទេហីតិ។ ន ទេមិ អយ្យាតិ។ សោ យាវ សហស្សំ វឌ្ឍេសិ, អន្នភារោ “សហស្សេនាបិ ន ទេមី”តិ អាហ។ ហោតុ, ភោ, យទិ បិណ្ឌបាតំ ន ទេសិ, សហស្សំ គណ្ហិត្វា បត្តឹ មេ ទេហីតិ។ “ឯតម្បិ ទាតុំ យុត្តំ វា អយុត្តំ វា ន ជានាមិ, អយ្យំ បន ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធំ បុច្ឆិត្វា សចេ ទាតុំ យុត្តំ ភវិស្សតិ, ទស្សាមី”តិ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ សម្បាបុណិត្វា, “ភន្តេ, សុមនសេដ្ឋិ មយ្ហំ សហស្សំ ទត្វា តុម្ហាកំ ទិន្នបិណ្ឌបាតេ បត្តឹ យាចតិ, ទម្មិ វា ន ទម្មិ វា”តិ ។ ឧបមំ តេ បណ្ឌិត ករិស្សាមិ។ សេយ្យថាបិ កុលសតិកេ គាមេ ឯកស្មិំយេវ ឃរេ ទីបំ ជាលេយ្យ, សេសា អត្តនោ អត្តនោ តេលេន វដ្ដឹ តេមេត្វា ជាលាបេត្វា គណ្ហេយ្យុំ, បុរិមទីបស្ស បភា អត្ថិ, នត្ថីតិ។ អតិរេកតរា, ភន្តេ, បភា ហោតីតិ។ ឯវមេវ បណ្ឌិត ឧឡុង្កយាគុ វា ហោតុ កដច្ឆុភិក្ខា វា, អត្តនោ បិណ្ឌបាតេ បរេសំ បត្តឹ ទេន្តស្ស សតស្ស វា ទេតុ សហស្សស្ស វា, យត្តកានំ ទេតិ, តត្តកានំ បុញ្ញំ វឌ្ឍតិ។ ត្វំ ទេន្តោ ឯកមេវ បិណ្ឌបាតំ អទាសិ, សុមនសេដ្ឋិស្ស បន បត្តិយា ទិន្នាយ ទ្វេ បិណ្ឌបាតា ហោន្តិ ឯកោ តវ, ឯកោ ច តស្សាតិ។

សោ បច្ចេកពុទ្ធំ អភិវាទេត្វា សុមនសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “បិណ្ឌបាតេ បត្តឹ គណ្ហ សាមី”តិ អាហ។ ហន្ទ, កហាបណសហស្សំ គណ្ហាតិ។ នាហំ បិណ្ឌបាតំ វិក្កិណាមិ, សទ្ធាយ បន តុម្ហាកំ បត្តឹ ទេមីតិ។ តាត, ត្វំ មយ្ហំ សទ្ធាយ បត្តឹ ទេសិ, អហំ បន តុយ្ហំ គុណំ បូជេន្តោ សហស្សំ ទេមិ, គណ្ហ, តាតាតិ។ សោ “ឯវំ ហោតូ”តិ សហស្សំ គណ្ហិ។ តាត, តុយ្ហំ សហស្សំ លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ សហត្ថា កម្មករណកិច្ចំ នត្ថិ, វីថិយំ ឃរំ មាបេត្វា វស។ យេន តុយ្ហំ អត្ថោ, តំ មំ អាហរាបេត្វា គណ្ហាហីតិ។ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតបច្ចេកពុទ្ធស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតោ នាម តំទិវសមេវ វិបាកំ ទេតិ។ តស្មា សុមនសេដ្ឋិ អញ្ញំ ទិវសំ អន្នភារំ គហេត្វា រាជកុលំ អគច្ឆន្តោបិ តំទិវសំ គហេត្វាវ គតោ។

អន្នភារស្ស បុញ្ញំ អាគម្ម រាជា សេដ្ឋឹ អនោលោកេត្វា អន្នភារមេវ ឱលោកេសិ ។ កឹ, ទេវ, ឥមំ បុរិសំ អតិវិយ ឱលោកេសីតិ? អញ្ញំ ទិវសំ អទិដ្ឋបុព្ពត្តា ឱលោកេមីតិ។ ឱលោកេតព្ពយុត្តកោ ឯស ទេវាតិ។ កោ បនស្ស ឱលោកេតព្ពយុត្តកោ គុណោតិ? អជ្ជ អត្តនោ ភាគភត្តំ សយំ អភុញ្ជិត្វា ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធស្ស ទិន្នត្តា មម ហត្ថតោ សហស្សំ លភិ ទេវាតិ។ កោនាមោ ឯសោតិ? អន្នភារោ នាម ទេវាតិ។ “តវ ហត្ថតោ លទ្ធត្តា មមបិ ហត្ថតោ លទ្ធុំ អរហតិ, អហម្បិស្ស បូជំ ករិស្សាមី”តិ វត្វា សហស្សំ អទាសិ។ ឯតស្ស វសនគេហំ ជានាថ ភណេតិ? សាធុ ទេវាតិ ឯកំ គេហដ្ឋានំ សោធេន្តា កុទ្ទាលេន អាហតាហតដ្ឋានេ និធិកុម្ភិយោ គីវាយ គីវំ អាហច្ច ឋិតា ទិស្វា រញ្ញោ អារោចយឹសុ។ រាជា “តេន ហិ គន្ត្វា ខនថា”តិ អាហ។ តេសំ ខនន្តានំ ខនន្តានំ ហេដ្ឋា គច្ឆន្តិ។ បុន គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចយឹសុ។ រាជា “អន្នភារស្ស វចនេន ខនថា”តិ អាហ។ តេ គន្ត្វា “អន្នភារស្សេវ វចន”ន្តិ ខនឹសុ។ កុទ្ទាលេន អាហតាហតដ្ឋានេ អហិច្ឆត្តកមកុឡានិ វិយ កុម្ភិយោ ឧដ្ឋហឹសុ។ តេ ធនំ អាហរិត្វា រញ្ញោ សន្តិកេ រាសឹ អកំសុ។ រាជា អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា “ឥមស្មឹ នគរេ កស្ស អញ្ញស្ស ឯត្តកំ ធនំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ នត្ថិ កស្សចិ ទេវាតិ។ តេន ហិ អយំ អន្នភារោ ឥមស្មឹ នគរេ ធនសេដ្ឋិ នាម ហោតូតិ។ តំទិវសមេវ សេដ្ឋិច្ឆត្តំ លភិ។

សោ តតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ ទីឃរត្តំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ សត្ថុ ឧប្បជ្ជនកាលេ កបិលវត្ថុនគរេ អមិតោទនសក្កស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ នាមគ្គហណទិវសេ បនស្ស **អនុរុទ្ធោ**តិ នាមំ អកំសុ។ មហានាមសក្កស្ស កនិដ្ឋភាតា សត្ថុ ចូឡបិតុបុត្តោ បរមសុខុមាលោ មហាបុញ្ញោ អហោសិ។ សុវណ្ណបាតិយំយេវស្ស ភត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ អថស្ស មាតា ឯកទិវសំ “មម បុត្តំ

នត្ថីតិ បទំ ឋានាបេស្សាមី”តិ ឯកំ សុវណ្ណបាតិំ អញ្ញាយ សុវណ្ណបាតិយា បិទហិត្វា តុច្ឆកំយេវ បេសេសិ។ អន្តរាមគ្គេ ទេវតា ទិព្ពបូវេហិ បូរេសុំ។ ឯវំ មហាបុញ្ញោ អហោសិ។ តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកេសុ តីសុ បាសាទេសុ អលង្កតនាដកិត្ថីហិ បរិវុតោ ទេវោ វិយ សម្បត្តិំ អនុភវិ។

អម្ហាកម្បិ ពោធិសត្តោ តស្មិំ សមយេ តុសិតបុរា ចវិត្វា សុទ្ធោទនមហារាជស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គហេត្វា អនុក្កមេន វុទ្ធិប្បត្តោ ឯកូនតិំស វស្សានិ អគារមជ្ឈេ វសិត្វា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនុក្កមេន បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ ពោធិមណ្ឌេ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា ឥសិបតនេ មិគទាយេ ធម្មចក្កប្បវត្តនំ បវត្តេត្វា លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ រាជគហំ អាគម្ម “បុត្តោ មេ រាជគហំ អាគតោ”តិ សុត្វា “គច្ឆថ ភណេ មម បុត្តំ អានេថា”តិ បិតរា បហិតេ សហស្សសហស្សបរិវារេ ទស អមច្ចេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពាជេត្វា កាឡុទាយិត្ថេរេន ចារិកាគមនំ អាយាចិតោ រាជគហតោ វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ និក្ខមិត្វា កបិលវត្ថុបុរំ គន្ត្វា ញាតិសមាគមេ អនេកេហិ ឥទ្ធិបាដិហារិយេហិ សប្បាដិហារិយំ វិចិត្រធម្មទេសនំ កត្វា មហាជនំ អមតបានំ បាយេត្វា ទុតិយទិវសេ បត្តចីវរមាទាយ នគរទ្វារេ ឋត្វា “កិំ នុ ខោ កុលនគរំ អាគតានំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ អាចិណ្ណ”ន្តិ អាវជ្ជមានោ “សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរណំ អាចិណ្ណ”ន្តិ ញត្វា សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ “បុត្តោ មេ បិណ្ឌាយ ចរតី”តិ សុត្វា អាគតស្ស រញ្ញោ ធម្មំ កថេត្វា តេន សកនិវេសនំ បវេសេត្វា កតសក្ការសម្មានោ តត្ថ កាតព្ពំ ញាតិជនានុគ្គហំ កត្វា រាហុលកុមារំ បព្ពាជេត្វា នចិរស្សេវ កបិលវត្ថុបុរតោ មល្លរដ្ឋេ ចារិកំ ចរមានោ អនុបិយអម្ពវនំ អគមាសិ។

តស្មិំ សមយេ សុទ្ធោទនមហារាជា សាកិយជនំ សន្និបាតេត្វា អាហ – “សចេ មម បុត្តោ អគារំ អជ្ឈាវសិស្ស, រាជា អភវិស្ស ចក្កវត្តី សត្តរតនសមន្នាគតោ។ នត្តាបិ មេ រាហុលកុមារោ ខត្តិយគណេន សទ្ធិំ តំ បរិវារេត្វា អចរិស្ស, តុម្ហេបិ ឯតមត្ថំ ជានាថ។ ឥទានិ បន មេ បុត្តោ ពុទ្ធោ ជាតោ, ខត្តិយាវស្ស បរិវារា ហោន្តុ។ តុម្ហេ ឯកេកកុលតោ ឯកេកំ ទារកំ ទេថា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ ឯកប្បហារេនេវ សហស្សខត្តិយកុមារា បព្ពជឹសុ។ តស្មិំ សមយេ មហានាមោ កុដុម្ពសាមិកោ ហោតិ។ សោ អនុរុទ្ធសក្កំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតទវោច – “ឯតរហិ, តាត អនុរុទ្ធ, អភិញ្ញាតា អភិញ្ញាតា សក្យកុមារា ភគវន្តំ បព្ពជិតំ អនុបព្ពជន្តិ, អម្ហាកំ កុលេ នត្ថិ កោចិ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ។ តេន ហិ ត្វំ វា បព្ពជ, អហំ វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា ឃរាវាសេ រុចិំ អកត្វា អត្តសត្តមោ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ។ តស្ស បព្ពជ្ជានុក្កមោ សង្ឃភេទកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៣០ អាទយោ) អាគតោវ។

ឯវំ អនុបិយអម្ពវនំ គន្ត្វា បព្ពជិតេសុ បន តេសុ តស្មិំយេវ អន្តោវស្សេ ភទ្ទិយត្ថេរោ អរហត្តំ បាបុណិ។ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ទិព្ពចក្ខុំ និព្ពត្តេសិ, ទេវទត្តោ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេសិ, អានន្ទត្ថេរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, ភគុត្ថេរោ ច កិមិលត្ថេរោ ច បច្ឆា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ តេសំ បន សព្ពេសម្បិ ថេរានំ អត្តនោ អត្តនោ អាគតដ្ឋានេ បុព្ពបត្ថនាភិនីហារោ អាគមិស្សតិ។ អយំ បន អនុរុទ្ធត្ថេរោ ធម្មសេនាបតិស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ចេតិយរដ្ឋេ បាចីនវំសមិគទាយំ គន្ត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោ សត្ត មហាបុរិសវិតក្កេ វិតក្កេសិ, អដ្ឋមេ កិលមតិ។ សត្ថា “អនុរុទ្ធោ អដ្ឋមេ មហាបុរិសវិតក្កេ កិលមតី”តិ ញត្វា “តស្ស សង្កប្បំ បូរេស្សាមី”តិ តត្ថ គន្ត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ អដ្ឋមំ មហាបុរិសវិតក្កំ បូរេត្វា ចតុបច្ចយសន្តោសភាវនារាមបដិមណ្ឌិតំ មហាអរិយវំសបដិបទំ (អ. និ. ៨.៣០) កថេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ភេសកលាវនមេវ គតោ។

ថេរោ តថាគតេ គតមត្តេយេវ តេវិជ្ជោ មហាខីណាសវោ ហុត្វា “សត្ថា មយ្ហំ មនំ ជានិត្វា អាគន្ត្វា អដ្ឋមំ មហាបុរិសវិតក្កំ បូរេត្វា អទាសិ។ សោ ច មេ មនោរថោ មត្ថកំ បត្តោ”តិ ពុទ្ធានំ ធម្មទេសនំ អត្តនោ ច បដិវិទ្ធធម្មំ អារព្ភ ឥមា គាថា អភាសិ –

“មម សង្កប្បមញ្ញាយ, សត្ថា លោកេ អនុត្តរោ;
មនោមយេន កាយេន, ឥទ្ធិយា ឧបសង្កមិ។

“យថា មេ អហុ សង្កប្បោ, តតោ ឧត្តរិ ទេសយិ;
និប្បបញ្ចរតោ ពុទ្ធោ, និប្បបញ្ចមទេសយិ។

“តស្សាហំ ធម្មមញ្ញាយ, វិហាសិំ សាសនេ រតោ;
តិស្សោ វិជ្ជា អនុប្បត្តា, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន”ន្តិ។ (ថេរគា. ៩០១-៩០៣);

អថ នំ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនមហាវិហារេ វិហរន្តោ “មម សាសនេ ទិព្ពចក្ខុកានំ អនុរុទ្ធោ អគ្គោ”តិ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

ភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ

១៩៣. ឆដ្ឋេ **ឧច្ចាកុលិកាន**ន្តិ ឧច្ចេ កុលេ ជាតានំ។ **ភទ្ទិយោ**តិ អនុរុទ្ធត្ថេរេន សទ្ធឹ និក្ខមន្តោ សក្យរាជា។ **កាឡិគោធាយ បុត្តោ**តិ កាឡវណ្ណា សា ទេវី, គោធាតិ បនស្សា នាមំ ។ តស្មា កាឡិគោធាតិ វុច្ចតិ , តស្សា បុត្តោតិ អត្ថោ។ កស្មា បនាយំ ឧច្ចាកុលិកានំ អគ្គោតិ វុត្តោ, កឹ តតោ ឧច្ចាកុលិកតរា នត្ថីតិ? អាម នត្ថិ។ តស្ស ហិ មាតា សាកិយានីនំ អន្តរេ វយេន សព្ពជេដ្ឋិកា, សោយេវ ច សាកិយកុលេ សម្បត្តំ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ។ តស្មា ឧច្ចាកុលិកានំ អគ្គោតិ វុត្តោ។ អបិច បុព្ពបត្ថនានុភាវេន ចេស អនុបដិបាដិយា បញ្ចជាតិសតានិ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា រជ្ជំ ការេសិយេវ។ ឥមិនាបិ ការណេន ឧច្ចាកុលិកានំ អគ្គោតិ វុត្តោ។

បញ្ហកម្មេ បនស្ស អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ អតីតេ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ វុត្តនយេនេវ ធម្មស្សវនត្ថាយ គតោ។ តំទិវសំ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ឧច្ចាកុលិកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឧច្ចាកុលិកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ តថាគតំ និមន្តេត្វា សត្ត ទិវសានិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, អហំ ឥមស្ស ទានស្ស ផលេន នាញ្ញំ សម្បត្តឹ អាកង្ខាមិ, អនាគតេ បន ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឧច្ចាកុលិកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថយិត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិ។

សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេន្តោ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “សមិជ្ឈិស្សតិ តេ ឥទំ កម្មំ, ឥតោ កប្បសតសហស្សាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ត្វំ តស្ស សាសនេ ឧច្ចាកុលិកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា ភត្តានុមោទនំ កត្វា វិហារំ អគមាសិ។ សោបិ តំ ព្យាករណំ លភិត្វា ឧច្ចាកុលិកសំវត្តនិកកម្មំ បុច្ឆិត្វា ធម្មាសនានិ ការេត្វា តេសុ បច្ចត្ថរណានិ សន្ថរាបេត្វា ធម្មពីជនិយោ ធម្មកថិកវដ្ដំ ឧបោសថាគារេ បទីបតេលទានន្តិ ឯវំ យាវជីវំ ពហុវិធំ កល្យាណកម្មំ កត្វា តត្ថ កាលកតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ កស្សបទសពលស្ស ច អម្ហាកញ្ច ភគវតោ អន្តរេ ពារាណសិយំ កុដុម្ពិយឃរេ និព្ពត្តោ។

តេន ច សមយេន សម្ពហុលា បច្ចេកពុទ្ធា គន្ធមាទនបព្ពតា អាគម្ម ពារាណសិយំ គង្គាយ តីរេ ផាសុកដ្ឋានេ និសីទិត្វា បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជន្តិ។ សោ កុដុម្ពិយោ តេសំ និពទ្ធមេវ តស្មឹ ឋានេ ភត្តវិស្សគ្គករណំ ញត្វា អដ្ឋ បាសាណផលកានិ អត្ថរិត្វា យាវជីវំ បច្ចេកពុទ្ធេ ឧបដ្ឋហិ។ អថេកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុនគរេ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តិ។ នាមគ្គហណទិវសេ ចស្ស **ភទ្ទិយកុមារោ**តិ នាមំ អកំសុ។ សោ វយំ អាគម្ម ហេដ្ឋា អនុរុទ្ធសុត្តេ វុត្តនយេនេវ ឆន្នំ ខត្តិយានំ អព្ភន្តរោ ហុត្វា សត្ថរិ អនុបិយអម្ពវនេ វិហរន្តេ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនមហាវិហារេ វិហរន្តោ “មម សាសនេ ឧច្ចាកុលិកានំ កាឡិគោធាយ បុត្តោ ភទ្ទិយត្ថេរោ អគ្គោ”តិ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ

១៩៤. សត្តមេ **មញ្ជុស្សរាន**ន្តិ មធុរស្សរានំ។ **លកុណ្ឌកភទ្ទិយោ**តិ ឧព្ពេធេន រស្សោ, នាមេន ភទ្ទិយោ។ តស្សាបិ បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ វុត្តនយេនេវ ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ គតោ។ តស្មឹ សមយេ សត្ថារំ ឯកំ មញ្ជុស្សរំ ភិក្ខុំ ឯតទគ្គេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “អហោ វតាហម្បិ អនាគតេ អយំ ភិក្ខុ វិយ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ មញ្ជុស្សរានំ ភិក្ខូនំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្ត ទិវសានិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, អហំ ឥមស្ស ទានស្ស ផលេន ន អញ្ញំ សម្បត្តឹ អាកង្ខាមិ, អនាគតេ បន ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ មញ្ជុស្សរានំ ភិក្ខូនំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថយិត្វា សត្ថុបាទមូលេ និបជ្ជិ។ សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេន្តោ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “សមិជ្ឈិស្សតិ តេ ឥទំ កម្មំ, ឥតោ កប្បសតសហស្សាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ត្វំ តស្ស សាសនេ មញ្ជុស្សរានំ ភិក្ខូនំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា វិហារំ អគមាសិ។

សោបិ តំ ព្យាករណំ លភិត្វា យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា តតោ កាលកតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ វិបស្សីសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ **ចិត្តបត្តកោកិលោ** នាម ហុត្វា ខេមេ មិគទាយេ វសន្តោ ឯកទិវសំ ហិមវន្តំ គន្ត្វា មធុរំ អម្ពផលំ តុណ្ឌេន គហេត្វា អាគច្ឆន្តោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ សត្ថារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អហំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ រិត្តកោ តថាគតំ បស្សាមិ, អជ្ជ បន មេ ឥមំ អម្ពបក្កំ បុត្តកានំ អត្ថាយ អាគតំ។ តេសំ អញ្ញម្បិ អា

ហរិត្វា ទស្សាមិ, ឥមំ បន ទសពលស្ស ទាតុំ វដ្ដតី”តិ ឱតរិត្វា អាកាសេ ចរតិ។ សត្ថា តស្ស ចិត្តំ ញត្វា អសោកត្ថេរំ នាម ឧបដ្ឋាកំ ឱលោកេសិ។ សោ បត្តំ នីហរិត្វា សត្ថុ ហត្ថេ ឋបេសិ។ សោ កោកិលោ ទសពលស្ស បត្តេ អម្ពបក្កំ បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្ថា តត្ថេវ និសីទិត្វា តំ បរិភុញ្ជិ។ កោកិលោ បសន្នចិត្តោ បុនប្បុនំ ទសពលស្ស គុណេ អាវជ្ជេត្វា ទសពលំ វន្ទិត្វា អត្តនោ កុលាវកំ គន្ត្វា សត្តាហំ បីតិសុខេន វីតិនាមេសិ។ ឯត្តកំ តស្មឹ អត្តភាវេ កល្យាណកម្មំ, ឥមិនាស្ស កម្មេន សរោ មធុរោ អហោសិ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បន ចេតិយេ អារទ្ធេ “កឹបមាណំ ករោម? សត្តយោជនប្បមាណំ។ អតិមហន្តំ ឯតំ, ឆយោជនំ ករោម។ ឥទម្បិ អតិមហន្តំ, បញ្ចយោជនំ ករោម, ចតុយោជនំ, តិយោជនំ, ទ្វិយោជន”ន្តិ វុត្តេ អយំ តទា ជេដ្ឋវឌ្ឍកី ហុត្វា “ឯថ, ភោ, អនាគតេ សុខបដិជគ្គិយំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា រជ្ជុំ អាទាយ បរិក្ខិបន្តោ គាវុតមត្តកេ ឋត្វា “ឯកេកំ មុខំ គាវុតំ គាវុតំ ហោតុ, ចេតិយំ យោជនាវដ្ដំ យោជនុព្ពេធំ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ តេ តស្ស វចនេ អដ្ឋំសុ។ ឥតិ អប្បមាណស្ស ពុទ្ធស្ស បមាណំ អកាសីតិ។ តេន កម្មេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អញ្ញេហិ ហីនតរប្បមាណោ អហោសិ។ សោ អម្ហាកំ សត្ថុ កាលេ សាវត្ថិយំ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិ។ “ភទ្ទិយោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ សត្ថរិ ជេតវនមហាវិហារេ បដិវសន្តេ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ អរិយវរគណមជ្ឈេ និសិន្នោ មញ្ជុស្សរានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

បិណ្ឌោលភារទ្វាជត្ថេរវត្ថុ

១៩៥. អដ្ឋមេ **សីហនាទិកាន**ន្តិ សីហនាទំ នទន្តានំ។ **បិណ្ឌោលភារទ្វាជោ**តិ សោ កិរ អរហត្តំ បត្តទិវសេ អវាបុរណំ អាទាយ វិហារេន វិហារំ បរិវេណេន បរិវេណំ គន្ត្វា “យស្ស មគ្គេ វា ផលេ វា កង្ខា អត្ថិ, សោ មំ បុច្ឆតូ”តិ សីហនាទំ នទន្តោ វិចរិ។ ពុទ្ធានម្បិ បុរតោ ឋត្វា “ឥមស្មឹ , ភន្តេ, សាសនេ កតព្ពកិច្ចំ មយ្ហំ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ សីហនាទំ នទិ។ តស្មា សីហនាទិកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

បញ្ហកម្មេ បនស្ស អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ បព្ពតបាទេ សីហយោនិយំ និព្ពត្តោ។ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ តស្ស ហេតុសម្បត្តឹ ទិស្វា ហំសវតិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ សីហេ គោចរាយ បក្កន្តេ តស្ស វសនគុហំ បវិសិត្វា អាកាសេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និរោធំ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិ។ សីហោ គោចរំ លភិត្វា និវត្តោ គុហាទ្វារេ ឋិតោ អន្តោគុហាយំ ទសពលំ និសិន្នំ ទិស្វា “មម វសនដ្ឋានំ អាគន្ត្វា អញ្ញោ សត្តោ និសីទិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, មហន្តោ វតាយំ បុរិសោ, យោ អន្តោគុហាយំ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ។ សរីរប្បភាបិស្ស សមន្តា ផរិត្វា គតា, មយា ឯវរូបំ អច្ឆរិយំ នទិដ្ឋបុព្ពំ។ អយំ បុរិសោ ឥមស្មឹ លោកេ បូជនេយ្យានំ អគ្គោ ភវិស្សតិ, មយាបិស្ស យថាសត្តិ យថាពលំ សក្ការំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ជលជថលជានិ នានាកុសុមានិ អាហរិត្វា ភូមិតោ យាវ និសិន្នបល្លង្កដ្ឋានា បុប្ផាសនំ សន្ថរិត្វា សព្ពរត្តឹ សម្មុខដ្ឋានេ តថាគតំ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ បុនទិវសេ បុរាណបុប្ផានិ អបនេត្វា នវបុប្ផេហិ អាសនំ សន្ថរិ។

ឯតេនេវ និយាមេន សត្ត ទិវសានិ បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេត្វា ពលវបីតិសោមនស្សំ និព្ពត្តេត្វា គុហាទ្វារេ អារក្ខំ គណ្ហិ។ សត្តមេ ទិវសេ សត្ថា និរោធតោ វុដ្ឋាយ គុហាទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សីហោបិ មិគរាជា តថាគតំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា បដិក្កមិត្វា អដ្ឋាសិ។ សត្ថា “វដ្ដិស្សតិ ឯត្តកោ ឧបនិស្សយោ ឯតស្សា”តិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា វិហារមេវ គតោ។

សោបិ សីហោ ពុទ្ធវិយោគេន ទុក្ខិតោ កាលំ កត្វា ហំសវតីនគរេ មហាសាលកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា វយប្បត្តោ ឯកទិវសំ នគរវាសីហិ សទ្ធឹ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សីហនាទិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា វុត្តនយេនេវ សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា សត្ថារា សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា ព្យាកតោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា តត្ថ កាលកតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ។ នាមេន ភារទ្វាជោ នាម អហោសិ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គហេត្វា បញ្ច មាណវសតានិ មន្តេ វាចេន្តោ វិចរតិ។ សោ អត្តនោ ជេដ្ឋកភាវេន និមន្តនដ្ឋានេសុ សព្ពេសំ ភិក្ខំ សយមេវ សម្បដិច្ឆិ។ ឯសោ កិរ ព្លសកំ លោលធាតុកោ អហោសិ។ សោ តេហិ មាណវេហិ សទ្ធឹ “កុហឹ យាគុ កុហឹ ភត្ត”ន្តិ យាគុភត្តខជ្ជកានេវ បរិយេសមានោ ចរតិ។ សោ គតគតដ្ឋានេ បិណ្ឌមេវ បដិមានេន្តោ ចរតីតិ **បិណ្ឌោលភារទ្វាជោ**តេវ បញ្ញាយិ។

សោ ឯកទិវសំ សត្ថរិ រាជគហមនុប្បត្តេ ធម្មកថំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តំ បត្តវេលាយមេវ អវាបុរណំ អាទាយ វិហារេន វិហារំ បរិវេណេន បរិវេណំ គន្ត្វា “យស្ស

មគ្គេ វា ផលេ វា កង្ខា អត្ថិ, សោ មំ បុច្ឆតូ’’តិ សីហនាទំ នទន្តោ វិចរិ។ សោ ឯកទិវសំ រាជគហសេដ្ឋិនា វេឡុបរម្បរាយ ឧស្សាបេត្វា អាកាសេ លគ្គិតំ ជយសុមនវណ្ណំ ចន្ទនសារបត្តំ ឥទ្ធិយា អាទាយ សាធុការំ ទទន្តេន មហាជនេន បរិវុតោ វិហារំ អាគន្ត្វា តថាគតស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ សត្ថា ជានន្តោវ បដិបុច្ឆិ – ‘‘កុតោ តេ, ភារទ្វាជ, អយំ បត្តោ លទ្ធោ’’តិ? សោ លទ្ធការណំ កថេសិ។ សត្ថា ‘‘ត្វំ ឯវរូបំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ មហាជនស្ស ទស្សេសិ, អកត្តព្ពំ តយា កត’’ន្តិ អនេកបរិយាយេន វិគរហិត្វា ‘‘ន, ភិក្ខវេ, គិហីនំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ទស្សេតព្ពំ, យោ ទស្សេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’’តិ (ចូឡវ. ២៥២) សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ។

អថ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ – ‘‘សីហនាទិយត្ថេរោ អរហត្តំ បត្តទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ ‘យស្ស មគ្គេ វា ផលេ វា កង្ខា អត្ថិ, សោ មំ បុច្ឆតូ’តិ កថេសិ។ ពុទ្ធានម្បិ សម្មុខេ អត្តនោ អរហត្តុប្បត្តិំ កថេសិ, អញ្ញេ សាវកា តុណ្ហី អហេសុំ។ អត្តនោ សីហនាទិយភាវេនេវ មហាជនស្ស បសាទំ ជនេត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ចន្ទនសារបត្តញ្ច គណ្ហី’’តិ។ តេ ភិក្ខូ ឥមេ តយោបិ គុណេ ឯកតោ កត្វា សត្ថុ កថយឹសុ។ ពុទ្ធា ច នាម គរហិតព្ពយុត្តកំ គរហន្តិ, បសំសិតព្ពយុត្តកំ បសំសន្តីតិ ឥមស្មិំ ឋានេ ថេរស្ស បសំសិតព្ពយុត្តមេវ អង្គំ គហេត្វា ‘‘តិណ្ណំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ឥន្ទ្រិយានំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា ភារទ្វាជោ ភិក្ខុ អញ្ញំ ព្យាកាសិ – ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ , នាបរំ ឥត្ថត្តាយាតិ បជានាមី’តិ។ កតមេសំ តិណ្ណំ? សតិន្ទ្រិយស្ស, សមាធិន្ទ្រិយស្ស, បញ្ញិន្ទ្រិយស្ស។ ឥមេសំ ខោ, ភិក្ខវេ, តិណ្ណំ ឥន្ទ្រិយានំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា ភារទ្វាជោ ភិក្ខុ អញ្ញំ ព្យាកាសិ – ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយាតិ បជានាមី’’’តិ (សំ. និ. ៥.៥១៩) ថេរំ បសំសិត្វា សីហនាទិកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

មន្តាណិបុត្តបុណ្ណត្ថេរវត្ថុ

១៨៦. នវមេ **បុណ្ណោ មន្តាណិបុត្តោ**តិ នាមេន បុណ្ណោ, មន្តាណិព្រាហ្មណិយា បន សោ បុត្តោតិ មន្តាណិបុត្តោ។ តស្ស បញ្ហាកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរទសពលស្ស ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ហំសវតីនគរេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ គោតមោតិ នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា សព្ពសិប្បេសុ កោវិទោ ហុត្វា បញ្ចមាណវកសតបរិវារោ វិចរន្តោ តយោបិ វេទេ ឱលោកេត្វា មោក្ខធម្មំ អទិស្វា ‘‘ឥទំ វេទត្តយំ នាម កទលិក្ខន្ធោ វិយ ពហិ មដ្ឋំ អន្តោ និស្សារំ, ឥមំ គហេត្វា វិចរណំ ថុសកោដ្ដនសទិសំ ហោតិ។ កឹ មេ ឥមិនា’’តិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ព្រហ្មវិហារេ និព្ពត្តេត្វា ‘‘អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកោកូបបន្នោ ភវិស្សាមី’’តិ បញ្ចហិ មាណវកសតេហិ សទ្ធឹ បព្ពតបាទំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តស្ស បរិវារានិ អដ្ឋារស្ស ជដិលសហស្សានិ អហេសុំ។ សោ បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា តេសម្បិ កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ តេ តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា សព្ពេបិ បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេសុំ។

អទ្ធានេ អតិក្កន្តេ តស្ស គោតមតាបសស្ស មហល្លកកាលេ បទុមុត្តរទសពលោ បឋមាភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ ហំសវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ វិហាសិ។ សោ ឯកទិវសំ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ គោតមតាបសស្ស បរិសាយ អរហត្តូបនិស្សយំ គោតមតាបសស្ស ច ‘‘អហំ អនាគតេ ឧប្បជ្ជមានកពុទ្ធស្ស សាសនេ ធម្មកថិកភិក្ខូនំ អគ្គោ ភវេយ្យ’’ន្តិ បត្ថនាភាវញ្ច ទិស្វា បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា អត្តនោ បត្តចីវរំ សយមេវ គហេត្វា អញ្ញាតកវេសេន គោតមតាបសស្ស អន្តេវាសិកេសុ វនមូលផលាផលត្ថាយ គតេសុ គន្ត្វា គោតមស្ស បណ្ណសាលាទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ គោតមោ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នភាវំ អជានន្តោបិ ទូរតោវ ទសពលំ ទិស្វា ‘‘អយំ បុរិសោ លោកតោ មុត្តោ ហុត្វា បញ្ញាយតិ, យថា អស្ស សរីរនិប្ផត្តិ យេហិ ច លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ អគារមជ្ឈេ វា តិដ្ឋន្តោ ចក្កវត្តី រាជា ហោតិ, បព្ពជន្តោ វា វិវដ្ដច្ឆទោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ ហោតី’’តិ ញត្វា បឋមទស្សនេនេវ ទសពលំ អភិវាទេត្វា ‘‘ឥតោ ឯថ ភគវា’’តិ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ តថាគតោ តាបសស្ស ធម្មំ ទេសយមានោ និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ តេ ជដិលា ‘‘បណីតបណីតំ វនមូលផលាផលំ អាចរិយស្ស ទត្វា សេសកំ បរិភុញ្ជិស្សាមា’’តិ អាគច្ឆន្តា ទសពលំ ឧច្ចាសនេ, អាចរិយំ បន នីចាសនេ និសិន្នំ ទិស្វា ‘‘បស្សថ, មយំ ‘ឥមស្មិំ លោកេ អម្ហាកំ អាចរិយេន ឧត្តរិតរោ នត្ថី’តិ វិចរាម។ ឥទានិ បន នោ អាចរិយំ នីចាសនេ និសីទាបេត្វា ឧច្ចាសនេ និសិន្នកោ ឯកោ បញ្ញាយតិ, មហន្តោ វតាយំ បុរិសោ ភវិស្សតី’’តិ បិដកានិ គហេត្វា អាគច្ឆន្តិ។ គោតមតាបសោ ‘‘ឥមេ មំ ទសពលស្ស សន្តិកេ វន្ទេយ្យុ’’ន្តិ ភីតោ ទូរតោ អាហ – ‘‘តាតា, មា មំ វន្ទិត្ថ, សទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលោ សព្ពេសំ វន្ទនារហោ បុរិសោ ឥធ និសិន្នោ, ឯតំ វន្ទថា’’តិ។ តាបសា ‘‘ន អជានិត្វា អាចរិយោ កថេស្សតី’’តិ សព្ពេវ តថាគតស្ស បាទេ វន្ទឹសុ។ ‘‘តាតា, អម្ហាកំ អញ្ញំ ទសពលស្ស ទាតព្ពយុត្តកំ ភោជនំ នត្ថិ, ឥមំ វនមូលផលាផលំ ទស្សាមា’’តិ បណីតបណីតំ ពុទ្ធានំ បត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្ថា វនមូល

ផលាផលំ បរិភុញ្ជិ។ តទនន្តរំ តាបសោបិ សទ្ធឹ អន្តេវាសិកេហិ បរិភុញ្ជិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចំ កត្វា “ទ្វេ អគ្គសាវកា ភិក្ខុសតសហស្សំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តូ”តិ ចិន្តេសិ។ តស្មិំ ខណេ អគ្គសាវកោ មហាទេវលត្ថេរោ “កហំ នុ ខោ សត្ថា គតោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ “សត្ថា អម្ហាកំ អាគមនំ បច្ចាសីសតី”តិ ភិក្ខុសតសហស្សំ គហេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។

គោតមោ អន្តេវាសិកេ អាហ – “តាតា, អម្ហាកំ អញ្ញោ សក្ការោ នត្ថិ, ភិក្ខុសង្ឃោ ទុក្ខេន ឋិតោ។ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេស្សាម, ជលជថលជបុប្ផានិ អាហរថា”តិ។ តេ តាវទេវ បព្ពតបាទតោ វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ ឥទ្ធិយា អាហរិត្វា សារិបុត្តត្ថេរស្ស វុត្តមុម្ហិ វុត្តនយេនេវ អាសនានិ បញ្ញាបយិំសុ។ និរោធសមាបត្តិសមាបជ្ជនម្បិ ឆត្តធារណម្បិ សព្ពំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

សត្ថា សត្តមេ ទិវសេ និរោធតោ វុដ្ឋាយ បរិវារេត្វា ឋិតេ តាបសេ ទិស្វា ធម្មកថិកភាវេ ឯតទគ្គប្បត្តំ សាវកំ អាមន្តេសិ – “ឥមិនា ភិក្ខុ ឥសិគណេន មហាសក្ការោ កតោ, ឯតេសំ បុប្ផាសនានុមោទនំ ករោហី”តិ។ សោ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តីណិ បិដកានិ សម្មសិត្វា អនុមោទនំ អកាសិ។ តស្ស ទេសនាបរិយោសានេ សត្ថា សយំ ព្រហ្មឃោសំ និច្ឆារេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឋបេត្វា គោតមតាបសំ សេសា អដ្ឋារស សហស្ស ជដិលា អរហត្តំ បាបុណិំសុ។

គោតមោ បន តេនត្តភាវេន បដិវេធំ កាតុំ អសក្កោន្តោ ភគវន្តំ អាហ – “ភគវា យេន ភិក្ខុនា បឋមំ ធម្មោ ទេសិតោ, កោ នាម អយំ តុម្ហាកំ សាសនេ”តិ? អយំ គោតម មយ្ហំ សាសនេ ធម្មកថិកានំ អគ្គោតិ។ “អហម្បិ, ភន្តេ, ឥមស្ស សត្ត ទិវសានិ កតស្ស អធិការស្ស ផលេន អយំ ភិក្ខុ វិយ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ធម្មកថិកានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិ។

សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា អនន្តរាយេនស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា “អនាគតេ កប្បសតសហស្សាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ត្វំ តស្ស សាសនេ ធម្មកថិកានំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា តេ អរហត្តប្បត្តេ តាបសេ “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ អាហ។ សព្ពេ អន្តរហិតកេសមស្សូ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរសទិសា អហេសុំ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃមាទាយ វិហារំ គតោ។

គោតមោបិ យាវជីវំ តថាគតំ បរិចរិត្វា យថាពលំ កល្យាណកម្មំ កត្វា កប្បសតសហស្សំ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ កបិលវត្ថុនគរស្ស អវិទូរេ ទោណវត្ថុព្រាហ្មណគាមេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ បុណ្ណមាណវោតិ នាមំ អកំសុ។ សត្ថរិ អភិសម្ពោធិំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុបុព្ពេន អាគន្ត្វា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តេ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ កបិលវត្ថុំ គន្ត្វា អត្តនោ ភាគិនេយ្យំ បុណ្ណមាណវំ បព្ពាជេត្វា បុនទិវសេ ទសពលស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អាបុច្ឆិត្វា និវាសត្ថាយ ឆទ្ទន្តទហំ គតោ។ បុណ្ណោបិ មន្តាណិបុត្តោ មាតុលេន អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរេន សទ្ធិំ ទសពលស្ស សន្តិកំ អគន្ត្វា “មយ្ហំ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បាបេត្វាវ ទសពលស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ កបិលវត្ថុស្មិំយេវ ឱហីនោ យោនិសោមនសិការេ កម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតកុលបុត្តាបិ បញ្ចសតា អហេសុំ។ ថេរោ សយំ ទសកថាវត្ថុលាភិតាយ តេបិ ទសហិ កថាវត្ថូហិ ឱវទតិ។ តេ តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា សព្ពេវ អរហត្តំ បត្តា។

តេ អត្តនោ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ ញត្វា ឧបជ្ឈាយំ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ – “ភន្តេ, អម្ហាកំ កិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ, ទសន្នញ្ច មហាកថាវត្ថូនំ លាភិនោ, សមយោ នោ ទសពលំ បស្សិតុ”ន្តិ។ ថេរោ តេសំ កថំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “មម ទសកថាវត្ថុលាភិតំ សត្ថា ជានាតិ, អហំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ទស កថាវត្ថូនិ អមុញ្ចន្តោវ ទេសេមិ។ មយិ គច្ឆន្តេ សព្ពេបិមេ ភិក្ខូ បរិវារេត្វា គច្ឆិស្សន្តិ, ឯវំ គណសង្គណិកាយ គន្ត្វា បន អយុត្តំ មយ្ហំ ទសពលំ បស្សិតុំ, ឥមេ តាវ គន្ត្វា បស្សន្តូ”តិ តេ ភិក្ខូ អាហ – “អាវុសោ, តុម្ហេ បុរតោ គន្ត្វា តថាគតំ បស្សថ, មម វចនេន ទសពលស្ស បាទេ វន្ទថ, អហម្បិ តុម្ហាកំ គតមគ្គេន គមិស្សាមី”តិ។

តេ ថេរា សព្ពេបិ ទសពលស្ស ជាតិភូមិរដ្ឋវាសិនោ សព្ពេ ខីណាសវា សព្ពេ ទសកថាវត្ថុលាភិនោ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស ឱវាទំ អភិនន្ទិត្វា អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរន្តា សដ្ឋិយោជនមគ្គំ អតិក្កម្ម រាជគហេ វេឡុវនមហាវិហារំ គន្ត្វា ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ អាចិណ្ណំ ខោ បនេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ អាគន្តុកេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ បដិសម្មោទិតុន្តិ ភគវា តេហិ សទ្ធិំ “កច្ចិ, ភិក្ខវេ, ខមនីយ”ន្តិអាទិនា នយេន មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា “កុតោ ច តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, អាគច្ឆថា”តិ បុច្ឆិ។ តេហិ “ជាតិភូមិតោ”តិ វុត្តេ “កោ នុ ខោ, ភិក្ខវេ, ជាតិភូមិយំ ជាតិភូមកានំ ភិក្ខូនំ សព្រហ្មចារីហិ ឯវំ សម្ភាវិតោ អត្តនា ច អប្បិច្ឆោ អប្បិច្ឆកថញ្ច ភិក្ខូនំ កត្តា”តិ ទសកថា

វត្តលាភី ភិក្ខុំ បុច្ឆិ។ តេបិ “បុណ្ណោ នាម, ភន្តេ, អាយស្មា មន្តាណិបុត្តោ”តិ អារោចយឹសុ។ តំ កថំ សុត្វា អាយស្មា សារិបុត្តោ ថេរស្ស ទស្សនកាមោ អហោសិ។

អថ សត្ថា រាជគហតោ សាវត្ថិំ អគមាសិ។ បុណ្ណត្ថេរោ ទសពលស្ស តត្ថ អាគតភាវំ សុត្វា “សត្ថារំ បស្សិស្សាមី”តិ គន្ត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំយេវ តថាគតំ សម្បាបុណិ។ សត្ថា តស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ ថេរោ ធម្មំ សុត្វា ទសពលំ វន្ទិត្វា បដិសល្លានត្ថាយ អន្ធវនំ គន្ត្វា អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ ទិវាវិហារំ និសីទិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ តស្ស គមនំ សុត្វា សីសានុលោកិកោ គន្ត្វា ឱកាសំ សល្លក្ខេត្វា តំ រុក្ខមូលំ ឧបសង្កមិត្វា ថេរេន សទ្ធិំ សម្មោទិត្វា សត្ត វិសុទ្ធិក្កមំ បុច្ឆិ។ ថេរោបិស្ស បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ ព្យាកាសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញស្ស សុភាសិតំ សមនុមោទឹសុ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ ធម្មកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

មហាកច្ចានត្ថេរវត្ថុ

១៩៧. ទសមេ **សំខិត្តេន ភាសិតស្សា**តិ សំខិត្តេន កថិតធម្មស្ស។ **វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តាន**ន្តិ តំ ទេសនំ វិត្ថារេត្វា អត្ថំ វិភជមានានំ។ អញ្ញេ កិរ តថាគតស្ស សង្ខេបវចនំ អត្ថវសេន វា បូរេតុំ សក្កោន្តិ ព្យញ្ជនវសេន វា, អយំ បន ថេរោ ឧភយវសេនបិ សក្កោតិ។ តស្មា អគ្គោតិ វុត្តោ។ បុព្ពបត្ថនាបិ ចស្ស ឯវរូបា។

អយំ បនស្ស បញ្ហកម្មេ អនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វុទ្ធិប្បត្តោ ឯកទិវសំ វុត្តនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ អត្តនា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា “មហន្តោ វតាយំ ភិក្ខុ, យំ សត្ថា ឯវំ វណ្ណេតិ, មយាបិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា វុត្តនយេនេវ សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, អហំ ឥមស្ស សក្ការស្ស ផលេន ន អញ្ញំ សម្បត្តិំ បត្ថេមិ, អនាគតេ បន ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឥតោ សត្តទិវសមត្ថកេ តុម្ហេហិ ឋានន្តរេ ឋបិតភិក្ខុ វិយ អហម្បិ តំ ឋានន្តរំ លភេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិ។ សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេន្តោ “សមិជ្ឈិស្សតិ ឥមស្ស កុលបុត្តស្ស បត្ថនា”តិ ទិស្វា “អម្ភោ, កុលបុត្ត, អនាគតេ កប្បសតសហស្សាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, ត្វំ តស្ស សាសនេ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

សោបិ កុលបុត្តោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ សុវណ្ណចេតិយករណដ្ឋានំ គន្ត្វា សតសហស្សគ្ឃនិកាយ សុវណ្ណិដ្ឋកាយ បូជំ កត្វា “ភគវា មយ្ហំ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សរីរំ សុវណ្ណវណ្ណំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ តតោ យាវជីវំ កុសលកម្មំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ ទសពលស្ស ឧប្បត្តិកាលេ ឧជ្ជេនិនគរេ បុរោហិតស្ស គេហេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ “មយ្ហំ បុត្តោ សុវណ្ណវណ្ណសរីរោ អត្តនាវ អត្តនោ នាមំ គហេត្វា អាគតោ”តិ កញ្ចនមាណវោត្វេវស្ស នាមំ អកំសុ ។ សោ វុទ្ធិមន្វាយ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា បិតុ អច្ចយេន បុរោហិតដ្ឋានំ លភិ។ សោ គោត្តវសេន កច្ចានោ នាម ជាតោ។

ចណ្ឌបជ្ជោតរាជា អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា អាហ – “ពុទ្ធោ លោកេ និព្ពត្តោ, តំ អានេតុំ សមត្ថា គន្ត្វា អានេថ តាតា”តិ។ ទេវ, អញ្ញោ ទសពលំ អានេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, អាចរិយោ កច្ចានព្រាហ្មណោវ សមត្ថោ, តំ បហិណថាតិ។ រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា, “តាត, ទសពលស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី”តិ អាហ។ គន្ត្វា បព្ពជិតុំ លភន្តោ គមិស្សាមិ, មហារាជាតិ។ យំកិញ្ចិ កត្វា តថាគតំ អានេហិ, តាតាតិ។ សោ “ពុទ្ធានំ សន្តិកំ គច្ឆន្តស្ស មហាបរិសាយ កម្មំ នត្ថី”តិ អត្តដ្ឋមោ អគមាសិ។ អថស្ស សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សទ្ធិំ សត្តហិ ជនេហិ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សត្ថា “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តំខណំយេវ សព្ពេ អន្តរហិតកេសមស្សូ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ ជាតា។

ថេរោ អត្តនោ កិច្ចេ មត្ថកំ បត្តេ តុណ្ហីភាវេន អនិសីទិត្វា កាឡុទាយិត្ថេរោ វិយ សត្ថុ ឧជ្ជេនិគមនត្ថាយ គមនវណ្ណំ កថេសិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា “កច្ចានោ អត្តនោ ជាតិភូមិយំ មម គមនំ បច្ចាសីសតី”តិ អញ្ញាសិ។ ពុទ្ធា ច នាម ឯកំ ការណំ បដិច្ច គន្តុំ អយុត្តដ្ឋានំ ន គច្ឆន្តិ។ តស្មា ថេរំ អាហ – “ត្វំយេវ ភិក្ខុ គច្ឆ, តយិ គតេបិ រាជា បសីទិស្សតី”តិ។ ថេរោ “ពុទ្ធានំ ទ្វេ កថា នាម នត្ថី”តិ តថាគតំ វន្ទិត្វា អត្តនា សទ្ធិំ អាគតេហិ សត្តហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឧជ្ជេនិំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ តេលបនាឡិ នាម និគមោ, តត្ថ បិណ្ឌាយ ចរិ។ តស្មិំ ច និគមេ ទ្វេ សេដ្ឋិធីតរោ។ តាសុ ឯកា បរិជិណ្ណកុលេ និព្ពត្តា ទុគ្គតា មាតាបិតូនំ អច្ចយេន ធាតិំ និស្សាយ ជីវតិ។ អត្តភាវោ បនស្សា សមិទ្ធោ, កេសា អញ្ញាហិ អតិវិយ ទីឃា។ តស្មិំយេវ និគមេ អញ្ញា ឥស្សរ

សេដ្ឋិកុលស្ស ធីតា និក្កេសិកា។ សា តតោ បុព្ពេ តស្សា សមីបំ បេសេត្វា “សតំ វា សហស្សំ វា ទស្សាមី”តិ វត្វាបិ កេសេ អាហរាបេតុំ នាសក្ខិ។

តស្មិំ បន ទិវសេ សា សេដ្ឋិធីតា មហាកច្ចានត្ថេរំ សត្តហិ ភិក្ខូហិ បរិវុតំ គុច្ឆបត្តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយំ សុវណ្ណវណ្ណោ ឯកោ ព្រហ្មពន្ធុភិក្ខុ យថាធោតេនេវ បត្តេន អាគច្ឆតិ, មយ្ហញ្ច អញ្ញំ ធនំ នត្ថិ។ អសុកសេដ្ឋិធីតា បន ឥមេសំ កេសានំ អត្ថាយ បេសេសិ។ ឥទានិ ឥតោ លទ្ធឧប្បាទេន សក្កា ថេរស្ស ទេយ្យធម្មំ ទាតុ”ន្តិ ធាតិំ បេសេត្វា ថេរេ និមន្តេត្វា អន្តោគេហេ និសីទាបេសិ។ ថេរានំ និសិន្នកាលេ គព្ភំ បវិសិត្វា ធាតិយា អត្តនោ កេសេ កប្បាបេត្វា, “អម្ម , ឥមេ កេសេ អសុកាយ នាម សេដ្ឋិធីតាយ ទត្វា យំ សា ទេតិ, តំ អាហរ, អយ្យានំ បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមា”តិ។ ធាតិ បិដ្ឋិហត្ថេន អស្សូនិ បុញ្ឆិត្វា ឯកេន ហត្ថេន ហទយមំសំ សន្ធារេត្វា ថេរានំ សន្តិកេ បដិច្ឆាទេត្វា តេ កេសេ អាទាយ តស្សា សេដ្ឋិធីតាយ សន្តិកំ គតា។

បណិយំ នាម សារវន្តម្បិ សយំ ឧបនីតំ គារវំ ន ជនេតិ, តស្មា សា សេដ្ឋិធីតា ចិន្តេសិ – “អហំ បុព្ពេ ពហុនាបិ ធនេន ឥមេ កេសេ អាហរាបេតុំ នាសក្ខិំ, ឥទានិ បន ឆិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ន យថាមូលមេវ លភិស្សតី”តិ ។ ធាតិំ អាហ – “អហំ បុព្ពេ តវ សាមិនិំ ពហុនាបិ ធនេន កេសេ អាហរាបេតុំ នាសក្ខិំ, យត្ថ កត្ថចិ វិនិបាតា បន និជ្ជីវកេសា នាម អដ្ឍ កហាបណេ អគ្ឃន្តី”តិ អដ្ឋេវ កហាបណេ អទាសិ។ ធាតិ កហាបណេ អាហរិត្វា សេដ្ឋិធីតាយ អទាសិ។ សេដ្ឋិធីតា ឯកេកំ បិណ្ឌបាតំ ឯកេកកហាបណគ្ឃនកំ កត្វា ថេរានំ ទាបេសិ។ ថេរោ អាវជ្ជិត្វា សេដ្ឋិធីតាយ ឧបនិស្សយំ ទិស្វា “កហំ សេដ្ឋិធីតា”តិ បុច្ឆិ។ គព្ភេ, អយ្យាតិ។ បក្កោសថ នន្តិ។ សា ច ថេរេសុ គារវេន ឯកវចនេនេវ អាគន្ត្វា ថេរេ វន្ទិត្វា ពលវសទ្ធំ ឧប្បាទេសិ។ សុខេត្តេ បតិដ្ឋិតបិណ្ឌបាតោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ វិបាកំ ទេតីតិ សហ ថេរានំ វន្ទនេន កេសា បកតិភាវេយេវ អដ្ឋំសុ។ ថេរាបិ តំ បិណ្ឌបាតំ គហេត្វា បស្សន្តិយាយេវ សេដ្ឋិធីតាយ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា កញ្ចនវនុយ្យានេ ឱតរឹសុ។

ឧយ្យានបាលោ ថេរំ ទិស្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “ទេវ, មេ អយ្យោ បុរោហិតោ កច្ចានោ បព្ពជិត្វា ឧយ្យានមាគតោ”តិ អាហ។ រាជា ចណ្ឌបជ្ជោតោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា កតភត្តកិច្ចំ ថេរំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “កហំ, ភន្តេ, ភគវា”តិ បុច្ឆិ។ សត្ថា សយំ អនាគន្ត្វា មំ បេសេសិ មហារាជាតិ។ កហំ, ភន្តេ, អជ្ជ ភិក្ខំ អលត្ថាតិ? ថេរោ រញ្ញោ បុច្ឆាសភាគេន សព្ពំ សេដ្ឋិធីតាយ កតំ ទុក្ករំ អារោចេសិ។ រាជា ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បដិយាទេត្វា ថេរំ និមន្តេត្វា និវេសនំ គន្ត្វា សេដ្ឋិធីតរំ អាណាបេត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ ឥមិស្សា ឥត្ថិយា ទិដ្ឋធម្មិកោវ យសបដិលាភោ អហោសិ។

តតោ បដ្ឋាយ រាជា ថេរស្ស មហាសក្ការំ ករោតិ។ ថេរស្ស ធម្មកថាយ បសីទិត្វា មហាជនោ ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។ តតោ បដ្ឋាយ សកលនគរំ ឯកកាសាវបជ្ជោតំ ឥសិវាតបដិវាតំ អហោសិ។ សាបិ ទេវី គព្ភំ លភិត្វា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ គោបាលកុមារោតិ មាតាមហសេដ្ឋិនោ នាមំ អកំសុ។ សា បុត្តស្ស នាមវសេន គោបាលមាតា នាម ទេវី ជាតា។ សា ទេវី ថេរេ អតិវិយ បសីទិត្វា រាជានំ សម្បដិច្ឆាបេត្វា កញ្ចនវនុយ្យានេ ថេរស្ស វិហារំ ការេសិ។ ថេរោ ឧជ្ជេនិនគរំ បសាទេត្វា បុន សត្ថុ សន្តិកំ គតោ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ វិហរន្តោ មធុបិណ្ឌិកសុត្តំ (ម. និ. ១.១៩៩ អាទយោ) កច្ចានបេយ្យាលំ (ម. និ. ៣.២៧៩ អាទយោ) បារាយនសុត្តន្តិ ឥមេ តយោ សុត្តន្តេ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ថេរំ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

បឋមវគ្គវណ្ណនា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ២. ទុតិយឯតទគ្គវគ្គោ

ចូឡបន្ថកត្ថេរវត្ថុ

១៩៨-២០០. ទុតិយស្ស បឋមេ **មនោមយ**ន្តិ មនេន និព្ពត្តិតំ។ “មនោមយេន កាយេន, ឥទ្ធិយា ឧបសង្កមី”តិ (ថេរគា. ៩០១) វុត្តដ្ឋានស្មិញ្ហិ មនេន កតកាយោ មនោមយកាយោ នាម ជាតោ។ “អញ្ញតរំ មនោមយំ កាយំ ឧបបជ្ជតី”តិ (ចូឡវ. ៣៣៣) វុត្តដ្ឋានេ មនេន និព្ពត្តិតកាយោ មនោមយកាយោ នាម ជាតោ។ អយមិធ អធិប្បេតោ។ តត្ថ អញ្ញេ ភិក្ខូ មនោមយំ កាយំ និព្ពត្តេន្តា តយោ វា ចត្តារោ វា និព្ពត្តេន្តិ, ន ពហុកេ។ ឯកសទិសេយេវ ច កត្វា និព្ពត្តេន្តិ ឯកវិធមេវ កម្មំ ក្ុរុមានេ។ ចូឡបន្ថកត្ថេរោ បន ឯកាវជ្ជនេន

សមណសហស្សំ មាបេសិ។ ទ្វេបិ ច ជនេ ន ឯកសទិសេ អកាសិ ន ឯកវិធំ កម្មំ កុរុមានេ។ តស្មា មនោមយំ កាយំ អភិនិម្មិនន្តានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

ចេតោវិវដ្ដកុសលានម្បិ ចូឡបន្ថកោវ អគ្គោ, សញ្ញាវិវដ្ដកុសលានំ បន មហាបន្ថកត្ថេរោ អគ្គោតិ វុត្តោ។ តត្ថ ចូឡបន្ថកត្ថេរោ ចតុន្នំ រូបាវចរជ្ឈានានំ លាភិតាយ “ចេតោវិវដ្ដកុសលោ”តិ វុត្តោ, មហាបន្ថកត្ថេរោ ចតុន្នំ អរូបាវចរជ្ឈានានំ លាភិតាយ “សញ្ញាវិវដ្ដកុសលោ”តិ វុត្តោ។ ចូឡបន្ថកោ ច សមាធិកុសលតាយ ចេតោវិវដ្ដកុសលោ នាម, មហាបន្ថកោ វិបស្សនាកុសលតាយ សញ្ញាវិវដ្ដកុសលោ នាម។ ឯកោ ចេត្ថ សមាធិលក្ខណេ ឆេកោ, ឯកោ វិបស្សនាលក្ខណេ។ តថា ឯកោ សមាធិគាឡ្ហោ, ឯកោ វិបស្សនាគាឡ្ហោ។ ឯកោ ចេត្ថ អង្គសំខិត្តេ ឆេកោ, ឯកោ អារម្មណសំខិត្តេ។ តថា ឯកោ អង្គវវត្ថានេ ឆេកោ, ឯកោ អារម្មណវវត្ថានេតិ ឯវមេត្ថ យោជនា កាតព្វា។

អបិច ចូឡបន្ថកត្ថេរោ រូបាវចរជ្ឈានលាភី ហុត្វា ឈានង្គេហិ វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តោតិ ចេតោវិវដ្ដកុសលោ, មហាបន្ថកោ អរូបាវចរជ្ឈានលាភី ហុត្វា ឈានង្គេហិ វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តោតិ សញ្ញាវិវដ្ដកុសលោ។ ឧភោបិ បន្ថេ ជាតត្តា បន្ថកា នាម ជាតា។ តេសំ បឋមជាតោ មហាបន្ថកោ នាម, បច្ឆាជាតោ ចូឡបន្ថកោ នាម។

ឥមេសំ បន ឧភិន្នម្បិ បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អតីតេ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរវាសិនោ ទ្វេ ភាតិកា កុដុម្ពិកា សទ្ធា បសន្នា និពទ្ធំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តិ។ តេសុ ឯកទិវសំ កនិដ្ឋោ សត្ថារំ ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគតំ ឯកំ ភិក្ខុំ “មម សាសនេ មនោមយំ កាយំ អភិនិម្មិនន្តានំ ចេតោវិវដ្ដកុសលានញ្ច អយំ ភិក្ខុ អគ្គោ”តិ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “មហា វតាយំ ភិក្ខុ ឯកោ ហុត្វា ទ្វេ អង្គានិ បរិបូរេត្វា ចរតិ, មយាបិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អង្គទ្វយបូរកេន ហុត្វា វិចរិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ បុរិមនយេនេវ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា ឯវមាហ – “យំ, ភន្តេ, ភិក្ខុំ តុម្ហេ ឥតោ សត្តទិវសមត្ថកេ មនោមយង្គេន ច ចេតោវិវដ្ដកុសលង្គេន ច ‘អយំ មម សាសនេ អគ្គោ’តិ ឯតទគ្គេ ឋបយិត្ថ, អហម្បិ ឥមស្ស អធិការកម្មស្ស ផលេន សោ ភិក្ខុ វិយ អង្គទ្វយបូរកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។

សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា អនន្តរាយេនស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “អនាគតេ កប្បសតសហស្សាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, សោ តំ ឥមស្មឹ ឋានទ្វយេ ឋបេស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ ភាតាបិស្ស ឯកទិវសំ សត្ថារំ សញ្ញាវិវដ្ដកុសលំ ភិក្ខុំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តថេវ អធិការំ កត្វា បត្ថនំ អកាសិ, សត្ថាបិ តំ ព្យាកាសិ។

តេ ឧភោបិ ជនា សត្ថរិ ធរមានេ កុសលកម្មំ ករិត្វា សត្ថុ បរិនិព្ពុតកាលេ សរីរចេតិយេ សុវណ្ណបូជំ កត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។ តេសំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តានំយេវ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កន្តំ។ តត្ថ មហាបន្ថកស្ស អន្តរា កតកល្យាណកម្មំ ន កថិយតិ, ចូឡបន្ថកោ បន កស្សបភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ ឱទាតកសិណកម្មំ កត្វា ទេវបុរេ និព្ពត្តិ។ អថ អម្ហាកំ សត្ថា អភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនមហាវិហារេ បដិវសតិ។

ឥមស្មឹ ឋានេ ឋត្វា ឥមេសំ ទ្វិន្នំ និព្ពត្តី កថេតុំ វដ្ដតិ។ រាជគហេ កិរ ធនសេដ្ឋិកុលស្ស ធីតា អត្តនោ ទាសេនេវ សទ្ធឹ សន្ថវំ កត្វា “អញ្ញេបិ មេ ឥមំ កម្មំ ជានេយ្យុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ – “អម្ហេហិ ឥមស្មឹ ឋានេ វសិតុំ ន សក្កា, សចេ មេ មាតាបិតរោ ឥមំ ទោសំ ជានិស្សន្តិ, ខណ្ឌាខណ្ឌំ ករិស្សន្តិ, វិទេសំ គន្ត្វា វសិស្សាមា”តិ ហត្ថសារំ គហេត្វា អគ្គទ្វារេន និក្ខមិត្វា “យត្ថ វា តត្ថ វា អញ្ញេហិ អជាននដ្ឋានំ គន្ត្វា វសិស្សាមា”តិ ឧភោបិ អគមំសុ។

តេសំ ឯកស្មឹ ឋានេ វសន្តានំ សំវាសមន្វាយ តស្សា កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា គព្ភស្ស បរិបាកំ អាគម្ម សាមិកេន សទ្ធឹ មន្តេសិ – “គព្ភោ មេ បរិបាកំ គតោ, ញាតិមិត្តាទិវិរហិតេ ឋានេ គព្ភវុដ្ឋានំ នាម ឧភិន្នម្បិ អម្ហាកំ ទុក្ខមេវ, កុលគេហមេវ គច្ឆាមា”តិ។ សោ “អជ្ជ គច្ឆាម, ស្វេ គច្ឆាមា”តិ ទិវសេ អតិក្កមាបេសិ។ សា ចិន្តេសិ – “អយំ ពាលោ អត្តនោ ទោសមហន្តាយ គន្តុំ ន ឧស្សហតិ, មាតាបិតរោ ច នាម ឯកន្តហិតា, អយំ គច្ឆតុ វា មា វា, មយា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ។ តស្មឹ គេហា និក្ខន្តេ សា គេហេ បរិក្ខារំ បដិសាមេត្វា អត្តនោ កុលឃរំ គតភាវំ អនន្តរគេហវាសីនំ អារោចេត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។

អថ សោ បុរិសោ ឃរំ អាគតោ តំ អទិស្វា បដិវិស្សកេ បុច្ឆិត្វា “កុលឃរំ គតា”តិ សុត្វា វេគេន អនុពន្ធិត្វា អន្តរាមគ្គេ សម្បាបុណិ។ តស្សាបិ តត្ថេវ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ សោ “កឹ ឥទំ ភទ្ទេ”តិ បុច្ឆិ។ សាមិ ឯកោ បុត្តោ

ជាតោតិ។ ឥទានិ កឹ ករិស្សាមាតិ? យស្ស អត្ថាយ មយំ កុលឃរំ គច្ឆាម, តំ កម្មំ អន្តរាវ និប្ផន្នំ, តត្ថ គន្ត្វា កឹ ករិស្សាម, និវត្តាមាតិ ទ្វេបិ ឯកចិត្តា ហុត្វា និវត្តឹសុ។ តស្ស ទារកស្ស ច បន្ថេ ជាតត្តា បន្ថកោតិ នាមំ អកំសុ។ តស្សា នចិរស្សេវ អបរោបិ គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។ តស្សបិ ទារកស្ស បន្ថេ ជាតត្តា បឋមជាតស្ស មហាបន្ថកោតិ នាមំ កត្វា បច្ឆាជាតស្ស ចូឡបន្ថកោតិ នាមំ អកំសុ។

តេ ទ្វេបិ ទារកេ គហេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ តេសំ តត្ថ វសន្តានំ អយំ មហាបន្ថកទារកោ អញ្ញេ ទារកជនេ “ចូឡបិតា មហាបិតា អយ្យកោ អយ្យិកា”តិ វទន្តេ សុត្វា មាតរំ បុច្ឆិ – “អម្ម, អញ្ញេ ទារកា កថេន្តិ ‘អយ្យកោ អយ្យិកា’តិ, កឹ អម្ហាកំ ញាតកា នត្ថី”តិ? អាម, តាត, តុម្ហាកំ ឯត្ថ ញាតកា នត្ថិ, រាជគហនគរេ បន វោ ធនសេដ្ឋិ នាម អយ្យកោ, តត្ថ តុម្ហាកំ ពហូ ញាតកាតិ។ កស្មា តត្ថ ន គច្ឆថ អម្មាតិ? សា អត្តនោ អគមនការណំ បុត្តស្ស អកថេត្វា បុត្តេសុ បុនប្បុនំ កថេន្តេសុ សាមិកមាហ – “ឥមេ ទារកា អតិវិយ មំ កិលមេន្តិ, កឹ នោ មាតាបិតរោ ទិស្វា មំសំ ខាទិស្សន្តិ, ឯហិ ទារកានំ អយ្យកកុលំ ទស្សេមា”តិ។ អហំ សម្មុខា ភវិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, តំ បន នយិស្សាមីតិ។ “សាធុ សាមិ, យេន កេនចិ ឧបាយេន ទារកានំ អយ្យកកុលមេវ ទដ្ឋុំ វដ្ដតី”តិ ទ្វេបិ ជនា ទារកេ អាទាយ អនុបុព្ពេន រាជគហំ បត្វា នគរទ្វារេ ឯកិស្សា សាលាយ និវាសំ កត្វា ទារកមាតា ទ្វេ ទារកេ គហេត្វា អាគតភាវំ មាតាបិតូនំ អារោចាបេសិ។

តេ តំ សាសនំ សុត្វា សំសារេ សំសរន្តានំ ន បុត្តោ ន ធីតា នាម នត្ថិ, តេ អម្ហាកំ មហាបរាធិកា, ន សក្កា តេហិ អម្ហាកំ ចក្ខុបថេ ឋាតុំ។ ឯត្តកំ បន ធនំ គហេត្វា ទ្វេបិ ជនា ផាសុកដ្ឋានំ គន្ត្វា ជីវន្តុ, ទារកេ បន ឥធ បេសេន្តូតិ។ សេដ្ឋិធីតា មាតាបិតូហិ បេសិតំ ធនំ គហេត្វា ទារកេ អាគតទូតានំ ហត្ថេយេវ ទត្វា បេសេសិ ។ ទារកា អយ្យកកុលេ វឌ្ឍន្តិ។ តេសុ ចូឡបន្ថកោ អតិទហរោ, មហាបន្ថកោ បន អយ្យកេន សទ្ធឹ ទសពលស្ស ធម្មកថំ សោតុំ គច្ឆតិ។ តស្ស និច្ចំ សត្ថុ សម្មុខេ ធម្មំ សុណន្តស្ស បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ នមិ។ សោ អយ្យកំ អាហ – “សចេ តុម្ហេ អនុជានេយ្យាថ, អហំ បព្ពជេយ្យ”ន្តិ។ “កឹ វទេសិ, តាត, មយ្ហំ សកលលោកស្សាបិ បព្ពជ្ជតោ តវេវ បព្ពជ្ជា ភទ្ទិកា។ សចេ សក្កោសិ, បព្ពជ, តាតា”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គតោ។ សត្ថា “កឹ, មហាសេដ្ឋិ, ទារកោ តេ លទ្ធោ”តិ? “អាម, ភន្តេ, អយំ ទារកោ មយ្ហំ នត្តា, តុម្ហាកំ សន្តិកេ បព្ពជាមីតិ វទតី”តិ អាហ។

សត្ថា អញ្ញតរំ បិណ្ឌចារិកំ “ឥមំ ទារកំ បព្ពាជេហី”តិ អាណាបេសិ។ ថេរោ តស្ស តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា បព្ពាជេសិ។ សោ ពហុំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា បរិបុណ្ណវស្សោ ឧបសម្បទំ លភិ។ ឧបសម្បន្នោ ហុត្វា យោនិសោមនសិការេ កម្មំ ករោន្តោ ចតុន្នំ អរូបាវចរជ្ឈានានំ លាភី ហុត្វា ឈានង្គេហិ វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឥតិ សោ សញ្ញាវិវដ្ដកុសលានំ អគ្គោ ជាតោ។ សោ ឈានសុខេន ផលសុខេន វីតិនាមេន្តោ ចិន្តេសិ – “សក្កា នុ ខោ ឥមំ សុខំ ចូឡបន្ថកស្ស ទាតុ”ន្តិ។ តតោ អយ្យកសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “មហាសេដ្ឋិ សចេ តុម្ហេ សម្បដិច្ឆថ, អហំ ចូឡបន្ថកំ បព្ពាជេយ្យ”ន្តិ អាហ។ បព្ពាជេថ, ភន្តេតិ ។ ថេរោ ចូឡបន្ថកទារកំ បព្ពាជេត្វា ទសសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ ចូឡបន្ថកសាមណេរោ ភាតិកស្ស សន្តិកេ។

“បទុមំ យថា កោកនទំ សុគន្ធំ,
បាតោ សិយា ផុល្លមវីតគន្ធំ;
អង្គីរសំ បស្ស វិរោចមានំ,
តបន្តមាទិច្ចមិវន្តលិក្ខេ”តិ។ (សំ. និ. ១.១២៣; អ. និ. ៥.១៩៥) –

ឥមំ គាថំ គណ្ហាតិ។ គហិតគហិតបទំ ឧបរូបរិបទំ គណ្ហន្តស្ស នស្សតិ។ តស្ស ឥមំ គាថំ គហេតុំ វាយមន្តស្សេវ ចត្តារោ មាសា អតិក្កន្តា។ អថ នំ មហាបន្ថកោ អាហ – “ចូឡបន្ថក, ត្វំ ឥមស្មឹ សាសនេ អភព្ពោ, ចតូហិ មាសេហិ ឯកគាថម្បិ គហេតុំ ន សក្កោសិ, បព្ពជិតកិច្ចំ បន ត្វំ កថំ មត្ថកំ បាបេស្សសិ, និក្ខម ឥតោ”តិ។ សោ ថេរេន បណាមិតោ វិហារបច្ចន្តេ រោទមានោ អដ្ឋាសិ។

តេន សមយេន សត្ថា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ ជីវកម្ពវនេ វិហរតិ។ តស្មឹ សមយេ ជីវកោ បុរិសំ បេសេសិ “បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ សត្ថារំ និមន្តេហី”តិ។ តេន ខោ បន សមយេន មហាបន្ថកោ ភត្តុទ្ទេសកោ ហោតិ។ សោ “បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ភិក្ខំ សម្បដិច្ឆថ, ភន្តេ”តិ វុត្តោ “ចូឡបន្ថកំ ឋបេត្វា សេសានំ សម្បដិច្ឆាមី”តិ អាហ។ ចូឡបន្ថកោ តំ កថំ សុត្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ ទោមនស្សប្បត្តោ អហោសិ។ សត្ថា ចូឡបន្ថកស្ស ខេទំ ទិស្វា “ចូឡបន្ថកោ មយិ គតេ ពុជ្ឈិស្សតី”តិ គន្ត្វា អវិទូរេ ឋានេ អត្តានំ ទស្សេត្វា “កឹ ត្វំ, បន្ថក, រោទសី”តិ អាហ។ ភាតា មំ, ភន្តេ, បណាមេតីតិ។ បន្ថក, តុយ្ហំ ភាតិកស្ស បរបុគ្គលានំ អាសយានុសយញាណំ នត្ថិ, ត្វំ ពុទ្ធវេនេយ្យបុគ្គលោ នាមាតិ ឥទ្ធិយា អភិសង្ខរិត្វា សុទ្ធំ ចោឡខណ្ឌំ អទាសិ “ឥមំ គហេត្វា ‘រជោហរណំ រជោហរណ’ន្តិ វត្វា ភាវេហិ បន្ថកា”តិ។

សោ សត្ថារា ទិន្នំ ចោឡខណ្ឌំ “រជោហរណំ រជោហរណ”ន្តិ ហត្ថេន បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។ តស្ស បរិមជ្ជន្តស្ស លោមានិ កិលិដ្ឋធាតុកានិ ជាតានិ។ បុន បរិមជ្ជន្តស្ស ឧក្ខលិបរិបុញ្ឆនសទិសំ ជាតំ។ សោ ញាណបរិបាកំ អាគម្ម តត្ថ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា ចិន្តេសិ – “ឥទំ ចោឡខណ្ឌំ បកតិយា បណ្ឌរំ បរិសុទ្ធំ, ឧបាទិន្នកសរីរំ និស្សាយ កិលិដ្ឋំ ជាតំ, ឥទំ ចិត្តម្បិ ឯវំគតិកមេវា”តិ។ សមាធឹ ភាវេត្វា ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានានិ បាទកានិ កត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ មនោមយជ្ឈានលាភី ហុត្វា ឯកោ ហុត្វា ពហុធា, ពហុធា ហុត្វា ឯកោ ភវិតុំ សមត្ថោ អហោសិ។ អរហត្តមគ្គេនេវ ចស្ស តេបិដកញ្ច ឆ អភិញ្ញា ច អាគមឹសុ។

បុនទិវសេ សត្ថា ឯកូនេហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ គន្ត្វា ជីវកស្ស និវេសនេ និសីទិ។ ចូឡបន្ថកោ បន អត្តនោ ភិក្ខាយ អសម្បដិច្ឆិតត្តាយេវ ន គតោ។ ជីវកោ យាគុំ ទាតុំ អារភិ, សត្ថា ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថាតិ? វិហារេ ឯកោ ភិក្ខុ អត្ថិ ជីវកាតិ ។ សោ បុរិសំ បហិណិ “គច្ឆ, ភណេ, វិហារេ និសិន្នំ អយ្យំ គហេត្វា ឯហី”តិ។ ចូឡបន្ថកត្ថេរោបិ តស្ស បុរិសស្ស បុរេ អាគមនាយេវ ភិក្ខុសហស្សំ និម្មិនិត្វា ឯកម្បិ ឯកេន អសទិសំ, ឯកស្សបិ ច ចីវរវិចារណាទិសមណកម្មំ អញ្ញេន អសទិសំ អកាសិ។ សោ បុរិសោ វិហារេ ភិក្ខូនំ ពហុភាវំ ទិស្វា គន្ត្វា ជីវកស្ស កថេសិ – “ភន្តេ, ឥមស្មឹ វិហារេ ភិក្ខុសង្ឃោ ពហុតរោ, តតោ បក្កោសិតព្ពំ ភទន្តំ ន ជានាមី”តិ។ ជីវកោ សត្ថារំ បដិបុច្ឆិ – “កោនាមោ, ភន្តេ, វិហារេ និសិន្នភិក្ខូ”តិ? ចូឡបន្ថកោ នាម ជីវកាតិ។ គច្ឆ ភោ “ចូឡបន្ថកោ នាម កតរោ”តិ បុច្ឆិត្វា អានេហីតិ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា “ចូឡបន្ថកោ នាម, ភន្តេ, កតរោ”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ ចូឡបន្ថកោ អហំ ចូឡបន្ថកោ”តិ ភិក្ខុសហស្សម្បិ កថេសិ។ សោ បុនាគន្ត្វា ជីវកស្ស កថេសិ “សហស្សមត្តា ភិក្ខូ សព្ពេបិ ‘អហំ ចូឡបន្ថកោ អហំ ចូឡបន្ថកោ’តិ កថេន្តិ, អហំ ‘អសុកោ នាម បក្កោសិតព្ពោ’តិ ន ជានាមី”តិ។ ជីវកោបិ បដិវិទ្ធសច្ចតាយ “ឥទ្ធិមា ភិក្ខូ”តិ នយតោ ញត្វា “បឋមំ កថនភិក្ខុមេវ ‘តុម្ហេ សត្ថា បក្កោសតី’តិ វត្វា ចីវរកណ្ណេ គណ្ហ តាតា”តិ អាហ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា តថា អកាសិ, តាវទេវ សហស្សមត្តា ភិក្ខូ អន្តរធាយឹសុ។ សោ ថេរំ គហេត្វា អគមាសិ។ សត្ថា តស្មឹ ខណេ យាគុំ គណ្ហិ។

ទសពលេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គតេ ធម្មសភាយំ កថា ឧទបាទិ “យាវ មហន្តា វត ពុទ្ធា នាម ចត្តារោ មាសេ ឯកគាថំ គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តំ ភិក្ខុំ ឯវំមហិទ្ធិកំ អកំសូ”តិ។ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ ចិត្តាចារំ ញត្វា គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសជ្ជ “កឹ វទេថ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិ។ ន ភគវា អញ្ញំ កិញ្ចិ កថេម, ចូឡបន្ថកេន តុម្ហាកំ សន្តិកា មហាលាភោ លទ្ធោតិ តុម្ហាកំយេវ គុណំ កថេមាតិ។ អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, ឥទានិ មយ្ហំ ឱវាទំ កត្វា លោកុត្តរទាយជ្ជលាភោ, អយំ អតីតេបិ អបរិបក្កញាណេ ឋិតស្ស មយ្ហំ ឱវាទំ កត្វា លោកិយទាយជ្ជំ លភីតិ។ ភិក្ខូ “កទា, ភន្តេ”តិ អាយាចឹសុ។ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សេសិ។

ភិក្ខវេ, អតីតេ ពារាណសីនគរេ ព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តស្មឹ សមយេ ចូឡកសេដ្ឋិ នាម បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ សព្ពនិមិត្តានិ ជានាតិ។ សោ ឯកទិវសំ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ អន្តរវីថិយំ មតមូសិកំ ទិស្វា តស្មឹ ខណេ នក្ខត្តំ សមានេត្វា ឥទមាហ – “សក្កា ចក្ខុមតា កុលបុត្តេន ឥមំ ឧន្ទូរំ គហេត្វា ទារភរណញ្ច កាតុំ កម្មន្តេ ច បយោជេតុ”ន្តិ។ អញ្ញតរោ ទុគ្គតកុលបុត្តោ តំ សេដ្ឋិស្ស វចនំ សុត្វា “នាយំ អជានិត្វា កថេស្សតី”តិ មូសិកំ គហេត្វា ឯកស្មឹ អាបណេ ពិឡារស្សត្ថាយ ទត្វា កាកណិកំ លភិ។ តាយ កាកណិកាយ ផាណិតំ កិណិត្វា ឯកេន កុដេន បានីយំ គណ្ហិត្វា អរញ្ញតោ អាគច្ឆន្តេ មាលាការេ ទិស្វា ថោកំ ថោកំ ផាណិតខណ្ឌំ ទត្វា ឧឡុង្កេន បានីយំ អទាសិ។ តេ តស្ស ឯកេកំ បុប្ផមុដ្ឋឹ អទំសុ។ សោ តេន បុប្ផមូលេន បុនទិវសេបិ ផាណិតញ្ច បានីយឃដញ្ច គហេត្វា បុប្ផារាមមេវ គតោ។ តស្ស តំទិវសំ មាលាការា អឌ្ឍឱចិតកេ បុប្ផគច្ឆេ ទត្វា អគមំសុ។ សោ នចិរស្សេវ ឥមិនា ឧបាយេន អដ្ឋ កហាបណេ លភិ។

បុន ឯកស្មឹ វាតវុដ្ឋិទិវសេ ឆឌ្ឌិតឧយ្យានំ គន្ត្វា បតិតទារូនំ រាសឹ កត្វា និសិន្នោ រាជកុម្ភការស្ស សន្តិកា សោឡស កហាបណេ លភិ។ សោ ចតុវីសតិយា កហាបណេសុ ជាតេសុ “អត្ថិ អយំ ឧបាយោ មយ្ហ”ន្តិ នគរទ្វារតោ អវិទូរេ ឋានេ ឯកំ បានីយចាដឹ ឋបេត្វា បញ្ចសតេ តិណហារកេ បានីយេន ឧបដ្ឋហិ។ តេ អាហំសុ – “ត្វំ, សម្ម, អម្ហាកំ ពហុបការោ, កឹ តេ ករោមា”តិ? សោបិ “មយ្ហំ កិច្ចេ ឧប្បន្នេ ករិស្សថា”តិ វត្វា ឥតោ ចិតោ ច វិចរន្តោ ថលបថកម្មិកេន ច ជលបថកម្មិកេន ច សទ្ធឹ មិត្តសន្ថវំ អកាសិ។ តស្ស ថលបថកម្មិកោ “ស្វេ ឥមំ នគរំ អស្សវាណិជកោ បញ្ច អស្សសតានិ គហេត្វា អាគមិស្សតី”តិ អាចិក្ខិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា តិណហារកានំ សញ្ញំ ទត្វា ឯកេកំ តិណកលាបំ ទិគុណំ កត្វា អាហរាបេសិ។ អថ សោ អស្សានំ នគរំ បវិដ្ឋវេលាយ តិណកលាបសហស្សំ អន្តរទ្វារេ រាសឹ កត្វា និសីទិ។ អស្សវាណិជោ សកលនគរេ អស្សានំ ចារឹ អលភិត្វា តស្ស សហស្សំ ទត្វា តំ តិណំ គណ្ហិ។

តតោ កតិបាហច្ចយេនស្ស សមុទ្ទកម្មិកសហាយកោ អារោចេសិ “បដ្ដនំ មហានាវា អាគតា”តិ។ សោ “អត្ថិ អយំ ឧបាយោ”តិ អដ្ឋហិ កហាបណេហិ សព្ពបរិវារសម្បន្នំ តាវកាលិកំ រថំ គហេត្វា នាវាបដ្ដនំ គន្ត្វា ឯកំ

អង្គុលិមុទ្ទិកំ នាវិកស្ស សច្ចការំ ទត្វា អវិទូរេ ឋានេ សាណី បរិក្ខិបាបេត្វា តត្ថ និសិន្នោ បុរិសេ អាណាបេសិ "ពាហិរកេសុ វាណិជេសុ អាគតេសុ តតិយេន បដិហារេន អារោចេថា"តិ។ "នាវា អាគតា"តិ សុត្វា ពារាណសិតោ សតមត្តា វាណិជា "ភណ្ឌំ គណ្ហាមា"តិ អាគមំសុ។ ភណ្ឌំ តុម្ហេ ន លភិស្សថ, អសុកដ្ឋានេ នាម មហាវាណិជេន សច្ចការោ ទិន្នោតិ។ តេ តេសំ សុត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគតា, បាទមូលិកបុរិសា បុរិមសញ្ញាវសេន តតិយេន បាដិហារេន តេសំ អាគតភាវំ អារោចេសុំ។ តេ សតមត្តាបិ វាណិជា ឯកេកំ សហស្សំ ទត្វា តេន សទ្ធឹ នាវាយ បត្តិកា ហុត្វា បុន ឯកេកំ សហស្សំ ទត្វា បត្តឹ វិស្សជ្ជាបេត្វា ភណ្ឌំ អត្តនោ សន្តកំ អកំសុ។ សោ បុរិសោ ទ្វេ សតសហស្សានិ គហេត្វា ពារាណសឹ អាគន្ត្វា "កតញ្ញុនា ភវិតុំ វដ្ដតី"តិ ឯកំ សតសហស្សំ គហេត្វា ចូឡសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គតោ។

អថ តំ ចូឡសេដ្ឋិ "កឹ តេ, តាត, កត្វា ឥទំ ធនំ លទ្ធ"ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ "តុម្ហេហិ កថិតឧបាយេ ឋត្វា ចតុមាសព្ភន្តរេយេវ លទ្ធ"ន្តិ អាហ។ សេដ្ឋិ តស្ស វចនំ សុត្វា "ឥទានិ ឯវរូបំ ទារកំ បរសន្តកំ កាតុំ ន វដ្ដតី"តិ វយប្បត្តំ ធីតរំ ទត្វា សកលកុដុម្ពស្ស សាមិកំ អកាសិ។ សោបិ កុលបុត្តោ សេដ្ឋិនោ អច្ចយេន តស្មិំ នគរេ សេដ្ឋិដ្ឋានំ គហេត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា យថាកម្មំ គតោ។ សត្ថា ទ្វេ វត្ថូនិ កថេត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា អភិសម្ពុទ្ធកាលេ ឥមំ គាថមាហ –

"អប្បកេនបិ មេធាវី, បាភតេន វិចក្ខណោ;
សមុដ្ឋាបេតិ អត្តានំ, អណុំ អគ្គឹវ សន្ធម"ន្តិ។ (ជា. ១.១.៤);

ឥតិ សត្ថា ធម្មសភាយំ សន្និសិន្នានំ ឥមំ ការណំ ទស្សេសិ។ អយំ ទ្វិន្នម្បិ មហាសាវកានំ បុព្ពបត្ថនតោ បដ្ឋាយ អនុបុព្ពិកថា។ អបរភាគេ បន សត្ថា អរិយគណបរិវុតោ ធម្មាសនេ និសិន្នោ មនោមយំ កាយំ អភិនិម្មិនន្តានំ ចេតោវិវដ្ដកុសលានញ្ច ចូឡបន្ថកត្ថេរំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ, សញ្ញាវិវដ្ដកុសលានំ មហាបន្ថកន្តិ។

សុភូតិត្ថេរវត្ថុ

២០១. តតិយេ **អរណវិហារីន**ន្តិ និក្កិលេសវិហារីនំ។ **រណា**ន្តិ ហិ រាគាទយោ កិលេសា វុច្ចន្តិ, តេសំ អភាវេន និក្កិលេសវិហារោ អរណវិហារោ នាម។ សោ យេសំ អត្ថិ, តេ អរណវិហារិនោ។ តេសំ អរណវិហារីនំ សុភូតិត្ថេរោ អគ្គោតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ អញ្ញេបិ ខីណាសវា អរណវិហារិនោវ, ថេរេន បន ធម្មទេសនាយ ឯតំ នាមំ លទ្ធំ។ អញ្ញេ ហិ ភិក្ខូ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឧទ្ទិស្សកំ កត្វា វណ្ណំ វា អវណ្ណំ វា កថេន្តិ, ថេរោ បន ធម្មំ ទេសេន្តោ សត្ថារា ទេសិតនិយាមតោ អនោក្កមិត្វា ទេសេតិ, តស្មា អរណវិហារីនំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

២០២. ចតុត្ថេ **ទក្ខិណេយ្យាន**ន្តិ ទក្ខិណារហានំ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អញ្ញេបិ ខីណាសវា អគ្គទក្ខិណេយ្យា, ថេរោ បន បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ឃរេ ឃរេ មេត្តាឈានំ សមាបជ្ជិត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ភិក្ខំ គណ្ហាតិ "ឯវំ ភិក្ខាទាយកានំ មហប្ផលំ ភវិស្សតី"តិ។ តស្មា ទក្ខិណេយ្យានំ អគ្គោតិ វុត្តោ។ អត្តភាវោ បនស្ស សុសមិទ្ធោ, អលង្កតតោរណំ វិយ ចិត្តបដោ វិយ ច អតិវិយ វិរោចតិ។ តស្មា សុភូតីតិ វុច្ចតិ។

តស្ស បញ្ហាកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរេ ភគវតិ អនុប្បន្នេយេវ ហំសវតីនគរេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ, នន្ទមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ អត្តនោ បរិវារេហិ ចតុចត្តាលីសាយ មាណវកសហស្សេហិ សទ្ធឹ បព្ពតបាទេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេសិ, អន្តេវាសិកេបិ ឈានលាភិនោ អកាសិ។

តស្មិំ សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា លោកេ និព្ពត្តិត្វា ហំសវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តោ ឯកទិវសំ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ នន្ទតាបសស្ស អន្តេវាសិកានំ ជដិលានំ អរហត្តូបនិស្សយំ នន្ទតាបសស្ស ច ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស សាវកស្ស ឋានន្តរបត្ថនំ ទិស្វា បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា បុព្ពណ្ហសមយំ បត្តចីវរមាទាយ សារិបុត្តត្ថេរស្ស វត្ថុម្ហិ វុត្តនយេនេវ នន្ទតាបសស្ស អស្សមំ អគមាសិ។ តត្ថ ផលាផលទានញ្ច បុប្ផាសនបញ្ញាបនញ្ច និរោធសមាបត្តិសមាបជ្ជនញ្ច វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

សត្ថា បន និរោធា វុដ្ឋិតោ អរណវិហារិអង្គេន ច ទក្ខិណេយ្យង្គេន ចាតិ ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគតំ ឯកំ សាវកំ "ឥសិគណស្ស បុប្ផាសនានុមោទនំ ករោហី"តិ អាណាបេសិ។ សោ អត្តនោ វិសយេ ឋត្វា តេបិដកំ សម្មសិត្វា អនុមោទនំ អកាសិ។ តស្ស ទេសនាវសានេ សត្ថា សយំ ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេ ចតុចត្តាលីសសហស្សាបិ តាបសា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ នន្ទតាបសោ បន អនុមោទកស្ស ភិក្ខុនោ និមិត្តំ គណ្ហិ

ត្វា សត្ថុ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេតុំ នាសក្ខិ។ សត្ថា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ សេសភិក្ខូនំ ហត្ថំ បសារេសិ។ សព្ពេបិ អន្តរហិតកេសមស្សុ ឥទ្ធិមយបរិក្ខារា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។

នន្ទតាបសោ តថាគតំ វន្ទិត្វា សម្មុខេ ឋិតោ អាហ – “ភន្តេ, យេន ភិក្ខុនា ឥសិគណស្ស បុប្ផាសនានុមោទនា កតា, កោ នាមាយំ តុម្ហាកំ សាសនេ”តិ? អរណវិហារិអង្គេន ច ទក្ខិណេយ្យង្គេន ច ឯតទគ្គំ បត្តោ ឯសោតិ។ “ភន្តេ, អហម្បិ ឥមិនា សត្តាហកតេន អធិការកម្មេន អញ្ញំ សម្បត្តិំ ន បត្ថេមិ, អនាគតេ បនាហំ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អយំ ថេរោ វិយ ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគតោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយំ ទិស្វា ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។ នន្ទតាបសោបិ កាលេន កាលំ ទសពលស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ ឥទមស្ស កល្យាណកម្មំ។ អន្តរា បន កម្មំ ន កថិយតិ។

សោ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កមិត្វា សាវត្ថិយំ សុមនសេដ្ឋិស្ស គេហេ និព្ពត្តិ, **សុភូតី**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ អបរភាគេ អម្ហាកំ សត្ថា លោកេ និព្ពត្តោ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ តទា អនាថបិណ្ឌិកោ សេដ្ឋិ សាវត្ថិយំ ឧដ្ឋានកភណ្ឌំ គហេត្វា អត្តនោ សហាយកស្ស រាជគហសេដ្ឋិនោ ឃរំ គតោ សត្ថុ ឧប្បន្នភាវំ ញត្វា សត្ថារំ សីតវនេ វិហរន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បឋមទស្សនេនេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ សាវត្ថិំ អាគមនត្ថាយ យាចិត្វា បញ្ចចត្តាលីសយោជនេ មគ្គេ យោជនេ យោជនេ សតសហស្សបរិច្ចាគេន វិហារេ បតិដ្ឋាបេត្វា សាវត្ថិយំ រាជមានេន អដ្ឋករីសប្បមាណំ ជេតរាជកុមារស្ស ឧយ្យានភូមិំ កោដិសន្ថារេន កិណិត្វា តត្ថ ភគវតោ វិហារំ ការេត្វា អទាសិ។ វិហារមហទិវសេ អយំ សុភូតិកុដុម្ពិកោ អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋិនា សទ្ធិំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សទ្ធំ បដិលភិត្វា បព្ពជិ។ សោ ឧបសម្បន្នោ ទ្វេ មាតិកា បគុណំ កត្វា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា អរញ្ញេ សមណធម្មំ ករោន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មេត្តាឈានំ បាទកំ កត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ ធម្មំ ទេសេន្តោ វុត្តនយេនេវ ធម្មំ កថេតិ, បិណ្ឌាយ ចរន្តោ វុត្តនយេនេវ មេត្តាឈានតោ វុដ្ឋាយ ភិក្ខំ គណ្ហាតិ។ អថ នំ សត្ថា ឥមំ ការណទ្វយំ បដិច្ច អរណវិហារីនញ្ច ទក្ខិណេយ្យានញ្ច ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ខទិរវនិយរេវតត្ថេរវត្ថុ

២០៣. បញ្ចមេ **អារញ្ញកាន**ន្តិ អរញ្ញវាសីនំ។ **រេវតោ ខទិរវនិយោ**តិ ធម្មសេនាបតិត្ថេរស្ស កនិដ្ឋភាតិកោ។ សោ យថា អញ្ញេ ថេរា អរញ្ញេ វសមានា វនសភាគំ ឧទកសភាគំ ភិក្ខាចារសភាគញ្ច សល្លក្ខេត្វា អរញ្ញេ វសន្តិ, ន ឯវំ វសិ។ ឯតានិ បន សភាគានិ អនាទិយិត្វា ឧជ្ជង្គលសក្ខរបាសាណវិសមេ ខទិរវនេ បដិវសតិ។ តស្មា អារញ្ញកានំ អគ្គោតិ វុត្តោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ អតីតេ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ និព្ពត្តោ មហាគង្គាយ បយាគបតិដ្ឋានតិត្ថេ នាវាកម្មំ ករោន្តោ បដិវសតិ។ តស្មិំ សមយេ សត្ថា សតសហស្សភិក្ខុបរិវារោ ចារិកំ ចរន្តោ បយាគបតិដ្ឋានតិត្ថំ សម្បាបុណិ។ សោ ទសពលំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ កាលេន កាលំ ពុទ្ធទស្សនំ នាម នត្ថិ, អយំ មេ កល្យាណកម្មាយូហនក្ខណោ”តិ នាវាសង្ឃាដំ ពន្ធាបេត្វា ឧបរិ ចេលវិតានំ ការេត្វា គន្ធមាលាទាមានិ ឱសារេត្វា ហេដ្ឋា វរបោត្ថកំ ចិត្តត្ថរណំ អត្ថរាបេត្វា សបរិវារំ សត្ថារំ បរតីរំ តារេសិ។

តស្មិំ សមយេ សត្ថា ឯកំ អារញ្ញកំ ភិក្ខុំ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ សោ នាវិកោ តំ ទិស្វា “មយាបិ ឯវមេវ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អារញ្ញកានំ អគ្គេន ភវិតុំ វដ្តតី”តិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ ឯតទគ្គេ ឋបិតោ សោ ភិក្ខុ វិយ អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អារញ្ញកានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយំ ទិស្វា “អនាគតេ គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ ត្វំ អារញ្ញកានំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។ អន្តរា បន អញ្ញំ កម្មំ ន កថិយតិ។

សោ យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ មគធក្ខេត្តេ នាលកព្រាហ្មណគាមេ សារីព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គហេត្វា តិណ្ណំ ភាតិកានំ តិស្សន្នញ្ច ភគិនីនំ សព្ពកនិដ្ឋោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, **រេវតោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ អថស្ស មាតាបិតរោ ចិន្តេសុំ – “វឌ្ឍិតវឌ្ឍិតេ ទារកេ សមណា សក្យបុត្តិយា នេត្វា បព្ពាជេន្តិ, អម្ហាកំ បុត្តំ រេវតំ ទហរមេវ ឃរពន្ធនេន ពន្ធិស្សាមា”តិ សមានកុលតោ ទារិកំ អានេត្វា រេវតស្ស អយ្យិកំ វន្ទាបេត្វា, “អម្ម, តវ អយ្យិកាយ មហល្លកតរា ហោហី”តិ អាហំសុ។ រេវតោ តេសំ កថំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ ទារិកា ទហរា បឋមវយេ ឋិតា, ឥមិស្សា កិរ ឯវំវិធំ រូបំ មម អយ្យិកាយ រូបសទិសំ ភវិស្សតិ, បុច្ឆិស្សាមិ តាវ នេសំ អធិប្បាយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហ – “តុម្ហេ កឹ កថេថា”តិ? តាត, “អយំ ទារិកា អយ្យិកា វិយ តេ ជរំ បាបុណាតូ”តិ វទាមាតិ។ សោ “ឥមិស្សា រូបំ ឯវំវិធំ ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ តាត, កឹ វទេសិ, មហាបុញ្ញា ឯវំវិធា ហោន្តីតិ។

សោ ចិន្តេសិ – “ឥទំ កិរ រូបំ ឥមិនា និយាមេន វលិត្តចំ ភវិស្សតិ បលិតកេសំ ខណ្ឌទន្តំ, អហំ ឯវរូបេ រូបេ វជ្ជិត្វា កឹ ករិស្សាមិ, មម ភាតិកានំ គតមគ្គមេវ គមិស្សាមី”តិ កីឡន្តោ វិយ ហុត្វា សមវយេ តរុណទារកេ អាហ – “ឯថ, ភោ, វិធាវនិកំ ករិស្សាមា”តិ និក្ខមិ។ តាត, មង្គលទិវសេ មា ពហិ គច្ឆាតិ។ សោ ទារកេហិ សទ្ធឹ កីឡន្តោ វិយ អត្តនោ ធាវនវារេ សម្បត្តេ ថោកំ គន្ត្វា បបញ្ចេត្វា អាគច្ឆតិ ។ បុន ទុតិយវារេ សម្បត្តេ តតោ តុរិតំ វិយ គន្ត្វា អាគតោ, តតិយវារេ សម្បត្តេ “អយំ មេ កាលោ”តិ ញត្វា សម្មុខដ្ឋានេនេវ បលាយិត្វា បំសុកូលិកភិក្ខូនំ និវាសដ្ឋានំ អរញ្ញំ គន្ត្វា ថេរេ អភិវាទេត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ សប្បុរិស មយំ តំ ន ជានាម “កស្សាសិ បុត្តោ”តិ, ត្វញ្ច អលង្កតនិយាមេនេវ អាគតោ, កោ តំ បព្ពាជេតុំ ឧស្សហិស្សតីតិ។ សោ ឧភោ ពាហា បគ្គយ្ហ “វិលុម្បន្តិ មំ វិលុម្បន្តិ ម”ន្តិ មហារវំ វិរវិ។ តតោ ចិតោ ច ភិក្ខូ សន្និបតិត្វា “សប្បុរិស, ឥមស្មឹ ឋានេ តវ វត្ថំ វា បិឡន្ធនំ វា កោចិ គណ្ហន្តោ នាម នត្ថិ, ត្វញ្ច ‘វិលុម្បន្តី’តិ វទសិ, កឹ សន្ធាយ វទសី”តិ? ភន្តេ, នាហំ វត្ថាលង្ការំ សន្ធាយ វទាមិ, តិស្សន្នំ បន មេ សម្បត្តីនំ វិលោបោ វត្តតិ, តំ សន្ធាយ វទាមិ។ មំ តាវ តុម្ហេ មា បព្ពាជយិត្ថ, ភាតរំ បន មេ ជានាថាតិ។ កោនាមោ បន តេ ភាតាតិ? គិហិកាលេ ឧបតិស្សោ នាម, ឥទានិ បន សារិបុត្តោ នាម ជាតោតិ វទន្តីតិ។ “អាវុសោ, ឯវំ សន្តេ អយំ កុលបុត្តោ អម្ហាកំ កនិដ្ឋភាតិកោ នាម ហោតិ, ជេដ្ឋភាតិកោ នោ ធម្មសេនាបតិ បុរេតរំយេវ អាហ – ‘អម្ហាកំ ញាតកា សព្ពេវ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា, យោ កោចិ អម្ហាកំ ញាតីតិ អាគច្ឆតិ, តំ យេន តេនុបាយេន បព្ពាជេយ្យាថា’តិ។ អយំ បន ថេរស្ស អជ្ឈត្តភាតិកោ, បព្ពាជេថ ន”ន្តិ វត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា បព្ពាជយឹសុ។ អថ នំ បរិបុណ្ណវស្សំ ឧបសម្បាទេត្វា កម្មដ្ឋានេ យោជយឹសុ។

ថេរោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អវិទូរេ ឋានេ វុត្ថប្បការំ ខទិរវនំ បវិសិត្វា សមណធម្មំ ករោតិ។ តស្ស “អរហត្តំ អប្បត្វា ទសពលំ វា ភាតិកត្ថេរំ វា ន បស្សិស្សាមី”តិ វាយមន្តស្សេវ តយោ មាសា អតិក្កន្តា, សុខុមាលកុលបុត្តស្ស លូខភោជនំ ភុញ្ជន្តស្ស ចិត្តំ វលិតំ នាម ហោតិ, កម្មដ្ឋានំ វិមោក្ខំ ន គតំ។ សោ តេមាសច្ចយេន បវារេត្វា វុត្ថវស្សោ ហុត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ សមណធម្មំ ករោតិ។ តស្ស សមណធម្មំ ករោន្តស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ, សោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

អថាយស្មា សារិបុត្តោ សត្ថារំ អាហ – “ភន្តេ, មយ្ហំ កិរ កនិដ្ឋភាតា រេវតោ បព្ពជិតោ, សោ អភិរមេយ្យ វា ន វា, គន្ត្វា នំ បស្សិស្សាមី”តិ។ ភគវា រេវតស្ស អារទ្ធវិបស្សកភាវំ ញត្វា ទ្វេ វារេ បដិក្ខិបិត្វា តតិយវារេ យាចិតោ អរហត្តំ បត្តភាវំ ញត្វា, “សារិបុត្ត, អហម្បិ គមិស្សាមិ, ភិក្ខូនំ អារោចេហី”តិ។ ថេរោ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេត្វា, “អាវុសោ, សត្ថា ចារិកំ ចរិតុកាមោ, គន្តុកាមា អាគច្ឆន្តូ”តិ សព្ពេសំយេវ អារោចេសិ។ ទសពលស្ស ចារិកត្ថាយ គមនកាលេ ឱហីនកភិក្ខូ នាម អប្បកា ហោន្តិ, “សត្ថុ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ បស្សិស្សាម, មធុរធម្មកថំ វា សុណិស្សាមា”តិ យេភុយ្យេន គន្តុកាមាវ ពហុកា ហោន្តិ។ ឥតិ សត្ថា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ “រេវតំ បស្សិស្សាមី”តិ និក្ខន្តោ។

អថេកស្មឹ បទេសេ អានន្ទត្ថេរោ ទ្វេធាបថំ បត្វា ភគវន្តំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, ឥមស្មឹ ឋានេ ទ្វេ មគ្គា, កតរមគ្គេន សង្ឃោ គច្ឆតូ”តិ។ កតរមគ្គោ, អានន្ទ, ឧជុកោតិ? ភន្តេ, ឧជុមគ្គោ តឹសយោជនោ អមនុស្សបថោ, បរិហារមគ្គោ បន សដ្ឋិយោជនិកោ ខេមោ សុភិក្ខោតិ។ អានន្ទ , សីវលិ អម្ហេហិ សទ្ធឹ អាគតោតិ? អាម, ភន្តេ, អាគតោតិ។ តេន ហិ សង្ឃោ ឧជុមគ្គមេវ គណ្ហតុ, សីវលិស្ស បុញ្ញំ វីមំសិស្សាមាតិ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ សីវលិត្ថេរស្ស បុញ្ញវីមំសនត្ថំ អដវិមគ្គំ អភិរុហិ។ មគ្គំ អភិរុហនដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ទេវសង្ឃោ យោជនេ យោជនេ ឋានេ នគរំ មាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស វសនត្ថាយ វិហារេ បដិយាទេសិ។ ទេវបុត្តា រញ្ញោ បេសិតកម្មការា វិយ ហុត្វា យាគុខជ្ជកាទីនិ គហេត្វា “កហំ អយ្យោ សីវលិ, កហំ អយ្យោ សីវលី”តិ បុច្ឆន្តា គច្ឆន្តិ។ ថេរោ តំ សក្ការសម្មានំ គណ្ហាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆតិ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ បរិភុញ្ជិ។

ឥមិនាវ និយាមេន សត្ថា សក្ការសម្មានំ អនុភវន្តោ ទេវសិកំ យោជនបរមំ គន្ត្វា តឹសយោជនិកំ កន្តារំ អតិក្កម្ម ខទិរវនិយត្ថេរស្ស សភាគដ្ឋានំ បត្តោ។ ថេរោ សត្ថុ អាគមនំ ញត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បហោនកវិហារេ ទសពលស្ស គន្ធកុដឹ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាទីនិ ច ឥទ្ធិយា មាបេត្វា តថាគតស្ស បច្ចុគ្គមនំ គតោ។ សត្ថា អលង្កតបដិយត្តេន មគ្គេន វិហារំ បាវិសិ។ អថ តថាគតេ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេ ភិក្ខូ វស្សគ្គេន បត្តសេនាសនានិ បវិសឹសុ។ ទេវតា “អកាលោ អាហារស្សា”តិ អដ្ឋវិធំ បានកំ អាហរឹសុ។ សត្ថា សង្ឃេន សទ្ធឹ បានកំ បិវិ។ ឥមិនាវ និយាមេន តថាគតស្ស សក្ការសម្មានំ អនុភវន្តស្សេវ អឌ្ឍមាសោ អតិក្កន្តោ។

អថេកច្ចេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខូ ឯកស្មឹ ឋានេ និសីទិត្វា កថំ ឧប្បាទយឹសុ “សត្ថា ទសពលោ ‘មយ្ហំ អគ្គសាវកស្ស កនិដ្ឋភាតា’តិ វត្វា ឯវរូបំ នវកម្មិកភិក្ខុំ បស្សិតុំ អាគតោ, ឥមស្ស វិហារស្ស សន្តិកេ ជេតវនមហាវិហារោ វា

វេឡុវនវិហារាទយោ វា កឹ ករិស្សន្តិ។ អយម្បិ ភិក្ខុ ឯវរូបស្ស នវកម្មស្ស ការកោ, កឹ នាម សមណធម្មំ ករិស្សតី”តិ? អថ សត្ថា ចិន្តេសិ – “មយិ ចិរំ វសន្តេ ឥទំ ឋានំ អាកិណ្ណំ ភវិស្សតិ, អារញ្ញកា ភិក្ខូ នាម បវិវេកត្ថិកា ហោន្តិ, រេវតស្ស អផាសុវិហារោ ភវិស្សតី”តិ តតោ រេវតស្ស ទិវាដ្ឋានំ គតោ។ ថេរោ ឯកកោវ ចង្កមនកោដិយំ អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ បាសាណផលកេ និសិន្នោ សត្ថារំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា វន្ទិ។

អថ នំ សត្ថា បុច្ឆិ – “រេវត, ឥមំ វាឡមិគដ្ឋានំ , ចណ្ឌានំ ហត្ថិអស្សាទីនំ សទ្ទំ សុត្វា កិន្តិ ករោសី”តិ? តេសំ មេ, ភន្តេ, សទ្ទំ សុណតោ អរញ្ញរតិ នាម ឧប្បជ្ជតីតិ។ សត្ថា តស្មិំ ឋានេ រេវតត្ថេរស្ស បញ្ចហិ គាថាសតេហិ អរញ្ញេ និវាសានិសំសំ នាម កថេត្វា បុនទិវសេ អវិទូរេ ឋានេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា រេវតត្ថេរំ និវត្តេត្វា យេហិ ភិក្ខូហិ ថេរស្ស អវណ្ណោ កថិតោ, តេសំ កត្តរយដ្ឋិឧបាហនាតេលនាឡិឆត្តានំ បមុស្សនភាវំ អកាសិ។ តេ អត្តនោ បរិក្ខារត្ថាយ និវត្តា អាគតមគ្គេនេវ គច្ឆន្តាបិ តំ ឋានំ សល្លក្ខេតុំ ន សក្កោន្តិ។ បឋមំ ហិ តេ អលង្កតបដិយត្តេន មគ្គេន គន្ត្វា តំទិវសំ បន វិសមមគ្គេន គច្ឆន្តា តស្មិំ តស្មិំ ឋានេ ឧក្កុដិកំ និសីទន្តិ, ជាណុកេន គច្ឆន្តិ។ តេ គុម្ពេ ច គច្ឆេ ច កណ្ដកេ ច មទ្ទន្តា អត្តនោ វសិតសភាគដ្ឋានំ គន្ត្វា តស្មិំ តស្មិំ ខទិរខាណុកេ អត្តនោ ឆត្តំ សញ្ជានន្តិ, ឧបាហនំ កត្តរយដ្ឋិំ តេលនាឡិំ សញ្ជានន្តិ។ តេ តស្មិំ សមយេ “ឥទ្ធិមា អយំ ភិក្ខូ”តិ ញត្វា អត្តនោ បរិក្ខារេ អាទាយ “ទសពលស្ស បដិយត្តសក្ការោ នាម ឯវរូបោ ហោតី”តិ វទន្តា អាគមំសុ។

បុរតោ គតភិក្ខូ, វិសាខា ឧបាសិកា, អត្តនោ គេហេ និសិន្នកាលេ បុច្ឆតិ – “មនាបំ នុ ខោ, ភន្តេ, រេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋាន”ន្តិ? មនាបំ ឧបាសិកេ នន្ទនវនចិត្តលតាទិបដិភាគំ តំ សេនាសនន្តិ។ អថ នេសំ សព្ពបច្ឆតោ អាគតភិក្ខូ បុច្ឆិ – “មនាបំ, អយ្យា, រេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋាន”ន្តិ។ មា បុច្ឆ ឧបាសិកេ, កថេតុំ អយុត្តដ្ឋានមេតំ, ឧជ្ជង្គលំ សក្ខរបាសាណវិសមំ ខទិរវនំ ឯតំ, តត្ថ សោ ភិក្ខុ វិហរតីតិ។ វិសាខា, បុរិមានញ្ច បច្ឆិមានញ្ច ភិក្ខូនំ កថំ សុត្វា “កេសំ នុ ខោ កថា សច្ចា”តិ បច្ឆាភត្តេ គន្ធមាលំ អាទាយ ទសពលស្ស ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា, វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា សត្ថារំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, រេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ ឯកច្ចេ, អយ្យា, វណ្ណេន្តិ, ឯកច្ចេ និន្ទន្តិ, កឹ នាមេតំ, ភន្តេ”តិ? វិសាខេ រមណីយំ វា ហោតុ មា វា, យស្មិំ ឋានេ អរិយានំ ចិត្តំ រមតិ, តទេវ ឋានំ រមណីយំ នាមាតិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
> យត្ថ អរហន្តោ វិហរន្តិ, តំ ភូមិរាមណេយ្យក”ន្តិ។ (ធ. ប. ៩៨; សំ. និ. ១.២៦១);

អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនមហាវិហារេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ អារញ្ញកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កង្ខារេវតត្ថេរវត្ថុ

២០៤. ឆដ្ឋេ **ឈាយីន**ន្តិ ឈានលាភីនំ ឈានាភិរតានំ។ សោ កិរ ថេរោ យា ឈានសមាបត្តិយោ ទសពលោ សមាបជ្ជតិ, តតោ អប្បតរំ ឋបេត្វា ពហុតរា សមាបជ្ជតិ។ តស្មា ឈាយីនំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ កង្ខាយនភាវេន **កង្ខារេវតោ**តិ វុច្ចតិ។ កង្ខា នាម កុក្កុច្ចំ, កុក្កុច្ចកោតិ អត្ថោ។ កឹ បន អញ្ញេ កុក្កុច្ចកា នត្ថីតិ? អត្ថិ, អយំ បន ថេរោ កប្បិយេបិ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេសិ។ តេនស្ស កុក្កុច្ចកតា អតិបាកដា ជាតាតិ កង្ខារេវតោត្វេវ សង្ខំ គតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ បុរិមនយេនេវ មហាជនេន សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ឈានាភិរតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ ទេសនាវសានេ សត្ថារំ និមន្តេត្វា បុរិមនយេនេវ សត្តាហំ មហាសក្ការំ កត្វា ភគវន្តំ អាហ – “ភន្តេ, អហំ ឥមិនា អធិការកម្មេន ន អញ្ញំ សម្បត្តិំ បត្ថេមិ, យថា បន សោ តុម្ហេហិ ឥតោ សត្តទិវសមត្ថកេ ភិក្ខុ ឈាយីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិតោ, ឯវំ អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឈាយីនំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “អនាគតេ កប្បសតសហស្សាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស សាសនេ ត្វំ ឈាយីនំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោ យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ សាវត្ថិនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ បច្ឆាភត្តំ ធម្មស្សវនត្ថំ គច្ឆន្តេន មហាជនេន សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិ

យន្តេ ឋិតោ ទសពលស្ស ធម្មកថំ សុត្វា សទ្ធំ បដិលភិត្វា បព្ពជិតោ ឧបសម្បទំ លភិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឈានបរិកម្មំ ករោន្តោ ឈានលាភី ហុត្វា ឈានមេវ បាទកំ កត្វា អរហត្តផលំ បាបុណិ។ សោ ទសពលេន សមាបជ្ជិតព្ពសមាបត្តីនំ អប្បតរា បបេត្វា ពហុតរា សមាបជ្ជន្តោ អហោរត្តំ ឈានេសុ ចិណ្ណវសី អហោសិ។ អថ នំ អបរភាគេ សត្ថា ឥមំ គុណំ គហេត្វា ឈាយីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ "អកប្បិយោ, អាវុសោ គុឡោ, អកប្បិយា មុគ្គា"តិ (មហាវ. ២៧២) ឯវំ បន កប្បិយេយេវ វត្ថូសុ កុក្កុច្ចស្ស ឧប្បាទិតតាយ កុក្កុច្ចសង្ខាតាយ កង្ខាយ ភាវេន កង្ខារេវតោតិ សង្ខំ គតោតិ។

សោណកោឡិវិសត្ថេរវត្ថុ

២០៥. សត្តមេ **អារទ្ធវីរិយានន្តិ** បគ្គហិតវីរិយានំ បរិបុណ្ណវីរិយានំ។ **សោណោ កោឡិវិសោ**តិ **សោណោ**តិ តស្ស នាមំ, **កោឡិវិសោ**តិ គោត្តំ។ កោដិវេស្សោតិ វា អត្ថោ, ឥស្សរិយេន កោដិប្បត្តស្ស វេស្សកុលស្ស ទារកោតិ អធិប្បាយោ។ យស្មា បន អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ វីរិយំ នាម វឌ្ឍេតព្ពំ ហោតិ, ថេរស្ស បន ហាបេតព្ពមេវ អហោសិ។ តស្មា ឯស អារទ្ធវីរិយានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហាកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ អតីតេ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ, សិរិវឌ្ឍកុមារោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ បុរិមនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ អារទ្ធវីរិយានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា "មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី"តិ ទេសនាបរិយោសានេ ទសពលំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា វុត្តនយេនេវ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា បុរិមនយេនេវ ព្យាករិត្វា វិហារំ គតោ។

សោបិ សិរិវឌ្ឍសេដ្ឋិ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កមិត្វា ឥមស្មិំ កប្បេ បរិនិព្ពុតេ កស្សបទសពលេ អនុប្បន្នេ អម្ហាកំ ភគវតិ ពារាណសិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ សោ អត្តនោ សហាយកេហិ សទ្ធិំ គង្គាយំ កីឡតិ។ តស្មិំ សមយេ ឯកោ ជិណ្ណចីវរិកោ បច្ចេកពុទ្ធោ "ពារាណសី ឧបនិស្សាយ គង្គាតីរេ បណ្ណសាលំ កត្វា វស្សំ ឧបគច្ឆិស្សាមី"តិ ឧទកេន សមុបព្យូឡ្ហេ ទណ្ឌកេ ច វល្លិយោ ច សំកឌ្ឍតិ។ អយំ កុមារោ សហាយកេហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា អភិវាទេត្វា ឋិតោ, "ភន្តេ, កិំ ករោថា"តិ បុច្ឆិ។ កុមារ ឧបកដ្ឋេ អន្តោវស្សេ បព្ពជិតានំ វសនដ្ឋានំ នាម លទ្ធុំ វដ្ដតីតិ។ "ភន្តេ, អជ្ជេវ ឯកទិវសំ អយ្យោ យថា តថា អាគមេតុ, អហំ ស្វេ អយ្យស្ស វសនដ្ឋានំ ករិស្សាមី"តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធោ "តស្សេវ កុមារស្ស សង្គហំ ករិស្សាមី"តិ អាគតត្តា អធិវាសេសិ។ សោ តស្ស អធិវាសនំ វិទិត្វា គតោ បុនទិវសេ សក្ការសម្មានំ សជ្ជេត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោបិ "កហំ នុ ខោ អជ្ជ ភិក្ខាចារំ លភិស្សាមី"តិ អាវជ្ជេន្តោ ញត្វា តស្សេវ គេហទ្វារំ អគមាសិ។

កុមារោ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា សម្បិយាយមានោ បត្តំ អាទាយ ភិក្ខំ ទត្វា "ឥមំ អន្តោវស្សំ មយ្ហំ គេហទ្វារមេវ អាគច្ឆថ, ភន្តេ"តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បក្កន្តេ អត្តនោ សហាយកេហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា ឯកទិវសេនេវ បច្ចេកពុទ្ធស្ស វសនបណ្ណសាលញ្ច ចង្កមនញ្ច រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ ច ការាបេត្វា អទាសិ។ តស្សេវ បណ្ណសាលំ បវិសនវេលាយ ហរិតូបលិត្តាយ ភូមិយា "បាទេសុ កលលំ មា លគ្គី"តិ អត្តនោ បារុបនំ សតសហស្សគ្ឃនកំ រត្តកម្ពលំ ភូមត្ថរណំ សន្ថរិត្វា កម្ពលស្ស វណ្ណេន សទ្ធិំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស សរីរប្បភំ ឯកសទិសំ ទិស្វា អតិវិយ បសន្នោ ហុត្វា អាហ – "យថា តុម្ហេហិ អក្កន្តកាលតោ បដ្ឋាយ ឥមស្ស កម្ពលស្ស អតិវិយ បភា វិរោចតិ, ឯវមេវ មយ្ហម្បិ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ហត្ថបាទានំ វណ្ណោ ពន្ធុជីវកបុប្ផវណ្ណោ ហោតុ, សតក្ខត្តុំ វិហតកប្បាសបដលផស្សសទិសោវ ផស្សោ ហោតូ"តិ។ សោ តេមាសំ បច្ចេកពុទ្ធំ ឧបដ្ឋហិត្វា បវារិតកាលេ តិចីវរំ អទាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ បរិបុណ្ណបត្តចីវរោ គន្ធមាទនមេវ គតោ។

សោបិ កុលបុត្តោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ កាឡចម្បានគរេ ឧបសេដ្ឋិស្ស ឃរេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណកាលតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋិកុលំ អនេកានិ បណ្ណាការសហស្សានិ អាគច្ឆន្តិ។ ជាតទិវសេ ច សកលនគរំ ឯកសក្ការសម្មានំ អហោសិ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ មាតាបិតរោ "អម្ហាកំ បុត្តោ អត្តនោ នាមំ គណ្ហិត្វាវ អាគតោ, រត្តសុវណ្ណរសបរិសិត្តា វិយស្ស សរីរច្ឆវី"តិ សោណកុមារោត្វេវស្ស នាមំ អកំសុ។

អថស្ស សដ្ឋិ ធាតិយោ ឧបនេត្វា ទេវកុមារំ វិយ នំ សុខេន វឌ្ឍេសុំ។ តស្ស ឯវរូបំ អាហារវិធានំ អហោសិ – សដ្ឋិករីសមត្តំ ឋានំ កសិត្វា តិវិធេន ឧទកេន បោសេន្តិ។ កេទារេ បវិសន្តីសុ ឧទកមាតិកាសុ ខីរោទកស្ស ច គន្ធោទកស្ស ច អនេកានិ ចាដិសហស្សានិ អាសិញ្ចន្តិ។ សាលិសីសានំ ខីរគ្គហណកាលេ សុកាទីនំ បាណានំ

ឧច្ចិដ្ឋករណនិវារណត្ថំ វីហិគព្ភានំ សុខុមាលភាវត្ថញ្ច បរិយន្តបរិក្ខេបេ ច អន្តរន្តរា ច ថម្ភេ និខនិត្វា ឧបរិ ទណ្ឌកេ ទត្វា កិលញ្ជេហិ ឆាទេត្វា សមន្តា សាណិយា បរិក្ខិបិត្វា សព្ពបរិយន្តេ អារក្ខំ គណ្ហន្តិ។ សស្សេ និប្ផន្នេ កោដ្ឋេ ចតុជាតិកគន្ធេហិ បរិភណ្ឌំ កត្វា ឧបរិ ឧត្តមគន្ធេហិ បរិភាវេន្តិ ។ អនេកសហស្សបុរិសា ខេត្តំ ឱរុយ្ហ សាលិសីសានិ វណ្ណេសុ ឆិន្ទិត្វា មុដ្ឋិមុដ្ឋិយោ កត្វា រជ្ជុកេហិ ពន្ធិត្វា សុក្ខាបេន្តិ។ តតោ កោដ្ឋកស្ស ហេដ្ឋិមតលេ គន្ធេ សន្ថរិត្វា ឧបរិ សាលិសីសានិ សន្ថរន្តិ។ ឯវំ ឯកន្តរិកំ កត្វា សន្ថរន្តា កោដ្ឋកំ បូរេត្វា ទ្វារំ បិទហន្តិ , តិវស្ស សម្បត្តកាលេ កោដ្ឋកំ វិវរន្តិ។ វិវដកាលេ សកលនគរំ សុគន្ធគន្ធិកំ ហោតិ។ សាលិម្ពិ បហតេ ធុត្តា ថុសេ កិណិត្វា គណ្ហន្តិ, កុណ្ឌកំ បន ចូឡុបដ្ឋាកា លភន្តិ។ មុសលយដ្ឋិតកេ សាលិតណ្ឌុលេ វិចិនិត្វា គណ្ហន្តិ ។ តេ សុវណ្ណហីរកបច្ឆិយំ បក្ខិបិត្វា សតកាលំ បរិស្សាវេត្វា គហិតេ បក្កថិតជាតិរសេ ឯកវារំ បក្ខិបិត្វា ឧទ្ធរន្តិ, បមុខ ដ្ឋានំ សុមនបុប្ផសទិសំ ហោតិ។ តំ ភោជនំ សុវណ្ណសរកេ បក្ខិបិត្វា បក្កថិតអប្បោទកមធុបាយាសបូរិតស្ស រជតថាលស្ស ឧបរិ កត្វា អាទាយ គន្ត្វា សេដ្ឋិបុត្តស្ស បុរតោ ឋបេន្តិ។

សោ អត្តនោ យាបនមត្តំ ភុញ្ជិត្វា គន្ធវាសិតេន ឧទកេន មុខំ វិក្ខាលេត្វា ហត្ថបាទេ ធោវតិ។ អថស្ស ធោតហត្ថបាទស្ស នានប្បការំ មុខវាសំ ឧបនេន្តិ។ តស្ស អក្កមនដ្ឋានេ វរបោត្ថកចិត្តត្ថរណំ អត្ថរន្តិ។ ហត្ថ បាទតលានិស្ស ពន្ធុជីវកបុប្ផវណ្ណានិ ហោន្តិ, សតកាលវិហតកប្បាសស្ស វិយ ផស្សោ, បាទតលេសុ មណិកុណ្ឌលា វត្តវណ្ណានិ លោមានិ ជាយឹសុ។ សោ កស្សចិទេវ កុជ្ឈិត្វា “អាជានាហិ ភូមី អក្កមិស្សាមី”តិ វទតិ។ តស្ស វយប្បត្តស្ស តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកេ តយោ បាសាទេ ការេត្វា នាដកានិ ច ឧបដ្ឋាបេសុំ។ សោ មហាសម្បត្តិ អនុភវន្តោ ទេវោ មញ្ញេ បដិវសតិ។

អថ អម្ហាកំ សត្ថរិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តេ បាទលោមទស្សនត្ថំ រញ្ញា មាគធេន បក្កោសាបេត្វា អសីតិយា គាមិយសហស្សេហិ សទ្ធឹ សត្ថុ សន្តិកំ បហិតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ ភគវា “អនុញ្ញាតោសិ មាតាបិតូហី”តិ បុច្ឆិត្វា អននុញ្ញាតភាវំ សុត្វា “ន ខោ, សោណ, តថាគតា មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតំ បុត្តំ បព្ពាជេន្តី”តិ បដិក្ខិបិ។ សោ “សាធុ ភគវា”តិ តថាគតស្ស វចនំ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា មាតាបិតូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា អនុជានាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អាគម្ម អញ្ញត រស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកេ បព្ពជិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បនស្ស បព្ពជ្ជាវិធានំ បាឡិយំ (មហាវ. ២៤៣) អាគតមេវ។

តស្ស បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភិត្វា រាជគហេ វិហរន្តស្ស សម្ពហុលា ញាតិសាលោហិតា ច សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តា ច សក្ការសម្មានំ អាហរន្តិ, រូបនិប្ផត្តិយា វណ្ណំ កថេន្តិ, អញ្ញេបិ ជនា បស្សិតុំ អាគច្ឆន្តិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “មម សន្តិកំ ពហូ ជនា អាគច្ឆន្តិ, កម្មដ្ឋានេ វា វិបស្សនាយ វា កម្មំ កាតុំ កថំ សក្ខិស្សាមិ, យំនូនាហំ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា សីតវនសុសានំ គន្ត្វា សមណធម្មំ ករេយ្យំ។ តត្រ ហិ សុសានន្តិ ជិគុច្ឆិត្វា ពហូ ជនា នាគ មិស្សន្តិ, ឯវសន្តេ មម កិច្ចំ មត្ថកំ បាបុណិស្សតី”តិ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា សីតវនំ គន្ត្វា សមណធម្មំ កាតុំ អារភិ។ សោ ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ សរីរំ បរមសុខុមាលំ, ន ខោ បន សក្កា សុខេនេវ សុខំ បាបុណិតុំ, កាយំ កិលមេត្វាបិ សមណធម្មំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ តតោ ឋានចង្កមមេវ អធិដ្ឋាយ បធានមកាសិ។ តស្ស សុខុមាលានំ បាទតលានំ អន្តន្តេហិ ផោដា ឧដ្ឋាយ ភិជ្ជឹសុ, ចង្កមោ ឯកលោហិតោវ អហោសិ។ បាទេសុ អវហន្តេសុ ជណ្ណុកេហិបិ ហត្ថេហិបិ វាយមិត្វា ចង្កមតិ។ ឯវំ វីរិយំ ទឡ្ហំ ករោន្តោបិ ឱភាសមត្តម្បិ និព្ពត្តេតុំ អ សក្កោន្តោ ចិន្តេសិ – “សចេ អញ្ញោបិ អារទ្ធវីរិយោ ភវេយ្យ, មាទិសោវ ភវេយ្យ។ អហំ ខោ បន ឯវំ វាយមន្តោបិ មគ្គំ វា ផលំ វា ឧប្បាទេតុំ ន សក្កោមិ, អទ្ធា នេវាហំ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ, ន វិបញ្ចិតញ្ញូ, ន នេយ្យោ, បទបរមេន មយា ភវិតព្ពំ។ កឹ មេ បព្ពជ្ជាយ, ហីនាយាវត្តិត្វា ភោគេ ច ភុញ្ជិស្សាមិ បុញ្ញានិ ច ករិស្សាមី”តិ។

តស្មឹ សមយេ សត្ថា ថេរស្ស វិតក្កំ ញត្វា សាយន្ហសមយេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តត្ថ គន្ត្វា លោហិតេន ផុដ្ឋំ ចង្កមំ ទិស្វា ថេរំ វីណោវាទេន (មហាវ. ២៤៣) ឱវទិត្វា វីរិយសមថយោជនត្ថាយ តស្ស កម្មដ្ឋានំ កថេត្វា គិជ្ឈកូដមេវ គតោ។ សោណត្ថេរោបិ ទសពលស្ស សម្មុខា ឱវាទំ លភិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ធម្មំ ទេសេន្តោ ថេរំ អារទ្ធវីរិយានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សោណកុដិកណ្ណត្ថេរវត្ថុ

២០៦. អដ្ឋមេ **កល្យាណវាក្ករណាន**ន្តិ វាក្ករណំ វុច្ចតិ វចនកិរិយា, មធុរវចនានន្តិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ ថេរោ ទសពលេន សទ្ធឹ ឯកគន្ធកុដិយា តថាគតស្ស មធុរេន សរេន ធម្មកថំ កថេសិ។ អថស្ស សត្ថា សាធុការំ អទាសិ។ តស្មា សោ កល្យាណវាក្ករណានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ **សោណោ**តិ តស្ស នាមំ, កោដិអគ្ឃនកំ បន កណ្ណបិឡន្ធនំ ធារេសិ។ តស្មា **កុដិកណ្ណោ**តិ វុច្ចតិ, កោដិកណ្ណោតិ អត្ថោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ បុរិមនយេនេវ មហាជនេន សទ្ធឹ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋត្វា សត្ថុ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ កល្យាណវាក្ករណានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ កល្យាណវាក្ករណានំ អគ្គេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ទសពលំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, យំ ភិក្ខុំ តុម្ហេ ឥតោ សត្តទិវសមត្ថកេ កល្យាណវាក្ករណានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបយិត្ថ, អហម្បិ ឥមស្ស អធិការកម្មស្ស ផលេន អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ តថារូបោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយំ ទិស្វា “អនាគតេ គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ កល្យាណវាក្ករណានំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោបិ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា កប្បសតសហស្សំ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ អម្ហាកំ ទសពលស្ស ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ទេវលោកា ចវិត្វា កាឡិយា នាម កុររឃរិកាយ ឧបាសិកាយ កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សា បរិបក្កេ គព្ភេ រាជគហនគរេ អត្តនោ កុលនិវេសនំ អាគតា។

តស្មឹ សមយេ អម្ហាកំ សត្ថា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ឥសិបតនេ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ ធម្មចក្កប្បវត្តនេ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា សន្និបតឹសុ។ តត្ថ ឯកោ អដ្ឋវីសតិយា យក្ខសេនាបតីនំ អព្ភន្តរេ សាតាគិរោ នាម យក្ខោ ទសពលស្ស ធម្មកថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ ចិន្តេសិ – “កឹ នុ ខោ អយំ ឯវំ មធុរធម្មកថា មម សហាយេន ហេមវតេន សុតា ន សុតា”តិ? សោ ទេវសង្ឃស្ស អន្តរេ ឱលោកេន្តោ តំ អបស្សិត្វា “អទ្ធា មម សហាយោ តិណ្ណំ រតនានំ ឧប្បន្នភាវំ ន ជានាតិ, គច្ឆាមិ ទសពលស្ស ចេវ វណ្ណំ កថេស្សាមិ, បដិវិទ្ធធម្មញ្ច អារោចេស្សាមី”តិ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធឹ រាជគហមត្ថកេន តស្ស សន្តិកំ បាយាសិ។

ហេមវតោបិ តិយោជនសហស្សំ ហិមវន្តំ អកាលបុប្ផិតំ ទិស្វា “មម សហាយេន សាតាគិរេន សទ្ធឹ ហិមវន្តកីឡិតំ កីឡិស្សាមី”តិ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធឹ រាជគហមត្ថកេនេវ បាយាសិ។ តេសំ ទ្វិន្នម្បិ អគ្គពលកាយា កុលឃរិកាយ កាឡិឧបាសិកាយ និវេសនមត្ថកេ សមាគន្ត្វា “តុម្ហេ កស្ស បរិសា, មយំ សាតាគិរស្ស។ តុម្ហេ កស្ស បរិសា, មយំ ហេមវតស្សា”តិ អាហំសុ។ តេ ហដ្ឋតុដ្ឋាវ គន្ត្វា តេសំ យក្ខសេនាបតីនំ អារោចយឹសុ។ តេបិ តំខណញ្ញេវ ឧបាសិកាយ និវេសនមត្ថកេ សមាគច្ឆឹសុ។ សាតាគិរោ ហេមវតំ អាហ – “កហំ, សម្ម, គច្ឆសី”តិ? តវ សន្តិកំ សម្មាតិ។ កឹការណាតិ? ហិមវន្តំ បុប្ផិតំ ទិស្វា តយា សទ្ធឹ តត្ថ កីឡិស្សាមីតិ។ ត្វំ បន, សម្ម, កហំ គច្ឆសីតិ? តវ សន្តិកំ, សម្មាតិ។ កឹការណាតិ? ត្វំ ហិមវន្តស្ស កេន បុប្ផិតភាវំ ជានាសីតិ? ន ជានាមិ, សម្មាតិ។ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស បុត្តោ សិទ្ធត្ថកុមារោ ទសសហស្សិលោកធាតុំ កម្បេត្វា បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ មជ្ឈេ អនុត្តរំ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ តស្ស បវត្តិតភាវំ ន ជានាសីតិ? ន ជានាមិ, សម្មាតិ។ ត្វំ ឯត្តកមេវ ឋានំ បុប្ផិតន្តិ អញ្ញាសិ, តស្ស បន បុរិសស្ស សក្ការត្ថាយ សកលទសសហស្សចក្កវាឡំ ឯកមាលាគុឡសទិសំ អជ្ជ ជាតំ សម្មាតិ។ មាលា តាវ បុប្ផន្តុ, តយា សោ សត្ថា អក្ខីនិ បូរេត្វា ទិដ្ឋោតិ។ អាម, សម្ម, សត្ថា ច មេ ទិដ្ឋោ, ធម្មោ ច សុតោ, អមតញ្ច បីតំ។ អហំ “ឯតំ អមតធម្មំ តម្បិ ជានាបេស្សាមី”តិ តវ សន្តិកំ អាគតោស្មិ, សម្មាតិ។ តេសំ អញ្ញមញ្ញំ កថេន្តានំយេវ ឧបាសិកា សិរិសយនតោ ឧដ្ឋាយ និសិន្នា តំ កថាសល្លាបំ សុត្វា សទ្ទេ និមិត្តំ គណ្ហិ។ “អយំ សទ្ទោ ឧទ្ធំ, ន ហេដ្ឋា, អមនុស្សភាសិតោ, នោ មនុស្សភាសិតោ”តិ សល្លក្ខេត្វា ឱហិតសោតា បគ្គហិតមានសា ហុត្វា និសីទិ។ តតោ –

“អជ្ជ បន្នរសោ ឧបោសថោ (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ),
ទិព្ពា រត្តិ ឧបដ្ឋិតា;
អនោមនាមំ សត្ថារំ,
ហន្ទ បស្សាម គោតម”ន្តិ។ (សុ. និ. ១៥៣) –

ឯវំ សាតាគិរេន វុត្តេ –

“កច្ចិ មនោ សុបណិហិតោ (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ),
សព្ពភូតេសុ តាទិនោ;
កច្ចិ ឥដ្ឋេ អនិដ្ឋេ ច,
សង្កប្បស្ស វសីកតា”តិ។ (សុ. និ. ១៥៤);

ឯវំ ហេមវតោ សត្ថុ កាយសមាចារញ្ច អាជីវញ្ច មនោសមាចារញ្ច បុច្ឆិ។ បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ សាតាគិរោ វិស្សជ្ជេសិ។ ឯវំ សត្ថុ សរីរវណ្ណគុណវណ្ណកថនវសេន ហេមវតសុត្តន្តេ និដ្ឋិតេ ហេមវតោ សហាយកស្ស ធម្មទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

អថ, កាឡី ឧបាសិកា, បរស្ស ធម្មេ ទេសិយមានេ តថាគតំ អទិដ្ឋបុព្ពាវ ហុត្វា អនុស្សវប្បសាទំ ឧប្បាទេត្វា បរស្ស វឌ្ឍិតំ ភោជនំ ភុញ្ជមានា វិយ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ សា សព្ពមាតុគាមានំ អន្តរេ បឋមកសោតាបន្នា សព្ពជេដ្ឋិកា អហោសិ។ តស្សា សហ សោតាបត្តិភាវេន តមេវ រត្តិំ គព្ភវុដ្ឋានំ ជាតំ, បដិលទ្ធទារកស្ស នាមគ្គហណទិវសេ សោណោតិ នាមំ អកាសិ។ សា យថារុចិយា កុលគេហេ វសិត្វា កុលឃរមេវ អគមាសិ។

តស្មិំ សមយេ មហាកច្ចានត្ថេរោ តំ នគរំ ឧបនិស្សាយ ឧបវត្តេ បព្ពតេ បដិវសតិ។ ឧបាសិកា ថេរំ ឧបដ្ឋាតិ។ ថេរោ និពទ្ធំ តស្សា និវេសនំ គច្ឆតិ។ សោណទារកោបិ និពទ្ធំ ថេរស្ស សន្តិកេ វិចរន្តោ វិស្សាសិកោ អហោសិ។ សោ អបរេន សមយេន ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។ ថេរោ តំ ឧបសម្បាទេតុកាមោ តីណិ វស្សានិ គណំ បរិយេសិត្វា ឧបសម្បាទេសិ។ សោ ឧបសម្បន្នោ កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា ថេរស្សេវ សន្តិកេ សុត្តនិបាតំ ឧគ្គណ្ហិត្វា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា សត្ថារំ បស្សិតុកាមោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយំ អាបុច្ឆិ។ ថេរោ អាហ – “សោណ, តយិ គតេ សត្ថា តំ ឯកគន្ធកុដិយំ វសាបេត្វា ធម្មំ អជ្ឈេសិស្សតិ, ត្វំ ធម្មំ កថេស្សសិ។ សត្ថា តវ ធម្មកថាយ បសីទិត្វា តុយ្ហំ វរំ ទស្សតិ។ ត្វំ វរំ គណ្ហន្តោ ឥមញ្ច ឥមញ្ច គណ្ហាហិ, មម វចនេន ទសពលស្ស បាទេ វន្ទាហី”តិ។ សោ ឧបជ្ឈាយេន អនុញ្ញាតោ មាតុឧបាសិកាយ គេហំ គន្ត្វា អារោចេសិ។ សាបិ “សាធុ , តាត, ត្វំ ទសពលំ បស្សិតុំ គច្ឆន្តោ ឥមំ កម្ពលំ អាហរិត្វា សត្ថុ វសនគន្ធកុដិយា ភូមត្ថរណំ កត្វា អត្ថរាហី”តិ កម្ពលំ អទាសិ។ សោណត្ថេរោ តំ អាទាយ សេនាសនំ សំសាមេត្វា អនុបុព្ពេន សត្ថុ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា ទសពលស្ស ពុទ្ធាសនេ និសិន្នវេលាយមេវ ឧបសង្កមិត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “អានន្ទ, ឥមស្ស ភិក្ខុស្ស សេនាសនំ ជានាហី”តិ។ ថេរោ សត្ថុ អធិប្បាយំ ញត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំយេវ ភូមត្ថរណំ ឧស្សារេន្តោ វិយ អត្ថរិ។

អថ ខោ ភគវា ពហុទេវរត្តិំ អជ្ឈោកាសេ វីតិនាមេត្វា វិហារំ បាវិសិ, អាយស្មាបិ ខោ សោណោ ពហុទេវរត្តិំ អជ្ឈោកាសេ វីតិនាមេត្វា វិហារំ បាវិសិ។ សត្ថា បច្ឆិមយាមេ សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា បច្ចូសសមយេ វុដ្ឋាយ និសីទិត្វា “ឯត្តកេន កាលេន សោណស្ស កាយទរថោ បដិប្បស្សទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា អាយស្មន្តំ សោណំ អជ្ឈេសិ – “បដិភាតុ តំ ភិក្ខុ ធម្មោ ភាសិតុ”ន្តិ។ សោណត្ថេរោ មធុរស្សរេន ឯកព្យញ្ជនម្បិ អវិនាសេន្តោ អដ្ឋកវគ្គិយានិ សុត្តានិ (សុ. និ. ៧៧២ អាទយោ) អភាសិ។ កថាបរិយោសានេ ភគវា សាធុការំ ទត្វា “សុគ្គហិតោ តេ ភិក្ខុ ធម្មោ, មយា ទេសិតកាលេ ច អជ្ជ ច ឯកសទិសាវ ទេសនា, កិញ្ចិ ឩនំ វា អធិកំ វា នត្ថី”តិ បសន្នភាវំ បកាសេសិ។ សោណត្ថេរោបិ “អយំ ឱកាសោ”តិ សល្លក្ខេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស វចនេន ទសពលំ វន្ទិត្វា វិនយធរបញ្ចមេន គណេន ឧបសម្បទំ អាទិំ កត្វា សព្ពេ វរេ យាចិ, សត្ថា អទាសិ។ បុន ថេរោ មាតុឧបាសិកាយ វចនេន វន្ទិត្វា “អយំ, ភន្តេ, ឧបាសិកាយ តុម្ហាកំ វសនគន្ធកុដិយំ ភូមត្ថរណត្ថំ កម្ពលោ បហិតោ”តិ កម្ពលំ ទត្វា ឧដ្ឋាយាសនា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បន ថេរស្ស បព្ពជ្ជំ អាទិំ កត្វា សព្ពំ សុត្តេ អាគតមេវ។

ឥតិ ថេរោ សត្ថុ សន្តិកា អដ្ឋ វរេ លភិត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ បុនទិវសេ មាតុឧបាសិកាយ និវេសនទ្វារំ គន្ត្វា ភិក្ខាយ អដ្ឋាសិ។ ឧបាសិកា “បុត្តោ កិរ មេ ទ្វារេ ឋិតោ”តិ សុត្វា វេគេន អាគន្ត្វា អភិវាទេត្វា ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា អន្តោនិវេសនេ និសីទាបេត្វា ភោជនំ អទាសិ។ អថ នំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ អាហ – “ទិដ្ឋោ តេ, តាត, ទសពលោ”តិ? អាម ឧបាសិកេតិ។ វន្ទិតោ តេ មម វចនេនាតិ? អាម វន្ទិតោ, សោបិ ច មេ កម្ពលោ តថាគតស្ស វសនដ្ឋានេ ភូមត្ថរណំ កត្វា អត្ថតោតិ។ កឹ, តាត, តយា កិរ សត្ថុ ធម្មកថា កថិតា, សត្ថារា ច តេ សាធុការោ ទិន្នោតិ? តយា កថំ ញាតំ ឧបាសិកេតិ? តាត, មយ្ហំ គេហេ អធិវត្ថា ទេវតា ទសពលេន តុយ្ហំ សាធុការំ ទិន្នទិវសេ “សកលទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវតា សាធុការំ អទំសូ”តិ អាហ – តាត, តយា កថិតធម្មកថំ ពុទ្ធានំ កថិតនិយាមេនេវ មយ្ហម្បិ កថេតុំ បច្ចាសីសាមីតិ។ ថេរោ មាតុកថំ សម្បដិច្ឆិ។ សា តស្ស អធិវាសនំ វិទិត្វា ទ្វារេ មណ្ឌបំ ការេត្វា ទសពលស្ស កថិតនិយាមេនេវ អត្តនោ ធម្មកថំ កថាបេសីតិ វត្ថុ ឯត្ថ សមុដ្ឋិតំ។ សត្ថា អបរភាគេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ កល្យាណវាក្ករណានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សីវលិត្ថេរវត្ថុ

២០៧. នវមេ **លាភីនំ យទិទំ សីវលី**តិ ឋបេត្វា តថាគតំ លាភីនំ ភិក្ខូនំ សីវលិត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ តស្ស បញ្ហាកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ អតីតេ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ វុត្តនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ លាភីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ ទសពលំ និមន្តេត្វា បុរិមនយេនេវ សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា “ភគវា អហម្បិ ឥមិនា អធិការ

កម្មេន អញ្ញំ សម្បត្តឹ ន បត្ថេមិ, អនាគតេ បន ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អហម្បិ តុម្ហេហិ សោ ឯតទគ្គេ ឋបិតភិក្ខុ វិយ លាភីនំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយំ ទិស្វា “អយំ តេ បត្ថនា អនាគតេ គោតមស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ សមិជ្ឈិស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោបិ កុលបុត្តោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ វិបស្សីពុទ្ធកាលេ ពន្ធុមតីនគរតោ អវិទូរេ ឯកស្មឹ គាមេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តស្មឹ សមយេ ពន្ធុមតីនគរវាសិនោ រញ្ញា សទ្ធឹ សាកច្ឆិត្វា សាកច្ឆិត្វា ទសពលស្ស ទានំ ទេន្តិ។ តេ ឯកទិវសំ សព្ពេវ ឯកតោ ហុត្វា ទានំ ទេន្តា “កឹ នុ ខោ អម្ហាកំ ទានមុខេ នត្ថី”តិ មធុញ្ច គុឡទធិញ្ច ន អទ្ទសំសុ។ តេ “យតោ កុតោចិ អាហរិស្សាមា”តិ ជនបទតោ នគរំ បវិសនមគ្គេ បុរិសំ ឋបេសុំ។ តទា ឯស កុលបុត្តោ អត្តនោ គាមតោ គុឡទធិវារកំ គហេត្វា “កិញ្ចិទេវ អាហរិស្សាមី”តិ នគរំ គច្ឆន្តោ មុខំ ធោវិត្វា “ធោតហត្ថបាទោ បវិសិស្សាមី”តិ ផាសុកដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ នង្គលសីសមត្តំ និម្មក្ខិកំ ទណ្ឌកមធុំ ទិស្វា “បុញ្ញេន មេ ឥទំ ឧប្បន្ន”ន្តិ គហេត្វា នគរំ បវិសតិ។ នាគរេហិ ឋបិតបុរិសោ តំ ទិស្វា, “ភោ បុរិស, កស្សិមំ អាហរសី”តិ បុច្ឆិ។ ន កស្សចិ សាមិ, វិក្កិណិតុំ បន មេ ឥទំ អានីតន្តិ។ តេន ហិ, ភោ បុរិស, ឥមំ កហាបណំ គហេត្វា ឯតំ មធុញ្ច គុឡទធិញ្ច ទេហីតិ។

សោ ចិន្តេសិ – “ឥទំ ន ពហុមូលំ, អយញ្ច ឯកប្បហារេនេវ ពហុំ ទេតិ, វីមំសិតុំ វដ្តតី”តិ ។ តតោ នំ “នាហំ ឯកកហាបណេន ទេមី”តិ អាហ។ យទិ ឯវំ, ទ្វេ គហេត្វា ទេហីតិ។ ទ្វីហិបិ ន ទេមីតិ។ ឯតេនុបាយេន វឌ្ឍន្តំ វឌ្ឍន្តំ សហស្សំ បាបុណិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អតិអញ្ចិតុំ ន វដ្តតិ, ហោតុ តាវ, ឥមស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ អថ នំ អាហ – “ឥទំ ន ពហុអគ្ឃនកំ, ត្វញ្ច ពហុំ ទេសិ, កេន កម្មេន ឥទំ គណ្ហាសី”តិ? ឥធ, ភោ, នគរវាសិនោ រញ្ញា សទ្ធឹ បដិវិរុជ្ឈិត្វា វិបស្សីទសពលស្ស ទានំ ទេន្តា ឥទំ ទ្វយំ ទានមុខេ អបស្សន្តា បរិយេសន្តិ។ សចេ ឥទំ ទ្វយំ ន លភិស្សន្តិ, នាគរានំ បរាជយោ ភវិស្សតិ។ តស្មា សហស្សំ ទត្វា គណ្ហាមីតិ។ កឹ បនេតំ នាគរានមេវ វដ្តតិ, ន អញ្ញេសំ ទាតុំ វដ្តតីតិ? យស្ស កស្សចិ ទាតុំ អវារិតមេតន្តិ។ អត្ថិ បន តេ កោចិ នាគរានំ ទានេ ឯកទិវសំ សហស្សំ ទាតាតិ? នត្ថិ សម្មាតិ។ ឥមេសំ បន ទ្វិន្នំ សហស្សគ្ឃនកភាវំ ជានាសីតិ? អាម ជានាមីតិ។ តេន ហិ គច្ឆ, នាគរានំ អាចិក្ខ – “ឯកោ បុរិសោ ឥមានិ ទ្វេ មូលេន ន ទេតិ, សហត្ថេនេវ ទាតុកាមោ, តុម្ហេ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ ការណា និរុស្សុក្កា ហោថា”តិ។ ត្វំ បន មេ ឥមស្មឹ ទានមុខេ ជេដ្ឋកភាវស្ស កាយសក្ខី ហោហីតិ។

សោ គាមវាសី បរិព្ពយត្ថំ គហិតមាសកេន បញ្ចកដុកំ គហេត្វា ចុណ្ណំ កត្វា ទធិតោ កញ្ជិយំ វាហេត្វា តត្ថ មធុបដលំ បីឡេត្វា បញ្ចកដុកចុណ្ណេន យោជេត្វា ឯកស្មឹ បទុមិនិបត្តេ បក្ខិបិត្វា តំ សំវិទហិត្វា អាទាយ ទសពលស្ស អវិទូរេ ឋានេ និសីទិ។ មហាជនេន អាហរិយមានស្ស សក្ការស្ស អន្តរេ អត្តនោ បត្តវារំ ឱលោកយមានោ ឱកាសំ ញត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា “ភគវា អយំ មយ្ហំ ទុគ្គតបណ្ណាការោ, ឥមំ មេ អនុកម្បំ បដិច្ច គណ្ហថា”តិ។ សត្ថា តស្ស អនុកម្បំ បដិច្ច ចតុមហារាជទត្តិយេន សេលមយេន បត្តេន តំ បដិគ្គហេត្វា យថា អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្សស្ស ទិយ្យមានំ ន ខីយតិ, ឯវំ អធិដ្ឋាសិ។ សោបិ កុលបុត្តោ និដ្ឋិតភត្តកិច្ចំ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ អាហ – “ទិដ្ឋោ មេ ភគវា អជ្ជ ពន្ធុមតីនគរវាសិកេហិ តុម្ហាកំ សក្ការោ អាហរិយមានោ, អហម្បិ ឥមស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ ភវេយ្យ”ន្តិ។ សត្ថា “ឯវំ ហោតុ កុលបុត្តា”តិ វត្វា តស្ស ច នគរវាសីនញ្ច ភត្តានុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

សោបិ កុលបុត្តោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សុប្បវាសាយ រាជធីតាយ កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ សាយំ បាតញ្ច បណ្ណាការសតានិ បាបុណន្តិ, សុប្បវាសា សម្បត្តឹ គច្ឆតិ។ អថ នំ បុញ្ញវីមំសនត្ថំ ហត្ថេន ពីជបច្ឆឹ ផុសាបេន្តិ, ឯកេកពីជតោ សលាកសតម្បិ សលាកសហស្សម្បិ និគច្ឆតិ។ ឯកករីសខេត្តតោ បណ្ណាសម្បិ សដ្ឋិបិ សកដានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ កោដ្ឋបូរណកាលេបិ កោដ្ឋទ្វារំ ហត្ថេន ផុសាបេន្តិ, រាជធីតាយ បុញ្ញេន គណ្ហន្តានំ គហិតគហិតដ្ឋានំ បុន បូរតិ។ បរិបុណ្ណភត្តកុម្ភិតោបិ “រាជធីតាយ បុញ្ញ”ន្តិ វត្វា យស្ស កស្សចិ ទេន្តានំ យាវ ន ឧក្កឌ្ឍន្តិ, ន តាវ ភត្តំ ខីយតិ។ ទារកេ កុច្ឆិគតេយេវ សត្ត វស្សានិ អតិក្កមឹសុ។

គព្ភេ បន បរិបក្កេ សត្តាហំ មហាទុក្ខំ អនុភោសិ។ សា សាមិកំ អាមន្តេត្វា “បុរេ មរណា ជីវមានាវ ទានំ ទស្សាមី”តិ សត្ថុ សន្តិកំ បេសេសិ – “គច្ឆ ឥមំ បវត្តឹ សត្ថុ អារោចេត្វា សត្ថារំ និមន្តេហិ, យញ្ច សត្ថា វទេតិ, តំ សាធុកំ ឧបលក្ខេត្វា អាគន្ត្វា មយ្ហំ កថេហី”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្សា សាសនំ ភគវតោ អារោចេសិ។ សត្ថា “សុខិនី ហោតុ សុប្បវាសា កោលិយធីតា, សុខិនី អរោគា អរោគំ បុត្តំ វិជាយតូ”តិ អាហ។ រាជា តំ សុត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា អន្តោគាមាភិមុខោ បាយាសិ។ តស្ស បុរេ អាគមនាយេវ សុប្បវាសាយ កុច្ឆិតោ ធមករណោ ឧទកំ

វិយ គព្ភោ និក្ខមិ, បរិវារេត្វា និសិន្នជនោ អស្សុមុខោវ ហសិតុំ អារទ្ធោ។ ហដ្ឋតុដ្ឋោ មហាជនោ រញ្ញោ បុត្ត សាសនំ អារោចេតុំ អគមាសិ។

រាជា តេសំ ឥង្គិតំ ទិស្វាវ “ទសពលេន កថិតកថា និប្ផន្នា មញ្ញេ”តិ ចិន្តេសិ។ សោ អាគន្ត្វា សត្ថុ សាសនំ រាជធីតាយ អារោចេសិ។ រាជធីតា “តយា និមន្តិតំ ជីវិតភត្តមេវ មង្គលភត្តំ ភវិស្សតិ, គច្ឆ សត្ថារំ ទសពលំ និមន្តេហី”តិ។ រាជា តថា អកាសិ។ សត្ថារំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តយិំសុ។ ទារកោ សព្ពេសំ ញាតីនំ សន្តុត្តចិត្តំ និព្ពាបេន្តោ ជាតោតិ **សីវលិទារកោ**ត្វេវស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ សត្ត វស្សានិ គព្ភេ វសិតត្តា ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ សព្ពកម្មក្ខមោ អហោសិ។ ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តោ សត្តមេ ទិវសេ តេន សទ្ធិំ កថាសល្លាបំ អកាសិ។ សត្ថាបិ ធម្មបទេ គាថំ អភាសិ –

“យោមំ បលិបថំ ទុគ្គំ, សំសារំ មោហមច្ចគា;
តិណ្ណោ បារង្គតោ ឈាយី, អនេជោ អកថំកថី;
អនុបាទាយ និព្ពុតោ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤១៤);

អថ នំ ថេរោ ឯវមាហ – “កឹ បន តយា ឯវរូបំ ទុក្ខរាសឹ អនុភវិត្វា បព្ពជិតុំ ន វដ្ដតី”តិ? លភមានោ បព្ពជេយ្យំ, ភន្តេតិ។ សុប្បវាសា តំ ទារកំ ថេរេន សទ្ធឹ កថេន្តំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ មេ បុត្តោ ធម្មសេនាបតិនា សទ្ធឹ កថេតី”តិ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “មយ្ហំ បុត្តោ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កឹ កថេតិ, ភទន្តេ”តិ? អត្តនា អនុភូតំ គព្ភវាសទុក្ខំ កថេត្វា តុម្ហេហិ អនុញ្ញាតោ បព្ពជិស្សាមីតិ វទតីតិ។ សាធុ, ភន្តេ, បព្ពាជេថ នន្តិ។ ថេរោ តំ វិហារំ នេត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេន្តោ, “សីវលិ, ន តុយ្ហំ អញ្ញេន ឱវាទេន កម្មំ អត្ថិ, តយា សត្ត វស្សានិ អនុភូតទុក្ខមេវ បច្ចវេក្ខាហី”តិ។ ភន្តេ, បព្ពាជនមេវ តុម្ហាកំ ភារោ, យំ បន មយា កាតុំ សក្កា, តមហំ ជានិស្សាមីតិ។ សោ បឋមកេសវដ្ដិយា ឱហារិតក្ខណេយេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, ទុតិយាយ ឱហារិតក្ខណេ សកទាគាមិផលេ, តតិយាយ អនាគាមិផលេ។ សព្ពេសំយេវ បន កេសានំ ឱរោបនញ្ច អរហត្តសច្ឆិកិរិយា ច អបច្ឆា អបុរិមា អហោសិ។ តស្ស បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយា យទិច្ឆកំ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឯវំ ឯត្ថ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។

អបរភាគេ សត្ថា សាវត្ថឹ អគមាសិ។ ថេរោ សត្ថារំ អភិវាទេត្វា, “ភន្តេ, មយ្ហំ បុញ្ញំ វីមំសិស្សាមិ, បញ្ច មេ ភិក្ខុសតានិ ទេថា”តិ អាហ ។ គណ្ហ, សីវលីតិ។ សោ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ គហេត្វា ហិមវន្តាភិមុខំ គច្ឆន្តោ អដវិមគ្គំ គច្ឆតិ។ តស្ស បឋមំ ទិដ្ឋា និគ្រោធេ អធិវត្ថា ទេវតា សត្ត ទិវសានិ ទានំ អទាសិ។ ឥតិ សោ –

“និគ្រោធំ បឋមំ បស្សិ, ទុតិយំ បណ្ឌវបព្ពតំ;
តតិយំ អចិរវតិយំ, ចតុត្ថំ វរសាគរំ។

“បញ្ចមំ ហិមវន្តំ សោ, ឆដ្ឋំ ឆទ្ទន្តុបាគមិ;
សត្តមំ គន្ធមាទនំ, អដ្ឋមំ អថ រេវត”ន្តិ។

សព្ពដ្ឋានេសុ សត្ត សត្ត ទិវសានេវ ទានំ អទំសុ។ គន្ធមាទនបព្ពតេ បន នាគទត្តទេវរាជា នាម សត្តទិវសេសុ ឯកទិវសំ ខីរបិណ្ឌបាតំ អទាសិ, ឯកទិវសំ សប្បិបិណ្ឌបាតំ អទាសិ។ ភិក្ខុសង្ឃោ អាហ – “អាវុសោ, ឥមស្ស ទេវរញ្ញោ នេវ ធេនុយោ ទុយ្ហមានា បញ្ញាយន្តិ, ន ទធិនិម្មថនំ, កុតោ តេ, ទេវរាជ, ឥទំ ឧប្បជ្ជតី”តិ? “ភន្តេ, កស្សបទសពលស្ស កាលេ ខីរសលាកភត្តទានស្សេតំ ផល”ន្តិ ទេវរាជា អាហ។ អបរភាគេ សត្ថា ខទិរវនិយរេវតស្ស បច្ចុគ្គមនំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ថេរំ អត្តនោ សាសនេ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

វក្កលិត្ថេរវត្ថុ

២០៨. ទសមេ **សទ្ធាធិមុត្តាន**ន្តិ សទ្ធាយ អធិមុត្តានំ, ពលវសទ្ធានំ ភិក្ខូនំ វក្កលិត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អញ្ញេសំ ហិ សទ្ធា វឌ្ឍេតព្ពា ហោតិ, ថេរស្ស បន ហាបេតព្ពា ជាតា។ តស្មា សោ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គោតិ វុត្តោ។ **វក្កលី**តិ បនស្ស នាមំ។

តស្ស បញ្ហាកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ អតីតេ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ វុត្តនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ

អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តនយេនេវ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា ទសពលំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, អហម្បិ ឥមិនា អធិការកម្មេន តុម្ហេហិ សទ្ធាធិមុត្តានំ ឯតទគ្គេ ឋបិតភិក្ខុ វិយ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយំ ទិស្វា ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោបិ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ សត្ថុកាលេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, វក្កលីតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វុទ្ធិប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា ទសពលំ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ សាវត្ថិយំ ចរន្តំ ទិស្វា សត្ថុ សរីរសម្បត្តិំ ឱលោកេន្តោ សរីរសម្បត្តិទស្សនេន អតិត្តោ ទសពលេន សទ្ធិំយេវ វិចរតិ។ វិហារំ គច្ឆន្តេន សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា សរីរនិប្ផត្តិំ ឱលោកេន្តោវ តិដ្ឋតិ។ ធម្មសភាយំ និសីទិត្វា ធម្មំ កថេន្តស្ស សម្មុខ ដ្ឋានេ ឋិតោ ធម្មំ សុណាតិ។ សោ សទ្ធំ បដិលភិត្វា “អគារមជ្ឈេ វសន្តោ និពទ្ធំ ទសពលស្ស ទស្សនំ ន លភិស្សាមី”តិ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។

តតោ បដ្ឋាយ ឋបេត្វា អាហារករណវេលំ អវសេសកាលេ យត្ថ ឋិតេន សក្កា ទសពលំ បស្សិតុំ, តត្ថ ឋិតោ យោនិសោមនសិការំ បហាយ ទសពលំ ឱលោកេន្តោវ វិហរតិ។ សត្ថា តស្ស ញាណបរិបាកំ អាគមេន្តោ ទីឃម្បិ អទ្ធានំ តស្មិំ រូបទស្សនវសេនេវ វិចរន្តេ កិញ្ចិ អវត្វា “ឥទានិស្ស ញាណំ បរិបាកគតំ, សក្កា ឯតំ ពោធេតុ”ន្តិ ញត្វា ឯវមាហ – “កិំ តេ, វក្កលិ, ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន, យោ ខោ, វក្កលិ, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ។ យោ មំ បស្សតិ, សោ ធម្មំ បស្សតិ។ ធម្មញ្ហិ, វក្កលិ , បស្សន្តោ មំ បស្សតិ, មំ បស្សន្តោ ធម្មំ បស្សតី”តិ។

សត្ថរិ ឯវំ ឱវទន្តេបិ ថេរោ ទសពលស្ស ទស្សនំ បហាយ នេវ អញ្ញត្ថ គន្តុំ សក្កោតិ។ តតោ សត្ថា “នាយំ ភិក្ខុ សំវេគំ អលភិត្វា ពុជ្ឈិស្សតី”តិ ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ រាជគហំ គន្ត្វា វស្សូបនាយិកទិវសេ “អបេហិ, វក្កលី”តិ ថេរំ បណាមេតិ។ ពុទ្ធា ច នាម អាទេយ្យវចនា ហោន្តិ, តស្មា ថេរោ សត្ថារំ បដិប្ផរិត្វា ឋាតុំ អសក្កោន្តោ តេមាសំ ទសពលស្ស សម្មុខេ អាគន្តុំ អវិសហន្តោ “កិំ ទានិ សក្កា កាតុំ, តថាគតេនម្ហិ បណាមិតោ, សម្មុខីភាវំ ន លភាមិ, កិំ មយ្ហំ ជីវិតេនា”តិ គិជ្ឈកូដបព្ពតេ បបាតដ្ឋានំ អភិរុហិ។ សត្ថា តស្ស កិលមនភាវំ ញត្វា “អយំ ភិក្ខុ មម សន្តិកា អស្សាសំ អលភន្តោ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយំ នាសេយ្យា”តិ អត្តានំ ទស្សេតុំ ឱភាសំ វិស្សជ្ជេសិ។ អថស្ស សត្ថុ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ឯវ មហន្តំ សោកសល្លំ បហីនំ។ សត្ថា សុក្ខតឡាកេ ឱឃំ អាហរន្តោ វិយ វក្កលិត្ថេរស្ស ពលវបីតិសោមនស្សំ ឧប្បាទេតុំ ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

“បាមោជ្ជពហុលោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សង្ខារូបសមំ សុខ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៣៨១);

វក្កលិត្ថេរស្ស ច “ឯហិ, វក្កលី”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ ថេរោ “ទសពលោ មេ ទិដ្ឋោ, ឯហីតិ អវ្ហាយនម្បិ លទ្ធ”ន្តិ ពលវបីតិំ ឧប្បាទេត្វា “កុតោ គច្ឆាមី”តិ អត្តនោ គមនភាវំ អជានិត្វាវ ទសពលស្ស សម្មុខេ អាកាសេ បក្ខន្ទិត្វា បឋមបាទេន បព្ពតេ ឋិតោយេវ សត្ថារា វុត្តគាថំ អាវជ្ជេន្តោ អាកាសេយេវ បីតិំ វិក្ខម្ភេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា តថាគតំ វន្ទមានោវ ឱតរិ។ អបរភាគេ សត្ថា អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ៣. តតិយឯតទគ្គវគ្គោ

២០៩. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ **សិក្ខាកាមាន**ន្តិ តិស្សោ សិក្ខា កាមយមានានំ សម្បិយាយិត្វា សិក្ខន្តានន្តិ អត្ថោ។ **រាហុលោ**តិ អត្តនោ បុត្តំ រាហុលត្ថេរំ ទស្សេតិ។ ថេរោ កិរ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ បាតោវ ឧដ្ឋហន្តោ ហត្ថបូរំ វាលិកំ ឧក្ខិបិត្វា “អហោ វតាហំ អជ្ជ ទសពលស្ស ចេវ អាចរិយុបជ្ឈាយានញ្ច សន្តិកា ឯត្តកំ ឱវាទញ្ចេវ អនុសាសនិញ្ច លភេយ្យ”ន្តិ បត្ថេតិ។ តស្មា សិក្ខាកាមានំ អគ្គោ នាម ជាតោតិ។

២១០. ទុតិយេ **សទ្ធាបព្ពជិតាន**ន្តិ សទ្ធាយ បព្ពជិតានំ។ **រដ្ឋបាលោ**តិ រដ្ឋំ បាលេតុំ សមត្ថោ, ភិន្នំ វា រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ សមត្ថេ កុលេ ជាតោតិបិ រដ្ឋបាលោតិ សង្ខំ គតោ។ សោ ហិ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ

ចុទ្ទសភត្តច្ឆេទេ កត្វា មាតាបិតរោ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា បព្ពជិតោ។ តស្មា សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

រាហុល-រដ្ឋបាលត្ថេរវត្ថុ

ឥមេសំ បន ឧភិន្នម្បិ ថេរានំ បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – ឯតេ កិរ ទ្វេបិ អតីតេ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តឹសុ។ តេសំ ទហរកាលេ នាមំ វា គោត្តំ វា ន កថិយតិ។ វយប្បត្តា បន ឃរាវាសេ បតិដ្ឋាយ អត្តនោ អត្តនោ បិតុ អច្ចយេន ឧភោបិ អត្តនោ អត្តនោ រតនកោដ្ឋាគារកម្មិកេ បក្កោសាបេត្វា អបរិមាណំ ធនំ ទិស្វា – “ឥមំ ឯត្តកំ ធនរាសឹ អយ្យកបយ្យកាទយោ អត្តនា សទ្ធឹ គហេត្វា គន្តុំ នាសក្ខឹសុ, អម្ហេហិ ទានិ យេន កេនចិ ឧបាយេន ឥមំ ធនំ គហេត្វា គន្តុំ វដ្តតី”តិ តេ ឧភោបិ ជនា ចតូសុ ឋានេសុ កបណទ្ធិកាទីនំ មហាទានំ ទាតុំ អារទ្ធា។ ឯកោ អត្តនោ ទានគ្គេ អាគតាគតជនំ បុច្ឆិត្វា យាគុខជ្ជកាទីសុ យស្ស យំ បដិភាតិ, តស្ស តំ អទាសិ, តស្ស តេនេវ ការណេន អាគតបាកោតិ នាមំ ជាតំ។ ឥតរោ អបុច្ឆិត្វាវ គហិតគហិតភាជនំ បូរេត្វា បូរេត្វា ទេតិ, តស្សាបិ តេនេវ ការណេន អនគ្គបាកោតិ នាមំ ជាតំ, អប្បមាណបាកោតិ អត្ថោ។

តេ ឧភោបិ ឯកទិវសំ បាតោវ មុខធោវនត្ថំ ពហិគាមំ អគមំសុ។ តស្មឹ សមយេ ហិមវន្តតោ ទ្វេ មហិទ្ធិកា តាបសា ភិក្ខាចារត្ថាយ អាកាសេន អាគន្ត្វា តេសំ សហាយកានំ អវិទូរេ ឱតរិត្វា “មា នោ ឯតេ បស្សិំសូ”តិ ឯកបស្សេ អដ្ឋំសុ។ តេ ឧភោបិ ជនា តេសំ លាពុភាជនាទិបរិក្ខារំ សំវិធាយ អន្តោគាមំ សន្ទាយ ភិក្ខាយ គតានំ សន្តិកំ អាគម្ម វន្ទឹសុ។ អថ នេ តាបសា “កាយ វេលាយ អាគតត្ថ មហាបុញ្ញា”តិ អាហំសុ។ តេ “អធុនាវ, ភន្តេ”តិ វត្វា តេសំ ហត្ថតោ លាពុភាជនំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ គេហំ នេត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ និពទ្ធំ ភិក្ខាគហណត្ថំ បដិញ្ញំ គណ្ហឹសុ។

តេសុ ឯកោ តាបសោ សបរិឡាហកាយធាតុកោ ហោតិ។ សោ អត្តនោ អានុភាវេន មហាសមុទ្ទឧទកំ ទ្វេធា កត្វា បថវិន្ធរនាគរាជស្ស ភវនំ គន្ត្វា ទិវាវិហារំ និសីទតិ។ សោ ឧតុសប្បាយំ គហេត្វា បច្ចាគន្ត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស គេហេ ភត្តានុមោទនំ ករោន្តោ “បថវិន្ធរនាគភវនំ វិយ ហោតូ”តិ វទតិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ ឧបដ្ឋាកោ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, តុម្ហេ អនុមោទនំ ករោន្តា ‘បថវិន្ធរនាគភវនំ វិយ ហោតូ’តិ វទថ, មយមស្ស អត្ថំ ន ជានាម, កឹ វុត្តំ ហោតិ ឥទំ, ភន្តេ”តិ? អាម, កុដុម្ពិយ អហំ “តុម្ហាកំ សម្បត្តិ បថវិន្ធរនាគរាជសម្បត្តិសទិសា ហោតូ”តិ វទាមីតិ។ កុដុម្ពិកោ តតោ បដ្ឋាយ បថវិន្ធរនាគរាជភវនេ ចិត្តំ ឋបេសិ។

ឥតរោ តាបសោ តាវតឹសភវនំ គន្ត្វា សុញ្ញេ សេរិសកវិមានេ ទិវាវិហារំ ករោតិ។ សោ អាគច្ឆន្តោ គច្ឆន្តោ ច សក្កស្ស ទេវរាជស្ស សម្បត្តឹ ទិស្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្ស អនុមោទនំ ករោន្តោ “សក្កវិមានំ វិយ ហោតូ”តិ វទតិ។ អថ នំ សោបិ កុដុម្ពិយោ ឥតរោ សហាយកោ តំ តាបសំ វិយ បុច្ឆិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា សក្កភវនេ ចិត្តំ ឋបេសិ។ តេ ឧភោបិ បត្ថិតដ្ឋានេសុយេវ និព្ពត្តា។

បថវិន្ធរភវនេ និព្ពត្តោ បថវិន្ធរនាគរាជា នាម ជាតោ។ សោ និព្ពត្តក្ខណេ អត្តនោ អត្តភាវំ ទិស្វា “អមនាបស្ស វត មេ ឋានស្ស កុលុបកតាបសោ វណ្ណំ កថេសិ, ឧរេន បរិសក្កិត្វា វិចរណដ្ឋានមេតំ, នូន សោ អញ្ញំ ឋានំ ន ជានាតី”តិ វិប្បដិសារី អហោសិ។ អថស្ស តំខណេយេវ អលង្កតបដិយត្តានិ នាគនាដកានិ សព្ពទិសាសុ តូរិយានិ បគ្គណ្ហឹសុ។ សោ តស្មឹយេវ ខណេ តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា មាណវកវណ្ណី អហោសិ។ អន្វទ្ធមាសញ្ច ចត្តារោ មហារាជានោ សក្កស្ស ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ តស្មា សោបិ វិរូបក្ខេន នាគរញ្ញា សទ្ធឹ សក្កស្ស ឧបដ្ឋានំ គតោ។ សក្កោ តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា សញ្ជានិ។ អថ នំ សមីបេ អាគន្ត្វា ឋិតកាលេ “កហំ និព្ពត្តោសិ សម្មា”តិ បុច្ឆិ។ មា កថេសិ, មហារាជ, ឧរេន បរិសក្កនដ្ឋានេ និព្ពត្តោម្ហិ, តុម្ហេ បន កល្យាណមិត្តំ លភិត្ថាតិ។ សម្ម, ត្វំ “អដ្ឋានេ និព្ពត្តោម្ហី”តិ មា វិតក្កយិ , បទុមុត្តរទសពលោ លោកេ និព្ពត្តោ, តស្ស អធិការកម្មំ កត្វា ឥមំយេវ ឋានំ បត្ថេហិ, ឧភោ សុខំ វសិស្សាមាតិ។ សោ “ឯវំ, ទេវ, ករិស្សាមី”តិ គន្ត្វា បទុមុត្តរទសពលំ និមន្តេត្វា អត្តនោ នាគភវនេ នាគបរិសាយ សទ្ធឹ សព្ពរត្តឹ សក្ការសម្មានំ សជ្ជេសិ។

សត្ថា បុនទិវសេ ឧដ្ឋិតេ អរុណេ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកំ សុមនត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “សុមន, អជ្ជ តថាគតោ ទូរំ ភិក្ខាចារំ គមិស្សតិ, មា បុថុជ្ជនភិក្ខូ អាគច្ឆន្តុ, តេបិដកា បដិសម្ភិទាប្បត្តា ឆឡភិញ្ញាវ អាគច្ឆន្តូ”តិ។ ថេរោ សត្ថុ វចនំ សុត្វា សព្ពេសំ អារោចេសិ។ សត្ថារា សទ្ធឹ សតសហស្សា ភិក្ខូ អាកាសំ បក្ខន្ទឹសុ។ បថវិន្ធរោ នាគបរិសាយ សទ្ធឹ ទសពលស្ស បច្ចុគ្គមនំ អាគតោ សត្ថារំ បរិវារេត្វា សមុទ្ទមត្ថកេ មណិវណ្ណា ឩមិយោ មទ្ទមានំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឱលោកេត្វា អាទិតោ សត្ថារំ, បរិយោសានេ សង្ឃនវកំ តថាគតស្ស បុត្តំ ឧបរេវតសាមណេរំ នាម ឱ

លោកេន្តោ “អនច្ឆរិយោ សេសសាវកានំ ឯវរូបោ ឥទ្ធានុភាវោ, ឥមស្ស បន តរុណពាលទារកស្ស ឯវរូបោ ឥទ្ធានុភាវោ អតិវិយ អច្ឆរិយោ”តិ បីតិបាមោជ្ជំ ឧប្បាទេសិ។

អថស្ស ភវនេ ទសពលេ និសិន្នេ សេសភិក្ខូសុ កោដិតោ បដ្ឋាយ និសីទន្តេសុ សត្ថុ សម្មុខដ្ឋានេយេវ ឧបរេវតសាមណេរស្ស អាសនំ បាបុណិ។ នាគរាជា យាគុំ ទេន្តោបិ ខជ្ជកំ ទេន្តោបិ សកឹ ទសពលំ ឱលោកេតិ, សកឹ ឧបរេវតសាមណេរំ។ តស្ស កិរ សរីរេ សត្ថុ សរីរេ វិយ ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណានិ បញ្ញាយន្តិ។ តតោ នាគរាជា “អយំ សាមណេរោ ពុទ្ធានំ សទិសោ បញ្ញាយតិ, កឹ នុ ខោ ហោតី”តិ អវិទូរេ និសិន្នំ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ បុច្ឆិ – “អយំ, ភន្តេ, សាមណេរោ ទសពលស្ស កឹ ហោតី”តិ? បុត្តោ, មហារាជាតិ។ សោ ចិន្តេសិ – “មហា វតាយំ ភិក្ខុ, ឯវរូបស្ស សោភគ្គប្បត្តស្ស តថាគតស្ស បុត្តភាវំ លភិ។ សរីរម្បិស្ស ឯកទេសេន ពុទ្ធានំ សរីរសទិសំ បញ្ញាយតិ, មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, អហំ ឥមស្ស អធិការកម្មស្សានុភាវេន អយំ ឧបរេវតោ វិយ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស បុត្តោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយំ ទិស្វា “អនាគតេ គោតមពុទ្ធស្ស បុត្តោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

បថវិន្ទរោបិ បុន អទ្ធមាសេ សម្បត្តេ វិរូបក្ខេន សទ្ធឹ សក្កស្ស ឧបដ្ឋានំ គតោ។ អថ នំ សមីបេ ឋិតំ សក្កោ បុច្ឆិ – “បត្ថិតោ តេ, សម្ម, អយំ ទេវលោកោ”តិ? ន បត្ថិតោ មហារាជាតិ។ កឹ ទោសំ អទ្ទសាតិ? ទោសោ នត្ថិ, មហារាជ, អហំ បន ទសពលស្ស បុត្តំ ឧបរេវតសាមណេរំ បស្សឹ។ តស្ស មេ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ អញ្ញត្ថ ចិត្តំ ន នមិ, ស្វាហំ “អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស ឯវរូបោ បុត្តោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសឹ។ ត្វម្បិ, មហារាជ, ឯកំ បត្ថនំ ករោហិ, តេ មយំ និព្ពត្តដ្ឋានេ ន វិនា ភវិស្សាមាតិ។ សក្កោ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា ឯកំ មហានុភាវំ ភិក្ខុំ ទិស្វា “កតរកុលា នុ ខោ និក្ខមិត្វា អយំ កុលបុត្តោ បព្ពជិតោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ “អយំ ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ សមត្ថស្ស កុលស្ស បុត្តោ ហុត្វា ចុទ្ទស ភត្តច្ឆេទេ កត្វា មាតាបិតរោ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា បព្ពជិតោ”តិ អញ្ញាសិ។ ញត្វា ច បន អជានន្តោ វិយ ទសពលំ បុច្ឆិត្វា សត្តាហំ មហាសក្ការំ កត្វា, “ភន្តេ, អហំ ឥមស្ស កល្យាណកម្មស្ស និស្សន្ទេន តុម្ហាកំ សាសនេ អយំ កុលបុត្តោ វិយ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយំ ទិស្វា “ត្វំ, មហារាជ, អនាគតេ គោតមស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។ សក្កោបិ អត្តនោ ទេវបុរមេវ គតោ។

តេ ឧភោបិ និព្ពត្តដ្ឋានតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តា អនេកសហស្សកប្បេ អតិក្កមឹសុ។ ឥតោ បន ទ្វានវុតិកប្បមត្ថកេ ផុស្សោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧទបាទិ។ តស្ស បិតា មហិន្ទោ នាម រាជា អហោសិ, វេមាតិកា តយោ កនិដ្ឋភាតរោ។ រាជា ទិវសេ ទិវសេ “មយ្ហំយេវ ពុទ្ធោ មយ្ហំ ធម្មោ មយ្ហំ សង្ឃោ”តិ មមាយន្តោ សយមេវ ទសពលំ និពទ្ធំ ភោជនំ ភោជេតិ។

អថស្ស ឯកទិវសំ បច្ចន្តោ កុបិតោ។ សោ បុត្តេ អាមន្តេសិ – “តាតា, បច្ចន្តោ កុបិតោ , តុម្ហេហិ វា មយា វា គន្តព្ពំ។ យទិ អហំ គច្ឆាមិ, តុម្ហេហិ ឥមិនា និយាមេន ទសពលោ បរិចរិតព្ពោ”តិ។ តេ តយោបិ ឯកប្បហារេនេវ អាហំសុ – “តាត, តុម្ហាកំ គមនកិច្ចំ នត្ថិ, មយំ ចោរេ វិធមិស្សាមា”តិ បិតរំ វន្ទិត្វា បច្ចន្តំ គន្ត្វា ចោរេ វិធមិត្វា វិជិតសង្គាមា ហុត្វា និវត្តឹសុ។ តេ អន្តរាមគ្គេ បាទមូលិកេហិ សទ្ធឹ មន្តយឹសុ – “តាតា, អម្ហាកំ គតក្ខណេយេវ បិតា វរំ ទស្សតិ, កតរំ វរំ គណ្ហាមា”តិ? អយ្យា, តុម្ហាកំ បិតុ អច្ចយេន ទុល្លភំ នាម នត្ថិ, តុម្ហាកំ បន ជេដ្ឋភាតិកំ ផុស្សពុទ្ធំ បដិជគ្គនវរំ គណ្ហថា”តិ អាហំសុ។ តេ “កល្យាណំ តុម្ហេហិ វុត្ត”ន្តិ សព្ពេបិ ឯកចិត្តា ហុត្វា គន្ត្វា បិតរំ អទ្ទសំសុ។ តទា បិតា តេសំ បសីទិត្វា វរំ អទាសិ។ តេ “តេមាសំ តថាគតំ បដិជគ្គិស្សាមា”តិ វរំ យាចឹសុ។ រាជា “អយំ ទាតុំ ន សក្កា, អញ្ញំ វរំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ តាត, អម្ហាកំ អញ្ញេន វរេន កិច្ចំ នត្ថិ, សចេ តុម្ហេ ទាតុកាមា, ឯតំយេវ នោ វរំ ទេថាតិ។ រាជា តេសុ បុនប្បុនំ កថេន្តេសុ អត្តនា បដិញ្ញាតត្តា “ន សក្កា ន ទាតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហ – “តាតា, អហំ តុម្ហាកំ វរំ ទេមិ, អបិច ខោ បន ពុទ្ធា នាម ទុរាសទា ហោន្តិ សីហា វិយ ឯកចរា, ទសពលំ បដិជគ្គន្តា អប្បមត្តា ភវេយ្យាថា”តិ។

តេ ចិន្តយឹសុ – “អម្ហេហិ តថាគតំ បដិជគ្គន្តេហិ អនុច្ឆវិកំ កត្វា បដិជគ្គិតុំ វដ្ដតី”តិ សព្ពេបិ ឯកចិត្តា ហុត្វា ទសសីលានិ សមាទាយ និរាមគន្ធា ហុត្វា សត្ថុ ទានគ្គបរិវហនកេ តយោ បុរិសេ ឋបយឹសុ។ តេសុ ឯកោ ធនធញ្ញប្បាទកោ អហោសិ, ឯកោ មាបកោ, ឯកោ ទានសំវិធាយកោ។ តេសុ ធនធញ្ញប្បាទកោ បច្ចុប្បន្នេ ពិម្ពិសារោ មហារាជា ជាតោ, មាបកោ វិសាខោ ឧបាសកោ, ទានសំវិធាយកោ រដ្ឋបាលត្ថេរោតិ។ សោ តត្ថ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវបុរេ និព្ពត្តោ។ អយំ បន រាហុលត្ថេរោ នាម កស្សបទសពលស្ស កាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ ជេដ្ឋបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, បថវិន្ទរកុមារោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ តស្ស សត្ត ភគិនិយោ អហេសុំ។ តា ទសពលស្ស សត្ត បរិវេណានិ ការយឹសុ។ បថវិន្ទរោ ឱបរជ្ជំ លភិ។ សោ តា ភគិនិយោ អាហ – “តុម្ហេហិ ការិត បរិវេណេសុ មយ្ហម្បិ ឯកំ ទេថា”តិ។ ភាតិក, តុម្ហេ ឧបរាជដ្ឋានេ ឋិតា, តុម្ហេហិ នាម អម្ហាកំ ទាតព្ពំ, តុម្ហេ

អញ្ញំ បរិវេណំ ករោថាតិ។ សោ តាសំ វចនំ សុត្វា បញ្ច វិហារសតានិ ការេសិ។ បញ្ច បរិវេណសតានីតិបិ វទន្តិ។ សោ តត្ថ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវបុរេ និព្ពត្តិ។ ឥមស្មិំ បន ពុទ្ធុប្បាទេ បឋវិន្ទរកុមារោ អម្ហាកំ ពោធិសត្តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, តស្ស សហាយកោ កុរុរដ្ឋេ ថុល្លកោដ្ឋិតនិគមេ រដ្ឋបាលសេដ្ឋិគេហេ និព្ពត្តិ។

អថ អម្ហាកំ ទសពលោ អភិសម្ពោធិំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេន កបិលវត្ថុំ អាគន្ត្វា រាហុលកុមារំ បព្ពាជេសិ។ តស្ស បព្ពជ្ជាវិធានំ បាឡិយំ (មហាវ. ១០៥) អាគតមេវ។ ឯវំ បព្ពជិតស្ស បនស្ស សត្ថា អភិណ្ហឱវាទវសេន រាហុលោវាទសុត្តំ អភាសិ។ រាហុលោបិ បាតោវ វុដ្ឋាយ ហត្ថេន វាលុកំ ឧក្ខិបិត្វា “ទសពលស្ស ចេវ អាចរិយុបជ្ឈាយានញ្ច សន្តិកា អជ្ជ ឯត្តកំ ឱវាទំ លភេយ្យ”ន្តិ វទតិ។ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ “ឱវាទក្ខមោ វត រាហុលសាមណេរោ បិតុ អនុច្ឆវិកោ បុត្តោ”តិ។ សត្ថា ភិក្ខូនំ ចិត្តាចារំ ញត្វា “មយិ គតេ ឯកា ធម្មទេសនា ច វឌ្ឍិស្សតិ, រាហុលស្ស ច គុណោ បាកដោ ភវិស្សតី”តិ គន្ត្វា ធម្មសភាយំ ពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ។ រាហុលសាមណេរស្ស ឱវាទក្ខមភាវំ កថេម ភគវាតិ។ សត្ថា ឥមស្មិំ ឋានេ ឋត្វា រាហុលស្ស គុណទីបនត្ថំ មិគជាតកំ អាហរិត្វា កថេសិ –

“មិគំ តិបល្លត្ថមនេកមាយំ,
អដ្ឋក្ខុរំ អឌ្ឍរត្តា បបាយឹ;
ឯកេន សោតេន ឆមា’ស្សសន្តោ,
ឆហិ កលាហិតិភោតិ ភាគិនេយ្យោ”តិ។ (ជា. ១.១.១៦);

អថស្ស សត្តវស្សិកសាមណេរកាលេ “មា ហេវ ខោ រាហុលោ ទហរភាវេន កីឡនត្ថាយបិ សម្បជានមុសា ភាសេយ្យា”តិ អម្ពលដ្ឋិយរាហុលោវាទំ (ម. និ. ២.១០៧ អាទយោ) ទេសេសិ។ អដ្ឋារសវស្សិកសាមណេរកាលេ តថាគតស្ស បច្ឆតោ បិណ្ឌាយ បវិសន្តស្ស សត្ថុ ចេវ អត្តនោ ច រូបសម្បត្តិំ ទិស្វា គេហសិតំ វិតក្កំ វិតក្កេន្តស្ស “យំកិញ្ចិ, រាហុល, រូប”ន្តិអាទិនា នយេន មហារាហុលោវាទសុត្តន្តំ (ម. និ. ២.១១៣) កថេសិ។ សំយុត្តកេ (សំ. និ. ៤.១២១) បន រាហុលោវាទោបិ អង្គុត្តរេ (អ. និ. ៤.១៧៧) រាហុលោវាទោបិ ថេរស្ស វិបស្សនាចារោយេវ។ អថស្ស សត្ថា ញាណបរិបាកំ ញត្វា អវស្សិកភិក្ខុកាលេ អន្ធវនេ និសិន្នោ ចូឡរាហុលោវាទំ (ម. និ. ៣.៤១៦ អាទយោ) កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ រាហុលត្ថេរោ កោដិសតសហស្សទេវតាហិ សទ្ធិំ អរហត្តំ បាបុណិ, សោតាបន្នសកទាគាមិអនាគាមិទេវតានំ គណនា នត្ថិ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ អរិយសង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ ឥមស្មិំ សាសនេ សិក្ខាកាមានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

សត្ថរិ បន កុរុរដ្ឋេ ចារិកាយ និក្ខមិត្វា ថុល្លកោដ្ឋិតំ អនុប្បត្តេ រដ្ឋបាលោ កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ មាតាបិតរោ អនុជានាបេត្វា ទសពលំ ឧបសង្កមិត្វា សត្ថុ អាណត្តិយា អញ្ញតរស្ស ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។ តស្ស បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋិគហបតិ ភិក្ខូ អត្តនោ និវេសនទ្វារេន គច្ឆន្តេ ទិស្វា “កឹ តុម្ហាកំ ឥមស្មិំ គេហេ កម្មំ, ឯកោវ បុត្តកោ អហោសិ, តំ គណ្ហិត្វា គតត្ថ, ឥទានិ កឹ ករិស្សថា”តិ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ សត្ថា អឌ្ឍមាសំ ថុល្លកោដ្ឋិតេ វសិត្វា បុន សាវត្ថិមេវ អគមាសិ។ តត្ថាយស្មា រដ្ឋបាលោ យោនិសោ មនសិករោន្តោ កម្មំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ សត្ថារំ អនុជានាបេត្វា មាតាបិតរោ ទស្សនត្ថំ ថុល្លកោដ្ឋិតំ គន្ត្វា តត្ថ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ បិតុ និវេសនេ អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ លភិត្វា តំ អមតំ វិយ បរិភុញ្ជន្តោ បិតរា និមន្តិតោ អធិវាសេត្វា ទុតិយទិវសេ បិតុ និវេសនេ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា អលង្កតបដិយត្តេ ឥត្ថិជនេ អសុភសញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា ឋិតកោវ ធម្មំ ទេសេត្វា ជិយា មុត្តោ វិយ នារាចោ អាកាសំ ឧប្បតិត្វា កោរព្យរញ្ញោ មិគចីរំ គន្ត្វា មង្គលសិលាបដ្ដេ និសិន្នោ ទស្សនត្ថាយ អាគតស្ស រញ្ញោ ចតុបារិជុញ្ញបដិមណ្ឌិតំ ធម្មំ (ម. និ. ២.៣០៤) ទេសេត្វា អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ បុន សត្ថុ សន្តិកំយេវ អាគតោ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ ឥមស្មិំ សាសនេ សទ្ធាបព្ពជិតានំ កុលបុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កុណ្ឌធានត្ថេរវត្ថុ

២១១. តតិយេ **បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តាន**ន្តិ សព្ពបឋមំ សលាកគាហកានំ ភិក្ខូនំ កុណ្ឌធានត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ ថេរោ មហាសុភទ្ទាយ និមន្តិតទិវសេ តថាគតេ ឧគ្គនគរំ គច្ឆន្តេ “អជ្ជ សត្ថា ទូរំ ភិក្ខាចារំ គមិស្សតិ, បុថុជ្ជនា សលាកំ មា គណ្ហន្តុ, បញ្ចសតា ខីណាសវាវ គណ្ហន្តូ”តិ វុត្តេ បឋមមេវ សីហនាទំ នទិត្វា សលាកំ គណ្ហិ។ ចូឡសុភទ្ទាយ និមន្តិតទិវសេ តថាគតេ សាកេតំ គច្ឆន្តេបិ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អន្តរេ បឋមមេវ សលាកំ គណ្ហិ, សុនាបរន្តជនបទំ គច្ឆន្តេបិ។ ឥមេហិ ការណេហិ ថេរោ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ **កុណ្ឌធានោ**តិ បនស្ស នាមំ។

តស្ស បព្ពកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុត្តនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា ពុទ្ធានំ អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា សត្ថារា អនន្តរាយំ ទិស្វា ព្យាកតោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ កស្សបពុទ្ធកាលេ ភូមដ្ឋកទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ទីឃាយុកពុទ្ធានញ្ហិ នាម ន អន្វទ្ធមាសិកោ ឧបោសថោ ហោតិ។ វិបស្សីទសពលស្ស ហិ ឆព្ពស្សន្តរេ ឆព្ពស្សន្តរេ ឧបោសថោ អហោសិ, កស្សបទសពលោ បន ឆដ្ឋេ ឆដ្ឋេ មាសេ បាតិមោក្ខំ ឱសារេសិ។ តស្ស បាតិមោក្ខំ ឱសារណកាលេ ទិសាវាសិកា ទ្វេ សហាយកា ភិក្ខូ “ឧបោសថំ ករិស្សាមា”តិ គច្ឆន្តិ។ អយំ ភុម្មទេវតា ចិន្តេសិ – “ឥមេសំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ មេត្តិ អតិវិយ ទឡ្ហា, កឹ នុ ខោ ភេទកេ សតិ ភិជ្ជេយ្យ, ន ភិជ្ជេយ្យា”តិ? តេសំ ឱកាសំ ឱលោកយមានា តេសំ អវិទូរេនេវ គច្ឆតិ។

អថេកោ ថេរោ ឯកស្ស ហត្ថេ បត្តចីវរំ ទត្វា សរីរវឡញ្ជនត្ថំ ឧទកផាសុកដ្ឋានំ គន្ត្វា ធោតហត្ថបាទោ ហុត្វា គុម្ពសភាគតោ និក្ខមតិ។ ភុម្មទេវតា តស្ស ថេរស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឧត្តមរូបា ឥត្ថី ហុត្វា កេសេ វិធុនិត្វា សំវិធាយ ពន្ធន្តី វិយ បិដ្ឋិតោ បំសុំ បុញ្ឆមានា វិយ សាដកំ សំវិធាយ និវាសយមានា វិយ ច ហុត្វា ថេរស្ស បទានុបទិកា ហុត្វា គុម្ពតោ និក្ខន្តា។ ឯកមន្តេ ឋិតោ សហាយកត្ថេរោ ឥមំ ការណំ ទិស្វា ទោមនស្សជាតោ “នដ្ឋោ ទានិ មេ ឥមិនា ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ទីឃរត្តានុគតោ សិនេហោ។ សចាហំ ឯវំវិធភាវំ ជានេយ្យំ, ឯត្តកំ អទ្ធានំ ឥមិនា សទ្ធឹ វិស្សាសំ ន ករេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាគច្ឆន្តស្សេវស្ស “ហន្ទាវុសោ, តុយ្ហំ បត្តចីវរំ, តាទិសេន បាបេន សហាយេន សទ្ធឹ ឯកមគ្គំ ន គច្ឆាមី”តិ អាហ ។ តំ កថំ សុត្វា តស្ស លជ្ជិភិក្ខុនោ ហទយំ តិខិណសត្តឹ គហេត្វា វិទ្ធំ វិយ អហោសិ។ តតោ នំ អាហ – “អាវុសោ, កឹ នាមេតំ វទសិ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ ទុក្កដមត្តម្បិ អាបត្តឹ ន ជានាមិ។ ត្វំ បន មំ អជ្ជ ‘បាបោ’តិ វទសិ, កឹ តេ ទិដ្ឋ”ន្តិ? កឹ អញ្ញេន ទិដ្ឋេន, កឹ ត្វំ ឯវំវិធេន អលង្កតបដិយត្តេន មាតុគាមេន សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ ហុត្វា និក្ខន្តោតិ? នត្ថេតំ, អាវុសោ, មយ្ហំ, នាហំ ឯវរូបំ មាតុគាមំ បស្សាមីតិ។ តស្ស យាវតតិយំ កថេន្តស្សាបិ ឥតរោ ថេរោ កថំ អសទ្ទហិត្វា អត្តនា ទិដ្ឋការណំយេវ អត្ថំ គហេត្វា តេន សទ្ធឹ ឯកមគ្គេន អគន្ត្វា អញ្ញេន មគ្គេន សត្ថុ សន្តិកំ គតោ។ ឥតរោបិ អញ្ញេន មគ្គេន សត្ថុ សន្តិកំយេវ គតោ។

តតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបោសថាគារំ បវិសនវេលាយ សោ ភិក្ខុ តំ ភិក្ខុំ ឧបោសថគ្គេ សញ្ជានិត្វា “ឥមស្មឹ ឧបោសថគ្គេ ឯវរូបោ នាម បាបភិក្ខុ អត្ថិ, នាហំ តេន សទ្ធឹ ឧបោសថំ ករិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា ពហិ អដ្ឋាសិ។ ភុម្មទេវតា “ភារិយំ មយា កម្មំ កត”ន្តិ មហល្លកឧបាសកវណ្ណេន តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កស្មា, ភន្តេ, អយ្យោ ឥមស្មឹ ឋានេ ឋិតោ”តិ អាហ។ ឧបាសក, ឥមំ ឧបោសថគ្គំ ឯកោ បាបភិក្ខុ បវិដ្ឋោ, អហំ តេន សទ្ធឹ ឧបោសថំ ន ករោមីតិ វត្វា និក្ខមិត្វា ពហិ ឋិតោម្ហីតិ។ ភន្តេ, មា ឯវំ គណ្ហថ, បរិសុទ្ធសីលោ ឯស ភិក្ខុ។ តុម្ហេហិ ទិដ្ឋមាតុគាមោ នាម អហំ, មយា តុម្ហាកំ វីមំសនត្ថាយ “ទឡ្ហា នុ ខោ ឥមេសំ ថេរានំ មេត្តិ, នោ ទឡ្ហា”តិ លជ្ជិអលជ្ជិភាវំ ឱលោកេន្តេន តំ កម្មំ កតន្តិ។ កោ បន ត្វំ សប្បុរិសាតិ? អហំ ឯកា ភុម្មទេវតា, ភន្តេតិ។ ទេវបុត្តោ កថេន្តោវ ទិព្ពានុភាវេន ឋត្វា ថេរស្ស បាទេសុ បតិត្វា “មយ្ហំ, ភន្តេ, ខមថ, ឯតំ ទោសំ ថេរោ ន ជានាតិ, ឧបោសថំ ករោថា”តិ ថេរំ យាចិត្វា ឧបោសថគ្គំ បវេសេសិ។ សោ ថេរោ ឧបោសថំ តាវ ឯកដ្ឋានេ អកាសិ, មិត្តសន្ថវវសេន ន បុន តេន សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ អហោសីតិ។ ឥមស្ស ថេរស្ស កម្មំ ន កថិយតិ, ចុទិតកត្ថេរោ បន អបរាបរំ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។

ភុម្មទេវតា តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ អបាយតោ ន មុច្ចិត្ថ។ សចេ បន កាលេន កាលំ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ, អញ្ញេន យេន កេនចិ កតោ ទោសោ តស្សេវ ឧបរិ បតតិ។ សោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, ធានមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា មហល្លកកាលេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិ, តស្ស ឧបសម្បន្នទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯកា អលង្កតបដិយត្តា ឥត្ថី តស្មឹ គាមំ បវិសន្តេ សទ្ធឹយេវ គាមំ បវិសតិ, និក្ខមន្តេ និក្ខមតិ។ វិហារំ បវិសន្តេបិ បវិសតិ, តិដ្ឋន្តេបិ តិដ្ឋតីតិ ឯវំ និច្ចានុពន្ធា បញ្ញាយតិ។ ថេរោ តំ ន បស្សតិ, តស្ស បន បុរិមស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន សា អញ្ញេសំ ឧបដ្ឋាតិ។

គាមេ យាគុភិក្ខំ ទទមានា ឥត្ថិយោ, “ភន្តេ, អយំ ឯកោ យាគុឧឡុង្កោ តុម្ហាកំ, ឯកោ ឥមិស្សា អម្ហាកំ សហាយិកាយា”តិ បរិហាសំ ករោន្តិ។ ថេរស្ស មហតី វិហេសា ហោតិ។ វិហារំ គតម្បិ នំ សាមណេរា ចេវ ទហរភិក្ខូ ច បរិវារេត្វា “ធានោ កោណ្ឌោ ជាតោ”តិ បរិហាសំ ករោន្តិ។ អថស្ស តេនេវ ការណេន កុណ្ឌធានត្ថេរោតិ នាមំ ជាតំ ។ សោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ តេហិ កយិរមានំ កេឡឹ សហិតុំ អសក្កោន្តោ ឧម្មាទំ គហេត្វា “តុម្ហេ កោណ្ឌា, តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយា កោណ្ឌា , អាចរិយា កោណ្ឌា”តិ វទតិ។ អថ នំ សត្ថុ អារោចេសុំ – “កុណ្ឌធានោ ទហរសាមណេរេហិ សទ្ធឹ ឯវំ ផរុសវាចំ វទតី”តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ ភិក្ខូ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ ភគវា”តិ វុត្តេ

“កស្មា ឯវំ វទេសី”តិ អាហ។ ភន្តេ, និពទ្ធំ វិហេសំ អសហន្តោ ឯវំ កថេមីតិ។ “ត្វំ បុព្ពេ កតកម្មំ យាវជ្ជទិវសា ជីរាបេតុំ ន សក្កោសិ, បុន ឯវរូបំ ផរុសំ មា វទ ភិក្ខូ”តិ វត្វា អាហ –

“មាវោច ផរុសំ កញ្ចិ, វុត្តា បដិវទេយ្យុ តំ;
ទុក្ខា ហិ សារម្ភកថា, បដិទណ្ឌា ផុសេយ្យុ តំ។

“សចេ នេរេសិ អត្តានំ, កំសោ ឧបហតោ យថា;
ឯស បត្តោសិ និព្ពានំ, សារម្ភោ តេ ន វិជ្ជតី”តិ។ (ធ. ប. ១៣៣-១៣៤);

ឥមញ្ច បន តស្ស ថេរស្ស មាតុគាមេន សទ្ធិំ វិចរណភាវំ កោសលរញ្ញោបិ កថយិំសុ។ រាជា “គច្ឆថ, ភណេ, វីមំសថា”តិ បេសេត្វា សយម្បិ មន្ទេនេវ បរិវារេន សទ្ធិំ ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា ឯកមន្តេ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ ខណេ ថេរោ សូចិកម្មំ ករោន្តោ និសិន្នោ ហោតិ, សាបិស្ស ឥត្ថី អវិទូរេ ឋានេ ឋិតា វិយ បញ្ញាយតិ។

រាជា តំ ទិស្វា “អត្ថិទំ ការណ”ន្តិ តស្សា ឋិតដ្ឋានំ អគមាសិ។ សា តស្មិំ អាគច្ឆន្តេ ថេរស្ស វសនបណ្ណសាលំ បវិដ្ឋា វិយ អហោសិ។ រាជាបិ តាយ សទ្ធិំយេវ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា សព្ពត្ថ ឱលោកេន្តោ អទិស្វា “នាយំ មាតុគាមោ, ថេរស្ស ឯកោ កម្មវិបាកោ”តិ សញ្ញំ កត្វា បឋមំ ថេរស្ស សមីបេន គច្ឆន្តោបិ ថេរំ អវន្ទិត្វា តស្ស ការណស្ស អភូតភាវំ ញត្វា អាគម្ម ថេរំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “កច្ចិ, ភន្តេ, បិណ្ឌកេន ន កិលមថា”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ “វដ្ដតិ មហារាជា”តិ អាហ។ “ជានាមិ, ភន្តេ, អយ្យស្ស កថំ, ឯវរូបេន ច បរិក្កិលេសេន សទ្ធិំ ចរន្តានំ តុម្ហាកំ កេ នាម បសីទិស្សន្តិ, ឥតោ បដ្ឋាយ វោ កត្ថចិ គមនកិច្ចំ នត្ថិ, អហំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, តុម្ហេ យោនិសោមនសិការេ មា បមជ្ជិត្ថា”តិ និពទ្ធំ ភិក្ខំ បដ្ឋបេសិ។ ថេរោ រាជានំ ឧបត្ថម្ភកំ លភិត្វា ភោជនសប្បាយេន ឯកគ្គចិត្តោ ហុត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តតោ បដ្ឋាយ សា ឥត្ថី អន្តរធាយិ។

មហាសុភទ្ទា ឧគ្គនគរេ មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលេ វសមានា “សត្ថា មំ អនុកម្បតូ”តិ ឧបោសថំ អធិដ្ឋាយ និរាមគន្ធា ហុត្វា ឧបរិបាសាទតលេ ឋិតា “ឥមានិ បុប្ផានិ អន្តរេ អដ្ឋត្វា ទសពលស្ស មត្ថកេ វិតានំ ហុត្វា តិដ្ឋន្តុ, ទសពលោ ឥមាយ សញ្ញាយ ស្វេ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហតូ”តិ សច្ចកិរិយំ កត្វា អដ្ឋ សុមនបុប្ផមុដ្ឋិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ បុប្ផានិ គន្ត្វា ធម្មទេសនាវេលាយ សត្ថុ មត្ថកេ វិតានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ។ សត្ថា តំ សុមនបុប្ផវិតានំ ទិស្វា ចិត្តេនេវ សុភទ្ទាយ ភិក្ខំ អធិវាសេត្វា បុនទិវសេ អរុណេ ឧដ្ឋិតេ អានន្ទត្ថេរំ អាហ – “អានន្ទ, មយំ អជ្ជ ទូរំ ភិក្ខាចារំ គមិស្សាម, បុថុជ្ជនានំ អទត្វា អរិយានំយេវ សលាកំ ទេហី”តិ។ ថេរោ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ – “អាវុសោ, សត្ថា អជ្ជ ទូរំ ភិក្ខាចារំ គមិស្សតិ, បុថុជ្ជនា មា គណ្ហន្តុ, អរិយាវ សលាកំ គណ្ហន្តូ”តិ។ កុណ្ឌធានត្ថេរោ “អាហរាវុសោ, សលាក”ន្តិ បឋមំយេវ ហត្ថំ បសារេសិ។ អានន្ទោ “សត្ថា តាទិសានំ ភិក្ខូនំ សលាកំ ន ទាបេតិ, អរិយានំយេវ ទាបេតី”តិ វិតក្កំ ឧប្បាទេត្វា គន្ត្វា សត្ថុ អារោចេសិ។ សត្ថា “អាហរាបេន្តស្ស សលាកំ ទេហី”តិ អាហ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “សចេ កុណ្ឌធានស្ស សលាកា ទាតុំ ន យុត្តា អស្ស, អថ សត្ថា បដិពាហេយ្យ, ភវិស្សតិ ឯកំ ការណ”ន្តិ។ “កុណ្ឌធានស្ស សលាកំ ទស្សាមី”តិ គមនំ អភិនីហរិ។ កុណ្ឌធានត្ថេរោ តស្ស បុរេ អាគមនាវ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឥទ្ធិយា អាកាសេ ឋត្វា “អាហរាវុសោ អានន្ទ, សត្ថា មំ ជានាតិ, មាទិសំ ភិក្ខុំ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តំ ន សត្ថា វារេតី”តិ ហត្ថំ បសារេត្វា សលាកំ គណ្ហិ។ សត្ថា តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ថេរំ ឥមស្មិំ សាសនេ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

វង្គីសត្ថេរវត្ថុ

២១២. ចតុត្ថេ **បដិភានវន្តាន**ន្តិ សម្បន្នបដិភានានំ វង្គីសត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ ថេរោ ទសពលស្ស សន្តិកំ ឧបសង្កមន្តោ ចក្ខុបថតោ បដ្ឋាយ ចន្ទេន សទ្ធិំ ឧបមេត្វា, សូរិយេន, អាកាសេន, មហាសមុទ្ទេន, ហត្ថិនាគេន, សីហេន មិគរញ្ញា សទ្ធិំ ឧបមេត្វាបិ អនេកេហិ បទសតេហិ បទសហស្សេហិ សត្ថុ វណ្ណំ វទន្តោយេវ ឧបសង្កមតិ។ តស្មា បដិភានវន្តានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា បុរិមនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បដិភានវន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សត្ថុ អធិការកម្មំ កត្វា “អហម្បិ អនាគតេ បដិភានវន្តានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា សត្ថារា ព្យាកតោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។

វង្គីសមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហន្តោ អាចរិយំ អារាធេត្វា ឆវសីសមន្តំ នាម សិក្ខិត្វា ឆវសីសំ នខេន អាកោដេត្វា “អយំ សត្តោ អសុកយោនិយំ នាម និព្ពត្តោ”តិ ជានាតិ។

ព្រាហ្មណា “អយំ អម្ហាកំ ជីវិកមគ្គោ”តិ ញត្វា វង្គីសមាណវំ បដិច្ឆន្នយានេ និសីទាបេត្វា គាមនិគមរាជធានិយោ ចរន្តា នគរទ្វារេ វា និគមទ្វារេ វា ឋបេត្វា មហាជនស្ស រាសិភូតភាវំ ញត្វា “យោ វង្គីសំ បស្សតិ, សោ ធនំ វា លភតិ, យសំ វា លភតិ, សគ្គំ វា គច្ឆតី”តិ វទន្តិ។ តេសំ កថំ សុត្វា ពហូ ជនា លញ្ជំ ទត្វា បស្សិតុកាមា ហោន្តិ។ រាជរាជមហាមត្តា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា “កោ អាចរិយស្ស ជានវិសេសោ”តិ បុច្ឆន្តិ។ តុម្ហេ ន ជានាថ, សកលជម្ពុទីបេ អម្ហាកំ អាចរិយសទិសោ អញ្ញោ បណ្ឌិតោ នាម នត្ថិ, តិវស្សមត្ថកេ មតកានំ សីសំ អាហរាបេត្វា នខេន អាកោដេត្វា “អយំ សត្តោ អសុកយោនិយំ និព្ពត្តោ”តិ ជានាតិ។ វង្គីសោបិ មហាជនស្ស កង្ខច្ឆេទនត្ថំ តេ តេ ជនេ អាវាហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ គតឹ កថាបេតិ។ តំ និស្សាយ មហាជនស្ស ហត្ថតោ សតម្បិ សហស្សម្បិ លភតិ។

ព្រាហ្មណា វង្គីសមាណវំ អាទាយ យថារុចិ វិចរិត្វា បុន សាវត្ថឹ អាគមំសុ។ វង្គីសោ ជេតវនមហាវិហារស្ស អវិទូរដ្ឋានេ ឋិតោ ចិន្តេសិ – “សមណោ គោតមោ បណ្ឌិតោតិ វទន្តិ, ន ខោ បន សព្ពកាលំ មយា ឥមេសំយេវ វចនំ ករោន្តេន ចរិតុំ វដ្ដតិ, បណ្ឌិតានម្បិ សន្តិកំ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ ព្រាហ្មណេ អាហ – “តុម្ហេ គច្ឆថ, អហំ ន ពហុកេហិ សទ្ធឹ គន្ត្វា សមណំ គោតមំ បស្សិស្សាមី”តិ។ តេ អាហំសុ – “វង្គីស, មា តេ រុច្ចិ សមណំ គោតមំ បស្សិតុំ ។ យោ ហិ នំ បស្សតិ, តំ សោ មាយាយ អាវដ្ដេតី”តិ។ វង្គីសោ តេសំ កថំ អនាទិយិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

អថ នំ សត្ថា បុច្ឆិ – “វង្គីស, កិញ្ចិ សិប្បំ ជានាសី”តិ។ អាម, ភោ គោតម, ឆវសីសមន្តំ នាមេកំ ជានាមីតិ។ កឹ សោ មន្តោ ករោតីតិ? តិវស្សមត្ថកេ មតានម្បិ តំ មន្តំ ជប្បិត្វា សីសំ នខេន អាកោដេត្វា និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានាមីតិ។ សត្ថា តស្ស ឯកំ និរយេ ឧប្បន្នស្ស សីសំ ទស្សេសិ, ឯកំ មនុស្សេសុ ឧប្បន្នស្ស, ឯកំ ទេវេសុ, ឯកំ បរិនិព្ពុតស្ស សីសំ ទស្សេសិ។ សោ បឋមំ សីសំ អាកោដេត្វា, “ភោ គោតម, អយំ សត្តោ និរយំ គតោ”តិ អាហ។ សាធុ សាធុ, វង្គីស, សុទិដ្ឋំ តយា, អយំ សត្តោ កហំ គតោតិ បុច្ឆិ។ មនុស្សលោកំ, ភោ គោតមាតិ។ អយំ សត្តោ កហំ គតោតិ? ទេវលោកំ, ភោ គោតមាតិ តិណ្ណម្បិ គតដ្ឋានំ កថេសិ។ បរិនិព្ពុតស្ស បន សីសំ នខេន អាកោដេន្តោ នេវ អន្តំ ន កោដឹ បស្សតិ។ អថ នំ សត្ថា “ន សក្កោសិ ត្វំ, វង្គីសា”តិ បុច្ឆិ។ “បស្សថ, ភោ គោតម, ឧបបរិក្ខាមិ តាវា”តិ បុនប្បុនំ បរិវត្តេតិ។ ពាហិរកមន្តេន ខីណាសវស្ស គតឹ កថំ ជានិស្សតិ, អថស្ស មត្ថកតោ សេទោ មុច្ចិ។ សោ លជ្ជិត្វា តុណ្ហីភូតោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “កិលមសិ, វង្គីសា”តិ អាហ។ អាម, ភោ គោតម, ឥមស្ស សត្តស្ស គតដ្ឋានំ ជានិតុំ ន សក្កោមិ។ សចេ តុម្ហេ ជានាថ, កថេថាតិ។ “វង្គីស, អហំ ឯតម្បិ ជានាមិ ឥតោ ឧត្តរិតរម្បី”តិ វត្វា ធម្មបទេ ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

“ចុតឹ យោ វេទិ សត្តានំ, ឧបបត្តឹ ច សព្ពសោ;
អសត្តំ សុគតំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

“យស្ស គតឹ ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមានុសា;
ខីណាសវំ អរហន្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤១៩-៤២០);

តតោ វង្គីសោ អាហ – “ភោ គោតម, វិជ្ជាយ វិជ្ជំ ទេន្តស្ស នាម បរិហានិ នត្ថិ, អហំ អត្តនា ជានានកំ មន្តំ តុម្ហាកំ ទស្សាមិ, តុម្ហេ ឯតំ មន្តំ មយ្ហំ ទេថា”តិ។ វង្គីស, ន មយំ មន្តេន មន្តំ ទេម, ឯវមេវ ទេមាតិ។ “សាធុ, ភោ គោតម, ទេថ មេ មន្ត”ន្តិ អបចិតឹ ទស្សេត្វា ហត្ថកច្ឆបកំ កត្វា និសីទិ។ កឹ, វង្គីស, តុម្ហាកំ សមយេ មហគ្ឃមន្តំ វា កិញ្ចិ វា គណ្ហន្តានំ បរិវាសោ នាម ន ហោតីតិ? ហោតិ, ភោ គោតមាតិ។ អម្ហាកំ បន មន្តោ និប្បរិវាសោតិ សញ្ញំ ករោសីតិ? ព្រាហ្មណា នាម មន្តេហិ អតិត្តា ហោន្តិ, តស្មា សោ ភគវន្តំ អាហ – “ភោ គោតម, តុម្ហេហិ កថិតនិយាមំ ករិស្សាមី”តិ។ ភគវា អាហ – “វង្គីស, មយំ ឥមំ មន្តំ ទេន្តា អម្ហេហិ សមានលិង្គស្ស ទេមា”តិ។ វង្គីសោ “យំកិញ្ចិ កត្វា មយា ឥមំ មន្តំ គណ្ហិត្វា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ព្រាហ្មណេ អាហ។ តុម្ហេ មយិ បព្ពជន្តេ មា ចិន្តយិត្ថ, អហំ ឥមំ មន្តំ គណ្ហិត្វា សកលជម្ពុទីបេ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមិ។ ឯវំ សន្តេ តុម្ហាកម្បិ ភទ្ទកំ ភវិស្សតី”តិ មន្តត្ថាយ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។ សត្ថា “មន្តបរិវាសំ តាវ វសាហី”តិ ទ្វត្តឹសាការំ អាចិក្ខិ។ បញ្ញវា សត្តោ ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយន្តោវ តត្ថ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ ។

តស្មឹ អរហត្តំ បត្តេ ព្រាហ្មណា “កា នុ ខោ វង្គីសស្ស បវត្តិ, បស្សិស្សាម ន”ន្តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ, ភោ វង្គីស, សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកេ សិប្បំ សិក្ខិត”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ អាម, សិក្ខិតន្តិ។ តេន ហិ ឯហិ គមិស្សាមាតិ។

គច្ឆថ តុម្ហេ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ គន្តព្ពកិច្ចំ មយ្ហំ និដ្ឋិតន្តិ។ បឋមមេវ អម្ហេហិ តុយ្ហំ កថិតំ “សមណោ គោតមោ អម្ហាកំ បស្សិតុំ អាគតេ មាយាយ អាវដ្ដេតី”តិ។ ត្វំ ហិ ឥទានិ សមណស្ស គោតមស្ស វសំ អាបន្នោ, កឹ មយំ តវ សន្តិកេ ករិស្សាមាតិ អាគតមគ្គេនេវ បក្កមឹសុ។ វង្គីសត្ថេរោបិ យំ យំ វេលំ ទសពលំ បស្សិតុំ គច្ឆតិ, ឯកំ ថុតឹ ករោន្តោវ គច្ឆតិ។ តេន តំ សត្ថា សង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ បដិភានវន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧបសេនវង្គន្តបុត្តត្ថេរវត្ថុ

២១៣. បញ្ចមេ **សមន្តបាសាទិកាន**ន្តិ សព្ពបាសាទិកានំ។ **ឧបសេនោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ វង្គន្តព្រាហ្មណស្ស បន សោ បុត្តោ, តស្មា **វង្គន្តបុត្តោ**តិ វុច្ចតិ។ អយំ បន ថេរោ ន កេវលំ អត្តនាវ បាសាទិកោ, បរិសាបិស្ស បាសាទិកា, ឥតិ បរិសំ និស្សាយ លទ្ធនាមវសេន សមន្តបាសាទិកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

បញ្ហកម្មេ បនស្ស អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វយំ អាគម្ម បុរិមនយេនេវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណមានោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សមន្តបាសាទិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សត្ថុ អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ នាលកព្រាហ្មណគាមេ សារិព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ឧបសេនទារកោតិស្ស នាមំ អកំសុ។

សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា ទសពលស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិ។ សោ ឧបសម្បទាយ ឯកវស្សិកោ ហុត្វា “អរិយគព្ភំ វឌ្ឍេមី”តិ ឯកំ កុលបុត្តំ អត្តនោ សន្តិកេ បព្ពាជេត្វា ឧបសម្បាទេសិ។ សោ បវារេត្វា សទ្ធិវិហារិកស្ស ឯកវស្សិកកាលេ អត្តនា ទុវស្សោ “ទសពលោ មំ បស្សិត្វា តុសិស្សតី”តិ សទ្ធិវិហារិកំ អាទាយ ទសពលំ បស្សិតុំ អាគតោ។ សត្ថា តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តេ និសិន្នំ បុច្ឆិ – “កតិវស្សោសិ ត្វំ ភិក្ខូ”តិ? ទុវស្សោ អហំ ភគវាតិ។ អយំ បន ភិក្ខុ កតិវស្សោតិ? ឯកវស្សោ ភគវាតិ។ កិន្តាយំ ភិក្ខុ ហោតីតិ? សទ្ធិវិហារិកោ មេ ភគវាតិ។ អថ នំ សត្ថា “អតិលហុំ ខោ ត្វំ, មោឃបុរិស, ពាហុល្លាយ អាវត្តោ”តិ វត្វា អនេកបរិយាយេន វិគរហិ។ ថេរោ សត្ថុ សន្តិកា គរហំ លភិត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា “ឥមិនាវ បុណ្ណចន្ទសស្សិរិកេន មុខេន សត្ថារំ បរិសមេវ និស្សាយ សាធុការំ ទាបេស្សាមី”តិ តំទិវសេយេវ ឯកំ ឋានំ គន្ត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ កត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

តតោ យស្មា ថេរោ មហាកុលតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ បថវិយុដ្ឋធម្មកថិកោវ, តស្មា តស្ស ធម្មកថាយ ចេវ បសីទិត្វា មិត្តាមច្ចញាតិកុលេហិ ច និក្ខមិត្វា ពហូ កុលទារកា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជន្តិ។ “អហំ អារញ្ញកោ, តុម្ហេបិ អារញ្ញកា ភវិតុំ សក្កោន្តា បព្ពជថា”តិ តេរស ធុតង្គានិ អាចិក្ខិត្វា “សក្ខិស្សាម, ភន្តេ”តិ វទន្តេ បព្ពាជេតិ។ តេ អត្តនោ ពលេន តំ តំ ធុតង្គំ អធិដ្ឋហន្តិ។ ថេរោ អត្តនោ ទសវស្សកាលេ វិនយំ បគុណំ កត្វា សព្ពេវ ឧបសម្បាទេសិ។ ឯវំ ឧបសម្បន្នា ចស្ស បញ្ចសតមត្តា ភិក្ខូ បរិវារា អហេសុំ។

តស្មឹ សមយេ សត្ថា ជេតវនមហាវិហារេ វសន្តោ “ឥច្ឆាមហំ, ភិក្ខវេ, អឌ្ឍមាសំ បដិសល្លីយិតុ”ន្តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារោចេត្វា ឯកវិហារី ហោតិ។ ភិក្ខុសង្ឃោបិ “យោ ភគវន្តំ ទស្សនាយ ឧបសង្កមតិ, សោ បាចិត្តិយំ ទេសាបេតព្ពោ”តិ កតិកំ អកាសិ។ តទា ឧបសេនត្ថេរោ “ភគវន្តំ បស្សិស្សាមី”តិ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធឹ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ អញ្ញតរំ ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អាមន្តេសិ – “មនាបានិ តេ ភិក្ខុ បំសុកូលានី”តិ។ “ន ខោ មេ, ភន្តេ, មនាបានិ បំសុកូលានី”តិ វត្វា ឧបជ្ឈាយេ គារវេន បំសុកូលិកភាវំ អារោចេសិ។ ឥមស្មឹ ឋានេ សត្ថា “សាធុ សាធុ, ឧបសេនា”តិ ថេរស្ស សាធុការំ ទត្វា អនេកបរិយាយេន គុណកថំ កថេសិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បន ឥទំ វត្ថុ បារាជិយំ (បារា. ៥៦៥) អាគតមេវ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ឥមស្មឹ សាសនេ ថេរំ សមន្តបាសាទិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ទព្ពត្ថេរវត្ថុ

២១៤. ឆដ្ឋេ **សេនាសនបញ្ញាបកាន**ន្តិ សេនាសនំ បញ្ញាបេន្តានំ។ ថេរស្ស កិរ សេនាសនបញ្ញាបនកាលេ អដ្ឋារសសុ មហាវិហារេសុ អសម្មដ្ឋំ បរិវេណំ វា អបដិជគ្គិតំ សេនាសនំ វា អសោធិតំ មញ្ចបីឋំ វា អនុបដ្ឋិតំ បានីយបរិភោជនីយំ វា នាហោសិ។ តស្មា សេនាសនបញ្ញាបកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ **ទព្ពោ**តិស្ស នាមំ។ មល្លរាជកុលេ បន ឧប្បន្នត្តា **មល្លបុត្តោ** នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយញ្ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ វុត្តនយេនេវ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សេនាសនបញ្ញាបកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា សត្ថារា ព្យាកតោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបទសពលស្ស សាសនស្ស ឱសក្កនកាលេ បព្ពជិ, តទា តេន សទ្ធឹ អបរេ ឆ ជនាតិ សត្ត ភិក្ខូ ឯកចិត្តា ហុត្វា អញ្ញេ សាសនេ អគារវំ ករោន្តេ ទិស្វា “ឥធ កឹ ករោម, ឯកមន្តេ សមណធម្មំ កត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សាមា”តិ និស្សេណឹ ពន្ធិត្វា ឧច្ចបព្ពតសិខរំ អភិរុហិត្វា “អត្តនោ ចិត្តពលំ ជានន្តា និស្សេណឹ បាតេន្តុ, ជីវិតេ សាលយា ឱតរន្តុ, មា បច្ឆានុតាបិនោ អហុវត្ថា”តិ វត្វា សព្ពេ ឯកចិត្តា ហុត្វា និស្សេណឹ បាតេត្វា “អប្បមត្តា ហោថ, អាវុសោ”តិ អញ្ញមញ្ញំ ឱវទិត្វា ចិត្តរុចិយេសុ ឋានេសុ និសីទិត្វា សមណធម្មំ កាតុំ អារភឹសុ។

តត្រេកោ ថេរោ បញ្ចមេ ទិវសេ អរហត្តំ បត្វា “មម កិច្ចំ និប្ផន្នំ, អហំ ឥមស្មឹ ឋានេ កឹ ករិស្សាមី”តិ ឥទ្ធិយា ឧត្តរកុរុតោ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា, “អាវុសោ, ឥមំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជថ , ភិក្ខាចារកិច្ចំ មមាយត្តំ ហោតុ, តុម្ហេ អត្តនោ កម្មំ ករោថា”តិ អាហ។ កឹ នុ ខោ មយំ, អាវុសោ, និស្សេណឹ បាតេន្តា ឯវំ អវោចុម្ហា “យោ បឋមំ ធម្មំ សច្ឆិករោតិ, សោ ភិក្ខំ អាហរតុ, តេន អាភតំ សេសា បរិភុញ្ជិត្វា សមណធម្មំ ករិស្សន្តី”តិ។ នត្ថិ, អាវុសោតិ។ តុម្ហេ អត្តនោ បុព្ពហេតុនា លភិត្ថ, មយម្បិ សក្កោន្តា វដ្ដស្សន្តំ ករិស្សាម, គច្ឆថ តុម្ហេតិ ។ ថេរោ តេ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តោ ផាសុកដ្ឋានេ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា គតោ។ អបរោ ថេរោ សត្តមេ ទិវសេ អនាគាមិផលំ បត្វា តតោ ចុតោ សុទ្ធាវាសព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។

ឥតរេបិ ថេរា តតោ ចុតា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ តេសុ តេសុ កុលេសុ និព្ពត្តា។ ឯកោ គន្ធាររដ្ឋេ តក្កសិលនគរេ រាជគេហេ និព្ពត្តោ, ឯកោ បព្ពតេយ្យរដ្ឋេ បរិព្ពាជិកាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ, ឯកោ ពាហិយរដ្ឋេ កុដុម្ពិកគេហេ និព្ពត្តោ, ឯកោ រាជគហេ កុដុម្ពិកគេហេ និព្ពត្តោ។ អយំ បន ទព្ពត្ថេរោ មល្លរដ្ឋេ អនុបិយនគរេ ឯកស្ស មល្លរញ្ញោ គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តស្ស មាតា ឧបវិជញ្ញកាលេ កាលមកាសិ, មតសរីរំ សុសានំ នេត្វា ទារុចិតកំ អារោបេត្វា អគ្គឹ អទំសុ។ តស្សា អគ្គិវេគសន្តត្តំ ឧទរបដលំ ទ្វេធា អហោសិ។ ទារកោ អត្តនោ បុញ្ញពលេន ឧប្បតិត្វា ឯកស្មឹ ទព្ពត្ថម្ភេ និបតិ។ តំ ទារកំ គហេត្វា អយ្យិកាយ អទំសុ។ សា តស្ស នាមំ គណ្ហន្តី ទព្ពត្ថម្ភេ និបតិត្វា លទ្ធជីវិតត្តា ទព្ពោតិស្ស នាមំ អកាសិ។

តស្ស សត្តវស្សិកកាលេ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ មល្លរដ្ឋេ ចារិកំ ចរមានោ អនុបិយនិគមំ បត្វា អនុបិយម្ពវនេ វិហរតិ។ ទព្ពកុមារោ សត្ថារំ ទិស្វា ទស្សនេនេវ បសីទិត្វា បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា “អហំ ទសពលស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ អយ្យិកំ អាបុច្ឆិ។ សា “សាធុ, តាតា”តិ ទព្ពកុមារំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ កុមារំ បព្ពាជេថា”តិ អាហ។ សត្ថា អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ សញ្ញំ អទាសិ “ភិក្ខុ ឥមំ ទារកំ បព្ពាជេហី”តិ។ សោ ថេរោ សត្ថុ វចនំ សុត្វា ទព្ពកុមារំ បព្ពាជេន្តោ តចបញ្ចកំ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ បុព្ពហេតុសម្បន្នោ កតាភិនីហារោ សត្តោ បឋមកេសវដ្ដិយា ឱរោបិយមានាយ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, ទុតិយកេសវដ្ដិយា ឱរោបិយមានាយ សកទាគាមិផលេ, តតិយាយ អនាគាមិផលេ។ សព្ពកេសានំ បន ឱរោបនញ្ច អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយា ច អបច្ឆា អបុរេ អហោសិ។

សត្ថា មល្លរដ្ឋេ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វា រាជគហំ គន្ត្វា វេឡុវនេ វាសំ កប្បេសិ។ តត្រាយស្មា ទព្ពោ មល្លបុត្តោ រហោគតោ អត្តនោ កិច្ចនិប្ផត្តឹ ឱលោកេត្វា សង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ចករណេ កាយំ យោជេតុកាមោ ចិន្តេសិ – “យំនូនាហំ សង្ឃស្ស សេនាសនញ្ច បញ្ញាបេយ្យំ, ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសេយ្យ”ន្តិ។ សោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា អត្តនោ បរិវិតក្កំ អារោចេសិ។ សត្ថា តស្ស សាធុការំ ទត្វា សេនាសនបញ្ញាបកត្តញ្ច ភត្តុទ្ទេសកត្តញ្ច សម្បដិច្ឆិ។ អថ នំ “អយំ ទព្ពោ ទហរោវ សមានោ មហន្តដ្ឋានេ ឋិតោ”តិ សត្តវស្សិកកាលេយេវ ឧបសម្បាទេសិ។ ថេរោ ឧបសម្បន្នកាលតោយេវ បដ្ឋាយ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តានំ សព្ពភិក្ខូនំ សេនាសនានិ ច បញ្ញាបេតិ, ភិក្ខញ្ច សម្បដិច្ឆិត្វា ឧទ្ទិសតិ។ តស្ស សេនាសនបញ្ញាបកភាវោ សព្ពទិសាសុ បាកដោ អហោសិ – “ទព្ពោ កិរ មល្លបុត្តោ សភាគសភាគានំ ភិក្ខូនំ ឯកដ្ឋានេ សេនាសនានិ បញ្ញាបេតិ, ទូរេបិ សេនាសនំ បញ្ញាបេតិយេវ។ គន្តុំ អសក្កោន្តេ ឥទ្ធិយា នេតី”តិ។

អថ នំ ភិក្ខូ កាលេបិ វិកាលេបិ “អម្ហាកំ, អាវុសោ, ជីវកម្ពវនេ សេនាសនំ បញ្ញាបេហិ, អម្ហាកំ មទ្ទកុច្ឆិស្មឹ មិគទាយេ”តិ ឯវំ សេនាសនំ ឧទ្ទិសាបេត្វា តស្ស ឥទ្ធឹ បស្សន្តា គច្ឆន្តិ។ សោបិ ឥទ្ធិយា មនោមយេ កាយេ អភិសង្ខរិត្វា ឯកេកស្ស ថេរស្ស ឯកេកំ អត្តនា សទិសំ ភិក្ខុំ និម្មិនិត្វា អង្គុលិយា ជលមានាយ បុរតោ បុរតោ គន្ត្វា “អយំ មញ្ចោ, ឥទំ បីឋ”ន្តិអាទីនិ វត្វា សេនាសនំ បញ្ញាបេត្វា បុន អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ អាគច្ឆតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បនិទំ វត្ថុ បាឡិយំ អាគតមេវ។ សត្ថា ឥទមេវ ការណំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា អបរភាគេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ សេនាសនបញ្ញាបកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរវត្ថុ

២១៥. សត្តមេ **ទេវតានំ បិយមនាបានន្តិ** ទេវតានំ បិយានញ្ចេវ មនាបានញ្ច បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ចក្កវត្តី រាជា ហុត្វា មហាជនំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា សគ្គបរាយណំ អកាសិ។ យេភុយ្យេន កិរ ឆសុ កាមសគ្គេសុ និព្ពត្តទេវតា តស្សេវ ឱវាទំ លភិត្វា និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អត្តនោ សម្បត្តិំ ឱលោកេត្វា “កំ នុ ខោ និស្សាយ ឥមំ សគ្គសម្បត្តិំ លភិម្ហា”តិ អាវជ្ជមានា ឥមំ ថេរំ ទិស្វា “ថេរំ និស្សាយ អម្ហេហិ សម្បត្តិ លទ្ធា”តិ សាយំបាតំ ថេរំ នមស្សន្តិ។ តស្មា សោ ទេវតានំ បិយមនាបានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ **បិលិន្ទោ**តិ បនស្ស គោត្តំ, **វច្ឆោ**តិ នាមំ។ តទុភយំ សំសន្ទេត្វា បិលិន្ទវច្ឆោតិ វុច្ចតិ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ បុរិមនយេនេវ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទេវតានំ បិយមនាបដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ បិលិន្ទវច្ឆោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ អបរេន សមយេន សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ គិហីហិបិ ភិក្ខូហិបិ សទ្ធិំ កថេន្តោ “ឯហិ, វសល, គច្ឆ, វសល, អាហរ, វសល, គណ្ហ, វសលា”តិ វសលវាទេនេវ សមុទាចរតិ។ តំ កថំ អាហរិត្វា តថាគតំ បុច្ឆឹសុ – “ភគវា អរិយា នាម ផរុសវាចា ន ហោន្តី”តិ។ ភិក្ខវេ, អរិយានំ បរវម្ភនវសេន ផរុសវាចា នាម នត្ថិ, អបិច ខោ បន ភវន្តរេ អាចិណ្ណវសេន ភវេយ្យាតិ។ ភន្តេ, បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ គិហីហិបិ ភិក្ខូហិបិ សទ្ធិំ កថេន្តោ, “វសល, វសលា”តិ កថេតិ, កិមេត្ថ ការណំ ភគវាតិ។ ភិក្ខវេ, ន មយ្ហំ បុត្តស្ស ឯតំ ឥទានេវ អាចិណ្ណំ, អតីតេ បនេស បញ្ច ជាតិសតានិ វសលវាទិព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ ឥច្ចេស ភវាចិណ្ណេនេវ កថេសិ, ន ផរុសវសេន។ អរិយានញ្ហិ វោហារោ ផរុសោបិ សមានោ ចេតនាយ អផរុសភាវេន បរិសុទ្ធោវ, អប្បមត្តកម្បេត្ថ បាបំ ន ឧបលព្ភតីតិ វត្វា ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

> “អកក្កសំ វិញ្ញាបនិំ, គិរំ សច្ចមុទីរយេ;
> យាយ នាភិសជេ កញ្ចិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

អថេកទិវសំ ថេរោ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ ឯកំ បុរិសំ បិប្ផលីនំ ភាជនំ បូរេត្វា អាទាយ អន្តោនគរំ បវិសន្តំ ទិស្វា “កឹ តេ, វសល, ភាជនេ”តិ អាហ។ សោ ចិន្តេសិ – “អយំ សមណោ មយា សទ្ធិំ បាតោវ ផរុសកថំ កថេសិ, ឥមស្ស អនុច្ឆវិកមេវ វត្តុំ វដ្ដតី”តិ “មូសិកវច្ចំ មេ, ភន្តេ, ភាជនេ”តិ អាហ។ ឯវំ ភវិស្សតិ, វសលាតិ។ តស្ស ថេរស្ស ទស្សនំ វិជហន្តស្ស សព្ពំ មូសិកវច្ចមេវ អហោសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឥមា បិប្ផលិយោ មូសិកវច្ចសទិសា បញ្ញាយន្តិ, សភាវោ នុ ខោ នោ”តិ វីមំសន្តោ ហត្ថេន ឧប្បីឡេសិ ។ អថស្ស ឧន្ទូរវច្ចភាវំ ញត្វា ពលវទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “ឥមាយេវ នុ ខោ ឯវរូបា, ឧទាហុ សកដេបី”តិ គន្ត្វា ឱលោកេន្តោ សព្ពាបិ បិប្ផលិយោ តាទិសាវ ទិស្វា ហទយំ ហត្ថេន សន្ធារេត្វា “ឥទំ ន អញ្ញស្ស កម្មំ, មយា បាតោវ ទិដ្ឋភិក្ខុស្សេតំ កម្មំ, អទ្ធា ឯកំ ឧបាយំ ភវិស្សតិ, តស្ស គតដ្ឋានំ អនុវិចិនិត្វា ឯតំ ការណំ ជានិស្សាមី”តិ ថេរស្ស គតមគ្គំ បុច្ឆិត្វា បាយាសិ។

អថេកោ បុរិសោ តំ អតិវិយ ចណ្ឌិកតំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា, “ភោ បុរិស, ត្វំ អតិវិយ ចណ្ឌិកតោវ គច្ឆសិ, កេន កម្មេន គច្ឆសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តស្ស តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ សោ តស្ស កថំ សុត្វា ឯវមាហ – “ភោ, មា ចិន្តយិ, មយ្ហំ អយ្យោ បិលិន្ទវច្ឆោ ភវិស្សតិ, ត្វំ ឯតទេវ ភាជនំ បូរេត្វា អាទាយ គន្ត្វា ថេរស្ស បុរតោ តិដ្ឋ។ ‘កឹ នាមេតំ, វសលា’តិ វុត្តកាលេ ច ‘បិប្ផលិយោ, ភន្តេ’តិ វទ, ថេរោ ‘ឯវំ ភវិស្សតិ, វសលា’តិ វក្ខតិ។ បុន សព្ពាបិ បិប្ផលិយោ ភវិស្សន្តី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ សព្ពា បិប្ផលិយោ បដិបាកតិកា អហេសុំ។ ឥទមេត្តកំ វត្ថុ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ទេវតានំ បិយមនាបការណមេវ វត្ថុំ កត្វា ថេរំ ទេវតានំ បិយមនាបានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ពាហិយទារុចីរិយត្ថេរវត្ថុ

២១៦. អដ្ឋមេ **ខិប្បាភិញ្ញានន្តិ** ខិប្បំ អធិគតអភិញ្ញានំ ទារុចីរិយត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយញ្ហិ ថេរោ សំខិត្តធម្មទេសនាបរិយោសានេ អរហត្តំ បាបុណិ, មគ្គផលានំ បរិកម្មកិច្ចំ នាហោសិ។ តស្មា ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ ពាហិយរដ្ឋេ បន ជាតត្តា **ពាហិយោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ អបរភាគេ ទារុចីរំ និវាសេសិ។ តស្មា **ទារុចីរិយោ** នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ទសពលស្ស ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបទសពលស្ស សាសនស្ស ឱសក្កនកាលេ ហេដ្ឋា វុត្តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ សមណធម្មំ កត្វា បរិបុណ្ណសីលោ ជីវិតក្ខយំ បត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។

សោ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវលោកេ វសិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ពាហិយរដ្ឋេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ។ វយំ អាគម្ម ឃរាវាសំ វសន្តោ "វោហារំ ករិស្សាមី"តិ សុវណ្ណភូមិគមនីយំ នាវំ អភិរុហិ។ នាវា ឥច្ឆិតំ ទេសំ អប្បត្វាវ សមុទ្ទមជ្ឈេ ភិន្នា, មហាជនោ មច្ឆកច្ឆបភក្ខោ អហោសិ។ អយំ បន ឯកំ ទារុខណ្ឌំ គហេត្វា សត្តមេ ទិវសេ សុប្បារកបដ្ដនេ ឧត្តិណ្ណោ មនុស្សាវាសំ បត្វា "អចេលកនិយាមេន មនុស្សេ ឧបសង្កមិតុំ អយុត្ត"ន្តិ អវិទូរេ ឋានេ ឯកំ មហាតឡាកា សេវាលំ គហេត្វា សរីរំ វេឋេត្វា ឯកស្មឹ ឋានេ បតិតំ ឯកំ កបាលំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចារិសិ។

មនុស្សា តំ ទិស្វា ចិន្តេសុំ – "សចេ លោកេ អរហន្តា នាម អត្ថិ, ឯវំវិធេហិ ភវិតព្ពំ។ កឹ នុ ខោ អយ្យោ ឧក្កដ្ឋភាវេន វត្ថំ ន គណ្ហាតិ, ឧទាហុ ទិយ្យមានំ គណ្ហេយ្យា"តិ វីមំសន្តា នានាទិសាហិ វត្ថានិ អាហរឹសុ។ សោ ចិន្តេសិ – "សចាហំ ន ឥមិនា និយាមេន អាគមិស្សំ, ន មេ ឯតេ បសីទេយ្យុំ, យំកិញ្ចិ កត្វា ឥមេ វញ្ចេត្វា ជីវិកុបាយំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ វត្ថានិ ន បដិគ្គណ្ហិ។ មនុស្សា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នា មហាសក្ការំ ករឹសុ។ សោបិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា អវិទូរដ្ឋានេ ទេវកុលំ គតោ។ មហាជនោ តេន សទ្ធិំយេវ គន្ត្វា ទេវកុលំ បដិជគ្គិត្វា អទាសិ។ សោ ចិន្តេសិ – "ឥមេ មយ្ហំ សេវាលេ និវាសនមត្តេ បសីទិត្វា ឯវរូបំ សក្ការំ ករោន្តិ, ឯតេសំ មយា ឧក្កដ្ឋេនេវ ភវិតុំ វដ្ដតី"តិ សល្លហុកានិ រុក្ខផលកានិ គហេត្វា តច្ឆេត្វា វាកេសុ អារុណិត្វា ចីរំ កត្វា និវាសេត្វា បារុបិត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តោ វសិ។

អថ យោ សោ កស្សបពុទ្ធកាលេ សត្តសុ ជនេសុ សមណធម្មំ ករោន្តេសុ ឯកោ ភិក្ខុ សុទ្ធាវាសព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ សោ និព្ពត្តសមនន្តរមេវ អត្តនោ ព្រហ្មសម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា អាគតដ្ឋានំ អាវជ្ជេន្តោ សត្តន្នំ ជនានំ បព្ពតំ អារុយ្ហ សមណធម្មករណដ្ឋានំ ទិស្វា សេសានំ ឆន្នំ និព្ពត្តដ្ឋានំ អាវជ្ជេន្តោ ឯកស្ស បរិនិព្ពុតភាវំ ឥតរេសំ បញ្ចន្នំ កាមាវចរទេវលោកេ និព្ពត្តភាវំ ញត្វា កាលានុកាលំ តេ បញ្ច ជនេ អាវជ្ជេតិ ។ ឥមស្មឹ បន កាលេ "កហំ នុ ខោ"តិ អាវជ្ជេន្តោ ទារុចីរិយំ សុប្បារកបដ្ដនំ ឧបនិស្សាយ កុហនកម្មេន ជីវិកំ កប្បេន្តំ ទិស្វា "នដ្ឋោ វតាយំ ពាលោ, បុព្ពេ សមណធម្មំ ករោន្តោ អតិឧក្កដ្ឋភាវេន អរហតាបិ អាភតំ បិណ្ឌបាតំ អបរិភុញ្ជិត្វា ឥទានិ ឧទរត្ថាយ អនរហាវ អរហត្តំ បដិជានិត្វា លោកំ វញ្ចេន្តោ វិចរតិ, ទសពលស្ស ច និព្ពត្តភាវំ ន ជានាតិ, គច្ឆាមិ នំ សំវេជេត្វា ទសពលស្ស និព្ពត្តភាវំ ជានាបេមី"តិ តំខណំយេវ ព្រហ្មលោកតោ សុប្បារកបដ្ដនេ រត្តិភាគសមនន្តរេ ទារុចីរិយស្ស សម្មុខេ បាតុរហោសិ។

សោ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឱភាសំ ទិស្វា ពហិ និក្ខមិត្វា បិតោ មហាព្រហ្មំ ឱលោកេត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ "កោ តុម្ហេ"តិ បុច្ឆិ។ អហំ តុយ្ហំ បោរាណកសហាយោ អនាគាមិផលំ បត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ អម្ហាកំ បន សព្ពជេដ្ឋកោ អរហត្តំ បត្វា បរិនិព្ពុតោ, តុម្ហេ បញ្ច ជនា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។ ស្វាហំ តំ ឥមស្មឹ ឋានេ កុហនកម្មេន ជីវន្តំ ទិស្វា ទមេតុំ អាគតោតិ វត្វា ឥទំ ការណមាហ – "ន ខោ ត្វំ, ពាហិយ អរហា, នបិ អរហត្តមគ្គំ សមាបន្នោ, សាបិ តេ បដិបទា នត្ថិ, យាយ ត្វំ អរហា វា អស្ស អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ"តិ។ អថស្ស សត្ថុ ឧប្បន្នភាវំ សាវត្ថិយំ វសនភាវញ្ច អាចិក្ខិត្វា "សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆាហី"តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា ព្រហ្មលោកមេវ អគមាសិ។

ទារុចីរិយោ មហាព្រហ្មុនា សំវេជិតោ "មោក្ខមគ្គំ គវេសិស្សាមី"តិ វីសយោជនសតំ មគ្គំ ឯករត្តិវាសេន គន្ត្វា សត្ថារំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋំ អន្តរឃរេ សម្បាបុណិត្វា សត្ថុ បាទេសុ និបតិត្វា "ទេសេតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា ធម្មំ, ទេសេតុ សុគតោ ធម្ម"ន្តិ យាវតតិយំ យាចិ។ សត្ថា "ឯត្តាវតា ពាហិយស្ស ញាណំ បរិបាកំ គត"ន្តិ ញត្វា "តស្មាតិហ តេ, ពាហិយ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តំ ភវិស្សតី"តិ (ឧទា. ១០) ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិ ។ សោបិ ទេសនាបរិយោសានេ អន្តរវីថិយំ ឋិតោវ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

សោ អត្តនោ កិច្ចំ មត្ថកប្បត្តំ ញត្វា ភគវន្តំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា អបរិបុណ្ណបត្តចីវរតាយ បត្តចីវរំ បរិយេសន្តោ សង្ការដ្ឋានតោ ចោឡក្ខណ្ឌានិ សំកឌ្ឍតិ។ អថ នំ បុព្ពវេរិកោ អមនុស្សោ ឯកិស្សា តរុណវច្ឆាយ គាវិយា សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ។ សត្ថា សាវត្ថិតោ និក្ខមន្តោ អន្តរវីថិយំ ពាហិយំ សង្ការដ្ឋានេ បតិតំ ទិស្វា "គណ្ហថ, ភិក្ខវេ, ពាហិយស្ស ទារុចីរិយស្ស សរីរ"ន្តិ នីហរាបេត្វា សរីរកិច្ចំ ការេត្វា ចាតុមហាបថេ ចេតិយំ

ការាបេសិ។ តតោ សង្ឃមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ – “តថាគតោ ភិក្ខុសង្ឃេន ពាហិយស្ស សរីរជ្ឈាបនកិច្ចំ ការេសិ, ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ ការេសិ, កតរមគ្គោ នុ ខោ តេន សច្ឆិកតោ, សាមណេរោ នុ ខោ សោ, ភិក្ខុ នុ ខោ”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទយឹសុ ។ សត្ថា តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា “បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, ពាហិយោ”តិ ឧបរិ ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេត្វា តស្ស បរិនិព្ពុតភាវំ បកាសេសិ។ បុន សង្ឃមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ “ន ច សត្ថារា ពាហិយស្ស ពហុ ធម្មោ ទេសិតោ, អរហត្តំ បត្តោតិ ច វទេតិ។ កឹ នាមេត”ន្តិ? សត្ថា “ធម្មោ មន្ទោ ពហូតិ អការណំ, វិសបីតកស្ស អគទោ វិយ ចេសោ”តិ វត្វា ធម្មបទេ គាថមាហ –

> “សហស្សមបិ ចេ គាថា, អនត្ថបទសំហិតា;
> ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតី”តិ។ (ធ. ប. ១០០);

ទេសនាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិ បាណសហស្សានិ អមតបានំ បិវឹសុ។ ឥទញ្ច បន ពាហិយត្ថេរស្ស វត្ថុ សុត្តេ (ឧទា. ១០) អាគតត្តា វិត្ថារេន ន កថិតំ។ អបរភាគេ បន សត្ថា សង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ ពាហិយត្ថេរំ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កុមារកស្សបត្ថេរវត្ថុ

២១៧. នវមេ **ចិត្តកថិកាន**ន្តិ វិចិត្តំ កត្វា ធម្មំ កថេន្តានំ។ ថេរោ កិរ ឯកស្សបិ ទ្វិន្នម្បិ ធម្មំ កថេន្តោ ពហូហិ ឧបមាហិ ច ការណេហិ ច មណ្ឌយិត្វា ពោធេន្តោ កថេតិ។ តស្មា ចិត្តកថិកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា វយប្បត្តោ ទសពលស្ស ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ចិត្តកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបពុទ្ធសាសនោសក្កនកាលេ សត្តន្នំ ភិក្ខូនំ អព្ភន្តរោ ហុត្វា បព្ពតមត្ថកេ សមណធម្មំ កត្វា អបរិហីនសីលោ តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ សម្បត្តិំ អនុភវមានោ អម្ហាកំ សត្ថុ កាលេ រាជគហេ ឯកិស្សា កុលទារិកាយ កុច្ឆិម្ហិ ឧប្បន្នោ។ សា ច បឋមំ មាតាបិតរោ យាចិត្វា បព្ពជ្ជំ អលភមានា កុលឃរំ គតា គព្ភំ គណ្ហិ។ តម្បិ អជានន្តី សាមិកំ អារាធេត្វា តេន អនុញ្ញាតា ភិក្ខុនីសុ បព្ពជិតា។ តស្សា គព្ភនិមិត្តំ ទិស្វា ភិក្ខុនិយោ ទេវទត្តំ បុច្ឆឹសុ, សោ “អស្សមណី”តិ អាហ។ ទសពលំ បុច្ឆឹសុ, សត្ថា ឧបាលិត្ថេរំ បដិច្ឆាបេសិ។ ថេរោ សាវត្ថិនគរវាសីនិ កុលានិ វិសាខញ្ច ឧបាសិកំ បក្កោសាបេត្វា សោធេន្តោ “បុរេ លទ្ធោ គព្ភោ, បព្ពជ្ជា អរោគា”តិ អាហ។ សត្ថា “សុវិនិច្ឆិតំ អធិករណ”ន្តិ ថេរស្ស សាធុការំ អទាសិ។

សា ភិក្ខុនី សុវណ្ណពិម្ពសទិសំ បុត្តំ វិជាយិ។ តំ គហេត្វា រាជា បសេនទិកោសលោ បោសាបេសិ, កស្សបោតិ ចស្ស នាមំ កត្វា អបរភាគេ អលង្ករិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ កុមារកាលេ បន បព្ពជិតត្តា ភគវតា “កស្សបំ បក្កោសថ, ឥទំ ផលំ វា ខាទនីយំ វា កស្សបស្ស ទេថា”តិ វុត្តេ “កតរកស្សបស្សាតិ។ កុមារកស្សបស្សា”តិ ឯវំ គហិតនាមត្តា តតោ បដ្ឋាយ វុឌ្ឍកាលេបិ **កុមារកស្សបោ**ត្វេវ វុច្ចតិ។ អបិច រញ្ញោ បោសាវនិកបុត្តត្តាបិ កុមារកស្សបោតិ តំ សញ្ជានឹសុ។

សោ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ វិបស្សនាយ ចេវ កម្មំ ករោតិ, ពុទ្ធវចនញ្ច គណ្ហាតិ។ អថ សោ តេន សទ្ធឹ បព្ពតមត្ថកេ សមណធម្មំ កត្វា អនាគាមិផលំ បត្វា សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តោ មហាព្រហ្មា តស្មឹ សមយេ អាវជ្ជេន្តោ កុមារកស្សបំ ទិស្វា “សហាយកោ មេ វិបស្សនាយ កិលមតិ, គន្ត្វា តស្ស វិបស្សនាយ នយមុខំ ទស្សេត្វា មគ្គផលបត្តិយា ឧបាយំ ករិស្សាមី”តិ ព្រហ្មលោកេ ឋិតោវ បញ្ចទស បញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា រត្តិភាគសមនន្តរេ កុមារកស្សបត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានេ អន្ធវនេ បាតុរហោសិ។ ថេរោ អាលោកំ ទិស្វា “កោ ឯត្ថា”តិ អាហ។ “អហំ បុព្ពេ តយា សទ្ធឹ សមណធម្មំ កត្វា អនាគាមិផលំ បត្វា សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តព្រហ្មា”តិ អាហ។ កេន កម្មេន អាគតត្ថាតិ? មហាព្រហ្មា អត្តនោ អាគតការណំ ទីបេតុំ តេ បញ្ហេ អាចិក្ខិត្វា “ត្វំ ឥមេ បញ្ហេ ឧគ្គណ្ហិត្វា អរុណេ ឧដ្ឋិតេ តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆ, ឋបេត្វា ហិ តថាគតំ អញ្ញោ ឥមេ បញ្ហេ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ព្រហ្មលោកមេវ គតោ។

ថេរោបិ បុនទិវសេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា មហាព្រហ្មុនា កថិតនិយាមេនេវ បញ្ហេ បុច្ឆិ។ សត្ថា កុមារកស្សបត្ថេរស្ស អរហត្តំ បាបេត្វា បញ្ហេ កថេសិ។ ថេរោ សត្ថារា កថិតនិយាមេនេវ ឧគ្គណ្ហិត្វា អន្ធវនំ គន្ត្វា វិបស្សនំ គព្ភំ គាហាបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចតុន្នំ បរិសានំ ធម្មកថំ កថេន្តោ ពហុកាហិ ឧបមាហិ ច ការណេហិ ច មណ្ឌេត្វា ចិត្តកថមេវ កថេតិ។ អថ នំ សត្ថា បាយាសិរញ្ញោ បញ្ចទសហិ បញ្ហេហិ

បដិមណ្ឌេត្វា សុត្តន្តេ (ទី. និ. ២.៤០៦ អាទយោ) ទេសិតេ តំ សុត្តន្តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ឥមស្មិំ សាសនេ ចិត្តកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

មហាកោដ្ឋិតត្ថេរវត្ថុ

២១៨. ទសមេ **បដិសម្ភិទាបត្តាន**ន្តិ ចតស្សោ បដិសម្ភិទា បត្វា ឋិតានំ មហាកោដ្ឋិតត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយំ ហិ ថេរោ អត្តនោ បដិសម្ភិទាសុ ចិណ្ណវសិភាវេន អភិញ្ញាតេ អភិញ្ញាតេ មហាសាវកេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោបិ ទសពលំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោបិ បដិសម្ភិទាសុយេវ បញ្ហំ បុច្ឆតិ។ ឥតិ ឥមិនា ចិណ្ណវសិភាវេន បដិសម្ភិទាបត្តានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ អបរេន សមយេន សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បដិសម្ភិទាបត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ កោដ្ឋិតមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិ។ សោ ឧបសម្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា និច្ចកាលំ បដិសម្ភិទាសុ ចិណ្ណវសី ហុត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ បដិសម្ភិទាសុយេវ បុច្ឆតិ។ អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ មហាវេទល្លសុត្តំ (ម. និ. ១.៤៤៩ អាទយោ) អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា បដិសម្ភិទាបត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

តតិយវគ្គវណ្ណនា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ៤. ចតុត្ថឯតទគ្គវគ្គោ

អានន្ទត្ថេរវត្ថុ

២១៩-២២៣. ចតុត្ថស្ស បឋមេ **ពហុស្សុតាន**ន្តិអាទីសុ អញ្ញេបិ ថេរា ពហុស្សុតា សតិមន្តោ គតិមន្តោ ធិតិមន្តោ ឧបដ្ឋាកា ច អត្ថិ។ អយំ បនាយស្មា ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ទសពលស្ស សាសនេ ភណ្ឌាគារិកបរិយត្តិយំ ឋត្វា គណ្ហិ។ តស្មា ពហុស្សុតានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ ឥមស្សេវ ច ថេរស្ស ពុទ្ធវចនំ គហេត្វា ធារណកសតិ អញ្ញេហិ ថេរេហិ ពលវតរា អហោសិ, តស្មា **សតិមន្តានំ** អគ្គោ នាម ជាតោ។ អយមេវ ចាយស្មា ឯកបទេ ឋត្វា សដ្ឋិ បទសហស្សានិ គណ្ហន្តោ សត្ថារា កថិតនិយាមេនេវ សព្ពបទានិ ជានាតិ, តស្មា **គតិមន្តានំ** អគ្គោ នាម ជាតោ។ តស្សេវ ចាយស្មតោ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហនវីរិយំ សជ្ឈាយនវីរិយញ្ច ធារណវីរិយញ្ច សត្ថុ ឧបដ្ឋានវីរិយញ្ច អញ្ញេហិ អសទិសំ អហោសិ, តស្មា **ធិតិមន្តានំ** អគ្គោ នាម ជាតោ។ តថាគតំ ឧបដ្ឋហន្តោ ចេស ន អញ្ញេសំ ឧបដ្ឋាកភិក្ខូនំ ឧបដ្ឋានាការេន ឧបដ្ឋហិ, អញ្ញេ ហិ តថាគតំ ឧបដ្ឋហន្តា ន ចិរំ ឧបដ្ឋហីសុ, ន ច ពុទ្ធានំ មនំ គហេត្វា ឧបដ្ឋហីសុ។ អយំ ថេរោ បន ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ អារទ្ធវីរិយោ ហុត្វា តថាគតស្ស មនំ គហេត្វា ឧបដ្ឋហិ។ តស្មា **ឧបដ្ឋាកានំ** អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – ឥតោ កិរ សតសហស្សមត្ថកេ កប្បេ បទុមុត្តរោ នាម សត្ថា លោកេ ឧប្បជ្ជិ។ តស្ស ហំសវតី នាម នគរំ អហោសិ, នន្ទោ នាម រាជា បិតា, សុមេធា នាម ទេវី មាតា, ពោធិសត្តោ ឧត្តរកុមារោ នាម អហោសិ។ សោ បុត្តស្ស ជាតទិវសេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា បធានមនុយុត្តោ អនុក្កមេន សព្ពញ្ញុតំ បត្វា "អនេកជាតិសំសារ"ន្តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តាហំ ពោធិបល្លង្កេ វីតិនាមេត្វា "បថវិយំ ឋបេស្សាមី"តិ បាទំ អភិនីហរិ។ អថ បថវិំ ភិន្ទិត្វា ហេដ្ឋា វុត្តប្បមាណំ បទុមំ ឧដ្ឋាសិ។ តទុបាទាយ ភគវា បទុមុត្តរោតេវ បញ្ញាយិត្ថ។ តស្ស ទេវលោ ច សុជាតោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា អហេសុំ , អមិតា ច អសមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, សុមនោ នាម ឧបដ្ឋាកោ។ បទុមុត្តរោ ភគវា បិតុ សង្គហំ កុរុមានោ ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ ហំសវតិយា រាជធានិយា វសតិ។

កនិដ្ឋភាតា បនស្ស សុមនកុមារោ នាម។ តស្ស រាជា ហំសវតិតោ វីសយោជនសតេ ភោគគាមំ អទាសិ។ សោ កទាចិ កទាចិ អាគន្ត្វា បិតរញ្ច សត្ថារញ្ច បស្សតិ។ អថេកទិវសំ បច្ចន្តោ កុបិតោ សុមនោ រញ្ញោ បេសេសិ។ រាជា "ត្វំ មយា តត្ថ កស្មា ឋបិតោ"តិ បដិបេសេសិ។ សោ ចោរេ វូបសមេត្វា "ឧបសន្តោ, ទេវ, ជនបទោ"តិ

រញ្ញោ បេសេសិ។ រាជា តុដ្ឋោ “សីឃំ មម បុត្តោ អាគច្ឆតូ”តិ អាហ។ តស្ស សហស្សមត្តា អមច្ចា ហោន្តិ។ សោ តេហិ សទ្ធឹ អន្តរាមគ្គេ មន្តេសិ – “មយ្ហំ បិតា តុដ្ឋោ សចេ មេ វរំ ទេតិ, កឹ គណ្ហាមី”តិ? អថ នំ ឯកច្ចេ “ហត្ថឹ គណ្ហថ, អស្សំ គណ្ហថ, ជនបទំ គណ្ហថ, សត្ត រតនានិ គណ្ហថា”តិ អាហំសុ។ អបរេ “តុម្ហេ បថវិស្សរស្ស បុត្តា, ន តុម្ហាកំ ធនំ ទុល្លភំ, លទ្ធម្បិ ចេតំ សព្ពំ បហាយ គមនីយំ, បុញ្ញមេវ ឯកំ អាទាយ គមនីយំ។ តស្មា ទេវេ វរំ ទទមានេ តេមាសំ បទុមុត្តរភគវន្តំ ឧបដ្ឋាតុំ វរំ គណ្ហថា”តិ អាហំសុ។ សោ “តុម្ហេ មយ្ហំ កល្យាណមិត្តា, ន មេតំ ចិត្តំ អត្ថិ, តុម្ហេហិ បន ឧប្បាទិតំ, ឯវំ ករិស្សាមី”តិ គន្ត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា បិតរា អាលិង្គេត្វា មត្ថកេ ចុម្ពិត្វា “វរំ តេ បុត្ត ទេមី”តិ វុត្តេ “ឥច្ឆាមហំ, មហារាជ, ភគវន្តំ តេមាសំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហន្តោ ជីវិតំ អវញ្ឈំ កាតុំ, ឥមំ មេ ទេវ វរំ ទេហី”តិ អាហ។ ន សក្កា, តាត, អញ្ញំ វរេហីតិ។ ទេវ, ខត្តិយានំ នាម ទ្វេ កថា នត្ថិ, ឯតទេវ មេ វរំ ទេហិ, ន មម អញ្ញេន អត្ថោតិ។ តាត, ពុទ្ធានំ នាម ចិត្តំ ទុជ្ជានំ, សចេ ភគវា ន ឥច្ឆិស្សតិ, មយា ទិន្នេបិ កឹ ភវិស្សតីតិ? “សាធុ, ទេវ, អហំ ភគវតោ ចិត្តំ ជានិស្សាមី”តិ វិហារំ គតោ។

តេន ច សមយេន ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា ភគវា គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋោ ហោតិ, សោ មណ្ឌលមាឡេ សន្និបតិតានំ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេ នំ អាហំសុ – “រាជបុត្ត, កស្មា អាគតោសី”តិ? ភគវន្តំ ទស្សនាយ, ទស្សេថ មេ ភគវន្តន្តិ។ ន មយំ, រាជបុត្ត, ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ លភាមាតិ។ កោ បន, ភន្តេ, លភតីតិ? សុមនត្ថេរោ នាម រាជបុត្តាតិ។ សោ “កុហឹ, ភន្តេ, ថេរោ”តិ? ថេរស្ស និសិន្នដ្ឋានំ បុច្ឆិត្វា គន្ត្វា វន្ទិត្វា “ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ បស្សិតុំ, ទស្សេថ មេ ភគវន្ត”ន្តិ អាហ។ ថេរោ បស្សន្តស្សេវ រាជកុមារស្ស អាបោកសិណជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា មហាបថវឹ ឧទកំ អធិដ្ឋាយ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា សត្ថុ គន្ធកុដិយំយេវ បាតុរហោសិ។ អថ នំ ភគវា “សុមន កស្មា អាគតោសី”តិ អាហ។ រាជបុត្តោ, ភន្តេ, ភគវន្តំ ទស្សនាយ អាគតោតិ។ តេន ហិ ភិក្ខុ អាសនំ បញ្ញាបេហីតិ។ បុន ថេរោ បស្សន្តស្សេវ រាជកុមារស្ស ពុទ្ធាសនំ គហេត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ និមុជ្ជិត្វា ពហិបរិវេណេ បាតុភវិត្វា បរិវេណេ អាសនំ បញ្ញាបេសិ។ រាជកុមារោ ឥមានិ ទ្វេ អច្ឆរិយាការានិ ទិស្វា “មហន្តោ វតាយំ ភិក្ខូ”តិ ចិន្តេសិ។

ភគវាបិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ រាជបុត្តោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ អកាសិ។ “កទា អាគតោសិ រាជបុត្តា”តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, តុម្ហេសុ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេសុ, ភិក្ខូ បន ‘ន មយំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ ភគវន្តំ ទដ្ឋុំ លភាមា’តិ មំ ថេរស្ស សន្តិកំ បាហេសុំ។ ថេរោ បន ឯកវចនេនេវ ទស្សេតិ, ថេរោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សាសនេ វល្លភោ មញ្ញេ”តិ។ អាម រាជកុមារ, វល្លភោ ឯស ភិក្ខុ មយ្ហំ សាសនេតិ។ ភន្តេ, ពុទ្ធានំ សាសនេ កឹ កត្វា វល្លភា ហោន្តីតិ? ទានំ ទត្វា សីលំ សមាទិយិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា កុមារាតិ។ ភគវា អហំ ថេរោ វិយ ពុទ្ធសាសនេ វល្លភោ ហោតុកាមោ, ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ អធិវាសេថាតិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន ។ រាជកុមារោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សព្ពរត្តឹ មហាសក្ការំ សជ្ជេត្វា សត្ត ទិវសានិ ខន្ធាវារភត្តំ នាម អទាសិ។

សត្តមេ ទិវសេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា, ភន្តេ, មយា បិតុ សន្តិកា តេមាសំ អន្តោវស្សំ តុម្ហាកំ បដិជគ្គនវរោ លទ្ធោ, តេមាសំ មេ វស្សាវាសំ អធិវាសេថាតិ។ ភគវា “អត្ថិ នុ ខោ តត្ថ គតេន អត្ថោ”តិ ឱលោកេត្វា “អត្ថី”តិ ទិស្វា “សុញ្ញាគារេ ខោ, រាជកុមារ, តថាគតា អភិរមន្តី”តិ អាហ។ កុមារោ “អញ្ញាតំ ភគវា អញ្ញាតំ សុគតា”តិ វត្វា “អហំ, ភន្តេ, បុរិមតរំ គន្ត្វា វិហារំ ការេមិ, មយា បេសិតេ ភិក្ខុសតសហស្សេន សទ្ធឹ អាគច្ឆថា”តិ ភគវន្តំ បដិញ្ញំ គាហាបេត្វា បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា “ទិន្នា មេ, ទេវ, ភគវតា បដិញ្ញា, មយា បហិតេ ភគវន្តំ បេសេយ្យថា”តិ វត្វា បិតរំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា យោជនេ យោជនេ វិហារំ ការេន្តោ វីសយោជនសតំ អទ្ធានំ គតោ។ គន្ត្វា ច អត្តនោ នគរេ វិហារដ្ឋានំ វិចិនន្តោ សោភននាមស្ស កុដុម្ពិកស្ស ឧយ្យានំ ទិស្វា សតសហស្សេន កិណិត្វា សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា វិហារំ ការេសិ។ តត្ថ ភគវតោ គន្ធកុដឹ សេសភិក្ខូនញ្ច រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានត្ថាយ កុដិលេណមណ្ឌបេ ការេត្វា បាការបរិក្ខេបំ ទ្វារកោដ្ឋកញ្ច និដ្ឋាបេត្វា បិតុ សន្តិកំ បេសេសិ – “និដ្ឋិតំ មយ្ហំ កិច្ចំ, សត្ថារំ បហិណថា”តិ។

រាជា ភគវន្តំ ភោជេត្វា “ភគវា សុមនស្ស កិច្ចំ និដ្ឋិតំ, តុម្ហាកំ គមនំ បច្ចាសីសតី”តិ អាហ។ ភគវា ភិក្ខុសតសហស្សបរិវុតោ យោជនេ យោជនេ វិហារេសុ វសមានោ អគមាសិ។ កុមារោ “សត្ថា អាគច្ឆតី”តិ សុត្វា យោជនំ បច្ចុគ្គន្ត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជយមានោ វិហារំ បវេសេត្វា –

“សតសហស្សេន មេ កីតំ, សតសហស្សេន មាបិតំ;
សោភនំ នាម ឧយ្យានំ, បដិគ្គណ្ហ មហាមុនី”តិ។ –

វិហារំ និយ្យាទេសិ។ សោ វស្សូបនាយិកាទិវសេ ទានំ ទត្វា អត្តនោ បុត្តទារេ ច អមច្ចេ ច បក្កោសាបេត្វា អាហ – “សត្ថា អម្ហាកំ សន្តិកំ ទូរតោវ អាគតោ, ពុទ្ធា ច នាម ធម្មគរុកា ន អាមិសចក្ខុកា ។ តស្មា អហំ ឥមំ តេមាសំ ទ្វេ សាដកេ និវាសេត្វា ទស សីលានិ សមាទិយិត្វា ឥធេវ វសិស្សាមិ, តុម្ហេ ខីណាសវសតសហស្សស្ស ឥមិនាវ នីហារេន តេមាសំ ទានំ ទទេយ្យាថា”តិ។

សោ សុមនត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានសភាគេយេវ ឋានេ វសន្តោ យំ ថេរោ ភគវតោ វត្តំ ករោតិ, តំ សព្ពំ ទិស្វា
“ឥមស្មឹ ឋានេ ឯកន្តវល្លភោ ឯស ថេរោ, ឯតស្សេវ មេ ឋានន្តរំ បត្ថេតុំ វដ្តតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបកដ្ឋាយ
បវារណាយ គាមំ បវិសិត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ ភិក្ខុសតសហស្សស្ស បាទមូលេ តិចីវរំ ឋបេ
ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, យទេតំ មយា សត្តាហំ ខន្ធាវារទានតោ បដ្ឋាយ បុញ្ញំ កតំ, តំ នេវ សក្កសម្បត្តឹ, ន
មារព្រហ្មសម្បត្តឹ បត្ថយន្តេន, ពុទ្ធស្ស បន ឧបដ្ឋាកភាវំ បត្ថេន្តេន កតំ។ តស្មា អហម្បិ ភគវា អនាគតេ
សុមនត្ថេរោ វិយ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស ឧបដ្ឋាកោ ហោមី”តិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន បតិដ្ឋហិត្វា វន្ទិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយំ
ទិស្វា ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។ កុមារោ តំ សុត្វា “ពុទ្ធា ច នាម អទ្វេជ្ឈកថា ហោន្តី”តិ ទុតិយទិវសេ គោតមពុទ្ធស្ស
បត្តចីវរំ គហេត្វា បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ គច្ឆន្តោ វិយ អហោសិ។

សោ តស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វស្សសតសហស្សំ ទានំ ទត្វា សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ បិណ្ឌាយ ចរតោ ថេរស្ស
បត្តគ្គហណត្ថំ ឧត្តរិសាដកំ ទត្វា បូជំ អកាសិ។ បុន សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ ពារាណសិរាជា ហុត្វា ឧបរិ
បាសាទវរគតោ គន្ធមាទនតោ អាកាសេន អាគច្ឆន្តេ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា និមន្តាបេត្វា ភោជេត្វា
អត្តនោ មង្គលឧយ្យានេ តេសំ អដ្ឋ បណ្ណសាលាយោ ការេត្វា តេសំ និសីទនត្ថាយ អត្តនោ និវេសនេ អដ្ឋ
សព្ពរតនមយានិ បីឋានិ ចេវ មណិអាធារកេ ច បដិយាទេត្វា ទស វស្សសហស្សានិ ឧបដ្ឋានំ អកាសិ។ ឯតានិ
បាកដដ្ឋានានិ។

កប្បសតសហស្សំ បន ទានំ ទទមានោវ អម្ហាកំ ពោធិសត្តេន សទ្ធឹ តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ
អមិតោទនសក្កស្ស គេហេ និព្ពត្តិ។ អថស្ស សព្ពេ ញាតកេ អានន្ទិតេ បមុទិតេ ករោន្តោ ជាតោតិ
អានន្ទោត្វេវ នាមំ អកំសុ។ សោ អនុបុព្ពេន កតាភិនិក្ខមនេ សម្មាសម្ពោធឹ បត្វា បឋមគមនេន កបិលវត្ថុំ
អាគន្ត្វា តតោ និក្ខន្តេ ភគវតិ ភគវតោ បរិវារត្ថំ រាជកុមារេសុ បព្ពជន្តេសុ ភទ្ទិយាទីហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា
ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អាយស្មតោ បុណ្ណស្ស មន្តាណិបុត្តស្ស សន្តិកេ ធម្មកថំ សុត្វា សោតា
បត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភគវតោ បឋមពោធិយំ វីសតិ វស្សានិ អនិពទ្ធា ឧបដ្ឋាកា អហេសុំ។ ឯកទា
នាគសមាលោ បត្តចីវរំ គហេត្វា វិចរិ ឯកទា នាគិតោ, ឯកទា ឧបវានោ, ឯកទា សុនក្ខត្តោ, ឯកទា ចុន្ទោ
សមណុទ្ទេសោ , ឯកទា សាគតោ, ឯកទា រាធោ, ឯកទា មេឃិយោ។ តត្ថ ឯកទា ភគវា នាគសមាលត្ថេរេន
សទ្ធឹ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ ទ្វេធាបថំ បត្តោ។ ថេរោ មគ្គា ឱក្កម្ម “ភគវា អហំ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមី”តិ
អាហ។ អថ នំ ភគវា “ឯហិ ភិក្ខុ, ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមា”តិ អាហ។ សោ “ហន្ទ ភគវា តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ គណ្ហថ,
អហំ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមី”តិ វត្វា បត្តចីវរំ ភូមិយំ ឋបេតុំ អារទ្ធោ។ អថ នំ ភគវា “អាហរ ភិក្ខូ”តិ វត្វា បត្ត
ចីវរំ គហេត្វា គតោ។ តស្សបិ ភិក្ខុនោ ឥតរេន មគ្គេន គច្ឆតោ ចោរា បត្តចីវរញ្ចេវ ហរឹសុ, សីសញ្ច ភិន្ទឹសុ។ សោ
“ភគវា ឥទានិ មេ បដិសរណំ, ន អញ្ញោ”តិ ចិន្តេត្វា លោហិតេន គលន្តេន ភគវតោ សន្តិកំ អាគមិ។ “កិមិទំ
ភិក្ខូ”តិ ច វុត្តេ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ អថ នំ ភគវា “មា ចិន្តយិ ភិក្ខុ, ឯតស្ស ការណាយេវ តំ និវារយិម្ហា”តិ វ
ត្វា សមស្សាសេសិ។

ឯកទា បន ភគវា មេឃិយត្ថេរេន សទ្ធឹ បាចីនវំសេ មិគទាយេ ជន្តុគាមំ អគមាសិ។ តត្រាបិ មេឃិយោ
ជន្តុគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា នទីតីរេ បាសាទិកំ អម្ពវនំ ទិស្វា “ភគវា តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ គណ្ហថ, អហំ តស្មឹ អម្ពវនេ
សមណធម្មំ ករោមី”តិ វត្វា ភគវតា តិក្ខត្តុំ និវារិយមានោបិ គន្ត្វា អកុសលវិតក្កេហិ អន្វាសត្តោ បច្ចាគន្ត្វា តំ
បវត្តឹ អារោចេសិ។ តម្បិ ភគវា “ឥមមេវ តេ ការណំ សល្លក្ខេត្វា និវារយិម្ហា”តិ វត្វា អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ អគ
មាសិ។ តត្ថ គន្ធកុដិបរិវេណេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវេ, ឥ
ទានិម្ហិ មហល្លកោ, ‘ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមា’តិ វុត្តេ អញ្ញេន គច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ មយ្ហំ បត្តចីវរំ ភូមិយំ
និក្ខិបន្តិ, មយ្ហំ និពទ្ធុបដ្ឋាកំ ឯកំ ភិក្ខុំ ជានាថា”តិ ។ ភិក្ខូនំ ធម្មសំវេគោ ឧទបាទិ។ អថាយស្មា សារិបុត្តោ
ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហេយេវ បត្ថយមានោ សតសហស្សកប្បាធិកំ អសង្ខេយ្យំ
បារមិយោ បូរយឹ, ននុ មាទិសោ មហាបញ្ញោ ឧបដ្ឋាកោ នាម វដ្តតិ, អហំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ អាហ។ តំ ភគវា
“អលំ, សារិបុត្ត, យស្សំ ទិសាយំ ត្វំ វិហរសិ, អសុញ្ញា វេ សា ទិសា, តវ ហិ ឱវាទោ ពុទ្ធានំ ឱវាទសទិសោ, តេន មេ
តយា ឧបដ្ឋាកកិច្ចំ អត្ថី”តិ បដិក្ខិបិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន មហាមោគ្គល្លានំ អាទឹ កត្វា អសីតិ មហាសាវកា
ឧដ្ឋហឹសុ។ តេ សព្ពេ ភគវា បដិក្ខិបិ។

អានន្ទត្ថេរោ បន តុណ្ហីយេវ និសីទិ។ អថ នំ ភិក្ខូ អាហំសុ – “អាវុសោ អានន្ទ, ភិក្ខុសង្ឃោ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ
យាចតិ, ត្វម្បិ យាចាហី”តិ។ យាចិត្វា លទ្ធដ្ឋានំ នាម, អាវុសោ, កីទិសំ ហោតិ, កឹ មំ សត្ថា ន បស្សតិ? សចេ
សត្ថា រោចិស្សតិ, “អានន្ទោ មំ ឧបដ្ឋហតូ”តិ វក្ខតីតិ។ អថ ភគវា “ន, ភិក្ខវេ, អានន្ទោ អញ្ញេហិ

ឧស្សាហេតព្ពោ, សយមេវ ជានិត្វា មំ ឧបដ្ឋហិស្សតី”តិ អាហ។ តតោ ភិក្ខូ “ឧដ្ឋេហិ, អាវុសោ អានន្ទ, ឧដ្ឋេហិ, អាវុសោ អានន្ទ, ទសពលំ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ យាចាហី”តិ អាហំសុ។ ថេរោ ឧដ្ឋហិត្វា ចត្តារោ បដិក្ខេបា ចតស្សោ ច អាយាចនាតិ អដ្ឋ វរេ យាចិ។

ចត្តារោ បដិក្ខេបា នាម – “សចេ មេ, ភន្តេ, ភគវា អត្តនា លទ្ធំ បណីតំ ចីវរំ ន ទស្សតិ, បិណ្ឌបាតំ ន ទស្សតិ, ឯកគន្ធកុដិយំ វសិតុំ ន ទស្សតិ, និមន្តនំ គហេត្វា ន គមិស្សតិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ វត្វា “កំ បនេត្ថ, អានន្ទ, អាទីនវំ អទ្ទសា”តិ វុត្តេ អាហ – “សចាហំ, ភន្តេ, ឥមានិ វត្ថូនិ លភិស្សាមិ, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ ‘អានន្ទោ ទសពលេន លទ្ធំ បណីតំ ចីវរំ បរិភុញ្ជតិ, បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ, ឯកគន្ធកុដិយំ វសតិ , ឯកតោ និមន្តនំ គច្ឆតិ។ ឯតំ លាភំ លភន្តោ តថាគតំ ឧបដ្ឋាតិ, កោ ឯវំ ឧបដ្ឋហតោ ភារោ’”តិ? ឥមេ ចត្តារោ បដិក្ខេបេ យាចិ។

ចតស្សោ អាយាចនា នាម – “សចេ, ភន្តេ, ភគវា មយា គហិតនិមន្តនំ គមិស្សតិ, សចាហំ តិរោរដ្ឋា តិរោជនបទា ភគវន្តំ ទដ្ឋុំ អាគតំ បរិសំ អាគតក្ខណេយេវ ភគវន្តំ ទស្សេតុំ លច្ឆាមិ, យទា មេ កង្ខា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មិំយេវ ខណេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិតុំ លច្ឆាមិ, តថា យំ ភគវា មយ្ហំ បរម្មុខេ ធម្មំ ទេសេតិ, តំ អាគន្ត្វា មយ្ហំ កថេស្សតិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ វត្វា “កំ បនេត្ថ, អានន្ទ, អានិសំសំ បស្សសី”តិ វុត្តេ អាហ – “ឥធ, ភន្តេ, សទ្ធា កុលបុត្តា ភគវតោ ឱកាសំ អលភន្តា មំ ឯវំ វទន្តិ ‘ស្វេ, ភន្តេ អានន្ទ, ភគវតា សទ្ធិំ អម្ហាកំ ឃរេ ភិក្ខំ គណ្ហេយ្យាថា’តិ។ សចេ ភគវា តត្ថ ន គមិស្សតិ, ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេយេវ បរិសំ ទស្សេតុំ, កង្ខញ្ច វិនោទេតុំ ឱកាសំ ន លច្ឆាមិ, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ ‘កិំ អានន្ទោ ទសពលំ ឧបដ្ឋាតិ ។ ឯត្តកម្បិស្ស ភគវា អនុគ្គហំ ន ករោតី’តិ។ ភគវតោ ច បរម្មុខា មំ បុច្ឆិស្សន្តិ ‘អយំ, អាវុសោ អានន្ទ, គាថា, ឥទំ សុត្តំ, ឥទំ ជាតកំ កត្ថ ទេសិត’ន្តិ។ សចាហំ តំ ន សម្បាទយិស្សាមិ, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ – ‘ឯត្តកម្បិ, អាវុសោ, ន ជានាសិ, កស្មា ត្វំ ឆាយា វិយ ភគវន្តំ អវិជហន្តោ ទីឃរត្តំ វិចរសី’តិ។ តេនាហំ បរម្មុខា ទេសិតស្សបិ ធម្មស្ស បុន កថនំ ឥច្ឆាមី”តិ។ ឥមា ចតស្សោ អាយាចនា យាចិ។ ភគវាបិស្ស អទាសិ។

ឯវំ ឥមេ អដ្ឋ វរេ គហេត្វា និពទ្ធុបដ្ឋាកោ អហោសិ។ តស្សេវ ឋានន្តរស្ស អត្ថាយ កប្បសតសហស្សំ បូរិតានំ បារមីនំ ផលំ បាបុណិ។ សោ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសពលស្ស ទុវិធេន ឧទកេន តិវិធេន ទន្តកដ្ឋេន ហត្ថបាទបរិកម្មេន បិដ្ឋិបរិកម្មេន គន្ធកុដិបរិវេណំ សម្មជ្ជនេនាតិ ឯវមាទីហិ កិច្ចេហិ ឧបដ្ឋហន្តោ “ឥមាយ នាម វេលាយ សត្ថុ ឥមំ នាម លទ្ធុំ វដ្ដតិ, ឥទំ នាម កាតុំ វដ្ដតី”តិ ទិវសភាគំ សន្តិកាវចរោ ហុត្វា រត្តិភាគសមនន្តរេ ទណ្ឌទីបិកំ គហេត្វា ឯករត្តិំ គន្ធកុដិបរិវេណំ នវ វារេ អនុបរិយាយតិ។ ឯវញ្ហិស្ស អហោសិ – “សចេ មេ ថិនមិទ្ធំ ឱក្កមេយ្យ, ទសពលេ បក្កោសន្តេ បដិវចនំ ទាតុំ ន សក្កុណេយ្យ”ន្តិ។ តស្មា សព្ពរត្តិំ ទណ្ឌទីបិកំ ហត្ថេន ន មុញ្ចតិ។ ឥទមេត្តកំ វត្ថុ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនេកបរិយាយេន ធម្មភណ្ឌាគារិកអានន្ទត្ថេរស្ស វណ្ណំ កថេត្វា ថេរំ ឥមស្មិំ សាសនេ ពហុស្សុតានំ សតិមន្តានំ គតិមន្តានំ ធិតិមន្តានំ ឧបដ្ឋាកានញ្ច ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧរុវេលកស្សបត្ថេរវត្ថុ

២២៤. ទុតិយេ **មហាបរិសាន**ន្តិ មហាបរិវារានំ ឧរុវេលកស្សបោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អញ្ញេសញ្ហិ ថេរានំ កញ្ចិ កាលំ បរិវារោ មហា ហោតិ កញ្ចិ កាលំ អប្បោ, ឥមស្ស បន ថេរស្ស ទ្វីហិ ភាតិកេហិ សទ្ធិំ ឯកំ សមណសហស្សំ និពទ្ធបរិវារោវ អហោសិ។ តេសុ ឯកេកស្មិំ ឯកេកំ បព្ពាជេន្តេ ទ្វេ សមណសហស្សានិ ហោន្តិ, ទ្វេ ទ្វេ បព្ពាជេន្តេ តីណិ សហស្សានិ ហោន្តិ។ តស្មា សោ មហាបរិវារានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ **កស្សបោ**តិ បនស្ស គោត្តំ។ ឧរុវេលាយំ បព្ពជិតត្តា **ឧរុវេលកស្សបោ**តិ បញ្ញាយិត្ថ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា វយប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ មហាបរិសានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ សត្ថាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា តិចីវរេន អច្ឆាទេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា មហាបរិសានំ អគ្គភាវត្ថំ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយំ ទិស្វា អនាគតេ គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ មហាបរិសានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោបិ កុលបុត្តោ យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥតោ ទ្វេនវុតិកប្បមត្ថកេ ផុស្សពុទ្ធស្ស វេមាតិកកនិដ្ឋភាតា ហុត្វា និព្ពត្តោ, បិតា មហិន្ទរាជា នាម។ អបរេ បនស្ស ទ្វេ កនិដ្ឋភាតរោ អហេសុំ។ ឯវំ តេ តយោ ភាតរោ វិសុំ វិសុំ ឋានន្តរំ លភឹសុ។ តេ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ កុបិតំ បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា

បិតុ សន្តិកា វរំ លភិត្វា “តេមាសំ ទសពលំ បដិជគ្គិស្សាមា”តិ វរំ គណ្ហឹសុ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “អម្ហេហិ ទសពលំ បដិជគ្គន្តេហិ អនុច្ឆវិកំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ឯកំ អមច្ចំ ឧយ្យានកដ្ឋានេ ឋបេត្វា ឯកំ អាយវយជាននកំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បរិវេសកដ្ឋានេ ឋបេត្វា អត្តនា ទស សីលានិ សមាទាយ តេមាសំ សិក្ខាបទានិ រក្ខឹសុ។ តេ តយោ អមច្ចា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ពិម្ពិសារវិសាខរដ្ឋបាលា ជាតា។

តេ បន រាជកុមារា វុត្ថវស្សេ ទសពលេ សហត្ថា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បច្ចយបូជាយ បូជេត្វា យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា អម្ហាកំ ទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ ព្រាហមណកុលេ និព្ពត្តិត្វា អត្តនោ គោត្តវសេន តយោបិ ជនា កស្សបា ឯវ នាម ជាតា។ តេ វយប្បត្តា តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ តេសំ ជេដ្ឋភាតិកស្ស បញ្ចមាណវកសតានិ បរិវារោ អហោសិ, មជ្ឈិមស្ស តីណិ, កនិដ្ឋស្ស ទ្វេ។ តេ អត្តនោ គន្ថេ សារំ ឱលោកេន្តា ទិដ្ឋធម្មិកមេវ បស្សឹសុ, ន សម្បរាយិកំ។ អថ នេសំ ជេដ្ឋភាតា អត្តនោ បរិវារេន សទ្ធឹ ឧរុវេលំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឧរុវេលកស្សបោ នាម ជាតោ, មហាគង្គានទីវង្កេ បព្ពជិតោ នទីកស្សបោ នាម ជាតោ, គយាសីសេ បព្ពជិតោ គយាកស្សបោ នាម ជាតោ។

ឯវំ តេសុ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តត្ថ វសន្តេសុ ពហូនំ ទិវសានំ អច្ចយេន អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ អនុក្កមេន ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា បញ្ចវគ្គិយេ ថេរេ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា យសទារកប្បមុខេ បញ្ចបញ្ញាស សហាយកេបិ វិនេត្វា សដ្ឋិ អរហន្តេ “ចរថ, ភិក្ខវេ , ចារិក”ន្តិ ពហុជនហិតាយ ចារិកំ បេសេត្វា ភទ្ទវគ្គិយេ វិនេត្វា ឧរុវេលកស្សបស្ស ហេតុំ ទិស្វា “មយិ គតេ តយោ ភាតិកា សបរិវារា អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តី”តិ ញត្វា ឯកកោ អទុតិយោ ឧរុវេលកស្សបស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា វសនត្ថាយ អគ្យាគារំ យាចិត្វា តត្ថ កតំ នាគទមនំ អាទឹ កត្វា អឌ្ឍុឌ្ឍសហស្សេហិ បាដិហារិយេហិ ឧរុវេលកស្សបំ សបរិវារំ វិនេត្វា បព្ពាជេសិ។ តស្ស បព្ពជិតភាវំ ញត្វា ឥតរេបិ ទ្វេ ភាតរោ សបរិវារា អាគន្ត្វា បព្ពជឹសុ, សព្ពេបិ ឯហិភិក្ខូ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា អហេសុំ។

សត្ថា តំ សមណសហស្សំ អាទាយ គយាសីសំ គន្ត្វា បិដ្ឋិបាសាណេ និសិន្នោ “កថំរូបា នុ ខោ ឯតេសំ ធម្មទេសនា សប្បាយា”តិ ឱលោកេន្តោ “ឥមេ អគ្គឹ បរិចរន្តា វិចរឹសុ, ឥមេសំ តយោ ភវេ អាទិត្តាគារសទិសេ កត្វា ទស្សេតុំ វដ្ដតី”តិ អាទិត្តបរិយាយសុត្តំ (មហាវ. ៥៤) ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេវ អរហត្តំ បត្តា។ សត្ថា តេហិ បរិវុតោ បុព្ពេ ពិម្ពិសាររញ្ញោ ទិន្នបដិញ្ញត្តា រាជគហនគរេ លដ្ឋិវនុយ្យានំ អគមាសិ។ រាជា ទសពលស្ស អាគតភាវំ សុត្វា ទ្វាទសនហុតេហិ ព្រាហ្មណគហបតិកេហិ សទ្ធឹ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា សព្ពាវន្តំ បរិសំ ឱលោកេត្វា មហាជនំ ឧរុវេលកស្សបស្ស និបច្ចការំ ករោន្តំ ទិស្វា “ឥមេ មយ្ហំ វា កស្សបស្ស វា មហន្តភាវំ ន ជានន្តិ, សវិតក្កា ច នាម ទេសនំ សម្បដិច្ឆិតុំ ន សក្កោន្តី”តិ ចិន្តេត្វា, “កស្សប, តុយ្ហំ ឧបដ្ឋាកានំ វិតក្កំ ឆិន្ទា”តិ ថេរស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ ថេរោ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា សត្ថារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា តាលប្បមាណំ អាកាសំ ឧប្បតិត្វា ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ ទស្សេត្វា “សត្ថា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មិ, សត្ថា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ វត្វា ឱរុយ្ហ ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិ។ ឯតេនុបាយេន សត្តមេ វារេ សត្តតាលប្បមាណំ អាកាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បុន អាគន្ត្វា ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

តស្មឹ កាលេ មហាជនោ “អយំ លោកេ មហាសមណោ”តិ សត្ថរិ និព្ពិតក្កោ ជាតោ, អថស្ស សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ រាជា ឯកាទសនហុតេហិ ព្រាហ្មណគហបតិកេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ, ឯកនហុតំ ឧបាសកត្តំ បដិវេទេសិ។ តេបិ ឧរុវេលកស្សបស្ស បរិវារា សហស្សមត្តា ភិក្ខូ អត្តនោ អាសេវនវសេន ចិន្តេសុំ – “អម្ហាកំ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ, ពហិ គន្ត្វា កឹ ករិស្សាមា”តិ ឧរុវេលកស្សបត្ថេរំយេវ បរិវារេត្វា វិចរឹសុ។ តេសុ ឯកេកស្មឹ ឯកេកំ និស្សិតកំ គណ្ហន្តេ ទ្វេ សហស្សានិ ហោន្តិ, ទ្វេ ទ្វេ គណ្ហន្តេ តីណិ សហស្សានិ ហោន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ យត្តកា តេសំ និស្សិតកា, តត្តកេ កថេតុំ វដ្ដតីតិ។ ឥទមេត្ថ វត្ថុ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ថេរំ មហាបរិសានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កាឡុទាយិត្ថេរវត្ថុ

២២៥. តតិយេ **កុលប្បសាទកាន**ន្តិ កុលំ បសាទេន្តានំ។ អយំ ហិ ថេរោ អទិដ្ឋពុទ្ធទស្សនំយេវ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស និវេសនំ បសាទេសិ, តស្មា កុលប្បសាទកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ កុលប្បសាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ពោធិសត្តស្ស មាតុកុច្ឆិយំ

បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ កបិលវត្ថុស្មឹយេវ អមច្ចគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ ជាតទិវសេ ពោធិសត្តេន សទ្ធឹយេវ ជាតោតិ តំទិវសំយេវ តំ ទុកូលចុម្ពដកេ និបជ្ជាបេត្វា ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋានត្ថាយ នយឹសុ។ ពោធិសត្តេន ហិ សទ្ធឹ ពោធិរុក្ខោ រាហុលមាតា ចតស្សោ និធិកុម្ភិយោ អារោហនិយហត្ថី កណ្ឋកោ ឆន្នោ កាឡុទាយីតិ ឥមេ សត្ត ឯកទិវសេ ជាតត្តា សហជាតា នាម អហេសុំ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ សកលនគរស្ស ឧទគ្គចិត្តទិវសេ ជាតោតិ ឧទាយីត្វេវ នាមំ អកំសុ។ ថោកំ កាឡធាតុកត្តា បន **កាឡុទាយី** នាម ជាតោ។ សោ ពោធិសត្តេន សទ្ធឹ កុមារកីឡំ កីឡន្តោ វុទ្ធឹ អគមាសិ។

អបរភាគេ ពោធិសត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនុក្កមេន សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ តស្មឹ សមយេ សុទ្ធោទនមហារាជា "សិទ្ធត្ថកុមារោ អភិសម្ពោធឹ បត្វា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរតី"តិ សុត្វា បុរិសសហស្សបរិវារំ ឯកំ អមច្ចំ "បុត្តំ មេ ឥធ អានេហី"តិ បេសេសិ។ សោ សដ្ឋិយោជនមគ្គំ គន្ត្វា ទសពលស្ស ចតុបរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មទេសនាវេលាយ វិហារំ បាវិសិ។ សោ "តិដ្ឋតុ តាវ រញ្ញោ បហិតសាសន"ន្តិ បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា យថាឋិតោវ សទ្ធឹ បុរិសសហស្សេហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នេសំ សត្ថា "ឯថ ភិក្ខវោ"តិ ហត្ថំ បសារេសិ, សព្ពេ តំខណំយេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។ អរហត្តំ បត្តកាលតោ បដ្ឋាយ បន អរិយា នាម មជ្ឈត្តាវ ហោន្តីតិ រញ្ញា បហិតសាសនំ ទសពលស្ស ន កថេសិ។ រាជា "នេវ គតោ អាគច្ឆតិ, ន សាសនំ សុយ្យតី"តិ "ឯហិ, តាត, ត្វំ គច្ឆា"តិ តេនេវ និយាមេន អញ្ញំ អមច្ចំ បេសេសិ។ សោបិ គន្ត្វា បុរិមនយេនេវ សទ្ធឹ បរិសាយ អរហត្តំ បត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ ឯវំ នវហិ អមច្ចេហិ សទ្ធឹ នវ បុរិសសហស្សានិ បេសេសិ។ សព្ពេ អត្តនោ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា តុណ្ហី អហេសុំ។

អថ រាជា ចិន្តេសិ – "ឯត្តកា ជនា មយិ សិនេហាភាវេន ទសពលស្ស ឥធាគមនត្ថាយ ន កិញ្ចិ កថយឹសុ, អញ្ញេ គន្ត្វាបិ ទសពលំ អានេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ មយ្ហំ ខោ បន បុត្តោ ឧទាយី ទសពលេន សទ្ធឹ ឯកវយោ សហបំសុកីឡិកោ, មយិ ចស្ស សិនេហោ អត្ថី"តិ កាឡុទាយឹ បក្កោសាបេត្វា, "តាត, បុរិសសហស្សបរិវារោ គន្ត្វា ទសពលំ អានេហី"តិ អាហ។ បឋមំ គតបុរិសា វិយ បព្ពជិតុំ លភន្តោ អានេស្សាមិ, ទេវាតិ។ យំកិញ្ចិ កត្វា មម បុត្តំ ទស្សេហីតិ។ "សាធុ, ទេវា"តិ រញ្ញោ សាសនំ អាទាយ រាជគហំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនាវេលាយ បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុត្វា សបរិវារោ អរហត្តផលំ បត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេ បតិដ្ឋាសិ។ តតោ ចិន្តេសិ – "ន តាវ ទសពលស្ស កុលនគរំ គន្តុំ ឯស កាលោ, វសន្តសមយេ សុបុប្ផិតេសុ វនសណ្ឌេសុ ហរិតតិណសញ្ឆន្នាយ បថវិយា ឯស កាលោ ភវិស្សតី"តិ កាលំ បដិមានេន្តោ តស្ស កាលស្ស អាគតភាវំ ញត្វា –

> "នាតិសីតំ នាតិឧណ្ហំ, នាតិទុព្ភិក្ខឆាតកំ;
> សទ្ទលា ហរិតា ភូមិ, ឯស កាលោ មហាមុនី"តិ។ –

សដ្ឋិមត្តាហិ គាថាហិ ទសពលស្ស កុលនគរំ គមនត្ថាយ គមនវណ្ណំ វណ្ណេសិ។ សត្ថា "ឧទាយី គមនវណ្ណំ កថេតិ, កបិលវត្ថុនគរំ គន្តុំ ឯស កាលោ"តិ វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ អតុរិតគមនេន ចារិកំ និក្ខមិ។

ឧទាយិត្ថេរោ សត្ថុ និក្ខន្តភាវំ ញត្វា "បិតុ មហារាជស្ស សញ្ញំ ទាតុំ វដ្ដតី"តិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា រញ្ញោ និវេសនេ បាតុរហោសិ។ សុទ្ធោទនមហារាជា ថេរំ ទិស្វា តុដ្ឋចិត្តោ មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ បដិយាទិតស្ស នានគ្គរសភោជនស្ស បត្តំ បូរេត្វា អទាសិ។ ថេរោ ឧដ្ឋាយ គមនាការំ ទស្សេសិ។ និសីទិត្វាវ ភុញ្ជ, តាតាតិ។ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ភុញ្ជិស្សាមិ, មហារាជាតិ។ កហំ បន, តាត, សត្ថាតិ? វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ តុម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ ចារិកំ និក្ខន្តោ, មហារាជាតិ។ តុម្ហេ ឥមំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា យាវ មម បុត្តោ ឥមំ នគរំ សម្បាបុណាតិ, តាវស្ស ឥតោវ បិណ្ឌបាតំ ហរថាតិ។ ថេរោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា ទសពលស្ស អាហរិតព្ពំ ភត្តំ គហេត្វា ធម្មកថំ កថេត្វា ទសពលស្ស អទស្សនេនេវ សកលរាជនិវេសនំ សទ្ធាបដិលាភំ លភាបេត្វា សព្ពេសំ បស្សន្តានញ្ញេវ បត្តំ អាកាសេ វិស្សជ្ជេត្វា សយម្បិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បិណ្ឌបាតំ អាទាយ សត្ថុ ហត្ថេ ឋបេសិ, សត្ថា តំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ។ ថេរោ សដ្ឋិយោជនមគ្គំ យោជនបរមំ គច្ឆន្តស្ស សត្ថុនោ ទិវសេ ទិវសេ រាជគេហតោ ភត្តំ អាហរិត្វា អទាសិ។ ឯវំ វត្ថុ វេទិតព្ពំ។ អថ អបរភាគេ សត្ថា "មយ្ហំ បិតុ មហារាជស្ស សកលនិវេសនំ បសាទេសី"តិ ថេរំ កុលប្បសាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ពាកុលត្ថេរវត្ថុ

២២៦. ចតុត្ថេ **អប្បាពាធាន**ន្តិ និរាពាធានំ។ **ពាកុលោ**តិ ទ្វីសុ កុលេសុ វឌ្ឍិតត្តា ឯវំលទ្ធនាមោ ថេរោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយំ កិរ អតីតេ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកេ អសង្ខេយ្យមត្ថកេ អនោមទស្សិទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ ព្រាហ្មណកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា វយំ អាគម្ម ឧគ្គហិតវេទោ វេទត្តយេ សារំ អបស្សន្តោ “សម្បរាយិកត្ថំ គវេសិស្សាមី”តិ បព្វតបាទេ ឥសិបព្វជ្ជំ បព្វជិត្វា បញ្ចាភិញ្ញា-អដ្ឋសមាបត្តិលាភី ហុត្វា ឈានកីឡិតាយ វីតិនាមេសិ។ តស្មឹ សមយេ អនោមទស្សី ពោធិសត្តោ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា អរិយគណបរិវុតោ ចារិកំ ចរតិ។ តាបសោ “តីណិ រតនានិ ឧប្បន្នានី”តិ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា ទេសនាបរិយោសានេ សរណេសុ បតិដ្ឋិតោ, អត្តនោ ឋានំ បន វិជហិតុំ នាសក្ខិ។ សោ កាលេន កាលំ សត្ថុ ទស្សនាយ ចេវ គច្ឆតិ, ធម្មញ្ច សុណាតិ។

អថេកស្មឹ សមយេ តថាគតស្ស ឧទរវាតោ ឧប្បជ្ជិ។ តាបសោ សត្ថុ ទស្សនត្ថាយ អាគតោ “សត្ថា គិលានោ”តិ សុត្វា “កោ, ភន្តេ, អាពាធោ”តិ។ “ឧទរវាតោ”តិ វុត្តេ “អយំ កាលោ មយ្ហំ បុញ្ញំ កាតុ”ន្តិ បព្វតបាទំ គន្ត្វា នានាវិធានិ ភេសជ្ជានិ សមោធានេត្វា “ឥទំ ភេសជ្ជំ សត្ថុ ឧបនេថា”តិ ឧបដ្ឋាកត្ថេរស្ស អទាសិ។ សហ ភេសជ្ជស្ស ឧបយោគេន ឧទរវាតោ បដិប្បស្សម្ភិ។ សោ សត្ថុ ផាសុកកាលេ គន្ត្វា ឯវមាហ – “ភន្តេ, យទិទំ មម ភេសជ្ជេន តថាគតស្ស ផាសុកំ ជាតំ, តស្ស មេ និស្សន្ទេន និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ គទ្ទូហនមត្តម្បិ សរីរេ ព្យាធិ នាម មា ហោតូ”តិ។ ឥទមស្ស តស្មឹ អត្តភាវេ កល្យាណកម្មំ។

សោ តតោ ចុតោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ អសង្ខេយ្យំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ អប្បាពាធានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវតាយុកំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ វិបស្សិទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ ពន្ធុមតីនគរេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ បុរិមនយេនេវ ឥសិបព្វជ្ជំ បព្វជិត្វា ឈានលាភី ហុត្វា បព្វតបាទេ វសតិ។

វិបស្សីពោធិសត្តោបិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ ពន្ធុមតីនគរំ ឧបនិស្សាយ បិតុ មហារាជស្ស សង្គហំ ករោន្តោ ខេមេ មិគទាយេ វិហរតិ។ អថាយំ តាបសោ ទសពលស្ស លោកេ និព្ពត្តភាវំ ញត្វា អាគន្ត្វា សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាសិ, អត្តនោ បព្ពជ្ជំ ជហិតុំ នាសក្ខិ, កាលេន កាលំ បន សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ។

អថេកស្មឹ សមយេ ឋបេត្វា សត្ថារញ្ចេវ ទ្វេ អគ្គសាវកេ ច ហិមវតិ បុប្ផិតានំ វិសរុក្ខានំ វាតសម្ផស្សេន សេសភិក្ខូនំ មត្ថករោគោ នាម ឧទបាទិ។ តាបសោ សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ អាគតោ ភិក្ខូ សសីសំ បារុបិត្វា និបន្នេ ទិស្វា – “កឹ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ ភិក្ខូនំ តិណបុប្ផករោគោ, អាវុសោតិ។ តាបសោ ចិន្តេសិ – “អយំ កាលោ មយ្ហំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កាយវេយ្យាវតិកកម្មំ កត្វា បុញ្ញំ និព្ពត្តេតុ”ន្តិ អត្តនោ អានុភាវេន នានាវិធានិ ភេសជ្ជានិ សំកឌ្ឍិត្វា យោជេត្វា អទាសិ។ សព្ពភិក្ខូនំ រោគោ តំខណំយេវ វូបសន្តោ។

សោ យាវតាយុកំ ឋត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកនវុតិកប្បេ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ឃរាវាសំ វសន្តោ “មយ្ហំ វសនគេហំ ទុព្ពលំ, បច្ចន្តំ គន្ត្វា ទព្ពសម្ភារំ អាហរិត្វា គេហំ ករិស្សាមី”តិ វឌ្ឍកីហិ សទ្ធឹ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ ជិណ្ណំ មហាវិហារំ ទិស្វា “តិដ្ឋតុ តាវ មយ្ហំ គេហកម្មំ, ន តំ មយា សទ្ធឹ គមិស្សតិ, យំកិញ្ចិ កត្វា បន សទ្ធឹ គមនកម្មមេវ បុរេតរំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ តេហេវ វឌ្ឍកីហិ ទព្ពសម្ភារំ គាហាបេត្វា តស្មឹ វិហារេ ឧបោសថាគារំ ការេសិ, ភោជនសាលំ អគ្គិសាលំ ទីឃចង្កមំ ជន្តាឃរំ កប្បិយកុដឹ វច្ចកុដឹ អារោគ្យសាលំ ការេសិ, យំកិញ្ចិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបភោគបរិភោគំ ភេសជ្ជំ នាម សព្ពំ បដិយាទេត្វា ឋបេសិ។

សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ កោសម្ពិយំ សេដ្ឋិគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណទិវសតោ បដ្ឋាយ តំ សេដ្ឋិកុលំ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តំ អហោសិ។ អថស្ស មាតា បុត្តំ វិជាយិត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ ទារកោ បុញ្ញវា កតាធិការោ, យត្តកំ កាលំ អរោគោ ទីឃាយុកោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, តត្តកំ អម្ហាកំ សម្បត្តិទាយកោ ភវិស្សតិ។ ជាតទិវសេយេវ មហាយមុនាយ ន្ហាតទារកា និរោគា ហោន្តី”តិ ន្ហាបនត្ថាយ នំ បេសេសិ។ “បញ្ចមេ ទិវសេ សីសំ ន្ហាបេត្វា នទីកីឡនត្ថាយ នំ បេសេសី”តិ មជ្ឈិមភាណកា។ តត្ថ ធាតិយា ទារកំ និមុជ្ជនុម្មុជ្ជនវសេន កីឡាបេន្តិយា ឯកោ មច្ឆោ ទារកំ ទិស្វា “ភក្ខោ មេ អយ”ន្តិ មញ្ញមានោ មុខំ វិវរិត្វា ឧបគតោ។ ធាតី ទារកំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាតា, មច្ឆោ តំ គិលិ។ បុញ្ញវា សត្តោ ទុក្ខំ ន បាបុណិ, សយនគព្ភំ បវិសិត្វា និបន្នោ វិយ អហោសិ។ មច្ឆោ ទារកស្ស តេជេន តត្តផាលំ គិលិត្វា ឌយ្ហមានោ វិយ វេគេន តឹសយោជនំ គន្ត្វា ពារាណសិនគរវាសិនោ មច្ឆពន្ធស្ស ជាលំ បាវិសិ។ មហាមច្ឆា នាម ជាលេន ពទ្ធា មារិយមានាវ មរន្តិ, អយំ បន ទារកស្ស តេជេន ជាលតោ នីហដមត្តោវ មតោ។ មច្ឆ

ពន្ធា ច មហាមច្ឆំ លភិត្វា ផាលេត្វា វិក្កិណន្តិ, តំ បន ទារកស្ស អានុភាវេន អផាលេត្វា សកលមេវ កាជេន ហរិត្វា “សហស្សេន ទេមា”តិ វទន្តា នគរេ វិចរិំសុ, កោចិ ន គណ្ហាតិ។

តស្មិំ បន នគរេ អបុត្តកំ អសីតិកោដិវិភវំ សេដ្ឋិកុលំ អត្ថិ។ តស្ស ទ្វារមូលំ បត្វា “កិំ គហេត្វា ទេថា”តិ វុត្តា “កហាបណ”ន្តិ អាហំសុ។ តេហិ កហាបណំ ទត្វា គហិតោ។ សេដ្ឋិភរិយាបិ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ មច្ឆេ ន កេឡាយតិ, តំទិវសំ បន មច្ឆំ ផលកេ ឋបេត្វា សយមេវ ផាលេសិ។ មច្ឆញ្ច នាម កុច្ឆិតោ ផាលេន្តិ, សា បន បិដ្ឋិតោ ផាលេន្តី មច្ឆកុច្ឆិយំ សុវណ្ណវណ្ណំ ទារកំ ទិស្វា “មច្ឆកុច្ឆិយំ មេ បុត្តោ លទ្ធោ”តិ នាទំ នទិត្វា ទារកំ អាទាយ សាមិកស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សេដ្ឋិ តាវទេវ ភេរិំ ចរាបេត្វា ទារកមាទាយ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “មច្ឆកុច្ឆិយំ មេ, ទេវ, ទារកោ លទ្ធោ, កិំ ករោមា”តិ អាហ។ បុញ្ញវា ឯស, យោ មច្ឆកុច្ឆិយំ អារោគោ វសិ, បោសេហិ នន្តិ ។

អស្សោសិ ខោ ឥតរំ កុលំ “ពារាណសិយំ កិរ ឯកំ សេដ្ឋិកុលំ មច្ឆកុច្ឆិយំ ទារកំ លភី”តិ។ តេ តត្ថ អគមំសុ។ អថស្ស មាតា ទារកំ អលង្ករិត្វា កីឡាបិយមានំ ទិស្វា “មនាបោ វតាយំ ទារកោ”តិ គហេត្វា បកតិំ អាចិក្ខិ។ ឥតរា “មយ្ហំ បុត្តោ”តិ អាហ។ កហំ តេ លទ្ធោតិ។ មច្ឆកុច្ឆិយន្តិ។ ន តុយ្ហំ បុត្តោ, មយ្ហំ បុត្តោតិ។ កហំ តេ លទ្ធោតិ។ មយា ទស មាសេ កុច្ឆិយា ធារិតោ, អថ នំ នទិយា កីឡាបិយមានំ មច្ឆោ គិលីតិ។ តុយ្ហំ បុត្តោ អញ្ញេន មច្ឆេន គិលិតោ ភវិស្សតិ, អយំ បន មយា មច្ឆកុច្ឆិយំ លទ្ធោតិ ឧភោបិ រាជកុលំ អគមំសុ។ រាជា អាហ – “អយំ ទស មាសេ កុច្ឆិយា ធារិតត្តា អមាតា កាតុំ ន សក្កា, មច្ឆំ គណ្ហន្តាបិ វក្កយកនាទីនិ ពហិ កត្វា គណ្ហន្តា នាម នត្ថីតិ មច្ឆកុច្ឆិយំ លទ្ធត្តា អយម្បិ អមាតា កាតុំ ន សក្កា, ទារកោ ឧភិន្នម្បិ កុលានំ ទាយាទោ ហោតូ”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទ្វេបិ កុលានិ អតិវិយ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តានិ អហេសុំ។ តស្ស ទ្វីហិ កុលេហិ វឌ្ឍិតត្តា ពាកុលកុមារោតិ នាមំ ករិំសុ។

តស្ស វិញ្ញុតំ បត្តស្ស ទ្វីសុបិ នគរេសុ តយោ តយោ បាសាទេ ការេត្វា នាដកានិ បច្ចុបដ្ឋបេសុំ។ ឯកេកស្មិំ នគរេ ចត្តារោ ចត្តារោ មាសេ វសតិ។ ឯកស្មិំ នគរេ ចត្តារោ មាសេ វុត្ថស្ស សង្ឃាដនាវាសុ មណ្ឌបំ ការេត្វា តត្ថ នំ សទ្ធិំ នាដកេហិ អារោបេន្តិ។ សោ សម្បត្តិំ អនុភវមានោ ចតូហិ មាសេហិ ឥតរំ នគរំ គច្ឆតិ។ តំនគរវាសីនិ នាដកានិ “ទ្វីហិ មាសេហិ ឧបឌ្ឍមគ្គំ អាគតោ ភវិស្សតី”តិ បច្ចុគ្គន្ត្វា តំ បរិវារេត្វា ទ្វីហិ មាសេហិ អត្តនោ នគរំ នេន្តិ, ឥតរានិ នាដកានិ និវត្តិត្វា អត្តនោ នគរមេវ គច្ឆន្តិ។ តត្ថ ចត្តារោ មាសេ វសិត្វា តេនេវ និយាមេន បុន ឥតរំ នគរំ គច្ឆតិ។ ឯវមស្ស សម្បត្តិំ អនុភវន្តស្ស អសីតិ វស្សានិ បរិបុណ្ណានិ។

តស្មិំ សមយេ អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុក្កមេន ចារិកំ ចរមានោ កោសម្ពិំ បាបុណិ, ពារាណសិន្តិ មជ្ឈិមភាណកា។ ពាកុលោ សេដ្ឋិបិ ខោ “ទសពលោ អាគតោ”តិ សុត្វា ពហុំ គន្ធមាលំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មកថំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិ។ សោ សត្តាហមេវ បុថុជ្ជនោ ហុត្វា អដ្ឋមេ អរុណេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថស្ស ទ្វីសុ នគរេសុ គិហិកាលេ បរិចារិកមាតុគាមា អត្តនោ កុលឃរានិ អាគន្ត្វា តត្ថ វសមានា ចីវរានិ កត្វា បហិណីសុ។ ថេរោ ឯកំ អឌ្ឍមាសំ កោសម្ពិវាសិកេហិ បហិតំ ចីវរំ ភុញ្ជតិ, ឯកំ អឌ្ឍមាសំ ពារាណសិវាសិកេហីតិ។ ឯតេនេវ និយាមេន ទ្វីសុបិ នគរេសុ យំ យំ ឧត្តមំ, តំ តំ ថេរស្សេវ អាហរិយតិ។ ថេរស្ស អសីតិ វស្សានិ អគារមជ្ឈេ វសន្តស្ស ទ្វីហង្គុលេហិ គន្ធបិណ្ឌំ គហេត្វា ឧបសិង្ឃនមត្តម្បិ កាលំ ន កោចិ អាពាធោ នាម អហោសិ។ អាសីតិមេ វស្សេ សុខេនេវ បព្ពជ្ជំ ឧបគតោ។ បព្ពជិតស្សាបិស្ស អប្បមត្តកោបិ អាពាធោ វា ចតូហិ បច្ចយេហិ វេកល្លំ វា នាហោសិ។ សោ បច្ឆិមេ កាលេ បរិនិព្ពានសមយេបិ បុរាណគិហិសហាយកស្ស អចេលកស្សបស្ស អត្តនោ កាយិកចេតសិកសុខទីបនវសេនេវ សកលំ ពាកុលសុត្តំ (ម. និ. ៣.២០៩ អាទយោ) កថេត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ ឯវំ អដ្ឋុប្បត្តិ សមុដ្ឋិតា។ សត្ថា បន ថេរស្ស ធរមានកាលេយេវ ថេរំ យថា បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ពាកុលត្ថេរំ ឥមស្មិំ សាសនេ អប្បាពាធានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សោភិតត្ថេរវត្ថុ

២២៧. បញ្ចមេ **បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តាន**ន្តិ បុព្ពេ និវុត្ថក្ខន្ធសន្តានំ អនុស្សរណសមត្ថានំ សោភិតត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ បុព្ពេនិវាសំ អនុបដិបាដិយា អនុស្សរមានោ បញ្ច កប្បសតានិ អសញ្ញិភវេ អចិត្តកបដិសន្ធិំ នយតោ អគ្គហេសិ អាកាសេ បទំ ទស្សេន្តោ វិយ។ តស្មា បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយម្បិ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា វយប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បុព្វេនិវាសញ្ញាណលាភីនំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលកម្មំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, **សោភិតោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។

សោ អបរេន សមយេន សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា បុព្វេនិវាសញាណេ ចិណ្ណវសី អហោសិ។ សោ អនុបដិបាដិយា អត្តនោ និព្ពត្តដ្ឋានំ អនុស្សរន្តោ យាវ អសញ្ញិភវេ អចិត្តកបដិសន្ធិ, តាវ បដិសន្ធឹ អទ្ទស។ តតោ បរំ អន្តរេ បញ្ច កប្បសតានិ បវត្តឹ អទិស្វា អវសានេ ចុតឹ ទិស្វា “កឹ នាមេត”ន្តិ អាវជ្ជមានោ នយវសេន “អសញ្ញិភវោ ភវិស្សតី”តិ និដ្ឋំ អគមាសិ។ សត្ថា ឥមំ ការណំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ថេរំ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សរន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧបាលិត្ថេរវត្ថុ

២២៨. ឆដ្ឋេ **វិនយធរានំ យទិទំ ឧបាលី**តិ វិនយធរានំ ភិក្ខូនំ ឧបាលិត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ ថេរោ កិរ តថាគតស្សេវ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តថាគតស្សេវ សន្តិកេ វិនយបិដកំ ឧគ្គណ្ហិត្វា ភារុកច្ឆកវត្ថុំ, អជ្ជុកវត្ថុំ, (បារា. ១៥៨) កុមារកស្សបវត្ថុន្តិ ឥមានិ តីណិ វត្ថូនិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សទ្ធឹ សំសន្ទេត្វា កថេសិ។ តស្មា វិនយធរានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ កិរេស ហំសវតិយំ កុលឃរេ និព្ពត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កប្បកគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ , ឧបាលិទារកោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ ឆន្នំ ខត្តិយានំ បសាធកោ ហុត្វា តថាគតេ អនុបិយម្ពវនេ វិហរន្តេ បព្ពជ្ជត្ថាយ និក្ខមន្តេហិ តេហិ ឆហិ ខត្តិយេហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តស្ស បព្ពជ្ជាវិធានំ បាឡិយំ (ចូឡវ. ៣៣០) អាគតមេវ។

សោ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នោ សត្ថារំ កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា “មយ្ហំ, ភន្តេ, អរញ្ញវាសំ អនុជានាថា”តិ អាហ។ ភិក្ខុ តវ អរញ្ញេ វសន្តស្ស ឯកមេវ ធុរំ វឌ្ឍិស្សតិ, អម្ហាកំ បន សន្តិកេ វសន្តស្ស វិបស្សនាធុរញ្ច គន្ថធុរញ្ច បរិបូរេស្សតីតិ។ ថេរោ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នំ សត្ថា សយមេវ សកលំ វិនយបិដកំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ សោ អបរភាគេ ហេដ្ឋា វុត្តានិ តីណិ វត្ថូនិ វិនិច្ឆិនិ។ សត្ថា ឯកេកស្មឹ វិនិច្ឆិតេ សាធុការំ ទត្វា តយោបិ វិនិច្ឆយេ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ថេរំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

នន្ទកត្ថេរវត្ថុ

២២៩. សត្តមេ **ភិក្ខុនោវាទកានំ យទិទំ នន្ទកោ**តិ អយំ ហិ ថេរោ ធម្មកថំ កថេន្តោ ឯកសមោធានេ បញ្ច ភិក្ខុនីសតានិ អរហត្តំ បាបេសិ។ តស្មា ភិក្ខុនោវាទកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយញ្ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ភិក្ខុនោវាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា វយប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ, បុព្វេនិវាសញាណេ ច ចិណ្ណវសី អហោសិ។ សោ ចតូសុ បរិសាសុ សម្បត្តាសុ “សព្ពេសំយេវ មនំ គហេត្វា កថេតុំ សក្កោតី”តិ ធម្មកថិកនន្ទកោ នាម ជាតោ។ តថាគតោបិ ខោ រោហិណីនទីតីរេ ចម្ពុដកកលហេ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតានំ បញ្ចន្នំ សាកិយកុមារសតានំ អនភិរតិយា ឧប្បន្នាយ តេ ភិក្ខូ អាទាយ កុណាលទហំ គន្ត្វា កុណាលជាតកកថាយ (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) នេសំ សំវិគ្គភាវំ ញត្វា ចតុសច្ចកថំ កថេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ។ អបរភាគេ មហាសមយសុត្តំ (ទី. និ. ២.៣៣១ អាទយោ) កថេត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ បាបេសិ។ តេសំ ថេរានំ បុរាណទុតិយិកា “អម្ហេ ទានិ ឥធ កឹ ករិស្សាមា”តិ វត្វា សព្ពាវ ឯកចិត្តា ហុត្វា មហាបជាបតឹ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ តាបិ បញ្ចសតា ថេរិយា សន្តិកេ បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភឹសុ។ អតីតានន្តរាយ បន ជាតិយា សព្ពាវ តា នន្ទកត្ថេរស្ស រាជបុត្តភាវេ ឋិតស្ស បាទបរិចារិកា អហេសុំ។

តេន សមយេន សត្ថា “ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយោ ឱវទន្តូ”តិ អាហ។ ថេរោ អត្តនោ វារេ សម្បត្តេ តាសំ បុរិមភវេ អត្តនោ បាទបរិចារិកភាវំ ញត្វា ចិន្តេសិ – “មំ ឥមស្ស ភិក្ខុនីសង្ឃស្ស មជ្ឈេ និសិន្នំ ឧបមាយោ ច ការណានិ ច អាហរិត្វា ធម្មំ កថយមានំ ទិស្វា អញ្ញោ បុព្ពេនិវាសញាណលាភី ភិក្ខុ ឥមំ ការណំ ឱលោកេត្វា ‘អាយស្មា នន្ទកោ យាវជ្ជទិវសា ឱរោធេ ន វិស្សជ្ជេតិ, សោភតាយមាយស្មា ឱរោធបរិវុតោ’តិ វត្តព្ពំ មញ្ញេយ្យា”តិ។ តស្មា សយំ អគន្ត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ បេសេសិ។ តា បន បញ្ចសតា ភិក្ខុនិយោ ថេរស្សេវ ឱវាទំ បច្ចាសីសន្តិ។ ឥមិនា ការណេន ភគវា “អត្តនោ វារេ សម្បត្តេ អញ្ញំ អបេសេត្វា សយមេវ គន្ត្វា ភិក្ខុនីសង្ឃំ ឱវទាហី”តិ ថេរំ អាហ។ សោ សត្ថុ កថំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ អត្តនោ វារេ សម្បត្តេ ចាតុទ្ទសេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ឱវាទំ ទត្វា សព្ពាវ តា ភិក្ខុនិយោ សឡាយតនបដិមណ្ឌិតាយ ធម្មទេសនាយ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ។

តា ភិក្ខុនិយោ ថេរស្ស ធម្មទេសនាយ អត្តមនា ហុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា អត្តនោ បដិវិទ្ធគុណំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “កស្មិំ នុ ខោ ធម្មំ ទេសេន្តេ ឥមា ភិក្ខុនិយោ ឧបរិមគ្គផលានិ បាបុណេយ្យុ”ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ បុន “តំយេវ នន្ទកស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា បញ្ចសតាបិ ឯតា អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តី”តិ ទិស្វា បុនទិវសេបិ ថេរស្សេវ សន្តិកំ ធម្មស្សវនត្ថាយ បេសេសិ។ តា បុនទិវសេ ធម្មំ សុត្វា សព្ពាវ អរហត្តំ បត្តា។ តំទិវសំ ភគវា តាសំ ភិក្ខុនីនំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ ធម្មទេសនាយ សផលភាវំ ញត្វា “ហិយ្យោ នន្ទកស្ស ធម្មទេសនា ចាតុទ្ទសិយំ ចន្ទសទិសី អហោសិ, អជ្ជ បន្នរសិយំ ចន្ទសទិសី”តិ វត្វា ថេរស្ស សាធុការំ ទត្វា តទេវ ច ការណំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ថេរំ ភិក្ខុនោវាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

នន្ទត្ថេរវត្ថុ

២៣០. អដ្ឋមេ **ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារាន**ន្តិ ឆសុ ឥន្ទ្រិយេសុ បិហិតទ្វារានំ នន្ទត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ សត្ថុសាវកា អគុត្តទ្វារា នាម នត្ថិ, នន្ទត្ថេរោ បន ទសសុ ទិសាសុ យំ យំ ទិសំ ឱលោកេតុកាមោ ហោតិ, ន តំ ចតុសម្បជញ្ញវសេន អបរិច្ឆិន្ទិត្វា ឱលោកេតិ។ តស្មា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា វយប្បត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កបិលវត្ថុបុរេ មហាបជាបតិគោតមិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ ញាតិសង្ឃំ នន្ទយន្តោ តោសេន្តោ ជាតោតិ **នន្ទកុមារោ**តេវ នាមំ អកំសុ។

មហាសត្តោបិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ រាជគហតោ កបិលវត្ថុបុរំ គន្ត្វា បឋមទស្សនេនេវ បិតរំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ។ បុនទិវសេ បិតុ និវេសនំ គន្ត្វា រាហុលមាតាយ ឱវាទំ ទត្វា សេសជនស្សបិ ធម្មំ កថេសិ។ បុនទិវសេ នន្ទកុមារស្ស អភិសេកគេហបវេសនអាវាហមង្គលេសុ វត្តមានេសុ តស្ស និវេសនំ គន្ត្វា កុមារំ បត្តំ គាហាបេត្វា បព្ពាជេតុំ វិហារាភិមុខោ បាយាសិ។ នន្ទកុមារំ អភិសេកមង្គលំ ន តថា បីឡេសិ, បត្តំ អាទាយ គមនកាលេ បន ជនបទកល្យាណី ឧបរិបាសាទវរគតា សីហបញ្ជរំ ឧគ្ឃាដេត្វា “តុវដំ ខោ, អយ្យបុត្ត, អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ យំ វាចំ និច្ឆារេសិ។ តំ សុត្វា គេហសិតឆន្ទរាគវសេន ឱលោកេន្តោ បនេស សត្ថុ គារវេន យថារុចិយា និមិត្តំ គហេតុំ នាសក្ខិ, តេនស្ស ចិត្តសន្តាបោ អហោសិ។ អថ នំ “ឥមស្មិំ ឋានេ និវត្តេស្សតិ, ឥមស្មិំ ឋានេ និវត្តេស្សតី”តិ ចិន្តេន្តមេវ សត្ថា វិហារំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ បព្ពជិតោបិ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ តុណ្ហី អហោសិ។ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ បន ជនបទកល្យាណិយា វុត្តវចនមេវ សរតិ។ អថស្ស សា អាគន្ត្វា អវិទូរេ ឋិតា វិយ អហោសិ។ សោ អនភិរតិយា បីឡិតោ ថោកំ ឋានំ គច្ឆតិ, តស្ស គុម្ពំ វា គច្ឆំ វា អតិក្កមន្តស្សេវ ទសពលោ បុរតោ ឋិតកោ វិយ អហោសិ។ សោ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តំ កុក្កុដបត្តំ វិយ បដិនិវត្តិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ បវិសតិ។

សត្ថា ចិន្តេសិ – “នន្ទោ អតិវិយ បមត្តោ វិហរតិ, អនភិរតី វូបសមេតុំ ន សក្កោតិ, ឯតស្ស ចិត្តនិព្ពាបនំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ តតោ នំ អាហ – “ឯហិ, នន្ទ, ទេវចារិកំ គច្ឆិស្សាមា”តិ។ ភគវា កថាហំ ឥទ្ធិមន្តេហិ គន្តព្ពដ្ឋានំ គមិស្សាមីតិ។ ត្វំ កេវលំ គមនចិត្តំ ឧប្បាទេហិ, គន្ត្វា បស្សិស្សសីតិ។ សោ ទសពលស្ស អានុភាវេន តថាគតេនេវ សទ្ធិំ ទេវចារិកំ គន្ត្វា សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ និវេសនំ ឱលោកេត្វា បញ្ច អច្ឆរាសតានិ អទ្ទស។ សត្ថា នន្ទត្ថេរំ សុភនិមិត្តវសេន តា ឱលោកេន្តំ ទិស្វា, “នន្ទ, ឥមា នុ ខោ អច្ឆរា មនាបា, អថ ជនបទកល្យាណី”តិ បុច្ឆិ។ ភន្តេ, ជនបទកល្យាណី ឥមា អច្ឆរា ឧបនិធាយ កណ្ណនាសច្ឆិន្នកា មក្កដី វិយ ខាយតីតិ។ នន្ទ, ឯវរូបា អច្ឆរា សមណធម្មំ ករោន្តានំ ន ទុល្លភាតិ។ សចេ មេ, ភន្តេ ភគវា, បាដិភោគោ ហោតិ, អហំ សមណធម្មំ

ករិស្សាមីតិ។ វិស្សត្ថោ ត្វំ, នន្ទ, សមណធម្មំ ករោហិ។ សចេ តេ សប្បដិសន្ទិកា កាលកិរិយា ភវិស្សតិ, អហំ ឯតាសំ បដិលាភត្ថាយ បាដិភោគោតិ។ ឥតិ សត្ថា យថារុចិយា ទេវចារិកំ ចរិត្វា ជេតវនមេវ បច្ចាគញ្ឆិ។

តតោ បដ្ឋាយ នន្ទត្ថេរោ អច្ឆរានំ ហេតុ រត្តិន្ទិវំ សមណធម្មំ ករោតិ។ សត្ថា ភិក្ខូ អាណាបេសិ – “តុម្ហេ នន្ទស្ស វសនដ្ឋានេ ‘ឯកោ កិរ ភិក្ខុ ទសពលំ បាដិភោគំ កត្វា អច្ឆរានំ ហេតុ សមណធម្មំ ករោតី’តិ តត្ថ តត្ថ កថេន្តា វិចរថា”តិ។ តេ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា “ភតកោ កិរាយស្មា នន្ទោ, ឧបក្កិតកោ កិរាយស្មា នន្ទោ, អច្ឆរានំ ហេតុ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ, ភគវា កិរស្ស បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទិនី”ន្តិ ថេរស្ស សវនូបចារេ កថេន្តា វិចរន្តិ។ នន្ទត្ថេរោ តំ កថំ សុត្វា “ឥមេ ភិក្ខូ ន អញ្ញំ កថេន្តិ, មំ អារព្ភ កថេន្តិ, អយុត្តំ មម កម្ម”ន្តិ បដិសង្ខានំ ឧប្បាទេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អថស្ស អរហត្តបត្តក្ខណេយេវ អញ្ញតរា ទេវតា ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសិ, សយម្បិ ភគវា អញ្ញាសិយេវ។ បុនទិវសេ នន្ទត្ថេរោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “យំ មេ, ភន្តេ ភគវា , បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទិនំ, មុញ្ចាមហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ ឯតស្មា បដិស្សវា”តិ។ ឯវំ វត្ថុ (ឧទា. ២២) សមុដ្ឋិតំ ។ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនវិហារេ វិហរន្តោ ថេរំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

មហាកប្បិនត្ថេរវត្ថុ

២៣១. នវមេ **ភិក្ខុឱវាទកាន**ន្តិ ភិក្ខូ ឱវទន្តានំ មហាកប្បិនត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ ថេរោ ឯកសមោធានស្មិំយេវ ធម្មកថំ កថេន្តោ ភិក្ខុសហស្សំ អរហត្តំ បាបេសិ។ តស្មា ភិក្ខុឱវាទកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលឃរេ និព្ពត្តិត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ភិក្ខុឱវាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា បុរិសសហស្សស្ស គណជេដ្ឋកោ ហុត្វា គព្ភសហស្សបដិមណ្ឌិតំ មហាបរិវេណំ ការេសិ។ តេ សព្ពេបិ ជនា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា កប្បិនឧបាសកំ ជេដ្ឋកំ កត្វា សបុត្តទារា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិំសុ។

អថ អម្ហាកំ សត្ថុ និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ អយំ កប្បិនោ បច្ចន្តទេសេ កុក្កុដវតីនគរេ រាជគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, សេសបុរិសា តស្មិំយេវ នគរេ អមច្ចកុលេសុ និព្ពត្តិំសុ។ តេសុ កប្បិនកុមារោ បិតុ អច្ចយេន ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា មហាកប្បិនរាជា នាម ជាតោ។ បុព្ពេ កល្យាណកម្មករណកាលេ តស្ស ឃរសាមិនី ឥត្ថី សមានជាតិកេ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា មហាកប្បិនរញ្ញោ អគ្គមហេសី ជាតា, អនោជាបុប្ផសទិសវណ្ណតាយ បនស្សា អនោជាទេវីត្វេវ នាមំ អហោសិ។ មហាកប្បិនរាជាបិ សុតវិត្តកោ អហោសិ។ សោ បាតោវ ឧដ្ឋាយ ចតូហិ ទ្វារេហិ សីឃំ ទូតេ បេសេសិ – “យត្ថ ពហុស្សុតេ សុតធរេ បស្សថ, តតោ និវត្តិត្វា មយ្ហំ អារោចេថា”តិ។

តេន ខោ បន សមយេន អម្ហាកំ សត្ថា លោកេ និព្ពត្តិត្វា សាវត្ថិំ ឧបនិស្សាយ បដិវសតិ។ តស្មិំ កាលេ សាវត្ថិនគរវាសិនោ វាណិជា សាវត្ថិយំ ឧដ្ឋានកភណ្ឌំ គហេត្វា, តំ នគរំ គន្ត្វា, ភណ្ឌំ បដិសាមេត្វា, “រាជានំ បស្សិស្សាមា”តិ បណ្ណាការំ គហេត្វា, រាជកុលទ្វារំ គន្ត្វា, “រាជា ឧយ្យានំ គតោ”តិ សុត្វា, ឧយ្យានំ គន្ត្វា, ទ្វារេ ឋិតា បដិហារកស្ស អារោចយិំសុ។ អថ រញ្ញោ និវេទិ, តេ រាជា បក្កោសាបេត្វា និយ្យាតិតបណ្ណាការេ វន្ទិត្វា ឋិតេ, “តាតា, កុតោ អាគច្ឆថា”តិ បុច្ឆិ។ សាវត្ថិតោ, ទេវាតិ។ កច្ចិ វោ រដ្ឋំ សុភិក្ខំ, ធម្មិកោ រាជាតិ? អាម, ទេវាតិ។ អត្ថិ បន តុម្ហាកំ ទេសេ កិញ្ចិ សាសនន្តិ? អត្ថិ ទេវ, ន បន សក្កា ឧច្ឆិដ្ឋមុខេហិ កថេតុន្តិ។ រាជា សុវណ្ណភិង្ការេន ឧទកំ ទាបេសិ។ តេ មុខំ វិក្ខាលេត្វា ទសពលាភិមុខា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា, “ទេវ, អម្ហាកំ ទេសេ ពុទ្ធរតនំ នាម ឧប្បន្ន”ន្តិ អាហំសុ។ រញ្ញោ “ពុទ្ធោ”តិ វចនេ សុតមត្តេយេវ សកលសរីរំ ផរមានា បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ “ពុទ្ធោតិ, តាតា, វទថា”តិ អាហ។ ពុទ្ធោតិ, ទេវ, វទាមាតិ។ ឯវំ តិក្ខត្តុំ វទាបេត្វា “ពុទ្ធោតិបទំ អបរិមាណំ, នាស្ស សក្កា បរិមាណំ កាតុ”ន្តិ តស្មិំយេវ បទេ បសន្នោ សតសហស្សំ ទត្វា “អបរំ កិំ សាសន”ន្តិ បុច្ឆិ។ ទេវ ធម្មរតនំ នាម ឧប្បន្នន្តិ។ តម្បិ សុត្វា តថេវ តិក្ខត្តុំ បដិញ្ញំ គហេត្វា អបរម្បិ សតសហស្សំ ទត្វា បុន “អញ្ញំ កិំ សាសន”ន្តិ បុច្ឆិ។ សង្ឃរតនំ ទេវ ឧប្បន្នន្តិ។ តម្បិ សុត្វា តថេវ បដិញ្ញំ គហេត្វា អបរម្បិ សតសហស្សំ ទត្វា ទិន្នភាវំ បណ្ណេ លិខិត្វា, “តាតា, ទេវិយា សន្តិកំ គច្ឆថា”តិ បេសេសិ។ តេសុ គតេសុ អមច្ចេ បុច្ឆិ – “តាតា, ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ, តុម្ហេ កិំ ករិស្សថា”តិ? ទេវ តុម្ហេ កិំ កត្តុកាមាតិ? អហំ បព្ពជិស្សាមីតិ។ មយម្បិ បព្ពជិស្សាមាតិ។ តេ សព្ពេបិ ឃរំ វា កុដុម្ពំ វា អនបលោកេត្វា យេ អស្សេ អារុឡ្ហា គតា តេហេវ និក្ខមឹសុ។

វាណិជា អនោជាទេវិយា សន្តិកំ គន្ត្វា បណ្ណំ ទស្សេសុំ។ សា តំ វាចេត្វា “រញ្ញា តុម្ហាកំ ពហុ កហាបណា ទិន្នា, កឹ តុម្ហេហិ កតំ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ បិយសាសនំ, ទេវិ, អានីតន្តិ។ អម្ហេបិ សក្កា, តាតា, សុណាបេតុន្តិ? សក្កា, ទេវិ, ឧច្ឆិដ្ឋមុខេហិ បន វត្តុំ ន សក្កាតិ។ សា សុវណ្ណភិង្ការេន ឧទកំ ទាបេសិ។ តេ មុខំ វិក្ខាលេត្វា រញ្ញោ អារោចិតនិយាមេនេវ អារោចេសុំ។ សាបិ តំ សុត្វា ឧប្បន្នបាមោជ្ជា តេនេវ នយេន ឯកេកស្មឹ បទេ តិក្ខត្តុំ បដិញ្ញំ គហេត្វា បដិញ្ញាគណនាយ តីណិ តីណិ កត្វា នវ សតសហស្សានិ អទាសិ។ វាណិជា សព្ពានិបិ ទ្វាទស សត សហស្សានិ លភឹសុ។ អថ នេ “រាជា កហំ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ បព្ពជិស្សាមីតិ និក្ខន្តោ, ទេវីតិ។ “តេន ហិ, តាតា, តុម្ហេ គច្ឆថា”តិ តេ ឧយ្យោជេត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ គតានំ អមច្ចានំ មាតុគាមេ បក្កោសាបេត្វា “តុម្ហេ អត្តនោ សាមិកានំ គតដ្ឋានំ ជានាថ អម្មា”តិ បុច្ឆិ។ ជានាម, អយ្យេ, រញ្ញា សទ្ធឹ ឧយ្យានកីឡំ គតាតិ។ អាម, អម្មា គតា, តត្ថ បន គន្ត្វា “ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ, ធម្មោ ឧប្បន្នោ, សង្ឃោ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា “ទសពលស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមា”តិ គតា, តុម្ហេ កឹ ករិស្សថាតិ? តុម្ហេ បន, អយ្យេ, កឹ កត្តុកាមាតិ? “អហំ បព្ពជិស្សាមិ, ន តេហិ វន្តវមនំ ជិវ្ហគ្គេ ឋបេយ្យន្តិ។ “យទិ ឯវំ, មយម្បិ បព្ពជិស្សាមា”តិ សព្ពាបិ រថេ យោជេត្វា និក្ខមឹសុ។

រាជាបិ អមច្ចសហស្សេហិ សទ្ធឹ គង្គាតីរំ បាបុណិ, តស្មឹ សមយេ គង្គា បូរា ហោតិ។ អថ នំ ទិស្វា “អយំ គង្គា បូរា ហោតិ ចណ្ឌមច្ឆាកិណ្ណា, អម្ហេហិ ច សទ្ធឹ អាគតា ទាសា វា មនុស្សា វា នត្ថិ, យេ នោ នាវំ វា ឧឡុម្បំ វា កត្វា ទទេយ្យុំ។ ឯតស្ស បន សត្ថុ គុណា នាម ហេដ្ឋា អវីចិតោ ឧបរិ យាវ ភវគ្គា បត្ថដា។ សចេ ឯស សត្ថា សម្មាសម្ពុទ្ធោ, ឥមេសំ អស្សានំ ខុរបិដ្ឋានិ មា តេមេន្តូ”តិ ឧទកបិដ្ឋេន អស្សេ បក្ខន្ទាបេសុំ។ ឯកស្ស អស្សស្សាបិ ខុរបិដ្ឋមត្តំ ន តេមិ, រាជមគ្គេន គច្ឆន្តា វិយ បរតីរំ បត្វា បរតោ អញ្ញំ មហានទឹ បាបុណឹសុ។ “ទុតិយា កិន្នាមា”តិ បុច្ឆិ។ នីលវាហិនី នាម គម្ភីរតោបិ បុថុលតោបិ អឌ្ឍយោជនមត្តា ទេវាតិ។ តត្ថ អញ្ញា សច្ចកិរិយា នត្ថិ, តាយ ឯវ សច្ចកិរិយាយ តម្បិ អឌ្ឍយោជនវិត្ថារំ នទឹ អតិក្កមឹសុ។ អថ តតិយំ ចន្ទភាគំ នាម មហានទឹ បត្វា តម្បិ តាយ ឯវ សច្ចកិរិយាយ អតិក្កមឹសុ។

សត្ថាបិ តំទិវសំ បច្ចូសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ លោកំ ឱលោកេន្តោ “អជ្ជ មហាកប្បិនោ តិយោជនសតិកំ រជ្ជំ បហាយ អមច្ចសហស្សបរិវារោ មម សន្តិកេ បព្ពជិតុំ អាគច្ឆតី”តិ ទិស្វា “មយា តេសំ បច្ចុគ្គមនំ កាតុំ យុត្ត”ន្តិ បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ សយមេវ បត្តចីវរំ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ចន្ទភាគាយ តីរេ តេសំ ឧត្តរណតិត្ថអភិមុខដ្ឋានេ មហានិគ្រោធរុក្ខោ អត្ថិ, តត្ថ បល្លង្កេន និសីទិត្វា បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរស្មិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ តេ តេន តិត្ថេន ឧត្តរន្តា ពុទ្ធរស្មិយោ ឥតោ ចិតោ ច ធាវន្តិយោ ឱលោកេត្វា ទសពលស្ស បុណ្ណចន្ទសស្សិរិកំ មុខំ ទិស្វា “យំ សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស មយំ បព្ពជិតា, អទ្ធា សោ ឯសោ”តិ ទស្សនេនេវ និដ្ឋំ គន្ត្វា ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ឱណមិត្វា វន្ទមានា អាគម្ម សត្ថារំ វន្ទឹសុ។ រាជា គោប្ផកេសុ គហេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធឹ អមច្ចសហស្សេន។ សត្ថា តេសំ ធម្មកថំ កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេវ អរហត្តេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ សត្ថា “បុព្ពេ ឥមេ ចីវរទានស្ស ទិន្នត្តា អត្តនោ បត្តចីវរានិ គហេត្វាវ អាគតា”តិ សុវណ្ណវណ្ណំ ហត្ថំ បសារេត្វា “ឯថ ភិក្ខវោ, ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ អាហ។ សាវ តេសំ អាយស្មន្តានំ បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច អហោសិ, វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ សត្ថារំ បរិវារយឹសុ។

អនោជាបិ ទេវី រថសហស្សបរិវារា គង្គាតីរំ បត្វា រញ្ញោ អត្ថាយ អាភតំ នាវំ វា ឧឡុម្បំ វា អទិស្វា អត្តនោ ព្យត្តតាយ ចិន្តេសិ – “រាជា សច្ចកិរិយំ កត្វា គតោ ភវិស្សតិ, សោ បន សត្ថា ន កេវលំ តេសំយេវ អត្ថាយ និព្ពត្តោ, សចេ សោ សត្ថា សម្មាសម្ពុទ្ធោ, អម្ហាកំ រថា មា ឧទកេ និមុជ្ជឹសូ”តិ ឧទកបិដ្ឋេន រថេ បក្ខន្ទាបេសិ។ រថានំ នេមិវដ្ដិមត្តម្បិ ន តេមិ។ ទុតិយនទិម្បិ តតិយនទិម្បិ តេនេវ សច្ចការេន ឧត្តរិ។ ឧត្តរមានា ឯវ ច និគ្រោធរុក្ខមូលេ សត្ថារំ អទ្ទស។ សត្ថាបិ “ឥមាសំ អត្តនោ សាមិកេ បស្សន្តីនំ ឆន្ទរាគោ ឧប្បជ្ជិត្វា មគ្គផលានំ អន្តរាយំ ករេយ្យ, ធម្មំ សោតុំ ច ន សក្ខិស្សន្តី”តិ។ យថា អញ្ញមញ្ញំ ន បស្សន្តិ, តថា អកាសិ។ តា សព្ពាបិ តិត្ថតោ ឧត្តរិត្វា ទសពលំ វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សត្ថា តាសំ ធម្មកថំ កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អញ្ញមញ្ញំ បស្សឹសុ។ សត្ថា “ឧប្បលវណ្ណា អាគច្ឆតូ”តិ ចិន្តេសិ។ ថេរី អាគន្ត្វា សព្ពា បព្ពាជេត្វា អាទាយ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គតា, សត្ថា ភិក្ខុសហស្សំ គហេត្វា អាកាសេន ជេតវនំ អគមាសិ។

អថាយំ មហាកប្បិនត្ថេរោ អត្តនោ កិច្ចំ មត្ថកប្បត្តំ ញត្វា អប្បោស្សុក្កោ ហុត្វា ផលសមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេន្តោ អរញ្ញគតោបិ រុក្ខមូលគតោបិ សុញ្ញាគារគតោបិ “អហោ សុខំ អហោ សុខ”ន្តិ អភិណ្ហំ ឧទានំ ឧទានេសិ។ ភិក្ខូ កថំ ឧប្បាទេសុំ “កប្បិនត្ថេរោ រជ្ជសុខំ អនុស្សរន្តោ ឧទានំ ឧទានេតី”តិ។ តេ តថាគតស្ស អារោចេសុំ។ ភគវា “មម បុត្តោ មគ្គសុខំ ផលសុខំ អារព្ភ ឧទានំ ឧទានេសី”តិ វត្វា ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

“ធម្មបីតិ សុខំ សេតិ, វិប្បសន្នេន ចេតសា;

អរិយប្បវេទិតេ ធម្មេ, សទា រមតិ បណ្ឌិតោ”តិ។ (ធ. ប. ៧៩);

អថេកទិវសំ សត្ថា តស្ស អន្តេវាសិកភិក្ខុសហស្សំ អាមន្តេត្វា អាហ – “កច្ចិ វោ, ភិក្ខវេ, អាចរិយោ ធម្មំ ទេសេតី”តិ។ ន ភគវា ទេសេតិ, អប្បោស្សុក្កោ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតិ, កស្សចិ ឱវាទមត្តម្បិ ន ទេតីតិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ, កប្បិន, អន្តេវាសិកានំ ឱវាទមត្តម្បិ ន ទេសី”តិ? សច្ចំ ភគវាតិ។ ព្រាហ្មណ, មា ឯវំ ករិ, អជ្ជ បដ្ឋាយ អន្តេវាសិកានំ ធម្មំ ទេសេហីតិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ថេរោ សត្ថុ កថំ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា ឯកសមោធានេយេវ សមណសហស្សស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា សព្ពេ អរហត្តំ បាបេសិ។ អបរភាគេ សត្ថា សង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ បដិបាដិយា ថេរេ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ មហាកប្បិនត្ថេរំ ភិក្ខុឱវាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សាគតត្ថេរវត្ថុ

២៣២. ទសមេ **តេជោធាតុកុសលាន**ន្តិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិតុំ កុសលានំ សាគតត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយញ្ហិ ថេរោ តេជោធាតុសមាបត្តិយា អម្ពតិត្ថនាគស្ស តេជសា តេជំ បរិយាទិយិត្វា តំ នាគំ និព្ពិសេវនំ អកាសិ។ តស្មា តេជោធាតុកុសលានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អបរភាគេ សត្ថុធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ តេជោធាតុកុសលានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, សាគតមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា តត្ថ វសីភាវំ បាបុណិ។

អថេកទិវសំ សត្ថា ចារិកំ ចរមានោ កោសម្ពិនគរសមីបំ អគមាសិ។ តេន ច សមយេន នទីតិត្ថេ បោរាណកនាវិកស្ស ពហូ អាគន្តុកគមិកា វេរិនោ ហុត្វា តំ បោថេត្វា មារយឹសុ។ សោ វិរុទ្ធេន ចិត្តេន បត្ថនំ បដ្ឋបេត្វា តស្មឹយេវ តិត្ថេ មហានុភាវោ នាគរាជា ហុត្វា និព្ពត្តោ។ សោ វិរុទ្ធចិត្តត្តា អកាលេយេវ វស្សាបេតិ, កាលេ បន ន វស្សាបេតិ, សស្សានិ ន សម្មា សម្បជ្ជន្តិ។ សកលរដ្ឋវាសិនោ ច តស្ស វប្បសមនត្ថំ អនុសំវច្ឆរំ ពលិកម្មំ ករោន្តិ, វសនត្ថាយ ចស្ស ឯកំ គេហំ អកំសុ។ សត្ថាបិ តេនេវ តិត្ថេន ឧត្តរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ “តស្មឹយេវ បទេសេ រត្តឹ វសិស្សាមី”តិ អគមាសិ។

អថាយំ ថេរោ “ចណ្ឌោ កិរេត្ថ នាគរាជា”តិ សុត្វា “ឥមំ នាគរាជានំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា សត្ថុ វសនដ្ឋានំ បរិយាទេតុំ វដ្ដតី”តិ នាគរាជស្ស វសនដ្ឋានំ បវិសិត្វា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ នាគោ កុជ្ឈិត្វា “កោនាមាយំ មុណ្ឌកោ មយ្ហំ វសនដ្ឋានំ បវិសិត្វា និសិន្នោ”តិ ធូបាយិ, ថេរោ ឧត្តរិតរំ ធូបាយិ។ នាគោ, បជ្ជលិ, ថេរោបិ ឧត្តរិតរំ បជ្ជលិត្វា តស្ស តេជំ បរិយាទិយិ។ សោ “មហន្តោ វតាយំ ភិក្ខូ”តិ ថេរស្ស បាទមូលេ និបតិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ អាហ។ មយ្ហំ សរណគមនកិច្ចំ នត្ថិ, ទសពលស្ស សរណំ គច្ឆាតិ។ សោ “សាធូ”តិ សរណគតោ ហុត្វា តតោ បដ្ឋាយ ន កញ្ចិ វិហេឋេតិ, ទេវម្បិ សម្មា វស្សាបេតិ, សស្សានិ សម្មា សម្បជ្ជន្តិ។

កោសម្ពិវាសិនោ “អយ្យេន កិរ សាគតេន អម្ពតិត្ថកនាគោ ទមិតោ”តិ សុត្វា សត្ថុ អាគមនំ ឧទិក្ខមានា ទសពលស្ស មហាសក្ការំ សជ្ជយឹសុ។ តេ ទសពលស្ស មហាសក្ការំ កត្វា ឆព្ពគ្គិយានំ វចនេន សព្ពគេហេសុ កាបោតិកំ បសន្នំ បដិយាទេត្វា បុនទិវសេ សាគតត្ថេរស្ស បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស គេហេ គេហេ ថោកំ ថោកំ អទំសុ។ ថេរោ អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ មនុស្សេហិ យាចិយមានោ គេហេ គេហេ ថោកំ ថោកំ បិវិត្វា អវិទូរំ គន្ត្វា អនាហារិកភាវេន សតឹ វិស្សជ្ជេត្វា សង្ការដ្ឋានេ បតិ។

សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ និក្ខមន្តោ តំ ទិស្វា គាហាបេត្វា វិហារំ គន្ត្វា វិគរហិត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ។ សោ បុនទិវសេ សតឹ លភិត្វា អត្តនា កតការណំ សុត្វា អច្ចយំ ទេសេត្វា ទសពលំ ខមាបេត្វា ឧប្បន្នសំវេគោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ ឯវំ វត្ថុ វិនយេ សមុដ្ឋិតំ។ តំ តត្ថ អាគតនយេនេវ វិត្ថារតោ វេទិតព្ពំ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ជេតវនេ មហាវិហារេ និសីទិត្វា បដិបាដិយា ថេរេ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ សាគតត្ថេរំ តេជោធាតុកុសលានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

រាធត្ថេរវត្ថុ

២៣៣. ឯកាទសមេ **បដិភានេយ្យកាន**ន្តិ សត្ថុ ធម្មទេសនាបដិភានស្ស បច្ចយភូតានំ បដិភានជនកានំ ភិក្ខូនំ រាធត្ថេរោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ ថេរស្ស ហិ ទិដ្ឋិសមុទាចារញ្ច ឱកប្បនិយសទ្ធញ្ច អាគម្ម ទសពលស្ស នវនវា ធម្មទេសនា បដិភាតិ។ តស្មា ថេរោ បដិភានេយ្យកានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហាកម្មេ អយមនុបុព្វិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្វត្តិត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បដិភានេយ្យកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ តថាគតំ បរិចរិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ ព្រាហ្មណកុលេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, រាធមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។

សោ មហល្លកកាលេ អត្តនោ បុត្តទារេន អពហុមតោ “បព្ពជិត្វា កាលំ វីតិនាមេស្សាមី”តិ វិហារំ គន្ត្វា ថេរេ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ “ជិណ្ណោ មហល្លកព្រាហ្មណោ”តិ ន កោចិ បព្ពាជេតុំ ឥច្ឆិ។ អថេកទិវសំ ព្រាហ្មណោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិំ ទិស្វា កថំ សមុដ្ឋាបេតុកាមោ “កឹ, ព្រាហ្មណ, បុត្តទារា តំ បដិជគ្គន្តី”តិ? កុតោ, ភោ គោតម, បដិជគ្គនំ, មហល្លកោតិ មំ ពហិ នីហរឹសុ។ កឹ បន តេ, ព្រាហ្មណ, បព្ពជិតុំ ន វដ្ដតីតិ? កោ មំ, ភោ គោតម, បព្ពាជេស្សតិ, មហល្លកភាវេន មំ ន កោចិ ឥច្ឆតីតិ។ សត្ថា សារិបុត្តត្ថេរស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ ថេរោ សត្ថុ វចនំ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា រាធព្រាហ្មណំ បព្ពាជេត្វា ចិន្តេសិ – “សត្ថា ឥមំ ព្រាហ្មណំ សាទរេន បព្ពាជាបេសិ, ន ខោ មេ ឯតំ អនាទរេន បរិហរិតុំ វដ្ដតី”តិ រាធត្ថេរំ អាទាយ គាមកាវាសំ អគមាសិ។ តត្រស្ស អធុនា បព្ពជិតត្តា កិច្ចលាភិស្ស ថេរោ អត្តនោ បត្តំ អាវាសំ ទេតិ, អត្តនោ បត្តំ បណីតបិណ្ឌបាតម្បិ តស្សេវ ទត្វា សយំ បិណ្ឌាយ ចរតិ។ រាធត្ថេរោ សេនាសនសប្បាយញ្ច ភោជនសប្បាយញ្ច លភិត្វា សារិបុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

អថ នំ ថេរោ គហេត្វា ទសពលំ បស្សិតុំ អាគតោ។ សត្ថា ជានន្តោវ បុច្ឆិ – “យោ តេ មយា , សារិបុត្ត, និស្សិតកោ ទិន្នោ, កីទិសំ តស្ស, ន ឧក្កណ្ឋតី”តិ? ភន្តេ, សាសនេ អភិរមិតភិក្ខុ នាម ឯវរូបោ ភវេយ្យាតិ។ អថាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស “សារិបុត្តត្ថេរោ កតញ្ញូ កតវេទី”តិ សង្ឃមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ។ តំ សុត្វា សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តស្ស ឥទានិ កតញ្ញូកតវេទិតា, សោ អតីតេ អហេតុកបដិសន្ធិយំ និព្វត្តោបិ កតញ្ញូកតវេទីយេវ អហោសី”តិ។ កតរស្មិំ កាលេ ភគវាតិ?

អតីតេ, ភិក្ខវេ, បព្ពតបាទម្ហិ បញ្ចសតមត្តា វឌ្ឍកិបុរិសា មហាអរញ្ញំ បវិសិត្វា ទព្ពសម្ភារេ ឆិន្ទិត្វា មហាឧឡុម្បំ ពន្ធិត្វា នទិយា ឱតារេន្តិ។ អថេកោ ហត្ថិនាគោ ឯកស្មិំ វិសមដ្ឋានេ សោណ្ឌាយ សាខំ គណ្ហន្តោ សាខាភង្គវេគំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ តិខិណខាណុកេ បាទេន អវត្ថាសិ, បាទោ វិទ្ធោ, ទុក្ខវេទនា វត្តន្តិ។ សោ គមនំ អភិនីហរិតុំ អសក្កោន្តោ តត្ថេវ និបជ្ជិ។ សោ កតិបាហច្ចយេន តេ វឌ្ឍកី អត្តនោ សមីបេន គច្ឆន្តេ ទិស្វា “ឥមេ និស្សាយាហំ ជីវិតំ លភិស្សាមី”តិ តេសំ អនុបទំ អគមាសិ។ តេ និវត្តិត្វា ហត្ថី ទិស្វា ភីតា បលាយន្តិ។ សោ តេសំ បលាយនភាវំ ញត្វា អដ្ឋាសិ, បុន ឋិតកាលេ អនុពន្ធិ។

វឌ្ឍកិជេដ្ឋកោ ចិន្តេសិ – “អយំ ហត្ថិ អម្ហេសុ តិដ្ឋន្តេសុ អនុពន្ធតិ, បលាយន្តេសុ តិដ្ឋតិ, ភវិស្សតិ តត្ថ ការណ”ន្តិ។ សព្ពេ តំ តំ រុក្ខំ អារុយ្ហ តស្ស អាគមនំ បដិមានេន្តា និសីទឹសុ។ សោ តេសំ សន្តិកំ អាគន្ត្វា អត្តនោ បាទំ ទស្សេន្តោ បរិវត្តេត្វា និបជ្ជិ។ តទា វឌ្ឍកីនំ សញ្ញា ឧទបាទិ – “គិលានភាវេន, ភោ, ឯស អាគច្ឆតិ, ន អញ្ញេន ការណេនា”តិ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បាទេ បវិដ្ឋខាណុកំ ទិស្វា “ឥមិនា ការណេន ឯស អាគតោ”តិ តិខិណវាសិយា ខាណុកកោដិយំ ឱធឹ ទត្វា ទឡ្ហាយ រជ្ជុយា ពន្ធិត្វា កឌ្ឍិត្វា នីហរឹសុ។ អថស្ស វណមុខំ បីឡេត្វា បុព្ពលោហិតំ នីហរិត្វា កសាវោទកេន ធោវិត្វា អត្តនោ ជាននភេសជ្ជំ មក្ខេត្វា នចិរស្សេវ ផាសុកំ អកំសុ។

ហត្ថិនាគោ គិលានា វុដ្ឋិតោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ មយ្ហំ ពហុបការា, ឥមេ មយា និស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធំ, មយា ឥមេសំ កតញ្ញុនា កតវេទិនា ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សេតំ គន្ធហត្ថិបោតកំ អានេសិ។ វឌ្ឍកិនោ ហត្ថិបោតកំ ទិស្វា “អម្ហាកំ ហត្ថី បុត្តម្បិ គហេត្វា អាគតោ”តិ អតិវិយ តុដ្ឋចិត្តា អហេសុំ។ ហត្ថិនាគោ ចិន្តេសិ – “មយិ តិដ្ឋន្តេ ‘កឹ នុ ខោ អយំ អាគតោ’តិ មម អាគតការណំ ន ជានិស្សន្តី”តិ ឋិតដ្ឋានតោ បក្កាមិ។ ហត្ថិបោតកោ បិតុ បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុបាយាសិ។ ហត្ថិនាគោ តស្ស អាគតភាវំ ញត្វា និវត្តនត្ថាយ សទ្ទសញ្ញំ អទាសិ។ សោ បិតុ កថំ សុត្វា និវត្តិត្វា វឌ្ឍកីនំ សន្តិកំ គតោ។ វឌ្ឍកិនោ “ឥមំ ហត្ថិបោតកំ អម្ហាកំ ទាតុំ អាគតោ ភវិស្សតិ ឯសោ”តិ ញត្វា “អម្ហាកំ សន្តិកេ តយា កត្តព្ពកិច្ចំ នត្ថិ, បិតុ សន្តិកំយេវ គច្ឆា”តិ បហិណឹសុ។ ហត្ថិនាគោ យាវតតិយំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតម្បិ បុន វឌ្ឍកីនំយេវ សមីបំ បេសេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ វឌ្ឍកិនោ ហត្ថិបោតកំ អត្តនោ សន្តិកេ កត្វា បដិជគ្គន្តិ។ ភោជនកាលេ ឯកេកំ

ភត្តបិណ្ឌំ ទេន្តិ, ភត្តំ តស្ស យាវទត្ថំ អហោសិ។ សោ វឌ្ឍកីហិ អន្តោគហនេ កោដ្ដិតំ ទព្ពសម្ភារំ អាហរិត្វា អង្គណដ្ឋានេ រាសិ ករោតិ។ ឯតេនេវ និយាមេន អញ្ញម្បិ ឧបការកម្មំ ករោតិ។

សត្ថា ឥមំ ការណំ អាហរិត្វា បុព្ពេបិ សារិបុត្តស្ស កតញ្ញូកតវេទិភាវំ ទីបេតិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ ហិ តទា មហាហត្ថី អហោសិ, អដ្ឋុប្បត្តិយំ អាគតោ ឱស្សដ្ឋវីរិយោ ភិក្ខុ ហត្ថិបោតកោ អហោសិ។ សំយុត្តនិកាយំ បន បត្វា សកលំ រាធសំយុត្តំ, ធម្មបទេ ច –

> “និធីនំវ បវត្តារំ, យំ បស្សេ វជ្ជទស្សិនំ;
> និគ្គយ្ហវាទី មេធាវិំ, តាទិសំ បណ្ឌិតំ ភជេ;
> តាទិសំ ភជមានស្ស, សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ”តិ។ (ធ. ប. ៧៦) –

គាថា ថេរស្ស ធម្មទេសនា នាម។ អបរភាគេ បន សត្ថា បដិបាដិយា ថេរេ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ រាធត្ថេរំ បដិភានេយ្យកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

មោឃរាជត្ថេរវត្ថុ

២៣៤. ទ្វាទសមេ **លូខចីវរធរាន**ន្តិ លូខចីវរំ ធារេន្តានំ មោឃរាជា អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយំ ហិ ថេរោ សត្ថលូខំ សុត្តលូខំ រជនលូខន្តិ តិវិធេនបិ លូខេន សមន្នាគតំ បំសុកូលំ ធារេសិ។ តស្មា លូខចីវរធរានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។

តស្ស បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថា – អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា និព្ពត្តិ, តតោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ លូខចីវរធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ កដ្ឋវាហននគរេ អមច្ចគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ អបរភាគេ វយប្បត្តោ កដ្ឋវាហនរាជានំ ឧបដ្ឋហន្តោ អមច្ចដ្ឋានំ លភិ។

តស្មិំ កាលេ កស្សបទសពលោ លោកេ ឧប្បជ្ជិ។ កដ្ឋវាហនរាជា “ពុទ្ធោ កិរ លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “តាត, ពុទ្ធោ កិរ លោកេ ឧប្បន្នោ, ឥមំ បច្ចន្តនគរំ ឯកប្បហារេនេវ ឧភោហិ អម្ហេហិ តុច្ឆំ កាតុំ ន សក្កា, ត្វំ តាវ មជ្ឈិមទេសំ គន្ត្វា ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នភាវំ ញត្វា ទសពលំ ឥមំ នគរំ អានេហី”តិ បុរិសសហស្សេន សទ្ធឹ បេសេសិ។ សោ អនុបុព្ពេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មកថំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ តត្ថេវ បព្ពជិត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ សមណធម្មំ អកាសិ។ តេន សទ្ធឹ គតបុរិសា បន សព្ពេបិ និវត្តិត្វា បុន រញ្ញោ សន្តិកំ អាគតា។

អយំ ថេរោ បរិបុណ្ណសីលោ កាលំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, មោឃរាជមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ កដ្ឋវាហនរាជាបិ កស្សបស្ស ភគវតោ អធិការកម្មំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ សបរិវារោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ ទសពលស្ស និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ សាវត្ថិយំ បុរោហិតគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ពាវរិមាណវោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ អបរេន សមយេន តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា សោឡសន្នំ មាណវកសហស្សានំ សិប្បំ វាចេន្តោ ចរតិ។ អថស្ស បសេនទិកោសលរញ្ញោ កាលេ បិតុ អច្ចយេន បុរោហិតដ្ឋានំ អទំសុ។ តទា អយម្បិ មោឃរាជមាណវោ ពាវរិព្រាហ្មណស្ស សន្តិកេ សិប្បំ គណ្ហាតិ។

អថេកទិវសំ ពាវរិព្រាហ្មណោ រហោគតោ អត្តនោ សិប្បេ សារំ ឱលោកេន្តោ សម្បរាយិកំ សារំ អទិស្វា “ឯកំ បព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា សម្បរាយិកំ គវេសេស្សាមី”តិ កោសលរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេសិ។ សោ តេន អនុញ្ញាតោ សោឡសហិ មាណវកសហស្សេហិ បរិវុតោ បព្ពជ្ជត្ថាយ និក្ខមិ។ កោសលរាជាបិ តេន សទ្ធិំយេវ ឯកំ អមច្ចំ កហាបណសហស្សំ ទត្វា បេសេសិ – “យស្មិំ ឋានេ អាចរិយោ បព្ពជតិ, តត្រស្ស វសនដ្ឋានំ គហេត្វា ទេថា”តិ។ ពាវរិព្រាហ្មណោ ផាសុកដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ មជ្ឈិមទេសតោ បដិក្កម្ម អស្សករញ្ញោ ច មុឡ្ហករញ្ញោ ច សីមន្តរេ គោធាវរិតីរេ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ ការេសិ។

អថេកោ បុរិសោ ជដិលានំ ទស្សនាយ គតោ តេសំ សន្តិកេ ភូមិដ្ឋានេ តេហិ អនុញ្ញាតោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អកាសិ។ តេន កតំ ទិស្វា អបរំ កុលសតំ គេហសតំ ការេសិ។ តេ សព្ពេបិ សន្និបតិត្វា “មយំ អយ្យានំ

សន្តកេ ភូមិភាគេ វសាម, មុធា វសិតុំ ន ការណំ, សុខវាសំ វោ ទស្សាមា”តិ ឯកេកោ ឯកេកំ កហាបណំ ពាវរិព្រាហ្មណស្ស វសនដ្ឋានេ បហេសិ។ សព្ពេហិបិ អាភតកហាបណា សតសហស្សមត្តា អហេសុំ។ ពាវរិព្រាហ្មណោ “កិមត្ថំ ឯតេ អាភតា”តិ អាហ។ សុខវាសទានត្ថាយ, ភន្តេតិ។ សចាហំ ហិរញ្ញសុវណ្ណេន អត្ថិកោ អស្សំ, អហំ មហន្តំ ធនរាសឹ បហាយ ន បព្ពជេយ្យំ។ តុម្ហាកំ កហាបណេ គណ្ហិត្វា គច្ឆថាតិ។ អម្ហេហិ អយ្យស្ស បរិច្ចត្តំ ន បុន គណ្ហាម, អនុសំវច្ឆរំ បន ឯតេនេវ និយាមេន អាហរិស្សាម, ឥមេ គហេត្វា អយ្យោ ទានំ ទេតូតិ។ ព្រាហ្មណោ អធិវាសេត្វា កបណទ្ធិកវណិព្ពកយាចកានំ ទានមុខេ និយ្យាតេសិ។ តស្ស អបរាបរំ ទាយកភាវោ សកលជម្ពុទីបេ បញ្ញាយិត្ថ។

តតោ កាលិង្គរដ្ឋេ ទុន្និវិដ្ឋេ នាម គាមេ ជូជកព្រាហ្មណស្ស វំសេ ជាតព្រាហ្មណស្ស ព្រាហ្មណី ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ព្រាហ្មណំ ចោទេតិ – “ពាវរី, កិរ ទានំ ទេតិ, គន្ត្វា តតោ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ អាហរា”តិ។ សោ តាយ ចោទិយមានោ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ ពាវរិស្ស សន្តិកំ គច្ឆមានោ ពាវរិម្ហិ ទានំ ទត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និបជ្ជិត្វា ទានំ អនុស្សរមានេ គតោ។ គន្ត្វា ច “ទានំ មេ, ព្រាហ្មណ, ទេហិ, ទានំ មេ, ព្រាហ្មណ, ទេហី”តិ អាហ។ អកាលេ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, អាគតោ, សម្បត្តយាចកានំ មេ ទិន្នំ, ឥទានិ កហាបណំ នត្ថីតិ។ ន មយ្ហំ, ព្រាហ្មណ, ពហូហិ កហាបណេហិ អត្ថោ, តវ ឯត្តកំ ទានំ ទទន្តស្ស ន សក្កា កហាបណេហិ វិនា ភវិតុំ, មយ្ហំ បញ្ច កហាបណសតានិ ទេហីតិ។ ព្រាហ្មណ, បញ្ចបិ សតានិ នត្ថិ, បុន ទានកាលេ សម្បត្តេ លភិស្សសីតិ។ កឹ បនាហំ តវ ទានកាលេ អាគមិស្សាមីតិ? ពាវរិព្រាហ្មណស្ស បណ្ណសាលទ្វារេ វាលុកំ ថូបំ កត្វា សមន្តតោ រត្តវណ្ណានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា មន្តំ ជប្បេន្តោ វិយ ឱដ្ឋេ ចាលេត្វា ចាលេត្វា “មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា”តិ វទតិ។

ពាវរិព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – “អយំ មហាតបោ តបចារំ គណ្ហិត្វា ចរណព្រាហ្មណកោ មយ្ហំ សត្តទិវសមត្តកេ ‘សត្តធា មុទ្ធា ផាលតូ’តិ វទតិ, មយ្ហញ្ច ឥមស្ស ទាតព្ពានិ បញ្ច កហាបណសតានិ នត្ថិ, ឯកំសេន មំ ឯស ឃាតេស្សតី”តិ។ ឯវំ តស្មិំ សោកសល្លសមប្បិតេ និបន្នេ រត្តិភាគសមនន្តរេ អនន្តរត្តភាវេ ពាវរិស្ស មាតា ទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សា បុត្តស្ស សោកសល្លសមប្បិតភាវំ ទិស្វា អាគន្ត្វា អាហ – “តាត , ឯស មុទ្ធំ វា មុទ្ធផាលនំ វា ន ជានាតិ, ត្វម្បិ លោកេ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នភាវំ ន ជានាសិ។ សចេ តេ សំសយោ អត្ថិ, សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆ, សោ តេ ឯតំ ការណំ កថេស្សតី”តិ។ ព្រាហ្មណោ ទេវតាយ កថំ សុតកាលតោ បដ្ឋាយ អស្សាសំ លភិត្វា បុនទិវសេ ឧដ្ឋិតេ អរុណេ សព្ពេវ អន្តេវាសិកេ បក្កោសិត្វា, “តាតា, ពុទ្ធោ កិរ លោកេ ឧប្បន្នោ, តុម្ហេ សីឃំ គន្ត្វា ‘ពុទ្ធោ វា នោ វា’តិ ញត្វា អាគន្ត្វា មយ្ហំ អារោចេថ, អហំ សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមិ។ អបិច ខោ បន មយ្ហំ មហល្លកភាវេន ជីវិតន្តរាយោ ទុជ្ជានោ, តុម្ហេ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឥមិនា ច ឥមិនា ច និយាមេន បញ្ហេ បុច្ឆថា”តិ មុទ្ធផាលនបញ្ហំ នាម អភិសង្ខរិត្វា អទាសិ។

តតោ ចិន្តេសិ – “សព្ពេ ឥមេ មាណវា បណ្ឌិតា, សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា អត្តនោ កិច្ចេ មត្ថកំ បត្តេ បុន មយ្ហំ សន្តិកំ អាគច្ឆេយ្យុំ វា នោ វា”តិ។ អថ អត្តនោ ភាគិនេយ្យស្ស អជិតមាណវស្ស នាម សញ្ញំ អទាសិ – “ត្វំ បន ឯកន្តេនេវ មម សន្តិកំ អាគន្តុំ អរហសិ, តយា បដិលទ្ធគុណំ អាគន្ត្វា មយ្ហំ កថេយ្យាសី”តិ។ អថ តេ សោឡស សហស្សជដិលា អជិតមាណវំ ជេដ្ឋកំ កត្វា សោឡសហិ ជេដ្ឋន្តេវាសិកេហិ សទ្ធឹ “សត្ថារំ បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមា”តិ ចារិកំ ចរន្តា គតគតដ្ឋានេ, “អយ្យា, កហំ គច្ឆថ, កហំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិតា “ទសពលស្ស សន្តិកំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ គច្ឆាមា”តិ កោដិតោ បដ្ឋាយ បរិសំ សំកឌ្ឍន្តា អនេកយោជនសតំ មគ្គំ គតា។ សត្ថា “តេសំ អាគមនទិវសេ អញ្ញស្ស ឱកាសោ ន ភវិស្សតិ, ឥទំ ឥមិស្សា បរិសាយ អនុច្ឆវិកដ្ឋាន”ន្តិ គន្ត្វា បាសាណចេតិយេ បិដ្ឋិបាសាណេ និសីទិ។ សោ អជិតមាណវោបិ សបរិសោ តំ បិដ្ឋិបាសាណំ អារុយ្ហ សត្ថុ សរីរសម្បត្តឹ ទិស្វា “អយំ បុរិសោ ឥមស្មិំ លោកេ វិវដច្ឆទោ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ អត្តនោ អាចរិយេន បហិតេ បញ្ហេ មនសា បុច្ឆន្តោវ គតោ។

តំទិវសំ តស្មិំ ឋានេ សម្បត្តបរិសា ទ្វាទសយោជនិកា អហោសិ។ តេសំ សោឡសន្នំ អន្តេវាសិកានំ អន្តរេ មោឃរាជមាណវោ “អហំ សព្ពេហិ បណ្ឌិតតរោ”តិ មានត្ថទ្ធោ, តស្ស ឯតទហោសិ – “អយំ អជិតមាណវោ សព្ពេសំ ជេដ្ឋកោ, ឯតស្ស បឋមតរំ មម បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ ន យុត្ត”ន្តិ ។ តស្ស លជ្ជាយន្តោ បឋមតរំ បញ្ហំ អបុច្ឆិត្វា តេន បុច្ឆិតេ ទុតិយោ ហុត្វា សត្ថារំ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សត្ថា “មានត្ថទ្ធោ មោឃរាជមាណវោ, ន តាវស្ស ញាណំ បរិបាកំ គច្ឆតិ, អស្ស មានំ និវារិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អាហ – “តិដ្ឋ ត្វំ, មោឃរាជ, អញ្ញេ តាវ បញ្ហេ បុច្ឆន្តូ”តិ។ សោ សត្ថុ សន្តិកា អបសាទំ លភិត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ឯត្តកំ កាលំ មយា បណ្ឌិតតរោ នាម នត្ថីតិ វិចរាមិ, ពុទ្ធា ច នាម អជានិត្វា ន កថេន្តិ។ សត្ថារា មម បុច្ឆាយ ទោសោ ទិដ្ឋោ ភវិស្សតី”តិ តុណ្ហី អហោសិ។ សោ អដ្ឋហិ ជនេហិ បដិបាដិយា បញ្ហេ បុច្ឆិតេ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ នវមោ ហុត្វា បុន ឧដ្ឋាសិ។ បុនបិ នំ សត្ថា អបសាទេសិ។

សោ បុនបិ តុណ្ហី ហុត្វា “សង្ឃនវកោ ទានិ ភវិតុំ ន សក្ខិស្សាមី”តិ បញ្ចទសមោ ហុត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ អថ សត្ថា ញាណស្ស បរិបាកភាវំ ញត្វា បញ្ហំ កថេសិ។ សោ ទេសនាបរិយោសានេ អត្តនោ បរិវារេន ជដិល

សហស្សេន សទ្ធឹ អរហត្តំ បាបុណិ។ តមិនាវ និយាមេន សេសានិបិ បន្នរស ជដិលសហស្សានិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ សព្ពេបិ តទ្ធិមយបត្តចីវរធរា ឯហិភិក្ខូវ អហេសុំ។ សេសជនា បន ន កថិយន្តិ។ អយំ មោឃរាជត្ថេរោ តតោ បដ្ឋាយ តីហិ លូខេហិ សមន្នាគតំ ចីវរំ ធារេតិ។ ឯវំ បារាយនេ (សុ. និ. ៩៨២ អាទយោ) វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ សត្ថា បន អបរភាគេ ជេតវនេ និសិន្នោ ថេរេ បដិបាដិយា ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ មោឃរាជត្ថេរំ ឥមស្មឹ សាសនេ លូខចីវរធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តោ "ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ លូខចីវរធរានំ យទិទំ មោឃរាជា"តិ អាហ។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា។

ឯកចត្តាលីសសុត្តមត្ថាយ ថេរបាឡិយា វណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ៥. បញ្ចមឯតទគ្គវគ្គោ

មហាបជាបតិគោតមីថេរីវត្ថុ

២៣៥. ថេរិបាឡិយា បឋមេ **យទិទំ មហាបជាបតិគោតមី**តិ មហាបជាបតិគោតមី ថេរី រត្តញ្ញូនំ អគ្គាតិ ទស្សេតិ។

តស្សា បញ្ហកម្មេ បន អយមនុបុព្ពិកថា – អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា អបរេន សមយេន សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ រត្តញ្ញូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា យាវជីវំ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា បន ឯកស្មឹ ពុទ្ធន្តរេ ទេវលោកតោ ចវិត្វា ពារាណសិយំ បញ្ចន្នំ ទាសិសតានំ ជេដ្ឋកទាសី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថ វស្សូបនាយិកសមយេ បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធា នន្ទមូលកបព្ភារតោ ឥសិបតនេ ឱតរិត្វា នគរេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ឥសិបតនមេវ គន្ត្វា "វស្សូបនាយិកកុដិយា អត្ថាយ ហត្ថកម្មំ យាចិស្សាមា"តិ ចិន្តេសុំ។ កស្មា? វស្សំ ឧបគច្ឆន្តេន ហិ នាលកបដិបទំ បដិបន្នេនាបិ បញ្ចន្នំ ឆទនានំ អញ្ញតរេន ឆទនេន ឆន្នេ សទ្វារពទ្ធេ សេនាសនេ ឧបគន្តព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ "ន, ភិក្ខវេ, អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ពំ, យោ ឧបគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (មហាវ. ២០៤)។ តស្មា វស្សកាលេ ឧបកដ្ឋេ សចេ សេនាសនំ លភតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភតិ, ហត្ថកម្មំ បរិយេសិត្វាបិ កាតព្ពំ។ ហត្ថកម្មំ អលភន្តេន សាមម្បិ កាតព្ពំ, ន ត្វេវ អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ពំ។ អយមនុធម្មតា។ តស្មា តេ បច្ចេកពុទ្ធា "ហត្ថកម្មំ យាចិស្សាមា"តិ ចីវរំ បារុបិត្វា សាយន្ហសមយេ នគរំ បវិសិត្វា សេដ្ឋិស្ស ឃរទ្វារេ អដ្ឋំសុ។ ជេដ្ឋកទាសី កុដំ គហេត្វា ឧទកតិត្ថំ គច្ឆន្តី បច្ចេកពុទ្ធេ នគរំ បវិសន្តេ អទ្ទស។ សេដ្ឋិ តេសំ អាគតការណំ សុត្វា "អម្ហាកំ ឱកាសោ នត្ថិ, គច្ឆន្តូ"តិ អាហ។

អថ តេ នគរា និក្ខន្តេ ជេដ្ឋកទាសី កុដំ គហេត្វា បវិសន្តី ទិស្វា កុដំ ឱតារេត្វា វន្ទិត្វា ឱនមិត្វា មុខំ ឧក្ខិបិត្វា, "អយ្យា, នគរំ បវិដ្ឋមត្តាវ និក្ខន្តា, កឹ នុ ខោ"តិ បុច្ឆិ។ វស្សូបនាយិកកុដិយា ហត្ថកម្មំ យាចិតុំ អាគតម្ហាតិ។ លទ្ធំ, ភន្តេតិ? ន លទ្ធំ ឧបាសិកេតិ។ កឹ បនេសា កុដិ ឥស្សរេហេវ កាតព្ពា, ឧទាហុ ទុគ្គតេហិបិ សក្កា កាតុន្តិ? យេន កេនចិ សក្កា កាតុន្តិ។ សាធុ, ភន្តេ, មយំ ករិស្សាម, ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថាតិ និមន្តេត្វា បុន កុដំ គហេត្វា អាគមនតិត្ថមគ្គេ ឋត្វា អាគតាគតា អវសេសទាសិយោ "ឯត្ថេវ ហោថា"តិ វត្វា សព្ពាសំ អាគតកាលេ អាហ – "អម្មា, កឹ និច្ចមេវ បរស្ស ទាសិកម្មំ ករិស្សថ, ឧទាហុ ទាសិភាវតោ មុច្ចិតុំ ឥច្ឆថា"តិ។ អជ្ជេវ មុច្ចិតុំ ឥច្ឆាម, អយ្យេតិ។ យទិ ឯវំ, មយា បច្ចេកពុទ្ធា ហត្ថកម្មំ អលភន្តា ស្វាតនាយ និមន្តិតា, តុម្ហាកំ សាមិកេហិ ឯកទិវសំ ហត្ថកម្មំ ទាបេថាតិ។ តា "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សាយំ អដវិតោ អាគតកាលេ សាមិកានំ អារោចេសុំ។ តេ "សាធូ"តិ ជេដ្ឋកទាសស្ស គេហទ្វារេ សន្និបតឹសុ។

អថ នេ ជេដ្ឋកទាសី "ស្វេ, តាតា, បច្ចេកពុទ្ធានំ ហត្ថកម្មំ ទេថា"តិ អានិសំសំ អាចិក្ខិត្វា យេបិ ន កាតុកាមា, តេ គាឡ្ហេន ឱវាទេន តជ្ជេត្វា សព្ពេបិ សម្បដិច្ឆាបេសិ។ សា បុនទិវសេ បច្ចេកពុទ្ធានំ ភត្តំ ទត្វា សព្ពេសំ ទាសបុត្តានំ សញ្ញំ អទាសិ។ តេ តាវទេវ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ទព្ពសម្ភារេ សមោធានេត្វា សតំ សតំ ហុត្វា ឯកេកំ កុដឹ ចង្កមនាទិបរិវារំ កត្វា មញ្ចបីឋបានីយ-បរិភោជនីយាទីនិ ឋបេត្វា បច្ចេកពុទ្ធានំ តេមាសំ តត្ថេវ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ ការេត្វា វារភិក្ខំ បដ្ឋបេសុំ។ យា អត្តនោ វារទិវសេ ន សក្កោតិ, តស្សា ជេដ្ឋកទាសី សកគេហតោ នីហរិត្វា ទេតិ។ ឯវំ តេមាសំ បដិជគ្គិត្វា ជេដ្ឋកទាសី ឯកេកំ ទាសឹ ឯកេកំ សាដកំ សជ្ជាបេសិ, បញ្ច

ចូលសាដកសតានិ អហេសុំ។ តានិ បរិវត្តាបេត្វា បញ្ចន្នំ បច្ចេកពុទ្ធានំ តិចីវរានិ កត្វា អទាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា តាសំ បស្សន្តីនំយេវ អាកាសេន គន្ធមាទនបព្ពតំ អគមំសុ។

តាបិ សព្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ តាសុ ជេដ្ឋិកា តតោ ចវិត្វា ពារាណសិយា អវិទូរេ បេសការគាមេ បេសការជេដ្ឋកស្ស គេហេ និព្ពត្តិ។ អថេកទិវសំ បទុមវតិយា បុត្តា បញ្ចសតា បច្ចេកពុទ្ធា ពារាណសិរញ្ញា និមន្តិតា រាជទ្វារំ អាគន្ត្វា កញ្ចិ ឱលោកេន្តម្បិ អទិស្វា និវត្តិត្វា នគរទ្វារេន និក្ខមិត្វា តំ បេសការគាមំ អគមំសុ ។ សា ឥត្ថី បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា សម្បិយាយមានា សព្វេ វន្ទិត្វា ភិក្ខំ អទាសិ។ តេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា គន្ធមាទនមេវ អគមំសុ។

សាបិ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី អម្ហាកំ សត្ថុ និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ ទេវទហនគរេ មហាសុប្បពុទ្ធស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, គោតមីតិស្សា នាមំ អកំសុ។ មហាមាយាយ កនិដ្ឋភគិនី ហោតិ។ មន្តជ្ឈាយកា ព្រាហ្មណា លក្ខណានិ បរិគ្គណ្ហន្តា “ឥមាសំ ទ្វិន្នម្បិ កុច្ឆិយំ វសិតទារកា ចក្កវត្តិនោ ភវិស្សន្តី”តិ ព្យាករិំសុ។ សុទ្ធោទនមហារាជា វយប្បត្តកាលេ តា ទ្វេបិ មង្គលំ កត្វា អត្តនោ ឃរំ អានេសិ។ អបរភាគេ អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ តុសិតបុរា ចវិត្វា មហាមាយាយ ទេវិយា កុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ មហាមាយា តស្ស ជាតទិវសតោ សត្តមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ។ សុទ្ធោទនមហារាជា មហាសត្តស្ស មាតុច្ឆំ មហាបជាបតិគោតមឹ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ តស្មិំ កាលេ នន្ទកុមារោ ជាតោ។ អយំ មហាបជាបតិ នន្ទកុមារំ ធាតីនំ ទត្វា សយំ ពោធិសត្តំ បរិហរិ។

អបរេន សមយេន ពោធិសត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា សព្វញ្ញុតំ បត្វា លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ អនុក្កមេន កបិលវត្ថុំ បត្វា នគរំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ អថស្ស បិតា សុទ្ធោទនមហារាជា អន្តរវីថិយំយេវ ធម្មកថំ សុត្វា សោតាបន្នោ អហោសិ។ អថ ទុតិយទិវសេ នន្ទោ បព្ពជិ, សត្តមេ ទិវសេ រាហុលោ។ សត្ថា អបរេន សមយេន វេសាលឹ ឧបនិស្សាយ កូដាគារសាលាយំ វិហរតិ។ តស្មិំ សមយេ សុទ្ធោទនមហារាជា សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា អរហត្តំ សច្ឆិកត្វា បរិនិព្ពាយិ។ តទា មហាបជាបតិគោតមី បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ តតោ រោហិណីនទីតីរេ កលហវិវាទសុត្តបរិយោសានេ (សុ. និ. ៨៦៨ អាទយោ) និក្ខមិត្វា បព្ពជិតានំ បញ្ចន្នំ កុមារសតានំ បាទបរិចារិកា សព្ពាវ ឯកចិត្តា ហុត្វា “មហាបជាបតិយា សន្តិកំ គន្ត្វា សព្ពាវ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមា”តិ មហាបជាបតឹ ជេដ្ឋិកំ កត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ បព្ពជិតុកាមា អហេសុំ។ អយញ្ច មហាបជាបតិ បឋមមេវ ឯកវារំ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចមានា នាលត្ថ, តស្មា កប្បកំ បក្កោសាបេត្វា កេសេ ឆិន្ទាបេត្វា កាសាយានិ អច្ឆាទេត្វា សព្វា តា សាកិយានិយោ អាទាយ វេសាលឹ គន្ត្វា អានន្ទត្ថេរេន ទសពលំ យាចាបេត្វា អដ្ឋហិ គរុធម្មេហិ បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច អលត្ថ។ ឥតរា បន សព្វាបិ ឯកតោវ ឧបសម្បន្នា អហេសុំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បនេតំ វត្ថុ បាឡិយំ (ចូឡវ. ៤០២ អាទយោ) អាគតមេវ។

ឯវំ ឧបសម្បន្នា បន មហាបជាបតិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ, អថស្សា សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ សា សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ សេសា បញ្ចសតា ភិក្ខុនិយោ នន្ទកោវាទសុត្តបរិយោសានេ (ម. និ. ៣.៣៩៨ អាទយោ) អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ភិក្ខុនិយោ ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ មហាបជាបតឹ រត្តញ្ញូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ខេមាថេរីវត្ថុ

២៣៦. ទុតិយេ **ខេមា**តិ ឯវំនាមិកា ភិក្ខុនី។ ឥតោ បដ្ឋាយ ច បនស្សា បញ្ហកម្មេ អយមនុបុព្ពិកថាតិ អវត្វា សព្ពត្ថ អភិនីហារំ អាទឹ កត្វា វត្ថុព្ពមេវ វក្ខាម។

អតីតេ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ អយំ បរបរិយាបន្នា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថេកទិវសំ តស្ស ភគវតោ អគ្គសាវិកំ សុជាតត្ថេរិំ នាម បិណ្ឌាយ ចរន្តិំ ទិស្វា តយោ មោទកេ ទត្វា តំទិវសមេវ អត្តនោ កេសេ វិស្សជ្ជេត្វា ថេរិយា ទានំ ទត្វា “អនាគតេ ពុទ្ធុប្បាទេ តុម្ហេ វិយ មហាបញ្ញា ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា យាវជីវំ កុសលកម្មេសុ អប្បមត្តា ហុត្វា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី កស្សបពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ គេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា សត្តន្នំ ភគិនីនំ អព្ភន្តរា ហុត្វា វីសតិវស្សសហស្សានិ គេហេយេវ កោមារិព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា តាហិ ភគិនីហិ សទ្ធឹ ទសពលស្ស វសនបរិវេណំ ការេត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរេ រាជកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ខេមាតិស្សា នាមំ អកំសុ។ តស្សា សរីរវណ្ណោ សុវណ្ណរសបិញ្ជរោ វិយ អហោសិ។ សា វយប្បត្តា ពិម្ពិសាររញ្ញោ គេហំ អគមាសិ។

សា តថាគតេ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរន្តេ “សត្ថា កិរ រូបេ ទោសំ ទស្សេតី”តិ រូបមទមត្តា ហុត្វា “មយ្ហម្បិ រូបេ ទោសំ ទស្សេយ្យា”តិ ភយេន ទសពលំ ទស្សនាយ ន គច្ឆតិ។ រាជា ចិន្តេសិ – “អហំ សត្ថុ អគ្គុបដ្ឋាកោ, មាទិសស្ស ច នាម អរិយសាវកស្ស អគ្គមហេសី ទសពលំ ទស្សនាយ ន គច្ឆតិ, ន មេ ឯតំ រុច្ចតី”តិ។ សោ កវីហិ វេឡុវនុយ្យានស្ស វណ្ណំ ពន្ធាបេត្វា “ខេមាយ ទេវិយា សវនូបចារេ គាយថា”តិ អាហ។ សា ឧយ្យានស្ស វណ្ណំ សុត្វា គន្តុកាមា ហុត្វា រាជានំ បដិបុច្ឆិ។ រាជា “ឧយ្យានំ គច្ឆ, សត្ថារំ បន អទិស្វា អាគន្តុំ ន លភិស្សសី”តិ អាហ។ សា រញ្ញោ បដិវចនំ អទត្វាវ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ រាជា តាយ សទ្ធិំ គច្ឆន្តេ បុរិសេ អាហ – “សចេ ទេវី ឧយ្យានតោ និវត្តមានា ទសពលំ បស្សតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ សចេ ន បស្សតិ, រាជាណាយ នំ ទស្សេថា”តិ។ អថ ខោ សា ទេវី ទិវសភាគំ ឧយ្យានេ ចរិត្វា និវត្តន្តី ទសពលំ អទិស្វាវ គន្តុំ អារទ្ធា។ អថ នំ រាជបុរិសា អត្តនោ អរុចិយាវ ទេវី សត្ថុ សន្តិកំ នយឹសុ។

សត្ថា តំ អាគច្ឆន្តិំ ទិស្វា ឥទ្ធិយា ឯកំ ទេវច្ឆរំ និម្មិនិត្វា តាលវណ្ដំ គហេត្វា ពីជមានំ វិយ អកាសិ។ ខេមា ទេវី តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “មានម្ហិ នដ្ឋា, ឯវរូបា នាម ទេវច្ឆរប្បដិភាគា ឥត្ថិយោ ទសពលស្ស អវិទូរេ តិដ្ឋន្តិ, អហំ ឯតាសំ បរិចារិកាបិ នប្បហោមិ, មានមទំ ហិ និស្សាយ បាបចិត្តស្ស វសេន នដ្ឋា”តិ តំ និមិត្តំ គហេត្វា តមេវ ឥត្ថិំ ឱលោកយមានា អដ្ឋាសិ។ អថស្សា បស្សន្តិយាវ តថាគតស្ស អធិដ្ឋានពលេន សា ឥត្ថី បឋមវយំ អតិក្កម្ម មជ្ឈិមវយេ ឋិតា វិយ មជ្ឈិមវយំ អតិក្កម្ម បច្ឆិមវយេ ឋិតា វិយ ច វលិត្តចា បលិតកេសា ខណ្ឌទន្តា អហោសិ។ តតោ តស្សា បស្សន្តិយាវ សទ្ធិំ តាលវណ្ដេន បរិវត្តិត្វា បរិបតិ។ តតោ ខេមា បុព្ពហេតុសម្បន្នត្តា តស្មិំ អារម្មណេ អាបាថគតេ ឯវំ ចិន្តេសិ – “ឯវំវិធម្បិ នាម សរីរំ ឯវរូបំ វិបត្តិំ បាបុណាតិ, មយ្ហម្បិ សរីរំ ឯវំគតិកមេវ ភវិស្សតី”តិ។ អថស្សា ឯវំ ចិន្តិតក្ខណេ សត្ថា ឥមំ ធម្មបទេ គាថមាហ –

> “យេ រាគរត្តានុបតន្តិ សោតំ,
> សយំកតំ មក្កដកោវ ជាលំ;
> ឯតម្បិ ឆេត្វាន វជន្តិ ធីរា,
> អនបេក្ខិនោ សព្ពទុក្ខំ បហាយា”តិ។

សា គាថាបរិយោសានេ ឋិតបទេ ឋិតាយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អគារមជ្ឈេ វសន្តេន នាម អរហត្តំ បត្តេន តំទិវសមេវ បរិនិព្ពាយិតព្ពំ វា បព្ពជិតព្ពំ វា ហោតិ, សា បន អត្តនោ អាយុសង្ខារានំ បវត្តនភាវំ ញត្វា “អត្តនោ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេស្សាមី”តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា រាជនិវេសនំ គន្ត្វា រាជានំ អនភិវាទេត្វាវ អដ្ឋាសិ។ រាជា ឥង្គិតេនេវ អញ្ញាសិ – “អរិយធម្មំ បត្តា ភវិស្សតី”តិ។ អថ នំ អាហ – “ទេវិ គតា នុ ខោ សត្ថុ ទស្សនាយា”តិ។ មហារាជ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋទស្សនំ បរិត្តំ, អហំ បន ទសពលំ សុទិដ្ឋមកាសិំ, បព្ពជ្ជំ មេ អនុជានាថាតិ ។ រាជា “សាធុ, ទេវី”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សុវណ្ណសិវិកាយ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ ឧបនេត្វា បព្ពាជេសិ។ អថស្សា “ខេមាថេរី នាម គិហិភាវេ ឋត្វា អរហត្តំ បត្តា”តិ មហាបញ្ញាភាវោ បាកដោ អហោសិ។ ឥទមេត្ថ វត្ថុ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ និសិន្នោ ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ខេមាថេរិំ មហាបញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧប្បលវណ្ណាថេរីវត្ថុ

២៣៧. តតិយេ **ឧប្បលវណ្ណា**តិ នីលុប្បលគព្ភសទិសេនេវ វណ្ណេន សមន្នាគតត្តា ឯវំលទ្ធនាមា ថេរី។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា អបរភាគេ មហាជនេន សទ្ធិំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនិំ ឥទ្ធិមន្តីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី កស្សបពុទ្ធកាលេ ពារាណសិនគរេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ គេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា សត្តន្នំ ភគិនីនំ អព្ភន្តរា ហុត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស បរិវេណំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។

តតោ ចវិត្វា បុន មនុស្សលោកំ អាគច្ឆន្តី ឯកស្មិំ គាមេ សហត្ថា កម្មំ កត្វា ជីវនកដ្ឋានេ និព្ពត្តា។ សា ឯកទិវសំ ខេត្តកុដិំ គច្ឆន្តី អន្តរាមគ្គេ ឯកស្មិំ សរេ បាតោវ បុប្ផិតំ បទុមបុប្ផំ ទិស្វា តំ សរំ ឱរុយ្ហ តញ្ចេវ បុប្ផំ លាជបក្ខិបនត្ថាយ បទុមិនិយា បត្តញ្ច គហេត្វា កេទារេ សាលិសីសានិ ឆិន្ទិត្វា កុដិកាយ និសិន្នា លាជេ ភជ្ជិត្វា បញ្ច លាជសតានិ គណេសិ។ តស្មិំ ខណេ គន្ធមាទនបព្ពតេ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតោ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ អាគន្ត្វា តស្សា អវិទូរេ អដ្ឋាសិ។ សា បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា លាជេហិ សទ្ធិំ បទុមបុប្ផំ គហេត្វា កុដិតោ ឱរុយ្ហ លាជេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តេ បក្ខិបិត្វា បទុមបុប្ផេន បត្តំ បិធាយ អទាសិ។ អថស្សា បច្ចេកពុទ្ធេ ថោកំ គតេ ឯតទហោសិ – “បព្ពជិតា នាម បុប្ផេន អនត្ថិកា, អហំ បុប្ផំ គហេត្វា បិឡន្ធិស្សាមី”តិ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស

ហត្ថតោ បុប្ផំ គហេត្វា បុន ចិន្តេសិ – “សចេ, អយ្យោ, បុប្ផេន អនត្ថិកោ អភវិស្ស, បត្តមត្ថកេ ឋបេតុំ ន អទស្ស, អទ្ធា អយ្យស្ស អត្ថោ ភវិស្សតី”តិ បុន គន្ត្វា បត្តមត្ថកេ ឋបេត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ ខមាបេត្វា, “ភន្តេ , ឥមេសំ មេ លាជានំ និស្សន្ទេន លាជគណនាយ បុត្តា អស្សុ, បទុមបុប្ផស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ បទេ បទេ បទុមបុប្ផំ ឧដ្ឋហតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តស្សា បស្សន្តិយាវ អាកាសេន គន្ធមាទនបព្ពតំ គន្ត្វា តំ បទុមំ នន្ទមូលកបព្ភារេ បច្ចេកពុទ្ធានំ អក្កមនសោបានសមីបេ បាទបុញ្ឆនំ កត្វា ឋបេសិ។

សាបិ តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន ទេវលោកេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយ ចស្សា បទេ បទេ មហាបទុមបុប្ផំ ឧដ្ឋាសិ។ សា តតោ ចវិត្វា បព្ពតបាទេ ឯកស្មឹ បទុមស្សរេ បទុមគព្ភេ និព្ពត្តិ។ តំ និស្សាយ ឯកោ តាបសោ វសតិ, សោ បាតោវ មុខធោវនត្ថាយ សរំ គន្ត្វា តំ បុប្ផំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “ឥទំ បុប្ផំ សេសេហិ មហន្តតរំ, សេសានិ ច បុប្ផិតានិ, ឥទំ មកុឡិតមេវ, ភវិតព្ពមេត្ថ ការណេនា”តិ ឧទកំ ឱតរិត្វា តំ បុប្ផំ គណ្ហិ។ តំ តេន គហិតមត្តមេវ បុប្ផិតំ។ តាបសោ អន្តោបទុមគព្ភេ និបន្នទារិកំ អទ្ទស។ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ច ធីតុសិនេហំ លភិត្វា បទុមេនេវ សទ្ធឹ បណ្ណសាលំ នេត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជាបេសិ។ អថស្សា បុញ្ញានុភាវេន អង្គុដ្ឋកេ ខីរំ និព្ពត្តិ។ សោ តស្មឹ បុប្ផេ មិលាតេ អញ្ញំ នវបុប្ផំ អាហរិត្វា តំ និបជ្ជាបេសិ។ អថស្សា អាធាវនវិធាវនេន កីឡិតុំ សមត្ថកាលតោ បដ្ឋាយ បទវារេ បទវារេ បទុមបុប្ផំ ឧដ្ឋាសិ, កុង្កុមរាសិស្ស វិយស្សា សរីរវណ្ណោ អហោសិ។ សា អប្បត្តា ទេវវណ្ណំ, អតិក្កន្តា មានុសវណ្ណំ អហោសិ។ សា បិតរិ ផលាផលត្ថាយ គតេ បណ្ណសាលាយំ ឱហីយតិ។

អថេកទិវសំ តស្សា វយប្បត្តកាលេ បិតរិ ផលាផលត្ថាយ គតេ ឯកោ វនចរកោ តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “មនុស្សានំ នាម ឯវំវិធំ រូបំ នត្ថិ, វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ តាបសស្ស អាគមនំ ឧទិក្ខន្តោ និសីទិ។ សា បិតរិ អាគច្ឆន្តេ បដិបថំ គន្ត្វា តស្ស ហត្ថតោ កាជកមណ្ឌលុំ អគ្គហេសិ, អាគន្ត្វា និសិន្នស្ស ចស្ស អត្តនា ករណវត្តំ ទស្សេសិ។ តទា សោ វនចរកោ មនុស្សភាវំ ញត្វា តាបសំ អភិវាទេត្វា និសីទិ។ តាបសោ តំ វនចរកំ វនមូលផលាផលេហិ ច បានីយេន ច និមន្តេត្វា, “ភោ បុរិស, ឥមស្មិំយេវ ឋានេ វសិស្សសិ, ឧទាហុ គមិស្សសី”តិ បុច្ឆិ។ គមិស្សាមិ, ភន្តេ, ឥធ កឹ ករិស្សាមីតិ។ ឥទំ តយា ទិដ្ឋការណំ ឯត្តោ គន្ត្វា អកថេតុំ សក្ខិស្សសីតិ។ សចេ, អយ្យោ, ន ឥច្ឆតិ, កឹ ការណា កថេស្សាមីតិ តាបសំ វន្ទិត្វា បុន អាគមនកាលេ មគ្គសញ្ជាននត្ថំ សាខាសញ្ញញ្ច រុក្ខសញ្ញញ្ច ករោន្តោ បក្កាមិ។

សោ ពារាណសឹ គន្ត្វា រាជានំ អទ្ទស, រាជា “កស្មា អាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ, ទេវ, តុម្ហាកំ វនចរកោ បព្ពតបាទេ អច្ឆរិយំ ឥត្ថិរតនំ ទិស្វា អាគតោម្ហី”តិ សព្ពំ បវត្តិំ កថេសិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា វេគេន បព្ពតបាទំ គន្ត្វា អវិទូរេ ឋានេ ខន្ធាវារំ និវេសេត្វា វនចរកេន ចេវ អញ្ញេហិ ច បុរិសេហិ សទ្ធឹ តាបសស្ស ភត្តកិច្ចំ កត្វា និសិន្នវេលាយ តត្ថ គន្ត្វា អភិវាទេត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ រាជា តាបសស្ស បព្ពជិតបរិក្ខារភណ្ឌំ បាទមូលេ ឋបេត្វា, “ភន្តេ, ឥមស្មឹ ឋានេ កឹ ករោម, គច្ឆាមា”តិ អាហ។ គច្ឆ, មហារាជាតិ។ អាម, គច្ឆាមិ, ភន្តេ។ អយ្យស្ស បន សមីបេ វិសភាគបរិសា អត្ថីតិ អស្សុម្ហ, អសារុប្បា ឯសា បព្ពជិតានំ, មយា សទ្ធឹ គច្ឆតុ, ភន្តេតិ។ មនុស្សានំ ចិត្តំ នាម ទុត្តោសយំ, កថំ ពហូនំ មជ្ឈេ វសិស្សតីតិ ។ អម្ហាកំ រុចិតកាលតោ បដ្ឋាយ សេសានំ ជេដ្ឋកដ្ឋានេ ឋបេត្វា បដិជគ្គិស្សាមិ, ភន្តេតិ។

សោ រញ្ញោ កថំ សុត្វា ទហរកាលេ គហិតនាមវសេនេវ, “អម្ម, បទុមវតី”តិ ធីតរំ បក្កោសិ។ សា ឯកវចនេនេវ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា បិតរំ អភិវាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ បិតា អាហ – “ត្វំ, អម្ម, វយប្បត្តា, ឥមស្មឹ ឋានេ រញ្ញា ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ វសិតុំ អយុត្តា, រញ្ញា សទ្ធឹ គច្ឆ, អម្មា”តិ។ សា “សាធុ, តាតា”តិ បិតុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា អភិវាទេត្វា បរោទមានា អដ្ឋាសិ។ រាជា “ឥមិស្សា បិតុ ចិត្តំ គណ្ហាមី”តិ តស្មិំយេវ ឋានេ កហាបណរាសិម្ហិ ឋបេត្វា អភិសេកំ អកាសិ។ អថ នំ គហេត្វា អត្តនោ នគរំ អានេត្វា អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ សេសឥត្ថិយោ អនោលោកេត្វា តាយ សទ្ធិំយេវ រមតិ។ តា ឥត្ថិយោ ឥស្សាបកតា តំ រញ្ញោ អន្តរេ បរិភិន្ទិតុកាមា ឯវមាហំសុ – “នាយំ, មហារាជ, មនុស្សជាតិកា, កហំ នាម តុម្ហេហិ មនុស្សានំ វិចរណដ្ឋានេ បទុមានិ ឧដ្ឋហន្តានិ ទិដ្ឋបុព្ពានិ, អទ្ធា អយំ យក្ខិនី, នីហរថ នំ មហារាជា”តិ។ រាជា តាសំ កថំ សុត្វា តុណ្ហី អហោសិ។

អថស្ស អបរេន សមយេន បច្ចន្តោ កុបិតោ។ សោ “គរុគព្ភា បទុមវតី”តិ តំ នគរេ ឋបេត្វា បច្ចន្តំ អគមាសិ។ អថ តា ឥត្ថិយោ តស្សា ឧបដ្ឋាយិកាយ លញ្ជំ ទត្វា “ឥមិស្សា ទារកំ ជាតមត្តមេវ អបនេត្វា ឯកំ ទារុឃដិកំ លោហិតេន មក្ខេត្វា សន្តិកេ ឋបេហី”តិ អាហំសុ។ បទុមវតិយាបិ នចិរស្សេវ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ មហាបទុមកុមារោ ឯកកោវ កុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ អវសេសា ឯកូនបញ្ចសតា ទារកា មហាបទុមកុមារស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិត្វា និបន្នកាលេ សំសេទជា ហុត្វា និព្ពត្តឹសុ។ អថស្ស “ន តាវាយំ សតឹ បដិលភតី”តិ ញត្វា ឧបដ្ឋាយិកា ឯកំ ទារុឃដិកំ លោហិតេន មក្ខេត្វា សមីបេ ឋបេត្វា តាសំ ឥត្ថីនំ សញ្ញំ អទាសិ។ តា បញ្ចសតាបិ

ឥត្ថិយោ ឯកេកា ឯកេកំ ទារកំ គហេត្វា ចុន្ទការកានំ សន្តិកំ បេសេត្វា ករណ្ឌកេ អាហរាបេត្វា អត្តនា អត្តនា គហិតទារកេ តត្ថ និបជ្ជាបេត្វា ពហិ លញ្ឆនំ កត្វា ឋបយឹសុ។

បទុមវតីបិ ខោ សញ្ញំ លភិត្វា តំ ឧបដ្ឋាយិកំ "កឹ វិជាតម្ហិ, អម្មា"តិ បុច្ឆិ។ សា តំ សន្តជ្ជេត្វា "កុតោ ត្វំ ទារកំ លភិស្សសី"តិ វត្វា "អយំ តេ កុច្ឆិតោ និក្ខន្តទារកោ"តិ លោហិតមក្ខិតំ ទារុឃដិកំ បុរតោ ឋបេសិ។ សា តំ ទិស្វា ទោមនស្សប្បត្តា "សីឃំ នំ ផាលេត្វា អបនេហិ, សចេ កោចិ បស្សេយ្យ លជ្ជិតព្ពំ ភវេយ្យា"តិ អាហ។ សា តស្សា កថំ សុត្វា អត្ថកាមា វិយ ទារុឃដិកំ ផាលេត្វា ឧទ្ធនេ បក្ខិបិ។

រាជាបិ បច្ចន្តតោ អាគន្ត្វា នក្ខត្តំ បដិមានេន្តោ ពហិនគរេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា និសីទិ។ អថ តា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ រញ្ញោ បច្ចុគ្គមនំ អាគន្ត្វា អាហំសុ – "ត្វំ, មហារាជ, ន អម្ហាកំ សទ្ទហសិ, អម្ហេហិ វុត្តំ អការណំ វិយ ហោតិ។ ត្វំ មហេសិយា ឧបដ្ឋាយិកំ បក្កោសាបេត្វា បដិបុច្ឆ, ទារុឃដិកំ តេ ទេវី វិជាតា"តិ។ រាជា តំ ការណំ ន ឧបបរិក្ខិត្វាវ "អមនុស្សជាតិកា ភវិស្សតី"តិ តំ គេហតោ និក្កឌ្ឍិ។ តស្សា រាជគេហតោ សហ និក្ខមនេនេវ បទុមបុប្ផានិ អន្តរធាយឹសុ, សរីរច្ឆវិបិ វិវណ្ណា អហោសិ។ សា ឯកិកាវ អន្តរវីថិយា បាយាសិ។ អថ នំ ឯកា វយប្បត្តា មហល្លិកា ឥត្ថី ទិស្វា ធីតុសិនេហំ ឧប្បាទេត្វា "កហំ គច្ឆសិ អម្មា"តិ អាហ។ អាគន្តុកម្ហិ, វសនដ្ឋានំ ឱលោកេន្តី វិចរាមីតិ។ ឥធាគច្ឆ, អម្មាតិ វសនដ្ឋានំ ទត្វា ភោជនំ បដិយាទេសិ។

តស្សា ឥមិនាវ និយាមេន តត្ថ វសមានាយ តា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ ឯកចិត្តា ហុត្វា រាជានំ អាហំសុ – "មហារាជ, តុម្ហេសុ យុទ្ធំ គតេសុ អម្ហេហិ គង្គាទេវតាយ 'អម្ហាកំ ទេវេ វិជិតសង្គាមេ អាគតេ ពលិកម្មំ កត្វា ឧទកកីឡំ ករិស្សាមា'តិ បត្ថិតំ អត្ថិ, ឯតមត្ថំ , ទេវ, ជានាបេមា"តិ។ រាជា តាសំ វចនេន តុដ្ឋោ គង្គាយំ ឧទកកីឡំ កាតុំ អគមាសិ។ តាបិ អត្តនា អត្តនា គហិតំ ករណ្ឌកំ បដិច្ឆន្នំ កត្វា អាទាយ នទី គន្ត្វា តេសំ ករណ្ឌកានំ បដិច្ឆាទនត្ថំ បារុបិត្វា បារុបិត្វា ឧទកេ បតិត្វា ករណ្ឌកេ វិស្សជ្ជេសុំ។ តេបិ ខោ ករណ្ឌកា សព្ពេ សហ គន្ត្វា ហេដ្ឋាសោតេ បសារិតជាលម្ហិ លគ្គឹសុ។ តតោ ឧទកកីឡំ កីឡិត្វា រញ្ញោ ឧត្តិណ្ណកាលេ ជាលំ ឧក្ខិបន្តា តេ ករណ្ឌកេ ទិស្វា រញ្ញោ សន្តិកំ អានយឹសុ។ រាជា ករណ្ឌកេ ទិស្វា "កឹ, តាតា, ករណ្ឌកេសូ"តិ អាហ។ ន ជានាម, ទេវាតិ។ សោ តេ ករណ្ឌកេ វិវរាបេត្វា ឱលោកេន្តោ បឋមំ មហាបទុមកុមារស្ស ករណ្ឌកំ វិវរាបេសិ។ តេសំ បន សព្ពេសម្បិ ករណ្ឌកេសុ និបជ្ជាបិតទិវសេយេវ បុញ្ញិទ្ធិយា អង្គុដ្ឋតោ ខីរំ និព្ពត្តិ។ សក្កោ ទេវរាជា តស្ស រញ្ញោ និក្កង្ខភាវត្ថំ អន្តោករណ្ឌកេ អក្ខរានិ លិខាបេសិ "ឥមេ កុមារា បទុមវតិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តា ពារាណសិរញ្ញោ បុត្តា, អថ នេ បទុមវតិយា សបត្តិយោ បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ ករណ្ឌកេសុ បក្ខិបិត្វា ឧទកេ ខិបឹសុ, រាជា ឥមំ ការណំ ជានាតូ"តិ។ ករណ្ឌកេ វិវរិតមត្តេ រាជា អក្ខរានិ វាចេត្វា ទារកេ ទិស្វា មហាបទុមកុមារំ ឧក្ខិបិត្វា "វេគេន រថេ យោជេថ, អស្សេ កប្បេថ, អហំ អជ្ជ អន្តោនគរំ បវិសិត្វា ឯកច្ចានំ មាតុគាមានំ បិយំ ករិស្សាមី"តិ បាសាទំ អារុយ្ហ ហត្ថិគីវាយ សហស្សភណ្ឌិកំ ឋបេត្វា ភេរឹ ចរាបេសិ "យោ បទុមវតឹ បស្សតិ, សោ ឥមំ សហស្សំ គណ្ហតូ"តិ។

តំ កថំ សុត្វា បទុមវតី មាតុយា សញ្ញំ អទាសិ – "ហត្ថិគីវតោ សហស្សំ គណ្ហ, អម្មា"តិ។ អហំ ឯវរូបំ គណ្ហិតុំ ន វិសហាមីតិ។ សា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ វុត្តេ, "កឹ វត្វា គណ្ហាមិ អម្មា"តិ អាហ។ "មម ធីតា, បទុមវតី ទេវី បស្សតី"តិ វត្វា គណ្ហាហីតិ។ សា "យំ វា តំ វា ហោតូ"តិ គន្ត្វា សហស្សចង្កោដកំ គណ្ហិ។ អថ នំ មនុស្សា បុច្ឆឹសុ – "បទុមវតី ទេវី បស្សសិ, អម្មា"តិ។ "អហំ ន បស្សាមិ, ធីតា កិរ មេ បស្សតី"តិ អាហ។ តេ "កហំ បន សា, អម្មា"តិ វត្វា តាយ សទ្ធឹ គន្ត្វា បទុមវតី សញ្ជានិត្វា បាទេសុ និបតឹសុ។ តស្មឹ កាលេ សា "បទុមវតី ទេវី អយ"ន្តិ ញត្វា "ភារិយំ វត ឥត្ថិយា កម្មំ កតំ, យា ឯវំវិធស្ស រញ្ញោ មហេសី សមានា ឯវរូបេ ឋានេ និរារក្ខា វសី"តិ អាហ។ តេបិ រាជបុរិសា បទុមវតិយា និវេសនំ សេតសាណីហិ បរិក្ខិបាបេត្វា ទ្វារេ អារក្ខំ ឋបេត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា សុវណ្ណសិវិកំ បេសេសិ។ សា "អហំ ឯវំ ន គមិស្សាមិ, មម វសនដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ យាវ រាជគេហំ ឯត្ថន្តរេ វរបោត្ថកចិត្តត្ថរណេ អត្ថរាបេត្វា ឧបរិ សុវណ្ណតារកវិចិត្តំ ចេលវិតានំ ពន្ធាបេត្វា បសាធនត្ថាយ សព្ពាលង្ការេសុ បហិតេសុ បទសាវ គមិស្សាមិ, ឯវំ មេ នាគរា សម្បត្តឹ បស្សិស្សន្តី"តិ អាហ។ រាជា "បទុមវតិយា យថារុចឹ ករោថា"តិ អាហ។ តតោ បទុមវតី សព្ពបសាធនំ បសាធេត្វា "រាជគេហំ គមិស្សាមី"តិ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ អថស្សា អក្កន្តអក្កន្តដ្ឋានេ វរបោត្ថកចិត្តត្ថរណានិ ភិន្ទិត្វា បទុមបុប្ផានិ ឧដ្ឋហឹសុ។ សា មហាជនស្ស អត្តនោ សម្បត្តឹ ទស្សេត្វា រាជនិវេសនំ អារុយ្ហ សព្ពេ ចិត្តត្ថរណេ តស្សា មហល្លិកាយ បោសាវនិកមូលំ កត្វា ទាបេសិ។

រាជាបិ ខោ តា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ បក្កោសាបេត្វា "ឥមាយោ តេ ទេវិ ទាសិយោ កត្វា ទេមី"តិ អាហ។ សាធុ, មហារាជ, ឯតាសំ មយ្ហំ ទិន្នភាវំ សកលនគរេ ជានាបេហីតិ ។ រាជា នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ – "បទុមវតិយា ទូព្ភិកា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ ឯតិស្សា ឯវ ទាសិយោ កត្វា ទិន្នា"តិ។ សា "តាសំ សកលនគរេន ទាសិភាវោ សល្លក្ខិតោ"តិ ញត្វា "អហំ មម ទាសិយោ ភុជិស្សា កាតុំ លភាមិ ទេវា"តិ រាជានំ បុច្ឆិ។ តវ ឥច្ឆា ទេវីតិ។ ឯវំ

សន្តេ តមេវ ភេរិចារិកំ បក្កោសាបេត្វា “បទុមវតិទេវិយា អត្តនោ ទាសិយោ កត្វា ទិន្នា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ សព្ពាវ ភុជិស្សា កតាតិ បុន ភេរឹ ចរាបេថា”តិ អាហ។ សា តាសំ ភុជិស្សភាវេ កតេ ឯកូនានិ បញ្ចសតបុត្តានិ តាសំយេវ ហត្ថេ បោសនត្ថាយ ទត្វា សយំ មហាបទុមកុមារំយេវ គណ្ហិ។

អថ អបរភាគេ តេសំ កុមារានំ កីឡនវយេ សម្បត្តេ រាជា ឧយ្យានេ នានាវិធំ កីឡនដ្ឋានំ ការេសិ។ តេ អត្តនោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកកាលេ សព្ពេវ ឯកតោ ហុត្វា ឧយ្យានេ បទុមសញ្ឆន្នាយ មង្គលបោក្ខរណិយា កីឡន្តា នវបទុមានិ បុប្ផិតានិ បុរាណបទុមានិ ច វណ្ដតោ បតន្តានិ ទិស្វា “ឥមស្ស តាវ អនុបាទិន្នកស្ស ឯវរូបា ជរា បាបុណាតិ, កិមង្គំ បន អម្ហាកំ សរីរស្ស។ ឥទម្បិ ហិ ឯវំគតិកមេវ ភវិស្សតី”តិ អារម្មណំ គហេត្វា សព្ពេវ បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បទុមកណ្ណិកាសុ បល្លង្កេន និសីទឹសុ។

អថ តេហិ សទ្ធឹ អាគតា រាជបុរិសា ពហុគតំ ទិវសំ ញត្វា “អយ្យបុត្តា តុម្ហាកំ វេលំ ជានាថា”តិ អាហំសុ។ តេ តុណ្ហី អហេសុំ។ តេ បុរិសា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ – “កុមារា ទេវ, បទុមកណ្ណិកាសុ និសិន្នា, អម្ហេសុ កថេន្តេសុបិ វចីភេទំ ន ករោន្តី”តិ។ យថារុចិយា តេសំ និសីទិតុំ ទេថាតិ។ តេ សព្ពរត្តឹ គហិតារក្ខា បទុមកណ្ណិកាសុ និសិន្ននិយាមេនេវ អរុណំ ឧដ្ឋាបេសុំ។ បុរិសា បុនទិវសេ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវា វេលំ ជានាថា”តិ អាហំសុ។ ន មយំ ទេវា, បច្ចេកពុទ្ធា នាម មយន្តិ។ អយ្យា, តុម្ហេ ភារិយំ កថំ កថេថ, បច្ចេកពុទ្ធា នាម តុម្ហាទិសា ន ហោន្តិ, ទ្វង្គុលកេសមស្សុធរា កាយេ បដិមុក្កអដ្ឋបរិក្ខារា ហោន្តីតិ។ តេ ទក្ខិណហត្ថេន សីសំ បរាមសឹសុ។ តាវទេវ គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, អដ្ឋ បរិក្ខារា កាយេ បដិមុក្កាវ អហេសុំ។ តតោ បស្សន្តស្សេវ មហាជនស្ស អាកាសេន នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមំសុ។

សាបិ ខោ, បទុមវតី ទេវី, “អហំ ពហុបុត្តា ហុត្វា និបុត្តា ជាតា”តិ ហទយសោកំ បត្វា តេនេវ សោកេន កាលំ កត្វា រាជគហនគរទ្វារគាមកេ សហត្ថេន កម្មំ កត្វា ជីវនកដ្ឋានេ និព្ពត្តិ។ អបរភាគេ កុលឃរំ គន្ត្វា ឯកទិវសំ សាមិកស្ស ខេត្តំ យាគុំ ហរមានា តេសំ អត្តនោ បុត្តានំ អន្តរេ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ ភិក្ខាចារវេលាយ អាកាសេន គច្ឆន្តេ ទិស្វា សីឃំ សីឃំ គន្ត្វា សាមិកស្ស អារោចេសិ – “បស្ស, អយ្យ, បច្ចេកពុទ្ធេ, ឯតេ និមន្តេត្វា ភោជេស្សាមា”តិ។ សោ អាហ – “សមណសកុណា នាមេតេ អញ្ញត្ថាបិ ឯវំ ចរន្តិ, ន ឯតេ បច្ចេកពុទ្ធា”តិ។ តេ តេសំ កថេន្តានំយេវ អវិទូរេ ឋានេ ឱតរឹសុ។ សា ឥត្ថី តំទិវសំ អត្តនោ ភត្តខជ្ជភោជនំ តេសំ ទត្វា “ស្វេបិ អដ្ឋ ជនា មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ សាធុ, ឧបាសិកេ, តវ សក្ការោ ឯត្តកោវ ហោតុ, អាសនានិ ច អដ្ឋេវ ហោន្តុ, អញ្ញេបិ ពហូ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា តវ ចិត្តំ បសាទេយ្យាសីតិ។ សា បុនទិវសេ អដ្ឋ អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា អដ្ឋន្នំ សក្ការសម្មានំ បដិយាទេត្វា និសីទិ។

និមន្តិតបច្ចេកពុទ្ធា សេសានំ សញ្ញំ អទំសុ – “មារិសា, អជ្ជ អញ្ញត្ថ អគន្ត្វា សព្ពេវ តុម្ហាកំ មាតុ សង្គហំ ករោថា”តិ។ តេ តេសំ វចនំ សុត្វា សព្ពេវ ឯកតោ អាកាសេន អាគន្ត្វា មាតុ-គេហទ្វារេ បាតុរហេសុំ។ សាបិ បឋមំ លទ្ធសញ្ញតាយ ពហូបិ ទិស្វា ន កម្បិត្ថ, សព្ពេបិ តេ គេហំ បវេសេត្វា អាសនេសុ និសីទាបេសិ។ តេសុ បដិបាដិយា និសីទន្តេសុ នវមោ អញ្ញានិ អដ្ឋ អាសនានិ មាបេត្វា សយំ ធុរាសនេ និសីទិ។ យាវ អាសនានិ វឌ្ឍន្តិ, តាវ គេហំ វឌ្ឍតិ។ ឯវំ តេសុ សព្ពេសុបិ និសិន្នេសុ សា ឥត្ថី អដ្ឋន្នំ បច្ចេកពុទ្ធានំ បដិយាទិតំ សក្ការំ បញ្ចសតានម្បិ យាវទត្ថំ ទត្វា អដ្ឋ នីលុប្បលហត្ថកេ អាហរិត្វា និមន្តិតបច្ចេកពុទ្ធានំយេវ បាទមូលេ ឋបេត្វា អាហ – “មយ្ហំ, ភន្តេ, និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សរីរវណ្ណោ ឥមេសំ នីលុប្បលានំ អន្តោគព្ភវណ្ណោ វិយ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា មាតុ អនុមោទនំ កត្វា គន្ធមាទនំយេវ អគមំសុ។

សាបិ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, នីលុប្បលគព្ភសមានវណ្ណតាយ ចស្សា ឧប្បលវណ្ណាត្វេវ នាមំ អកំសុ។ អថស្សា វយប្បត្តកាលេ សកលជម្ពុទីបរាជានោ ច សេដ្ឋិនោ ច សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ បហិណឹសុ – “ធីតរំ អម្ហាកំ ទេតូ”តិ ។ អបហិណន្តោ នាម នាហោសិ។ តតោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “អហំ សព្ពេសំ មនំ គហេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ឧបាយំ បនេកំ ករិស្សាមី”តិ ធីតរំ បក្កោសាបេត្វា “បព្ពជិតុំ អម្ម សក្ខិស្សសី”តិ អាហ។ តស្សា បច្ឆិមភវិកត្តា បិតុវចនំ សីសេ អាសិត្តសតបាកតេលំ វិយ អហោសិ, តស្មា បិតរំ “បព្ពជិស្សាមិ, តាតា”តិ អាហ។ សោ តស្សា សក្ការំ កត្វា ភិក្ខុនិឧបស្សយំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ តស្សា អចិរបព្ពជិតាយ ឯវ ឧបោសថាគារេ កាលវារោ បាបុណិ។ សា ទីបំ ជាលេត្វា ឧបោសថាគារំ សម្មជ្ជិត្វា ទីបសិខាយ និមិត្តំ គណ្ហិត្វា បុនប្បុនំ ឱលោកយមានា តេជោកសិណារម្មណំ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តទេវ បាទកំ កត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តផលេន សទ្ធឹយេវ ច ឥទ្ធិវិកុព្ពនេ ចិណ្ណវសី អហោសិ។ សា អបរភាគេ សត្ថុ យមកបាដិហារិយករណទិវសេ “អហំ, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សាមី”តិ សីហនាទំ នទិ។ សត្ថា ឥទំ ការណំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ជេតវនវិហារេ និសិន្នោ បដិបាដិយា ភិក្ខុនិយោ ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ឥមំ ថេរឹ ឥទ្ធិមន្តីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

បដាចារាថេរីវត្ថុ

២៣៨. ចតុត្ថេ **វិនយធរានំ យទិទំ បដាចារា**តិ បដាចារា ថេរី វិនយធរានំ អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនិំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ គេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា សត្តន្នំ ភគិនីនំ អព្ភន្តរា ហុត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស បរិវេណំ កត្វា បុន ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ សម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។

សា អបរភាគេ វយប្បត្តា អត្តនោ គេហេ ឯកេន កម្មការេន សទ្ធិំ សន្ថវំ កត្វា អបរភាគេ អត្តនោ សមានជាតិកំ កុលំ គច្ឆន្តិ កតសន្ថវស្ស បុរិសស្ស សញ្ញំ អទាសិ – “ន ត្វំ ស្វេ បដ្ឋាយ មំ បដិហារសតេនបិ ទដ្ឋុំ លភិស្សសិ, សចេ តេ កម្មំ អត្ថិ, ឥទានិ មំ គណ្ហិត្វា គច្ឆាហី”តិ។ សោ “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុច្ឆវិកំ ហត្ថសារំ គហេត្វា តំ អាទាយ នគរតោ តីណិ ចត្តារិ យោជនានិ បដិក្កមិត្វា ឯកស្មិំ គាមកេ វាសំ កប្បេសិ។

អថ អបរភាគេ តស្សា កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា គព្ភេ បរិបក្កេ “ឥទំ អម្ហាកំ អនាថដ្ឋានំ, កុលគេហំ គច្ឆាម សាមី”តិ អាហ។ សោ “អជ្ជ គច្ឆាម, ស្វេ គច្ឆាមា”តិ គន្តុំ អសក្កោន្តោ កាលំ វីតិនាមេសិ។ សា តស្ស ការណំ ញត្វា “នាយំ ពាលោ មំ នេស្សតី”តិ តស្មិំ ពហិ គតេ “ឯកិកាវ កុលគេហំ គមិស្សាមី”តិ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សោ អាគន្ត្វា តំ គេហេ អបស្សន្តោ បដិវិស្សកេ បុច្ឆិត្វា “កុលគេហំ គតា”តិ សុត្វា “មំ និស្សាយ កុលធីតា អនាថា ជាតា”តិ បទានុបទិកំ គន្ត្វា សម្បាបុណិ។ តស្សា អន្តរាមគ្គេវ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ តតោ “យស្សត្ថាយ មយំ គច្ឆេយ្យាម, សោ អត្ថោ អន្តរាមគ្គេវ និប្ផន្នោ, ឥទានិ គន្ត្វា កិំ ករិស្សាមា”តិ បដិនិវត្តឹសុ។ បុន តស្សា កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសីតិ បុរិមនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។

អន្តរាមគ្គេ បនស្សា គព្ភវុដ្ឋានេ ជាតមត្តេយេវ ចតូសុ ទិសាសុ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិ។ សា តំ បុរិសំ អាហ – “សាមិ, អវេលាយ ចតូសុ ទិសាសុ មេឃោ ឧដ្ឋិតោ, អត្តនោ វសនដ្ឋានំ កាតុំ វាយមាហី”តិ។ សោ “ឯវំ ករិស្សាមី”តិ ទណ្ឌកេហិ កុដិកំ កត្វា “ឆទនត្ថាយ តិណំ អាហរិស្សាមី”តិ ឯកស្មិំ មហាវម្មិកបាទេ តិណំ ឆិន្ទតិ។ អថ នំ វម្មិកេ និបន្នោ កណ្ហសប្បោ បាទេ ឌំសិ, សោ តស្មិំយេវ ឋានេ បតិតោ។ សាបិ “ឥទានិ អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ សព្ពរត្តិំ ខេបេត្វា “អទ្ធា មំ សោ ‘អនាថា ឯសា’តិ មគ្គេ ឆឌ្ឌេត្វា គតោ ភវិស្សតី”តិ អាលោកេ សញ្ជាតេ បទានុសារេន ឱលោកេន្តី វម្មិកបាទេ បតិតំ ទិស្វា “មំ និស្សាយ នដ្ឋោ បុរិសោ”តិ បរិទេវិត្វា ទហរទារកំ បស្សេនាទាយ មហល្លកំ អង្គុលីហិ គាហាបេត្វា មគ្គេន គច្ឆន្តី អន្តរាមគ្គេ ឯកំ ឧត្តាននទិំ ទិស្វា “ទ្វេបិ ទារកេ ឯកប្បហារេនេវ អាទាយ គន្តុំ ន សក្ខិស្សាមី”តិ ជេដ្ឋកំ ឱរិមតីរេ ឋបេត្វា ទហរំ បរតីរំ នេត្វា បិលោតិកចុម្ពដកេ និបជ្ជាបេត្វា បុន និវត្តិត្វា “ឥតរំ គហេត្វា គមិស្សាមី”តិ នទិំ ឱតរិ។

អថស្សា នទីមជ្ឈំ បត្តកាលេ ឯកោ សេនោ “មំសបិណ្ឌោ អយ”ន្តិ សញ្ញាយ ទារកំ វិជ្ឈិតុំ អាគច្ឆតិ។ សា ហត្ថំ បសារេត្វា សេនំ បលាបេសិ។ តស្សា តំ ហត្ថវិការំ ទិស្វា មហល្លកទារកោ “មំ បក្កោសតី”តិ សញ្ញាយ នទិំ ឱតរិត្វា សោតេ បតិតោ យថាសោតំ អគមាសិ ។ សោបិ សេនោ តស្សា អសម្បត្តាយ ឯវ តំ ទហរទារកំ គណ្ហិត្វា អគមាសិ។ សា ពលវសោកាភិភូតា អន្តរាមគ្គេ ឥមំ វិលាបគីតំ គាយន្តី គច្ឆតិ –

“ឧភោ បុត្តា កាលង្កតា, បន្ថេ មយ្ហំ បតី មតោ”តិ។

សា ឯវំ វិលបមានាវ សាវត្ថិំ បត្វា កុលសភាគំ គន្ត្វាបិ សោកវសេនេវ អត្តនោ គេហំ វវត្ថបេតុំ អសក្កោន្តី “ឥមស្មិំ ឋានេ ឯវំវិធំ នាម កុលំ អត្ថិ, កតរំ តំ គេហ”ន្តិ បដិបុច្ឆិ។ ត្វំ តំ កុលំ បដិបុច្ឆិត្វា កិំ ករិស្សសិ? តេសំ វសនគេហំ វាតប្បហារេន បតិតំ, តត្ថេវ តេ សព្ពេបិ ជីវិតក្ខយំ បត្តា, អថ នេ ខុទ្ទកមហល្លកេ ឯកចិតកស្មិំយេវ ឈាបេន្តិ, បស្ស ឯសា ធូមវដ្ដិ បញ្ញាយតីតិ។ សា តំ កថំ សុត្វាវ កិំ តុម្ហេ វទថា”តិ អត្តនោ និវត្ថសាដកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី ជាតនិយាមេនេវ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទមានា ញាតីនំ ចិតកដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ វិលាបគីតំ បរិបុណ្ណំ កត្វា បរិទេវមានា –

“ឧភោ បុត្តា កាលង្កតា, បន្ថេ មយ្ហំ បតី មតោ;
មាតា បិតា ច ភាតា ច, ឯកចិតកស្មិំ ឌយ្ហរេ”តិ។ –

អាហ។ អញ្ញេន ជនេន សាដកំ ទិន្នម្បិ ផាលេត្វា ផាលេត្វា ឆឌ្ឌេតិ។ អថ នំ ទិដ្ឋទិដ្ឋដ្ឋានេ មហាជនោ បរិវារេត្វា ចរតិ។ អថស្សា “អយំ បដាចារំ បដបរិហរណំ វិនា ចរតី”តិ **បដាចារា**តេវ នាមំ អកំសុ។ យស្មា ចស្សា សោនត្តភាវេន អលជ្ជិអាចារោ បាកដោ អហោសិ, តស្មា បតិតោ អាចារោ អស្សាតិ បដាចារាត្វេវ នាមំ អកំសុ។

សា ឯកទិវសំ សត្ថរិ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តេ វិហារំ បវិសិត្វា បរិសបរិយន្តេ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា មេត្តាផរណេន ផរិត្វា “សតឹ បដិលភ, ភគិនិ, សតឹ បដិលភ, ភគិនី”តិ អាហ។ តស្សា សត្ថុ វចនំ សុត្វា ពលវហិរោត្តប្បំ អាគតំ, សា តត្ថេវ ភូមិយំ និសីទិ។ អវិទូរេ ឋិតោ បុរិសោ ឧត្តរិសាដកំ ខិបិត្វា អទាសិ។ សា តំ និវាសេត្វា ធម្មំ អស្សោសិ។ សត្ថា តស្សា ចរិយវសេន ឥមា ធម្មបទេ គាថា អាហ –

“ន សន្តិ បុត្តា តាណាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធវា;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, នត្ថិ ញាតីសុ តាណតា។

“ឯតមត្ថវសំ ញត្វា, បណ្ឌិតោ សីលសំវុតោ;
និព្ពានគមនំ មគ្គំ, ខិប្បមេវ វិសោធយេ”តិ។ (ធ. ប. ២៨៨-២៨៩);

សា គាថាបរិយោសានេ យថាឋិតាវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ សត្ថា “តស្សា ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជា”តិ បព្ពជ្ជំ សម្បដិច្ឆិ។ សា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា ពុទ្ធវចនំ គណ្ហន្តី វិនយបិដកេ ចិណ្ណវសី អហោសិ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ បដាចារំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ធម្មទិន្នាថេរីវត្ថុ

២៣៩. បញ្ចមេ **ធម្មកថិកាន**ន្តិ ធម្មកថិកានំ ភិក្ខុនីនំ ធម្មទិន្នា អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ បរាយត្តដ្ឋានេ និព្ពត្តិត្វា បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ អគ្គសាវកស្ស សុជាតត្ថេរស្ស អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា សគ្គេ និព្ពត្តិ។ សព្ពំ ហេដ្ឋា ខេមាថេរិយា អភិនីហារវសេនេវ វេទិតព្ពំ។ ផុស្សពុទ្ធកាលេ បនេសា សត្ថុ វេមាតិកានំ តិណ្ណំ ភាតិកានំ ទានាធិការេ ឋបិតកម្មិកស្ស គេហេ វសមានា “ឯកំ ទេហី”តិ វុត្តា ទ្វេ អទាសិ។ ឯវំ សព្ពំ អបរិហាបេន្តី ទត្វា ទ្វេនវុតិកប្បេ អតិក្កម្ម កស្សបពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា សត្តន្នំ ភគិនីនំ អព្ភន្តរា ហុត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស វសនបរិវេណំ ការេត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា អបរភាគេ វិសាខសេដ្ឋិនោ គេហំ គតា។ វិសាខសេដ្ឋិ នាម ពិម្ពិសារស្ស សហាយកោ រញ្ញោ សទ្ធឹ ទសពលស្ស បឋមទស្សនំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ, អបរភាគេ អនាគាមិផលំ សច្ឆាកាសិ។

សោ តំទិវសំ ឃរំ គន្ត្វា សោបានមត្ថកេ ឋិតាយ ធម្មទិន្នាយ ហត្ថេ បសារិតេ ហត្ថំ អនាលម្ពិត្វាវ បាសាទំ អភិរុហិ។ ភុញ្ជមានោបិ “ឥមំ ទេថ, ឥមំ ហរថា”តិ ន ព្យាហរិ។ ធម្មទិន្នា កដច្ឆុំ គហេត្វា បរិវិសមានា ចិន្តេសិ – “អយំ មេ ហត្ថាលម្ពកំ ទេន្តិយាបិ ហត្ថំ ន អាលម្ពិ, ភុញ្ជមានោបិ កិញ្ចិ ន កថេតិ, កោ នុ ខោ មយ្ហំ ទោសោ”តិ? អថ នំ ភុត្តាវឹ “កោ នុ ខោ មេ, អយ្យ, ទោសោ”តិ បុច្ឆិ។ ធម្មទិន្នេ តុយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ, អហំ បន អជ្ជ បដ្ឋាយ សន្ថវវសេន តុម្ហាកំ សន្តិកេ និសីទិតុំ វា ឋាតុំ វា អាហារាបេត្វា ខាទិតុំ វា ភុញ្ជិតុំ វា អភព្ពោ។ ត្វំ សចេ ឥច្ឆសិ, ឥមស្មឹ គេហេ វស។ នោ ចេ ឥច្ឆសិ, យត្តកេន តេ ធនេន អត្ថោ, តំ គណ្ហិត្វា កុលឃរំ គច្ឆាហីតិ។ អយ្យបុត្ត, ឯវំ សន្តេ អហំ តុម្ហេហិ ឆឌ្ឌិតខេឡំ វមិតវមនំ សីសេន ឧក្ខិបិត្វា ន ចរិស្សាមិ, មយ្ហំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាថាតិ។ វិសាខោ “សាធុ, ធម្មទិន្នេ”តិ រញ្ញោ អារោចេត្វា ធម្មទិន្នំ សុវណ្ណសិវិកាយ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ បព្ពជ្ជត្ថាយ បេសេសិ។

សា បព្ពជិត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ តាវ សេដ្ឋិ ឃរមជ្ឈេ ឋិតោវ ទុក្ខស្សន្តំ អកាសិ, បព្ពជ្ជំ លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ បន មយាបិ ទុក្ខស្សន្តំ កាតុំ វដ្តតី”តិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកំ គន្ត្វា, “អយ្យេ, មយ្ហំ អាកិណ្ណដ្ឋានេ ចិត្តំ ន រមតិ, គាមកាវាសំ គច្ឆាមី”តិ អាហ។ ថេរិយោ តស្សា មហាកុលា និក្ខម្ម បព្ពជិតភាវេន ចិត្តំ វារេតុំ អសក្កោន្តិយោ តំ គហេត្វា គាមកាវាសំ អគមំសុ។ សា អតីតេ មទ្ទិតសង្ខារតាយ នចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថស្សា ឯតទហោសិ – “មយ្ហំ កិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ, ឥធ វសិត្វា កឹ ករិស្សាមិ, រាជគហមេវ គច្ឆាមិ, តត្រ មំ និស្សាយ ពហុ ញាតិសង្ឃោ បុញ្ញានិ ករិស្សតី”តិ ថេរិយោ គហេត្វា នគរមេវ បច្ចាគតា។

វិសាខោ តស្សា អាគតភាវំ ញត្វា “សីឃំ អាគតា ឧក្កណ្ឋិតា នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ សាយន្ហសមយេ តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “ឧក្កណ្ឋិតភាវំ បុច្ឆិតុំ អយុត្ត”ន្តិ បញ្ចក្ខន្ធាទិវសេន បញ្ហេ បុច្ឆិ, ធម្មទិន្នា ខគ្គេន ឧប្បលនាលំ ឆិន្ទន្តី វិយ បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ វិស្សជ្ជេសិ។ ឧបាសកោ ធម្មទិន្នាថេរិយា ញាណស្ស សូរភាវំ ញត្វា អត្តនោ អធិគតដ្ឋានេ បដិបាដិយា តីសុ មគ្គេសុ សព្ពាការេន បញ្ហេ បុច្ឆិត្វា ឧត្តរវសេន អរហត្តមគ្គេបិ បុច្ឆិ។ ធម្មទិន្នាថេរីបិ ឧបាសកស្ស យាវ អនាគាមិផលាវ វិសយភាវំ ញត្វា “ឥទានិ អត្តនោ វិសយំ អតិក្កមិត្វា ធាវតី”តិ តំ និវត្តេន្តី “អច្ចសរា, អាវុសោ វិសាខ, បញ្ហេ, នាសក្ខិ បញ្ហានំ បរិយន្តំ គហេតុំ, និព្ពានោគធញ្ហិ , អាវុសោ វិសាខ, ព្រហ្មចរិយំ និព្ពានបរាយណំ និព្ពានបរិយោសានំ។ អាកង្ខមានោ ច ត្វំ, អាវុសោ វិសាខ, ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ បុច្ឆេយ្យាសិ។ យថា ច តេ ភគវា ព្យាករោតិ, តថា នំ ធារេយ្យាសី”តិ (ម. និ. ១.៤៦៦) អាហ។

វិសាខោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សព្ពំ បុច្ឆាវិស្សជ្ជននយំ កថេសិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា “មម ធីតាយ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធេសុ តណ្ហា នត្ថី”តិ វត្វា ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

“យស្ស បុរេ ច បច្ឆា ច, មជ្ឈេ ច នត្ថិ កិញ្ចនំ;
អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤២១);

តតោ ធម្មទិន្នាយ សាធុការំ ទត្វា វិសាខំ ឧបាសកំ ឯតទវោច – “បណ្ឌិតា, វិសាខ, ធម្មទិន្នា ភិក្ខុនី, មហាបញ្ញា វិសាខ, ធម្មទិន្នា ភិក្ខុនី។ មំ ចេបិ ត្វំ, វិសាខ, ឯតមត្ថំ បុច្ឆេយ្យាសិ, អហម្បិ តំ ឯវមេវ ព្យាករេយ្យំ, យថា តំ ធម្មទិន្នាយ ភិក្ខុនិយា ព្យាកតំ, ឯសោ ចេវេតស្ស អត្ថោ, ឯវញ្ច នំ ធារេហី”តិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ បដិបាដិយា ភិក្ខុនិយោ ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ឥទមេវ ចូឡវេទល្លំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា ថេរិំ ឥមស្មិំ សាសនេ ធម្មកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

នន្ទាថេរីវត្ថុ

២៤០. ឆដ្ឋេ **ឈាយីនំ យទិទំ នន្ទា**តិ ឈានាភិរតានំ, នន្ទា ថេរី, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនិំ ឈានាភិរតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា តតោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ សត្ថុ និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ មហាបជាបតិគោតមិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, នន្ទាតិស្សា នាមំ អកំសុ។ រូបនន្ទាតិបិ វុច្ចតិ។ សា អបរភាគេ ឧត្តមរូបភាវេន ជនបទកល្យាណី នាម ជាតា។

សា អម្ហាកំ ទសពលេ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា អនុបុព្ពេន កបិលវត្ថុំ អាគន្ត្វា នន្ទញ្ច រាហុលញ្ច បព្ពាជេត្វា បក្កន្តេ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស បរិនិព្ពុតកាលេ “មហាបជាបតិគោតមី ច រាហុលមាតា ច និក្ខមិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិតា”តិ ញត្វា “ឥមាសំ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ មយ្ហំ ឥធ កិំ កម្ម”ន្តិ មហាបជាបតិយា សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជិ។ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ “សត្ថា រូបំ គរហតី”តិ សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ ន គច្ឆតិ, ឱវាទវារេ សម្បត្តេ អញ្ញំ បេសេត្វា ឱវាទំ អាហរាបេតិ។ សត្ថា តស្សា រូបមទមត្តភាវំ ញត្វា “អត្តនោ ឱវាទំ អត្តនាវ អាគន្ត្វា គណ្ហន្តុ, ន ភិក្ខុនីហិ អញ្ញា បេសេតព្ពា”តិ អាហ។ តតោ រូបនន្ទា អញ្ញំ មគ្គំ អបស្សន្តី អកាមា ឱវាទំ អគមាសិ។

សត្ថា តស្សា ចរិតវសេន ឥទ្ធិយា ឯកំ ឥត្ថិរូបំ និម្មិនិត្វា តាលវណ្ណំ គហេត្វា ពីជមានំ វិយ អកាសិ។ រូបនន្ទា តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អហំ អការណេនេវ បមត្តា ហុត្វា នាគច្ឆាមិ, ឯវរូបាបិ ឥត្ថិយោ សត្ថុ សន្តិកេ វិស្សត្ថា ចរន្តិ។ មម រូបំ ឯតាសំ រូបស្ស កលំ នាគ្ឃតិ សោឡសិំ, អជានិត្វាវ ឯត្តកំ កាលំ ន អាគតម្ហី”តិ តមេវ ឥត្ថិនិមិត្តំ គណ្ហិត្វា ឱលោកេន្តី អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្សា បុព្ពហេតុសម្បន្នតាយ “អដ្ឋីនំ នគរំ កត”ន្តិ (ធ. ប. ១៥០) ធម្មបទេ គាថំ វត្វា –

“ចរំ វា យទិ វា តិដ្ឋំ, និសិន្នោ ឧទ វា សយ”ន្តិ។ (សុ. និ. ១៩៥) –

សុត្តំ អភាសិ។ សា តស្មិំយេវ រូបេ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ ឥមស្មិំ ឋានេ ឥទំ វត្ថុ ហេដ្ឋា ខេមាថេរិយា វត្ថុនា សទិសមេវាតិ ន វិត្ថារិតំ។ តតោ បដ្ឋាយ, រូបនន្ទា, ឈានាភិរតានំ អន្តរេ ធុរប្បត្តា អហោសិ។ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ និសិន្នោ បដិបាដិយា ភិក្ខុនិយោ ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ នន្ទាថេរិំ ឈាយីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

សោណាថេរីវត្ថុ

២៤១. សត្តមេ **អារទ្ធវីរិយានន្តិ** បគ្គហិតបរិបុណ្ណវីរិយានំ សោណា អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អបរភាគេ ធម្មំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ អារទ្ធវីរិយានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អបរភាគេ ឃរាវាសេ វុត្ថា ពហូ បុត្តធីតរោ លភិត្វា សព្ពេបិ វិសុំ វិសុំ ឃរាវាសេ បតិដ្ឋាបេសិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ “អយំ អម្ហាកំ កឹ ករិស្សតី”តិ តំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតំ “មាតា”តិ សញ្ញម្បិ ន ករិំសុ។ ពហុបុត្តិកសោណា តេសំ អត្តនិ អគារវភាវំ ញត្វា “ឃរាវាសេន កឹ ករិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ អថ នំ ភិក្ខុនិយោ “អយំ វត្តំ ន ជានាតិ, អយុត្តំ ករោតី”តិ ទណ្ឌកម្មំ ករោន្តិ។ បុត្តធីតរោ តំ ទណ្ឌកម្មំ អាហរន្តី ទិស្វា “អយំ យាវជ្ជទិវសា សិក្ខាមត្តម្បិ ន ជានាតី”តិ ទិដ្ឋទិដ្ឋដ្ឋានេ ឧប្បណ្ឌេសុំ។ សា តេសំ វចនំ សុត្វា ឧប្បន្នសំវេគា “អត្តនោ គតិវិសោធនំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ និសិន្នដ្ឋានេបិ ឋិតដ្ឋានេបិ ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយតិ។ សា យថេវ បុព្ពេ ពហុបុត្តិកសោណត្ថេរីតិ បញ្ញាយិត្ថ, ឯវំ បច្ឆា អារទ្ធវីរិយសោណត្ថេរីតិ បាកដា ជាតា។

អថេកទិវសំ ភិក្ខុនិយោ វិហារំ គច្ឆន្តិយោ “ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ឧទកំ តាបេយ្យាសិ, សោណេ”តិ វត្វា អគមំសុ។ សាបិ ឧទកតាបនតោ បុរេតរមេវ អគ្គិសាលាយ ចង្កមិត្វា ចង្កមិត្វា ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយន្តី វិបស្សនំ វឌ្ឍេសិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឥមំ ឱភាសគាថំ អភាសិ –

> “យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ធម្មមុត្តមំ;
> ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ ធម្មមុត្តម”ន្តិ។ (ធ. ប. ១១៥);

សា គាថាបរិយោសានេ អរហត្តំ បត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ អរហត្តំ បត្តា, អាគន្តុកជនោ ច អនុបធារេត្វាវ មយិ អវញ្ញាយ កិញ្ចិ វត្វា ពហុំ អបុញ្ញម្បិ បសវេយ្យ, តស្មា សំលក្ខណការណំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ សា ឧទកភាជនំ ឧទ្ធនំ អារោបេត្វា ហេដ្ឋា អគ្គឹ ន អកាសិ។ ភិក្ខុនិយោ អាគន្ត្វា ឧទ្ធនំ ឱលោកេន្តិយោ អគ្គឹ អទិស្វា “ឥមំ មហល្លិកំ ‘ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ឧទកំ តាបេហី’តិ អវោចុម្ហ, អជ្ជាបិ ឧទ្ធនេ អគ្គិម្បិ ន ករោតី”តិ អាហំសុ។ អយ្យេ, កឹ តុម្ហាកំ អគ្គិនា, ឧណ្ហោទកេន ន្ហាយិតុកាមា ភាជនតោ ឧទកំ គហេត្វា ន្ហាយថាតិ? តាបិ “ភវិស្សតិ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ គន្ត្វា ឧទកេ ហត្ថំ ឱតារេត្វា ឧណ្ហភាវំ ញត្វា ឯកកុដំ អាហរិត្វា ឧទកំ គណ្ហន្តិ, គហិតគហិតដ្ឋានំ បរិបូរតិ។ តទា សព្ពាវ តស្សា អរហត្តេ ឋិតភាវំ ញត្វា ទហរតរា តាវ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន បាទេសុ បតិត្វា “មយំ, អយ្យេ, ឯត្តកំ កាលំ តុម្ហេ អនុបធារេត្វា វិហេឋេត្វា វិហេឋេត្វា កថយិម្ហ, ខមថ នោ”តិ ខមាបេសុំ។ វុទ្ធតរាបិ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា “ខម, អយ្យេ”តិ ខមាបេសុំ។ តតោ បដ្ឋាយ “មហល្លកកាលេ បព្ពជិត្វាបិ អារទ្ធវីរិយភាវេន នចិរស្សេវ អគ្គផលេ បតិដ្ឋិតា”តិ ថេរិយា គុណោ បាកដោ អហោសិ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសីទិត្វា ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ សោណត្ថេរិំ អារទ្ធវីរិយានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ពកុលាថេរីវត្ថុ

២៤២. អដ្ឋមេ **ទិព្ពចក្ខុកានំ យទិទំ ពកុលា**តិ ទិព្ពចក្ខុកានំ, ពកុលា ថេរី, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ ទិព្ពចក្ខុម្ហិ ចិណ្ណវសី អហោសិ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ឥមំ ថេរិំ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កុណ្ឌលកេសាថេរីវត្ថុ

២៤៣. នវមេ **ខិប្បាភិញ្ញាន**ន្តិ ខិប្បាភិញ្ញានំ ភិក្ខុនីនំ, ភទ្ទា កុណ្ឌលកេសា, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ អយម្បិ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ គេហេ សត្តន្នំ ភគិនីនំ អព្ភន្តរា ហុត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ ទស សីលានិ សមាទាយ កោមារិកព្រហ្មចរិយំ ចរន្តី សង្ឃស្ស វសនបរិវេណំ ការេត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ សេដ្ឋិកុលេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ភទ្ទាតិស្សា នាមំ អកំសុ។

តំទិវសំយេវ ច តស្មិំ នគរេ បុរោហិតបុត្តោ ជាតោ។ តស្ស ជាតវេលាយ រាជនិវេសនំ អាទិំ កត្វា សកលនគរេ អាវុធានិ បជ្ជលិំសុ។ បុរោហិតោ បាតោវ រាជកុលំ គន្ត្វា រាជានំ សុខសេយ្យំ បុច្ឆិ។ រាជា “កុតោ មេ, អាចរិយ, សុខសេយ្យា, អជ្ជ សព្ពរត្តិំ រាជនិវេសនេ អាវុធានិ បជ្ជលិតានិ ទិស្វា ភយប្បត្តា អហុម្ហា”តិ អាហ។ មហារាជ, តប្បច្ចយា មា ចិន្តយិត្ថ, ន តុម្ហាកំយេវ គេហេ អាវុធានិ បជ្ជលិំសុ, សកលនគរេ ឯវំ អហោសីតិ។ កិំ ការណា, អាចរិយាតិ? អម្ហាកំ គេហេ ចោរនក្ខត្តេន ទារកោ ជាតោ, សោ សកលនគរស្ស សត្តុ ហុត្វា ឧប្បន្នោ, តស្សេតំ បុព្ពនិមិត្តំ។ តុម្ហាកំ ឧបទ្ទវោ នត្ថិ, សចេ បន ឥច្ឆថ, ហារេម នន្តិ។ អម្ហាកំ បីឡាយ អសតិយា ហារណកម្មំ នត្ថីតិ។ បុរោហិតោ “មម បុត្តោ អត្តនោ នាមំ គហេត្វាវ អាគតោ”តិ សត្តុកោតេវស្ស នាមំ អកាសិ។ សេដ្ឋិគេហេបិ ភទ្ទា វឌ្ឍតិ, បុរោហិតគេហេបិ សត្តុកោ វឌ្ឍតិ។ សោ អត្តនោ អាធាវនវិធាវនេន កីឡិតុំ សមត្ថកាលតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ វិចរណដ្ឋានេ យំ យំ បស្សតិ, តំ តំ សព្ពំ អាហរិត្វា មាតាបិតូនំ គេហំ បូរេតិ។ បិតា នំ ការណសហស្សម្បិ វត្វា វារេតុំ នាសក្ខិ។

អបរភាគេ បនស្ស វយប្បត្តស្ស សព្ពាការេនាបិ វារេតុំ អសក្កុណេយ្យភាវំ ញត្វា ទ្វេ នីលសាដកេ ទត្វា សន្ធិច្ឆេទនឧបករណញ្ច សិង្ឃាដកយន្តញ្ច ហត្ថេ ទត្វា “ត្វំ ឥមិនាវ កម្មេន ជីវាហី”តិ នំ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ តំទិវសតោ បដ្ឋាយ សិង្ឃាដកយន្តំ ខិបិត្វា កុលានំ បាសាទេ អារុយ្ហ សន្ធិំ ឆិន្ទិត្វា បរកុលេសុ និក្ខិត្តភណ្ឌំ អត្តនា ឋបិតំ វិយ គហេត្វា គច្ឆតិ។ សកលនគរេ តេន អវិលុត្តគេហំ នាម នាហោសិ។ ឯកទិវសំ រាជា រថេន នគរេ វិចរន្តោ សារថិំ បុច្ឆិ – “កិំ នុ ខោ ឥមស្មិំ នគរេ តស្មិំ តស្មិំ ឋានេ ឆិទ្ទមេវ បញ្ញាយតី”តិ។ ទេវ ឥមស្មិំ នគរេ សត្តុកោ នាម ចោរោ ភិត្តិំ ឆិន្ទិត្វា កុលានំ សន្តកំ ហរតីតិ។ រាជា នគរគុត្តិកំ បក្កោសាបេត្វា “ឥមស្មិំ កិរ នគរេ ឯវរូបោ នាម ចោរោ អត្ថិ, កស្មា នំ ន គណ្ហសី”តិ អាហ។ មយំ, ទេវ, តំ ចោរំ សហោឌ្ឍំ បស្សិតុំ ន សក្កោមាតិ។ សចេ អជ្ជ នំ ចោរំ គណ្ហសិ, ជីវសិ។ សចេ ន គណ្ហសិ, រាជាណំ តេ ករិស្សាមីតិ។ ឯវំ ទេវាតិ នគរគុត្តិកោ សកលនគរេ មនុស្សេ ចារេត្វា តំ ភិត្តិំ ឆិន្ទិត្វា បរភណ្ឌំ អវហរន្តំ សហោឌ្ឍមេវ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសិ។ រាជា “ឥមំ ចោរំ ទក្ខិណទ្វារេន នីហរិត្វា ឃាតេថា”តិ អាហ។ នគរគុត្តិកោ រញ្ញោ បដិស្សុណិត្វា តំ ចោរំ ចតុក្កេ ចតុក្កេ បហារសហស្សេន តាឡេន្តោ គាហាបេត្វា ទក្ខិណទ្វារំ គច្ឆតិ។

តស្មិំ សមយេ អយំ ភទ្ទា នាម សេដ្ឋិធីតា មហាជនស្ស កោលាហលសទ្ទេន សីហបញ្ជរំ ឧគ្ឃាដេត្វា ឱលោកេន្តី តំ សត្តុកំ ចោរំ តថា នីយមានំ ទិស្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ហទយំ សន្ធារេន្តី គន្ត្វា សិរិសយនេ អធោមុខា និបជ្ជិ ។ សា ច តស្ស កុលស្ស ឯកធីតា, តេនស្សា ញាតកា អប្បមត្តកម្បិ មុខវិការំ សហិតុំ ន សក្កោន្តិ។ អថ នំ មាតា សយនេ និបន្នំ ទិស្វា “កិំ ករោសិ, អម្មា”តិ បុច្ឆិ។ ឯតំ វជ្ឈំ កត្វា នីយមានំ ចោរំ អទ្ទស, អម្មាតិ? អាម, អម្មាតិ។ ឯតំ លភមានា ជីវិស្សាមិ, អលភមានាយ មេ មរណមេវាតិ។ តេ តំ នានប្បការេនបិ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តា “មរណា ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ សល្លក្ខេសុំ។ អថស្សា បិតា នគរគុត្តិកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា សហស្សំ លញ្ជំ ទត្វា “មយ្ហំ ធីតា ចោរេ បដិពទ្ធចិត្តា, យេន កេនចិ ឧបាយេន ឥមំ មុញ្ចា”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សេដ្ឋិស្ស បដិស្សុណិត្វា ចោរំ គហេត្វា យាវ សូរិយស្ស អត្ថង្គមនា ឥតោ ចិតោ ច បបញ្ចាបេត្វា សូរិយេ អត្ថង្គតេ ចារកតោ ឯកំ មនុស្សំ នីហរាបេត្វា សត្តុកស្ស ពន្ធនំ មោចេត្វា សត្តុកំ សេដ្ឋិគេហំ បេសេត្វា តេន ពន្ធនេន ឥតរំ ពន្ធិត្វា ទក្ខិណទ្វារេន នីហរិត្វា ឃាតេសិ។ សេដ្ឋិទាសាបិ សត្តុកំ គហេត្វា សេដ្ឋិនោ និវេសនំ អាគមំសុ។ តំ ទិស្វា សេដ្ឋិ “ធីតុ មនំ បូរេស្សាមី”តិ សត្តុកំ គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ ការេត្វា បាសាទំ បេសេសិ។ ភទ្ទាបិ “បរិបុណ្ណោ មេ សង្កប្បោ”តិ អនេកាលង្ការេន អលង្ករិត្វា តំ បរិចរតិ។

សត្តុកោ កតិបាហំ វីតិនាមេត្វា ចិន្តេសិ – “ឥមិស្សា បសាធនភណ្ឌកំ មយ្ហំ ភវិស្សតិ, កេនចិ ឧបាយេន ឥមំ អាភរណំ គហេតុំ វដ្ដតី”តិ សមីបេ សុខេន និសិន្នកាលេ ភទ្ទំ អាហ – “មយ្ហំ ឯកំ វចនំ វត្តព្ពំ អត្ថី”តិ។ សេដ្ឋិធីតា សហស្សលាភំ លភិត្វា វិយ តុដ្ឋមានសា “វិស្សត្ថំ វទេហិ, អយ្យា”តិ អាហ។ ត្វំ ចិន្តេសិ – “មំ និស្សាយ ឥមិនា ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ, អហំ បន គហិតមត្តោវ ចោរបបាតបព្ពតេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ “សចាហំ ជីវិតំ លភិស្សាមិ, ពលិកម្មំ តេ ទស្សាមី”តិ អាយាចិំ។ តំ និស្សាយ មយា ជីវិតំ លទ្ធំ , សីឃំ ពលិកម្មំ សជ្ជាបេហីតិ។ ភទ្ទា, “អហំ តស្ស មនំ បូរេស្សាមី”តិ ពលិកម្មំ សជ្ជាបេត្វា សព្ពំ បសាធនំ បសាធេត្វា ឯកយានេ អារុយ្ហ សាមិកេន សទ្ធិំ ចោរបបាតបព្ពតំ គន្ត្វា “បព្ពតទេវតាយ ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ អភិរុហិតុំ អារទ្ធា។ សត្តុកោ ចិន្តេសិ – “សព្ពេសុ អភិរុហន្តេសុ មម ឥមិស្សា អាភរណំ គហេតុំ ន ឱកាសោ ភវិស្សតី”តិ តមេវ ពលិភាជនំ គាហាបេត្វា បព្ពតំ អភិរុហិ។

សោ ភទ្ទាយ សទ្ធិំ កថេន្តោ បិយកថំ ន កថេតិ។ សា ឥង្គិតេនេវ តស្ស អធិប្បាយំ អញ្ញាសិ។ អថ នំ សោ អាហ – “ភទ្ទេ, តវ ឧត្តរិសាដកំ ឱមុញ្ចិត្វា កាយារុឡ្ហំ តេ បសាធនំ ឯត្ថ ភណ្ឌិកំ ករោហី”តិ។ សាមិ មយ្ហំ កោ អបរាធោតិ? កិំ បនាហំ, ពាលេ, ពលិកម្មត្ថំ អាគតោតិ សញ្ញំ ករោសិ? អហញ្ហិ ឥមិស្សា ទេវតាយ យកនំ ឧព្ពដ្ដេត្វា ទទេយ្យំ, ពលិកម្មាបទេសេន បន តវ អាភរណំ គណ្ហិតុកាមោ ហុត្វា អាគតោម្ហីតិ។ កស្ស បន,

អយ្យ, បសាធនំ, កស្ស អហន្តិ? មយំ ឯវរូបំ ន ជានាម, អញ្ញំ តវ សន្តកំ, អញ្ញំ មម សន្តកន្តិ។ សាធុ, អយ្យ, ឯកំ បន មេ អធិប្បាយំ បូរេថ, អលង្កតនិយាមេនេវ មេ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច អាលិង្គិតុំ ទេថាតិ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិ។ សា តេន សម្បដិច្ឆិតភាវំ ញត្វា បុរតោ អាលិង្គិត្វា បច្ឆតោ អាលិង្គន្តី វិយ ហុត្វា បព្ពតបបាតេ បាតេសិ។ សោ បតន្តោ អាកាសេយេវ ចុណ្ណវិចុណ្ណោ អហោសិ។ តាយ កតំ វិចិត្រភាវំ ទិស្វា បព្ពតេ អធិវត្ថា ទេវតា គុណកិត្តនវសេន ឥមា គាថា អាហ –

> "ន សោ សព្ពេសុ ឋានេសុ, បុរិសោ ហោតិ បណ្ឌិតោ;
> ឥត្ថីបិ បណ្ឌិតា ហោតិ, តត្ថ តត្ថ វិចក្ខណា។
>
> "ន សោ សព្ពេសុ ឋានេសុ, បុរិសោ ហោតិ បណ្ឌិតោ;
> ឥត្ថីបិ បណ្ឌិតា ហោតិ, មុហុត្តមបិ ចិន្តយេ"តិ។ (អប. ថេរី ២.៣.៣១-៣២);

តតោ ភទ្ទា ចិន្តេសិ – "ន សក្កា មយា ឥមិនា និយាមេន បុន គេហំ គន្តុំ, ឥតោវ គន្ត្វា ឯកំ បព្ពជ្ជំ បព្ពជិស្សាមី"តិ, និគណ្ឋារាមំ គន្ត្វា និគណ្ឋេ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ តេ អាហំសុ – "កេន និយាមេន បព្ពជ្ជា ហោតូ"តិ? យំ តុម្ហាកំ បព្ពជ្ជាយ ឧត្តមំ, តទេវ ករោថាតិ។ តេ "សាធូ"តិ តស្សា តាលដ្ឋិនា កេសេ លុញ្ចិត្វា បព្ពាជេសុំ។ កេសា បុន វឌ្ឍន្តា រាសិរាសិវសេន កុណ្ឌលាវត្តា ហុត្វា វឌ្ឍឹសុ។ សា តេនេវ ការណេន កុណ្ឌលកេសា នាម ជាតា។ សា អត្តនោ បព្ពជិតដ្ឋានេ សព្ពសិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា "ឯតេសំ ឥតោ ឧត្តរិ វិសេសោ នត្ថី"តិ ញត្វា គាមនិគមរាជធានិយោ វិចរន្តី យត្ថ យត្ថ បណ្ឌិតា អត្ថិ , តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា តេសំ ជាននសិប្បំ សព្ពមេវ ឧគ្គណ្ហាតិ។ អថស្សា ពហូសុ ឋានេសុ សិក្ខិតភាវេន បដិវាទំ ទាតុំ សមត្ថា ន ហោន្តិ។ សា អត្តនា សទ្ធឹ កថេតុំ សមត្ថំ អទិស្វា យំ គាមំ វា និគមំ វា បវិសតិ, តស្ស ទ្វារេ វាលុករាសឹ កត្វា តត្ថ ជម្ពុសាខំ ឋបេតិ។ "យោ មម វាទំ អារោបេតុំ សក្កោតិ, សោ ឥមំ សាខំ មទ្ទតូ"តិ សមីបេ ឋិតានំ ទារកានំ សញ្ញំ ទេតិ។ តំ សត្តាហម្បិ មទ្ទន្តា ន ហោន្តិ។ អថ នំ គហេត្វា បក្កមតិ។

តស្មិំ សមយេ អម្ហាកំ ភគវា លោកេ និព្ពត្តិត្វា សាវត្ថឹ ឧបនិស្សាយ ជេតវនេ វិហរតិ។ កុណ្ឌលកេសាបិ ខោ អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ បត្វា អន្តោនគរំ បវិសមានា បោរាណកនិយាមេនេវ វាលុការាសិម្ហិ សាខំ ឋបេត្វា ទារកានំ សញ្ញំ ទត្វា បាវិសិ។ តស្មិំ សមយេ ធម្មសេនាបតិ ភិក្ខុសង្ឃេ បវិដ្ឋេ ឯកកោវ នគរំ បវិសន្តោ វាលុកាថូបេ ជម្ពុសាខំ ទិស្វា "កស្មា អយំ ឋបិតា"តិ បុច្ឆិ។ ទារកា តំ ការណំ អបរិហាបេត្វា កថេសុំ។ ឯវំ សន្តេ ឥមំ គហេត្វា មទ្ទថ, ទារកាតិ។ តេសុ ថេរស្ស វចនំ សុត្វា ឯកច្ចេ មទ្ទិតុំ ន វិសហឹសុ, ឯកច្ចេ តំខណេយេវ មទ្ទិត្វា ចុណ្ណវិចុណ្ណំ អកំសុ។ កុណ្ឌលកេសា ភត្តកិច្ចំ កត្វា និក្ខមន្តី តំ សាខំ មទ្ទិតំ ទិស្វា "កស្សេតំ កម្ម"ន្តិ បុច្ឆិ។ អថស្សា ធម្មសេនាបតិនា ការាបិតភាវំ កថយិំសុ។ សា "អត្តនោ ថាមំ អជានន្តោ ឥមំ សាខំ មទ្ទាបេតុំ នោ វិសហិស្សតិ, អទ្ធា មហន្តោ ឯសោ ភវិស្សតិ ។ អហម្បិ បន ខុទ្ទិកា ភវន្តី ន សោភិស្សាមិ, អន្តោគាមមេវ បវិសិត្វា បរិសាយ សញ្ញំ ទាតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា តថា អកាសិ។ អសីតិកុលសហស្សនិវាសេ នគរេ សភាគសភាគវសេន សព្ពេវ សញ្ញានីសូតិ វេទិតព្ពំ។

ថេរោបិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ អថាយំ កុណ្ឌលកេសា មហាជនបរិវុតា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋត្វា, "ភន្តេ, តុម្ហេហិ សាខា មទ្ទាបិតា"តិ បុច្ឆិ។ អាម, មយា មទ្ទាបិតាតិ។ ឯវំ សន្តេ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ អម្ហាកំ វាទោ ហោតុ, ភន្តេតិ ។ ហោតុ, ភទ្ទេតិ។ កស្ស បុច្ឆា ហោតុ, កស្ស វិស្សជ្ជនន្តិ? បុច្ឆា នាម អម្ហាកំ បត្តា, ត្វំ បន តុយ្ហំ ជាននកំ បុច្ឆាតិ។ សា ថេរេន ទិន្នអនុមតិយា សព្ពមេវ អត្តនោ ជាននកំ វាទំ បុច្ឆិ, ថេរោ សព្ពំ វិស្សជ្ជេសិ។ សា សព្ពំ បុច្ឆិត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – "តយា ពហុំ បុច្ឆិតំ, មយម្បិ ឯកំ បញ្ហំ បុច្ឆាមា"តិ។ បុច្ឆថ, ភន្តេតិ។ ឯកំ នាម កិន្តិ? កុណ្ឌលកេសា "ន ជានាមិ, ភន្តេ"តិ អាហ។ ត្វំ ឯត្តកម្បិ ន ជានាសិ, អញ្ញំ កឹ ជានិស្សសីតិ? សា ថេរស្ស បាទេសុ បតិត្វា "តុម្ហាកំ សរណំ គច្ឆាមិ, ភន្តេ"តិ អាហ។ មម សរណគមនកម្មំ នត្ថិ, សទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលោ ធុរវិហារេ វសតិ, តំ សរណំ គច្ឆាហីតិ។ សា "ឯវំ ករិស្សាមិ, ភន្តេ"តិ សាយន្ហសមយេ សត្ថុ ធម្មទេសនាវេលាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្សា មទ្ទិតសង្ខារាយ ចរិយាវសេន ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

> "សហស្សមបិ ចេ គាថា, អនត្ថបទសំហិតា;
> ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតី"តិ។ (ធ. ប. ១០១);

សា គាថាបរិយោសានេ យថាឋិតាវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ សត្ថា តស្សា បព្ពជ្ជំ សម្បដិច្ឆិ។ សា ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជិ។ អបរភាគេ ចតុបរិសមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ – "មហន្តា វតាយំ ភទ្ទា

កុណ្ឌលកេសា, យា ចតុប្បទិកគាថាវសានេ អរហត្តំ បត្តា”តិ។ សត្ថា តំ ការណំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ថេរឹ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ភទ្ទាកាបិលានីថេរីវត្ថុ

២៤៤. ទសមេ **បុព្ពេនិវាស**ន្តិ បុព្ពេ និវុត្ថក្ខន្ធសន្តានំ អនុស្សរន្តីនំ ភទ្ទា កាបិលានី អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា អត្តនោ សាមិកភគិនិយា សទ្ធឹ កលហំ ករោន្តី តាយ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បិណ្ឌបាតេ ទិន្នេ, “អយំ ឥមស្ស បិណ្ឌបាតំ ទត្វា អត្តនោ វសំ វត្តេតី”តិ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គណ្ហិត្វា ភត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា កលលស្ស បូរេត្វា អទាសិ។ មហាជនោ “ពាលា អយ”ន្តិ គរហិត្វា, “យាយ តេ សទ្ធឹ កលហោ កតោ, តស្សា កិញ្ចិ ន ករោសិ, បច្ចេកពុទ្ធោ តេ កឹ អបរជ្ឈតី”តិ អាហ។ សា តេសំ វចនេន លជ្ជាយមានា បុន បត្តំ គហេត្វា កលលំ ហារេត្វា ធោវិត្វា គន្ធចុណ្ណេន ឧព្ពដ្ដេត្វា ចតុមធុរស្ស បូរេត្វា ឧបរិ អាសិត្តេន បទុមគព្ភវណ្ណេន សប្បិនា វិជ្ជោតមានំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា “យថា អយំ បិណ្ឌបាតោ ឱភាសជាតោ, ឯវំ ឱភាសជាតំ មេ សរីរំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសីតិ សព្ពំ មហាកស្សបត្ថេរស្ស វត្ថុម្ហិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

មហាកស្សបត្ថេរោ បន ទក្ខិណមគ្គំ គហេត្វា ទសពលស្ស សន្តិកំ ពហុបុត្តកនិគ្រោធមូលំ គតោ, អយំ ភទ្ទា កាបិលានី វាមមគ្គំ គណ្ហិត្វា មាតុគាមស្ស បព្ពជ្ជាយ អននុញ្ញាតភាវេន បរិព្ពាជិការាមំ អគមាសិ។ យទា បន មហាបជាបតិគោតមី បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភិ, តទា សា ថេរី ថេរិយា សន្តិកេ បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភិត្វា អបរភាគេ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តី អរហត្តំ បត្វា បុព្ពេនិវាសញាណេ ចិណ្ណវសី អហោសិ។ អថ សត្ថា ជេតវនេ និសីទិត្វា ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ឥមំ ថេរឹ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ភទ្ទាកច្ចានាថេរីវត្ថុ

២៤៥. ឯកាទសមេ **មហាភិញ្ញាប្បត្តាន**ន្តិ មហតិយោ អភិញ្ញាយោ បត្តានំ, ភទ្ទា កច្ចានា, នាម អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ ឯកស្ស ហិ ពុទ្ធស្ស ចត្តារោវ ជនា មហាភិញ្ញា ហោន្តិ, ន អវសេសសាវកា។ អវសេសសាវកា ហិ កប្បសតសហស្សមេវ អនុស្សរិតុំ សក្កោន្តិ, ន តតោ បរំ។ មហាភិញ្ញាប្បត្តា បន កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អនុស្សរន្តិ។ អម្ហាកម្បិ សត្ថុ សាសនេ ទ្វេ អគ្គសាវកា ពាកុលត្ថេរោ ភទ្ទា កច្ចានាតិ ឥមេ ចត្តារោ ឯត្តកំ អនុស្សរិតុំ សក្ខឹសុ។ តស្មា អយំ ថេរី មហាភិញ្ញាប្បត្តានំ អគ្គា នាម ជាតា។ ភទ្ទា កច្ចានាតិ តស្សា នាមំ។ ភទ្ទកញ្ចនស្ស ហិ ឧត្តមសុវណ្ណស្ស វិយ តស្សា សរីរវណ្ណោ អហោសិ, សា តស្មា ភទ្ទកញ្ចនាតិ នាមំ លភិ, សា បច្ឆា កច្ចានាត្វេវ សង្ខំ គតា។ រាហុលមាតាយេតំ អធិវចនំ។

សា ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ មហាភិញ្ញាប្បត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សុប្បពុទ្ធសក្កស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ភទ្ទា កច្ចានាតិស្សា នាមំ អកំសុ។

សា វយប្បត្តា ពោធិសត្តស្ស គេហំ អគមាសិ។ សា អបរភាគេ រាហុលកុមារំ នាម បុត្តំ វិជាយិ។ តស្ស ជាតទិវសេវ ពោធិសត្តោ និក្ខមិត្វា ពោធិមណ្ឌេ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ អនុបុព្ពេន កបិលវត្ថុំ អាគម្ម ញាតីនំ សង្គហំ អកាសិ។ អបរភាគេ បរិនិព្ពុតេ សុទ្ធោទនមហារាជេ មហាបជាបតិគោតមី បញ្ចហិ មាតុគាមសតេហិ សទ្ធឹ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។ រាហុលមាតាបិ ជនបទកល្យាណីបិ ថេរិយា សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជិំ។ សា បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ភទ្ទកច្ចានត្ថេរីត្វេវ បាកដា អហោសិ។ សា អបរភាគេ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា អភិញ្ញាសុ ចិណ្ណវសី អហោសិ, ឯកបល្លង្កេន និសិន្នា ឯកាវជ្ជនេន កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អនុស្សរតិ។ តស្សា ឥស្មឹ គុណេ បាកដេ ជាតេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ឥមំ ថេរឹ មហាភិញ្ញាប្បត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កិសាគោតមីថេរីវត្ថុ

២៤៦. ទ្វាទសមេ **លូខចីវរធរាន**ន្តិ តីហិ លូខេហិ សមន្នាគតំ បំសុកូលំ ធារេន្តីនំ, កិសាគោតមី, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ គោតមីតិ តស្សា នាមំ, ថោកំ កិសធាតុកត្តា បន **កិសាគោតមី**តិ វុច្ចតិ។ អយម្បិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនី លូខចីវរធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ទុគ្គតកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តកាលេ ឯកំ កុលំ អគមាសិ។ តត្ថ នំ “ទុគ្គតកុលស្ស ធីតា”តិ បរិភវិំសុ។

សា អបរភាគេ បុត្តំ វិជាយិ, អថស្សា សម្មានមកំសុ។ សោ បនស្សា ទារកោ អាធាវិត្វា បរិធាវិត្វា កីឡនវយេ ឋិតោ កាលមកាសិ, តស្សា សោកោ ឧទបាទិ។ សា “អហំ ឥមស្មិំយេវ គេហេ ហតលាភសក្ការា ហុត្វា បុត្តស្ស ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ សក្ការំ បាបុណិំ, ឥមេ មយ្ហំ បុត្តំ ពហិ ឆឌ្ឌេតុម្បិ វាយមេយ្យុំ”ន្តិ បុត្តំ អង្កេនាទាយ “បុត្តស្ស មេ ភេសជ្ជំ ទេថា”តិ គេហទ្វារបដិបាដិយា វិចរតិ។ ទិដ្ឋទិដ្ឋដ្ឋានេ មនុស្សា “កត្ថ តេ មតកស្ស ភេសជ្ជំ ទិដ្ឋបុព្ព”ន្តិ បាណិំ បហរិត្វា បរិហាសំ ករោន្តិ។ សា តេសំ កថាយ នេវ សញ្ញត្តិំ គច្ឆតិ។ អថ នំ ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ទិស្វា, “អយំ បុត្តសោកេន ចិត្តវិក្ខេបំ បត្តា ភវិស្សតិ, ឯតិស្សា បន ភេសជ្ជំ ន អញ្ញោ ជានិស្សតិ, ទសពលោវ ជានិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ – “អម្ម, តវ បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ អញ្ញោ ជានន្តោ នាម នត្ថិ, សទេវកេ បន លោកេ អគ្គបុគ្គលោ ទសពលោ ធុរវិហារេ វសតិ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆាហី”តិ។ សា “សច្ចំ បុរិសោ កថេតី”តិ បុត្តមាទាយ តថាគតស្ស ពុទ្ធាសនេ និសិន្នវេលាយ បរិសបរិយន្តេ ឋត្វា “បុត្តស្ស មេ ភេសជ្ជំ ទេថ ភគវា”តិ អាហ។

សត្ថា តស្សា ឧបនិស្សយំ ទិស្វា “ភទ្ទកំ តេ គោតមិ កតំ ភេសជ្ជត្ថាយ ឥធាគច្ឆន្តិយា, គច្ឆ នគរំ បវិសិត្វា កោដិតោ បដ្ឋាយ សកលនគរំ ចរិត្វា យស្មិំ គេហេ កោចិ មតបុព្ពោ នត្ថិ, តតោ សិទ្ធត្ថកំ អាហរា”តិ អាហ។ សា “សាធុ, ភន្តេ”តិ តុដ្ឋមានសា អន្តោនគរំ បវិសិត្វា បឋមគេហេយេវ “ទសពលោ មម បុត្តស្ស ភេសជ្ជត្ថាយ សិទ្ធត្ថកំ អាហរាបេតិ, សិទ្ធត្ថកំ មេ ទេថា”តិ អាហ។ “ហន្ទ គោតមី”តិ នីហរិត្វា អទំសុ។ អហំ ឯវំ គហេតុំ ន សក្កោមិ, ឥមស្មិំ គេហេ កោចិ មតបុព្ពោ នាម នត្ថីតិ? កិំ វទេសិ គោតមិ, កោ ឥធ មតកេ គណេតុំ សក្កោតីតិ? “តេន ហិ អលំ នាហំ គណ្ហិស្សាមិ, ទសពលោ មំ យត្ថ មតបុព្ពោ នត្ថិ, តតោ នំ គណ្ហាបេតី”តិ អាហ។ សា ឥមិនាវ និយាមេន តតិយឃរំ គន្ត្វា ចិន្តេសិ – “សកលនគរេ អយមេវ និយាមោ ភវិស្សតិ, ឥទំ ហិតានុកម្បកេន ពុទ្ធេន ទិដ្ឋំ ភវិស្សតី”តិ សំវេគំ លភិត្វា តតោវ ពហិ និក្ខមិត្វា អាមកសុសានំ គន្ត្វា បុត្តំ ហត្ថេន គហេត្វា, “បុត្តក, អហំ ឥមំ មរណំ តវេវ ឧប្បន្នន្តិ ចិន្តេសិំ, ន បនេតំ តវេវ, មហាជនសាធារណោ ឯស ធម្មោ”តិ វត្វា បុត្តំ អាមកសុសានេ ឆឌ្ឌេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ន គាមធម្មោ នោ និគមស្ស ធម្មោ,
ន ចាបិយំ ឯកកុលស្ស ធម្មោ;
សព្ពស្ស លោកស្ស សទេវកស្ស,
ឯសេវ ធម្មោ យទិទំ អនិច្ចតា”តិ។ (អប. ថេរី ២.៣.៨២);

ឯវញ្ច បន វត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ អថ នំ សត្ថា “លទ្ធោ តេ, គោតមិ, សិទ្ធត្ថកោ”តិ អាហ។ និដ្ឋិតំ, ភន្តេ, សិទ្ធត្ថកេន កម្មំ, បតិដ្ឋំ បន មេ ទេថាតិ អាហ។ អថស្សា សត្ថា ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

“តំ បុត្តបសុសម្មត្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នរំ;
សុត្តំ គាមំ មហោឃោវ, មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតី”តិ។ (ធ. ប. ២៨៧);

សា គាថាបរិយោសានេ យថាឋិតាវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ បព្ពជ្ជំ យាចិ, សត្ថា បព្ពជ្ជំ អនុជានិ។ សា តិក្ខត្តុំ សត្ថារំ បទក្ខិណំ កត្វា វន្ទិត្វា ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភិត្វា នចិរស្សេវ យោនិសោ មនសិការេ កម្មំ ករោន្តី វិបស្សនំ វឌ្ឍេសិ។ អថស្សា សត្ថា ឥមំ ឱភាសគាថមាហ –

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ អមតំ បទំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ អមតំ បទ”ន្តិ។ (ធ. ប. ១១៤);

សា គាថាបរិយោសានេ អរហត្តំ បត្វា បរិក្ខារវលញ្ជេ បរមុក្កដ្ឋា ហុត្វា តីហិ លូខេហិ សមន្នាគតំ ចីវរំ បារុបិត្វា វិចរិ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ឥមំ ថេរិំ លូខចីវរធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សិង្គាលកមាតាថេរីវត្ថុ

២៤៧. តេរសមេ **សទ្ធាធិមុត្តាន**ន្តិ សទ្ធាលក្ខណេ អភិនិវិដ្ឋានំ, សិង្គាលកមាតា, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលឃរេ និព្ពត្តា សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុនឹ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តា សមានជាតិកំ កុលំ គន្ត្វា ឯកំ បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស សិង្គាលកកុមារោតិ នាមំ អកំសុ។ សាបិ តេនេវ ការណេន សិង្គាលកមាតា នាម ជាតា។ សា ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជិ។ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ បដិលភិ។ សា ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ គន្ត្វា ទសពលស្ស សរីរសម្បត្តឹ ឱលោកយមានាវ តិដ្ឋតិ។ សត្ថា តស្សា សទ្ធាលក្ខណេ អភិនិវិដ្ឋភាវំ ញត្វា សប្បាយំ កត្វា បសាទនីយមេវ ធម្មំ ទេសេសិ។ សាបិ ថេរី សទ្ធាលក្ខណមេវ ធុរំ កត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ និសីទិត្វា ភិក្ខុនិយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ឥមំ ថេរិំ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

បញ្ចមវគ្គវណ្ណនា។

តេរសសុត្តបដិមណ្ឌិតាយ ថេរិបាឡិយា វណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ៦. ឆដ្ឋឯតទគ្គវគ្គោ

តបុស្សភល្លិកវត្ថុ

២៤៨. ឧបាសកបាឡិយា បឋមេ **បឋមំ សរណំ គច្ឆន្តាន**ន្តិ សព្ពបឋមំ សរណំ គច្ឆន្តានំ តបុស្សោ ច ភល្លិកោ ចាតិ ឥមេ ទ្វេ វាណិជា អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ ឥមេ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តា សត្ថារំ ទ្វេ ឧបាសកេ បឋមំ សរណំ គច្ឆន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថយឹសុ។ តេ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ ពោធិសត្តស្ស សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបត្តិតោ បុរេតរមេវ អសិតញ្ជននគរេ កុដុម្ពិយគេហេ និព្ពត្តឹសុ។ ជេដ្ឋភាតិកោ តបុស្សោ នាម អហោសិ, កនិដ្ឋោ ភល្លិកោ នាម។

តេ អបរេន សមយេន ឃរាវាសំ វសន្តា កាលេន កាលំ បញ្ច សកដសតានិ យោជាបេត្វា វាណិជកម្មំ ករោន្តា ចរន្តិ។ តស្មឹ សមយេ អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ វិហរិត្វា អដ្ឋមេ សត្តាហេ រាជាយតនមូលេ និសីទិ។ តស្មឹ សមយេ តេ វាណិជា បញ្ចមត្តេហិ សកដសតេហិ តំ ឋានំ អនុប្បត្តា អហេសុំ។ តេសំ អនន្តរេ អត្តភាវេ មាតា តស្មឹ បទេសេ ទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សា ចិន្តេសិ – “ឥទានិ ពុទ្ធានំ អាហារោ លទ្ធុំ វដ្ដតិ។ ន ហិ សក្កា ឥតោ បរំ និរាហារេហិ យាបេតុំ។ ឥមេ ច មេ បុត្តា ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆន្តិ, តេហិ អជ្ជ ពុទ្ធានំ បិណ្ឌបាតំ ទាបេតុំ វដ្ដតី”តិ បញ្ចសុ សកដសតេសុ យុត្តគោណានំ គមនុបច្ឆេទំ អកាសិ។ តេ “កឹ នាមេត”ន្តិ នានាវិធានិ និមិត្តានិ ឱលោកេន្តិ។ អថ តេសំ កិលមនភាវំ ញត្វា ឯកស្ស បុរិសស្ស សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា “កឹ ការណា កិលមថ? តុម្ហាកំ អញ្ញោ យក្ខាវដ្ដោ វា ភូតាវដ្ដោ វា នាគាវដ្ដោ វា នត្ថិ, អហំ បន វោ អតីតត្តភាវេ មាតា ឥមស្មឹ ឋានេ ភុម្មទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តា។ ឯស ទសពលោ រាជាយតនមូលេ និសិន្នោ, តស្ស បឋមំ បិណ្ឌបាតំ ទេថា”តិ។

តេ តស្សា កថំ សុត្វា តុដ្ឋមានសា ហុត្វា មន្ថញ្ច មធុបិណ្ឌិកញ្ច សុវណ្ណថាលកេន អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា “ឥមំ ភោជនំ បដិគ្គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ អាហំសុ។ សត្ថា អតីតពុទ្ធានំ អាចិណ្ណំ ឱលោកេសិ, អថស្ស ចត្តារោ មហារាជានោ សេលមយេ បត្តេ ឧបនាមេសុំ។ សត្ថា “តេសំ មហប្ផលំ ហោតូ”តិ ចត្តារោបិ បត្តេ “ឯកោវ បត្តោ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេ តេ វាណិជា តថាគតស្ស បត្តេ មន្ថញ្ច មធុបិណ្ឌិកញ្ច បតិដ្ឋបេត្វា បរិភុត្តកាលេ ឧទកំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សត្ថារំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អថ នេសំ សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ ទ្វេបិ ជនា ទ្វេវាចិកេ សរណេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ អភិវាទេត្វា អត្តនោ នគរំ គន្តុកាមា , “ភន្តេ, អម្ហាកំ បរិចរណចេតិយំ ទេថា”តិ វទឹសុ។ សត្ថា ទក្ខិណេន ហត្ថេន សីសំ បរាមសិត្វា ទ្វិន្នម្បិ ជនានំ អដ្ឋ កេសធាតុយោ អទាសិ។ តេ ឧភោបិ ជនា កេសធាតុយោ សុវណ្ណសមុគ្គេសុ ឋបេត្វា អត្តនោ នគរំ នេត្វា អសិតញ្ជននគរទ្វារេ ជីវកេសធាតុយា ចេតិយំ បតិដ្ឋាបេសុំ។ ឧបោសថទិវសេ ចេតិយតោ នីលរស្មិយោ

និក្កច្ឆន្តិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ សត្ថា បន អបរភាគេ ជេតវនេ និសីទិត្វា ឧបាសកេ បដិបាដិយា ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ឥមេ ទ្វេ ជនេ បឋមំ សរណំ គច្ឆន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋិវត្ថុ

២៤៩. ទុតិយេ **ទាយកាន**ន្តិ ទានាភិរតានំ សុទត្តោ, គហបតិ, អនាថបិណ្ឌិកោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ ទាយកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ សុមនសេដ្ឋិស្ស គេហេ និព្ពត្តិ, សុទត្តោតិស្ស នាមំ អកំសុ។

សោ អបរភាគេ ឃរាវាសេ បតិដ្ឋិតោ ទាយកោ ទានបតិ ហុត្វា តេនេវ គុណេន បត្ថដនាមធេយ្យោ អនាថបិណ្ឌិកោ នាម អហោសិ។ សោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ ភណ្ឌំ អាទាយ រាជគហេ អត្តនោ បិយសហាយកស្ស សេដ្ឋិនោ គេហំ គន្ត្វា តត្ថ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ឧប្បន្នភាវំ សុត្វា ពលវបច្ចូសកាលេ ទេវតានុភាវេន វិវដេន ទ្វារេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ ទុតិយទិវសេ ច ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា សាវត្ថិំ អាគមនត្ថាយ សត្ថុ បដិញ្ញំ គហេត្វា អន្តរាមគ្គេ បញ្ចចត្តាលីសយោជនមគ្គេ សតសហស្សំ សតសហស្សំ ទត្វា យោជនិកវិហារេ ការេត្វា ជេតវនំ កោដិសន្ថារេន សន្ថរិត្វា អដ្ឋារសហិ កោដីហិ កិណិត្វា អដ្ឋារសហិ កោដីហិ វិហារំ ការេត្វា វិហារេ និដ្ឋិតេ ចតុន្នំ បរិសានំ បុរេភត្តបច្ឆាភត្តេសុ យទិច្ឆកំ ទានំ ទទន្តោ អដ្ឋារសហិ កោដីហិ វិហារមហំ និដ្ឋាបេសិ។ វិហារមហោ នវហិ មាសេហិ និដ្ឋានំ អគមាសិ , “បញ្ចហី”តិ អបរេ។ តេមាសេ បន សព្ពាចរិយានំ វិវាទោ នត្ថិ។

ឯវំ ចតុបណ្ណាសកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា និច្ចកាលំ គេហេ ឯវរូបំ ទានំ បវត្តេសិ។ ទេវសិកំ បញ្ច សលាកភត្តសតានិ ហោន្តិ, បញ្ច បក្ខិកភត្តសតានិ, បញ្ច សលាកយាគុសតានិ, បញ្ច បក្ខិកយាគុសតានិ, បញ្ច ធុរភត្តសតានិ, បញ្ច អាគន្តុកភត្តសតានិ, បញ្ច គមិកភត្តសតានិ, បញ្ច គិលានភត្តសតានិ, បញ្ច គិលានុបដ្ឋាកភត្តសតានិ, បញ្ច អាសនសតានិ គេហេ និច្ចបញ្ញត្តានេវ ហោន្តីតិ។ អថ នំ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ឧបាសកេ បដិបាដិយា ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ទាយកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ចិត្តគហបតិវត្ថុ

២៥០. តតិយេ **ធម្មកថិកាន**ន្តិ ធម្មកថិកានំ ឧបាសកានំ ចិត្តោ, គហបតិ, អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ អបរភាគេ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ ធម្មកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ មិគលុទ្ទកគេហេ និព្ពត្តោ អបរភាគេ អរញ្ញេ កម្មំ កាតុំ សមត្ថកាលេ ឯកទិវសំ ទេវេ វស្សន្តេ មិគមារណត្ថាយ សត្តិំ អាទាយ អរញ្ញំ គន្ត្វា មិគរូបានិ ឱលោកេន្តោ ឯកស្មិំ អកតបព្ភារេ សសីសំ បំសុកូលំ បារុបិត្វា បាសាណផលកេ និសិន្នំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា “ឯកោ អយ្យោ សមណធម្មំ ករោន្តោ និសិន្នោ ភវិស្សតី”តិ សញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា វេគេន ឃរំ គន្ត្វា ឯកស្មិំ ឧទ្ធនេ ហិយ្យោ អាភតមំសំ, ឯកស្មិំ ភត្តំ បចាបេត្វា បិណ្ឌាចារិកេ ទ្វេ ភិក្ខូ ទិស្វា តេសំ បត្តំ អាទាយ បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ សមាទាបេត្វា, “អយ្យេ, បរិវិសថា”តិ អញ្ញេ អាណាបេត្វា តំ ភត្តំ កុដេ បក្ខិបិត្វា បណ្ណេន មុខំ ពន្ធិត្វា កុដំ អាទាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ នានាវិធានិ បុប្ផានិ ឱចិនិត្វា បត្តបុដកេន គហេត្វា ថេរស្ស និសិន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា កុដំ ឱតារេត្វា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា “មយ្ហំ , ភន្តេ, សង្គហំ ករោថា”តិ វត្វា ថេរស្ស បត្តំ អាទាយ ភត្តស្ស បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ បតិដ្ឋបេត្វា តេហិ មិស្សកបុប្ផេហិ ថេរំ បូជេត្វា ឯកមន្តេ ឋិតោ “យថាយំ រសបិណ្ឌបាតេន សទ្ធិំ បុប្ផបូជា ចិត្តំ បរិតោសេតិ, ឯវំ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ បណ្ណាការសហស្សានិ ចេវ អាគច្ឆន្តុ បញ្ចវណ្ណកុសុមវស្សញ្ច វស្សតូ”តិ អាហ។

ថេរោ តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា អទាសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ, និព្ពត្តដ្ឋានេ ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា ទិព្ពបុប្ផវស្សំ វស្សិ, សយញ្ច អញ្ញាហិ ទេវតាហិ អធិកតរេន រូបេន សមន្នាគតោ អហោសិ។ សោ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ មគធរដ្ឋេ មច្ឆិកាសណ្ឌនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ, ជាតកាលេ៉វស្ស សកលនគរេ ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា បញ្ចវណ្ណកុសុមវស្សំ វស្សិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ “អម្ហាកំ បុត្តោ អត្តនាវ អត្តនោ នាមំ គហេត្វា អាគតោ, ជាតទិវសេវស្ស សកលនគរំ បញ្ចវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ វិចិត្តំ ជាត”ន្តិ **ចិត្តកុមារោ**តិ នាមំ អកំសុ។

សោ អបរភាគេ យាវាសេ បតិដ្ឋិតោ បិតុ អច្ចយេន តស្មឹ នគរេ សេដ្ឋិដ្ឋានំ បាបុណិ។ តស្មឹ សមយេ បញ្ចវគ្គិយត្ថេរានំ អព្ភន្តរោ មហានាមត្ថេរោ នាម មច្ឆិកាសណ្ឌនគរំ អគមាសិ។ ចិត្តោ គហបតិ តស្ស ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា បត្តំ អាទាយ គេហំ អានេត្វា បិណ្ឌបាតេន បតិមានេត្វា កតភត្តកិច្ចំ អម្ពាដការាមំ នាម ឧយ្យានំ នេត្វា តត្ថស្ស វសនដ្ឋានំ ការេត្វា និពទ្ធំ អត្តនោ គេហេ បិណ្ឌបាតំ គហេត្វា វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហិ។ ថេរោបិ តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ សឡាយតនវិភត្តិមេវ ទេសេសិ។ ចិត្តោ គហបតិ បុរិមភវេ មទ្ទិតសង្ខារតាយ នចិរស្សេវ អនាគាមិផលំ សម្បាបុណិ។ អថេកទិវសំ ឥសិទត្តត្ថេរោ តត្ថ គន្ត្វា វិហរន្តោ សេដ្ឋិស្ស និវេសនេ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ អាយស្មតា ថេរេន បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតុំ អសក្កោន្តេន អជ្ឈិដ្ឋោ ឧបាសកស្ស បញ្ហំ វិស្សជ្ជេត្វា តេន បុព្ពេ គិហិសហាយកភាវេ ញាតេ “ន ឥទានិ ឥធ វត្ថព្ព”ន្តិ យថាសុខំ បក្កាមិ។ បុនេកទិវសំ, សេដ្ឋិ គហបតិ, មហានាមត្ថេរំ ឥទ្ធិបាដិហារិយករណត្ថំ យាចិ ។ សោបិ តស្ស តេជោសមាបត្តិបាដិហារិយំ ទស្សេត្វា “ឥទានិ ឥធ វសិតុំ ន យុត្ត”ន្តិ យថាសុខំ បក្កាមិ។

អថេកទិវសំ ទ្វេ អគ្គសាវកា ភិក្ខុសហស្សបរិវារា អម្ពាដការាមំ អគមំសុ។ សេដ្ឋិ គហបតិ, តេសំ មហាសក្ការំ សជ្ជេសិ។ សុធម្មត្ថេរោ តំ អសហមានោ សេដ្ឋឹ តិលសង្គុលិកាវាទេន ខុំសេត្វា តេន បណាមិតោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ឱវាទំ លភិត្វា ទសពលស្ស ឱវាទេ ឋិតោ ចិត្តំ គហបតឹ ខមាបេត្វា តត្ថេវ អម្ពាដការាមេ វិហរន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តទា ឧបាសកោ ចិន្តេសិ – “អហំ ទសពលំ អទិស្វាវ ចិរំ វីតិនាមេសឹ, សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆន្តេន បន អយុត្តំ តុច្ឆហត្ថេន គន្តុ”ន្តិ បញ្ចហិ សកដសតេហិ តេលមធុផាណិតាទីនិ អាទាយ “យេ ទសពលំ បស្សិតុកាមា, តេ មយា សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តូ”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា ទ្វីហិ បុរិសសហស្សេហិ បរិវុតោ សត្ថារំ បស្សិតុំ បក្កាមិ។ តឹសយោជនេ មគ្គេ ទេវតា បណ្ណាការំ ឧបដ្ឋបេសុំ។ សោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន សត្ថារំ វន្ទិ, តស្មឹ ខណេ អាកាសា បញ្ចវណ្ណានំ បុប្ផានំ វស្សំ វស្សិ។

សត្ថា តស្ស អជ្ឈាសយវសេន សឡាយតនវិភត្តិមេវ កថេសិ។ តស្ស អឌ្ឍមាសមត្តំ ទសពលស្ស ទានំ ទេន្តស្សាបិ សកនិវេសនតោ នីតានិ តណ្ឌុលតេលមធុផាណិតាទីនិ ន ខីយឹសុ។ រាជគហវាសិកេហិ បហិតបណ្ណាការោវ អលំ អហោសិ។ សោ សត្ថារំ បស្សិត្វា អត្តនោ នគរំ គច្ឆន្តោ សកដេហិ អាភតំ សព្ពំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទាសិ។ សកដេសុ តុច្ឆេសុ ជាតមត្តេស្វេវ ទេវតា សត្ត រតនានិ បូរយឹសុ។ មហាជនន្តរេ កថា ឧទបាទិ “យាវ សក្ការសម្មានប្បត្តោ វតាយំ ចិត្តោ គហបតី”តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា ធម្មបទេ ឥមំ គាថមាហ –

“សទ្ធោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោ ភោគសមប្បិតោ;
យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ”តិ។ (ធ. ប. ៣០៣);

សោ តតោ បដ្ឋាយ អរិយសាវកានំយេវ ឧបាសកានំ បញ្ចហិ សតេហិ បរិវុតោ វិចរតិ។ អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ ឧបាសកេ បដិបាដិយា ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ចិត្តសំយុត្តំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ធម្មកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

ហត្ថកអាឡវកវត្ថុ

២៥១. ចតុត្ថេ **ចតូហិ សង្គហវត្ថូហី**តិ ចតុព្ពិធេន សង្គហវត្ថុនា បរិសំ សង្គណ្ហន្តានំ ហត្ថកោ អាឡវកោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលឃរេ និព្ពត្តោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ សមន្នាគតំ ឯកំ ឧបាសកំ ឋានន្តរេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ អាឡវិរដ្ឋេ អាឡវិនគរេ អាឡវកស្ស រញ្ញោ គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ស្វេ ភត្តចាដិយា សទ្ធឹ អាឡវកស្ស បេសេតព្ពោ អហោសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – ឯកទិវសំ កិរ អាឡវកោ រាជា មិគវត្ថាយ អរញ្ញំ គន្ត្វា ឯកំ មិគំ អនុពន្ធិត្វា ឃាតេត្វា ផិន្ទិត្វា ធនុកោដិយំ លគេត្វា និវត្តេត្វា អាគច្ឆន្តោ វាតាតបេន កិលន្តកាយោ ឯកំ សន្ទច្ឆាយំ និគ្រោធរុក្ខមូលំ បវិសិត្វា និសីទិ។ អថ នំ មុហុត្តំ ទរថំ វិនោទេត្វា និក្ខមន្តំ រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា “តិដ្ឋ តិដ្ឋ, ភក្ខោសិ មេ”តិ ហត្ថេ គណ្ហិ។ សោ ទឡ្ហំ គហិតត្តា អញ្ញំ ឧបាយំ អបស្សន្តោ “ទេវសិកំ តេ ឯកេកបុរិសេន សទ្ធឹ ចាដិភត្តំ បេសេស្សាមី”តិ វត្វា នគរំ គតោ។ តតោ បដ្ឋាយ ពន្ធនាគារតោ ឯកេកមនុស្សេន សទ្ធឹ ចាដិភត្តំ បេសេសិ។ ឯតេនេវ និយាមេន ពន្ធនាគារេ មនុស្សេសុ ខីណេសុ “មហល្លកមនុស្សេសុ គយ្ហមានេសុ រដ្ឋខោភោ ហោតី”តិ តេ អគ្គហេត្វា ទហរកុមារេ គណ្ហិតុំ អារភឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ នគរេ ទារកមាតរោ ច គព្ភិនិយោ ច អញ្ញំ រដ្ឋំ គច្ឆន្តិ។

តស្មឹ សមយេ សត្ថា បច្ចូសសមយន្តេ លោកំ វោលោកេន្តោ អាឡវកកុមារស្ស តិណ្ណំ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយំ ទិស្វា “អយំ កុមារោ កប្បសតសហស្សំ បត្ថិតបត្ថនោ ទេវលោកា ចវិត្វា អាឡវករញ្ញោ គេហេ និព្ពត្តោ, អញ្ញំ កុមារំ អលភន្តា ស្វេ កុមារំ ថាដិកភត្តេន សទ្ធឹ គហេត្វា គច្ឆិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា សាយន្ហសមយេ អញ្ញាតកវេសេន អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ភវនទ្វារំ គន្ត្វា តស្ស ទោវារិកំ គទ្រភំ នាម យក្ខំ ភវនំ បវិសនត្ថាយ យាចិ។ សោ អាហ – “ភគវា តុម្ហេ បវិសថ, មយ្ហំ បន អាឡវកស្ស អនារោចនំ នាម អយុត្ត”ន្តិ។ សោ ហិមវន្តេ យក្ខសមាគមំ គតស្ស អាឡវកស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្ថាបិ តំ ភវនំ បវិសិត្វា អាឡវកស្ស និសីទនបល្លង្កេ និសីទិ។

តស្មឹ សមយេ សាតាគិរហេមវតា អាឡវកស្ស ភវនមត្ថកេន យក្ខសមាគមំ គច្ឆន្តា អត្តនោ គមនេ អសម្បជ្ជមានេ “កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ អាវជ្ជេន្តា សត្ថារំ អាឡវកស្ស ភវនេ និសិន្នំ ទិស្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា យក្ខសមាគមំ គន្ត្វា អាឡវកស្ស តុដ្ឋឹ បវេទយឹសុ – “លាភា តេ, អាវុសោ អាឡវក, យស្ស តេ សទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលោ ភវនេ និសិន្នោ , គន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណាហី”តិ។ សោ តេសំ កថំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “ឥមេ ឯកស្ស មុណ្ឌកសមណស្ស មម បល្លង្កេ និសិន្នភាវំ កថេន្តី”តិ អនត្តមនោ កោធាភិភូតោ ហុត្វា “អជ្ជ មយ្ហំ ឯតេន សមណេន សទ្ធឹ សង្គាមោ ភវិស្សតិ, តត្ថ មេ សហាយា នាម ហោថា”តិ ទក្ខិណបាទំ ឧក្ខិបិត្វា សដ្ឋិយោជនមត្តំ បព្ពតកូដំ អក្កមិ, តំ ភិជ្ជិត្វា ទ្វិធា អហោសិ។ ឥតោ បដ្ឋាយ អាឡវកយុទ្ធំ វិត្ថារេតព្ពំ។ អាឡវកោ បន សព្ពរត្តឹ តថាគតេន សទ្ធឹ នានប្បការេន យុជ្ឈន្តោបិ កិញ្ចិ កាតុំ អសក្កោន្តោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អដ្ឋ បញ្ហេ បុច្ឆិ, សត្ថា វិស្សជ្ជេសិ ។ ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ វិត្ថារេត្វា កថេតុកាមេន អាឡវកសុត្តវណ្ណនា (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៤៦) ឱលោកេតព្ពា។

បុនទិវសេ ឧដ្ឋិតេ អរុណេ ថាដិកភត្តាហរណវេលាយ សកលនគរេ គហេតព្ពយុត្តំ ទារកំ អទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា អាហ – “គណ្ហិតុំ អយុត្តដ្ឋានេ បន អត្ថិ, តាតា”តិ។ អាម, ទេវ, អជ្ជ រាជកុលេ បុត្តោ ជាតោតិ។ គច្ឆថ, តាតា, មយំ ជីវន្តា បុត្តំ លភិស្សាម, ថាដិកភត្តេន នំ បេសេថាតិ។ តេ ទេវិយា វិក្កន្ទមានាយ ទារកំ គហេត្វា ថាដិកភត្តេន សទ្ធឹ អាឡវកស្ស ភវនទ្វារំ គន្ត្វា “ហន្ទ, អយ្យ, តវ ភាគំ បដិច្ឆាហី”តិ អាហំសុ។ អាឡវកោ តេសំ កថំ សុត្វា អរិយសាវកត្តា លជ្ជមានោ អធោមុខោ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “ឥទានិ តេ, អាឡវក, លជ្ជនកិច្ចំ នត្ថិ, ទារកំ គហេត្វា មម ហត្ថេ ឋបេហី”តិ។ តេ រាជបុរិសា អាឡវកកុមារំ អាឡវកស្ស ហត្ថេ ឋបេសុំ, អាឡវកោ តំ អាទាយ ទសពលស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ, សត្ថា បដិគ្គណ្ហិត្វា បុន អាឡវកស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ, អាឡវកោ តំ គហេត្វា រាជបុរិសានំ ហត្ថេ ឋបេសិ។ ឥតិស្ស ហត្ថតោ ហត្ថំ គតត្តា “ហត្ថកោ អាឡវកោ”ត្វេវ នាមំ អកំសុ។

អថ នំ តេ រាជបុរិសា តុដ្ឋមានសា អាទាយ រញ្ញោ សន្តិកំ អគមំសុ។ រាជា តំ ទិស្វា “អជ្ជ ថាដិកភត្តំ ន សម្បដិច្ឆតី”តិ សញ្ញំ កត្វា “កស្មា, តាតា, ឯវមេវ អាគតត្ថា”តិ អាហ។ ទេវ, រាជកុលស្ស តុដ្ឋិ ច វឌ្ឍិ ច, សត្ថា អាឡវកស្ស ភវនេ និសីទិត្វា អាឡវកំ ទមេត្វា ឧបាសកត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា កុមារំ អម្ហាកំ ទាបេសីតិ។ សត្ថាបិ អាឡវកំ បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា អាឡវិនគរាភិមុខោ បាយាសិ។ សោ នគរំ ឧបសង្កមន្តោ លជ្ជិត្វា វ ឱសក្កតិ។ សត្ថា នំ ឱលោកេត្វា “លជ្ជសិ, អាឡវកា”តិ បុច្ឆិ។ អាម, ភន្តេ, នគរវាសិនោ មំ និស្សាយ មាតិមរណំ បិតិមរណំ បុត្តទារមរណញ្ច បាបុណឹសុ។ តេ មំ បស្សិត្វា ទណ្ឌេហិបិ លេឌ្ឌូហិបិ បហរិស្សន្តិ។ តស្មា ឱសក្កាមិ, ភន្តេតិ។ “អាឡវក, នត្ថិ តេ មយា សទ្ធឹ គច្ឆន្តស្ស ភយំ, វិស្សត្ថោ ឯហី”តិ វត្វា នគរស្ស អវិទូរេ ឋានេ វនសណ្ឌេ អដ្ឋាសិ។ អាឡវករាជាបិ នាគរេ គហេត្វា សត្ថុ បច្ចុគ្គមនំ គតោ។ សត្ថា សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិ បាណសហស្សានិ អមតបានំ បិវឹសុ។ តេ អាឡវកស្ស តត្ថេវ វសនដ្ឋានំ កត្វា អនុសំវច្ឆរំ ពលិកម្មំ បដ្ឋបេសុំ។

អាឡវកោបិ នាគរេ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សង្គណ្ហិ។ សោបិ អាឡវកកុមារោ វុឌ្ឍិប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា តីណិ មគ្គផលានិ បដិវិជ្ឈិ។ សោ សព្ពកាលំ អរិយសាវកឧបាសកានំ បញ្ចហិ សតេហិ បរិវុតោ ចរតិ។ អថេកទិវសំ តេហិ ឧបាសកេហិ សទ្ធឹ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា សុវិនីតំ បរិសំ ទិស្វា “មហតី តេ, អាឡវក, បរិសា, កថំ តំ សង្គណ្ហាសី”តិ អាហ។ ភគវា ទានេន តុស្សន្តំ ទានេន សង្គណ្ហាមិ, បិយវចនេន តុស្សន្តំ បិយវចនេន សង្គណ្ហាមិ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចេសុ តេសំ និត្ថរណេន តុស្សន្តំ ឧប្បន្នកិច្ច និត្ថរណេន សង្គណ្ហាមិ, សមានត្តដ្ឋានេន តុស្សន្តំ សមានត្តតាយ សង្គណ្ហាមីតិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ និសីទិត្វា ឧបាសកេ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ហត្ថកំ អាឡវកំ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ បរិសំ សង្គណ្ហន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

មហានាមសក្កវត្ថុ

២៥២. បញ្ចមេ **បណីតទាយកាន**ន្តិ បណីតរសទាយកានំ មហានាមោ សក្កោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ បណីតរសទាយកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុបុរេ សក្យរាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ទសពលស្ស បឋមទស្សនេយេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

អថេកស្មិំ សមយេ សត្ថា វេរញ្ជាយំ វស្សាវាសំ វសិត្វា អនុបុព្ពេន កបិលវត្ថុបុរំ គន្ត្វា និគ្រោធារាមេ បដិវសតិ។ មហានាមោ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ សត្ថារំ ឯវមាហ – “ភគវា សុតមេតំ ‘ភិក្ខុសង្ឃោ កិរ វេរញ្ជាយំ ភិក្ខាចារេន កិលមតី’តិ, មម ចតុមាសំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បដិជគ្គនេ បដិញ្ញំ ទេថ, អហំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស សរីរេ ឱជំ បវេសេស្សាមី”តិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សោ សត្ថុ អធិវាសនំ វិទិត្វា បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតរសភោជនចតុមធុរាទីហិ បដិជគ្គិត្វា បុន ចតុមាសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា អដ្ឋ មាសេ បូរេត្វា បុន ចតុមាសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា សកលសំវច្ឆរំ បដិជគ្គិ។ សត្ថា តតោ បរំ បដិញ្ញំ នាទាសិ។ មហានាមោ បន តតោ បដ្ឋាយ អបរាបរំ សម្បត្តភិក្ខុសង្ឃស្ស តេនេវ និយាមេន សក្ការំ ករោតិ។ តស្ស សោ គុណោ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ ជាតោ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ សត្ថា បន អបរភាគេ ជេតវនេ និសីទិត្វា មហានាមំ សក្កំ បណីតទាយកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧគ្គគហបតិវត្ថុ

២៥៣. ឆដ្ឋេ **មនាបទាយកាន**ន្តិ មនាបំ ចិត្តរុចិតភោជនំ ទាយកានំ ឧគ្គោ គហបតិ, វេសាលិកោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ មនាបទាយកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វេសាលិយំ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស ជាតកាលេ នាមំ អនិយាមិតំ។ អបរភាគេ បនស្ស អត្តភាវោបិ ឧគ្គតោ អហោសិ សមិទ្ធោ, អលង្កតតោរណំ វិយ ឧស្សិតចិត្តបដោ វិយ ច អតិវិរោចិត្ថ។ គុណាបិស្ស ឧគ្គតា អហេសុំ។ សោ ឥមេសំ ទ្វិន្នម្បិ ឧគ្គតត្តា **ឧគ្គសេដ្ឋិ**ត្វេវ សង្ខំ គតោ។ សោ បនាយំ ទសពលស្ស បឋមទស្សនេយេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អបរភាគេ តីណិបិ មគ្គផលានិ សច្ឆាកាសិ។ សោ អត្តនោ មហល្លកកាលេ រហោគតោ និសីទិត្វា ចិន្តេសិ – “យំ យំ មយ្ហំ បិយំ មនាបំ, តំ តទេវ ទសពលស្ស ទស្សាមិ, ឥទំ មេ សត្ថុ សម្មុខាបិ សុតំ ‘មនាបទាយី លភតេ មនាប’”ន្តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អបិ នុ ខោ មេ ចិត្តំ ជានិត្វា សត្ថាបិ និវេសនទ្វារំ អាគច្ឆេយ្យា”តិ។

សត្ថាបិ ខោ តស្ស ចិត្តំ ញត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ និវេសនទ្វារេយេវ បាតុរហោសិ។ សោ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា អតិវិយ ឧស្សាហជាតោ ទសពលស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា សត្ថុ បត្តំ បដិគ្គហេត្វា ឃរំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ សត្ថារំ, អវសេសអាសនេសុ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ នានគ្គរសេហិ បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ឯកមន្តំ និសីទិត្វា ឯវមាហ – “សម្មុខា មេតំ, ភន្តេ, ភគវតោ សុតំ សម្មុខា បដិគ្គហិតំ ‘មនាបទាយី លភតេ មនាប’”ន្តិ។ យំ យំ, ភន្តេ, មយ្ហំ មនាបំ, តំ តំ មយា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទិន្នមេវា”តិ សត្ថារំ ជានាបេត្វា តតោ បដ្ឋាយ យំ យំ តស្ស មនាបំ, តំ តំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទេតិ។ តំ បន សព្ពំ បញ្ចកនិបាតេ ឧគ្គសុត្តេ វិត្ថារតោ អាគមិស្សតិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ វិហរន្តោ តំ ឧបាសកំ មនាបទាយកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧគ្គតគហបតិវត្ថុ

២៥៤. សត្តមេ **សង្ឃុបដ្ឋាកាន**ន្តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបដ្ឋាកានំ ហត្ថិគាមកោ ឧគ្គតោ គហបតិ, អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោបិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ សង្ឃុបដ្ឋាកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ហត្ថិគាមេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ, តស្ស ឧគ្គតកុមារោតិ នាមំ អកំសុ។

សោ អបរភាគេ ឃរាវាសេ បតិដ្ឋិតោ បិតុ អច្ចយេន សេដ្ឋិដ្ឋានំ បាបុណិ។ តេន សមយេន សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរន្តោ ហត្ថិគាមំ បត្វា នាគវនុយ្យានេ វិហរតិ។ តទា អយំ ឧគ្គតសេដ្ឋិ សត្តាហំ បានមទមត្តោ ហុត្វា នាដកេហិ បរិវុតោ នាគវនុយ្យានំ គន្ត្វា បរិចារយមានោ ទសពលំ ទិស្វា ពលវហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាបេសិ។ អថស្ស សត្ថារំ ឧបសង្កមន្តស្ស សព្ពោ សុរាមទោ អព្ភត្ថំ អគមាសិ។ សោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថស្ស

សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ តីណិ មគ្គផលានិ បដិវិជ្ឈិ។ តតោ បដ្ឋាយ នាដកានិ “តុម្ហេ យថាសុខំ គច្ឆថា”តិ វិស្សជ្ជេត្វា ទានាភិរតោ ហុត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានមេវ ទេតិ។ ទេវតា រត្តិភាគសមនន្តរេ អាគន្ត្វា សេដ្ឋិស្ស អារោចេន្តិ – “គហបតិ, អសុកោ ភិក្ខុ តេវិជ្ជោ, អសុកោ ភិក្ខុ ឆឡភិញ្ញោ, អសុកោ សីលវា, អសុកោ ទុស្សីលោ”តិ។ សោ តាសំ វចនំ សុត្វាបិ គុណំ តាវ យថាភូតតោ ជានាតិ, ទេយ្យធម្មំ បន សមចិត្តេនេវ ទេតិ។ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិត្វាបិ តមេវ គុណំ កថេតិ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសីទិត្វា តំ គហបតឹ សង្ឃុបដ្ឋាកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សូរម្ពដ្ឋវត្ថុ

២៥៥. អដ្ឋមេ **អវេច្ចប្បសន្នាន**ន្តិ អវិគច្ឆនសភាវេន អចលេន បសាទេន សមន្នាគតានំ សូរម្ពដ្ឋោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ អវេច្ចប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ, សូរម្ពដ្ឋោតិស្ស នាមំ អកំសុ។

សោ អបរភាគេ វយប្បត្តោ ឃរាវាសេ បតិដ្ឋាយ អញ្ញតិត្ថិយានំ ឧបដ្ឋាកោ ហុត្វា ចរតិ។ អថ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិមគ្គហេតុំ ទិស្វា ភិក្ខាចារវេលាយ និវេសនទ្វារំ អគមាសិ។ សោ ទសពលំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “សមណោ គោតមោ មហាកុលេ ចេវ ជាតោ, លោកេ ច អភិញ្ញាតោ, តេនស្ស សន្តិកំ អគមនំ នាម ន យុត្ត”ន្តិ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បាទេសុ វន្ទិត្វា បត្តំ គហេត្វា ឃរំ បវេសេត្វា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា តស្ស ចរិតវសេន ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សត្ថាបិ តំ ទមេត្វា វិហារមេវ គតោ។

តតោ មារោ ចិន្តេសិ – “អយំ សូរម្ពដ្ឋោ នាម អម្ហាកំ សន្តកោ, សត្ថា បនស្ស អជ្ជ គេហំ គតោ, កឹ នុ ខោ សត្ថុ ធម្មំ សុត្វា មគ្គបាតុភាវំ អករិត្ថាតិ យាវស្ស មម វិសយា អតិក្កន្តភាវំ វា អនតិក្កន្តភាវំ វា ជានាមី”តិ អត្តនោ កាមរូបិតាយ ទសពលស្ស សរិក្ខកំ រូបំ មាបេត្វា ចីវរគ្គហណម្បិ បត្តគ្គហណម្បិ ពុទ្ធាកប្បេនេវ កត្វា ទ្វត្តឹសលក្ខណធរោ ហុត្វា សូរម្ពដ្ឋស្ស គេហទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សូរម្ពដ្ឋោបិ “បុន ទសពលោ អាគតោ”តិ សុត្វា “ពុទ្ធានំ អនិយ្យានិកគមនំ នាម នត្ថិ, កេន នុ ខោ ការណេន អាគតោ”តិ វេគេន “ទសពលោ”តិ សញ្ញាយ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ, “ភន្តេ, តុម្ហេ ឥទានេវ ឥមស្មិំ គេហេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា គតា, កឹ នុ ខោ ការណំ បដិច្ច បុន អាគតត្ថា”តិ អាហ។ “សូរម្ពដ្ឋ មយា ធម្មំ កថេន្តេន ឯកំ អនុបធារេត្វា កថិតំ។ មយា ហិ បញ្ចក្ខន្ធា ‘សព្ពេវ អនិច្ចា ទុក្ខា អនត្តា’តិ កថិតា, ន បនេតេ សព្ពេវ ឯវរូបា។ ឯកច្ចេ ហិ ខន្ធា និច្ចា ធុវា សស្សតា អត្ថី”តិ អាហ។

តតោ សូរម្ពដ្ឋោ ចិន្តេសិ – “អយំ កថា អតិវិយ ភារិយា។ ពុទ្ធានញ្ហិ អនុបធារេត្វា កថនំ នាម នត្ថិ, ទសពលស្ស មារោ កិរ បដិបក្ខោ, អទ្ធា អយំ មារោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា – “មារោសិ ត្វ”ន្តិ អាហ។ អរិយសាវកេន កថិតកថា តស្ស ផរសុប្បហារោ វិយ អហោសិ, តស្មា សកភាវេន ឋាតុំ អសក្កោន្តោ “អាម, សូរម្ពដ្ឋ, អហំ មារោ”តិ អាហ។ “តាទិសានំ មារានំ សតម្បិ សហស្សម្បិ អាគន្ត្វា មម សទ្ធំ ចាលេតុំ ន សក្កោតិ, មហាគោតមោ ទសពលោ មយ្ហំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ‘សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា’តិ ពោធេត្វា ទេសេសិ, មា មេ ឃរទ្វារេ តិដ្ឋា”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ មារោ តស្ស វចនំ សុត្វា បដិប្ផរិត្វា កថេតុំ អសក្កោន្តោ តត្ថេវ អន្តរធាយិ។ សូរម្ពដ្ឋោបិ សាយន្ហសមយេ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា មារេន កតកិរិយំ កថេត្វា, “ភន្តេ, ឯវំ មារោ មម សទ្ធំ ចាលេតុំ វាយមិត្ថា”តិ អាហ។ សត្ថា ឯតទេវ ការណំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ឥមស្មិំ សាសនេ សូរម្ពដ្ឋំ អវេច្ចប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ជីវកវត្ថុ

២៥៦. នវមេ **បុគ្គលប្បសន្នាន**ន្តិ បុគ្គលិយប្បសាទេន សមន្នាគតានំ ឧបាសកានំ ជីវកោ កោមារភច្ចោ អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ ហិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ។ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ បុគ្គលប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ អភយរាជកុមារំ បដិច្ច សាលវតិយា នាម រូបូបជីវិនិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ។ រូបូបជីវិនិយោ ច នាម វិជាតកាលេ សចេ បុត្តោ ហោតិ, ឆឌ្ឌេន្តិ។ សចេ ធីតា, បដិជគ្គន្តិ។ ឥតិ សា តំ ទារកំ កត្តរសុប្បកេន សង្ការកូដេ ឆឌ្ឌាបេសិ។ អថ នំ អភយោ រាជកុមារោ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ តំ ទិស្វា “កឹ, ភណេ, ឯតំ កាកេហិ សម្បរិកិណ្ណ”ន្តិ មនុស្សេ បេសេត្វា “ទារកោ ទេវា”តិ។ ជីវតិ,

ភណេតិ, “ជីវតិ, ទេវា”តិ សុត្វា អត្តនោ អន្តេបុរេ បោសាបេសិ។ តស្ស ជីវតីតិ កថិតត្តា ជីវកោតិ នាមំ អកំសុ, កុមារេន បោសាបិតោតិ កោមារភច្ចោតិ នាមំ អកំសុ។

សោ អត្តនោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកកាលេ តក្កសិលំ គន្ត្វា វេជ្ជសិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា ពិម្ពិសាររញ្ញោ សន្តិកា សក្ការំ លភិត្វា ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស រញ្ញោ រោគំ ផាសុកំ អកាសិ។ សោ តស្ស បញ្ច តណ្ឌុលសកដសតានិ សោឡស គហាបណសហស្សានិ ទុស្សសហស្សបរិវារំ អនគ្ឃំ សិវេយ្យកំ ទុស្សយុគញ្ច បេសេសិ។ តស្មិំ សមយេ សត្ថា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ វិហរតិ។ ជីវកោ សត្ថុ ឧស្សន្នធាតុកេ កាយេ វិរេចនំ ទត្វា ភេសជ្ជំ ករោន្តោ “ចត្តារោ បច្ចយា មម សន្តកាវ ហោន្តូ”តិ សត្ថារំ អត្តនោ វិហារេ វសាបេត្វា សត្ថុ ភេសជ្ជំ កត្វា តំ ទុស្សយុគំ ឧបនេត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, តុម្ហេ បរិភោគំ ករោថា”តិ វត្វា តេន សទ្ធិំ លទ្ធំ ទុស្សសហស្សំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទាសិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារេន បន ជីវកវត្ថុ ខន្ធកេ (មហាវ. ៣២៦ អាទយោ) អាគតមេវ។ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ វិហរន្តោ ជីវកំ កោមារភច្ចំ បុគ្គលប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

នកុលបិតុគហបតិវត្ថុ

២៥៧. ទសមេ **វិស្សាសកាន**ន្តិ វិស្សាសិកកថំ កថេន្តានំ ឧបាសកានំ អន្តរេ, នកុលបិតា គហបតិ, អគ្គោតិ ទស្សេតិ។ សោ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសកំ វិស្សាសកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ភគ្គរដ្ឋេ សុសុមារគិរិនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ។ សត្ថាបិ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរមានោ តំ នគរំ បត្វា ភេសកឡាវនេ វិហរតិ។ អថាយំ, នកុលបិតា គហបតិ, សុសុមារគិរិវាសីហិ សទ្ធិំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បឋមទស្សនេនេវ សោ ច ភរិយា ចស្ស ទសពលំ “អយំ អម្ហាកំ បុត្តោ”តិ សញ្ញំ បច្ចុបេត្វា ឧភោបិ សត្ថុ បាទេសុ និបតិត្វា, “តាត, ត្វំ ឯត្តកំ កាលំ អម្ហេ ឆឌ្ឌេត្វា កហំ វិចរសី”តិ អាហំសុ។ អយំ កិរ, នកុលបិតា គហបតិ, បុព្ពេ បញ្ច ជាតិសតានិ ទសពលស្ស បិតា អហោសិ, បញ្ច ជាតិសតានិ ចូឡបិតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មហាបិតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មាតុលោ, នកុលមាតាបិ បញ្ច ជាតិសតានិ មាតា អហោសិ, បញ្ច ជាតិសតានិ ចូឡមាតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មហាមាតា, បញ្ច ជាតិសតានិ បិតុច្ឆា។ ឥតិ ទីឃរត្តំ អនុគតសិនេហត្តា ទសពលំ ទិស្វាវ “បុត្តោ”តិ សញ្ញំ កត្វា សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិំសុ។ សត្ថា យាវ តេសំ ចិត្តំ សញ្ញត្តិំ ន គច្ឆតិ, តាវ “អបេថា”តិ នាវោច។ អថ នេសំ យថាមនេនេវ សតី បដិលភិត្វា មជ្ឈត្តភូតានំ អាសយំ ញត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឧភោបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។

សត្ថា អបរភាគេ តេសំ មហល្លកកាលេ បុន តំ នគរំ អគមាសិ។ តេ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ អត្តនោ និវេសនេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ នានគ្គរសេហិ បរិវិសិត្វា សត្ថារំ កតភត្តកិច្ចំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ នកុលបិតា គហបតិ, ភគវន្តំ ឯតទវោច – “យតោ មេ, ភន្តេ, នកុលមាតា គហបតានី, ទហរស្សេវ ទហរា អានីតា, នាភិជានាមិ នកុលមាតរំ គហបតានី មនសាបិ អតិចរិតា, កុតោ បន កាយេន។ ឥច្ឆេយ្យាម មយំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អញ្ញមញ្ញំ បស្សិតុំ អភិសម្បរាយញ្ច អញ្ញមញ្ញំ បស្សិតុ”ន្តិ។ នកុលមាតាបិ ខោ, គហបតានី, ភគវន្តំ ឯតទវោច – “យតោ អហំ, ភន្តេ, នកុលបិតុនោ គហបតិស្ស ទហរស្សេវ ទហរា អានីតា, នាភិជានាមិ នកុលបិតរំ គហបតី មនសាបិ អតិចរិតា, កុតោ បន កាយេន។ ឥច្ឆេយ្យាម មយំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ អញ្ញមញ្ញំ បស្សិតុំ អភិសម្បរាយញ្ច អញ្ញមញ្ញំ បស្សិតុ”ន្តិ។ អថ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសីទិត្វា ឧបាសកេ បដិបាដិយា ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ឥមំ ឥមេសំ ទ្វិន្នម្បិ កថំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា នកុលបិតរំ គហបតី វិស្សាសកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឆដ្ឋវគ្គវណ្ណនា។

ទសសុត្តបដិមណ្ឌិតាយ ឧបាសកបាឡិយា វណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៤. ឯតទគ្គវគ្គោ

(១៤) ៧. សត្តមឯតទគ្គវគ្គោ

សុជាតាវត្ថុ

២៥៨. ឧបាសិកាបាឡិយា បឋមេ **បឋមំ សរណំ គច្ឆន្តីនន្តិ** សព្ពបឋមំ សរណេសុ បតិដ្ឋិតានំ ឧបាសិកានំ, សុជាតា នាម, សេនិយធីតា អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សាបិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ បឋមំ សរណំ គច្ឆន្តីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ សត្ថុ និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ ឧរុវេលាយំ សេនានិគមេ សេនិយកុដុម្ពិកស្ស គេហេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តា ឯកស្មិំ និគ្រោធមូលេ បត្ថនំ អកាសិ – “សចេ សមជាតិកំ កុលឃរំ គន្ត្វា បឋមគព្ភេ បុត្តំ លភិស្សាមិ, អនុសំវច្ឆរំ ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ។ តស្សា សា បត្ថនា សមិជ្ឈិ។

សា មហាសត្តស្ស ទុក្ករការិកំ ករោន្តស្ស ឆដ្ឋេ វស្សេ បរិបុណ្ណេ វិសាខបុណ្ណមទិវសេ “បាតោវ ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ វត្តិយា បច្ចូសសមយំ បច្ចុដ្ឋាយ ធេនុយោ ទុហាបេសិ។ វច្ឆកា ធេនូនំ ថនមូលំ ន អាគមំសុ, ថនមូលេ នវភាជនម្ហិ ឧបនីតមត្តេ អត្តនោវ ធម្មតាយ ខីរធារា បតីសុ។ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា, សុជាតា, សហត្ថេនេវ ខីរំ គណ្ហិត្វា នវភាជនេ បក្ខិបិត្វា សហត្ថេនេវ អគ្គិំ កត្វា បចិតុំ អារភិ។ តស្មិំ បាយាសេ បច្ចមានេ មហន្តមហន្តា ពុព្ពុឡា ឧដ្ឋហិត្វា ទក្ខិណាវត្តា ហុត្វា សញ្ចរន្តិ, ឯកផុសិតម្បិ ពហិ ន និក្ខមតិ។ មហាព្រហ្មា ឆត្តំ ធារេសិ, ចត្តារោ លោកបាលា ខគ្គហត្ថា អារក្ខំ គណ្ហិំសុ, សក្កោ អលាតានិ សមានេន្តោ អគ្គិំ ជាលេសិ។ ទេវតា ចតូសុ ទីបេសុ ឱជំ សំហរិត្វា តត្ថ បក្ខិបិំសុ។ សុជាតា, ឯកទិវសេយេវ ឥមានិ អច្ឆរិយានិ ទិស្វា បុណ្ណាទាសី អាមន្តេសិ – “អម្ម, បុណ្ណេ អជ្ជ អម្ហាកំ ទេវតា អតិវិយ បសន្នា, មយា ឯត្តកំ កាលំ ឯវរូបំ អច្ឆរិយំ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពំ , វេគេន គន្ត្វា ទេវដ្ឋានំ បដិជគ្គាហី”តិ។ សា “សាធុ, អយ្យេ”តិ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តុរិតតុរិតា រុក្ខមូលំ អគមាសិ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ ភិក្ខាចារកាលំ អាគមយមានោ បាតោវ គន្ត្វា រុក្ខមូលេ និសីទិ។ រុក្ខមូលំ សោធនត្ថាយ គតា បុណ្ណា អាគន្ត្វា សុជាតាយ អារោចេសិ – “ទេវតា រុក្ខមូលេ និសិន្នា”តិ។ សុជាតា, “សចេ ជេ សច្ចំ ភណសិ, អទាសី ករោមី”តិ វត្វា សព្ពបសាធនំ បសាធេត្វា សតសហស្សគ្ឃនកេ សុវណ្ណថាលេ បាយាសំ វឌ្ឍេត្វា អបរាយ សុវណ្ណបាតិយា បិទហិត្វា សេតវត្ថេន សម្បលិវេឋេត្វា សមន្តា គន្ធទាមមាលាទាមានិ ឱសារេត្វា ឧក្ខិបិត្វា គន្ត្វា មហាបុរិសំ ទិស្វា ពលវបីតី ឧប្បាទេត្វា ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ឱណតោណតា គន្ត្វា សីសតោ ថាលំ ឱតារេត្វា វិវរិត្វា សហេវ បាតិយា បាយាសំ មហាបុរិសស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា វន្ទិត្វា “យថា មយ្ហំ មនោរថោ និប្ផន្នោ, ឯវំ តុម្ហាកម្បិ និប្ផជ្ជតូ”តិ វត្វា បក្កាមិ។ ពោធិសត្តោ នេរញ្ជរាយ នទិយា តីរំ គន្ត្វា សុវណ្ណថាលំ តីរេ ឋបេត្វា ន្ហត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ឯកូនបណ្ណាស បិណ្ឌេ ករោន្តោ បាយាសំ បរិភុញ្ជិត្វា សុវណ្ណបាតី នទិយា សម្បវាហេត្វា អនុក្កមេន ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ អតិក្កមិត្វា ឥសិបតនេ មិគទាយេ បវត្តិតវរធម្មចក្កោ សុជាតាយ បុត្តស្ស យសទារកស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា គន្ត្វា អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិ។

យសោបិ កុលបុត្តោ រត្តិភាគសមនន្តរេ វិរូបំ ឥត្ថាគារំ ទិស្វា សញ្ជាតសំវេគោ “ឧបទ្ទុតំ វត, ភោ, ឧបសដ្ឋំ វត, ភោ”តិ វត្វា និវេសនតោ និក្ខមិត្វាវ ពហិនគរេ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មទេសនំ សុត្វា តីណិ មគ្គផលានិ បដិវិជ្ឈិ។ អថស្ស បិតា បទានុបទិកំ គន្ត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា យសស្ស បវត្តិំ បុច្ឆិ។ សត្ថា យសំ កុលបុត្តំ បដិច្ឆាទេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សោ សេដ្ឋិគហបតិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, យសោ អរហត្តផលំ បាបុណិ។ តំ ភគវា “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ អាហ, តាវទេវស្ស គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរោ អហោសិ។ បិតាបិស្ស សត្ថារំ និមន្តេសិ។ សត្ថា យសំ កុលបុត្តំ បច្ឆាសមណំ កត្វា តស្ស ឃរំ គន្ត្វា កតភត្តកិច្ចោ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ យសស្ស មាតា, សុជាតា, បុរាណទុតិយិកា ច សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីំសុ។ តំទិវសំ អយំ, សុជាតា, តេវាចិកសរណេ បតិដ្ឋាសិ សទ្ធិំ សុណិសាយ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ , វិត្ថារតោ បនេតំ វត្ថុ ខន្ធកេ (មហាវ. ២៥-២៨) អាគតមេវ ។ សត្ថា អបរភាគេ បដិបាដិយា ឧបាសិកាយោ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ឥមំ ឧបាសិកំ បឋមំ សរណំ គច្ឆន្តីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

វិសាខាវត្ថុ

២៥៩. ទុតិយេ **ទាយិកានន្តិ** ទាននាភិរតានំ ឧបាសិកានំ, វិសាខា មិគារមាតា, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ ទាយិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ គេហេ សត្តន្នំ ភគិនីនំ សព្ពកនិដ្ឋា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តទា កិរ –

> “សមណី សមណគុត្តា ច, ភិក្ខុនី ភិក្ខុទាយិកា;
> ធម្មា ចេវ សុធម្មា ច, សង្ឃទាសី ច សត្តមា”តិ។

ឥមា សត្ត ភគិនិយោ អហេសុំ។ តា ឯតរហិ –

“ខេមា ឧប្បលវណ្ណា ច, បដាចារា ច គោតមី;
ធម្មទិន្នា មហាមាយា, វិសាខា ចេវ សត្តមី”តិ។ –

ឯវំនាមា ហុត្វា និព្ពត្តា។ តត្រាយំ សង្ខទាសី ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ អង្គរដ្ឋេ ភទ្ទិយនគរេ មេណ្ឌកសេដ្ឋិបុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ អគ្គមហេសិយា សុមនទេវិយា នាម កុច្ឆិស្មឹ និព្ពត្តិ, **វិសាខា**តិស្សា នាមំ អកំសុ។ តស្សា សត្តវស្សិកកាលេ ទសពលោ សេលព្រាហ្មណស្ស ច អញ្ញេសញ្ច ពោធនេយ្យពន្ធវានំ ឧបនិស្សយសម្បត្តឹ ទិស្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ ចារិកំ ចរមានោ តស្មឹ រដ្ឋេ តំ នគរំ បាបុណិ។

តស្មិញ្ច សមយេ មេណ្ឌកោ គហបតិ តស្មឹ នគរេ បញ្ចន្នំ មហាបុញ្ញានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ ការេសិ។ **បញ្ច មហាបុញ្ញា** នាម មេណ្ឌកោ សេដ្ឋិ, ចន្ទបទុមា នាម តស្សេវ អគ្គមហេសី, តស្ស ច បុត្តោ ធនញ្ចយោ នាម, តស្ស ភរិយា សុមនទេវី នាម, មេណ្ឌកសេដ្ឋិស្ស ទាសោ បុណ្ណោ នាមាតិ។ ន កេវលញ្ច មេណ្ឌកសេដ្ឋិយេវ, ពិម្ពិសារមហារាជស្ស បន អាណាបវត្តិដ្ឋានេ **បញ្ច អមិតភោគា** នាម អហេសុំ ជោតិកោ ជដិលោ មេណ្ឌកោ បុណ្ណោ កាកវលិយោតិ។ តេសុ អយំ មេណ្ឌកសេដ្ឋិ ទសពលស្ស អត្តនោ នគរំ សម្បត្តភាវំ សុត្វា បុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ធីតរំ វិសាខាទារិកំ បក្កោសិត្វា ឯវមាហ – “អម្ម, តុយ្ហម្បិ មង្គលំ អម្ហាកម្បិ មង្គលំ, តវ បរិចារិកាហិ បញ្ចទារិកាសតេហិ សទ្ធឹ បញ្ច រថសតានិ អារុយ្ហ បញ្ចហិ ទាសិសតេហិ បរិវុតា ទសពលស្ស បច្ចុគ្គមនំ ករោហី”តិ។ សា បិតាមហស្ស វចនំ សុត្វា តថា អកាសិ។ ការណាការណេសុ បន កុសលត្តា យាវតិកា យានស្ស ភូមិ, យានេន គន្ត្វា យានា បច្ចោរោហិត្វា បត្តិកាវ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថស្សា ចរិតវសេន សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ មេណ្ឌកសេដ្ឋិបិ ខោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ សត្ថា តស្សបិ ចរិតវសេន ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ អត្តនោ និវេសនេ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា ឯតេនុបាយេន អឌ្ឍមាសំ មហាទានំ អទាសិ។ សត្ថា ភទ្ទិយនគរេ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វា បក្កាមិ។

ឥតោ បរំ អញ្ញំ កថាមគ្គំ វិស្សជ្ជេត្វា វិសាខាយ ឧប្បត្តិកថាវ កថេតព្ពា។ សាវត្ថិយញ្ហិ កោសលរាជា ពិម្ពិសារស្ស សន្តិកំ បេសេសិ – “មម អាណាបវត្តិដ្ឋានេ អមិតភោគវិទ្ធនកុលំ នាម នត្ថិ, អម្ហាកំ អមិតភោគវិទ្ធនកុលំ បេសេតូ”តិ។ រាជា អមច្ចេហិ សទ្ធឹ មន្តេសិ។ អមច្ចា “មហាកុលំ បេសេតុំ ន សក្កា, ឯកំ បន សេដ្ឋិបុត្តំ បេសេស្សាមា”តិ មេណ្ឌកសេដ្ឋិនោ បុត្តំ ធនញ្ចយសេដ្ឋឹ អាយាចឹសុ។ រាជា តេសំ វចនំ សុត្វា តំ បេសេសិ។ អថ នំ កោសលរាជា សាវត្ថិតោ សត្តយោជនមត្ថកេ សាកេតនគរេ សេដ្ឋិដ្ឋានំ ទត្វា វាសេសិ។

សាវត្ថិយញ្ច មិគារសេដ្ឋិនោ បុត្តោ បុណ្ណវឌ្ឍនកុមារោ នាម វយប្បត្តោ អហោសិ។ អថស្ស បិតា “បុត្តោ មេ វយប្បត្តោ, ឃរាវាសេនស្ស អាពន្ធនសមយោ”តិ ញត្វា “អម្ហាកំ សមានជាតិកេ កុលេ ទារិកំ បរិយេសថា”តិ ការណាការណកុសលេ បុរិសេ បេសេសិ។ តេ សាវត្ថិយំ អត្តនោ រុចិតំ ទារិកំ អទិស្វា សាកេតំ អគមំសុ។ តំទិវសញ្ច, វិសាខា, អត្តនោ សមានវយេហិ បញ្ចហិ កុមារិកាសតេហិ បរិវារិតា នក្ខត្តកីឡនត្ថាយ ឯកំ មហាតាមំ អគមាសិ ។ តេបិ បុរិសា អន្តោនគរេ ចរិត្វា អត្តនោ រុចិតំ ទារិកំ អទិស្វា ពហិនគរទ្វារេ អដ្ឋំសុ។ តស្មឹ សមយេ ទេវោ វស្សិតុំ អារភិ។ អថ តា វិសាខាយ សទ្ធឹ និក្ខន្តា ទារិកា តេមនភយេន វេគេន សាលំ បវិសឹសុ។ តេ បុរិសា តាសម្បិ អន្តរេ យថារុចិតំ ទារិកំ ន បស្សឹសុ។ តាសំ បន សព្ពបច្ឆតោ, វិសាខា, ទេវំ វស្សន្តម្បិ អគណេត្វា អតុរិតគមនេន តេមយមានាវ សាលំ បាវិសិ។ តេ បុរិសា តំ ទិស្វា ចិន្តយឹសុ – “រូបវតី តាវ កញ្ញា ឯតបរមា ភវេយ្យ, រូបំ បនេតំ ឯកច្ចាយ ការិតបត្តំ វិយ ហោតិ, កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា កថេន្តា ជានិស្សាម មធុរវចនា វា នោ វា”តិ។ តតោ នំ អាហំសុ – “អតិវិយ បរិណតវយា ឥត្ថី វិយ យាសិ, អម្មា”តិ។ កឹ ទិស្វា កថេថ, តាតាតិ? អញ្ញា តយា សទ្ធឹ កីឡនកុមារិយោ តេមនភយេន វេគេន អាគន្ត្វា សាលំ បវិដ្ឋា, ត្វំ បន មហល្លិកា វិយ បទវារំ អតិក្កម្ម នាគច្ឆសិ, សាដកស្ស តេមនភាវម្បិ ន គណេសិ។ សចេ តំ ហត្ថី វា អស្សោ វា អនុពន្ធេយ្យ, កឹ ឯវមេវំ ករេយ្យាសីតិ? តាតា, សាដកា នាម ន ទុល្លភា, សុលភា មយ្ហំ កុលេ សាដកា។ វយប្បត្តា មាតុគាមា បន បណិយភណ្ឌសទិសា, ហត្ថេ វា បាទេ វា ភគ្គេ អង្គវិកលំ មាតុគាមំ ជិគុច្ឆន្តា និដ្ឋុភិត្វា គច្ឆន្តិ, តស្មា សណិកំ អាគតាម្ហីតិ។

តេ ចិន្តយឹសុ – “ឥមាយ សទិសា ឥមស្មឹ ជម្ពុទីបេ ឥត្ថី នាម នត្ថិ, យាទិសា រូបេន, កថាយបិ តាទិសាវ។ ការណាការណំ ញត្វា កថេតី”តិ តស្សា ឧបរិ មាលាគុឡំ ខិបឹសុ។ អថ, វិសាខា, ចិន្តេសិ – “អហំ បុព្ពេ អបរិគ្គហិតា, ឥទានិ បន បរិគ្គហិតាម្ហី”តិ វិនីតេនាការេន ភូមិយំ និសីទិ។ អថ នំ តត្ថេវ សាណិយា បរិក្ខិបឹសុ។ សា

បដិច្ឆន្នភាវំ ញត្វា ទាសិគណបរិវុតា គេហំ អគមាសិ។ តេបិ មិគារសេដ្ឋិនោ បុរិសា តាយ សទ្ធឹយេវ ធនញ្ចយសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ អគមំសុ។ “កតរគាមវាសិនោ , តាតា, តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិតា “សាវត្ថិនគរេ មិគារសេដ្ឋិនោ បុរិសម្ហា”តិ វត្វា “មយំ អម្ហាកំ សេដ្ឋិនា តុម្ហាកំ គេហេ វយប្បត្តា ទារិកា អត្ថីតិ សុត្វា បេសិតា”តិ។ សាធុ, តាតា, តុម្ហាកំ សេដ្ឋិ កិញ្ចាបិ ភោគេន អម្ហេហិ អសទិសោ, ជាតិយា បន សទិសោ។ សព្ពាការសម្បន្នោ នាម ទុល្លភោ គច្ឆថ តុម្ហេ សេដ្ឋិស្ស អម្ហេហិ សម្បដិច្ឆិតភាវំ អារោចេថាតិ។

តេ តស្ស វចនំ សុត្វា សាវត្ថឹ គន្ត្វា មិគារសេដ្ឋិស្ស តុដ្ឋឹ វឌ្ឍឹ ច បវេទេត្វា “លទ្ធា នោ សាមិ សាកេតេ ធនញ្ចយសេដ្ឋិស្ស គេហេ ទារិកា”តិ អាហំសុ។ តំ សុត្វា មិគារសេដ្ឋិ “មហាកុលគេហេ កិរ នោ ទារិកា លទ្ធា”តិ តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា តាវទេវ ធនញ្ចយសេដ្ឋិស្ស សាសនំ បហិណិ “ឥទានេវ ទារិកំ អានយិស្សាម, កត្តព្ពកិច្ចំ ករោន្តូ”តិ។ សោបិស្ស បដិសាសនំ បេសេសិ – “នយិទំ អម្ហាកំ ភារិយំ, សេដ្ឋិ បន អត្តនោ កត្តព្ពកិច្ចំ ករោតូ”តិ។ សោ កោសលរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា អារោចេសិ – “ទេវ, ឯកា មេ មង្គលកិរិយា អត្ថិ, ទាសស្ស តេ បុណ្ណវឌ្ឍនស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ធីតរំ វិសាខំ នាម ទារិកំ អានេស្សាមិ, សាកេតគមនំ មេ អនុជានាថា”តិ។ សាធុ, មហាសេដ្ឋិ, កឹ បន អម្ហេហិបិ អាគន្តព្ពន្តិ? ទេវ តុម្ហាទិសានំ គមនំ លទ្ធុំ សក្កាតិ? រាជា មហាកុលស្ស សង្គហំ កាតុកាមោ “ហោតុ សេដ្ឋិ, អាគមិស្សាមី”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា មិគារសេដ្ឋិនា សទ្ធឹ សាកេតនគរំ អគមាសិ។ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ “មិគារសេដ្ឋិ កិរ កោសលរាជានំ គហេត្វា អាគតោ”តិ សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា រាជានំ គហេត្វា អត្តនោ និវេសនំ អគមាសិ។ តាវទេវ រញ្ញោ ច រាជពលស្ស ច មិគារសេដ្ឋិនោ ច វសនដ្ឋានំ ចេវ មាលាគន្ធភត្តាទីនិ ច សព្ពានិ បដិយាទេសិ។ “ឥទំ ឥមស្ស លទ្ធុំ វដ្តតិ, ឥទំ ឥមស្សា”តិ សព្ពំ អត្តនាវ ជានាតិ។ តេ តេ ជនា ចិន្តយឹសុ – “សេដ្ឋិ អម្ហាកមេវ សក្ការំ ករោតី”តិ។

អថេកទិវសំ រាជា ធនញ្ចយសេដ្ឋិស្ស សាសនំ បហិណិ “ន សក្កា សេដ្ឋិនា ចិរកាលំ អម្ហាកំ ភរណបោសនំ កាតុំ, ទារិកាយ គមនកាលំ ជានាតូ”តិ។ សោបិ រញ្ញោ សាសនំ បេសេសិ – “ឥទានិ វស្សកាលោ អាគតោ, ន សក្កា ចតុមាសំ វិចរិតុំ, តុម្ហាកំ ពលកាយស្ស យំ យំ លទ្ធុំ វដ្តតិ, សព្ពំ តំ មម ភារោ។ ទេវោ មយា បេសិតកាលេ គច្ឆតូ”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សាកេតនគរំ និច្ចនក្ខត្តគាមោ វិយ អហោសិ។ ឯវំ តយោ មាសា អតិក្កន្តា។ ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ បន ធីតាយ មហាលតាបសាធនំ ន តាវ និដ្ឋំ គច្ឆតិ។ អថស្ស កម្មន្តាធិដ្ឋាយកា អាគន្ត្វា អារោចយឹសុ – “សេសំ អសន្តំ នាម នត្ថិ, ពលកាយស្ស បន ភត្តបចនទារូនិ នប្បហោន្តី”តិ។ “គច្ឆថ, តាតា, ហត្ថិសាលា អស្សសាលា វិយោជេត្វា ភត្តំ បចថា”តិ។ ឯវំ បចន្តានម្បិ អឌ្ឍមាសោ អតិក្កន្តោ។ តតោ បុន អារោចយឹសុ – “ទារូនិ សាមិ នប្បហោន្តី”តិ។ “តាតា, ឥមស្មឹ កាលេ ទារូនិ លទ្ធុំ ន សក្កា, ទុស្សកោដ្ឋាគារំ បន វិវរិត្វា ថូលសាដកេ គហេត្វា វដ្ដិយោ កត្វា តេលចាដិយំ តេមេត្វា ភត្តំ បចថា”តិ។ ឥមិនា និយាមេន បចន្តានំ ចត្តារោ មាសា បូរយឹសុ។

តតោ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ ធីតុយា មហាលតាបសាធនស្ស និដ្ឋិតភាវំ ញត្វា “ស្វេ ទារិកំ បេសេស្សាមី”តិ ធីតរំ សមីបេ និសីទាបេត្វា “អម្ម បតិកុលេ វសន្តិយា នាម ឥមញ្ចិមញ្ច អាចារំ សិក្ខិតុំ វដ្តតី”តិ ឱវាទំ អទាសិ។ អយំ មិគារសេដ្ឋិ អនន្តរគព្ភេ និសិន្នោ ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ឱវាទំ អស្សោសិ។ សោបិ សេដ្ឋិ ធីតរំ ឯវំ ឱវទិ –

> “អម្ម សសុរកុលេ វសន្តិយា នាម អន្តោអគ្គិ ពហិ ន នីហរិតព្ពោ, ពហិអគ្គិ អន្តោ ន បវេសេតព្ពោ, ទទន្តស្សេវ ទាតព្ពំ, អទទន្តស្ស ន ទាតព្ពំ, ទទន្តស្សបិ អទទន្តស្សបិ ទាតព្ពំ, សុខំ និសីទិតព្ពំ, សុខំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, សុខំ និបជ្ជិតព្ពំ, អគ្គិ បរិចរិតព្ពោ, អន្តោទេវតា នមស្សិតព្ពា”តិ។

ឥមំ ទសវិធំ ឱវាទំ ទត្វា បុនទិវសេ សព្ពា សេនិយោ សន្និបាតេត្វា រាជសេនាយ មជ្ឈេ អដ្ឋ កុដុម្ពិកេ បាដិភោគេ គហេត្វា “សចេ មេ ធីតុ គតដ្ឋានេ ទោសោ ឧប្បជ្ជតិ, តុម្ហេហិ សោធេតព្ពោ”តិ វត្វា នវកោដិអគ្ឃនកេន មហាលតាបសាធនេន ធីតរំ បសាធេត្វា ន្ហានចុណ្ណមូលំ ចតុបណ្ណាសសកដសតំ ធនំ ទត្វា ធីតាយ សទ្ធឹ និពទ្ធំ គមនចារិនិយោ បញ្ចសតា ទាសិយោ បញ្ច អាជញ្ញរថសតានិ សព្ពូបការញ្ច សតំ សតំ ទត្វា កោសលរាជានញ្ច មិគារសេដ្ឋិញ្ច, វិស្សជ្ជេត្វា ធីតុ គមនវេលាយំ វជាធិដ្ឋាយកេ បុរិសេ បក្កោសាបេត្វា, “តាតា, មម ធីតាយ គតដ្ឋានេ ខីរបានត្ថំ ធេនូហិ, យានយោជនត្ថំ ឧសភេហិ ច អត្ថោ ហោតិ, តស្មា មម ធីតុ គមនមគ្គេ វជទ្វារំ វិវរិត្វា បុថុលតោ អដ្ឋ ឧសភានិ គោគណេន បូរេត្វា តិគាវុតមត្តកេ អសុកា នាម កន្ទរា អត្ថិ, អគ្គគោយូថេ តំ ឋានំ បត្តេ ភេរិសញ្ញាយ វជទ្វារំ បិទហេយ្យាថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សេដ្ឋិស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តថា អកំសុ ។ វជទ្វារេ វិវដេ ឧទ្ធារុទ្ធារាយេវ គាវិយោ និក្ខមឹសុ។ ទ្វារេ បិទហិតេ បន វិសាខាយ បុញ្ញពលេន ពលវគាវោ ច ទម្មគាវោ ច ពហិ លង្ឃិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ។ អថ, វិសាខា, សាវត្ថិនគរទ្វារំ បត្តកាលេ ចិន្តេសិ – “បដិច្ឆន្នយានស្មឹ នុ ខោ និសីទិត្វា បវិសាមិ, ឧទាហុ រថេ ឋត្វា”តិ។ អថស្សា ឯតទហោសិ – “បដិច្ឆន្នយានេន មេ បវិសន្តិយា មហាលតាបសាធនស្ស វិសេសោ ន បញ្ញាយិស្សតី”តិ។ សា សកលនគរស្ស អត្តានំ ទស្សេន្តី រថេ

បត្វា នគរំ បាវិសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ វិសាខាយ សម្បត្តឹ ទិស្វា “ឯសា កិរ, វិសាខា, នាម ឯវរូបា, អយញ្ច សម្បត្តិ ឯតិស្សាវ អនុច្ឆវិកា”តិ អាហំសុ។ ឥតិ សា មហាសម្បត្តិយា មិគារសេដ្ឋិនោ គេហំ បាវិសិ។ អាគតទិវសេ ចស្សា សកលនគរវាសិនោ “អម្ហាកំ, ធនញ្ចយសេដ្ឋិ, អត្តនោ នគរំ សម្បត្តានំ មហាសក្ការំ អកាសី”តិ យថាពលំ បណ្ណាការំ បហិណឹសុ។ វិសាខា, បហិតបហិតំ បណ្ណាការំ តស្មិំយេវ នគរេ អញ្ញមញ្ញេសុ កុលេសុ សព្ពត្ថកមេវ ទាបេសិ។ អថស្សា រត្តិភាគសមនន្តរេ ឯកិស្សា អាជញ្ញវឡវាយ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ សា ទាសីហិ ទណ្ឌទីបិកា គាហាបេត្វា តត្ថ គន្ត្វា វឡវំ ឧណ្ហោទកេន ន្ហាបេត្វា តេលេន មក្ខាបេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ អគមាសិ។

មិគារសេដ្ឋិបិ សត្តាហំ បុត្តស្ស អាវាហសក្ការំ ករោន្តោ ធុរវិហារេ វសន្តម្បិ តថាគតំ អមនសិកត្វា សត្តមេ ទិវសេ សកលនិវេសនំ បូរេន្តោ នគ្គសមណកេ និសីទាបេត្វា “អាគច្ឆតុ មេ ធីតា, អរហន្តេ វន្ទតូ”តិ វិសាខាយ សាសនំ បហិណិ។ សា “អរហន្តា”តិ វចនំ សុត្វា សោតាបន្នា អរិយសាវិកា ហដ្ឋតុដ្ឋា ហុត្វា តេសំ និសិន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា តេ ឱលោកេត្វា “ន ឯវរូបា នាម អរហន្តា ហោន្តិ, ហិរោត្តប្បវិរហិតានំ នាម សន្តិកំ កស្មា មំ សសុរោ បក្កោសាបេតី”តិ “ធី, ធី”តិ គរហិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ នគ្គសមណា តំ ទិស្វា សព្ពេ ឯកប្បហារេនេវ សេដ្ឋឹ គរហឹសុ – “កឹ ត្វំ, គហបតិ, អញ្ញំ នាលត្ថ, សមណស្ស គោតមស្ស សាវិកំ មហាកាឡកណ្ណឹ កស្មា ឥមំ គេហំ បវេសេសិ, វេគេន នំ ឥមស្មា គេហា នីហរាហី”តិ។ តតោ សេដ្ឋិ “ន សក្កា មយា ឥមេសំ វចនេន ឥមំ គេហា នីហរិតុំ, មហាកុលស្ស ធីតា អយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា – “អាចរិយា ទហរា នាម ជានិត្វា វា អជានិត្វា វា ករេយ្យុំ, តុម្ហេ តុណ្ហី ហោថា”តិ នគ្គេ ឧយ្យោជេត្វា មហាបល្លង្កេ និសីទាបេត្វា សុវណ្ណកដច្ឆុំ គហេត្វា វិសាខាយ បរិវិសិយមានោ សុវណ្ណបាតិយំ អប្បោទកមធុបាយាសំ បរិភុញ្ជិ។

តស្មឹ សមយេ ឯកោ បិណ្ឌចារិកោ ថេរោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ សេដ្ឋិស្ស យរទ្វារំ បាបុណិ។ វិសាខា, តំ ទិស្វា “សសុរស្ស អាចិក្ខិតុំ ន យុត្ត”ន្តិ យថា សោ ថេរំ បស្សតិ, ឯវំ អបគន្ត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ បន ពាលោ ថេរំ ទិស្វាបិ អបស្សន្តោ វិយ ហុត្វា អធោមុខោ បាយាសមេវ ភុញ្ជតិ។ វិសាខា, “ថេរំ ទិស្វាបិ មេ សសុរោ សញ្ញំ ន ករោតី”តិ ញត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “អតិច្ឆថ, ភន្តេ, មយ្ហំ សសុរោ បុរាណំ ខាទតី”តិ អាហ។ សោ និគណ្ឋេហិ តាវ កថិតកាលេ អធិវាសេសិ, “បុរាណំ ខាទតី”តិ វុត្តក្ខណេយេវ បន ហត្ថំ អបនេត្វា “ឥមំ បាយាសំ ឥតោ ហរថ, ឯតញ្ច ឥមស្មា គេហា នីហរថ។ អយញ្ហិ មំ ឯវរូបេ មង្គលគេហេ អសុចិខាទកំ នាម ករោតី”តិ អាហ។ តស្មិំ ខោ បន និវេសនេ សព្ពេបិ ទាសកម្មករា វិសាខាយ សន្តកាវ, កោ នំ ហត្ថេ វា បាទេ វា គណ្ហិស្សតិ, មុខេន កថេតុំ សមត្ថោបិ នាម នត្ថិ។ តតោ, វិសាខា, សសុរស្ស កថំ សុត្វា អាហ – “តាត, ន ឯត្តកេន វចនេន មយំ និក្ខមាម, នាហំ តុម្ហេហិ ឧទកតិត្ថតោ កុម្ភទាសិកា វិយ អានីតា។ ធរមានកមាតាបិតូនំ ធីតរោ នាម ន ឯត្តកេនេវ និក្ខមន្តិ, ឯតេនេវ មេ ការណេន បិតា ឥធាគមនទិវសេ អដ្ឋ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា ‘សចេ មេ ធីតរំ ឧបាទាយ ទោសោ ឧប្បជ្ជតិ, សោធេយ្យាថា’តិ វត្វា តេសំ ហត្ថេ ឋបេសិ។ តេ បក្កោសាបេត្វា មយ្ហំ ទោសាទោសំ សោធាបេថា”តិ។

តតោ សេដ្ឋិ “កល្យាណំ ឯសា កថេតី”តិ អដ្ឋ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា “អយំ ទារិកា សត្តមេ ទិវសេ អបរិបុណ្ណេយេវ មង្គលគេហេ និសិន្នំ មំ ‘អសុចិខាទកោ’តិ វទតី”តិ អាហ។ ឯវំ កិរ, អម្មាតិ? “តាតា, មយ្ហំ សសុរោ អសុចឹ ខាទិតុកាមោ ភវិស្សតិ, អហំ បន ឯវំ កត្វា ន កថេមិ។ ឯកស្មឹ បន បិណ្ឌបាតិកត្ថេរេ យរទ្វារេ ឋិតេ អយំ អប្បោទកមធុបាយាសំ ភុញ្ជន្តោ ន តំ មនសិ ករោតិ, អហំ ឥមិនា ការណេន ‘អតិច្ឆថ, ភន្តេ, មយ្ហំ សសុរោ ឥមស្មឹ អត្តភាវេ បុញ្ញំ ន ករោតិ, បុរាណបុញ្ញំ ខាទតី’តិ ឯត្តកំ កថយិន្តិ អាហ។ អយ្យ, ឥធ ទោសោ នត្ថិ, អម្ហាកំ ធីតា ការណំ កថេតិ, ត្វំ កស្មា កុជ្ឈសីតិ? អយ្យា, ឯស តាវ ទោសោ មា ហោតុ, អយំ បន ទារិកា អាគតទិវសេយេវ មម បុត្តេ សញ្ញំ អកត្វា អត្តនោ ឥច្ឆិតដ្ឋានំ អគមាសីតិ។ ឯវំ កិរ, អម្មាតិ? តាតា, នាហំ ឥច្ឆិតដ្ឋានំ គច្ឆាមិ, ឥមស្មឹ បន គេហេ អាជានីយវឡវាយ វិជាតាយ សញ្ញម្បិ អកត្វា និសីទនំ នាម អយុត្តន្តិ ទណ្ឌទីបិកា គាហាបេត្វា ទាសីហិ បរិវុតា តត្ថ គន្ត្វា វឡវាយ វិជាតបរិហារំ ការាបេសិន្តិ។ អយ្យ, អម្ហាកំ ធីតា តវ គេហេ ទាសីហិបិ អកត្តព្ពកម្មំ អកាសិ, ត្វំ ឯត្ថ កឹ ទោសំ បស្សសីតិ?

អយ្យា, ឯស តាវ គុណោ ហោតុ, ឥមិស្សា បន បិតា ឥធាគមនទិវសេ ឱវាទំ ទេន្តោ “**អន្តោអគ្គិ ពហិ ន នីហរិតព្ពោ**”តិ អាហ, កឹ បន សក្កា អម្ហេហិ ឧភតោ បដិវិស្សកគេហានំ អគ្គឹ អទត្វា វសិតុន្តិ? ឯវំ កិរ, អម្មាតិ? តាតា, ន មយ្ហំ បិតា ឯតំ អគ្គឹ ឧបាទាយ កថេសិ, យា បន អន្តោនិវេសនេ សស្សុអាទីនំ រហស្សកថា ឧប្បជ្ជតិ, សា ទាសិទាសានំ ន កថេតព្ពា។ ឯវរូបា ហិ កថា វឌ្ឍមានា កលហាយ សំវត្តតិ, ឥទំ សន្ធាយ មយ្ហំ បិតា កថេសិ, តាតាតិ។

អយ្យា, ឯតំ តាវ ឯវំ ហោតុ, ឥមិស្សា បិតា “**ពាហិរតោ អគ្គិ ន អន្តោ បវេសេតព្ពោ**”តិ អាហ, កឹ សក្កា អម្ហេហិ អន្តោអគ្គិម្ហិ និព្ពុតេ ពាហិរតោ អគ្គឹ អនាហរិតុន្តិ ? ឯវំ កិរ, អម្មាតិ? តាតា, មយ្ហំ បិតា ឯតំ អគ្គឹ

សន្ធាយ ន កថេសិ, យំ បន ទោសំ ទាសកម្មការេហិ កថិតំ ហោតិ, តំ អន្តោមានុសកានំ ន កថេតព្ពំ...បេ....។

យម្បិ តេន “**យេ ទទន្តិ, តេសំយេវ ទាតព្ពំ**”ន្តិ វុត្តំ, តំ “យាចិតកំ ឧបករណំ គហេត្វា យេ បដិទទន្តិ, តេសំយេវ ទាតព្ព”ន្តិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“**យេ ន ទទន្តី**”តិ ឥទម្បិ យាចិតកំ ឧបករណំ គហេត្វា យេ ន បដិទទន្តិ, តេសំ ន ទាតព្ពន្តិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“**ទទន្តស្សបិ អទទន្តស្សបិ ទាតព្ពំ**”ន្តិ , ឥទំ បន ទុគ្គតេសុ ញាតិមិត្តេសុ សម្បត្តេសុ បដិទាតុំ សក្កោន្តុ វា មា វា, ទាតុមេវ វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“**សុខំ និសីទិតព្ពំ**”ន្តិ ឥទម្បិ សស្សុសសុរេ ទិស្វា ឧដ្ឋាតព្ពដ្ឋានេ និសីទិតុំ ន វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“**សុខំ ភុញ្ជិតព្ពំ**”ន្តិ ឥទំ បន សស្សុសសុរសាមិកេហិ បុរេតរំ អភុញ្ជិត្វា តេ បរិវិសិត្វា សព្ពេហិ លទ្ធាលទ្ធំ ញត្វា បច្ឆា សយំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“**សុខំ និបជ្ជិតព្ពំ**”ន្តិ ឥទម្បិ សស្សុសសុរសាមិកេហិ បុរេតរមេវ សយនំ អារុយ្ហ ន និបជ្ជិតព្ពំ, តេសំ កត្តព្ពយុត្តកំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា បច្ឆា សយំ និបជ្ជិតុំ យុត្តន្តិ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ។

“**អគ្គិ បរិចរិតព្ពោ**”តិ ឥទំ បន សស្សុម្បិ សសុរម្បិ សាមិកម្បិ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ឧរគរាជានំ វិយ ច កត្វា បស្សិតុំ វដ្ដតីតិ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។

ឯតេ តាវ ឯត្តកា គុណា ហោន្តុ, ឥមិស្សា បន បិតា **អន្តោទេវតា នមស្សាបេតិ**, ឥមស្ស កោ អត្ថោតិ? ឯវំ កិរ, អម្មាតិ? អាម, តាតា, ឯតម្បិ ហិ មេ បិតរា ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ – “អាវេណិកឃរាវាសំ វសនកាលតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ ឃរទ្វារំ សម្បត្តបព្ពជិតំ ទិស្វា យំ ឃរេ ខាទនីយំ ភោជនីយំ អត្ថិ, តតោ បព្ពជិតានំ ទត្វាវ ខាទិតុំ វដ្ដតី”តិ។ អថ នំ តេ អាហំសុ – “តុយ្ហំ បន មហាសេដ្ឋិ បព្ពជិតេ ទិស្វា អទានមេវ រុច្ចតិ មញ្ញេតិ។ សោ អញ្ញំ បដិវចនំ អបស្សន្តោ អធោមុខោ និសីទិ”។

អថ នំ កុដុម្ពិកា “កឹ សេដ្ឋិ អញ្ញោបិ អម្ហាកំ ធីតុ ទោសោ អត្ថី”តិ បុច្ឆឹសុ។ នត្ថិ , អយ្យាតិ។ កស្មា បន នំ និទ្ទោសំ អការណា គេហតោ នីហរាបេសីតិ? តស្មិំ ខណេ, វិសាខា, អាហ – “បឋមំ តាវ មយ្ហំ មម សសុរស្ស វចនេន គមនំ ន យុត្តំ, មយ្ហំ បន អាគមនទិវសេ មម ទោសាទោសំ សោធនត្ថាយ មម បិតា តុម្ហាកំ ហត្ថេ បបេត្វា អទាសិ, ឥទានិ មយ្ហំ គន្តុំ សុខ”ន្តិ ទាសិទាសេ “យានាទីនិ សជ្ជានិ ករោថា”តិ អាណាបេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ តេ កុដុម្ពិកេ គហេត្វា, “អម្ម, មយា អជានិត្វា កថិតំ, ខមាហិ មយ្ហ”ន្តិ អាហ។ “តាតា, តុម្ហាកំ ខមិតព្ពំ តាវ ខមាមិ, អហំ បន ពុទ្ធសាសនេ អវេច្ចប្បសន្នស្ស កុលស្ស ធីតា, ន មយំ វិនា ភិក្ខុសង្ឃេន វត្តាម។ សចេ មម រុចិយា ភិក្ខុសង្ឃំ បដិជគ្គិតុំ លភាមិ, វសិស្សាមី”តិ។ “អម្ម, ត្វំ យថារុចិយា តវ សមណេ បដិជគ្គាហី”តិ។

តតោ, វិសាខា, ទសពលំ និមន្តាបេត្វា បុនទិវសេ និវេសនំ បវេសេន្តី ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេសិ។ នគ្គបរិសាបិ សត្ថុ មិគារសេដ្ឋិនោ គេហំ គតភាវំ សុត្វា តត្ថ គន្ត្វា គេហំ បរិវារេត្វា និសីទឹសុ។ វិសាខា, ទក្ខិណោទកំ ទត្វា “សព្ពោ សក្ការោ បដិយាទិតោ, សសុរោ មេ អាគន្ត្វា ទសពលំ បរិវិសតូ”តិ សាសនំ បេសេសិ។ សោ និគណ្ឋានំ វចនំ សុត្វា “មម ធីតា សម្មាសម្ពុទ្ធំ បរិវិសតូ”តិ អាហ។ វិសាខា, នានគ្គរសេហិ ទសពលំ បរិវិសិត្វា និដ្ឋិតេ ភត្តកិច្ចេ បុន សាសនំ បហិណិ – “សសុរោ មេ អាគន្ត្វា ទសពលស្ស ធម្មកថំ សុណាតូ”តិ។ អថ នំ “ឥទានិ អគមនំ នាម អតិវិយ អការណ”ន្តិ ធម្មកថំ សោតុកម្យតាយ គច្ឆន្តំ នគ្គសមណា អាហំសុ – “សមណស្ស គោតមស្ស ធម្មំ សុណន្តោ ពហិសាណិយំ និសីទិត្វា សុណាហី”តិ។ បុរេតរមេវ ច គន្ត្វា សាណិយា បរិក្ខិបឹសុ។ មិគារសេដ្ឋិ គន្ត្វា ពហិសាណិយំ និសីទិ។ តថាគតោ “ត្វំ ពហិសាណិយំ វា និសីទ, បរកុដ្ដេ វា បរសេលេ វា បរចក្កវាឡេ វា និសីទ។ អហំ ពុទ្ធោ នាម សក្កោមិ តំ មម សទ្ទំ សាវេតុ”ន្តិ សុវណ្ណវណ្ណផលំ អម្ពរុក្ខំ ខន្ធេ គហេត្វា ចាលេន្តោ វិយ ធម្មកថំ កថេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ សេដ្ឋិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សាណិំ ឧក្ខិបិត្វា សត្ថុ បាទេ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា សត្ថុ សន្តិកេយេវ ច “ត្វំ, អម្ម, អជ្ជ អាទឹ កត្វា មម មាតា”តិ វិសាខំ អត្តនោ មាតុដ្ឋានេ ឋបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ, វិសាខា **មិគារមាតា**, នាម ជាតា។

សា ឯកទិវសំ នក្ខត្តសមយេ វត្តន្តេ “អន្តោនគរេ គុណោ នត្ថី”តិ ទាសីហិ បរិវុតា សត្ថុ ធម្មកថំ សោតុំ គច្ឆន្តី “ពុទ្ធានំ សន្តិកំ ឧទ្ធតវេសេន គន្តុំ អយុត្ត”ន្តិ មហាលតាបសាធនំ ឱមុញ្ចិត្វា ទាសិយា ហត្ថេ ទត្វា សត្ថារំ

ឧបសង្កមិត្វា អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, សត្ថា ធម្មកថំ កថេសិ។ សា ធម្មទេសនាបរិយោសានេ ទសពលំ វន្ទិត្វា នគរាភិមុខា បាយាសិ។ សាបិ ទាសី អត្តនា គហិតបសាធនស្ស ឋបិតដ្ឋានំ អសល្លក្ខេត្វា គច្ឆន្តី បសាធនត្ថាយ បដិនិវត្តិ។ អថ នំ, វិសាខា, “គហំ បន តេ តំ ឋបិត”ន្តិ បដិបុច្ឆិ។ គន្ធកុដិបរិវេណេ, អយ្យេតិ។ ហោតុ ជេ គន្ត្វា អាហរ, គន្ធកុដិបរិវេណេ ឋបិតកាលតោ បដ្ឋាយ អាហរាបនំ នាម អម្ហាកំ អយុត្តំ។ តស្មា តំ វិស្សជ្ជេត្វា ទណ្ឌកម្មំ ករិស្សាម។ តត្ថ បន ឋបិតេ អយ្យានំ បលិពោធោ ហោតីតិ។

បុនទិវសេ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ វិសាខាយ និវេសនទ្វារំ សម្បាបុណិ។ និវេសនេ ច និពទ្ធបញ្ញត្តានិ អាសនានិ ។ វិសាខា, សត្ថុ បត្តំ គណ្ហិត្វា សត្ថារំ គេហំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេសុយេវ និសីទាបេត្វា កតភត្តកិច្ចេ សត្ថរិ តំ បសាធនំ អាហរិត្វា សត្ថុ បាទមូលេ និក្ខិបិត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទម្មី”តិ អាហ។ សត្ថា “អលង្ការោ នាម បព្ពជិតានំ ន វដ្តតី”តិ បដិក្ខិបិ។ ជានាមិ, ភន្តេ, អហំ បន ឥមំ អគ្ឃាបេត្វា ធនំ គហេត្វា តុម្ហាកំ វសនគន្ធកុដី ការេស្សាមីតិ។ តទា សត្ថា អធិវាសេសិ។ សាបិ តំ អគ្ឃាបេត្វា នវកោដិធនំ គហេត្វា គព្ភសហស្សបដិមណ្ឌិតេ បុព្ពារាមវិហារេ តថាគតស្ស វសនគន្ធកុដី ការេសិ។ វិសាខាយ បន និវេសនំ បុព្ពណ្ហសមយេ កាសាវបជ្ជោតំ ឥសិវាតបដិវាតមេវ ហោតិ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហំ វិយ។ តស្សាបិ គេហេ សព្ពភត្តានិ បដិយត្តានេវ អហេសុំ។ សា បុព្ពណ្ហសមយេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាមិសសង្គហំ កត្វា បច្ឆាភត្តេ ភេសជ្ជានិ ចេវ អដ្ឋវិធបានានិ ច គណ្ហាបេត្វា វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទត្វា បច្ឆា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា អាគច្ឆតិ។ សត្ថា អបរភាគេ ឧបាសិកាយោ បដិបាដិយា ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ វិសាខំ មិគារមាតរំ ទាយិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ខុជ្ជុត្តរា-សាមាវតីវត្ថុ

២៦០-២៦១. តតិយចតុត្ថេសុ **ពហុស្សុតានំ យទិទំ, ខុជ្ជុត្តរា, មេត្តាវិហារីនំ យទិទំ, សាមាវតី**តិ ពហុស្សុតានំ ឧបាសិកានំ ខុជ្ជុត្តរា, មេត្តាវិហារីនំ សាមាវតី អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ តា កិរ ទ្វេបិ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា អបរភាគេ “សត្ថុ ធម្មកថំ សោស្សាមា”តិ វិហារំ អគមំសុ។ តត្ថ, ខុជ្ជុត្តរា, សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ ពហុស្សុតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សាមាវតីបិ ឯកំ ឧបាសិកំ មេត្តាវិហារីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ តាសំ ទ្វិន្នម្បិ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តីនំយេវ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កន្តំ។

អថ អម្ហាកំ សត្ថុ និព្ពត្តិតោ បុរេតរមេវ អល្លកប្បរដ្ឋេ អហិវាតករោគោ នាម ឧទបាទិ។ ឯកេកស្មឹ គេហេ ឯកប្បហារេនេវ ទសបិ វីសម្បិ តីសម្បិ ជនា មរន្តិ, តិរោរដ្ឋំ គតា បន ជីវិតំ លភន្តិ។ តំ ញត្វា ឯកោ បុរិសោ អត្តនោ បុត្តទារំ អាទាយ “អញ្ញំ រដ្ឋំ គមិស្សាមី”តិ តតោ និក្ខមិ។ អថស្ស យរេ គហិតបាថេយ្យំ អន្តរាមគ្គេ កន្តារេ អនុត្តិណ្ណេយេវ បរិក្ខយំ អគមាសិ។ តេសំ សរីរពលំ បរិហាយិ, សកឹ មាតា បុត្តំ ឧក្ខិបតិ, សកឹ បិតា។ អថស្ស បិតា ចិន្តេសិ – “អម្ហាកំ សរីរពលំ បរិហីនំ, បុត្តំ ឧក្ខិបិត្វា គច្ឆន្តា កន្តារំ និត្ថរិតុំ ន សក្ខិស្សាមា”តិ។ សោ តស្ស មាតរំ អជានាបេត្វាវ ឧទកកិច្ចេន ឱហីនោ វិយ បុត្តំ មគ្គេ និសីទាបេត្វា ឯកកោវ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ “អថស្ស ភរិយា អាគមនំ ឱលោកយមានា បិតា ហត្ថេ បុត្តំ អទិស្វា វិរវមានា គន្ត្វា កហំ មេ សាមិ បុត្តោ”តិ អាហ។ កោ តេ បុត្តេន អត្ថោ? ជីវមានា បុត្តំ លភិស្សាមាតិ។ សា “អតិសាហសិកោ វតាយំ បុរិសោ”តិ វត្វា “គច្ឆ ត្វំ, នាហំ តាទិសេន សទ្ធឹ គមិស្សាមី”តិ អាហ។ សោ “អនុបធារេត្វា មេ ភទ្ទេ កតំ, ខមេតំ មយ្ហ”ន្តិ វត្វា បុត្តំ អាទាយាគតោ។

តេ តំ កន្តារំ សមតិក្កមិត្វា សាយំ ឯកំ គោបាលកកុលំ សម្បាបុណិំសុ។ តំ ទិវសញ្ច គោបាលកកុលវាសិនោ និរុទកបាយាសំ បចិំសុ។ តេ តេ ទិស្វា “ឥមេ អតិវិយ ឆាតកា”តិ បាយាសស្ស មហាភាជនំ បូរេត្វា ឧឡុង្កបូរំ សប្បឹ អាសិញ្ចិត្វា អទំសុ។ តេសុ តំ បាយាសំ ភុញ្ជន្តេសុ សា ឥត្ថី បមាណេនេវ ភុញ្ជិ, បុរិសោ បន បមាណាតិក្កន្តំ ភុញ្ជិត្វា ជីរាបេតុំ អសក្កោន្តោ រត្តិភាគសមនន្តរេ កាលមកាសិ។ សោ កាលំ ករោន្តោ តេសុ សាលយភាវេន គោបាលកានំ គេហេ សុនខិយា កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ សុនខី នចិរស្សេវ វិជាតា។ គោបាលកោ តំ កុក្កុរំ សស្សិរិកំ ទិស្វា បិណ្ឌេន បលោភេត្វា អត្តនិ ឧប្បន្នសិនេហំ គហេត្វា សទ្ធិមេវ ចរតិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ ភិក្ខាចារវេលាយ គោបាលកស្ស ឃរទ្វារំ សម្បត្តោ។ សោបិ តំ ទិស្វា ភិក្ខំ ទត្វា អត្តានំ និស្សាយ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ គោបាលកកុលស្ស អវិទូរេ ឋានេ ឯកស្មឹ វនសណ្ឌេ វាសំ ឧបគតោ។ គោបាលកោ តស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តោ តំ កុក្កុរំ គហេត្វាវ គច្ឆតិ, អន្តរាមគ្គេ ច វាឡមិគដ្ឋានេ វាឡមិគានំ បលាយនត្ថំ រុក្ខេ វា បាសាណេ វា បហារំ ទេតិ, សោបិ កុក្កុរោ តស្ស ករណវិធានំ វវត្ថបេតិ។ អថេកទិវសំ សោ គោបាលកោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា, “ភន្តេ, អម្ហាកំ សព្ពកាលំ អាគមនំ នាម ន

ហោតិ។ អយំ បន កុក្កុរោ ឆេកោ, ឥមស្ស អាគតសញ្ញាយ អម្ហាកំ គេហទ្វារំ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ សោ ឯកទិវសំ “បច្ចេកពុទ្ធំ គណ្ហិត្វា ឯហី”តិ កុក្កុរំ បេសេសិ។ កុក្កុរោ តស្ស វចនំ សុត្វា ភិក្ខាចារវេលាយ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បាទមូលេ ឧរេន និបជ្ជិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ “អយំ មម សន្តិកំ អាគតោ”តិ ញត្វា បត្តចីវរំ អាទាយ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សោ តស្ស វីមំសនត្ថាយ ឧក្កមិត្វា អញ្ញំ មគ្គំ គណ្ហិ, កុក្កុរោ បុរតោ ឋត្វា គោបាលកមគ្គំ បដិបន្នកាលេ អបសក្កិ។ យស្មិំ ច យស្មិំ ច ឋានេ វាឡមិគានំ បលាយនត្ថំ គោបាលកោ រុក្ខំ វា បាសាណំ វា បហរិ, តំ តំ ឋានំ បត្វា កុក្កុរោ មហាវិរវំ វិរវិ។ តស្ស សទ្ទេន វាឡមិគា បលាយន្តិ។ បច្ចេកពុទ្ធោបិ ភត្តកិច្ចវេលាយ មហន្តំ សិនិទ្ធបិណ្ឌំ តស្ស ទេតិ។ សោបិ បិណ្ឌលាភេន បច្ចេកពុទ្ធេ ឧត្តរិតរំ សិនេហំ ករោតិ។

គោបាលកោ តេមាសំ វុត្ថស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស តិចីវរប្បហោនកំ សាដកំ ទត្វា, “ភន្តេ, សចេ វោ រុច្ចតិ, ឥធេវ វសថ។ នោ ចេ រុច្ចតិ, យថាសុខំ គច្ឆថា”តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធោ គមនាការំ ទស្សេតិ។ សោ គោបាលកោ បច្ចេកពុទ្ធំ អនុគន្ត្វា និវត្តតិ។ កុក្កុរោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស អញ្ញត្ថ គមនភាវំ ញត្វា អតិសិនេហេន ឧប្បន្នពលវសោកោ ហទយផាលនំ បត្វា កាលំ កត្វា តាវតឹសបុរេ និព្ពត្តិ។ អថស្ស បច្ចេកពុទ្ធេន សទ្ធឹ គមនកាលេ ឧច្ចាសទ្ទំ កត្វា វាឡមិគានំ បលាបិតភាវេន ទេវតាហិ សទ្ធឹ កថេន្តស្ស សទ្ទោ សកលទេវបុរំ ឆាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ តេនេវ នាមធេយ្យំ លភិត្វា **ឃោសកទេវបុត្តោ** នាម ជាតោ។ អថស្ស តស្មិំ សម្បត្តិំ អនុភវន្តស្ស មនុស្សបថេ កោសម្ពិនគរេ ឧទេនោ នាម រាជា រជ្ជំ បដិបជ្ជិ។ តស្ស វត្ថុ មជ្ឈិមបណ្ណាសកេ ពោធិរាជកុមារសុត្តវណ្ណនាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣២៤ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

តស្មិំ បន រជ្ជំ ការយមានេ ឃោសកទេវបុត្តោ ចវិត្វា កោសម្ពិយំ ឯកិស្សា រូបូបជីវិនិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សា ទសមាសច្ចយេន វិជាយិត្វា បុត្តភាវំ ញត្វា សង្ការកូដេ ឆឌ្ឌាបេសិ។ តស្មិំ ខណេ កោសម្ពិសេដ្ឋិនោ កម្មន្តិកោ បាតោវ សេដ្ឋិឃរំ គច្ឆន្តោ “កឹ នុ ខោ ឥមំ កាកេហិ សម្បរិកិណ្ណ”ន្តិ គន្ត្វា ទារកំ ទិស្វា “មហាបុញ្ញវា ឯស ទារកោ ភវិស្សតី”តិ ឯកស្ស បុរិសស្ស ហត្ថេ គេហំ បេសេត្វា សេដ្ឋិឃរំ អគមាសិ។ សេដ្ឋិបិ រាជូបដ្ឋានវេលាយ រាជកុលំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ បុរោហិតំ ទិស្វា “អជ្ជ កឹ នក្ខត្ត”ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ តត្ថេវ ឋិតោ គណេត្វា “អសុកំ នាម នក្ខត្តំ, អជ្ជ ឥមិនា នក្ខត្តេន ជាតទារកោ ឥមស្មិំ នគរេ សេដ្ឋិដ្ឋានំ លភិស្សតី”តិ អាហ។ សោ តស្ស កថំ សុត្វា វេគេន ឃរំ បេសេសិ – “ឥមស្ស បុរោហិតស្ស ទ្វេ កថា នាម នត្ថិ, ឃរណី ច មេ គរុគព្ភា, ជានាថ តាវ នំ វិជាតា វា នោ វា”តិ។ តេ គន្ត្វា ជានិត្វា, “អយ្យ, ន តាវ វិជាតា”តិ អាហំសុ។ តេន ហិ គច្ឆថ, ឥមស្មិំ នគរេ អជ្ជ ជាតទារកំ បរិយេសថាតិ។ តេ បរិយេសន្តា តស្ស សេដ្ឋិនោ កម្មន្តិកស្ស គេហេ តំ ទារកំ ទិស្វា សេដ្ឋិនោ អារោចយឹសុ។ តេន ហិ គច្ឆថ ភណេ, តំ កម្មន្តិកំ បក្កោសថាតិ។ តេ តំ បក្កោសឹសុ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “គេហេ កិរ តេ ទារកោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, អយ្យា”តិ។ “តំ ទារកំ អម្ហាកំ ទេហី”តិ។ “ន ទេមិ, អយ្យា”តិ។ “ហន្ទ សហស្សំ គណ្ហិត្វា ទេហី”តិ។ សោ “អយំ ជីវេយ្យ វា មរេយ្យ វា, ទុជ្ជានមិទ”ន្តិ សហស្សំ គណ្ហិត្វា អទាសិ។

តតោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “សចេ មេ ភរិយា ធីតរំ វិជាយិស្សតិ, ឥមមេវ បុត្តំ ករិស្សាមិ។ សចេ បុត្តំ វិជាយិស្សតិ, មារេស្សាមី”តិ។ ចិន្តេត្វា គេហេ បោសេសិ។ អថស្ស ភរិយា កតិបាហច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ តតោ សេដ្ឋិ “ឯវំ តំ គាវោ មទ្ទិត្វា មារេស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា “ឥមំ ទារកំ វជទ្វារេ និបជ្ជាបេថា”តិ អាហ។ តំ តត្ថ និបជ្ជាបេសុំ។ អថ នំ យូថបតិ ឧសភោ បឋមំ និក្ខមន្តោ ទិស្វា “ឯវំ តំ អញ្ញេ ន មទ្ទិស្សន្តី”តិ ចតុន្នំ បាទានំ អន្តរេ កត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ គោបាលកា ទិស្វា “មហាបុញ្ញោ ឯស ទារកោ ភវិស្សតិ , យស្ស តិរច្ឆានគតាបិ គុណំ ជានន្តិ, បដិជគ្គិស្សាម ន”ន្តិ អត្តនោ គេហំ នយឹសុ។

សោបិ សេដ្ឋិ តស្ស មតភាវំ អនុវិជ្ជន្តោ “គោបាលកេហិ នីតោ”តិ សុត្វា បុន សហស្សំ ទត្វា អាណាបេត្វា អាមកសុសានេ ឆឌ្ឌាបេសិ។ តស្មិំ ច កាលេ សេដ្ឋិស្ស ឃរេ អជបាលកោ សុសានំ និស្សាយ អជិកា ចារេតិ។ អថេកា ធេនុ អជិកា ទារកស្ស បុញ្ញេន មគ្គា ឱក្កម្ម គន្ត្វា ទារកស្ស ខីរំ ទត្វា គតា។ តតោ និវត្តមានាបិ តថេវ គន្ត្វា ខីរមទាសិ។ អជបាលកោ ចិន្តេសិ – “អយំ អជិកា បាតោបិ ឥមស្មា ឋានា ឱក្កមិត្វា គតា, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ គន្ត្វា ឱលោកេន្តោ តំ ទារកំ ទិស្វា “មហាបុញ្ញោ ឯស ទារកោ, តិរច្ឆានគតាបិស្ស គុណំ ជានន្តិ, បដិជគ្គិស្សាមិ ន”ន្តិ គហេត្វា គេហំ គតោ។

បុនទិវសេ សេដ្ឋិ “មតោ នុ ខោ ទារកោ, ន មតោ”តិ ឱលោកាបេន្តោ អជបាលកេន គហិតភាវំ ញត្វា សហស្សំ ទត្វា អាណាបេត្វា “ស្វេ ឥមំ នគរំ ឯកោ សត្ថវាហបុត្តោ បវិសិស្សតិ, ឥមំ ទារកំ នេត្វា ចក្កមគ្គេ ឋបេថ, ឯវំ តំ សកដចក្កំ ឆិន្ទន្តំ គមិស្សតី”តិ អាហ។ តំ តត្ថ និក្ខិត្តំ សត្ថវាហបុត្តស្ស បុរិមសកដេ គោណា ទិស្វា ចត្តារោ បាទេ ថម្ភេ វិយ ឱតារេត្វា អដ្ឋំសុ។ សត្ថវាហោ “កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ តេសំ ឋិតការណំ ឱលោកេន្តោ ទារកំ ទិស្វា “មហាបុញ្ញោ ទារកោ, បតិជគ្គិតុំ វដ្តតី”តិ គណ្ហិត្វា អគមាសិ។

សេដ្ឋិបិ តស្ស ចក្កបថេ មតភាវំ វា អមតភាវំ វា ឱលោកាបេន្តោ សត្តាហេន គហិតភាវំ ញត្វា តស្សបិ សហស្សំ ទត្វា អាណាបេត្វា នគរតោ អវិទូរេ ឋានេ បបាតេ បាតាបេសិ។ សោ តត្ថ បបតន្តោ នឡការានំ កម្មករណដ្ឋានេ ឯកសាលាយ បតិតោ។ សា តស្ស បុញ្ញានុភាវេន សតវិហតកប្បាសបិចុសម្ផស្សសទិសា អហោសិ។ អថ នំ នឡការជេដ្ឋកោ “បុញ្ញវា ឯស ទារកោ, បដិជគ្គិតុំ វដ្ដតី”តិ គណ្ហិត្វា គេហំ គតោ។ សេដ្ឋិ ទារកស្ស បបាតតោ បតិតដ្ឋានេ មតភាវំ វា អមតភាវំ វា បរិយេសាបេន្តោ នឡការជេដ្ឋកេន គហិតភាវំ ញត្វា តស្សបិ សហស្សំ ទត្វា អាណាបេសិ។

អបរភាគេ សេដ្ឋិស្ស សកបុត្តោបិ សោបិ ឧភោ វយប្បត្តា អហេសុំ។ សេដ្ឋិ បុន ឃោសកទារកស្ស មារណុបាយំ ចិន្តេន្តោ អត្តនោ កុម្ភការស្ស គេហំ គន្ត្វា “អម្ភោ មយ្ហំ គេហេ ឯវរូបោ ឯកោ អវជាតទារកោ អត្ថិ, តំ ទារកំ យំកិញ្ចិ កត្វា មារេតុំ វដ្ដតិ រហស្សេនា”តិ អាហ។ សោ ឧភោបិ កណ្ណេ បិទហិត្វា “ឯវរូបំ នាម ភារិយំ កថំ កថេតុំ ន វដ្ដតី”តិ អាហ។ តតោ សេដ្ឋិ “អយំ មុធា ន ករិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា – “ហន្ទ, ភោ, សហស្សំ គណ្ហិត្វា ឯតំ កម្មំ និប្ផាទេហី”តិ អាហ។ លញ្ជំ នាម អភិន្នំ ភិន្ទតិ, តស្មា សោ សហស្សំ លភិត្វា សម្បដិច្ឆិត្វា “អហំ, អយ្យ, អសុកទិវសេ នាម អាវាបំ អាលិម្បេស្សាមិ, តទា តំ ទារកំ អសុកវេលាយ នាម បេសេហី”តិ អាហ។ សេដ្ឋិបិ ខោ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ ទិវសេ គណេន្តោ កុម្ភការេន វុត្តទិវសស្ស សម្បត្តភាវំ ញត្វា ឃោសកកុមារំ បក្កោសាបេត្វា “អម្ហាកំ, តាត, អសុកទិវសេ នាម ពហូហិ ភាជនេហិ អត្ថោ, ត្វំ អម្ហាកំ កុម្ភការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ‘បិតរា កិរ មេ តុម្ហាកំ ឯកំ កថិតំ អត្ថិ, តំ អជ្ជ និប្ផាទេហី’តិ វទេហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា និក្ខមិ។

អថ នំ អន្តរាមគ្គេ សេដ្ឋិស្ស សកបុត្តោ គុឡកីឡំ កីឡន្តោ ទិស្វា វេគេន គន្ត្វា “អហំ ភាតិក ទារកេហិ សទ្ធឹ កីឡន្តោ ឯត្តកំ នាម ជិតោ, តំ មេ បដិជិនិត្វា ទេហី”តិ អាហ។ សោ “មយ្ហំ ឥទានិ ឱកាសោ នត្ថិ, បិតា មំ អច្ចាយិកកម្មេន កុម្ភការស្ស សន្តិកំ បហិណី”តិ អាហ។ ឥតរោ “អហំ ភាតិក តត្ថ គមិស្សាមិ, ត្វំ ឥមេហិ សទ្ធឹ កីឡិត្វា មយ្ហំ លក្ខំ បច្ចាហរិត្វា ទេហី”តិ អាហ។ “តេន ហិ គច្ឆា”តិ អត្តនោ កថិតសាសនំ តស្ស កថេត្វា ទារកេហិ សទ្ធឹ កីឡិ។ សោបិ កុមារោ កុម្ភការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ សាសនំ អារោចេសិ។ សោ “សាធុ, តាត, និប្ផាទេស្សាមី”តិ តំ កុមារំ គព្ភំ បវេសេត្វា តិខិណាយ វាសិយា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទិត្វា ចាដិយំ បក្ខិបិត្វា ចាដិមុខំ បិទហិត្វា ភាជនន្តរេ ឋបេត្វា អាវាបំ អាលិម្បេសិ។ ឃោសកកុមារោ ពហូ ជិនិត្វា កនិដ្ឋស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ សោ តំ ចិរាយមានំ ញត្វា “កឹ នុ ខោ ចិរាយតី”តិ កុម្ភការគេហសភាគំ គន្ត្វា កត្ថចិ អទិស្វា “គេហំ គតោ ភវិស្សតី”តិ និវត្តិត្វា គេហំ អគមាសិ។

សេដ្ឋិ នំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ការណំ ភវិស្សតិ, មយា ឯស មារណត្ថាយ កុម្ភការស្ស សន្តិកំ បហិតោ, សោ ទានិ បុន ឥធេវាគច្ឆតី”តិ អាគច្ឆន្តំយេវ នំ “កឹ, តាត, កុម្ភការស្ស សន្តិកំ ន គតោសី”តិ អាហ។ “អាម, តាត, ន គតោម្ហី”តិ។ “កស្មា, តាតា”តិ? សោ អត្តនោ និវត្តការណញ្ច កនិដ្ឋភាតិកស្ស តត្ថ គតការណញ្ច អារោចេសិ។ សេដ្ឋិ តស្ស វចនស្ស សុតកាលតោ បដ្ឋាយ មហាបថវិយា អជ្ឈោត្ថដោ វិយ ហុត្វា “កឹ នាមេតំ ត្វំ វទសី”តិ វិប្បន្នចិត្តោ វេគេន កុម្ភការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អញ្ញេសំ សន្តិកេ អកថនីយភាវេន “បេក្ខ, ភោ, បេក្ខ, ភោ”តិ អាហ។ “កឹ បេក្ខាបេសិ ត្វំ”? និដ្ឋិតំ ឯតំ កម្មន្តិ។ សោ តតោវ និវត្តិត្វា គេហំ អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចស្ស ចេតសិករោគោ ឧប្បជ្ជិ។

សោ តស្មឹ កាលេ តេន សទ្ធឹ អភុញ្ជិត្វា អាសំ ភិន្ទិត្វា “យេន កេនចិ ឧបាយេន មម បុត្តស្ស សត្តុនោ អន្តរមេវ បស្សិតុំ វដ្ដតី”តិ ឯកំ បណ្ណំ លិខិត្វា ឃោសកកុមារំ បក្កោសិត្វា “ត្វំ ឥមំ បណ្ណំ អាទាយ អសុកគាមេ នាម អម្ហាកំ កម្មន្តិកោ អត្ថិ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឥមំ បណ្ណំ ទត្វា ‘ឥមស្មឹ កិរ បណ្ណេ សាសនំ សីឃំ ករោហី’តិ វទ។ អន្តរាមគ្គេ អម្ហាកំ សហាយកោ គាមកសេដ្ឋិ នាម ឯកោ សេដ្ឋិ អត្ថិ, តស្ស ឃរំ គន្ត្វា ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា គច្ឆេយ្យាសី”តិ ច មុខសាសនំ អទាសិ។ សោ សេដ្ឋឹ វន្ទិត្វា បណ្ណំ គហេត្វា និក្ខន្តោ អន្តរាមគ្គេ គាមកសេដ្ឋិស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តស្ស គេហំ បុច្ឆិត្វា តំ ពហិទ្វារកោដ្ឋកេ និសីទិត្វា មស្សុបរិកម្មំ ករោន្តំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ “កុតោ អាគច្ឆសិ, តាតា”តិ ច វុត្តេ “កោសម្ពិសេដ្ឋិនោ បុត្តោម្ហិ, តាតា”តិ អាហ។ សោ “អម្ហាកំ សហាយសេដ្ឋិនោ បុត្តោ”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ អហោសិ។

តស្មឹ ច ខណេ តស្ស សេដ្ឋិនោ ធីតាយ ឯកា ទាសី សេដ្ឋិធីតុ បុប្ផានិ អាហរិតុំ គច្ឆតិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ អាហ – “ត្វំ, អម្ម, ឯតំ កម្មំ ឋបេត្វា ឃោសកកុមារស្ស បាទេ ធោវិត្វា សយនំ អត្ថរិត្វា ទេហី”តិ។ សា តថា កត្វា អាបណំ គន្ត្វា សេដ្ឋិធីតុ បុប្ផានិ អាហរិ។ សេដ្ឋិធីតា តំ ទិស្វា “ត្វំ អជ្ជ ចិរំ ពហិ បបញ្ចេសី”តិ តស្សា កុជ្ឈិត្វា “កឹ តេ ឯត្តកំ កាលំ ឯត្ថ កត”ន្តិ អាហ។ “មា កថេសិ, អយ្យេ, មយា ឯវរូបោ នទិដ្ឋបុព្ពោ, តុយ្ហំ កិរ បិតុ សហាយកសេដ្ឋិនោ បុត្តោ ឯកោ, ន សក្កា តស្ស រូបសម្បត្តឹ កថេតុំ។ សេដ្ឋិ មំ បុប្ផានំ អត្ថាយ គច្ឆន្តឹ ‘តស្ស កុមារស្ស

បាទេ ធោវិត្វា សយនំ អត្ថរិត្វា ទេហី’តិ អាហ, តេនាហំ ពហិ ចិរំ បបញ្ចេសិ’’ន្តិ។ សាបិ ខោ សេដ្ឋិធីតា តស្ស កុមារស្ស ចតុត្ថេ អត្តភាវេ ឃរសាមិនី អហោសិ, តស្មា តស្សា វចនស្ស សុតកាលតោ បដ្ឋាយ នេវ អត្តនោ បិតភាវំ , ន និសិន្នភាវំ អញ្ញាសិ។ សា តមេវ ទាសី គហេត្វា តស្ស និបន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ និទ្ទាយមានំ ឱលោកេត្វា ទុស្សន្តេ បណ្ណំ ទិស្វា ‘‘កឹ នុ ខោ ឯតំ បណ្ណ’’ន្តិ កុមារំ អនុដ្ឋាបេត្វាវ បណ្ណំ គហេត្វា វាចេត្វា ‘‘អយំ អត្តនោ មរណបណ្ណំ សយមេវ គហេត្វា អាគច្ឆតី’’តិ តំ បណ្ណំ ផាលេត្វា តស្មិំ អប្បពុទ្ធេយេវ ‘‘មយា តាវ សន្តិកំ បុត្តោ បេសិតោ, សហាយកស្ស មេ គាមកសេដ្ឋិស្ស វយប្បត្តា ទារិកា អត្ថិ, តំ សីឃំ អម្ហាកំ អាណាបវត្តិដ្ឋានេ ឧប្បាទំ ធនំ គណ្ហិត្វា សព្ពសតេន មម បុត្តស្ស គាមកសេដ្ឋិនោ ធីតរំ គហេត្វា មង្គលំ ករោហិ។ មង្គលេ ច និដ្ឋិតេ ‘ឥមិនា មេ វិធានេន កត’ន្តិ មយ្ហំ សាសនំ បេសេហិ។ អហំ តាវ ឥធ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី’’តិ បណ្ណំ លិខិត្វា តមេវ លញ្ឆនំ ទត្វា បឋមំ ពទ្ធនិយាមេនេវ ទុស្សន្តេ ពន្ធិ។

សោបិ ខោ កុមារោ តំទិវសំ តត្ថ វសិត្វា បុនទិវសេ សេដ្ឋី អាបុច្ឆិត្វា កម្មន្តិកស្ស គាមំ គន្ត្វា បណ្ណំ អទាសិ ។ កម្មន្តិកោ បណ្ណំ វាចេត្វា គាមិកេ សន្និបាតេត្វា ‘‘តុម្ហេវ មំ ន គណេថ, មម សាមី អត្តនោ ជេដ្ឋបុត្តស្ស សព្ពសតេន ទារិកំ អានេតុំ មយ្ហំ សន្តិកំ បេសេសិ, វេគេន ឥមស្មិំ ឋានេ ឧប្បាទំ សម្បិណ្ឌេថា’’តិ សព្ពំ មង្គលសក្ការំ សជ្ជេត្វា គាមកសេដ្ឋិស្ស សាសនំ បេសេត្វា សម្បដិច្ឆាបេត្វា សព្ពសតេន មង្គលកិរិយំ និដ្ឋាបេត្វា កោសម្ពិសេដ្ឋិស្ស បណ្ណំ បហិណិ ‘‘មយា តុម្ហេហិ បហិតបណ្ណេ សាសនំ សុត្វា ឥទញ្ចិទញ្ច កត’’ន្តិ។

សេដ្ឋិ តំ សាសនំ សុត្វា អគ្គិទឌ្ឍោ វិយ ‘‘ឥទានិ នដ្ឋោម្ហី’’តិ ចិន្តនវសេន លោហិតបក្ខន្ទិករោគំ បត្វា ‘‘យេន កេនចិ តំ ឧបាយេន បក្កោសិត្វា មម សន្តកស្ស អស្សាមិកំ ករិស្សាមី’’តិ ‘‘មង្គលស្ស និដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ កស្មា មយ្ហំ បុត្តោ ពហិ ហោតិ, សីឃំ អាគច្ឆតូ’’តិ សាសនំ បេសេសិ។ សាសនំ សុត្វា កុមារេ គន្តុំ អារទ្ធេ សេដ្ឋិធីតា ចិន្តេសិ – ‘‘អយំ ពាលោ មំ និស្សាយ ឥមំ សម្បត្តិំ អលត្ថន្តិ ន ជានាតិ, យំកិញ្ចិ កត្វា ឥមស្ស គមនបដិពាហនុបាយោ កាតុំ វដ្ដតី’’តិ។ តតោ នំ អាហ – ‘‘កុមារ, មា អតិវេគេន គច្ឆាហិ, កុលគាមំ គច្ឆន្តេន នាម អត្តនោ បរិវច្ឆំ កត្វា គន្តុំ វដ្ដតី’’តិ។

កោសម្ពកសេដ្ឋិបិ តស្ស ចិរាយនភាវំ ញត្វា បុន សាសនំ បហិណិ ‘‘កស្មា មេ បុត្តោ ចិរាយតិ, អហំ លោហិតបក្ខន្ទិករោគំ បត្តោ, ជីវន្តមេវ មំ អាគន្ត្វា ទដ្ឋុំ វដ្ដតី’’តិ។ តស្មិំ កាលេ សេដ្ឋិធីតា តស្ស អារោចេសិ – ‘‘ន ឯសោ តវ បិតា, ត្វំ បន ‘បិតា’តិ សញ្ញំ ករោសិ ។ ឯស តវ មារណត្ថាយ កម្មន្តិកស្ស បណ្ណំ បហិណិ, អហំ តំ បណ្ណំ អបនេត្វា អញ្ញំ សាសនំ លិខិត្វា តវ ឯតំ សម្បត្តិំ ឧប្បាទយិំ។ ឯស តំ ‘អបុត្តំ ករិស្សាមី’តិ បក្កោសតិ, ឯតស្ស កាលកិរិយំ អាគមេហី’’តិ។ អថស្ស ធរមានកស្សេវ កាលកតភាវំ សុត្វា កោសម្ពិនគរំ អគមាសិ។ សេដ្ឋិធីតាបិ តស្ស ពហិយេវ សញ្ញំ អទាសិ ‘‘ត្វំ បរិសន្តោ សកលគេហេ តវ អារក្ខំ បបេន្តោវ បរិសាហី’’តិ។ សយម្បិ សេដ្ឋិបុត្តេន សទ្ធិមេវ បវិសិត្វា ឧភោ ហត្ថេ ឧក្ខិបិត្វា រោទន្តី វិយ ហុត្វា អន្ធការដ្ឋានេ និបន្នកស្ស សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា សីសេនេវ ហទយំ បហរិ។ សោ ទុព្ពលតាយ តេនេវ បហារេន កាលមកាសិ។

កុមារោបិ បិតុ សរីរកិច្ចំ កត្វា ‘‘តុម្ហេ មហាសេដ្ឋិស្ស មំ សកបុត្តោតិ វទថា’’តិ បាទមូលិកានំ លញ្ជំ អទាសិ។ តតោ សត្តមេ ទិវសេ រាជា ‘‘សេដ្ឋិដ្ឋានារហំ ឯកំ លទ្ធុំ វដ្ដតី’’តិ ‘‘សេដ្ឋិស្ស សបុត្តកនិបុត្តកភាវំ ជានាថា’’តិ បេសេសិ។ សេដ្ឋិបាទមូលិកា រញ្ញោ សេដ្ឋិស្ស សបុត្តភាវំ កថយិំសុ។ រាជា ‘‘សាធូ’’តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្ស សេដ្ឋិដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ ឃោសកសេដ្ឋិ នាម ជាតោ។ អថ នំ ភរិយា អាហ – ‘‘អយ្យបុត្ត, ត្វម្បិ អវជាតោ, អហម្បិ ទុគ្គតកុលេ និព្ពត្តា។ បុព្ពេ កតកុសលវសេន បន ឯវរូបំ សម្បត្តិំ អលភិម្ហ, អធុនាបិ កុសលំ ករិស្សាមា’’តិ។ សោ ‘‘សាធុ ភទ្ទេ’’តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ទេវសិកំ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ទានំ បដ្ឋបេសិ។

តស្មិំ សមយេ តាសំ ទ្វិន្នំ ជនានំ ឧឌ្ឌត្តរា ទេវលោកតោ ចវិត្វា ឃោសកសេដ្ឋិស្ស គេហេ ធាតិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ សា ជាតកាលេ ឧឌ្ឌា អហោសីតិ ឧឌ្ឌត្តរាតេវស្សា នាមំ អកំសុ។ សាមាវតីបិ ទេវលោកតោ ចវិត្វា ភទ្ទវតិយរដ្ឋេ ភទ្ទិយនគរេ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិស្ស គេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, សាមាតិស្សា នាមំ អកំសុ។ អបរភាគេ តស្មិំ នគរេ ឆាតកភយំ ឧប្បជ្ជិ, មនុស្សា ឆាតកភយភីតា យេន វា តេន វា គច្ឆន្តិ។ តទា អយំ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិ ភរិយាយ សទ្ធិំ មន្តេសិ – ‘‘ភទ្ទេ ឥមស្សឹ ឆាតកភយស្ស អន្តោ ន បញ្ញាយតិ, កោសម្ពិនគរេ អម្ហាកំ សហាយកស្ស ឃោសកសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គច្ឆាម, ន សោ អម្ហេ ទិស្វា បមជ្ជិស្សតី’’តិ។ តស្ស កិរ សោ សេដ្ឋិ អទិដ្ឋសហាយកោ អហោសិ, តស្មា ឯវមាហ។ សោ សេសជនំ និវត្តាបេត្វា ភរិយញ្ច ធីតរញ្ច គណ្ហិត្វា កោសម្ពិនគរស្ស មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តេ តយោបិ អន្តរាមគ្គេ មហាទុក្ខំ អនុភវន្តា អនុបុព្ពេន កោសម្ពិំ បត្វា ឯកាយ សាលាយ និវាសំ អកំសុ។

ឃោសកសេដ្ឋិបិ ខោ អត្តនោ ឃរទ្វារេ កបណទ្ធិកវនិព្ពកយាចកានំ មហាទានំ ទាបេសិ។ អថាយំ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “ន សក្កា អម្ហេហិ ឥមិនាវ កបណវេសេន សហាយកស្ស អត្តានំ ទស្សេតុំ, សរីរេ បាកតិកេ ជាតេ សុនិវត្ថា សុបារុតា សេដ្ឋឹ បស្សិស្សាមា”តិ។ តេ ឧភោបិ ធីតរំ ឃោសកសេដ្ឋិស្ស ទានគ្គំ បហិណិំសុ។ សា អត្តនោ ភត្តំ អាហរណត្ថាយ ភាជនំ គហេត្វា ទានគ្គំ គន្ត្វា ឯកស្មឹ ឱកាសេ លជ្ជមានរូបា អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា ទានកម្មិកោ ចិន្តេសិ – “សេសជនា សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេ កេវដ្ដា មច្ឆវិលោបេ វិយ មហាសទ្ទំ កត្វា គណ្ហិត្វា គច្ឆន្តិ, អយំ បន ទារិកា កុលធីតា ភវិស្សតិ, ឧបធិសម្បទាបិស្សា អត្ថី”តិ។

តតោ នំ អាហ – “ត្វំ, អម្ម, កស្មា សេសជនោ វិយ គណ្ហិត្វា ន គច្ឆសី”តិ? តាត, ឯវរូបំ សម្ពាធដ្ឋានំ កិន្តិ កត្វា បវិសាមីតិ។ អម្ម, កតិ បន ជនា តុម្ហេតិ? តយោ ជនា, តាតាតិ។ សោ តយោ ភត្តបិណ្ឌេ អទាសិ។ សា តំ ភត្តំ មាតាបិតូនំ អទាសិ, បិតា ទីឃរត្តំ ឆាតកត្តា អតិវេលំ ភុញ្ជិត្វា កាលមកាសិ។ សា បុនទិវសេ គន្ត្វា ទ្វេយេវ ភត្តបិណ្ឌេ គណ្ហិ។ តំទិវសំ សេដ្ឋិភរិយា ភត្តេន ច កិលន្តតាយ សេដ្ឋិនោ ច មរណសោកេន រត្តិភាគសមនន្តរេ កាលមកាសិ។ សា បុនទិវសេ សេដ្ឋិធីតា ឯកមេវ ភត្តបិណ្ឌំ គណ្ហិ។ ទានកម្មិកោ តស្សា កិរិយំ ឧបធារេត្វា, “អម្ម, តយា បឋមទិវសេ តយោ បិណ្ឌា គហិតា, បុនទិវសេ ទ្វេ, អជ្ជ ឯកមេវ គណ្ហសិ។ កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ បុច្ឆិ។ សា តំ ការណំ កថេសិ។ កតរគាមវាសិនោ បន, អម្ម, តុម្ហេតិ។ សា តម្បិ ការណំ និប្បទេសតោ កថេសិ។ “អម្ម, ឯវំ សន្តេ ត្វំ អម្ហាកំ សេដ្ឋិធីតា នាម អហោសិ, មយ្ហញ្ច អញ្ញា ទារិកា នត្ថិ, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ មម ធីតា, អម្មា”តិ តំ ធីតរំ កត្វា គណ្ហិ។

សា ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ទានគ្គេ មហាសទ្ទំ សុត្វា “កស្មា អយំ, តាត, ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទោ”តិ អាហ។ អម្ម, មហាជនស្ស អន្តរេ នាម អប្បសទ្ទំ កាតុំ ន សក្កាតិ។ អហមេត្ថ ឧបាយំ ជានាមិ, តាតាតិ។ កឹ កាតុំ វដ្ដតិ, អម្មាតិ? សមន្តា វតិំ កត្វា ទ្វេ ទ្វារានិ យោជេត្វា អន្តោ ភាជនានិ ឋបាបេត្វា ឯកេន ទ្វារេន បវិសិត្វា ភត្តំ គណ្ហិត្វា ឯកេន ទ្វារេន និក្ខមនំ ករោថ, តាតាតិ។ សាធុ, អម្មាតិ បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ តថា ការេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទានគ្គំ បទុមស្សរំ វិយ សន្និសិន្នសទ្ទំ អហោសិ។

តតោ ឃោសកសេដ្ឋិ បុព្ពេ ទានគ្គស្មឹ ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទំ សុត្វា តទា តំ អសុណន្តោ ទានកម្មិកំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “ត្វំ អជ្ជ ទានំ ន ទាបេសី”តិ។ ទិន្នំ , អយ្យាតិ។ អថ កស្មា បុព្ពេ វិយ ទានគ្គេ សទ្ទោ ន សុយ្យតីតិ? អាម, អយ្យ, ឯកា មេ ធីតា អត្ថិ, អហំ តាយ កថិតឧបាយេ ឋត្វា ទានគ្គំ និស្សទ្ទមកាសិន្តិ។ តវ ធីតា នាម នត្ថិ, កុតោ តេ ធីតា លទ្ធាតិ? សោ វញ្ចេតុំ អសក្កុណេយ្យភាវេន សេដ្ឋិស្ស សព្ពំ ធីតុ អាគមនវិធានំ កថេសិ។ កស្មា បន ភោ ត្វំ ឯវរូបំ ភារិយំ កម្មមកាសិ? ត្វំ ឯត្តកំ អទ្ធានំ មម ធីតរំ អត្តនោ សន្តិកេ វសមានំ នារោចេសិ , វេគេន តំ អម្ហាកំ គេហំ អាណាបេហីតិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា អកាមកោ អាណាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋិ តំ ធីតុដ្ឋានេ ឋបេត្វា “ធីតុ សក្ការំ ករោមី”តិ អត្តនោ សមានជាតិកេហិ កុលេហិ ធីតុ សមានវយានិ បញ្ច កុមារិកសតានិ តស្សា បរិវារមកាសិ។

អថេកទិវសំ ឧទេនោ រាជា នគរេ អនុសញ្ចរន្តោ តំ សាមាវតឹ តាហិ កុមារីហិ បរិវារិតំ កីឡមានំ ទិស្វា “កស្សាយំ ទារិកា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឃោសកសេដ្ឋិស្ស ធីតា”តិ សុត្វា សស្សាមិកអស្សាមិកភាវំ បុច្ឆិ។ តតោ អស្សាមិកភាវេ កថិតេ “គច្ឆថ សេដ្ឋិនោ កថេថ ‘តុម្ហាកំ ធីតរំ រាជា ឥច្ឆតី’”តិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ “អម្ហាកំ អញ្ញា ទារិកា នត្ថិ, ឯកធីតិកំ សបត្តិវាសេ ទាតុំ ន សក្កោមា”តិ។ រាជា តំ កថំ សុត្វា សេដ្ឋឹ ច សេដ្ឋិភរិយញ្ច ពហិ កត្វា សកលគេហំ លញ្ឆាបេសិ។ សាមាវតី ពហិ កីឡិត្វា អាគច្ឆន្តី មាតាបិតរោ ពហិ និសិន្នកេ ទិស្វា “អម្មតាតា, កស្មា ឥធ និសិន្នត្ថា”តិ? តេ តំ ការណំ កថយឹសុ។ អម្មតាតា, កស្មា តុម្ហេ ឥមំ បដិវចនំ ន ជានាថ “មម ធីតា សបត្តិវាសេ វសន្តី ឯកិកា វសិតុំ ន សក្ខិស្សតិ, សចស្សា បរិវារា បញ្ចសតា កុមារិយោ វសាបេថ, ឯវំ វសិស្សតី”តិ។ ឥទានិ ឯវំ កថាបេថ, តាតាតិ។ “សាធុ, អម្ម, មយំ តវ ចិត្តំ ន ជានិម្ហា”តិ វត្វា តេ តថា កថយឹសុ។ រាជា ឧត្តរិតរំ បសីទិត្វា “សហស្សម្បិ ហោតុ, សព្ពា អានេថា”តិ អាហ។ អថ នំ ភទ្ទកេន នក្ខត្តមុហុត្តកេន បញ្ចមាតុគាមសតបរិវារំ រាជគេហំ នយឹសុ។ រាជា តា បញ្ចសតាបិ តស្សាយេវ បរិវារំ កត្វា អភិសេកំ កត្វា វិសុំ ឯកស្មឹ បាសាទេ វសាបេសិ។

តេន ច សមយេន កោសម្ពិយំ ឃោសកសេដ្ឋិ កុក្កុដសេដ្ឋិ បវារិកសេដ្ឋីតិ តយោ ជនា អញ្ញមញ្ញំ សហាយកា ហោន្តិ។ តេ តយោបិ ជនា បញ្ចសតេ តាបសេ បដិជគ្គន្តិ។ តាបសាបិ ចត្តារោ មាសេ តេសំ សន្តិកេ វសិត្វា អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វសន្តិ។ អថេកទិវសំ តេ តាបសា ហិមវន្តតោ អាគច្ឆន្តា មហាកន្តារេ តសិតា កិលន្តា ឯកំ មហន្តំ វដរុក្ខំ បត្វា តត្ថ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ សន្តិកា សង្គហំ បច្ចាសីសន្តា និសីទឹសុ។ ទេវតា សព្ពាលង្ការវិភូសិតំ ហត្ថំ បសារេត្វា តេសំ បានីយបានកាទីនិ ទត្វា កិលមថំ បដិវិនោទេសិ។ តេ ទេវតាយ អានុភាវេន វិម្ហិតា បុច្ឆឹសុ – “កឹ នុ ខោ ទេវតេ កម្មំ កត្វា តយា អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា”តិ? ទេវតា អាហ – លោកេ ពុទ្ធោ នាម

ភគវា ឧប្បន្នោ, សោ ឯតរហិ សាវត្ថិយំ វិហរតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ តំ ឧបដ្ឋាតិ។ សោ ឧបោសថទិវសេសុ អត្តនោ ភតកានំ បកតិភត្តវេតនមេវ ទត្វា ឧបោសថំ ការាបេសិ។ អថាហំ ឯកទិវសំ មជ្ឈន្ហិកេ បាតរាសត្ថាយ អាគតោ កញ្ចិ ភតកំ កម្មំ ករោន្តំ អទិស្វា “អជ្ជ មនុស្សា កស្មា កម្មំ ន ករោន្តី”តិ បុច្ឆិំ។ តស្ស មេ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អថាហំ ឯតទវោចំ – “ឥទានិ ឧបឌ្ឍទិវសោ គតោ, សក្កា នុ ខោ ឧបឌ្ឍឧបោសថំ កាតុ”ន្តិ។ តតោ សេដ្ឋិស្ស បដិវេទេត្វា “សក្កា កាតុ”ន្តិ អាហ។ ស្វាហំ ឧបឌ្ឍទិវសំ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា តទហេវ កាលំ កត្វា ឥមំ សម្បត្តិំ បដិលភិន្តិ។

អថ តេ តាបសា “ពុទ្ធោ កិរ ឧប្បន្នោ”តិ សញ្ជាតបីតិបាមោជ្ជា តតោ សាវត្ថិំ គន្តុកាមា ហុត្វាបិ “ពហុបការា នោ ឧបដ្ឋាកសេដ្ឋិនោ, តេសម្បិ ឥមមត្ថំ អារោចេស្សាមា”តិ កោសម្ពិំ គន្ត្វា សេដ្ឋីហិ កតសក្ការពហុមានា “តទហេវ មយំ គច្ឆាមា”តិ អាហំសុ។ “កិំ, ភន្តេ, តុរិតត្ថ, ននុ តុម្ហេ បុព្ពេ ចត្តារោ បញ្ច មាសេ វសិត្វា គច្ឆថា”តិ វុត្តា តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, សហេវ គច្ឆាមា”តិ ច វុត្តេ – “គច្ឆាម មយំ, តុម្ហេ សណិកំ អាគច្ឆថា”តិ សាវត្ថិំ គន្ត្វា ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិំសុ។

តេបិ សេដ្ឋិនោ បច្ឆា បញ្ចសតបញ្ចសតសកដបរិវារា សាវត្ថិំ គន្ត្វា ជេតវនតោ អវិទូរេ ឋានេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ សត្ថា តេសំ ចរិយាវសេន ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ តយោបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា តេនេវ និយាមេន អឌ្ឍមាសំ ខន្ធាវារភត្តំ នាម ទត្វា សត្ថារំ អត្តនោ នគរំ អាគមនត្ថាយ យាចិំសុ។ សត្ថា “សុញ្ញាគារេ តថាគតា អភិរមន្តី”តិ កថេសិ។ តេ “អញ្ញាតំ, ភន្តេ”តិ វត្វា “តុម្ហេ អម្ហេហិ បហិតសាសនេន អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ វត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា អត្តនោ នគរមេវ អាគន្ត្វា តយោបិ ជនា សកេ សកេ ឧយ្យានេ វិហារេ ការាបេសុំ។ ឃោសកសេដ្ឋិនា ការិតោ ឃោសិតារាមោ នាម ជាតោ, កុក្កុដសេដ្ឋិនា ការិតោ កុក្កុដារាមោ នាម ជាតោ, បាវារិកសេដ្ឋិនា ការិតំ បាវារិកម្ពវនំ នាម ជាតំ។ តេ វិហារេ ការាបេត្វា សត្ថុ ទូតំ បហិណិំសុ – “សត្ថា អម្ហាកំ សង្គហំ កាតុំ ឥមំ នគរំ អាគច្ឆតូ”តិ។ សត្ថា “កោសម្ពិំ គមិស្សាមី”តិ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ ចារិកំ និក្ខមន្តោ អន្តរាមគ្គេ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស អរហត្តូបនិស្សយំ ទិស្វា គមនំ វិច្ឆិន្ទិត្វា កុរុរដ្ឋេ កម្មាសទម្មំ នាម និគមំ អគមាសិ។

តស្មិំ សមយេ មាគណ្ឌិយោ សព្ពរត្តិំ ពហិគាមេ អគ្គិំ ជុហិត្វា បាតោវ អន្តោគាមំ បវិសតិ។ សត្ថាបិ បុនទិវសេ អន្តោគាមំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ បដិបថេ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស អត្តានំ ទស្សេសិ។ សោ ទសពលំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ឯត្តកំ កាលំ មម ធីតុ រូបសម្បត្តិយា សទិសំ ទារកំ បរិយេសន្តោ ចរាមិ, រូបសម្បត្តិយា ច សតិបិ ឯវរូបំ គហិតបព្ពជ្ជមេវ បត្ថេសិំ។ អយំ ខោ បន បព្ពជិតោ អភិរូបោ ទស្សនីយោ មម ធីតុយេវ អនុច្ឆវិកោ”តិ វេគេន គេហំ អគមាសិ។ តស្ស កិរ ព្រាហ្មណស្ស បុព្ពេ ឯកោ បព្ពជិតវំសោ អត្ថិ, តេនស្ស បព្ពជិតមេវ ទិស្វា ចិត្តំ នមតិ។ សោ ព្រាហ្មណិំ អាមន្តេសិ – “ភទ្ទេ មយា ឯវរូបោ បព្ពជិតោ នាម នទិដ្ឋបុព្ពោ សុវណ្ណវណ្ណោ ព្រហ្មវណ្ណោ មម ធីតុយេវ អនុច្ឆវិកោ, សីឃំ មេ ធីតរំ អលង្ករោហី”តិ។ ព្រាហ្មណិយា ធីតរំ អលង្ករោន្តិយាវ សត្ថា អត្តនោ ឋិតដ្ឋានេ បទចេតិយានិ ទស្សេត្វា អន្តោនគរំ បាវិសិ។

អថ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណិយា សទ្ធិំ ធីតរំ គហេត្វា តំ ឋានំ អាគច្ឆន្តោ អន្តោគាមំ បវិដ្ឋកាលេ អាគតត្តា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ ទសពលំ អទិស្វា ព្រាហ្មណិំ បរិភាសតិ – “តវ ការណំ ភទ្ទកំ នាម នត្ថិ, តយិ បបញ្ចំ ករោន្តិយាវ សោ បព្ពជិតោ និក្ខមិត្វា គតោ”តិ។ ព្រាហ្មណ, គតោ តាវ ហោតុ, កតរទិសាភាគេន គតោតិ? ឥមិនា ទិសាភាគេនាតិ សត្ថុ គតដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោវ បទចេតិយានិ ទិស្វា “ភទ្ទេ ឥមានិ តស្ស បុរិសស្ស បទានិ, ឥតោ គតោ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ អថ, ព្រាហ្មណី, សត្ថុ បទចេតិយំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “ពាលោ វតាយំ ព្រាហ្មណោ អត្តនោ គន្ថមត្តស្សាបិ អត្ថំ ន ជានាតី”តិ តេន សទ្ធិំ បរិហាសំ ករោន្តី អាហ – “យាវ ពាលោ ចាសិ, ព្រាហ្មណ, ឯវរូបស្ស នាម បុរិសស្ស ធីតរំ ទស្សាមីតិ វទសិ។ រាគេន ហិ រត្តស្ស ទោសេន ទុដ្ឋស្ស មោហេន មូឡ្ហស្ស បុរិសស្ស បទំ នាម ឯវរូបំ ន ហោតិ។ លោកេ បន វិវដច្ឆទស្ស សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្ស ឯតំ បទំ” បស្ស, ព្រាហ្មណ –

“រត្តស្ស ហិ ឧក្កុដិកំ បទំ ភវេ,
ទុដ្ឋស្ស ហោតិ អវកឌ្ឍិតំ បទំ;
មូឡ្ហស្ស ហោតិ សហសានុបីឡិតំ,
វិវដច្ឆទស្ស ឥទមីទិសំ បទ”ន្តិ។

សោ ព្រាហ្មណិយា ឯត្តកំ កថេន្តិយាបិ អសុត្វា “ត្វំ នាម ចណ្ឌា មុខរា”តិ អាហ។ តេសំ ទ្វិន្នម្បិ អញ្ញមញ្ញំ វិវាទំ ករោន្តានំយេវ សត្ថា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន កតភត្តកិច្ចោ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សនូបចារេនេវ និក្ខមិ។ ព្រាហ្មណោ សត្ថារំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ព្រាហ្មណឹ អបសាទេត្វា “អយំ សោ បុរិសោ”តិ ហដ្ឋបហដ្ឋោ ទសពលស្ស បុរតោ ឋត្វា “ភោ បព្ពជិត, អហំ បាតោវ បដ្ឋាយ តំ បរិយេសន្តោ ចរាមិ, ឥមស្មឹ ជម្ពុទីបេ មម ធីតាយ សមានរូបា ឥត្ថី នាម នត្ថិ, បុរិសោបិ តយា សទ្ធឹ សមានរូបោ នាម នត្ថិ, មម ធីតរំ តុយ្ហំ បោសនត្ថាយ ទម្មិ, គណ្ហាហិ ន”ន្តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “អហំ, ព្រាហ្មណ, កាមគ្គវាសិនិយោ ឧត្តមរូបធរា នានា វណ្ណំ កថំ កថេន្តិយោ មម បលោភនត្ថមេវ អាគន្ត្វា សន្តិកេ ឋិតា ទេវធីតាបិ ន ឥច្ឆឹ, កិមង្គំ បន ឥមំ គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច,
នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ;
កឹមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ,
បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ”តិ។ (សុ. និ. ៨៤១);

មាគណ្ឌិយា ចិន្តេសិ – “អនត្ថិកេន នាម ‘អល’ន្តិ វត្តុមេវ វដ្ដតិ។ អយំ បន មម សរីរំ មុត្តករីសបុណ្ណំ នាម កត្វា ‘បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ’តិ អវោច, ឯកំ ឥស្សរិយដ្ឋានំ លភន្តី អន្តរមេវស្ស បស្សិស្សាមី”តិ អាឃាតំ ពន្ធិ។ សត្ថា តំ អមនសិកត្វា ចរិយវសេន ព្រាហ្មណស្ស ធម្មទេសនំ អារភិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឧភោបិ ជាយម្បតិកា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាយ “ឥទានិ អម្ហាកំ ឃរាវាសេន អត្ថោ នត្ថី”តិ ធីតរំ មាគណ្ឌិយំ ចូឡបិតរំ សម្បដិច្ឆាបេត្វា ឧភោបិ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ អថ រាជា ឧទេនោ ចូឡមាគណ្ឌិយេន សទ្ធឹ វោហារំ កត្វា មាគណ្ឌិយទារិកំ រាជានុភាវេន គេហំ អានេត្វា អភិសេកំ កត្វា តស្សា បញ្ចមាតុគាមសតបរិវារាយ វសនដ្ឋានំ វិសុំ បាសាទំ អទាសិ។

សត្ថាបិ ខោ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ កោសម្ពិនគរំ សម្បាបុណិ។ សេដ្ឋិនោ សត្ថុ អាគមនំ សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “ឥមេ, ភន្តេ, តយោ វិហារា តុម្ហេ ឧទ្ទិស្ស កតា, បដិគ្គណ្ហថ, ភន្តេ, វិហារេ ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស សង្គហត្ថាយា”តិ។ បដិគ្គហេសិ ភគវា វិហារេ។ តេបិ សេដ្ឋិនោ សត្ថារំ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា អភិវាទេត្វា ឃរំ អគមំសុ។

មាគណ្ឌិយាបិ ខោ សត្ថុ អាគតភាវំ សុត្វា ឆិន្នភិន្នកេ ធុត្តេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ លញ្ជំ ទត្វា “តុម្ហេ សមណំ គោតមំ ឥមិនា ឥមិនា ច និយាមេន អក្កោសថា”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ តេ សត្ថុ អន្តោគាមំ បវិសនវេលាយ សបរិវារំ សត្ថារំ នានាវិធេហិ អក្កោសេហិ អក្កោសឹសុ។ អាយស្មា អានន្ទោ សត្ថារំ អាហ – “ភន្តេ, ឯវរូបេ អក្កោសនដ្ឋានេ ន វសិស្សាម, អញ្ញំ នគរំ គច្ឆាមា”តិ។ សត្ថា, “អានន្ទ, តថាគតា នាម អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ ន កម្បន្តិ, អយម្បិ សទ្ទោ សត្តាហំ នាតិក្កមិស្សតិ, អក្កោសកានំយេវ ឧបរិ បតិស្សតិ, ត្វំ មា វិតក្កយិត្ថា”តិ។ តេបិ តយោ នគរសេដ្ឋិនោ មហាសក្ការេន ភគវន្តំ បវេសេត្វា មហាទានំ អទំសុ។ តេសំ អបរាបរំ ទានំ ទទន្តានំយេវ មាសោ អតិក្កមិ, អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “ពុទ្ធា នាម សព្ពលោកំ អនុកម្បមានា ឧប្បជ្ជន្តិ, អញ្ញេសម្បិ ឱកាសំ ទស្សាមា”តិ។ តតោ តេ កោសម្ពិនគរវាសិនោបិ ជនស្ស ឱកាសំ អកំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ នាគរាបិ វីថិសភាគេន គណសភាគេន មហាទានំ ទេន្តិ។

អថេកទិវសំ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ មាលាការកជេដ្ឋកស្ស គេហេ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ សាមាវតិយា ឧបដ្ឋាយិកា ខុជ្ជុត្តរា អដ្ឋ កហាបណេ អាទាយ មាលត្ថាយ តំ គេហំ អគមាសិ។ មាលាការជេដ្ឋកោ តំ ទិស្វា, “អម្ម ឧត្តរេ, អជ្ជ តុយ្ហំ បុប្ផានិ ទាតុំ ខណោ នត្ថិ, អហំ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសាមិ។ ត្វម្បិ បរិវេសនាយ សហាយិកា ហោហិ, ឯវំ ឥតោ បរេសំ វេយ្យាវច្ចករណតោ មុច្ចិស្សតី”តិ អាហ។ តតោ ខុជ្ជុត្តរា អត្តនា លទ្ធំ ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ពុទ្ធានំ ភត្តគ្គេ វេយ្យាវច្ចំ អកាសិ។ សា សត្ថារា ឧបនិសិន្នកថាវសេន កថិតំ ធម្មំ សព្ពមេវ ឧគ្គណ្ហិ។ អនុមោទនំ បន សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

សា អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ចត្តារោវ កហាបណេ ទត្វា បុប្ផានិ គហេត្វា គច្ឆតិ, តស្មឹ បន ទិវសេ ទិដ្ឋសច្ចភាវេន បរសន្តកេ ចិត្តំ អនុប្បាទេត្វា សព្ពេវ អដ្ឋ កហាបណេ ទត្វា បច្ឆឹ បូរេត្វា បុប្ផានិ អាទាយ សាមាវតិយា សន្តិកំ អគមាសិ។ អថ នំ សា បុច្ឆិ – “អម្ម ឧត្តរេ, ត្វំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ន ពហូនិ បុប្ផានិ អាហរសិ, អជ្ជ បន ពហុកានិ, កឹ នោ រាជា ឧត្តរិតរំ បសន្នោ”តិ? សា មុសាវាទេ អភព្ពតាយ អតីតេ អត្តនា កតំ អនិគុហិត្វា សព្ពំ កថេសិ។ “អថ កស្មា អជ្ជ ពហូនិ បុប្ផានិ អាហរសី”តិ វុត្តា ច ឯវមាហ – “អហំ អជ្ជ ទសពលស្ស ធម្មំ សុត្វា អមតំ សច្ឆាកាសឹ, តស្មា តុម្ហេ ន វញ្ចេមី”តិ។ តំ សុត្វា, “អម្ម ឧត្តរេ, តយា លទ្ធំ អមតធម្មំ អម្ហាកម្បិ ទេហី”តិ

សព្ពាវ ហត្ថំ បសារយឹសុ។ អយ្យេ, ឯវំ ទាតុំ ន សក្កា, អហំ បន សត្ថារា កថិតនិយាមេន តុម្ហាកំ ធម្មំ ទេសេស្សាមិ, តុម្ហេ អត្តនោ ហេតុម្ហិ សតិ តំ ធម្មំ លភិស្សថាតិ។ តេន ហិ, អម្ម ឧត្តរេ, កថេហីតិ។ “ឯវំ កថេតុំ ន សក្កា, មយ្ហំ ឧច្ចំ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា តុម្ហេ នីចាសនេសុ និសីទថា”តិ អាហ។ តា បញ្ចសតាបិ ឥត្ថិយោ ខុជ្ជុត្តរាយ ឧច្ចាសនំ ទត្វា សយំ នីចាសនានិ គហេត្វា និសីទឹសុ។ ខុជ្ជុត្តរាបិ សេក្ខបដិសម្ភិទាសុ ឋត្វា តាសំ ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សាមាវតី ជេដ្ឋិកំ កត្វា សព្ពាវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ខុជ្ជុត្តរំ វេយ្យាវច្ចករណតោ អបនេត្វា “ត្វំ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា អាហរិត្វា អម្ហេ សាវេហី”តិ អាហំសុ។ ខុជ្ជុត្តរាបិ តតោ បដ្ឋាយ តថា អកាសិ។

កស្មា បនេសា ទាសី ហុត្វា និព្ពត្តាតិ? សា កិរ កស្សបទសពលស្ស សាសនេ ឯកាយ សាមណេរិយា អត្តនោ វេយ្យាវច្ចំ ការេសិ។ តេន កម្មេន បញ្ច ជាតិសតានិ បរេសំ ទាសីយេវ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ កស្មា បន ខុជ្ជា អហោសីតិ? អនុប្បន្នេ កិរ ពុទ្ធេ អយំ ពារាណសិរញ្ញោ គេហេ វសន្តី ឯកំ រាជកុលូបកំ បច្ចេកពុទ្ធំ ខុជ្ជធាតុកំ ទិស្វា អត្តនា សហវាសីនំ មាតុគាមានំ បុរតោ បរិហាសំ ករោន្តី ខុជ្ជាការេន វិចរិ។ តស្មា ខុជ្ជា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ កឹ បន កត្វា សា បញ្ញវន្តី ជាតាតិ? អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ អយំ ពារាណសិរញ្ញោ គេហេ វសន្តី អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ រាជគេហតោ ឧណ្ហបាយាសស្ស បូរិតេ បត្តេ គហេត្វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា “ឯត្ថ ឋបេត្វា គច្ឆថ, ភន្តេ”តិ អដ្ឋ សុវណ្ណកដកេ ឱមុញ្ចិត្វា អទាសិ។ តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន បញ្ញវន្តី ហុត្វា និព្ពត្តិ។

អថ ខោ តា សាមាវតិយា បរិវារា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ បដិវិទ្ធសច្ចាបិ សមានា រញ្ញោ អស្សទ្ធភាវេន កាលេន កាលំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ពុទ្ធទស្សនំ ន លភន្តិ។ តស្មា ទសពលេ អន្តរវីថឹ បដិបន្នេ វាតបានេសុ នប្បហោន្តេសុ អត្តនោ អត្តនោ គព្ភេសុ ឆិទ្ទំ កត្វា តេហិ ឱលោកេន្តិ ។ អថេកទិវសំ មាគណ្ឌិយា អត្តនោ បាសាទតលតោ និក្ខមិត្វា ចង្កមមានា តាសំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា គព្ភច្ឆិទ្ទំ ទិស្វា “កិមិទ”ន្តិ បុច្ឆិ។ តាហិ តស្សា សត្ថរិ ពទ្ធាឃាតតំ អជានន្តីហិ – “សត្ថា ឥមំ នគរំ អាគតោ, មយំ ឯត្ថ ឋត្វា សត្ថារំ បស្សាម ចេវ បូជេម ចា”តិ វុត្តេ “ឥទានិស្ស កត្តព្ពំ ជានិស្សាមិ, ឥមាបិ តស្ស ឧបដ្ឋាយិកា, ឥមាសម្បិ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គន្ត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ រហោគតកាលេ, “មហារាជ, សាមាវតិមិស្សកានំ ពហិទ្ធា បត្ថនា អត្ថិ, កតិបាហេនេវ តេ ជីវិតំ មារេស្សន្តិ, សាមាវតី, សបរិវារា តុម្ហេសុ សិនេហំ វា បេមំ វា ន ករោតិ, សមណំ បន គោតមំ អន្តរវីថិយា គច្ឆន្តំ ទិស្វា វាតបានេសុ អប្បហោន្តេសុ តានិ ខណ្ឌិត្វាបិ ឱកាសំ កត្វា ឱលោកេន្តី”តិ អាហ។ រាជា “ន តា ឯវរូបំ ករិស្សន្តី”តិ ន សទ្ទហតិ។ បុន វុត្តេបិ ន សទ្ទហតិយេវ។ អថ នំ តិក្ខត្តុំ វុត្តេបិ អស្សទ្ទហន្តំ “សចេ មេ វចនំ ន សទ្ទហសិ, តាសំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា ឧបធារេហិ, មហារាជា”តិ អាហ។ រាជា គន្ត្វា គព្ភេសុ ឆិទ្ទំ ទិស្វា “ឥទំ កិ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា តស្មឹ អត្ថេ អារោចិតេ តាសំ អក្កុជ្ឈិត្វា កិញ្ចិ អវត្វា ឆិទ្ទានិ បិទហាបេសិ។ រាជា តតោ បដ្ឋាយ តាសំ បាសាទេ ឧទ្ធច្ឆិទ្ទកជាលវាតបានានិ ការេសិ។

សា តេន ការណេន រាជានំ កោបេតុំ អសក្កោន្តី, “ទេវ, ឯតាសំ តុម្ហេសុ បេមំ អត្ថិ វា នត្ថិ វាតិ ជានិស្សាម, អដ្ឋ កុក្កុដេ បេសេត្វា តុម្ហាកំ អត្ថាយ បចាបេថា”តិ អាហ។ រាជា តស្សា វចនំ សុត្វា “ឥមេ បចិត្វា បេសេតូ”តិ សាមាវតិយា អដ្ឋ កុក្កុដេ បហិណិ។ សោតាបន្នា អរិយសាវិកា ជីវមានេ កុក្កុដេ កឹ បចិស្សតិ, អលន្តិ វត្វា បន ហត្ថេនបិ ផុសិតុំ ន ឥច្ឆិ។ មាគណ្ឌិយា “ហោតុ, មហារាជ, ឯតេយេវ ច កុក្កុដេ សមណស្ស គោតមស្ស បចនត្ថាយ បេសេហី”តិ។ រាជា តថា អកាសិ។ មាគណ្ឌិយា អន្តរាមគ្គេយេវ កុក្កុដេ មារាបេត្វា “ឥមេ កុក្កុដេ បចាបេត្វា សមណស្ស គោតមស្ស ទេតូ”តិ បហិណិ។ សា តេសំ មតភាវេន ទសពលញ្ច ឧទ្ទិស្ស បហិតភាវេន បចិត្វា ទសពលស្ស បេសេសិ។ មាគណ្ឌិយា “បស្ស, មហារាជា”តិ វត្វា ឯត្តកេនបិ រាជានំ កោបេតុំ នាសក្ខិ។

អយំ បន ឧទេនោ តាសុ ឯកេកិស្សា វសនដ្ឋានេ សត្ត សត្ត ទិវសានិ វសិ។ អថាយំ មាគណ្ឌិយា ឯកំ កណ្ហសប្បបោតកំ វេឡុបព្ពេ បក្ខិបាបេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឋបេសិ។ រញ្ញោ ច យត្ថ កត្ថចិ គច្ឆន្តស្ស ហត្ថិកន្តវីណំ អាទាយយេវ គមនំ អាចិណ្ណំ, មាគណ្ឌិយា រញ្ញោ អត្តនោ សន្តិកំ អាគមនកាលេ តំ សប្បបោតកំ អន្តោវីណាយ បក្ខិបិត្វា ឆិទ្ទំ បិទហាបេសិ។ អថ នំ សាមាវតិយា សន្តិកំ គមនកាលេ, “មហារាជ, សាមាវតី នាម សមណស្ស គោតមស្ស បក្ខា, តុម្ហេ ន គណេតិ។ យំ កិញ្ចិ កត្វា តុម្ហាកំ ទោសមេវ ចិន្តេតិ, អប្បមត្តា ហោថា”តិ អាហ។ រាជា សាមាវតិយា វសនដ្ឋានេ សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា បុន សត្តាហេ មាគណ្ឌិយាយ និវេសនំ អគមាសិ។ សា តស្មឹ អាគច្ឆន្តេយេវ “កច្ចិ តេ, មហារាជ, សាមាវតី ឱតារំ ន គវេសតី”តិ កថេន្តី វិយ រញ្ញោ ហត្ថតោ វីណំ គហេត្វា ចាលេត្វា “កឹ នុ ខោ, មហារាជ, ឯត្ថ អព្ភន្តរេ វិចរតី”តិ វត្វា សប្បស្ស និក្ខមនោកាសំ កត្វា “អព្ភុម្មេ អន្តោ សប្បោ”តិ វីណំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិ។ តស្មឹ កាលេ រាជា បទិត្តំ វេណុវនំ វិយ បក្ខិត្តលោណំ ឧទ្ធនំ វិយ ច ទោសេន តដតដាយន្តោ “វេគេន សបរិវារំ សាមាវតឹ បក្កោសថា”តិ អាហ។ រាជបុរិសា គន្ត្វា បក្កោសឹសុ។

សា រញ្ញោ កុទ្ធភាវំ ញត្វា សេសមាតុគាមានំ សញ្ញមទាសិ។ “រាជា តុម្ហេ ឃាតេតុកាមោ បក្កោសតិ, អជ្ជ ទិវសំ ឱទិស្សកេន មេត្តាផរណេន រាជានំ ផរថា”តិ អាហ។ រាជា តា ឥត្ថិយោ បក្កោសាបេត្វា សព្ពាវ បដិបាដិយា ឋបេត្វា មហាធនុំ អាទាយ វិសបីតកណ្ឌំ សន្នយ្ហិត្វា ធនុំ បូរេត្វា អដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេ សព្ពាវ តា សាមាវតិប្បមុខា ឥត្ថិយោ ឱធិសោ មេត្តំ ផរឹសុ។ រាជា កណ្ឌំ នេវ ខិបិតុំ ន អបនេតុំ សក្កោតិ, គត្តេហិ សេទា មុច្ចន្តិ, សរីរំ វេធតិ, មុខតោ ខេឡោ បតតិ, គហេតព្ពគហណំ ន បស្សតិ។ អថ នំ សាមាវតី “កឹ, មហារាជ, កិលមសី”តិ អាហ។ អាម, ទេវិ, កិលមាមិ, អវស្សយោ មេ ហោហីតិ។ សាធុ, មហារាជ, កណ្ឌំ មហាបថវិមុខំ ករោហីតិ។ រាជា តថា អកាសិ។ សា “រញ្ញោ ហត្ថតោ កណ្ឌំ មុច្ចតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេ កណ្ឌំ មុច្ចិ។ រាជា តំខណំយេវ ឧទកេ និមុជ្ជិត្វា អាគម្ម អល្លកេសោ អល្លវត្ថោ សាមាវតិយា បាទេសុ បតិត្វា “ខម, ទេវិ, មយ្ហំ, ភេទកានំ មេ វចនេន អនុបធារេត្វា ឯតំ កត”ន្តិ អាហ។ ខមាមិ, ទេវាតិ។ “សាធុ, ទេវិ, ឯវំ តយា មយ្ហំ ខមិតំ នាម ហោតិ។ ឥតោ បដ្ឋាយ តុម្ហាកំ យថារុចិយា ទសពលស្ស ទានំ ទេថ, បច្ឆាភត្តំ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មកថំ សុណាថ, អជ្ជ តោ បដ្ឋាយ បរិហារំ ទម្មីតិ។ តេន ហិ, ទេវ, អជ្ជ បដ្ឋាយ ឯកំ ភិក្ខុំ យាចិត្វា អានេថ, យោ នោ ធម្មំ វាចេស្សតីតិ។ រាជា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា យាចន្តោ អានន្ទត្ថេរំ លភិ។ តតោ បដ្ឋាយ តា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ ថេរំ បក្កោសាបេត្វា សក្ការសម្មានំ កត្វា កតភត្តកិច្ចស្ស ថេរស្ស សន្តិកេ ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ។

តា ឯកទិវសំ ថេរស្ស អនុមោទនាយ បសន្នា ថេរស្ស បញ្ច ឧត្តរាសង្គសតានិ អទំសុ។ ថេរោ កិរ បុព្ពេ តុន្នវាយកាលេ ឯកស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ឯកាយ សូចិយា សទ្ធឹ ហត្ថតលមត្តំ ចោឡខណ្ឌំ អទាសិ។ សោ សូចិយា ផលេន ឥមស្មឹ អត្តភាវេ មហាបញ្ញោ អហោសិ, ចោឡខណ្ឌស្ស ផលេន ឥមិនាវ និយាមេន បញ្ចសតក្ខត្តុំ ទុស្សានិ បដិលភិ។

តតោ មាគណ្ឌិយា អញ្ញំ កាតព្ពំ អបស្សន្តី “ឧយ្យានំ គច្ឆាម, មហារាជា”តិ អាហ។ សាធុ, ទេវីតិ។ សា រញ្ញោ សម្បដិច្ឆិតភាវំ ញត្វា ចូឡបិតរំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “អម្ហាកំ ឧយ្យានំ គតកាលេ សាមាវតិយា វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សាមាវតី សបរិវារំ អន្តោករិត្វា ‘រញ្ញោ អាណា’តិ វត្វា ទ្វារំ បិទហិត្វា បលាលេន បលិវេឋេត្វា គេហេ អគ្គឹ ទេថា”តិ។ មាគណ្ឌិយោ តស្សា វចនំ សុត្វា តថា អកាសិ។ តស្មឹ ទិវសេ សព្ពាបិ តា ឥត្ថិយោ បុព្ពេ កតស្ស ឧបបីឡកកម្មស្សានុភាវេន សមាបត្តឹ អប្បេតុំ នាសក្ខឹសុ, ឯកប្បហារេនេវ ភុសមុដ្ឋិ វិយ ឈាយឹសុ។ តាសំ អារក្ខបុរិសា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ទេវ, ឥទំ នាម ករឹសូ”តិ អាចិក្ខឹសុ។

រាជា “កេន កត”ន្តិ បរិយេសន្តោ មាគណ្ឌិយាយ ការិតភាវំ ញត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “ភទ្ទេ, ភទ្ទកំ តយា កម្មំ កតំ មយា កាតព្ពំ ករោន្តិយា, “ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កមានា ឃាតិតា, បសន្នោស្មិ, តុយ្ហំ សម្បត្តឹ ទស្សាមីតិ តវ ញាតកេ បក្កោសាបេហី”តិ អាហ។ សា រញ្ញោ កថំ សុត្វា អញ្ញាតកេបិ ញាតកេ កត្វា បក្កោសាបេសិ។ រាជា សព្ពេសំ សន្និបតិតភាវំ ញត្វា រាជង្គណេ គលប្បមាណេសុ អាវាដេសុ និខនិត្វា ឧបរិ បិតានិ សីសានិ ភិន្ទាបេន្តោ មហន្តេហិ អយនង្គលេហិ កសាបេសិ។ មាគណ្ឌិយម្បិ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទាបេត្វា បូវបចនកដាហេ បចាបេសិ។

កឹ បន សាមាវតិយា សបរិវារាយ អគ្គិនា ឈាបនកម្មន្តិ? សា កិរ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ តេហេវ បញ្ចហិ មាតុគាមសតេហិ សទ្ធឹ គង្គាយំ កីឡិត្វា ពហិតិត្ថេ បិតា សីតេ ជាតេ អវិទូរដ្ឋានេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បណ្ណសាលំ ទិស្វា អន្តោ អសោធេត្វាវ ពហិ អគ្គឹ ទត្វា វិសិព្ពេសុំ។ អន្តោបណ្ណសាលាយ បច្ចេកពុទ្ធោ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នោ។ តា ជាលាសុ បច្ឆិន្នាសុ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា “កឹ អម្ហេហិ កតំ, អយំ បច្ចេកពុទ្ធោ រញ្ញោ កុលូបកោ, ឥមំ ទិស្វា រាជា អម្ហាកំ កុជ្ឈិស្សតិ, ឥទានិ នំ សុជ្ឈាបិតំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ អញ្ញានិបិ ទារូនិ បក្ខិបិត្វា អគ្គឹ អទំសុ។ បុន ជាលាយ បច្ឆិន្នាយ បច្ចេកពុទ្ធោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ តាសំ បស្សន្តីនំយេវ ចីវរានិ បប្ផោដេត្វា វេហាសំ ឧប្បតិត្វា គតោ។ តេន កម្មេន និរយេ បច្ចិត្វា បក្កាវសេសេន ឥមំ ព្យសនំ បាបុណឹសុ។ ចតុបរិសមជ្ឈេ បន កថា ឧទបាទិ – “ពហុស្សុតា វត ខុជ្ជុត្តរា, មាតុគាមអត្តភាវេ ឋត្វា បញ្ចន្នំ មាតុគាមសតានំ ធម្មំ កថេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សាមាវតីបិ រញ្ញា អត្តនោ អប្បិតំ កណ្ឌំ មេត្តាផរណេន ផរិត្វា បដិពាហី”តិ តស្សាបិ មហាជនោ គុណំ កថេសិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អថ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនេ និសិន្នោ តទេវ ការណំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ខុជ្ជុត្តរំ ពហុស្សុតានំ, សាមាវតឹ មេត្តាវិហារីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ឧត្តរានន្ទមាតាវត្ថុ

២៦២. បញ្ចមេ **ឈាយីន**ន្តិ ឈានាភិរតានំ ឧបាសិកានំ, ឧត្តរា នន្ទមាតា, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ ឈានាភិរតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា

ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ សុមនសេដ្ឋឹ និស្សាយ វសន្តស្ស បុណ្ណសីហស្ស នាម ភរិយាយ កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ឧត្តរាតិស្សា នាមំ អកំសុ។

អថេកស្មឹ នក្ខត្តមហទិវសេ រាជគហសេដ្ឋិ បុណ្ណំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “តាត បុណ្ណ, នក្ខត្តំ វា ឧបោសថោ វា ទុគ្គតស្ស កឹ ករិស្សតិ, ឯវំ សន្តេបិ វទេហិ ‘កឹ នក្ខត្តបរិព្ពយំ គហេត្វា នក្ខត្តំ កីឡិស្សសិ, ពលវគោណេ ច ផាលញ្ច នង្គលញ្ច គហេត្វា កសិស្សសី’”តិ។ “មម ភរិយាយ សទ្ធឹ មន្តេត្វា ជានិស្សាមិ, អយ្យា”តិ តំ កថំ ភរិយាយ អារោចេសិ។ “សេដ្ឋិ នាម អយ្យោ ឥស្សរោ, តស្ស តយា សទ្ធឹ កថេន្តស្ស កថា សោភតិ, ត្វំ បន អត្តនោ កសិកម្មំ មា វិស្សជ្ជេសី”តិ អាហ។ សោ តស្សា វចនំ សុត្វា កសិភណ្ឌំ អាទាយ កសិតុំ គតោ។

តំទិវសញ្ច សារិបុត្តត្ថេរោ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កស្ស អជ្ជ មយា សង្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ ឥមស្ស បុណ្ណស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ភិក្ខាចារវេលាយ បត្តចីវរមាទាយ បុណ្ណស្ស កសនដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ អវិទូរេ អត្តានំ ទស្សេសិ។ បុណ្ណោ ថេរំ ទិស្វា កសឹ ឋបេត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិ។ ថេរោ តំ ឱលោកេត្វា ឧទកសភាគំ បុច្ឆិ។ តស្ស ឯតទហោសិ – “អយ្យោ មុខំ ធោវិតុកាមោ ភវិស្សតី”តិ។ តតោ វេគេន គន្ត្វា ទន្តកដ្ឋំ អាហរិត្វា កប្បិយំ កត្វា ថេរស្ស អទាសិ។ ថេរេ ទន្តកដ្ឋំ ខាទន្តេ បត្តេន សទ្ធឹ ធម្មករណំ នីហរិត្វា ឧទកស្ស បូរេត្វា អាហរិ។ ថេរោ មុខំ ធោវិត្វា ភិក្ខាចារមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ បុណ្ណោ ចិន្តេសិ – “ថេរោ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឥមំ មគ្គំ ន បដិបជ្ជតិ, អជ្ជ បន មយ្ហំ សង្គហត្ថាយ បដិបន្នោ ភវិស្សតិ។ អហោ វត មេ ភរិយា មមត្ថាយ អាហរណកំ អាហារំ ថេរស្ស បត្តេ បតិដ្ឋបេយ្យា”តិ។

អថស្ស ភរិយា “អជ្ជ នក្ខត្តទិវសោ”តិ បាតោវ អត្តនោ លភនកនិយាមេន ខាទនីយភោជនីយំ សំវិធាយ គហេត្វា សាមិកស្ស កសនដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តី អន្តរាមគ្គេ ថេរំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ មយ្ហំ ថេរំ ទិស្វា ទេយ្យធម្មោ ន ហោតិ, ទេយ្យធម្មេ សន្តេបិ មម អយ្យំ ន បស្សាមិ, អជ្ជ បន ទ្វិន្នម្បិ សម្មុខីភាវោ ជាតោ។ មម សាមិកស្ស បុន សម្បាទេត្វា អាហរិស្សាមិ, ឥមំ តាវ អាហារំ ថេរស្ស ទស្សាមី”តិ តីហិ ចេតនាហិ សម្បយុត្តំ កត្វា តំ ភោជនំ សារិបុត្តត្ថេរស្ស បត្តេ បតិដ្ឋបេត្វា “ឯវំវិធា ទុគ្គតជីវិតា មុច្ចាមី”តិ អាហ។ ថេរោបិ “តវ អជ្ឈាសយោ បូរតូ”តិ តស្សានុមោទនំ កត្វា តតោ និវត្តិត្វា វិហារំ អគមាសិ។

សាបិ បុន អត្តនោ គេហំ គន្ត្វា សាមិកស្ស អាហារំ សម្បាទេត្វា អាទាយ កសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សាមិកស្ស កុជ្ឈនភាវតោ ភីតា “សាមិ, អជ្ជ ឯកទិវសំ តាវ មនំ សន្ធារេហី”តិ អាហ។ កឹ ការណាតិ? អហំ អជ្ជ តាវ អាហារំ អាហរន្តី អន្តរាមគ្គេ ថេរំ ទិស្វា តវ ភាគភត្តំ ថេរស្ស បត្តេ បតិដ្ឋបេត្វា បុន គេហំ គន្ត្វា អាហារំ បចិត្វា អាទាយ អាគតាម្ហីតិ។ មនាបំ តេ, ភទ្ទេ, កតំ, មយាបិ បាតោវ ថេរស្ស ទន្តកដ្ឋញ្ច មុខោទកញ្ច ទិន្នំ។ អជ្ជ អម្ហាកំ សុប្បភាតំ, សព្ពម្បិ ថេរស្ស អម្ហាកំ សន្តកមេវ ជាតន្តិ ទ្វិន្នម្បិ ជនានំ ឯកសទិសមេវ ចិត្តំ អហោសិ។ អថ បុណ្ណោ អាហារកិច្ចំ កត្វា ភរិយាយ ឩរុម្ហិ សីសំ កត្វា មុហុត្តំ និបជ្ជិ។ អថស្ស និទ្ទា ឱក្កមិ។ សោ ថោកំ និទ្ទាយិត្វា បពុទ្ធោ កសិតដ្ឋានំ ឱលោកេសិ, ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានំ មហាកោសាតកិបុប្ផេហិ សម្បរិកិណ្ណំ វិយ អហោសិ។ សោ ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, កិន្នាមេតំ អជ្ជ ឥទំ កសិតដ្ឋានំ សុវណ្ណវណ្ណំ ហុត្វា ខាយតី”តិ។ អយ្យ , អជ្ជ តេ សកលទិវសំ កិលន្តតាយ អក្ខីនិ មញ្ញេ ភមន្តីតិ។ ភទ្ទេ, មយ្ហំ អស្សទ្ទហន្តី សយំ ឱលោកេហីតិ។ តស្មឹ កាលេ សា ឱលោកេត្វា សភាវំ អយ្យ, កថេសិ, ឯវមេតំ ភវិស្សតីតិ។

បុណ្ណោ ឧដ្ឋាយ ឯកំ កដ្ឋឹ គហេត្វា នង្គលសីសេ បហរិ, គុឡបិណ្ឌោ វិយ នង្គលសីសេ អល្លីយិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ ភរិយំ បក្កោសិត្វា អាហ – “ភទ្ទេ, អញ្ញេសំ វបិតពីជំ នាម តីហិ វា ចតូហិ វា មាសេហិ ផលំ ទេតិ, អម្ហាកំ បន អយ្យស្ស សារិបុត្តត្ថេរស្ស អន្តរេ រោបិតេន សទ្ធាពីជេន អជ្ជេវ អវស្សំ ផលំ ទិន្នំ។ ឥមស្មឹ ករីសមត្តេ បទេសេ អាមលកមត្តោបិ បំសុបិណ្ឌោ អសុវណ្ណោ នាម នត្ថី”តិ។ ឥទានិ កឹ ករិស្សាម, អយ្យាតិ? “ភទ្ទេ, ឥមំ ឯត្តកំ សុវណ្ណំ ថេនេត្វា ខាទិតុំ នាម ន សក្កា”តិ ភរិយំ តស្មឹ ឋានេ ឋបេត្វា ភត្តស្ស បូរេត្វា អាភតំ បាតឹ សុវណ្ណស្ស បូរេត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចាបេសិ – “ឯកោ មនុស្សោ សុវណ្ណបាតឹ គហេត្វា ឋិតោ”តិ។ រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា “កហំ តេ, តាត, លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, មយ្ហំ ឯកំ កសិតដ្ឋានំ សព្ពំ សុវណ្ណមេវ ជាតំ, បហិណិត្វា អាហរាបេថា”តិ អាហ។ ត្វំ កិន្នាមោសីតិ? បុណ្ណោ នាម អហំ, ទេវាតិ។ គច្ឆថ, ភណេ, សកដានិ យោជេត្វា បុណ្ណស្ស កសិតដ្ឋានតោ សុវណ្ណមាហរថាតិ។

សកដេហិ សទ្ធឹ គតរាជបុរិសា “រញ្ញោ បុញ្ញ”ន្តិ វត្វា សុវណ្ណបិណ្ឌេ គណ្ហន្តិ, គហិតគហិតម្បិ កសិតលេឌ្ឌុយេវ ហោតិ។ តេ គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ តេន ហិ ភណេ គន្ត្វា “បុណ្ណស្ស បុញ្ញ”ន្តិ វត្វា គណ្ហថាតិ។ គហិតគហិតំ សុវណ្ណមេវ ហោតិ។ តេ សព្ពម្បិ តំ សុវណ្ណំ អាហរិត្វា រាជង្គណេ រាសឹ អកំសុ។ រាសិ ឧព្ពេធេន តាលប្បមាណោ អហោសិ។ រាជា វាណិជេ បក្កោសាបេត្វា “កស្ស គេហេ ឯត្តកំ សុវណ្ណំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ នត្ថិ, ទេវ, កស្សចីតិ។

ឯត្តកស្ស បន ធនស្ស សាមិនោ កី កាតុំ វដ្តតីតិ? ធនសេដ្ឋី នាម នំ កាតុំ វដ្តតិ, ទេវាតិ? តេន ហិ បុណ្ណំ ឥមស្មឹ នគរេ ធនសេដ្ឋឹ នាម ករោថាតិ សព្ពំ តំ សុវណ្ណំ តស្សេវ ទត្វា តំទិវសំយេវស្ស សេដ្ឋិដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ សេដ្ឋិ មង្គលំ ករោន្តោ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ សត្តមេ ទិវសេ ទសពលស្ស ភត្តានុមោទនាយ បុណ្ណសេដ្ឋិបិ ភរិយាបិ ធីតាបិ សព្ពេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។

អបរភាគេ រាជគហសេដ្ឋិ “បុណ្ណសេដ្ឋិនោ វយប្បត្តា ទារិកា អត្ថី”តិ សុត្វា អត្តនោ បុត្តស្ស ការណា តស្ស គេហំ បេសេសិ។ សោ តស្ស សាសនំ សុត្វា “នាហំ ធីតរំ ទស្សាមី”តិ បដិសាសនំ បេសេសិ។ សុមនសេដ្ឋិបិ បុន បេសេសិ – “ត្វំ មម គេហំ និស្សាយ វសិត្វា ឥទានិ ឯកប្បហារេនេវ ឥស្សរោ ហុត្វា មយ្ហំ ទារិកំ ន ទេសី”តិ។ តតោ បុណ្ណសេដ្ឋិ អាហ – “ឥមំ តាវ តុម្ហាកំ សេដ្ឋិ សភាវមេវ កថេសិ , បុរិសោ នាម សព្ពកាលេ ឯវំវិធោយេវាតិ ន សល្លក្ខេតព្ពោ។ អហញ្ហិ ឥទានិ តាទិសេ បុរិសេ ទាសេ កត្វា គហេតុំ សក្កោមិ, តុយ្ហំ បន ជាតឹ វា គោត្តំ វា ន កោបេមិ។ អបិច ខោ មម ធីតា សោតាបន្នា អរិយសាវិកា ទេវសិកំ កហាបណគ្ឃនកេហិ បុប្ផេហិ បូជំ ករោតិ, តមហំ តុម្ហាទិសស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស គេហំ ន បេសេស្សាមី”តិ។ ឯវំ បុណ្ណសេដ្ឋិស្ស បដិពាហកភាវំ ញត្វា រាជគហសេដ្ឋិ បុន សាសនំ បេសេសិ – “បោរាណកំ វិស្សាសំ មា ភិន្ទតុ, អហំ មយ្ហំ សុណិសាយ ទេវសិកំ ទ្វិន្នំ កហាបណានំ អគ្ឃនកានិ បុប្ផានិ សជ្ជាបេស្សាមី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ធីតរំ តស្ស ឃរំ បេសេសិ។

អថេកទិវសំ សា បុណ្ណសេដ្ឋិនោ ធីតា ឧត្តរា អត្តនោ សាមិកំ ឯវមាហ – “អហំ អត្តនោ កុលគេហេ មាសស្ស អដ្ឋ ទិវសានិ និពទ្ធំ ឧបោសថកម្មំ ករោមិ, ឥទានិបិ តុម្ហេសុ សម្បដិច្ឆន្តេសុ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋហេយ្យ”ន្តិ។ សោ “ន សក្កា”តិ តំ ន សម្បដិច្ឆិ។ សា តំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តី តុណ្ហី អហោសិ។ បុន អន្តោវស្សេ “ឧបោសថិកា ភវិស្សាមី”តិ តទាបិ ឱកាសំ ការេន្តី នេវ អលត្ថ។ សា អន្តោវស្សេ អឌ្ឍតិយេសុ មាសេសុ អតិក្កន្តេសុ អឌ្ឍមាសេ អវសិដ្ឋេ មាតាបិតូនំ សាសនំ បេសេសិ – “អហំ តុម្ហេហិ ចារកេ បក្ខិត្តា ឯត្តកេ អទ្ធានេ ឯកទិវសម្បិ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាតុំ ន លភាមិ, បញ្ចទស មេ កហាបណសហស្សានិ បេសេថា”តិ។ តេ ធីតុ សាសនំ សុត្វា “កឹការណា”តិ អបុច្ឆិត្វាវ បហិណឹសុ។ ឧត្តរា តេ កហាបណេ គណ្ហិត្វា តស្មឹ នគរេ សិរិមា នាម គណិកា អត្ថិ, តំ បក្កោសាបេត្វា “អម្ម សិរិមេ, អហំ ឥមំ អឌ្ឍមាសំ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋហិស្សាមិ, ត្វំ ឥមានិ បញ្ចទស កហាបណសហស្សានិ គហេត្វា ឥមំ អឌ្ឍមាសំ សេដ្ឋិបុត្តំ បរិចរាហី”តិ។ សា “សាធុ, អយ្យេ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ តតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋិបុត្តោ “អហំ សិរិមាយ សទ្ធឹ មោទិស្សាមី”តិ ឧត្តរាយ អឌ្ឍមាសំ ឧបោសថកម្មំ សម្បដិច្ឆិ។

សា តេន សម្បដិច្ឆិតភាវំ ញត្វា ទិវសេ ទិវសេ បាតោវ ទាសិគណបរិវុតា សត្ថុ សហត្ថា ខាទនីយភោជនីយំ សំវិទហិត្វា សត្ថរិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គតេ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ បាសាទវរំ អារុយ្ហ អត្តនោ សីលានិ អាវជ្ជមានា និសីទតិ។ ឯវំ អឌ្ឍមាសំ វីតិនាមេត្វា ឧបោសថំ វិស្សជ្ជនទិវសេ បាតោវ យាគុខជ្ជកាទីនិ សំវិទហន្តី វិចរតិ។ តស្មឹ សមយេ សេដ្ឋិបុត្តោ សិរិមាយ សទ្ធឹ ឧបរិបាសាទវរគតោ ជាលវាតបានំ វិវរិត្វា អន្តរវត្ថុំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ ឧត្តរា, វាតបានច្ឆិទ្ទេន ឧទ្ធំ ឱលោកេសិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ ឧត្តរំ ឱលោកេត្វា “នេរយិកជាតិកា វតាយំ ឯវំវិធំ នាម សម្បត្តឹ បហាយ ឧក្ខលិកមសិមក្ខិតា ហុត្វា និក្ការណា ទាសីនំ អន្តរេ វិចរតី”តិ សិតំ អកាសិ។ ឧត្តរា, តស្ស បមាទភាវំ ញត្វា “អយំ ពាលោ នាម អត្តនោ សម្បត្តិ សព្ពកាលំ ថាវរាតិ សញ្ញី ភវិស្សតី”តិ សយម្បិ សិតំ អកាសិ។ តតោ សិរិមា “អយំ ចេដិកា មយិ ឋិតាយ ឯវំ មម សាមិកេន សទ្ធឹ សិតំ ករោតី”តិ កុបិតា វេគេន ឱតរិ។ ឧត្តរា, តស្សា អាគមនាកប្បេនេវ “អយំ ពាលា អឌ្ឍមាសមត្តំ ឥមស្មឹ គេហេ វសិត្វា មយ្ហមេវេតំ គេហន្តិសញ្ញី ជាតា”តិ ញត្វា តង្ខណញ្ញេវ មេត្តាឈានំ សមាបជ្ជិត្វា អដ្ឋាសិ។ សិរិមាបិ ទាសីនំ អន្តរេន អាគន្ត្វា ឧឡុង្កំ គហេត្វា បូវបចនដ្ឋានេ បក្កុថិតតេលស្ស បូរេត្វា ឧត្តរាយ មត្ថកេ អាសិញ្ចិ, មេត្តាឈានស្ស វិប្ផារេន ឧត្តរាយ មត្ថកេ អាសិត្តំ បក្កុថិតតេលំ បទុមបត្តេ អាសិត្តឧទកំ វិយ វិនិវត្តិត្វា គតំ។

តស្មឹ ខណេ សិរិមាយ សមីបេ ឋិតា ទាសិយោ តំ ឱលោកេត្វា, “ភោ ជេ, ត្វំ អម្ហាកំ អយ្យាយ ហត្ថតោ មូលំ គហេត្វា អាគតា ឥមស្មឹ គេហេ វសមានា អម្ហាកំ អយ្យាយ សទិសា ភវិតុំ វាយមសី”តិ សម្មុខដ្ឋានេ តំ បរិភាសឹសុ។ តស្មឹ ខណេ សិរិមា អត្តនោ អាគន្តុកភាវំ អញ្ញាសិ។ សា តតោវ គន្ត្វា ឧត្តរាយ បាទេសុ បតិត្វា, “អយ្យេ, អនុបធារេត្វា មេ កតំ, ខមថ មយ្ហ”ន្តិ អាហ។ អម្ម សិរិមេ, នាហំ តាវ ឥមស្មឹ ឋានេ ខមិស្សាមិ, អហំ សបិតិកា ធីតា, ទសពលេ ខមន្តេយេវ ខមិស្សាមីតិ។

សត្ថាបិ ខោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ អាគន្ត្វា ឧត្តរាយ និវេសនេ បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សិរិមា គន្ត្វា សត្ថុ បាទេសុ បតិត្វា, “ភន្តេ, មយា អយ្យាយ ឧត្តរាយ អន្តរេ ឯកោ ទោសោ កតោ, តុម្ហេសុ ខមន្តេសុ ខមិស្សាមីតិ វទតិ, ខមថ មយ្ហំ ភគវា”តិ។ ខមាមិ តេ សិរិមេតិ។ សា តស្មឹ កាលេ គន្ត្វា ឧត្តរំ ខមាបេសិ។ តំទិវសញ្ច សិរិមា ទសពលស្ស ភត្តានុមោទនំ សុត្វា –

“អក្កោធេន ជិនេ កោធំ, អសាធុំ សាធុនា ជិនេ;
ជិនេ កទរិយំ ទានេន, សច្ចេនាលិកវាទិន”ន្តិ។ (ធ. ប. ២២៣) –

គាថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា ទសពលំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហាទានំ អទាសិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ជេតវនេ និសីទិត្វា ឧបាសិកាយោ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ឧត្តរំ នន្ទមាតរំ ឈាយីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សុប្បវាសាវត្ថុ

២៦៣. ឆដ្ឋេ **បណីតទាយិកាន**ន្តិ បណីតរសទាយិកានំ ឧបាសិកានំ, សុប្បវាសា កោលិយធីតា, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ បណីតទាយិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កោលិយនគរេ ខត្តិយកុលេ និព្ពត្តិ, សុប្បវាសាតិស្សា នាមំ អកំសុ។ សា វយប្បត្តា ឯកស្ស សក្យកុមារស្ស គេហំ គតា, បឋមទស្សនេយេវ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ សា អបរភាគេ សីវលី នាម ទារកំ វិជាយិ។ តស្ស វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។

សា ឯកស្មិំ សមយេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស នានគ្គរសបណីតភោជនំ អទាសិ។ សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ អនុមោទនំ ករោន្តោ សុប្បវាសាយ ឥមំ ធម្មំ ទេសេសិ “ភោជនំ សុប្បវាសេ ទេន្តី អរិយសាវិកា បដិគ្គាហកានំ បញ្ច ឋានានិ ទេតិ។ អាយុំ ទេតិ, វណ្ណំ ទេតិ, សុខំ ទេតិ, ពលំ ទេតិ, បដិភានំ ទេតិ។ អាយុំ ខោ បន ទត្វា អាយុស្ស ភាគិនី ហោតិ ទិព្ពស្ស វា មានុសស្ស វា…បេ… បដិភានំ ទត្វា បដិភានស្ស ភាគិនី ហោតិ ទិព្ពស្ស វា មានុសស្ស វា”តិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អថ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសីទិត្វា ឧបាសិកាយោ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ សុប្បវាសំ កោលិយធីតរំ បណីតទាយិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

សុប្បិយាវត្ថុ

២៦៤. សត្តមេ **គិលានុបដ្ឋាកីន**ន្តិ គិលានុបដ្ឋាកីនំ ឧបាសិកានំ, សុប្បិយា ឧបាសិកា, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ គិលានុបដ្ឋាកីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិ, សុប្បិយាតិស្សា នាមំ អកំសុ។ អបរភាគេ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ ពារាណសី អគមាសិ។ សា តថាគតស្ស បឋមទស្សនេយេវ ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

អថេកទិវសំ ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ គតា។ វិហារចារិកំ ចរមានា ឯកំ ភិក្ខុំ គិលានំ ទិស្វា អភិវាទេត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា “អយ្យស្ស កឹ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ បុច្ឆិ។ រសំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, ឧបាសិកេតិ។ “ហោតុ, ភន្តេ, អហំ បហិណិស្សាមី”តិ ថេរំ អភិវាទេត្វា អន្តោនគរំ គន្ត្វា បុនទិវសេ បវត្តមំសត្ថាយ ទាសី អន្តរាបណំ បេសេសិ។ សា សកលនគរេ បវត្តមំសំ អលភិត្វា អលទ្ធភាវំ កថេសិ។ ឧបាសិកា ចិន្តេសិ – “អហំ អយ្យស្ស រសំ បហិណិស្សាមីតិ វត្វា សចេ ន បេសេស្សាមិ , អយ្យោ អញ្ញតោបិ អលភន្តោ កិលមិស្សតិ, យំកិញ្ចិ កត្វា បេសេតុំ វដ្ដតី”តិ គព្ភំ បវិសិត្វា ឩរុមំសំ ឆិន្ទិត្វា ទាសិយា អទាសិ “ឥទំ មំសំ គហេត្វា សម្ភារេហិ យោជេត្វា រសំ កត្វា វិហារំ នេត្វា អយ្យស្ស ទេហិ។ សោ ចេ មំ បុច្ឆតិ, គិលានាតិ វទេហី”តិ។ សា តថា អកាសិ។

សត្ថា តំ ការណំ ញត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខាចារវេលាយ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឧបាសិកាយ គេហំ អគមាសិ។ សា តថាគតស្ស អាគតភាវំ សុត្វា សាមិកំ អាមន្តេសិ – “អយ្យបុត្ត, អហំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ ន សក្កោមិ, គច្ឆ ត្វំ សត្ថារំ អន្តោគេហំ បវេសេត្វា និសីទាបេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ សត្ថា “កហំ សុប្បិយា”តិ បុច្ឆិ។ គិលានា, ភន្តេតិ។ បក្កោសថ, នន្តិ។ អថ តេ គន្ត្វា “សត្ថា តំ បក្កោសតី”តិ អាហំសុ។ សា ចិន្តេសិ – “សព្ពលោកស្ស ហិតានុកម្បកោ សត្ថា ន ឥមំ ការណំ អទិស្វា បក្កោសាបេស្សតី”តិ សហសា មញ្ចម្ហា វុដ្ឋាសិ។ អថស្សា ពុទ្ធានុភាវេន តំខណំយេវ វណោ រុហិត្វា សុច្ឆវិ អហោសិ សេសដ្ឋានតោ អតិរេកតរំ វិប្បសន្នវណ្ណោ។ តស្មិំ ខណេ ឧបាសិកា សិតំ កត្វា ទសពលំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា “ឥមិស្សា ឧបាសិកាយ កឹ អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ សា អត្តនា កតការណំ សព្ពំ កថេសិ។ សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា តំ ភិក្ខុំ អនេកបរិយាយេន វិគរហិត្វា សិក្ខាបទំ (មហាវ. ២៨០) បញ្ញបេសិ។ ឯវមេតំ វត្ថុ

សមុដ្ឋិតំ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នោ ឧបាសិកាយោ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ សុប្បិយំ ឧបាសិកំ គិលានុបដ្ឋាកីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

កាតិយានីវត្ថុ

២៦៥. អដ្ឋមេ **អវេច្ចប្បសន្នាន**ន្តិ អធិគតេន អចលប្បសាទេន សមន្នាគតានំ ឧបាសិកានំ, កាតិយានី, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តា សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ អវេច្ចប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុររឃរនគរេ និព្ពត្តិ, កាតិយានីតិស្សា នាមំ អកំសុ។

សា អបរភាគេ វយប្បត្តា កុររឃរិកាយ, កាឡិយា សហាយិកា, ទឡ្ហមិត្តា អហោសិ។ យទា បន កុដិកណ្ណសោណត្ថេរោ “ទសពលស្ស កថិតនិយាមេន មយ្ហម្បិ ធម្មំ កថេហី”តិ មាតរា យាចិតោ រត្តិភាគេ អន្តោនគរេ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា មាតរំ កាយសក្ខិំ កត្វា ធម្មទេសនំ អារភិ, តទា អយំ កាតិយានី ឧបាសិកា កាឡិយា សទ្ធិំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ធម្មំ សុណន្តី អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ សមយេ បញ្ចមត្តានិ ចោរសតានិ អន្តោនគរេ ទិវា កតសញ្ញាយ កោដិតោ បដ្ឋាយ ឧម្មង្គំ ខនិត្វា ឥមិស្សា កាតិយានិយា ឃរំ សម្បាបុណិំសុ។ តេសំ ចោរជេដ្ឋកោ តេហិ សទ្ធិំ អបវិសិត្វា “កី នុ ខោ អយំ បរិសា សន្និបតិតា”តិ វីមំសនត្ថាយ សោណត្ថេរស្ស ធម្មកថនដ្ឋានំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ តិដ្ឋមានោ ឥមិស្សា កាតិយានិយា បិដ្ឋិបស្សេ អដ្ឋាសិ។

តស្មិំ សមយេ, កាតិយានី, ទាសិំ អាមន្តេសិ – “គច្ឆ ជេ, គេហំ បវិសិត្វា ទីបតេលំ អាហរ, មយំ ទីបេ ជាលេត្វា ធម្មំ សោស្សាមា”តិ។ សា ឃរំ គន្ត្វា ឧម្មង្គេ ចោរេ ទិស្វា ទីបតេលំ អគណ្ហិត្វាវ អាគន្ត្វា អត្តនោ អយ្យាយ អារោចេសិ – “អយ្យេ, គេហេ ចោរា ឧម្មង្គំ ខនន្តី”តិ។ តំ សុត្វា ចោរជេដ្ឋកោ ចិន្តេសិ – “សចាយំ ឥមិស្សា កថំ គណ្ហិត្វា គេហំ គមិស្សតិ , ឯត្ថេវ នំ អសិនា ទ្វេធា ឆិន្ទិស្សាមិ។ សចេ បន គហិតនិមិត្តេនេវ ធម្មំ សុណិស្សតិ, ចោរេហិ គហិតភណ្ឌកម្បិ បុន ទាបេស្សាមី”តិ។ កាតិយានីបិ ខោ ទាសិយា កថំ សុត្វា, “អម្ម, មា សទ្ទំ ករិ, ចោរា នាម ហរន្តា អត្តនា ទិដ្ឋមេវ ហរិស្សន្តិ, អហំ បន អជ្ជ ទុល្លភស្សវនំ សុណាមិ, មា ធម្មស្ស អន្តរាយំ ករោហី”តិ អាហ។ ចោរជេដ្ឋកោ តស្សា វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “ឥមិនា អជ្ឈាសយេន ឋិតាយ នាម គេហេ ភណ្ឌំ ហរន្តេហិ អម្ហេហិ មហាបថវី បវិសិតព្ពា ភវេយ្យា”តិ។ សោ តាវទេវ គន្ត្វា ចោរេហិ គហិតភណ្ឌំ ឆឌ្ឌាបេត្វា ចោរេហិ សទ្ធិំ អាគន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ បរិសបរិយន្តេ អដ្ឋាសិ។ កាតិយានីបិ ឧបាសិកា ថេរស្ស ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

អថ អរុណេ ឧគ្គតេ ចោរជេដ្ឋកោ គន្ត្វា ឧបាសិកាយ បាទេសុ បតិត្វា, “អយ្យេ, សព្ពេសំយេវ នោ ខមាហី”តិ អាហ។ កី បន តុម្ហេហិ មយ្ហំ កតន្តិ? សោ សព្ពំ អត្តនា កតទោសំ អារោចេសិ។ តេន ហិ, តាតា, ខមាមិ តុម្ហាកន្តិ។ អយ្យេ, អម្ហាកំ ឯវំ ខមិតំ នាម ន ហោតិ, តុម្ហាកំ បន បុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកេ សព្ពេសំយេវ នោ បព្ពជ្ជំ ទាបេហីតិ។ សា សព្ពេបិ តេ គហេត្វា កុដិកណ្ណសោណត្ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពាជេសិ។ តេបិ ខោ ចោរា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតា សព្ពេវ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ ឯវមេតំ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបាសិកាយោ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ កាតិយានី ឧបាសិកំ អវេច្ចប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

នកុលមាតាវត្ថុ

២៦៦. នវមេ ***វិស្សាសិកាន***ន្តិ វិស្សាសកថំ កថេន្តីនំ ឧបាសិកានំ, នកុលមាតា គហបតានី, អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ យំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា ឧបាសកបាឡិយំ វុត្តមេវ។ កេវលំ ឥធ នកុលមាតរំ ធុរំ កត្វា វេទិតព្ពន្តិ។

កាឡីកុររឃរិកាវត្ថុ

២៦៧. ទសមេ **អនុស្សវប្បសន្នាន**ន្តិ អនុស្សវេនេវ ឧប្បន្នេន បសាទេន សមន្នាគតានំ ឧបាសិកានំ អន្តរេ, កាឡី ឧបាសិកា, កុររឃរិកា អគ្គាតិ ទស្សេតិ។ សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតិយំ កុររឃរនគរេ និព្ពត្តា សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តី សត្ថារំ ឯកំ ឧបាសិកំ អនុស្សវប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តិ, កាឡីតិស្សា នាមំ អកំសុ។

សា វយប្បត្តា កុរររយរនគរេ កុលគេហំ គតា។ អថស្សា សំវាសេន គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សា បរិបុណ្ណគព្ភា “បរេសំ គេហេ គព្ភវុដ្ឋានំ នាម អប្បតិរូប”ន្តិ អត្តនោ កុលនគរមេវ អាគន្ត្វា វត្តិភាគសមនន្តរេ អត្តនោ បាសាទស្ស ឧបរិ អាកាសេ បិតានំ សាតាគិរហេមវតានំ រតនត្តយស្ស វណ្ណំ កថេន្តានំ កថំ សុត្វា អនុស្សវិកប្បសាទំ ឧប្បាទេត្វា សត្ថុ អទស្សនេនេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, អបរភាគេ បនស្សា គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសីតិ សព្ពំ វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។ អបរភាគេ បន សត្ថា ជេតវនេ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសីទិត្វា ឧបាសិកាយោ ឋានន្តរេសុ ឋបេន្តោ ឥមំ ឧបាសិកំ អនុស្សវប្បសន្នានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

ទសសុត្តបរិមាណាយ ឧបាសិកាបាឡិយា វណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឯត្តាវតា ច មនោរថបូរណិយា

អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

សព្ពាបិ ឯតទគ្គបាឡិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥. អដ្ឋានបាឡិ

(១៥) ១. អដ្ឋានបាឡិ-បឋមវគ្គវណ្ណនា

២៦៨. អដ្ឋានបាឡិយា **អដ្ឋាន**ន្តិ ហេតុបដិក្ខេបោ។ **អនវកាសោ**តិ បច្ចយបដិក្ខេបោ។ ឧភយេនាបិ ការណមេវ បដិក្ខិបតិ។ ការណញ្ហិ តទាយត្តវុត្តិតាយ អត្តនោ ផលស្ស ឋានន្តិ ច អវកាសោតិ ច វុច្ចតិ។ **យ**ន្តិ យេន ការណេន។ **ទិដ្ឋិសម្បន្នោ**តិ មគ្គទិដ្ឋិយា សម្បន្នោ សោតាបន្នោ អរិយសាវកោ។ តស្ស ហិ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ ឥតិបិ, ទស្សនសម្បន្នោ ឥតិបិ, អាគតោ ឥមំ សទ្ធម្មំ ឥតិបិ, បស្សតិ ឥមំ សទ្ធម្មំ ឥតិបិ, សេក្ខេន ញាណេន សមន្នាគតោ ឥតិបិ, សេក្ខាយ វិជ្ជាយ សមន្នាគតោ ឥតិបិ, ធម្មសោតសមាបន្នោ ឥតិបិ, អរិយោ និព្ពេធិកបញ្ញោ ឥតិបិ, អមតទ្វារំ អាហច្ច តិដ្ឋតិ ឥតិបិតិ ពហូនិ នាមានិ ហោន្តិ។ **កញ្ចិ សង្ខារ**ន្តិ ចតុភូមកេសុ សង្ខតសង្ខារេសុ កញ្ចិ ឯកំ សង្ខារម្បិ។ **និច្ចតោ ឧបគច្ឆេយ្យា**តិ និច្ចោតិ គណ្ហេយ្យ។ **នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី**តិ ឯតំ ការណំ នត្ថិ ន ឧបលព្ភតិ។ **យំ បុថុជ្ជនោ**តិ យេន ការណេន បុថុជ្ជនោ។ **ឋានមេតំ វិជ្ជតី**តិ ឯតំ ការណំ អត្ថិ។ សស្សតទិដ្ឋិយា ហិ សោ តេភូមកេសុ សង្ខតសង្ខារេសុ កញ្ចិ សង្ខារំ និច្ចតោ គណ្ហេយ្យាតិ អត្ថោ។ ចតុត្ថភូមកសង្ខារា បន តេជុស្សទត្តា ទិវសំសន្តត្តោ អយោគុឡោ វិយ មក្ខិកានំ, ទិដ្ឋិយា វា អញ្ញេសំ វា អកុសលានំ អារម្មណំ ន ហោន្តិ។ ឥមិនា នយេន **កញ្ចិ សង្ខារំ សុខតោ**តិអាទីសុបិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

២៦៩. **សុខតោ ឧបគច្ឆេយ្យា**តិ “ឯកន្តសុខី អត្តា ហោតិ អារោគោ បរម្មរណា”តិ (ទី. និ. ១.៧៦, ៧៩; ម. និ. ៣.២១, ២២) ឯវំ អត្តទិដ្ឋិវសេន សុខតោ គាហំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តចិត្តេន បន អរិយសាវកោ បរិឡាហាភិភូតោ បរិឡាហវូបសមត្ថំ មត្តហត្ថិបរិត្តាសិតោ វិយ ចោក្ខព្រាហ្មណោ គូថំ កញ្ចិ សង្ខារំ សុខតោ ឧបគច្ឆតិ។

២៧០. អត្តវារេ កសិណាទិបណ្ណត្តិសង្គហត្ថំ “សង្ខារ”ន្តិ អវត្វា **កញ្ចិ ធម្ម**ន្តិ វុត្តំ។ ឥធាបិ អរិយសាវកស្ស ចតុភូមកវសេន បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ, បុថុជ្ជនស្ស តេភូមកវសេន ។ សព្ពវារេសុ វា អរិយសាវកស្សាបិ តេភូមកវសេនេវ បរិច្ឆេទោ វដ្ដតិ។ យំ យំ ហិ បុថុជ្ជនោ គណ្ហាតិ, តតោ តតោ អរិយសាវកោ គាហំ វិនិវេឋេតិ។ បុថុជ្ជនោ ហិ យំ យំ និច្ចំ សុខំ អត្តាតិ គណ្ហាតិ, តំ តំ អរិយសាវកោ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ គណ្ហន្តោ តំ គាហំ វិនិវេឋេតិ។ ឥតិ ឥមស្មឹ សុត្តត្តយេ បុថុជ្ជនគ្គាហវិនិវេឋនំ នាម កថិតំ។

២៧១. **មាតរ**ន្តិអាទីសុ ជនិកាវ មាតា, ជនកោវ បិតា, មនុស្សភូតោវ ខីណាសវោ អរហាតិ អធិប្បេតោ។ កឹ បន អរិយសាវកោ អញ្ញំ ជីវិតា វោរោបេយ្យាតិ? ឯតម្បិ អដ្ឋានំ។ សចេបិ ភវន្តរគតំ អរិយសាវកំ អត្តនោ អរិយសាវកភាវំ អជានន្តម្បិ កោចិ ឯវំ វទេយ្យ “ឥមំ កុន្ថកិបិល្លិកំ ជីវិតា វោរោបេត្វា សកលចក្កវាឡគព្ភេ ចក្កវត្តិរជ្ជំ បដិបជ្ជាហី”តិ, នេវ សោ តំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ។ អថាបិ នំ ឯវំ វទេយ្យុំ “សចេ ឥមំ ន ឃាតេស្សសិ, សីសំ តេ ឆិន្ទិស្សាមា”តិ។ សីសមេវស្ស ឆិន្ទេយ្យុំ, ន ច សោ តំ ឃាតេយ្យ។ បុថុជ្ជនភាវស្ស បន មហាសាវជ្ជភាវទស្សនត្ថំ អរិយសាវកស្ស ច ពលវទីបនត្ថមេតំ វុត្តំ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – សាវជ្ជោ បុថុជ្ជនភាវោ, យត្រ ហិ នាម បុថុជ្ជនោ មាតុឃាតាទីនិបិ អានន្តរិយានិ ករិស្សតិ។ មហាពលោ ច អរិយសាវកោ, យោ ឯតានិ កម្មានិ ន ករោតីតិ។

២៧៤. **បទុដ្ឋចិត្តោ**តិ វធកចិត្តេន បទុដ្ឋចិត្តោ។ **លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យា**តិ ជីវមានកសរីរេ ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនមត្តម្បិ លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យ។

២៧៥. **សង្ឃំ ភិន្ទេយ្យា**តិ សមានសំវាសកំ សមានសីមាយ ឋិតំ បញ្ចហិ ការណេហិ សង្ឃំ ភិន្ទេយ្យ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “បញ្ចហុបាលិ , អាការេហិ សង្ឃោ ភិជ្ជតិ – កម្មេន, ឧទ្ទេសេន, វោហរន្តោ, អនុស្សាវនេន, សលាកគ្គាហេនា”តិ (បរិ. ៤៥៨)។

តត្ថ **កម្មេនា**តិ អបលោកនាទីសុ ចតូសុ កម្មេសុ អញ្ញតរេន កម្មេន។ **ឧទ្ទេសេនា**តិ បញ្ចសុ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេសុ អញ្ញតរេន ឧទ្ទេសេន។ **វោហរន្តោ**តិ កថយន្តោ, តាហិ តាហិ ឧប្បត្តីហិ **អធម្មំ ធម្មោ**តិអាទីនិ អដ្ឋារស ភេទករវត្ថូនិ ទីបេន្តោ។ **អនុស្សាវនេនា**តិ “ននុ តុម្ហេ ជានាថ មយ្ហំ ឧច្ចាកុលា បព្ពជិតភាវំ ពហុស្សុតភាវញ្ច, មាទិសោ នាម ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុ សាសនំ គាហេយ្យាតិ ចិត្តម្បិ ឧប្បាទេតុំ ន តុម្ហាកំ យុត្តំ, កឹ មយ្ហំ អវីចិ នីលុប្បលវនំ វិយ សីតលា, កឹ អហំ អបាយតោ ន ភាយាមី”តិអាទិនា នយេន កណ្ណមូលេ

វចីភេទំ កត្វា អនុស្សាវនេន ។ **សលាកគ្គាហេនា**តិ ឯវំ អនុស្សាវេត្វា តេសំ ចិត្តំ ឧបត្ថម្ភេត្វា អនិវត្តិធម្មេ កត្វា “គណ្ហថ ឥមំ សលាក”ន្តិ សលាកគ្គាហេន។

ឯត្ថ ច កម្មេវ ឧទ្ទេសោ វា បមាណំ, វោហារានុស្សាវនសលាកគ្គាហា បន បុព្ពភាគា។ អដ្ឋារស វត្ថុទីបនវសេន ហិ វោហរន្តេន តត្ថ រុចិជននត្ថំ អនុស្សាវេត្វា សលាកាយ គហិតាយបិ អភិន្នោវ ហោតិ សង្ឃោ។ យទា បន ឯវំ ចត្តារោ វា អតិរេកា វា សលាកំ គហេត្វា អាវេណិកំ កម្មំ វា ឧទ្ទេសំ វា ករោន្តិ, តទា សង្ឃោ ភិន្នោ នាម ហោតិ។ ឯវំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ សង្ឃំ ភិន្ទេយ្យាតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ ឯត្តាវតា មាតុឃាតាទីនិ បញ្ច អានន្តរិយកម្មានិ ទស្សិតានិ ហោន្តិ, យានិ បុថុជ្ជនោ ករោតិ, ន អរិយសាវកោ។ តេសំ អាវិភាវត្ថំ –

> “កម្មតោ ទ្វារតោ ចេវ, កប្បដ្ឋិតិយតោ តថា;
> បាកសាធារណាទីហិ, វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ”។

តត្ថ **កម្មតោ** តាវ – ឯត្ថ ហិ មនុស្សភូតស្សេវ មនុស្សភូតំ មាតរំ វា បិតរំ វា អបិ បរិវត្តលិង្គំ ជីវិតា វោរោបេន្តស្ស កម្មំ អានន្តរិយំ ហោតិ, តស្ស វិបាកំ បដិពាហិស្សាមីតិ សកលចក្កវាឡំ មហា ចេតិយប្បមាណេហិបិ កញ្ចនថូបេហិ បូរេត្វាបិ សកលចក្កវាឡំ បូរេត្វា និសិន្នស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វាបិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សង្ឃាដិកណ្ណំ អមុញ្ចន្តោ វិចរិត្វាបិ កាយស្ស ភេទា និរយមេវ ឧបបជ្ជតិ។ យោ បន សយំ មនុស្សោ តិរច្ឆានភូតំ មាតរំ វា បិតរំ វា, សយំ វា តិរច្ឆានភូតោ មនុស្សភូតំ, តិរច្ឆានភូតោយេវ វា តិរច្ឆានភូតំ ជីវិតា វោរោបេតិ, តស្ស កម្មំ អានន្តរិយំ ន ហោតិ, ភារិយំ បន ហោតិ, អានន្តរិយំ អាហច្ចេវ តិដ្ឋតិ។ មនុស្ស ជាតិកានំវ បន វសេន អយំ បញ្ហោ កថិតោ។

តត្ថ ឯឡកចតុក្កំ, សង្គាមចតុក្កំ, ចោរចតុក្កញ្ច កថេតព្ពំ។ ឯឡកំ មារេស្សាមីតិ អភិសន្ធិនាបិ ហិ ឯឡក ដ្ឋានេ ឋិតំ មនុស្សោ មនុស្សភូតំ មាតរំ វា បិតរំ វា មារេន្តោ អានន្តរិយំ ផុសតិ។ ឯឡកាភិសន្ធិនា មាតាបិតិអភិសន្ធិនា វា ឯឡកំ មារេន្តោ អានន្តរិយំ ន ផុសតិ, មាតាបិតិអភិសន្ធិនា មាតាបិតរោ មារេន្តោ ផុសតេវ។ ឯស នយោ ឥតរស្មិម្បិ ចតុក្កទ្វយេ។ យថា ច មាតាបិតូសុ, ឯវំ អរហន្តេបិ ឯតានិ ចតុក្កានិ វេទិតព្ពានិ ។ មនុស្សអរហន្តមេវ ច មារេត្វា អានន្តរិយំ ផុសតិ, ន យក្ខភូតំ។ កម្មំ បន ភារិយំ, អានន្តរិយ សទិសមេវ។ មនុស្សអរហន្តស្ស ច បុថុជ្ជនកាលេយេវ សត្ថប្បហារេ វា វិសេ វា ទិន្នេបិ យទិ សោ អរហត្តំ បត្វា តេនេវ មរតិ, អរហន្តឃាតកោ ហោតិយេវ។ យំ បន បុថុជ្ជនកាលេ ទិន្នំ ទានំ អរហត្តំ បត្វា បរិភុញ្ជតិ, បុថុជ្ជនស្សេវ តំ ទិន្នំ ហោតិ។ សេសអរិយបុគ្គលេ មារេន្តស្ស អានន្តរិយំ នត្ថិ, កម្មំ បន ភារិយំ, អានន្តរិយ សទិសមេវ។

លោហិតុប្បាទេ តថាគតស្ស អភេជ្ជកាយតាយ បរូបក្កមេន ចម្មច្ឆេទំ កត្វា លោហិតបគ្ឃរណំ នាម នត្ថិ, សរីរស្ស បន អន្តោយេវ ឯកស្មិំ ឋានេ លោហិតំ សមោសរតិ។ ទេវទត្តេន បវិទ្ធសិលតោ ភិជ្ជិត្វា គតា សកលិកាបិ តថាគតស្ស បាទន្តំ បហរិ, ផរសុនា បហដោ វិយ បាទោ អន្តោលោហិតោយេវ អហោសិ។ តថា ករោន្តស្ស អានន្តរិយំ ហោតិ។ ជីវកោ បន តថាគតស្ស រុចិយា សត្ថកេន ចម្មំ ឆិន្ទិត្វា តម្ហា ឋានា ទុដ្ឋលោហិតំ នីហរិត្វា ផាសុកមកាសិ។ តថា ករោន្តស្ស បុញ្ញកម្មមេវ ហោតិ។

អថ យេ បរិនិព្ពុតេ តថាគតេ ចេតិយំ ភិន្ទន្តិ, ពោធឹ ឆិន្ទន្តិ, ធាតុម្ហិ ឧបក្កមន្តិ, តេសំ កឹ ហោតីតិ? ភារិយំ កម្មំ ហោតិ, អានន្តរិយសទិសំ។ សធាតុកំ បន ថូបំ វា បដិមំ វា ពាធយមានំ ពោធិសាខំ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ។ សចេបិ តត្ថ និលីនា សកុណា ចេតិយេ វច្ចំ បាតេន្តិ, ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិយេវ។ បរិភោគចេតិយតោ ហិ សរីរចេតិយំ មហន្តតរំ។ ចេតិយវត្ថុំ ភិន្ទិត្វា គច្ឆន្តំ ពោធិមូលម្បិ ឆិន្ទិត្វា ហរិតុំ វដ្ដតិ។ យា បន ពោធិសាខា ពោធិឃរំ ពាធតិ, តំ គេហរក្ខណត្ថំ ឆិន្ទិតុំ ន លភតិ។ ពោធិអត្ថញ្ហិ គេហំ, ន គេហត្ថាយ ពោធិ។ អាសនឃរេបិ ឯសេវ នយោ។ យស្មឹ បន អាសនឃរេ ធាតុ និហិតា ហោតិ, តស្ស រក្ខណត្ថាយ ពោធិសាខំ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ។ ពោធិជគ្គនត្ថំ ឱជាហរណសាខំ វា បូតិសាខំ វា ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិយេវ, សរីរបដិជគ្គនេ វិយ បុញ្ញម្បិ ហោតិ។

សង្ឃភេទេបិ សីមដ្ឋកសង្ឃេ អសន្និបតិតេ វិសុំ បរិសំ គហេត្វា កតវោហារានុស្សាវនសលាកគ្គាហស្ស កម្មំ វា ករោន្តស្ស ឧទ្ទេសំ វា ឧទ្ទិសន្តស្ស ភេទោ ច ហោតិ អានន្តរិយកម្មញ្ច។ សមគ្គសញ្ញាយ បន វដ្ដតីតិ សញ្ញាយ វា ករោន្តស្ស ភេទោវ ហោតិ, ន អានន្តរិយកម្មំ។ តថា នវតោ ឩនបរិសាយ។ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន នវន្នំ ជនានំ យោ សង្ឃំ ភិន្ទតិ, តស្ស អានន្តរិយកម្មំ ហោតិ។ តស្ស អនុវត្តកានំ អធម្មវាទីនំ មហាសាវជ្ជកម្មំ , ធម្មវាទិនោ បន អនវជ្ជា។ តត្ថ នវន្នមេវ សង្ឃភេទេ ឥទំ សុត្តំ – “ឯកតោ, ឧបាលិ, ចត្តារោ ហោន្តិ, ឯកតោ ចត្តារោ, នវមោ អនុស្សាវេតិ, សលាកំ គាហេតិ ‘អយំ ធម្មោ អយំ វិនយោ ឥទំ សត្ថុ សាសនំ, ឥមំ គណ្ហថ, ឥមំ

រោចេថា’តិ។ ឯវំ ខោ, ឧបាលិ, សង្ឃរាជិ ចេវ ហោតិ សង្ឃភេទោ ច។ នវន្នំ វា , ឧបាលិ, អតិរេកនវន្នំ វា សង្ឃរាជិ ចេវ ហោតិ សង្ឃភេទោ ចា’’តិ (ចូឡវ. ៣៥១)។ ឯតេសុ ច បន បញ្ចសុ សង្ឃភេទោ វចីកម្មំ, សេសានិ កាយកម្មានីតិ ឯវំ កម្មតោ វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

ទ្វារតោតិ សព្ពានេវ ចេតានិ កាយទ្វារតោបិ វចីទ្វារតោបិ សមុដ្ឋហន្តិ។ បុរិមានិ បនេត្ថ ចត្តារិ អាណត្តិកវិជ្ជាមយប្បយោគវសេន វចីទ្វារតោ សមុដ្ឋហិត្វាបិ កាយទ្វារមេវ បូរេន្តិ, សង្ឃភេទោ ហត្ថមុទ្ទាយ ភេទំ ករោន្តស្ស កាយទ្វារតោ សមុដ្ឋហិត្វាបិ វចីទ្វារមេវ បូរេតីតិ ឯវមេត្ថ ទ្វារតោបិ វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

កប្បដ្ឋិតិយតោតិ សង្ឃភេទោយេវ ចេត្ថ កប្បដ្ឋិតិយោ។ សណ្ឋហន្តេ ហិ កប្បេ វា កប្បវេមជ្ឈេ វា សង្ឃភេទំ កត្វា កប្បវិនាសេយេវ មុច្ចតិ។ សចេបិ ហិ ‘ស្វេ កប្បោ វិនស្សិស្សតី’’តិ អជ្ជ សង្ឃភេទំ ករោតិ, ស្វេវ មុច្ចតិ, ឯកទិវសមេវ និរយេ បច្ចតិ។ ឯវំ ករណំ បន នត្ថិ។ សេសានិ ចត្តារិ កម្មានិ អានន្តរិយានេវ ហោន្តិ, ន កប្បដ្ឋិតិយានីតិ ឯវមេត្ថ កប្បដ្ឋិតិយតោបិ វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

បាកតោតិ យេន ច បញ្ចបេតានិ កម្មានិ កតានិ ហោន្តិ, តស្ស សង្ឃភេទោយេវ បដិសន្ធិវសេន វិបច្ចតិ, សេសានិ “អហោសិកម្មំ នាហោសិ កម្មវិបាកោ’’តិ ឯវមាទីសុ សង្ខំ គច្ឆន្តិ។ សង្ឃភេទាភាវេ លោហិតុប្បាទោ, តទភាវេ អរហន្តឃាតោ, តទភាវេ សចេ បិតា សីលវា ហោតិ, មាតា ទុស្សីលា, នោ វា តថា សីលវតី, បិតុឃាតោ បដិសន្ធិវសេន វិបច្ចតិ។ សចេ មាតា សីលវតី, មាតុឃាតោ។ ទ្វីសុបិ សីលេន វា ទុស្សីលេន វា សមានេសុ មាតុឃាតោវ បដិសន្ធិវសេន វិបច្ចតិ ។ មាតា ហិ ទុក្ករការិនី ពហូបការា ច បុត្តានន្តិ។ ឯវមេត្ថ បាកតោបិ វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

សាធារណាទីហីតិ បុរិមានិ ចត្តារិ សព្ពេសម្បិ គហដ្ឋបព្ពជិតានំ សាធារណានិ។ សង្ឃភេទោ បន “ន ខោ, ឧបាលិ ភិក្ខុនី, សង្ឃំ ភិន្ទតិ, ន សិក្ខមានា, ន សាមណេរោ, ន សាមណេរី , ន ឧបាសកោ, ន ឧបាសិកា សង្ឃំ ភិន្ទតិ។ ភិក្ខុ ខោ, ឧបាលិ, បកតត្តោ សមានសំវាសកោ សមានសីមាយំ ឋិតោ សង្ឃំ ភិន្ទតី’’តិ (ចូឡវ. ៣៥១) វចនតោ វុត្តប្បការស្ស ភិក្ខុនោវ ហោតិ, ន អញ្ញស្ស, តស្មា អសាធារណោ។ អាទិសទ្ទេន សព្ពេបេតេ ទុក្ខវេទនាយ សហគតា ទោសមោហសម្បយុត្តា ចាតិ ឯវមេត្ថ សាធារណាទីហិបិ វិញ្ញាតព្ពោ វិនិច្ឆយោ។

២៧៦. អញ្ញំ សត្ថារន្តិ “អយំ មេ សត្ថា សត្ថុ កិច្ចំ កាតុំ អសមត្ថោ’’តិ ភវន្តរេបិ អញ្ញំ តិត្ថករំ ‘អយំ មេ សត្ថា’’តិ ឯវំ គណ្ហេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតីតិ អត្ថោ។

២៧៧. ឯកិស្សា លោកធាតុយាតិ ទសសហស្សិលោកធាតុយា។ តីណិ ហិ ខេត្តានិ ជាតិខេត្តំ, អាណាខេត្តំ វិសយខេត្តន្តិ។ តត្ថ **ជាតិខេត្តំ** នាម ទសសហស្សី លោកធាតុ។ សា ហិ តថាគតស្ស មាតុកុច្ឆិស្មឹ ឱក្កមនកាលេ និក្ខមនកាលេ សម្ពោធិកាលេ ធម្មចក្កប្បវត្តនេ អាយុសង្ខារវោស្សជ្ជនេ បរិនិព្ពានេ ច កម្បតិ។ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡំ បន **អាណាខេត្តំ** នាម។ អាដានាដិយបរិត្តមោរបរិត្តធជគ្គបរិត្តរតនបរិត្តាទីនញ្ហិ ឯត្ថ អាណា បវត្តតិ។ **វិសយខេត្តស្ស** បន បរិមាណំ នត្ថិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ “យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ ញេយ្យំ, យាវតកំ ញេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ ញេយ្យំ, ញេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណ’’ន្តិ (មហានិ. ៦៩; ចូឡនិ. មោឃរាជមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ៨៥; បដិ. ម. ៣.៥) វចនតោ អវិសយោ នាម នត្ថិ។

ឥមេសុ បន តីសុ ខេត្តេសុ ឋបេត្វា ឥមំ ចក្កវាឡំ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ សុត្តំ នត្ថិ, ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថិ។ **តីណិ** ហិ **បិដកានិ** – វិនយបិដកំ, សុត្តន្តបិដកំ, អភិធម្មបិដកំ។ **តិស្សោ សង្គីតិយោ** – មហាកស្សបត្ថេរស្ស សង្គីតិ, យសត្ថេរស្ស សង្គីតិ, មោគ្គលិបុត្តត្ថេរស្ស សង្គីតិ។ ឥមា តិស្សោ សង្គីតិយោ អារុឡ្ហេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ ឥមំ ចក្កវាឡំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញត្ថ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ សុត្តំ នត្ថិ, ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថិ។

អបុព្ពំ អចរិមន្តិ អបុរេ អបច្ឆា, ឯកតោ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ បុរេ វា បច្ឆា វា ឧប្បជ្ជន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ ពោធិបល្លង្កេ “ពោធឹ អប្បត្វា ន ឧដ្ឋហិស្សាមី’’តិ និសិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ មាតុកុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធិគ្គហណំ, តាវ បុព្ពេតិ ន វេទិតព្ពំ។ ពោធិសត្តស្ស ហិ បដិសន្ធិគ្គហណេ ទសសហស្សចក្កវាឡកម្បនេនេវ ខេត្តបរិគ្គហោ កតោ, ឯត្ថន្តរេ អញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស ឧប្បត្តិ និវារិតាវ ហោតិ។ បរិនិព្ពានតោ បដ្ឋាយ យាវ សាសបមត្តាបិ ធាតុ តិដ្ឋតិ, តាវ បច្ឆាតិ ន វេទិតព្ពំ។ ធាតូសុ ហិ ឋិតាសុ ពុទ្ធា ឋិតាវ ហោន្តិ។ តស្មា ឯត្ថន្តរេ អញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស ឧប្បត្តិ និវារិតាវ ហោតិ។ ធាតុបរិនិព្ពានេ បន ជាតេ អញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស ឧប្បត្តិ ន និវារិតា។

កស្មា បន អបុព្ពំ អចរិមំ ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ? អនច្ឆរិយត្តា។ ពុទ្ធា ហិ អច្ឆរិយមនុស្សា។ យថាហ – “ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខវេ, លោកេ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អច្ឆរិយមនុស្សោ។ កតមោ ឯកបុគ្គលោ? តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ (អ. និ. ១.១៧២)។ យទិ ច ទ្វេ វា ចត្តារោ វា អដ្ឋ វា សោឡស វា ឯកតោ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, អនច្ឆរិយា ភវេយ្យុំ។ ឯកស្មិញ្ហិ វិហារេ ទ្វិន្នំ ចេតិយានម្បិ លាភសក្ការោ ឧឡារោ ន ហោន្តិ, ភិក្ខូបិ ពហុតាយ អនច្ឆរិយា ជាតា, ឯវំ ពុទ្ធាបិ ភវេយ្យុំ។ តស្មា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។

ទេសនាយ ច វិសេសាភាវតោ។ យញ្ហិ សតិបដ្ឋានាទិកំ ធម្មំ ឯកោ ទេសេតិ, អញ្ញេន ឧប្បជ្ជិត្វាបិ សោវ ធម្មោ ទេសេតព្ពោ សិយា។ តតោ អនច្ឆរិយោ សិយា។ ឯកស្មិំ បន ធម្មំ ទេសេន្តេ ទេសនាបិ អច្ឆរិយាវ ហោតិ។

វិវាទភាវតោ ច។ ពហូសុ ច ពុទ្ធេសុ ឧប្បន្នេសុ ពហូនំ អាចរិយានំ អន្តេវាសិកា វិយ “អម្ហាកំ ពុទ្ធោ បាសាទិកោ, អម្ហាកំ ពុទ្ធោ មធុរស្សរោ លាភី បុញ្ញវា”តិ វិវទេយ្យុំ, តស្មាបិ ឯវំ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។

អបិចេតំ ការណំ មិលិន្ទរញ្ញា បុដ្ឋេន នាគសេនត្ថេរេន វិត្ថារិតមេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ (មិ. ប. ៥.១.១) –

> “ភន្តេ, នាគសេន, ភាសិតម្បិ ហេតំ ភគវតា – ‘អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អបុព្ពំ អចរិមំ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ , នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី’តិ។ ទេសេន្តា ច, ភន្តេ នាគសេន, សព្ពេបិ តថាគតា សត្តតីស ពោធិបក្ខិយធម្មេ ទេសេន្តិ, កថយមានា ច ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ កថេន្តិ, សិក្ខាបេន្តា ច តីសុ សិក្ខាសុ សិក្ខាបេន្តិ, អនុសាសមានា ច អប្បមាទបដិបត្តិយំ អនុសាសន្តិ។ យទិ, ភន្តេ នាគសេន, សព្ពេសម្បិ តថាគតានំ ឯកោ ឧទ្ទេសោ ឯកា កថា ឯកា សិក្ខា ឯកា អនុសិដ្ឋិ, កេន ការណេន ទ្វេ តថាគតា ឯកក្ខណេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឯកេនបិ តាវ ពុទ្ធុប្បាទេន អយំ លោកោ ឱភាសជាតោ, យទិ ទុតិយោបិ ពុទ្ធោ ភវេយ្យ, ទ្វិន្នំ បភាយ អយំ លោកោ ភិយ្យោសោមត្តាយ ឱភាសជាតោ ភវេយ្យ។ ឱវទមានា ច ទ្វេ តថាគតា សុខំ ឱវទេយ្យុំ, អនុសាសមានា ច សុខំ អនុសាសេយ្យុំ។ តត្ថ មេ ការណំ ទេសេហិ, យថាហំ និស្សំសយោ ភវេយ្យន្តិ”។

“អយំ, មហារាជ, ទសសហស្សី លោកធាតុ ឯកពុទ្ធធារណី, ឯកស្សេវ តថាគតស្ស គុណំ ធារេតិ។ យទិ ទុតិយោ ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, នាយំ ទសសហស្សី លោកធាតុ ធារេយ្យ, ចលេយ្យ កម្បេយ្យ នមេយ្យ ឱនមេយ្យ វិនមេយ្យ វិកិរេយ្យ វិធមេយ្យ វិទ្ធំសេយ្យ, ន ឋានមុបគច្ឆេយ្យ។

“យថា, មហារាជ, នាវា ឯកបុរិសសន្ធារណី ភវេយ្យ។ ឯកស្មិំ បុរិសេ អភិរូឡ្ហេ សា នាវា សមុបាទិកា ភវេយ្យ។ អថ ទុតិយោ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ តាទិសោ អាយុនា វណ្ណេន វយេន បមាណេន កិសថូលេន សព្ពង្គបច្ចង្គេន, សោ តំ នាវំ អភិរុហេយ្យ។ អបិ នុ សា, មហារាជ, នាវា ទ្វិន្នម្បិ ធារេយ្យាតិ? ន ហិ, ភន្តេ, ចលេយ្យ កម្បេយ្យ នមេយ្យ ឱនមេយ្យ វិនមេយ្យ វិកិរេយ្យ វិធមេយ្យ វិទ្ធំសេយ្យ, ន ឋានមុបគច្ឆេយ្យ, ឱសីទេយ្យ ឧទកេតិ។ ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, អយំ ទសសហស្សី លោកធាតុ ឯកពុទ្ធធារណី, ឯកស្សេវ តថាគតស្ស គុណំ ធារេតិ, យទិ ទុតិយោ ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, នាយំ ទសសហស្សី លោកធាតុ ធារេយ្យ, ចលេយ្យ…បេ…. ន ឋានមុបគច្ឆេយ្យ។

“យថា វា បន, មហារាជ, បុរិសោ យាវទត្ថំ ភោជនំ ភុញ្ជេយ្យ ឆាទេន្តំ យាវ កណ្ឋមភិបូរយិត្វា។ សោ ធាតោ បីណិតោ បរិបុណ្ណោ និរន្តរោ តន្ទិកតោ អនោនមិតទណ្ឌជាតោ បុនទេវ តត្តកំ ភោជនំ ភុញ្ជេយ្យ។ អបិ នុ ខោ សោ, មហារាជ, បុរិសោ សុខិតោ ភវេយ្យាតិ? ន ហិ, ភន្តេ, សកឹភុត្តោវ មរេយ្យាតិ។ ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, អយំ ទសសហស្សី លោកធាតុ ឯកពុទ្ធធារណី…បេ…. ន ឋានមុបគច្ឆេយ្យាតិ។

“កឹ នុ ខោ, ភន្តេ នាគសេន, អតិធម្មភារេន បថវី ចលតីតិ? ឥធ, មហារាជ, ទ្វេ សកដា រតនបរិបូរិតា ភវេយ្យុំ យាវ មុខសមា។ ឯកស្មា សកដតោ រតនំ គហេត្វា ឯកស្មិំ សកដេ អាកិរេយ្យុំ, អបិ នុ តំ, មហារាជ, សកដំ ទ្វិន្នម្បិ សកដានំ រតនំ ធារេយ្យាតិ? ន ហិ, ភន្តេ, នាភិបិ តស្ស ផលេយ្យ, អរាបិ តស្ស ភិជ្ជេយ្យុំ, នេមីបិ តស្ស ឱបតេយ្យុំ, អក្ខោបិ តស្ស ភិជ្ជេយ្យាតិ។ កឹ នុ ខោ, មហារាជ, អតិរតនភារេន សកដំ ភិជ្ជតីតិ ? អាម, ភន្តេតិ។ ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, អតិធម្មភារេន បថវី ចលតីតិ។

“អបិ ច, មហារាជ, ឥមំ ការណំ ពុទ្ធពលបរិទីបនាយ ឱសារិតំ។ អញ្ញម្បិ តត្ថ អភិរូបំ ការណំ សុណោហិ, យេន ការណេន ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ យទិ, មហារាជ, ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, បរិសាយ វិវាទោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, ‘តុម្ហាកំ ពុទ្ធោ, អម្ហាកំ ពុទ្ធោ’តិ ឧភតោបក្ខជាតា ភវេយ្យុំ។ យថា, មហារាជ, ទ្វិន្នំ ពលវាមច្ចានំ បរិសាយ វិវាទោ ឧប្បជ្ជតិ, ‘តុម្ហាកំ អមច្ចោ អម្ហាកំ អមច្ចោ’តិ ឧភតោបក្ខជាតា

ហោន្តិ។ ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, យទិ ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, បរិសាយ វិវាទោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, ‘តុម្ហាកំ ពុទ្ធោ, អម្ហាកំ ពុទ្ធោ’តិ ឧភតោបក្ខជាតា ភវេយ្យុំ។ ឥទំ បឋមំ ការណំ សុណោហិ, យេន ការណេន ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។

“អបរម្បិ, មហារាជ, ឧត្តរិំ ការណំ សុណោហិ, យេន ការណេន ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ យទិ, មហារាជ, ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, អគ្គោ ពុទ្ធោតិ យំ វចនំ, តំ មិច្ឆា ភវេយ្យ។ ជេដ្ឋោ ពុទ្ធោតិ...បេ.... សេដ្ឋោ ពុទ្ធោតិ។ វិសិដ្ឋោ ពុទ្ធោតិ, ឧត្តមោ ពុទ្ធោតិ, បវរោ ពុទ្ធោតិ, អសមោ ពុទ្ធោតិ, អសមសមោ ពុទ្ធោតិ, អប្បដិសមោ ពុទ្ធោតិ, អប្បដិភាគោ ពុទ្ធោតិ, អប្បដិបុគ្គលោ ពុទ្ធោតិ យំ វចនំ, តំ មិច្ឆា ភវេយ្យ។ ឥទម្បិ ខោ ត្វំ, មហារាជ, ការណំ អត្ថតោ សម្បដិច្ឆ, យេន ការណេន ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកក្ខណេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។

“អបិច, មហារាជ, ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សភាវបកតិកា ឯសា, យំ ឯកោយេវ ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ។ កស្មា? ការណមហន្តត្តា សព្ពញ្ញុពុទ្ធគុណានំ។ អញ្ញម្បិ, មហារាជ, យំ មហន្តំ ហោតិ, តំ ឯកំយេវ ហោតិ។ បឋវី, មហារាជ, មហន្តី, សា ឯកាយេវ។ សាគរោ មហន្តោ, សោ ឯកោយេវ។ សិនេរុ គិរិរាជ មហន្តោ, សោ ឯកោយេវ។ អាកាសោ មហន្តោ, សោ ឯកោយេវ ។ សក្កោ មហន្តោ, សោ ឯកោយេវ។ ព្រហ្មា មហន្តោ, សោ ឯកោយេវ។ តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ មហន្តោ, សោ ឯកោយេវ។ យត្ថ តេ ឧប្បជ្ជន្តិ, តត្ថ អញ្ញេសំ ឱកាសោ ន ហោតិ។ តស្មា តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឯកោយេវ លោកេ ឧប្បជ្ជតីតិ។ សុកថិតោ, ភន្តេ នាគសេន, បញ្ហោ ឱបម្មេហិ ការណេហី”តិ។

ឯកិស្សា លោកធាតុយាតិ ឯកស្មិំ ចក្កវាឡេ។ ហេដ្ឋា ឥមិនាវ បទេន ទស ចក្កវាឡសហស្សានិ គហិតានិ, តានិបិ ឯកចក្កវាឡេនេវ បរិច្ឆិន្ទិតុំ វដ្ដន្តិ។ ពុទ្ធា ហិ ឧប្បជ្ជមានា ឥមស្មិំយេវ ចក្កវាឡេ ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បជ្ជនដ្ឋានេ បន វារិតេ ឥតោ អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុ ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ វារិតមេវ ហោតិ។

បឋមវគ្គវណ្ណនា។

១៥. អដ្ឋានបាឡិ

(១៥) ២. អដ្ឋានបាឡិ-ទុតិយវគ្គវណ្ណនា

២៧៨. អបុព្ពំ អចរិមន្តិ ឯត្ថ ចក្ករតនបាតុភាវតោ បុព្ពេ បុព្ពំ, តស្សេវ អន្តរធានតោ បច្ឆា ចរិមំ។ តត្ថ ទ្វិធា ចក្ករតនស្ស អន្តរធានំ ហោតិ ចក្កវត្តិនោ កាលកិរិយាយ វា បព្ពជ្ជាយ វា។ អន្តរធាយមានញ្ច បន តំ កាលកិរិយតោ វា បព្ពជ្ជតោ វា សត្តមេ ទិវសេ អន្តរធាយតិ, តតោ បរំ ចក្កវត្តិនោ បាតុភាវោ អវារិតោ។

កស្មា បន ឯកចក្កវាឡេ ទ្វេ ចក្កវត្តិនោ ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ? វិវាទុបច្ឆេទតោ, អច្ឆរិយភាវតោ, ចក្ករតនស្ស មហានុភាវតោ ច។ ទ្វីសុ ហិ ឧប្បជ្ជន្តេសុ “អម្ហាកំ រាជា មហន្តោ, អម្ហាកំ រាជា មហន្តោ”តិ វិវាទោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, “ឯកស្មិំ ទីបេ ចក្កវត្តី, ឯកស្មិំ ទីបេ ចក្កវត្តី”តិ ច អនច្ឆរិយោ ភវេយ្យ។ យោ ចាយំ ចក្ករតនស្ស ទ្វិសហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ ឥស្សរិយានុប្បទានសមត្ថោ មហានុភាវោ, សោបិ បរិហាយេថ។ ឥតិ វិវាទុបច្ឆេទតោ អច្ឆរិយភាវតោ ចក្ករតនស្ស មហានុភាវតោ ច ន ឯកចក្កវាឡេ ទ្វេ ឧប្បជ្ជន្តិ។

២៧៩. យំ ឥត្ថី អរហំ អស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ ឯត្ថ តិដ្ឋតុ តាវ សព្ពញ្ញុគុណេ និព្ពត្តេត្វា លោកនិត្ថរណសមត្ថោ ពុទ្ធភាវោ, បណិធានមត្តម្បិ ឥត្ថិយា ន សម្បជ្ជតិ។

> “មនុស្សត្តំ លិង្គសម្បត្តិ, ហេតុ សត្ថារទស្សនំ;
> បព្ពជ្ជា គុណសម្បត្តិ, អធិការោ ច ឆន្ទតា;
> អដ្ឋ ធម្មសមោធានា, អភិនីហារោ សមិជ្ឈតី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.៥៩) –

ឥមានិ ហិ បណិធានសម្បត្តិការណានិ។ ឥតិ បណិធានម្បិ សម្បាទេតុំ អសមត្ថាយ ឥត្ថិយា កុតោ ពុទ្ធភាវោតិ។ “អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ ឥត្ថី អរហំ អស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ វុត្តំ ។ សព្ពាការបរិបូរោវ បុញ្ញុស្សយោ សព្ពាការបរិបូរមេវ អត្តភាវំ និព្ពត្តេតីតិ បុរិសោវ អរហំ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, ន ឥត្ថី។

២៨០. រាជា អស្ស ចក្កវត្តីតិអាទីសុបិ យស្មា ឥត្ថិយា កោសោហិតវត្ថគុយ្ហតាទីនំ អភាវេន លក្ខណានិ ន បរិបូរន្តិ, ឥត្ថិរតនាភាវេន សត្តរតនសមង្គិតា ន សម្បជ្ជតិ, សព្ពមនុស្សេហិ ច អធិកោ អត្តភាវោ ន ហោតិ។ តស្មា "អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ យំ ឥត្ថី រាជា អស្ស ចក្កវត្តី"តិ វុត្តំ។

២៨១. យស្មា ច សក្កត្តាទីនិ តីណិ ឋានានិ ឧត្តមានិ, ឥត្ថិលិង្គញ្ច ហីនំ, តស្មា ចស្សា សក្កត្តាទីនិបិ បដិសិទ្ធានិ។

ននុ ច យថា ឥត្ថិលិង្គំ, ឯវំ បុរិសលិង្គម្បិ ព្រហ្មលោកេ នត្ថិ។ តស្មា "យំ បុរិសោ ព្រហ្មត្តំ ការេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី"តិបិ ន វត្តព្ពំ សិយាតិ។ នោ ន វត្តព្ពំ។ កស្មា? ឥធ បុរិសស្ស តត្ថ និព្ពត្តនតោ។ ព្រហ្មត្តន្តិ ហិ មហាព្រហ្មត្តំ អធិប្បេតំ។ ឥត្ថី ច ឥធ ឈានំ ភាវេត្វា កាលំ កត្វា ព្រហ្មបារិសជ្ជានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ, ន មហាព្រហ្មានំ។ បុរិសោ បន តត្ថ នុប្បជ្ជតីតិ ន វត្តព្ពោ។ សមានេបិ ចេត្ថ ឧភយលិង្គាភាវេ បុរិសសណ្ឋានាវ ព្រហ្មានោ, ន ឥត្ថិសណ្ឋានា។ តស្មា សុវុត្តមេវេតំ។

២៨៤. កាយទុច្ចរិតស្សាតិអាទីសុ យថា និម្ពពីជកោសាតកិពីជាទីនិ មធុរំ ផលំ ន និព្ពត្តេន្តិ, អសាតំ អមធុរមេវ និព្ពត្តេន្តិ, ឯវំ កាយទុច្ចរិតាទីនិ មធុរំ វិបាកំ ន និព្ពត្តេន្តិ, អមធុរមេវ និព្ពត្តេន្តិ។ យថា ច ឧច្ឆុពីជសាលិពីជាទីនិ មធុរំ សាទុរសមេវ ផលំ និព្ពត្តេន្តិ, ន អសាតំ កដុកំ។ ឯវំ កាយសុចរិតាទីនិ មធុរមេវ វិបាកំ និព្ពត្តេន្តិ, ន អមធុរំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> "យាទិសំ វបតេ ពីជំ, តាទិសំ ហរតេ ផលំ;
> កល្យាណការី កល្យាណំ, បាបការី ច បាបក"ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៥៦);

តស្មា "អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ, យំ កាយទុច្ចរិតស្សា"តិអាទិ វុត្តំ។

២៩០-២៩៥. កាយទុច្ចរិតសមង្គីតិអាទីសុ **សមង្គី**តិ បញ្ចវិធា សមង្គិតា – អាយូហនសមង្គិតា, ចេតនាសមង្គិតា, កម្មសមង្គិតា, វិបាកសមង្គិតា, ឧបដ្ឋានសមង្គិតាតិ។ តត្ថ កុសលាកុសលកម្មាយូហនក្ខណេ **អាយូហនសមង្គិតា**តិ វុច្ចតិ។ តថា **ចេតនាសមង្គិតា**។ យាវ បន សត្តា អរហត្តំ ន បាបុណន្តិ, តាវ សព្ពេបិ សត្តា បុព្ពេ ឧបចិតចេតនាយ សមង្គិតាយ ចេតនាសមង្គិនោតិ វុច្ចន្តិ។ ឯសា ចេតនាសមង្គិតា។ យាវ អរហត្តំ ន បាបុណន្តិ, តាវ សព្ពេបិ សត្តា បុព្ពេ ឧបចិតំ វិបាការហំ កម្មំ សន្ធាយ "កម្មសមង្គិនោ"តិ វុច្ចន្តិ។ ឯសា **កម្មសមង្គិតា។ វិបាកសមង្គិតា** វិបាកក្ខណេយេវ វេទិតព្ពា។ យាវ បន សត្តា អរហត្តំ ន បាបុណន្តិ, តាវ តេសំ តតោ តតោ ចវិត្វា និរយេ ឧប្បជ្ជមានានំ អគ្គិជាលាលោហកុម្ភិអាទីហិ ឧបដ្ឋានាការេហិ និរយោ, គព្ភសេយ្យកត្តំ អាបជ្ជមានានំ មាតុកុច្ឆិ, ទេវេសុ ឧប្បជ្ជមានានំ កប្បរុក្ខវិមានាទីហិ ឧបដ្ឋានាការេហិ ទេវលោកោតិ ឯវំ ឧបបត្តិនិមិត្តំ ឧបដ្ឋាតិ។ ឥតិ នេសំ ឥមិនា ឧបបត្តិនិមិត្តឧបដ្ឋានេន អបរិមុត្តតា **ឧបដ្ឋានសមង្គិតា** នាម។ សា ចលតិ, សេសា និច្ចលា។ និរយេ ហិ ឧបដ្ឋិតេបិ ទេវលោកោ ឧបដ្ឋាតិ, ទេវលោកេ ឧបដ្ឋិតេបិ និរយោ ឧបដ្ឋាតិ, មនុស្សលោកេ ឧបដ្ឋិតេបិ តិរច្ឆានយោនិ ឧបដ្ឋាតិ, តិរច្ឆានយោនិយា ច ឧបដ្ឋិតាយបិ មនុស្សលោកោ ឧបដ្ឋាតិយេវ។

តត្រិទំ វត្ថុ – សោណគិរិបាទេ កិរ អចេលវិហារេ សោណត្ថេរោ នាម ឯកោ ធម្មកថិកោ។ តស្ស បិតា សុនខវាជិកោ នាម អហោសិ, ថេរោ តំ បដិពាហន្តោបិ សំវរេ ឋបេតុំ អសក្កោន្តោ "មា នស្សិ វរាកោ"តិ មហល្លកកាលេ អកាមកំ នំ បព្ពាជេសិ។ តស្ស គិលានសេយ្យាយ និបន្នស្ស និរយោ ឧបដ្ឋាសិ។ សោណគិរិបាទតោ មហន្តា សុនខា អាគន្ត្វា ខាទិតុកាមា វិយ សម្បរិវារេសុំ។ សោ មហាភយភីតោ "វារេហិ, តាត សោណ, វារេហិ, តាត សោណា"តិ អាហ។ កឹ មហាថេរាតិ? ន បស្សសិ, តាតាតិ តំ បវត្តឹ អាចិក្ខិ។ សោណត្ថេរោ "កថញ្ហិ នាម មាទិសស្ស បិតា និរយេ និព្ពត្តិស្សតិ , បតិដ្ឋាស្ស ភវិស្សាមី"តិ សាមណេរេហិ នានាបុប្ផានិ អាហរាបេត្វា ចេតិយង្គណពោធិយង្គណេសុ តលសន្ថរណបូជំ អាសនបូជញ្ច ការេត្វា បិតរំ មញ្ចកេន ចេតិយង្គណំ ហរិត្វា មញ្ចេ និសីទាបេត្វា "អយំ, មហាថេរ, បូជា តុម្ហាកំ អត្ថាយ កតា, 'អយំ មេ ភគវា ទុគ្គតបណ្ណាការោ'តិ វត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ចិត្តំ បសាទេហី"តិ អាហ។ សា មហាថេរោ បូជំ ទិស្វា តថា ករោន្តោ ចិត្តំ បសាទេសិ។ តាវទេវស្ស ទេវលោកោ ឧបដ្ឋាសិ។ នន្ទនវន-ចិត្តលតាវន-មិស្សកវន-ផារុសកវន-វិមានានិ ចេវ ទេវនាដកានិ ច បរិវារេត្វា ឋិតានិ វិយ អហេសុំ។ សោ "អបេថ, សោណ, អបេថ, សោណា"តិ ថេរំ អាហ។ កិមិទំ, មហាថេរាតិ? ឯតា តេ មាតរោ អាគច្ឆន្តីតិ។ ថេរោ "សគ្គោ ឧបដ្ឋិតោ មហាថេរស្សា"តិ ចិន្តេសិ។ ឯវំ ឧបដ្ឋានសមង្គិតា ចលតីតិ វេទិតព្ពា។ ឯតាសុ សមង្គិតាសុ ឥធ អាយូហនចេតនាកម្ម-សមង្គិតាវសេន "កាយទុច្ចរិតសមង្គី"តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ ឯកេ អាចរិយា “យស្មិំ ខណេ កម្មំ អាយូហតិ, តស្មិំយេវ ខណេ តស្ស សង្គោ វារិតោ”តិ វទន្តិ។ អបរេ បន “អាយូហិតកម្មំ នាម វិបាកវារំ លភន្តម្បិ អត្ថិ អលភន្តម្បិ។ តត្ថ យទា កម្មំ វិបាកវារំ លភតិ, តស្មិំយេវ កាលេ តស្ស សង្គោ វារិតោ”តិ វទន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អង្គានបាឡិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៦. ឯកធម្មបាឡិ

(១៦) ១. ឯកធម្មបាឡិ-បឋមវគ្គវណ្ណនា

២៩៦. ឯកធម្មបាឡិយំ **ឯកធម្មោ**តិ ឯកសភាវោ។ **ឯកន្តនិព្ពិទាយា**តិ ឯកន្តេន វដ្ដេ និព្ពិន្ទនត្ថាយ ឧក្កណ្ឋនត្ថាយ។ **វិរាគាយា**តិ វដ្ដេ វិរជ្ជនត្ថាយ, រាគាទីនំ វា កិលេសានំ វិរជ្ជនាយ វិគមាយ។ **និរោធាយា**តិ រាគាទីនំ និរោធាយ អប្បវត្តិករណត្ថាយ, វដ្ដស្សេវ វា និរុជ្ឈនត្ថាយ។ **ឧបសមាយា**តិ កិលេសវូបសមនត្ថាយ, **អភិញ្ញាយា**តិ អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណត្តយំ អារោបេត្វា អភិជាននត្ថាយ។ **សម្ពោធាយា**តិ ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុជ្ឈនត្ថាយ, "ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណ"ន្តិ (មហានិ. ១៩១; ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេសោ ១២១) ឯវំ វុត្តស្ស វា ចតុមគ្គញាណស្ស បដិវិជ្ឈនត្ថាយ។ **និព្ពានាយា**តិ អប្បច្ចយនិព្ពានស្ស សច្ឆិករណត្ថាយ។

ឥតិ ភគវា ឥមេហិ សត្តហិ បទេហិ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានស្ស វណ្ណំ កថេសិ។ កស្មា? មហាជនស្ស ឧស្សាហជននត្ថំ វិសកណ្ដកវាណិជោ វិយ អត្តនោ បណិយស្ស។ វិសកណ្ដកវាណិជោ នាម គុឡវាណិជោ វុច្ចតិ។ សោ កិរ គុឡផាណិតខណ្ឌសក្ករាទីនិ សកដេនាទាយ បច្ចន្តគាមំ គន្ត្វា "វិសកណ្ដកំ គណ្ហថ, វិសកណ្ដកំ គណ្ហថា"តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ តំ សុត្វា គាមិកា "វិសំ នាម កក្ខឡំ ឃោរំ។ យោ នំ ខាទតិ, សោ មរតិ។ កណ្ដកម្បិ វិជ្ឈិត្វា មារេតិ, ឧភោបេតេ កក្ខឡា។ កោ ឯត្ថ អានិសំសោ"តិ គេហទ្វារានិ ថកេសុំ, ទារកេ ច បលាបេសុំ។ តំ ទិស្វា វាណិជោ 'អវោហារកុសលា ឥមេ គាមិកា, ហន្ទ នេ ឧបាយេន គាហាបេមី"តិ "អតិមធុរំ គណ្ហថ, អតិសាទុំ គណ្ហថ, គុឡំ ផាណិតំ សក្ករំ សមគ្ឃំ លព្ភតិ, កូដមាសកកូដកហាបណាទីហិ វាបិ លព្ភតី"តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ តំ សុត្វា គាមិកា តុដ្ឋបហដ្ឋា វគ្គវគ្គា គន្ត្វា ពហុម្បិ មូលំ ទត្វា អគ្គហេសុំ។

តត្ថ វិសកណ្ដកវាណិជស្ស "វិសកណ្ដកំ គណ្ហថា"តិ ឧគ្ឃោសនំ វិយ ភគវតោ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានកថនំ, វិសកណ្ដកេ វណ្ណំ កថេត្វា តស្ស គហណត្ថាយ មហាជនស្ស ឧស្សាហករណំ វិយ ឥមេហិ សត្តហិ បទេហិ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានស្ស វណ្ណភណនេន តស្ស មហាជនស្ស ឧស្សាហករណំ។

កតមោ ឯកធម្មោតិ កថេតុកម្យតាបុច្ឆា។ **ពុទ្ធានុស្សតី**តិ ពុទ្ធំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ, ពុទ្ធគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ តំ បនេតំ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានំ ទុវិធំ ហោតិ ចិត្តសម្បហំសនត្ថញ្ចេវ វិបស្សនត្ថញ្ច។ កថំ? យទា ហិ អសុភារម្មណេសុ អញ្ញតរំ ភាវេន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចិត្តុប្បាទោ ឧបហញ្ញតិ ឧក្កណ្ឋតិ និរស្សាទោ ហោតិ, វីថិំ នប្បដិបជ្ជតិ, កូដគោណោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច វិធាវតិ។ តស្មិំ ខណេ ឯស មូលកម្មដ្ឋានំ បហាយ "ឥតិបិ សោ ភគវា"តិអាទិនា នយេន តថាគតស្ស លោកិយលោកុត្តរគុណេ អនុស្សរតិ។ តស្សេវំ ពុទ្ធំ អនុស្សរន្តស្ស ចិត្តុប្បាទោ បសីទតិ, វិនីវរណោ ហោតិ ។ សោ តំ ចិត្តំ ឯវំ ទមេត្វា បុន មូលកម្មដ្ឋានំយេវ មនសិករោតិ។ កថំ? យថា នាម ពលវា បុរិសោ កូដាគារកណ្ណិកត្ថាយ មហារុក្ខំ ឆិន្ទន្តោ សាខាបលាសច្ឆេទនមត្តេនេវ ផរសុធារាយ វិនដ្ឋាយ មហារុក្ខំ ឆិន្ទិតុំ អសក្កោន្តោបិ ធុរនិក្ខេបំ អកត្វាវ កម្មារសាលំ គន្ត្វា តិខិណំ ផរសុំ ការាបេត្វា បុន តំ ឆិន្ទេយ្យ។ ឯវំសម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ សោ ឯវំ ពុទ្ធានុស្សតិវសេន ចិត្តំ បរិទមេត្វា បុន មូលកម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តោ អសុភារម្មណំ បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា ឈានង្គានិ សម្មសិត្វា អរិយភូមិំ ឱក្កមតិ។ ឯវំ តាវ ចិត្តសម្បហំសនត្ថំ ហោតិ។

យទា បនេស ពុទ្ធានុស្សតិំ អនុស្សរិត្វា "កោ អយំ ឥតិបិ សោ ភគវាតិអាទិនា នយេន អនុស្សរិ, ឥត្ថិ នុ ខោ បុរិសោ នុ ខោ ទេវមនុស្សមារព្រហ្មានំ អញ្ញតរោ នុ ខោ"តិ បរិគ្គណ្ហន្តោ "ន អញ្ញោ កោចិ, សតិសម្បយុត្តំ បន ចិត្តមេវ អនុស្សរី"តិ ទិស្វា "តំ ខោ បនេតំ ចិត្តំ ខន្ធតោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ ហោតិ, តេន សម្បយុត្តា វេទនា វេទនាក្ខន្ធោ, តេន សម្បយុត្តា សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធោ, សហជាតា ផស្សាទយោ សង្ខារក្ខន្ធោតិ ឥមេ ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធា ហោន្តី"តិ អរូបញ្ច វវត្ថបេត្វា តស្ស និស្សយំ បរិយេសន្តោ ហទយវត្ថុំ ទិស្វា តស្ស និស្សយានិ ចត្តារិ មហាភូតានិ, តានិ ឧបាទាយ បវត្តានិ សេសឧបាទារូបានិ ច បរិគ្គហេត្វា "សព្ពម្បេតំ រូបំ រូបក្ខន្ធោ"តិ វវត្ថបេត្វា "ឥទញ្ច រូបំ បុរិមញ្ច អរូប"ន្តិ សង្ខេបតោ រូបារូបំ, បភេទតោ បញ្ចក្ខន្ធេ បុន "សង្ខេបតោ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ទុក្ខសច្ច"ន្តិ ទុក្ខសច្ចំ វវត្ថបេត្វា "តស្ស បភាវិកា តណ្ហា សមុទយសច្ចំ, តស្សា និរោធោ និរោធសច្ចំ, និរោធបជានានា បដិបទា មគ្គសច្ច"ន្តិ ឯវំ បុព្ពភាគេ ចត្តារិ ច សច្ចានិ វវត្ថបេត្វា បដិបាដិយា អរិយភូមិំ ឱក្កមតិ។ តទាស្ស ឥទំ កម្មដ្ឋានំ វិបស្សនត្ថំ នាម ហោតិ។ **អយំ ខោ**តិអាទិ អប្បនាវារោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

២៩៧. **ធម្មានុស្សតិ**អាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ – ធម្មំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ធម្មានុស្សតិ**, ស្វាក្ខាតតាទិធម្មគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ សង្ឃំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ

សង្ឃានុស្សតិ, សុប្បដិបន្នតាទិសង្ឃគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ សីលំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **សីលានុស្សតិ**, អខណ្ឌតាទិសីលគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ចាគំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ចាគានុស្សតិ**, មុត្តចាគតាទិចាគគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ទេវតា អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ទេវតានុស្សតិ**, ទេវតា សក្ខិដ្ឋានេ ឋបេត្វា អត្តនោ សទ្ធាទិគុណារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ អានាបានេ អារព្ភ ឧប្បន្នា សតិ **អានាបានស្សតិ**, អស្សាសបស្សាសនិមិត្តារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ មរណំ អារព្ភ ឧប្បន្នា សតិ **មរណស្សតិ**, ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ កេសាទិភេទំ រូបកាយំ គតា, កាយេ វា គតាតិ កាយគតា, កាយគតា ច សា សតិ ចាតិ កាយគតាសតីតិ វត្តព្ពេ រស្សំ អកត្វា **កាយគតាសតី**តិ វុត្តា។ កេសាទិកាយកោដ្ឋាសនិមិត្តារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ឧបសមំ អារព្ភ ឧប្បន្នា អនុស្សតិ **ឧបសមានុស្សតិ**, សព្ពទុក្ខូបសមារម្មណាយ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ទុវិធោ វា ឧបសមោ អច្ចន្តូបសមោ ច ខយូបសមោ ច។ តត្ថ **អច្ចន្តូបសមោ** នាម និព្ពានំ, **ខយូបសមោ** នាម មគ្គោ។ ឯវមេតំ ទុវិធម្បិ ឧបសមំ អនុស្សរន្តស្ស ឧប្បន្នា សតិ ឧបសមានុស្សតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ឥតិ ឥមេសុ ទសសុ កម្មដ្ឋានេសុ អានាបានស្សតិ មរណស្សតិ កាយគតាសតីតិ ឥមានិ តីណិ វិបស្សនត្ថានេវ ហោន្តិ, សេសានិ សត្ត ចិត្តសម្បហំសនត្ថានិបិ ហោន្តីតិ។

បឋមវគ្គវណ្ណនា។

១៦. ឯកធម្មបាឡិ

(១៦) ២. ឯកធម្មបាឡិ-ទុតិយវគ្គវណ្ណនា

២៩៨. ទុតិយេ **មិច្ឆាទិដ្ឋី**តិ ទ្វាសដ្ឋិវិធាយបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា ឯតំ អធិវចនំ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្សា**តិ តាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតស្ស។

២៩៩. **សម្មាទិដ្ឋី**តិ បញ្ចវិធាយបិ សម្មាទិដ្ឋិយា ឯតំ អធិវចនំ។ **សម្មាទិដ្ឋិកស្សា**តិ តាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតស្ស។

៣០២. **អយោនិសោ មនសិការោ**តិ អនុបាយមនសិការោ។

៣០៣. **យោនិសោ មនសិការោ**តិ ឧបាយមនសិការោ។ តត្ថ អយោនិសោ មនសិករោតោ បុព្ពេ អនុប្បន្នា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នា បន យាវ និយាមោក្កមនា បវឌ្ឍតិ។ និយាមេ ឱក្កន្តេ វឌ្ឍិតា នាម ហោតិ។ យោនិសោ មនសិករោតោ បុព្ពេ អនុប្បន្នា សម្មាទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នា បន យាវ អរហត្តមគ្គា បវឌ្ឍតិ។ អរហត្តផលេ បត្តេ វឌ្ឍិតា នាម ហោតិ។

៣០៤. **មិច្ឆាទិដ្ឋិយា, ភិក្ខវេ, សមន្នាគតា សត្តា**តិ ឯត្ថ ឯកច្ចា មិច្ឆាទិដ្ឋិ សគ្គាវរណា ចេវ ហោតិ មគ្គាវរណា ច, ឯកច្ចា មគ្គាវរណាវ, ន សគ្គាវរណា, ឯកច្ចា នេវ សគ្គាវរណា ន មគ្គាវរណា។ តត្ថ អហេតុកទិដ្ឋិ, អកិរិយទិដ្ឋិ, នត្ថិកទិដ្ឋីតិ អយំ តិវិធា សគ្គាវរណា ចេវ ហោតិ មគ្គាវរណា ច។ ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ មគ្គាវរណាវ ហោតិ ន សគ្គាវរណា។ វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ នេវ សគ្គាវរណា ន មគ្គាវរណា។ ឥទំ បន វិធានំ បដិក្ខិបិត្វា ឥមស្មិំ សុត្តេ “មិច្ឆាទិដ្ឋិយា, ភិក្ខវេ, សមន្នាគតា”តិ វចនតោ អន្តមសោ វីសតិវត្ថុកំ សក្កាយទិដ្ឋឹ ឧបាទាយ ទិដ្ឋិ នាម សគ្គំ ឧបនេតុំ សមត្ថា នាម នត្ថិ, ឯកន្តំ និរយស្មិំយេវ និមុជ្ជាបេតីតិ វុត្តំ។ យថា ហិ មុគ្គមាសប្បមាណាបិ បាសាណសក្ខរា ឧទកេ បក្ខិត្តា ឧប្បិលវមានា នាម នត្ថិ, ឯកន្តំ ហេដ្ឋាវ បវិសតិ, ឯវមេវ អន្តមសោ សក្កាយទិដ្ឋិបិ សគ្គំ ឧបនេតុំ សមត្ថា នាម នត្ថិ, ឯកន្តំ អបាយេសុយេវ និមុជ្ជាបេតីតិ។

៣០៥. **សម្មាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតា**តិ ឯត្ថ កម្មស្សកតសម្មាទិដ្ឋិ, ឈានសម្មាទិដ្ឋិ, វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិ, មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ, ផលសម្មាទិដ្ឋីតិ បញ្ចវិធា សម្មាទិដ្ឋិ។ តត្ថ កម្មស្សកតសម្មាទិដ្ឋិ សម្បត្តិភវំ អាកឌ្ឍតិ, ឈានសម្មាទិដ្ឋិ រូបារូបភវេ បដិសន្ធឹ ទេតិ, មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ វដ្ដំ វិទ្ធំសេតិ, ផលសម្មាទិដ្ឋិ ភវំ បដិពាហតិ។ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិ កឹ ករោតីតិ? សាបិ បដិសន្ធឹ នាកឌ្ឍតិ។ តិបិដកចូឡាភយត្ថេរោ បនាហ “សចេ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិ ភាវិតា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរហត្តំ បាបេតុំ សក្កោតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ សចេ ន សក្កោតិ, សត្ត ភវេ ទេតិ, អាវុសោ”តិ។ ឯវមយំ លោកិយលោកុត្តរា សម្មាទិដ្ឋិ កថិតា។ ឥមស្មិំ បនត្ថេ លោកិកា ភវនិប្ផាទិកាវ វេទិតព្ពា។

៣០៦. **យញ្ចេវ កាយកម្មំ យថាទិដ្ឋិ សមត្តំ សមាទិន្នន្តិ** ឯត្ថ **យថាទិដ្ឋីតិ** យា យា ទិដ្ឋិ, តស្សា តស្សា អនុរូបំ។ **សមត្តន្តិ** បរិបុណ្ណំ។ **សមាទិន្នន្តិ** គហិតំ។ តទេតំ យថាទិដ្ឋិយំ ឋិតកាយកម្មំ, ទិដ្ឋិសហជាតំ កាយកម្មំ, ទិដ្ឋានុលោមិកំ កាយកម្មន្តិ តិវិធំ ហោតិ។ តត្ថ "បាណំ ហនតោ អទិន្នំ អាទិយតោ មិច្ឆាចារំ ចរតោ នត្ថិ តតោនិទានំ បាបំ, នត្ថិ បាបស្ស អាគមោ"តិ យំ ឯវំលទ្ធិកស្ស សតោ បាណាតិបាត-អទិន្នាទាន-មិច្ឆាចារសង្ខាតំ កាយកម្មំ, ឥទំ **យថាទិដ្ឋិយំ ឋិតកាយកម្មំ** នាម។ "បាណំ ហនតោ អទិន្នំ អាទិយតោ មិច្ឆាចារំ ចរតោ នត្ថិ តតោនិទានំ បាបំ, នត្ថិ បាបស្ស អាគមោ"តិ ឥមាយ បន លទ្ធិយា ឥមិនា ទស្សនេន សហជាតំ កាយកម្មំ **ទិដ្ឋិសហជាតំ កាយកម្មំ** នាម។ តទេវ បន សមត្តំ សមាទិន្នំ គហិតំ បរាមដ្ឋំ **ទិដ្ឋានុលោមិកំ កាយកម្មំ** នាម។ វចីកម្មាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ យថា បនេត្ថ "បាណំ ហនតោ អទិន្នំ អាទិយតោ មិច្ឆាចារំ ចរតោ នត្ថិ តតោនិទានំ បាប"ន្តិ យោជនា កតា, ឯវំ វចីកម្មមនោកម្មេសុ "មុសា ភណតោ, បិសុណំ កថេន្តស្ស, ផរុសំ កថេន្តស្ស, សម្ផំ បលបន្តស្ស, អភិជ្ឈាលុនោ, ព្យាបន្នចិត្តស្ស, មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស ច សតោ នត្ថិ តតោនិទានំ បាប"ន្តិ យោជនា កាតព្ពា។

យា ច ចេតនាតិអាទីសុ ទិដ្ឋិសហជាតាវ ចេតនា **ចេតនា** នាម, ទិដ្ឋិសហជាតាវ បត្ថនា **បត្ថនា** នាម, ចេតនាបត្ថនានំ វសេន ចិត្តដ្ឋបនា **បណិធិ** នាម, តេហិ បន ចេតនាទីហិ សម្បយុត្តា ផស្សាទយោ **សង្ខារា** នាម។ **ទិដ្ឋិ ហិស្ស, ភិក្ខវេ, បាបិកា**តិ យស្មា តស្ស បុគ្គលស្ស ទិដ្ឋិ បាបិកា លាមិកា។ **និក្ខិត្តន្តិ** រោបិតំ។ **ឧបាទិយតីតិ** គណ្ហាតិ។ **កដុកត្តាយា**តិ ឥទំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។

"វណ្ណគន្ធរសូបេតោ , អម្ពោយំ អហុវា បុរេ;
តមេវ បូជំ លភមានោ, កេនម្ពោ កដុកប្ផលោ។

"បុចិមន្ទបរិវារោ, អម្ពោ តេ ទធិវាហន;
មូលំ មូលេន សំសដ្ឋំ, សាខា សាខា និសេវរេ;
អសាតសន្និវាសេន, តេនម្ពោ កដុកប្ផលោ"តិ។ (ជា. ១.២.៧១-៧២) –

អាគតដ្ឋានេ វិយ ហិ ឥធាបិ កដុកន្តិ តិត្តកំ វេទិតព្ពំ។ **អសាតត្តាយា**តិ អមធុរត្តាយ។

ឥមស្មិំ បន ពីជូបមសុត្តេ "ទិដ្ឋីតិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិ គហិតា"តិ បោរាណកត្ថេរា អាហំសុ។ តំ បន បដិក្ខិបិត្វា "សព្ពានិបិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ គហិតានី"តិ វុត្តំ។ អនន្តរសុត្តេ "បាណាតិបាតា វិរមន្តស្ស, អទិន្នាទានា វិរមន្តស្ស, មិច្ឆាចារា វិរមន្តស្ស នត្ថិ តតោនិទានំ បុញ្ញ"ន្តិអាទិនា នយេន យថាទិដ្ឋិយំ ឋិតកាយកម្មាទីនិ យោជេត្វា វេទិតព្ពានិ។ ឥធ បន សម្មាទិដ្ឋិសហជាតា ចិត្តដ្ឋបនាវ បត្ថនាតិ វេទិតព្ពា។ សម្មាទិដ្ឋិ បនេត្ថ លោកិយលោកុត្តរា កថិតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនា។

១៦. ឯកធម្មបាឡិ

(១៦) ៣. ឯកធម្មបាឡិ-តតិយវគ្គវណ្ណនា

៣០៨. តតិយស្ស បឋមេ **មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ**តិ អយាថាវទិដ្ឋិកោ។ **វិបរីតទស្សនោ**តិ តាយេវ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា វិបរីតទស្សនោ។ **សទ្ធម្មា វុដ្ឋាបេត្វា**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មតោ វុដ្ឋាបេត្វា។ **អសទ្ធម្មេ បតិដ្ឋាបេតី**តិ ទសអកុសលកម្មបថសង្ខាតេ អសទ្ធម្មេ បតិដ្ឋាបេតិ។ **ឯកបុគ្គលោ**តិ ចេត្ថ ឆហិ សត្ថារេហិ សទ្ធិំ ទេវទត្តោ ច អញ្ញេ ច ឯវរូបា វេទិតព្ពា។

៣០៩. ទុតិយេ **សម្មាទិដ្ឋិកោ**តិ យាថាវទិដ្ឋិកោ។ **អវិបរីតទស្សនោ**តិ តាយេវ សម្មាទិដ្ឋិយា អវិបរីតទស្សនោ។ **អសទ្ធម្មា**តិ ទសអកុសលកម្មបថតោ។ **សទ្ធម្មេ**តិ ទសកុសលកម្មបថសង្ខាតេ សទ្ធម្មេ។ **ឯកបុគ្គលោ**តិ ចេត្ថ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ចក្កវត្តី រាជា សព្ពញ្ញុពោធិសត្តោតិ ឯវមាទយោ លព្ភន្តិ, ឧប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពុទ្ធោ ចេវ ពុទ្ធសាវកា ច។

៣១០. តតិយេ **មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមានី**តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ បរមា ឯតេសន្តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមានិ។ បញ្ច ហិ អានន្តរិយកម្មានិ មហាសាវជ្ជានិ នាម, តេហិបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិយេវ មហាសាវជ្ជតរាតិ អធិប្បាយោ។ កស្មា? តេសញ្ហិ បរិច្ឆេទោ

អត្ថិ។ ចត្តារិ ហិ អានន្តរិយកម្មានិ និរយេ និព្ពត្តាបេន្តីតិ វុត្តានិ ។ សង្ឃភេទកម្មម្បិ និរយេ កប្បដ្ឋិតិកមេវ ហោតិ។ ឯវមេតេសំ បរិច្ឆេទោ អត្ថិ, កោដិ បញ្ញាយតិ។ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិយា បន បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ សា ហិ វដ្ដស្ស មូលំ, តាយ សមន្នាគតស្ស ភវតោ វុដ្ឋានំ នត្ថិ។ យេ តស្ស សោតព្ពំ មញ្ញន្តិ, តេបិ វិប្បដិបាទេតិ។ តាយ ច សមន្នាគតស្ស នេវ សគ្គោ អត្ថិ ន មគ្គោ។ កប្បវិនាសេ មហាជនេ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តេបិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិកោ តត្ថ អនិព្ពត្តិត្វា បិដ្ឋិចក្កវាឡេ និព្ពត្តតិ។ កឹ បន បិដ្ឋិចក្កវាឡំ ន ឈាយតីតិ? ឈាយតិ, តស្មិំ ឈាយមានេបិ ឯស អាកាសេ ឯកស្មិំ ឱកាសេ បច្ចតិយេវាតិ វទន្តិ។

៣១១. ចតុត្ថេ **មក្ខលី**តិ “មា ខលី”តិ វចនំ ឧបាទាយ ឯវំលទ្ធនាមោ តិត្ថករោ។ **នទីមុខេ**តិ ទ្វិន្នំ នទីនំ សមាគតដ្ឋានេ។ ទេសនាមត្តមេវេតំ, ទ្វិន្នំ កន្ទរានំ, ទ្វិន្នំ ឧទកានំ, សមុទ្ទស្ស ច, លោណិយា ច, សមុទ្ទស្ស ច នទិយា ចាតិ ឯតេសម្បិ យស្ស កស្សចិ សមាគតដ្ឋានំ, អញ្ញម្បិ តថារូបំ ឧទកំ។ **ខិប**ន្តិ កុមិនំ។ **ឧឌ្ឌេយ្យា**តិ ឱឌ្ឌេយ្យ។ មនុស្សា ហិ នឡេហិ វា ឧច្ឆូហិ វា វេឡូហិ វា បលាសន្តិសលាកាយ វា ឯកំ ទ្វេ តយោ វា កុម្ភេ គណ្ឋនប្បមាណកុមិនំ កត្វា មុខវដ្ដិយា យោត្តេន ពន្ធិត្វា នទីមុខំ នេត្វា ទ្វីសុ បស្សេសុ ខាណុកេ កោដ្ដេត្វា យោត្តេហិ តត្ថ ពន្ធន្តិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តស្មិញ្ហិ បវិដ្ឋស្ស ខុទ្ទកស្ស មច្ឆស្សាបិ មោក្ខោ នត្ថិ។ **អនយាយា**តិ អវឌ្ឍិយា។ **ព្យសនាយា**តិ វិនាសាយ។ **មក្ខលិ មោឃបុរិសោ**តិ អយំ មក្ខលិ គោសាលោ តុច្ឆបុរិសោ។ **មនុស្សខិប្បំ មញ្ញេ លោកេ ឧប្បន្នោ**តិ មហាជនស្ស សគ្គមោក្ខគមនមគ្គេ តត្ថ គមននិវារណត្ថំ មនុស្សកុមិនំ វិយ លោកេ ឧប្បន្នោ។

៣១២. បញ្ចមាទីសុ **ទុរក្ខាតេ, ភិក្ខវេ, ធម្មវិនយេ**តិ ទុរក្ខាតធម្មវិនយោ នាម ពាហិរកសាសនំ។ តត្ថ ហិ សត្ថាបិ អសព្ពញ្ញូ ហោតិ, ធម្មោបិ ទុរក្ខាតោ, គណោបិ ទុប្បដិបន្នោ។ **យោ ច សមាទបេតី**តិ យោ អាចរិយបុគ្គលោ សមាទបេតិ។ **យញ្ច សមាទបេតី**តិ យំ អន្តេវាសិកំ សមាទបេតិ។ **យោ ច សមាទបិតោ តថត្តាយ បដិបជ្ជតី**តិ យោ អន្តេវាសិកោ អាចរិយេន សមាទបិតោ តស្ស វចនំ ករោន្តោ តថាភាវាយ បដិបជ្ជតិ។ **ពហុំ អបុញ្ញំ បសវន្តី**តិ សមាទបកោ ហិ បាណាតិបាតាទីសុ ជង្ឃសតំ សមាទបេន្តោ តេសំ សព្ពេសម្បិ អកុសលេន សមកមេវ អកុសលំ បាបុណាតិ។ តេនាហ – “សព្ពេ តេ ពហុំ អបុញ្ញំ បសវន្តី”តិ។

៣១៣. **ស្វាក្ខាតេ**តិ សុដ្ឋុ អក្ខាតេ សុទេសិតេ។ ឯវរូបេ ហិ ធម្មវិនយេ សត្ថា ច សព្ពញ្ញូ ហោតិ, ធម្មោ ច ស្វាក្ខាតោ, គណោ ច សុប្បដិបន្នោ។ **សព្ពេ តេ ពហុំ បុញ្ញំ បសវន្តី**តិ សមាទបកោ ហិ ភិក្ខូ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋេ ទិស្វា យាគុភត្តាទីនិ សមាទបេន្តោ សព្ពេសម្បិ ទាយកានំ កុសលេន សមកំ កុសលំ បាបុណាតិ។ តេន វុត្តំ – “ពហុំ បុញ្ញំ បសវន្តី”តិ។

៣១៤. **ទាយកេន មត្តា ជានិតព្ពា**តិ ទាយកបុគ្គលេន បមាណំ ជានិតព្ពំ, បមាណេន ទាតព្ពំ, បូរេត្វា អតិរេកំ ន ទាតព្ពំ។ ន ទាតព្ពន្តិ ហិ អវត្វា បមាណវសេន ថោកំ ទាតព្ពន្តិ វុត្តំ។ កស្មា? បូរេត្វា អតិរេកេ ទិន្នេបិ ហិ អតិរេកា មនុស្សសម្បត្តិ វា ទិព្ពសម្បត្តិ វា និព្ពានសម្បត្តិ វា នត្ថិ។ **នោ បដិគ្គាហកេនា**តិ បដិគ្គាហកស្ស បន មត្តំ ជានិត្វា បដិគ្គហណកិច្ចំ នាម នត្ថិ។ កស្មា? តស្ស ហិ មត្តំ ញត្វា បូរេតព្ពា មត្តបដិគ្គហណមូលិកា អប្បិច្ឆបដិបទា នាម នត្ថិ។ យត្តកំ បន លភតិ, តត្តកំ គហេតព្ពំ។ អតិរេកគ្គហណមូលំ ហិស្ស បុត្តទារភរណំ ភវិស្សតិ។

៣១៥. **បដិគ្គាហកេន មត្តា ជានិតព្ពា**តិ បដិគ្គាហកបុគ្គលេន បមាណំ ជានិតព្ពំ។ កថំ? តេន ហិ ទាយកស្ស វសោ វេទិតព្ពោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសោ វេទិតព្ពោ, អត្តនោ ថាមោ វេទិតព្ពោ។ យទិ ហិ ទេយ្យធម្មោ ពហុ ហោតិ, ទាយកោ អប្បំ ទាតុកាមោ, ទាយកស្ស វសេន អប្បំ គណ្ហិតព្ពំ។ ទេយ្យធម្មោ អប្បោ, ទាយកោ ពហុំ ទាតុកាមោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសេន អប្បំ គណ្ហិតព្ពំ។ ទេយ្យធម្មោបិ ពហុ, ទាយកោបិ ពហុំ ទាតុកាមោ, អត្តនោ ថាមំ ញត្វា បមាណេនេវ គណ្ហិតព្ពំ។ ឯវំ មត្តំ ញត្វា បដិគ្គណ្ហន្តោ ហិ អប្បិច្ឆបដិបទំ បូរេតិ។ អនុប្បន្នស្ស លាភោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ លាភោ ថាវរោវ ហោតិ។ អប្បសន្នា បសីទន្តិ, បសន្នាបិ ភិយ្យោ បសាទមាបជ្ជន្តិ, មហាជនស្ស ចក្ខុភូតោ ហោតិ, សាសនំ ចិរដ្ឋិតិកំ ករោតិ។

តត្រិមានិ វត្ថូនិ – រោហណជនបទេ កិរ កុដិម្ពិយវិហារេ ឯកោ ទហរោ ទុព្ភិក្ខសមយេ តស្មិំ គាមេ ឯកស្ស កម្មការស្ស គេហេ ភុញ្ជនត្ថាយ កដច្ឆុភត្តំ គហេត្វា គមនត្ថាយ ច កដច្ឆុភត្តមេវ លភតិ។ សោ ឯកទិវសំ តស្មិំ គេហេ ឯកំ អាគន្តុកំ ទិស្វា ឯកមេវ កដច្ឆុភត្តំ គណ្ហិ។ អថស្ស “កេន ការណេនា”តិ វុត្តេ តមត្ថំ វត្វា សោ កុលបុត្តោ បសីទិត្វា “អម្ហាកំ កុលូបកភទន្តោ ឯវរូបោ នាមា”តិ រាជទ្វារេ មិត្តាមច្ចានំ កថេសិ។ តេ សព្ពេបិ តស្ស អប្បិច្ឆគុណេ បសន្នា ឯកទិវសេនេវ សដ្ឋិ ធុរភត្តានិ បបេសុំ។ ឯវំ **អប្បិច្ឆោ អនុប្បន្នលាភំ ឧប្បាទេតិ**។

សទ្ធាតិស្សមហារាជាបិ ចូឡុបដ្ឋាកំ តិស្សាមច្ចំ វីមំសិត្វា តេន ឯកំ តិត្តិរំ បចាបេត្វា អាហរាបេសិ។ អថ បរិភោគសមយេ "អគ្គំ ទត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមី"តិ អដ្ឋកសាលបរិវេណេ មហាថេរស្ស ភណ្ឌគ្គាហសាមណេរស្ស តិត្តិរមំសំ ទេន្តោ តស្មិំ ថោកំយេវ បដិគ្គណ្ហន្តេ តស្ស អប្បិច្ឆគុណេ បសីទិត្វា "បសន្នោស្មិ, តាត, អដ្ឋ តេ ធុរភត្តានិ ទេមី"តិ អាហ។ មហារាជ, ឧបជ្ឈាយស្ស ទេមីតិ។ អបរានិបិ អដ្ឋ ទេមីតិ។ តានិ អម្ហាកំ អាចរិយស្ស ទេមីតិ។ អបរានិបិ អដ្ឋ ទម្មីតិ។ តានិ សមានុបជ្ឈាយានំ ទម្មីតិ។ អបរានិបិ អដ្ឋ ទម្មីតិ។ តានិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទម្មីតិ។ អបរានិបិ អដ្ឋ ទម្មីតិ។ សាមណេរោ អធិវាសេសិ។ ឯវមស្ស **ឧប្បន្នោ លាភោ ថាវរោ ហោតិ។**

អប្បសន្នា បសីទន្តីតិ ឯត្ថបិ – ទីឃព្រាហ្មណោ កិរ ព្រាហ្មណេ ភោជេន្តោ បញ្ច បញ្ច ភត្តសរកានិ ទត្វា សន្តប្បេតុំ នាសក្ខិ។ អថេកទិវសំ "សមណា កិរ នាម អប្បិច្ឆា"តិ កថំ សុត្វា វីមំសនត្ថាយ ភត្តំ គាហាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភត្តកិច្ចករណវេលាយ វិហារំ គន្ត្វា តីសមត្តេ ភិក្ខូ ភោជនសាលាយំ ភុញ្ជន្តេ ទិស្វា ឯកំ ភត្តសរកំ គហេត្វា សង្ឃត្ថេរស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ ថេរោ អង្គុលិ ចាលេត្វា ថោកមេវ អគ្គហេសិ។ ឯតេនេវ និយាមេន ឯកំ ភត្តសរកំ សព្ពេសំ សម្បាបុណិ។ តតោ ព្រាហ្មណោ "សច្ចោយេវ ឯតេសំ សមណានំ គុណោ"តិ អប្បិច្ឆតាយ បសន្នោ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា តស្មិំយេវ វិហារេ ចេតិយំ ការេសិ។ ឯវំ អប្បសន្នា បសីទន្តិ។

បសន្នា ភិយ្យោ បសីទន្តីតិ ឯត្ថ វត្តព្ពំ កិច្ចំ នត្ថិ។ បសន្នានញ្ហិ អប្បិច្ឆំ ទិស្វា បសាទោ ភិយ្យោ វឌ្ឍតិយេវ។

មជ្ឈន្តិកតិស្សត្ថេរសទិសេ បន អប្បិច្ឆេ ទិស្វា មហាជនោ អប្បិច្ឆោ ភវិតុំ មញ្ញតីតិ អប្បិច្ឆោ **មហាជនស្ស ចក្ខុភូតោ** នាម ហោតិ។

"អប្បិច្ឆតា, ភិក្ខវេ, សទ្ធម្មស្ស ឋិតិយា អសម្មោសាយ អនន្តរធានាយ សំវត្តតី"តិ (អ. និ. ១.១១៦-១២៨) វចនតោ បន អប្បិច្ឆោ **សាសនំ ចិរដ្ឋិតិកំ ករោតិ** នាម។

នោ ទាយកេនាតិ ស្វាក្ខាតេ ធម្មវិនយេ បន ទាយកស្ស បមាណំ ញត្វា ទាតព្ពកិច្ចំ នាម នត្ថិ។ យត្តកោ ទេយ្យធម្មោ អត្ថិ, តត្តកំ អវត្ថុវិត្វា ទាតុំ វដ្ដតិ។ អវត្ថុវិត្វា ទិន្នការណា ហិ ឯស មនុស្សសម្បត្តិំ, ទិព្ពសម្បត្តិំ, និព្ពានសម្បត្តិញ្ច អវត្ថុវិត្វា ឧត្តរុត្តរិ បណីតបណីតមេវ លភតិ។

៣១៦. យោ អារទ្ធវីរិយោ, សោ ទុក្ខំ វិហរតីតិ បញ្ចាតបតប្បនមរុប្បបាតបតនាទិច្ចានុបរិវត្តន-ឧក្កុដិកប្បធានាទីនិ អនុយុញ្ជន្តោ ទិដ្ឋេ ចេវ ធម្មេ ទុក្ខំ វិហរតិ , តស្សេវ ពាហិរសមយេ សមាទិន្នស្ស តបចរណស្ស វិបាកេន និរយេ ឧប្បជ្ជិត្វា សម្បរាយេបិ ទុក្ខំ វិហរតិ។

៣១៧. យោ កុសីតោ, សោ ទុក្ខំ វិហរតីតិ អយម្បិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ចេវ សម្បរាយេ ច ទុក្ខំ វិហរតិ។ កថំ? យស្ស ហិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ យោនិសោ មនសិការោ នត្ថិ, ពុទ្ធវចនំ ន ឧគ្គណ្ហាតិ, អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តំ ន ករោតិ, ចេតិយង្គណពោធិយង្គណវត្តំ ន ករោតិ។ ជនស្ស បន សទ្ធាទេយ្យំ អបច្ចវេក្ខិតបរិភោគេន បរិភុញ្ជិត្វា ទិវសំ សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ អនុយុញ្ជិត្វា បពុទ្ធកាលេ តយោ វិតក្កេ វិតក្កេតិ។ សោ កតិបាហេនេវ ភិក្ខុភាវា ចវតិ? ឯវំ ទិដ្ឋធម្មេ ច ទុក្ខំ វិហរតិ។ បព្ពជិត្វា បន សមណធម្មស្ស សម្មា អកតត្តា ច –

> "កុសោ យថា ទុគ្គហិតោ, ហត្ថមេវានុកន្តតិ;
> សាមញ្ញំ ទុប្បរាមដ្ឋំ, និរយាយុបកឌ្ឍតី"តិ។ (ធ. ប. ៣១១) –

អបាយស្មិំយេវ បដិសន្ធិំ គណ្ហតិ។ ឯវំ សម្បរាយេបិ ទុក្ខំ វិហរតិ។

៣១៨. យោ កុសីតោ, សោ សុខំ វិហរតីតិ កាលេន កាលំ វុត្តប្បការេ តបចរណេ កិញ្ចិ កិញ្ចិ តបចរណំ កត្វា កាលេន កាលំ ឱទាតវត្ថវសនោ មាលាគន្ធវិលេបនធរោ មធុរភោជនំ ភុញ្ជន្តោ មុទុកាសុ សេយ្យាសុ សយន្តោ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ចេវ សុខំ វិហរតិ សម្បរាយេ ច។ សោ ហិ តស្ស តបចរណស្ស គាឡ្ហំ អគ្គហិតត្តា នាតិពហុំ និរយេ ទុក្ខំ អនុភវតិ។ តស្មា សម្បរាយេ សុខំ វិហរតិ នាម។

៣១៩. យោ អារទ្ធវីរិយោ, សោ សុខំ វិហរតីតិ អារទ្ធវីរិយោ ហិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ វត្តេសុ បរិបូរការី ហោតិ, ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហាតិ, យោនិសោ មនសិការេ កម្មំ ករោតិ។ អថស្ស វត្តបូរណញ្ចេវ ឧគ្គហិតពុទ្ធវចនញ្ច សមណធម្មកិរិយញ្ច អាវជ្ជេន្តស្ស ចិត្តំ បសីទតិ។ ឯវំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សុខំ វិហរតិ។ ទិដ្ឋធម្មេ បន អរហត្តំ បាបុណិតុំ អសក្កោន្តោ និព្ពត្តភវេ ខិប្បាភិញ្ញោ ហោតីតិ សម្បរាយេបិ សុខំ វិហរតិ នាម។

៣២០. សេយ្យថាបិ , ភិក្ខវេ, អប្បមត្តកោបិ គូថោ ទុគ្គន្ធោ ហោតីតិ ឥទំ សុត្តំ អដ្ឋុប្បត្តិយំ វុត្តំ។ កតរអដ្ឋុប្បត្តិយន្តិ? នវកនិបាតេ (អ. និ. ៩.១២) សត្តប្បាទសុត្ត អដ្ឋុប្បត្តិយំ។ តថាគតោ ហិ តំ អត្ថំ កថេន្តោ – “នវ បុគ្គលា និរយតោ មុត្តា, តិរច្ឆានយោនិតោ មុត្តា, បេត្តិវិសយតោ មុត្តា”តិ កថេសិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “សចេ ខោ បន មេ បុត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ សុត្វា ខីណនិរយម្ហា ខីណតិរច្ឆានយោនិកា ខីណបេត្តិវិសយា ខីណាបាយទុគ្គតិវិនិបាតាតិ មញ្ញមានា ឧបរិមគ្គផលត្ថាយ វាយមិតុំ ន មញ្ញេយ្យុំ, តេសំ សំវេគំ ជនេស្សាមី”តិ សំវេគជននត្ថំ “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ”តិ ឥមំ សុត្តមារភិ។ តត្ថ **អប្បមត្តកោ**តិ ថោកមត្តកោ បរិត្តប្បមាណោ, អន្តមសោ កុសគ្គេនបិ គហេត្វា ឧបសិង្ឃិយមានោ ទុគ្គន្ធោវ ហោតិ។ **អប្បមត្តកម្បិ ភវំ ន វណ្ណេមី**តិ អប្បមត្តកម្បិ កាលំ ភវេ បដិសន្ធឹ ន វណ្ណយាមិ។ ឥទានិស្ស ឧបមំ ទស្សេន្តោ អាហ – **អន្តមសោ អច្ឆរាសង្ឃាតមត្តម្បី**តិ។ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ទ្វេ អង្គុលិយោ ឯកតោ កត្វា បហរណមត្តម្បិ កាលន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តតិយវគ្គវណ្ណនា។

១៦. ឯកធម្មបាឡិ

(១៦) ៤. ឯកធម្មបាឡិ-ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា

៣២២. ចតុត្ថវគ្គស្ស បឋមេ **ជម្ពុទីបេ**តិ ជម្ពុយា បញ្ញាតោ បាកដោ ទីបោតិ ជម្ពុទីបោ។ ឥមស្ស កិរ ទីបស្ស សញ្ញាណភូតា យោជនសតុព្ពេធា បណ្ណាសយោជនសាខា បញ្ចទសយោជនាវដ្ដក្ខន្ធា ហិមវន្តបព្ពតេ ជាតា កប្បដ្ឋាយិនី មហាជម្ពុ នាម អត្ថិ, តាយ អយំ ទីបោ ជម្ពុទីបោតិ វុច្ចតិ។ យថា ច ឥមស្មិំ ទីបេ ជម្ពុរុក្ខោ កប្បដ្ឋាយី, តថា អបរគោយានេ កទម្ពរុក្ខោ, ឧត្តរកុរូសុ កប្បរុក្ខោ, បុព្ពវិទេហេ សិរីសរុក្ខោ, អសុរានំ ចិត្តបាដលិរុក្ខោ, សុបណ្ណានំ សិម្ពលិរុក្ខោ , ទេវានំ បារិច្ឆត្តកោតិ ឥមេបិ កប្បដ្ឋាយិនោវ។

“បាដលី សិម្ពលី ជម្ពូ, ទេវានំ បារិច្ឆត្តកោ;
កទម្ពោ កប្បរុក្ខោ ច, សិរីសោ ភវតិ សត្តមោ”តិ។

អារាមរាមណេយ្យកន្តិ បុប្ផារាមផលារាមានំ រាមណេយ្យកំ វេឡុវន-ជីវកម្ពវន-ជេតវនបុព្ពារាមសទិសំ។ តំ ឥមស្មិំ ជម្ពុទីបេ អប្បមត្តកំ បរិត្តកំ, ន ពហុកន្តិ អត្ថោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ **វនរាមណេយ្យក**ន្តិ នាគវនសាលវនចម្បកវនាទិសទិសំ វង្កបព្ពតហិមវន្តបព្ពតបទេសាទីសុ អរញ្ញវនំ វេទិតព្ពំ។ **ភូមិរាមណេយ្យក**ន្តិ ជេតវនវិហារមគធក្ខេត្តាទិសទិសំ សមំ ភូមិដ្ឋានំ។ **បោក្ខរណិរាមណេយ្យក**ន្តិ ជេតវនបោក្ខរណិគគ្គរាបោក្ខរណិសទិសានំ វដ្ដចតុរស្សទីឃវង្កាទិសណ្ឋានានំ បោក្ខរណីនំ សន្និវេសនដ្ឋានំ។ **ឧក្កូលវិក្កូល**ន្តិ ឧក្កូលញ្ច វិក្កូលញ្ច។ តត្ថ ឧក្កូលំ ឧន្នតដ្ឋានំ, វិក្កូលំ និន្នដ្ឋានំ។ **នទីវិទុគ្គ**ន្តិ នទីនំ ភិន្នដ្ឋានំ តំ ទុគ្គមត្តា នទីវិទុគ្គន្តិ វុច្ចតិ។ **ខាណុកណ្ដកដ្ឋាន**ន្តិ តត្ថជាតកានញ្ចេវ អាហរិយមានានញ្ច ខាណុកណ្ដកាទីនំ បតិដ្ឋានដ្ឋានំ។ **បព្ពតវិសម**ន្តិ គិរិវិសមំ។ **យេ ឱទកា**តិ យេ ច ឧទកេ ជាយន្តិ, តេយេវ ពហុតរា។ ឥតោ កិរ សុវណ្ណភូមិ សត្តមត្តានិ យោជនសតានិ ហោតិ, ឯកេន វាតេន គច្ឆន្តី នាវា សត្តហិ អហោរត្តេហិ គច្ឆតិ។ អថេកស្មិំ សមយេ ឯវំ គច្ឆន្តី នាវា សត្តាហម្បិ នន្ទិយាវដ្ដមច្ឆបិដ្ឋេនេវ គតា។ ឯវំ ឱទកានំ សត្តានំ ពហុភាវោ វេទិតព្ពោ។

អបិច ថលដ្ឋានស្ស បរិត្តភាវេន ឧទកស្ស ច ពហុភាវេនាបិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ យថា ហិ មហាតឡាកេ ឯកោវ ឧប្បលគច្ឆោ អស្ស, តស្ស ចត្តារិ ច បណ្ណានិ, មជ្ឈេ ច ឯកំ ឧប្បលមកុលំ អស្ស។ ឯវមេវ ចត្តារិ បណ្ណានិ វិយ ចត្តារោ ទីបា, មជ្ឈេ ឧប្បលមកុលំ វិយ សិនេរុបព្ពតោ, សេសំ ឧទកំ វិយ ឧទកបរិក្ខិត្តោ ឱកាសោ។ តស្ស មហន្តភាវោ ឥទ្ធិមន្តានំ បាកដោ ហោតិ។ តេសញ្ហិ អាកាសេន គច្ឆន្តានំ ចត្តារោ មហាទីបា ចត្តារិ បណ្ណានិ វិយ ឧបដ្ឋហន្តិ, សិនេរុបព្ពតោ មជ្ឈេ ឧប្បលមកុលំ វិយ, សេសំ ឧទកំ វិយ ឧទកបរិក្ខិត្តោ ឱកាសោ។ ឯវំ មហន្តេ ឧទកេ ជាតត្តា ឱទកាវ ពហុតរា វេទិតព្ពា។

៣២៣. ទុតិយាទីសុ **អញ្ញត្រ មនុស្សេហី**តិ ឥធ ចត្តារោ អបាយា អញ្ញត្រ មនុស្សេហីតិ អធិប្បេតា។

មជ្ឈិមេសុ ជនបទេសូតិ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ គជង្គលំ នាម និគមោ, តស្ស បរេន មហាសាលា, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ បុរត្ថិមទក្ខិណាយ ទិសាយ សល្លវតី នាម នទី, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សេតកណ្ណិកំ នាម និគមោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា,

ឱរតោ មជ្ឈេ។ បច្ឆិមាយ ទិសាយ ថូណំ នាម ព្រាហ្មណគាមោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ ឧត្តរាយ ទិសាយ ឧសីរទ្ធជោ នាម បព្វតោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ”តិ (មហាវ. ២៥៩) ឯវំ បរិច្ឆិន្នេ ជនបទេតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ ជនបទោ មុទិង្គសណ្ឋានោ ឧជុកេន គត្ថចិ អសីតិយោជនោ ហោតិ, កត្ថចិ យោជនសតិកោ, កត្ថចិ ទ្វិយោជនសតិកោ, មជ្ឈេន បន តិយោជនសតិកោ, បរិយន្តបរិក្ខេបេន នវមត្តយោជនសតិកោ ហោតិ។ ឯត្ថកេ ឋានេ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធា មហាសាវកា ពុទ្ធុបដ្ឋាកា ពុទ្ធសាវកា ពុទ្ធមាតា ពុទ្ធបិតា ចក្កវត្តី រាជាតិ ឥមេ សត្តា និព្ពត្តន្តិ។ អបិច ឧបាទាយុបាទាយាបិ មជ្ឈិមបទេសោ លព្ភតិ។ សកលោបិ ហិ ជម្ពុទីបោ មជ្ឈិមបទេសោ នាម, សេសទីបា បច្ចន្តិមា ជនបទា។ តម្ពបណ្ណិទីបេ អនុរាធបុរំ មជ្ឈិមបទេសោ នាម, សេសោ បច្ចន្តោតិ ឯវំ នយោ វេទិតព្វោ។

៣២៤. បញ្ញវន្តោ អជឡា អនេឡមូគាតិ ឯត្ថ កម្មស្សកតបញ្ញា, ឈានបញ្ញា វិបស្សនាបញ្ញា, មគ្គបញ្ញា, ផលបញ្ញាតិ ឯតាហិ សមន្នាគតា បញ្ញវន្តោ នាម, អមូឡ្ហា អជឡា នាម។ យេសំ ឯឡា មុខតោ ន គលតិ, តេ អនេឡមូគា នាម, អនេឡមុខា និទ្ទោសមុខាតិ អត្ថោ។ **បដិពលា**តិ សមត្ថា, កាយពលេន ចេវ ញាណពលេន ច សមន្នាគតា។ **អត្ថមញ្ញាតុ**ន្តិ អត្ថានត្ថំ ការណាការណំ ជានិតុំ។ **ទុប្បញ្ញា**តិ អប្បញ្ញា និប្បញ្ញា។ **ជឡា**តិ មន្ទា មោមូហា។

៣២៥. អរិយេន បញ្ញាចក្ខុនាតិ សហវិបស្សនេន មគ្គេន។ **អវិជ្ជាគតា**តិ អវិជ្ជន្ធការេន សមន្នាគតា។

៣២៦. យេ លភន្តិ តថាគតំ ទស្សនាយាតិ យេ តថាគតស្ស គុណេ ជានិត្វា តថាគតំ ចក្ខុវិញ្ញាណេន បស្សិតុំ លភន្តិ។

៣២៧. តថាគតប្បវេទិតន្តិ តថាគតេន បវេទិតំ បកាសេត្វា កថិតំ។ **សវនាយា**តិ សោតវិញ្ញាណេន សោតុំ។

៣២៨. ធារេន្តីតិ ន បម្មុស្សន្តិ។

៣២៩. ធាតានំ ធម្មានំ អត្ថំ ឧបបរិក្ខន្តីតិ បគុណាយ បាឡិយា អត្ថានត្ថំ ឧបបរិក្ខន្តិ។

៣៣០. អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយាតិ អដ្ឋកថញ្ច បាឡិញ្ច ជានិត្វា។ **ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជន្តី**តិ អនុលោម បដិបទំ បូរេន្តិ។

៣៣១. សំវេជនីយេសុ ឋានេសូតិ សំវេគជនកេសុ ការណេសុ។ **សំវិជ្ជន្តី**តិ សំវេគំ អាបជ្ជន្តិ។

៣៣២. យោនិសោ បទហន្តីតិ ឧបាយេន បធានវីរិយំ ករោន្តិ។

៣៣៣. វវស្សគ្គារម្មណន្តិ វវស្សគ្គោ វុច្ចតិ និព្ពានំ, តំ អារម្មណំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។ **លភន្តិ សមាធិ**ន្តិ មគ្គសមាធិញ្ច ផលសមាធិញ្ច បាបុណន្តិ។

៣៣៤. អន្នគ្គរសគ្គានន្តិ ឧត្តមន្នានញ្ច ឧត្តមរសានញ្ច។ **ឧញ្ឆេន កបាលាភតេន យាបេន្តី**តិ ឧញ្ឆាចារេន វនមូលផលាផលេន វា កបាលេន អាភតភត្តេន វា យាបេន្តិ។ ឯត្ថ ច យោ កស្សចិទេវ ខាទនីយស្ស ភោជនីយស្ស អត្ថាយ ចិត្តេ ឧប្បន្នេ តំខណំយេវ ន តំ លភតិ, អយំ អន្នគ្គរសគ្គានំ ន លាភី នាម។ យស្សបិ តំខណំយេវ លភិត្វា ឱលោកេន្តស្ស វណ្ណគន្ធរសា អមនាបា ហោន្តិ, អយម្បិ អន្នគ្គរសគ្គានំ ន លាភី នាម។ យស្ស បន វណ្ណគន្ធរសា បដិលភន្តិ, មនាបា ហោន្តិ, អយំ អន្នគ្គរសគ្គានំ លាភី នាម។ សោ ឧត្តមកោដិយា ចក្កវត្តី រាជា, ហេដ្ឋិមកោដិយា ធម្មាសោកោ វេទិតព្វោ។ សង្ខេបតោ ហិ យស្ស ភត្តស្ស ឯកបាតិ សតសហស្សំ អគ្ឃតិ, ឥទំ អន្នគ្គរសគ្គំ នាម។ យំ បន ភិក្ខុសង្ឃំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា មនុស្សា ឧត្តមបណីតំ ភត្តំ ទេន្តិ, ឥទំ កី នាមាតិ? ឥទំ ឧញ្ឆេន កបាលាភតេន យាបេន្តេ ឧបាទាយ អន្នគ្គរសគ្គំ នាម វុច្ចតីតិ។

៣៣៥. អត្ថរសស្សាតិអាទីសុ អត្ថរសោ នាម ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ, ធម្មរសោ នាម ចត្តារោ មគ្គា, វិមុត្តិរសោ នាម អមតនិព្ពានំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា។

ជម្ពុទីបបេយ្យាលោ និដ្ឋិតោ។

១៧. បសាទករធម្មវគ្គវណ្ណនា

៣៦៦. **អទ្ធមិទ**ន្តិអាទីសុ **អទ្ធ**ន្តិ ឯកំសាធិវចនមេតំ, អទ្ធា ឥទំ លាភានំ, ឯកំសោ ឯស លាភានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **យទិទំ អារញ្ញិកត្ត**ន្តិ យោ ឯស អារញ្ញិកភាវោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អារញ្ញិកភាវោ នាម លាភានំ ឯកំសោ អវស្សភាវិតា ន សក្កា អារញ្ញិកេន លាភំ ន លភិតុន្តិ។ អារញ្ញិកោ ហិ ភិក្ខុ “អត្តនោ អរញ្ញវាសស្ស អនុច្ឆវិកំ ករិស្សាមី”តិ បាបកំ នាម ន ករោតិ, អថស្ស “អារញ្ញិកោ អយំ ភិក្ខូ”តិ សញ្ជាតគារវោ មហាជនោ ចតុបច្ចយេន បូជំ ករោតិ។ តេន វុត្តំ – “អទ្ធមិទំ, ភិក្ខវេ, លាភានំ យទិទំ អារញ្ញិកត្ត”ន្តិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន **ពាហុសច្ច**ន្តិ ពហុស្សុតភាវោ។ **ថាវរេយ្យ**ន្តិ ចិរបព្ពជិតត្តា ថាវរប្បត្តភាវោ។ **អាកប្បសម្បទា**តិ ចីវរគ្គហណាទិនោ អាកប្បស្ស សម្បត្តិ។ **បរិវារសម្បទា**តិ សុចិបរិវារតា។ **កោលបុត្តី**តិ កុលបុត្តភាវោ។ **វណ្ណបោក្ខរតា**តិ សម្បន្នរូបតា។ **កល្យាណវាក្ករណតា**តិ វចនកិរិយាយ មធុរភាវោ។ **អប្បាពាធតា**តិ អារោគ្យសម្បត្តិ។ អរោគោ ហិ ភិក្ខុ អត្តនោ សរីរកល្យាណតាយ វិបស្សនាធុរេ ច គន្ថធុរេ ច បរិបូរការី ហោតិ, តេនស្ស លាភោ ឧប្បជ្ជតីតិ។

សោឡស បសាទករធម្មា និដ្ឋិតា។

១៨. អបរអច្ឆរាសង្ឃាតវគ្គវណ្ណនា

៣៨២. អច្ឆរាសង្ឃាតមត្តម្បីតិ ឥទម្បិ សុត្តំ អគ្គិក្ខន្ធូបមអដ្ឋុប្បត្តិយំយេវ (អ. និ. ៧.៧២) វុត្តំ។ អប្បនាប្បត្តាយ ហិ មេត្តាយ វិបាកេ កថាយេវ នត្ថិ។ តស្សាយេវ អដ្ឋុប្បត្តិយា អយំ ទេសនា អារទ្ធាតិ វេទិតព្ពា។ តត្ថ **បឋម**ន្តិ “គណនានុបុព្ពតា បឋមំ, ឥទំ បឋមំ សមាបជ្ជតីតិ បឋម”ន្តិ វិភង្គេ (វិភ. ៥៦៨) វុត្តត្ថមេវ។ **ឈាន**ន្តិ ឈានំ នាម ទុវិធំ អារម្មណូបនិជ្ឈានញ្ច លក្ខណូបនិជ្ឈានញ្ចាតិ។ តត្ថ **អារម្មណូបនិជ្ឈានំ** នាម អដ្ឋ សមាបត្តិយោ។ តា ហិ បថវីកសិណាទិនោ អារម្មណស្ស ឧបនិជ្ឈានតោ អារម្មណូបនិជ្ឈានន្តិ វុច្ចន្តិ។ **លក្ខណូបនិជ្ឈាន**ន្តិ វិបស្សនាមគ្គផលានិ។ វិបស្សនា ហិ អនិច្ចាទិវសេន សង្ខារលក្ខណស្ស ឧបនិជ្ឈានតោ លក្ខណូបនិជ្ឈានំ នាម, វិបស្សនាយ បន លក្ខណូបនិជ្ឈានកិច្ចំ មគ្គេន សិជ្ឈតីតិ មគ្គោ លក្ខណូបនិជ្ឈានំ, ផលំ សុញ្ញតអនិមិត្តអប្បណិហិត-លក្ខណស្ស និព្ពានស្សេវ ឧបនិជ្ឈានតោ លក្ខណូបនិជ្ឈានន្តិ វុច្ចតិ។ តត្ថ ឥមស្មិំ បន អត្ថេ អារម្មណូបនិជ្ឈានំ អធិប្បេតំ។ **កោ បន វាទោ យេ នំ ពហុលីករោន្តី**តិ យេ នំ បឋមជ្ឈានំ ពហុលី ករោន្តិ, បុនប្បុនំ ករោន្តិ, តេសុ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ សេសមេត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៣៨៣. ទុតិយន្តិអាទីសុបិ “គណនានុបុព្ពតា ទុតិយ”ន្តិអាទិនា (វិភ. ៥៧៩) នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

៣៨៦-៣៨៧. មេត្តន្តិ សព្ពសត្តេសុ ហិតផរណំ។ **ចេតោវិមុត្តិ**ន្តិ ចិត្តវិមុត្តិំ។ ឥធ អប្បនាប្បត្តាវ មេត្តា អធិប្បេតា។ **ករុណាទីសុ**បិ ឯសេវ នយោ។ ឥមេ បន ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា វដ្ដំ ហោន្តិ, វដ្ដបាទា ហោន្តិ, វិបស្សនាបាទា ហោន្តិ, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារា ហោន្តិ, អភិញ្ញាបាទា វា និរោធបាទា វា ហោន្តិ។ លោកុត្តរា បន ន ហោន្តិ។ កស្មា? សត្តារម្មណត្តាតិ។

៣៩០. កាយេ កាយានុបស្សីតិ អានាបានបព្ពំ, ឥរិយាបថបព្ពំ, ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ, បដិកូលមនសិការបព្ពំ, ធាតុមនសិការបព្ពំ, នវសិវថិកាបព្ពានិ, អជ្ឈត្តបរិកម្មវសេន ចត្តារិ នីលាទិកសិណានីតិ ឥមស្មិំ អដ្ឋារសវិធេ កាយេ តមេវ កាយំ បញ្ញាយ អនុបស្សន្តោ។ **វិហរតី**តិ ឥរិយតិ វត្តតិ។ ឥមិនា ឥមស្ស អដ្ឋារសវិធេន កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវកស្ស ភិក្ខុនោ ឥរិយាបថោ កថិតោ ហោតិ។ **អាតាបី**តិ តស្សេវ វុត្តប្បការស្ស សតិបដ្ឋានស្ស ភាវនកវីរិយេន វីរិយវា។ **សម្បជានោ**តិ អដ្ឋារសវិធេន កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានស្ស បរិគ្គាហិកបញ្ញាយ សម្មា បជានន្តោ។ **សតិមា**តិ អដ្ឋារសវិធេន កាយានុបស្សនាបរិគ្គាហិកាយ សតិយា សមន្នាគតោ។ **វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស**ន្តិ តស្មិំយេវ កាយសង្ខាតេ លោកេ បញ្ចកាមគុណិកតណ្ហញ្ច បដិឃសម្បយុត្តទោមនស្សញ្ច វិនេត្វា វិក្ខម្ភេត្វា កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្តាវតា កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានវសេន សុទ្ធរូបសម្មសនមេវ កថិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

វេទនាសុ វេទនានុបស្សីតិ សុខាទិភេទាសុ វេទនាសុ “សុខំ វេទនំ វេទិយមានោ សុខំ វេទនំ វេទិយាមីតិ បជានាតិ។ ទុក្ខំ, អទុក្ខមសុខំ, សាមិសំ វា សុខំ, និរាមិសំ វា សុខំ, សាមិសំ វា ទុក្ខំ, និរាមិសំ វា ទុក្ខំ, សាមិសំ វា អទុក្ខមសុខំ, និរាមិសំ វា អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទិយមានោ និរាមិសំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទិយាមីតិ បជានាតី”តិ (ទី. និ. ២.៣៨០; វិភ. ៣៦៣; ម. និ. ១.១១៣) ឯវំ វុត្តំ នវវិធំ វេទនំ អនុបស្សន្តោ។ **អាតាបី**តិអាទិនា បនេត្ថ នវវិធេន វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានស្ស ភាវនាបរិគ្គាហិកានំ វីរិយបញ្ញាសតីនំ វសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **លោកោ**តិ ចេត្ថ វេទនា វេទិតព្ពា។

ចិត្តធម្មេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន **ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី**តិ “សរាគំ វា ចិត្តំ សរាគំ ចិត្តន្តិ បជានាតី”តិ (ទី. និ. ២.៣៨១; វិភ. ៣៦៥; ម. និ. ១.១១៤) ឯវំ វិត្ថារិតេ សោឡសប្បភេទេ ចិត្តេ តមេវ ចិត្តំ បរិគ្គាហិកាយ អនុបស្សនាយ អនុបស្សន្តោតិ អត្ថោ។ **ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី**តិ “បញ្ច នីវរណានិ, បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, ឆ អជ្ឈត្តិកពាហិរាយតនានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, ចត្តារិ អរិយសច្ចានី”តិ (ទី. និ. ២.៣៨២-៤០៣; វិភ. ៣៦៧-៣៧៣; ម. និ. ១.១១៥-១៣៦) ឯវំ កោដ្ឋាសវសេន បញ្ចធា វុត្តេសុ ធម្មេសុ ធម្មបរិគ្គាហិកាយ អនុបស្សនាយ តេ ធម្មេ អនុបស្សន្តោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ បន វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានេ ច ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានេ ច សុទ្ធអរូបសម្មសនមេវ កថិតំ, ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានេ រូបារូបសម្មសនំ។ ឥតិ ឥមានិ ចត្តារិបិ សតិបដ្ឋានានិ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកានេវ កថិតានីតិ វេទិតព្ពានិ។

៣៩៤. អនុប្បន្នានន្តិ អនិព្ពត្តានំ។ **បាបកាន**ន្តិ លាមកានំ។ **អកុសលានំ ធម្មាន**ន្តិ អកោសល្លសម្ភូតានំ លោភាទិធម្មានំ។ **អនុប្បាទាយា**តិ អនិព្ពត្តនត្ថាយ។ **ឆន្ទំ ជនេតី**តិ កត្តុកម្យតាកុសលច្ឆន្ទំ ឧប្បាទេតិ។

វាយមតីតិ បយោគំ បរក្កមំ ករោតិ។ **វីរិយំ អារភតី**តិ កាយិកចេតសិកវីរិយំ ករោតិ។ **ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតី**តិ តេនេវ សហជាតវីរិយេន ចិត្តំ ឧក្ខិបតិ។ **បទហតី**តិ បធានវីរិយំ ករោតិ។

ឧប្បន្នានន្តិ ជាតានំ និព្វត្តានំ។ **កុសលានំ ធម្មាន**ន្តិ កោសល្លសម្ភូតានំ អលោភាទិធម្មានំ។ **ឋិតិយា**តិ ឋិតត្ថំ។ **អសម្មោសាយា**តិ អនស្សនត្ថំ។ **ភិយ្យោភាវាយា**តិ បុនប្បុនភាវាយ។ **វេបុល្លាយា**តិ វិបុលភាវាយ។ **ភាវនាយា**តិ វឌ្ឍិយា។ **បរិបូរិយា**តិ បរិបូរណត្ថាយ។ អយំ តាវ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ឯកបទិកោ អត្ថុទ្ធារោ។

អយំ បន សម្មប្បធានកថា នាម ទុវិធា លោកិយា លោកុត្តរា ច។ តត្ថ លោកិយា សព្ពបុព្ពភាគេ ហោតិ, សា កស្សបសំយុត្តបរិយាយេន លោកិយមគ្គក្ខណេយេវ វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ –

> “ចត្តារោមេ, អាវុសោ, សម្មប្បធានា។ កតមេ ចត្តារោ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ ‘អនុប្បន្នា មេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុ’ន្តិ អាតប្បំ ករោតិ, ‘ឧប្បន្នា មេ បាបកា អកុសលា ធម្មា អប្បហីយមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុ’ន្តិ អាតប្បំ ករោតិ, ‘អនុប្បន្នា មេ កុសលា ធម្មា អនុប្បជ្ជមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុ’ន្តិ អាតប្បំ ករោតិ, ‘ឧប្បន្នា មេ កុសលា ធម្មា និរុជ្ឈមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុ’ន្តិ អាតប្បំ ករោតី”តិ (សំ. និ. ២.១៤៥)។

ឯត្ថ ច **បាបកា អកុសលា**តិ លោភាទយោ វេទិតព្ពា។ **អនុប្បន្នា កុសលា ធម្មា**តិ សមថវិបស្សនា ចេវ មគ្គោ ច។ **ឧប្បន្នា កុសលា** នាម សមថវិបស្សនាវ។ មគ្គោ បន សកិំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈមានោ អនត្ថាយ សំវត្តនកោ នាម នត្ថិ។ សោ ហិ ផលស្ស បច្ចយំ ទត្វាវ និរុជ្ឈតិ ។ បុរិមស្មិម្បិ វា សមថវិបស្សនាវ គហេតព្ពាតិ វុត្តំ, តំ បន ន យុត្តំ។ ឯវំ លោកិយា សម្មប្បធានកថា សព្ពបុព្ពភាគេ កស្សបសំយុត្តបរិយាយេន វេទិតព្ពា។ លោកុត្តរមគ្គក្ខណេ បនេតំ ឯកមេវ វីរិយំ ចតុកិច្ចសាធនវសេន ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។

តត្ថ **អនុប្បន្នានំ បាបកាន**ន្តិ ឯត្ថ “អនុប្បន្នោ ចេវ កាមច្ឆន្ទោ”តិអាទីសុ វុត្តនយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ឧប្បន្នានំ បាបកាន**ន្តិ ឯត្ថ ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ វត្តមានុប្បន្នំ, ភុត្វាវិគតុប្បន្នំ, ឱកាសកតុប្បន្នំ, ភូមិលទ្ធុប្បន្នន្តិ។ តត្ថ យេ កិលេសា វិជ្ជមានា ឧប្បាទាទិសមង្គិនោ, ឥទំ **វត្តមានុប្បន្នំ** នាម។ កម្មេ បន ជវិតេ អារម្មណរសំ អនុភវិត្វា និរុទ្ធវិបាកោ ភុត្វា វិគតំ នាម, កម្មំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធំ ភុត្វា វិគតំ នាម។ តទុភយម្បិ **ភុត្វាវិគតុប្បន្ន**ន្តិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ កុសលាកុសលកម្មំ អញ្ញកម្មស្ស វិបាកំ បដិពាហិត្វា អត្តនោ វិបាកស្ស ឱកាសំ ករោតិ, ឯវំ កតេ ឱកាសេ វិបាកោ ឧប្បជ្ជមានោ ឱកាសករណតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នោតិ វុច្ចតិ, ឥទំ **ឱកាសកតុប្បន្នំ** នាម។ បញ្ចក្ខន្ធា បន វិបស្សនាយ ភូមិ នាម, តេ អតីតាទិភេទា ហោន្តិ។ តេសុ អនុសយិតកិលេសា បន អតីតា វា អនាគតា វា បច្ចុប្បន្នា វាតិ ន វត្តព្ពា។ អតីតក្ខន្ធេសុ អនុសយិតាបិ ហិ អប្បហីនាវ ហោន្តិ, អនាគតក្ខន្ធេសុ អនុសយិតាបិ អប្បហីនាវ ហោន្តិ, បច្ចុប្បន្នក្ខន្ធេសុ អនុសយិតាបិ អប្បហីនាវ ហោន្តិ, ឥទំ **ភូមិលទ្ធុប្បន្នំ** នាម។ តេនាហុ បោរាណា – “តាសុ តាសុ ភូមិសុ អសមុគ្ឃាតគតា កិលេសា ភូមិលទ្ធុប្បន្នាតិ សង្ខំ គច្ឆន្តី”តិ។

អបរម្បិ ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ សមុទាចារុប្បន្នំ, អារម្មណាធិគ្គហិតុប្បន្នំ, អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ, អសមុគ្ឃាតិតុប្បន្នន្តិ។ តត្ថ សម្បតិ វត្តមានំយេវ **សមុទាចារុប្បន្នំ** នាម។ សកិំ ចក្ខូនិ ឧម្មីលេត្វា អារម្មណេ និមិត្តេ គហិតេ អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណេ កិលេសា នុប្បជ្ជិស្សន្តីតិ ន វត្តព្ពា។ កស្មា? អារម្មណស្ស អធិគ្គហិតត្តា។ យថា កឹ? យថា ខីរុក្ខស្ស កុឋារិយា អាហតាហតដ្ឋានេ ខីរំ ន និក្ខមិស្សតីតិ ន វត្តព្ពា, ឯវំ។ ឥទំ **អារម្មណាធិគ្គហិតុប្បន្នំ** នាម។ សមាបត្តិយា អវិក្ខម្ភិតកិលេសា បន ឥមស្មឹ នាម ឋានេ ន ឧប្បជ្ជិស្សន្តីតិ ន វត្តព្ពា។ កស្មា? អវិក្ខម្ភិតត្តា។ យថា កឹ? យថា ខីររុក្ខំ កុឋារិយា អាហនេយ្យុំ, ឥមស្មឹ នាម ឋានេ ខីរំ ន និក្ខមេយ្យាតិ ន វត្តព្ពំ, ឯវំ។ ឥទំ **អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ** នាម។ មគ្គេន អសមុគ្ឃាតិតកិលេសា បន ភវគ្គេ និព្វត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជន្តីតិ បុរិមនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឥទំ **អសមុគ្ឃាតិតុប្បន្នំ** នាម។

ឥមេសុ ឧប្បន្នេសុ វត្តមានុប្បន្នំ, ភុត្វាវិគតុប្បន្នំ, ឱកាសកតុប្បន្នំ, សមុទាចារុប្បន្នន្តិ ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ ន មគ្គវជ្ឈំ, ភូមិលទ្ធុប្បន្នំ, អារម្មណាធិគ្គហិតុប្បន្នំ, អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ, អសមុគ្ឃាតិតុប្បន្នន្តិ ចតុព្ពិធំ មគ្គវជ្ឈំ។ មគ្គោ ហិ ឧប្បជ្ជមានោ ឯតេ កិលេសេ បជហតិ។ សោ យេ កិលេសេ បជហតិ, តេ អតីតា វា អនាគតា វា បច្ចុប្បន្នា វាតិ ន វត្តព្ពា។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “ហញ្ចិ អតីតេ កិលេសេ បជហតិ? តេន ហិ ខីណំយេវ ខេបេតិ, និរុទ្ធំ និរោធេតិ, អត្ថង្គតំ អត្ថង្គមេតិ, អតីតំ យំ នត្ថិ, តំ បជហតិ។ ហញ្ចិ អនាគតេ កិលេសេ បជហតិ? តេន ហិ អជាតំ បជហតិ,

អនិព្ពត្តំ អនុប្បន្នំ អបាតុភូតំ បជហតិ, អនាគតំ យំ នត្ថិ, តំ បជហតិ។ ហញ្ចិ បច្ចុប្បន្នេ កិលេសេ បជហតិ? តេន ហិ រត្តោ រាគំ បជហតិ, ទុដ្ឋោ ទោសំ, មូឡ្ហោ មោហំ, វិនិពទ្ធោ មានំ, បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋិំ, អនិដ្ឋង្គតោ វិចិកិច្ឆំ, ថាមគតោ អនុសយំ បជហតិ, កណ្ហសុក្កា ធម្មា យុគនទ្ធា វត្តន្តិ, សំកិលេសិយា មគ្គភាវនា ហោតីតិ...បេ.... តេន ហិ នត្ថិ មគ្គភាវនា, នត្ថិ ផលសច្ឆិកិរិយា, នត្ថិ កិលេសប្បហានំ, នត្ថិ ធម្មាភិសមយោតិ។ អត្ថិ មគ្គភាវនា...បេ.... អត្ថិ ធម្មាភិសមយោតិ។ យថា កថំ វិយ? សេយ្យថាបិ តរុណោ រុក្ខោ...បេ.... អបាតុភូតាយេវ ន បាតុភវន្តី”តិ (បដិ. ម. ៣.២១)។

ឥតិ បាឡិយំ អជាតផលរុក្ខោ អាគតោ, ជាតផលរុក្ខោ បន ទីបេតព្ពោ។ យថា ហិ សផលោ តរុណម្ពរុក្ខោ, តស្ស ផលានិ មនុស្សា បរិភុញ្ជេយ្យុំ, សេសានិ បាតេត្វា បច្ឆិយោ បូរេយ្យុំ, អថញ្ញោ បុរិសោ តំ ផរសុនា ឆិន្ទេយ្យ។ តេនស្ស នេវ អតីតានិ ផលានិ នាសិតានិ ហោន្តិ, ន អនាគតបច្ចុប្បន្នានិ ច នាសិតានិ។ អតីតានិ ហិ មនុស្សេហិ បរិភុត្តានិ, អនាគតានិ អនិព្ពត្តានិ, ន សក្កា នាសេតុំ។ យស្មឹ បន សមយេ សោ ឆិន្នោ, តទា ផលានិយេវ នត្ថីតិ បច្ចុប្បន្នានិបិ អនាសិតានិ។ សចេ បន រុក្ខោ អច្ឆិន្នោ អស្ស, អថស្ស បថវីរសញ្ច អាបោរសញ្ច អាគម្ម យានិ ផលានិ និព្ពត្តេយ្យុំ, តានិ នាសិតានិ ហោន្តិ។ តានិ ហិ អជាតានេវ ន ជាយន្តិ, អនិព្ពត្តានេវ ន និព្ពត្តន្តិ, អបាតុភូតានេវ ន បាតុភវន្តិ។ ឯវមេវ មគ្គោ នាបិ អតីតាទិភេទេ កិលេសេ បជហតិ, នាបិ ន បជហតិ។ យេសញ្ហិ កិលេសានំ មគ្គេន ខន្ធេសុ អបរិញ្ញាតេសុ ឧប្បត្តិ សិយា, មគ្គេន ឧប្បជ្ជិត្វា ខន្ធានំ បរិញ្ញាតត្តា តេ កិលេសា អជាតាវ ន ជាយន្តិ, អនិព្ពត្តាវ ន និព្ពត្តន្តិ, អបាតុភូតាវ ន បាតុភវន្តិ។ តរុណបុត្តាយ ឥត្ថិយា បុន អវិជាយនត្ថំ ព្យាធិតានំ រោគវូបសមនត្ថំ បីតភេសជ្ជេហិ វាបិ អយមត្ថោ វិភាវេតព្ពោ។ ឯវំ មគ្គោ យេ កិលេសេ បជហតិ, តេ អតីតា វា អនាគតា វា បច្ចុប្បន្នា វាតិ ន វត្តព្ពា។ ន ច មគ្គោ កិលេសេ ន បជហតិ។ យេ បន មគ្គោ កិលេសេ បជហតិ, តេ សន្ធាយ “ឧប្បន្នានំ បាបកាន”ន្តិអាទិ វុត្តំ។

ន កេវលញ្ច មគ្គោ កិលេសេយេវ បជហតិ, កិលេសានំ បន អប្បហីនត្តា យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ ឧបាទិន្នក្ខន្ធា, តេបិ បជហតិយេវ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “សោតាបត្តិមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន សត្ត ភវេ ឋបេត្វា អនមតគ្គេ សំសារេ យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តី”តិ (ចូឡវ. អជិតមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ៦) វិត្ថារោ។ ឥតិ មគ្គោ ឧបាទិន្នតោ អនុបាទិន្នតោ ច វុដ្ឋាតិ។ ភវវសេន បន សោតាបត្តិមគ្គោ អបាយភវតោ វុដ្ឋាតិ, សកទាគាមិមគ្គោ សុគតិភវេកទេសតោ, អនាគាមិមគ្គោ សុគតិកាមភវតោ, អរហត្តមគ្គោ រូបារូបភវតោ វុដ្ឋាតិ។ សព្ពភវេហិ វុដ្ឋាតិយេវាតិបិ វទន្តិ។

អថ មគ្គក្ខណេ កថំ អនុប្បន្នានំ ឧប្បាទាយ ភាវនា ហោតិ, កថំ វា ឧប្បន្នានំ ឋិតិយាតិ? មគ្គប្បវត្តិយា ឯវ។ មគ្គោ ហិ បវត្តមានោ បុព្ពេ អនុប្បន្នបុព្ពត្តា អនុប្បន្នោ នាម វុច្ចតិ។ អនាគតបុព្ពញ្ហិ ឋានំ គន្ត្វា អននុភូតបុព្ពំ វា អារម្មណំ អនុភវិត្វា វត្តារោ ភវន្តិ; “អនាគតដ្ឋានំ អាគតម្ហ, អននុភូតំ អារម្មណំ អនុភវាមា”តិ។ យា ចស្ស បវត្តិ, អយមេវ ឋិតិ នាមាតិ “ឋិតិយា ភាវេតី”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ឯវមេតស្ស ភិក្ខុនោ ឥទំ លោកុត្តរមគ្គក្ខណេ វីរិយំ “អនុប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយា”តិអាទីនិ ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។ អយំ លោកុត្តរមគ្គក្ខណេ សម្មប្បធានកថា។ ឥមស្មឹ បន សុត្តេ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកានេវ សម្មប្បធានានិ កថិតានិ។

៣៩៨-៤០១. ឥទ្ធិបាទេសុ ឆន្ទំ និស្សាយ បវត្តោ សមាធិ **ឆន្ទសមាធិ,** បធានភូតា សង្ខារា **បធានសង្ខារា។ សមន្នាគត**ន្តិ តេហិ ធម្មេហិ ឧបេតំ។ ឥទ្ធិយា បាទំ, ឥទ្ធិភូតំ វា បាទន្តិ **ឥទ្ធិបាទំ**។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន ឥទ្ធិបាទវិភង្គេ (វិភ. ៤៣១ អាទយោ) អាគតោ ឯវ។ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៣៨២) បនស្ស អត្ថោ ទីបិតោ។ តត្រាយំ ភិក្ខុ យទា ឆន្ទាទីសុ ឯកំ ធុរំ និស្សាយ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ , តទាស្ស បឋមិទ្ធិបាទោ បុព្ពភាគេ លោកិយោ, អបរភាគេ លោកុត្តរោ។ ឯវំ សេសាបីតិ។ ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ លោកិយលោកុត្តរាវ ឥទ្ធិបាទា កថិតា។

៤០២-៤០៦. **សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវេតី**តិអាទីសុ សទ្ធាវ អត្តនោ សទ្ធាធុរេ ឥន្ទដ្ឋំ ករោតីតិ **សទ្ធិន្ទ្រិយំ។ វីរិយិន្ទ្រិយា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ភាវេតី**តិ ឯត្ថ បន អាទិកម្មិកោ យោគាវចរោ តីហិ ការណេហិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ វិសោធេន្តោ សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវេតិ នាម។ វីរិយិន្ទ្រិយាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“អស្សទ្ធេ បុគ្គលេ បរិវជ្ជយតោ, សទ្ធេ បុគ្គលេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ, បសាទនីយេ សុត្តន្តេ បច្ចវេក្ខតោ ឥមេហិ តីហាការេហិ **សទ្ធិន្ទ្រិយំ** វិសុជ្ឈតិ។

“កុសីតេ បុគ្គលេ បរិវជ្ជយតោ, អារទ្ធវីរិយេ បុគ្គលេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ, សម្មប្បធានេ បច្ចវេក្ខតោ ឥមេហិ តីហាការេហិ **វីរិយិន្ទ្រិយំ** វិសុជ្ឈតិ។

“មុដ្ឋស្សតី បុគ្គលេ បរិវជ្ជយតោ, ឧបដ្ឋិតស្សតី បុគ្គលេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ, សតិបដ្ឋានេ បច្ចវេក្ខតោ ឥមេហិ តីហាការេហិ **សតិន្ទ្រិយំ** វិសុជ្ឈតិ។

“អសមាហិតេ បុគ្គលេ បរិវជ្ជយតោ, សមាហិតេ បុគ្គលេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ, ឈានវិមោក្ខេ បច្ចវេក្ខតោ ឥមេហិ តីហាការេហិ **សមាធិន្ទ្រិយំ** វិសុជ្ឈតិ។

“ទុប្បញ្ញេ បុគ្គលេ បរិវជ្ជយតោ, បញ្ញវន្តេ បុគ្គលេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ, គម្ភីរញាណចរិយំ បច្ចវេក្ខតោ ឥមេហិ តីហាការេហិ **បញ្ញិន្ទ្រិយំ** វិសុជ្ឈតី”តិ (បដិ. ម. ១.១៨៤-១៨៥)។

ឯត្ថ ច **គម្ភីរញាណចរិយំ បច្ចវេក្ខតោ**តិ សណ្ហសុខុមំ ខន្ធន្តរំ, អាយតនន្តរំ, ធាតន្តរំ, ឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈង្គន្តរំ, មគ្គន្តរំ, ផលន្តរញ្ច បច្ចវេក្ខន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥមេសញ្ហិ តិណ្ណំ តិណ្ណំ ការណានំ វសេន អកតាភិនិវេសោ អាទិកម្មិកោ យោគាវចរោ សទ្ធាធុរាទីសុ អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា ភាវេន្តោ អវសានេ វិវដ្ដេត្វា អរហត្តំ គណ្ហតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា ឥមានិ ឥន្ទ្រិយានិ ភាវេតិ នាម, អរហត្តផលេ បត្តេ ភាវិតិន្ទ្រិយោ នាម ហោតីតិ។ ឯវំ ឥមានិបិ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ លោកិយលោកុត្តរានេវ កថិតានីតិ។

សទ្ធាពលាទីសុ សទ្ធាយេវ អកម្បិយដ្ឋេន ពលន្តិ **សទ្ធាពលំ**។ **វីរិយពលា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ហិ សទ្ធា អស្សទ្ធិយេ ន កម្បតិ, វីរិយំ កោសជ្ជេន ន កម្បតិ, សតិ មុដ្ឋស្សច្ចេន ន កម្បតិ, សមាធិ ឧទ្ធច្ចេ ន កម្បតិ, បញ្ញា អវិជ្ជាយ ន កម្បតីតិ សព្ពានិបិ អកម្បិយដ្ឋេន ពលានីតិ វុច្ចន្តិ។ ភាវនានយោ បនេត្ថ ឥន្ទ្រិយភាវនាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ។ ឥមានិ លោកិយលោកុត្តរានេវ កថិតានីតិ។

៤១៨. សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតីតិ ឯត្ថ អយំ អាទិកម្មិកានំ កុលបុត្តានំ វសេន សទ្ធឹ អត្ថវណ្ណនាយ ភាវនានយោ។ តត្ថ សតិសម្ពោជ្ឈង្គន្តិអាទិនា នយេន វុត្តានំ សត្តន្នំ អាទិបទានំ តាវ អយមត្ថវណ្ណនា – សតិសម្ពោជ្ឈង្គេ តាវ សរណដ្ឋេន សតិ, សា បនេសា ឧបដ្ឋានលក្ខណា, អបិលាបនលក្ខណា វា។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “យថា, មហារាជ , រញ្ញោ ភណ្ឌាគារិកោ រញ្ញោ សាបតេយ្យំ អបិលាបេតិ ‘ឯត្តកំ, មហារាជ, ហិរញ្ញំ, ឯត្តកំ សុវណ្ណំ, ឯត្តកំ សាបតេយ្យ’ន្តិ។ ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, សតិ ឧប្បជ្ជមានា កុសលាកុសលសាវជ្ជានវជ្ជហីនប្បណីតកណ្ហសុក្កសប្បដិភាគេ ធម្មេ អបិលាបេតិ ឥមេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ (មិ. ប. ២.១.១៣) វិត្ថារោ។ អបិលាបនរសា, កិច្ចវសេនេវ ហិស្សា ឯតំ លក្ខណំ ថេរេន វុត្តំ។ អសម្មោសរសា វា, គោចរាភិមុខីភាវបច្ចុបដ្ឋានា។ សតិ ឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោតិ **សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ**។

តត្ថ ពោធិយា, ពោធិស្ស វា អង្គោតិ **ពោជ្ឈង្គោ**។ កិំ វុត្តំ ហោតិ? យា ហិ អយំ ធម្មសាមគ្គីយាយ លោកិយលោកុត្តរមគ្គក្ខណេ ឧប្បជ្ជមានាយ លីនុទ្ធច្ចបតិដ្ឋានាយូហនកាមសុខអត្តកិលមថានុយោគឧច្ឆេទសស្សតាភិនិវេសាទីនំ អនេកេសំ ឧបទ្ទវានំ បដិបក្ខភូតាយ សតិធម្មវិចយវីរិយបីតិបស្សទ្ធិសមាធិឧបេក្ខាសង្ខាតាយ ធម្មសាមគ្គិយា អរិយសាវកោ ពុជ្ឈតីតិ កត្វា ពោធីតិ វុច្ចតិ, **ពុជ្ឈតី**តិ កិលេសសន្តាននិទ្ទាយ ឧដ្ឋហតិ, ចត្តារិ វា អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ, និព្ពានមេវ វា សច្ឆិករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ – “សត្ត ពោជ្ឈង្គេ ភាវេត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោ”តិ (សំ. និ. ៥.៣៧៨; ទី. និ. ៣.១៤៣)។ តស្សា ធម្មសាមគ្គិសង្ខាតាយ ពោធិយា អង្គោតិបិ **ពោជ្ឈង្គោ** ឈានង្គមគ្គង្គាទយោ វិយ ។ យោបេស យថាវុត្តប្បការាយ ឯតាយ ធម្មសាមគ្គិយា ពុជ្ឈតីតិ កត្វា អរិយសាវកោ ពោធីតិ វុច្ចតិ, តស្ស អង្គោតិបិ **ពោជ្ឈង្គោ** សេនង្គរថង្គាទយោ វិយ។ តេនាហុ អដ្ឋកថាចរិយា – “ពុជ្ឈនកស្ស បុគ្គលស្ស អង្គាតិ វា ពោជ្ឈង្គា”តិ។

អបិច “ពោជ្ឈង្គាតិ កេនដ្ឋេន ពោជ្ឈង្គា? ពោធាយ សំវត្តន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, ពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, អនុពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, បដិពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា, សម្ពុជ្ឈន្តីតិ ពោជ្ឈង្គា”តិ ឥមិនា បដិសម្ភិទានយេនាបិ (បដិ. ម. ២.១៧) ពោជ្ឈង្គត្ថោ វេទិតព្ពោ។ បសត្ថោ សុន្ទរោ ច ពោជ្ឈង្គោ សម្ពោជ្ឈង្គោ, សតិ ឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោ **សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ**, តំ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ។

ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គន្តិអាទីសុបិ ចតុសច្ចធម្មេ វិចិនតីតិ **ធម្មវិចយោ**។ សោ បវិចយលក្ខណោ, ឱភាសនរសោ, អសម្មោហបច្ចុបដ្ឋានោ។ វីរភាវោ, វិធិនា ឦរយិតព្ពោ ច **វីរិយំ**។ តំ បគ្គហលក្ខណំ, ឧបថម្ភនរសំ , អនោសីទនបច្ចុបដ្ឋានំ។ បីណយតីតិ **បីតិ**។ សា ផរណលក្ខណា, តុដ្ឋិលក្ខណា វា, កាយចិត្តានំ

បីណនរសា, នេសំយេវ ឱទត្យបច្ចុបដ្ឋានា។ កាយចិត្តទរថប្បស្សម្ភនតោ **បស្សទ្ធិ**។ សា ឧបសមលក្ខណា, កាយចិត្តទរថមទ្ទនរសា, កាយចិត្តានំ អបរិប្ផន្ទសីតិភាវបច្ចុបដ្ឋានា។ សមាធានតោ **សមាធិ**។ សោ អវិក្ខេបលក្ខណោ, អវិសារលក្ខណោ វា, ចិត្តចេតសិកានំ សម្បិណ្ឌនរសោ, ចិត្តដ្ឋិតិបច្ចុបដ្ឋានោ។ អជ្ឈុបេក្ខនតោ **ឧបេក្ខា**។ សា បដិសង្ខានលក្ខណា, សមវាហិតលក្ខណា វា, ឩនាធិកនិវារណរសា, បក្ខបាតុបច្ឆេទនរសា វា, មជ្ឈត្តភាវបច្ចុបដ្ឋានា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ **ភាវេតី**តិ ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតិ, ឧប្បាទេតីតិ អត្ថោ។

តត្ថ ចត្តារោ ធម្មា **សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តីតិ វេទិតព្ពា សតិសម្បជញ្ញំ មុដ្ឋស្សតិបុគ្គលបរិវជ្ជនតា ឧបដ្ឋិតស្សតិបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។ អភិក្កន្តាទីសុ ហិ សត្តសុ ឋានេសុ សតិសម្បជញ្ញេន, ភត្តនិក្ខិត្តកាកសទិសេ មុដ្ឋស្សតិបុគ្គលេ បរិវជ្ជនេន, តិស្សទត្តត្ថេរអភយត្ថេរាទិសទិសេ ឧបដ្ឋិតស្សតិបុគ្គលេ សេវនេន, ឋាននិសជ្ជាទីសុ សតិសមុដ្ឋាបនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តតាយ ច សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ ចតូហិ ការណេហិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។

សត្ត ធម្មា **ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ បរិបុច្ឆកតា, វត្ថុវិសទកិរិយា, ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនា, ទុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវជ្ជនា, បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា, គម្ភីរញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា, តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ **បរិបុច្ឆកតា**តិ ខន្ធធាតុអាយតនឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈង្គមគ្គង្គឈានសមថវិបស្សនានំ អត្ថសន្និស្សិតបរិបុច្ឆាពហុលតា។

វត្ថុវិសទកិរិយាតិ អជ្ឈត្តិកពាហិរានំ វត្ថូនំ វិសទភាវករណំ។ យទា ហិស្ស កេសនខលោមា ទីឃា ហោន្តិ, សរីរំ វា ឧប្បន្នទោសញ្ចេវ សេទមលមក្ខិតញ្ច, តទា អជ្ឈត្តិកំ វត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ។ យទា បន ចីវរំ ជិណ្ណំ កិលិដ្ឋំ ទុគ្គន្ធំ វា ហោតិ, សេនាសនំ វា ឧក្លាបំ, តទា ពាហិរំ វត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ។ តស្មា កេសាទិច្ឆេទនេន ឧទ្ធំវិរេចនអធោវិរេចនាទីហិ សរីរសល្លហុកភាវករណេន ឧច្ឆាទនន្ហាបនេន ច អជ្ឈត្តិកវត្ថុ វិសទំ កាតព្ពំ។ សូចិកម្មធោវនរជនបរិភណ្ឌករណាទីហិ ពាហិរវត្ថុ វិសទំ កាតព្ពំ។ ឯតស្មិញ្ហិ អជ្ឈត្តិកពាហិរេ វត្ថុម្ហិ អវិសទេ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ ញាណម្បិ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធំ អបរិសុទ្ធានិ ទីបកបល្លវដ្ដិតេលានិ និស្សាយ ឧប្បន្នទីបសិខាយ ឱភាសោ វិយ។ វិសទេ បន អជ្ឈត្តិកពាហិរេ វត្ថុម្ហិ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ ញាណម្បិ វិសទំ ហោតិ បរិសុទ្ធានិ ទីបកបល្លវដ្ដិតេលានិ និស្សាយ ឧប្បន្នទីបសិខាយ ឱភាសោ វិយ។ តេន វុត្តំ – “វត្ថុវិសទកិរិយា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្តតី”តិ។

ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនា នាម សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ សមភាវករណំ។ សចេ ហិស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ, ឥតរានិ មន្ទានិ, តតោ វីរិយិន្ទ្រិយំ បគ្គហកិច្ចំ, សតិន្ទ្រិយំ ឧបដ្ឋានកិច្ចំ, សមាធិន្ទ្រិយំ អវិក្ខេបកិច្ចំ, បញ្ញិន្ទ្រិយំ ទស្សនកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា តំ ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណេន វា, យថា វា មនសិករោតោ ពលវំ ជាតំ, តថា អមនសិការេន ហាបេតព្ពំ។ **វក្កលិត្ថេរវត្ថុ** ចេត្ថ និទស្សនំ។ សចេ បន វីរិយិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ, អថ នេវ សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមោក្ខកិច្ចំ កាតុំ សក្កោតិ, ន ឥតរានិ ឥតរកិច្ចភេទំ។ តស្មា តំ បស្សទ្ធាទិភាវនាយ ហាបេតព្ពំ។ តត្រាបិ **សោណត្ថេរស្ស វត្ថុ** ទស្សេតព្ពំ។ ឯវំ សេសេសុបិ ឯកស្ស ពលវភាវេ សតិ ឥតរេសំ អត្តនោ កិច្ចេសុ អសមត្ថតា វេទិតព្ពា។

វិសេសតោ បនេត្ថ សទ្ធាបញ្ញានំ សមាធិវីរិយានញ្ច សមតំ បសំសន្តិ។ ពលវសទ្ធោ ហិ មន្ទបញ្ញោ មុធប្បសន្នោ ហោតិ, អវត្ថុម្ហិ បសីទតិ។ ពលវបញ្ញោ មន្ទសទ្ធោ កេរាដិកបក្ខំ ភជតិ , ភេសជ្ជសមុដ្ឋិតោ វិយ រោគោ អតេកិច្ឆោ ហោតិ។ ចិត្តុប្បាទមត្តេនេវ កុសលំ ហោតីតិ អតិធាវិត្វា ទានាទីនិ អករោន្តោ និរយេ ឧប្បជ្ជតិ។ ឧភិន្នំ សមតាយ វត្ថុស្មិំយេវ បសីទតិ។ ពលវសមាធី បន មន្ទវីរិយំ សមាធិស្ស កោសជ្ជបក្ខត្តា កោសជ្ជំ អភិភវតិ។ ពលវវីរិយំ មន្ទសមាធី វីរិយស្ស ឧទ្ធច្ចបក្ខត្តា ឧទ្ធច្ចំ អភិភវតិ។ សមាធិ បន វីរិយេន សំយោជិតោ កោសជ្ជេ បតិតុំ ន លភតិ, វីរិយំ សមាធិនា សំយោជិតំ ឧទ្ធច្ចេ បតិតុំ ន លភតិ។ តស្មា តំ ឧភយំ សមំ កត្តព្ពំ។ ឧភយសមតាយ ហិ អប្បនា ហោតិ។

អបិច សមាធិកម្មិកស្ស ពលវតីបិ សទ្ធា វដ្ដតិ។ ឯវញ្ហិ សទ្ទហន្តោ ឱកប្បេន្តោ អប្បនំ បាបុណិស្សតិ។ សមាធិបញ្ញាសុ បន សមាធិកម្មិកស្ស ឯកគ្គតា ពលវតី វដ្ដតិ។ ឯវញ្ហិ សោ អប្បនំ បាបុណាតិ។ វិបស្សនាកម្មិកស្ស បញ្ញា ពលវតី វដ្ដតិ។ ឯវញ្ហិ សោ លក្ខណបដិវេធំ បាបុណាតិ។ ឧភិន្នំ បន សមតាយបិ អប្បនា ហោតិយេវ។ សតិ បន សព្ពត្ថ ពលវតី វដ្ដតិ។ សតិ ហិ ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចបក្ខិកានំ សទ្ធាវីរិយបញ្ញានំ វសេន ឧទ្ធច្ចបាតតោ កោសជ្ជបក្ខិកេន ច សមាធិនា កោសជ្ជបាតតោ រក្ខតិ។ តស្មា សា លោណធូបនំ វិយ

សព្ពព្យញ្ជនេសុ, សព្ពកម្មិកោ អមច្ចោ វិយ ច សព្ពរាជកិច្ចេសុ, សព្ពត្ថ ឥច្ឆិតព្ពា។ តេនាហ – “សតិ ច បន សព្ពត្ថិកា វុត្តា (សំ. និ. ៥.២៣៤) ភគវតា។ កឹ ការណា? ចិត្តញ្ហិ សតិបដិសរណំ, អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា ច សតិ, ន វិនា សតិយា ចិត្តស្ស បគ្គហនិគ្គហោ ហោតី”តិ។

ទុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវជ្ជនា នាម ខន្ធាទិភេទេសុ អនោគាឡ្ហបញ្ញានំ ទុម្មេធបុគ្គលានំ អារកា បរិវជ្ជនំ។ **បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា** នាម សមបញ្ញាសលក្ខណបរិគ្គាហិកាយ ឧទយព្ពយបញ្ញាយ សមន្នាគតបុគ្គលសេវនា។ **គម្ភីរញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា** នាម គម្ភីរេសុ ខន្ធាទីសុ បវត្តាយ គម្ភីរបញ្ញាយ បភេទបច្ចវេក្ខណា។ **តទធិមុត្តតា** នាម ឋាននិសជ្ជាទីសុ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបនត្ថំ និន្នពោណបព្ភារចិត្តតា។ តស្មា អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ សត្តហិ ការណេហិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។

ឯកាទស ធម្មា **វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ – អបាយភយបច្ចវេក្ខណតា, អានិសំសទស្សាវិតា , គមនវីថិបច្ចវេក្ខណតា, បិណ្ឌបាតាបចាយនតា, ទាយជ្ជមហត្តបច្ចវេក្ខណតា, សត្ថុមហត្តបច្ចវេក្ខណតា, ជាតិមហត្តបច្ចវេក្ខណតា , សព្រហ្មចារិមហត្តបច្ចវេក្ខណតា, កុសីតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, អារទ្ធវីរិយបុគ្គលសេវនតា, តទធិមុត្តតាតិ។

តត្ថ “និរយេសុ បញ្ចវិធពន្ធនកម្មករណតោ បដ្ឋាយ មហាទុក្ខំ អនុភវនកាលេបិ, តិរច្ឆានយោនិយំ ជាលក្ខិបកុមិនាទីហិ គហិតកាលេបិ, បាជនកណ្ដកាទិប្បហារតុន្នស្ស បន សកដវហនាទិកាលេបិ, បេត្តិវិសយេ អនេកានិបិ វស្សសហស្សានិ ឯកំ ពុទ្ធន្តរម្បិ ខុប្បិបាសាហិ អាតុរីភូតកាលេបិ, កាលកញ្ចិកអសុរេសុ សដ្ឋិហត្ថអសីតិហត្ថប្បមាណេន អដ្ឋិចម្មមត្តេនេវ អត្តភាវេន វាតាតបាទិទុក្ខានុភវនកាលេបិ ន សក្កា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ឧប្បាទេតុំ។ អយមេវ តេ ភិក្ខុ កាលោ”តិ ឯវំ **អបាយភយំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ** វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ។

“ន សក្កា កុសីតេន នវ លោកុត្តរធម្មា លទ្ធុំ, អារទ្ធវីរិយេនេវ សក្កា, អយមានិសំសោ វីរិយស្សា”តិ ឯវំ **អានិសំសទស្សាវិនោបិ** ឧប្បជ្ជតិ។ “សព្ពពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធមហាសាវកេហិ គតមគ្គោវ គន្តព្ពោ, សោ ច ន សក្កា កុសីតេន គន្តុ”ន្តិ ឯវំ **គមនវីថឹ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ** ឧប្បជ្ជតិ។

“យេ តំ បិណ្ឌបាតាទីហិ ឧបដ្ឋហន្តិ, ឥមេ តេ មនុស្សា នេវ ញាតកា, ន ទាសកម្មករា, នាបិ តំ និស្សាយ ជីវិស្សាមាតិ តេ បណីតានិ បិណ្ឌបាតាទីនិ ទេន្តិ។ អថ ខោ អត្តនោ ការានំ មហប្ផលតំ បច្ចាសីសមានា ទេន្តិ។ សត្ថារាបិ ‘អយំ ឥមេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិត្វា កាយទឡ្ហីពហុលោ សុខំ វិហរិស្សតី’តិ ន ឯវំ សម្បស្សតា តុយ្ហំ បច្ចយា អនុញ្ញាតា, អថ ខោ ‘អយំ ឥមេ បរិភុញ្ជមានោ សមណធម្មំ កត្វា វដ្ដទុក្ខតោ មុច្ចិស្សតី’តិ តេ បច្ចយា អនុញ្ញាតា។ សោ ទានិ ត្វំ កុសីតោ វិហរន្តោ ន តំ បិណ្ឌបាតំ អបចាយិស្សសិ។ អារទ្ធវីរិយស្សេវ ហិ បិណ្ឌាបចាយនំ នាម ហោតី”តិ ឯវំ **បិណ្ឌបាតាបចាយនំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ** ឧប្បជ្ជតិ មហាមិត្តត្ថេរស្ស វិយ បិណ្ឌបាតិយតិស្សត្ថេរស្ស វិយ ច។

មហាមិត្តត្ថេរោ កិរ កស្សកលេណេ នាម បដិវសតិ។ តស្ស ច គោចរគាមេ ឯកា មហាឧបាសិកា ថេរំ បុត្តំ កត្វា បដិជគ្គតិ។ សា ឯកទិវសំ អរញ្ញំ គច្ឆន្តី ធីតរំ អាហ – “អម្ម , អសុកស្មឹ ឋានេ បុរាណតណ្ឌុលា, អសុកស្មឹ ខីរំ, អសុកស្មឹ សប្បិ, អសុកស្មឹ ផាណិតំ, តវ ភាតិកស្ស អយ្យមិត្តស្ស អាគតកាលេ ភត្តំ បចិត្វា ខីរសប្បិផាណិតេហិ សទ្ធឹ ទេហិ, ទត្វា ត្វញ្ច ភុញ្ជេយ្យាសិ។ អហំ បន ហិយ្យោ បក្កំ បារិវាសិកភត្តំ កញ្ជិយេន ភុត្តម្ហី”តិ។ ទិវា កឹ ភុញ្ជិស្សសិ, អម្មាតិ? សាកបណ្ណំ បក្ខិបិត្វា កណតណ្ឌុលេហិ អម្ពិលយាគុំ បចិត្វា ឋបេហិ, អម្មាតិ។

ថេរោ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តំ នីហរន្តោវ តំ សទ្ទំ សុត្វា អត្តានំ ឱវទិ – “មហាឧបាសិកា កិរ កញ្ជិយេន បារិវាសិកភត្តំ ភុញ្ជិ, ទិវាបិ កណបណ្ណម្ពិលយាគុំ ភុញ្ជិស្សតិ, តុយ្ហំ អត្ថាយ បន បុរាណតណ្ឌុលាទីនិ អាចិក្ខតិ។ តំ និស្សាយ ខោ បនេសា នេវ ខេត្តំ ន វត្ថុំ ន ភត្តំ ន វត្ថំ បច្ចាសីសតិ, តិស្សោ បន សម្បត្តិយោ បត្ថយមានា ទេតិ។ ត្វំ ឯតិស្សា តា សម្បត្តិយោ ទាតុំ សក្ខិស្សសិ, ន សក្ខិស្សសីតិ, អយំ ខោ បន បិណ្ឌបាតោ តយា សរាគេន សទោសេន សមោហេន ន សក្កា គណ្ហិតុ”ន្តិ បត្តំ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា គណ្ឋិកំ មុញ្ចិត្វា និវត្តិត្វា កស្សកលេណមេវ គន្ត្វា បត្តំ ហេដ្ឋាមញ្ចេ, ចីវរញ្ច ចីវរវំសេ ឋបេត្វា, “អរហត្តំ អបាបុណិត្វា ន និក្ខមិស្សាមី”តិ វីរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា និសីទិ។ ទីឃរត្តំ អប្បមត្តោ ហុត្វា និវុត្ថភិក្ខុ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បុរេភត្តមេវ អរហត្តំ បត្វា វិកសមានមិវ បទុមំ មហាខីណាសវោ សិតំ ករោន្តោវ និក្ខមិ។ លេណទ្វារេ រុក្ខម្ហិ អធិវត្ថា ទេវតា –

“នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ, នមោ តេ បុរិសុត្តម;
យស្ស តេ អាសវា ខីណា, ទក្ខិណេយ្យោសិ មារិសា”តិ។ –

ឧទានំ ឧទានេត្វា, “ភន្តេ, បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ តុម្ហាទិសានំ អរហន្តានំ ភិក្ខំ ទត្វា មហល្លកិត្ថិយោ ទុក្ខា មុច្ចិស្សន្តី”តិ អាហ។ ថេរោ ឧដ្ឋហិត្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា កាលំ ឱលោកេន្តោ “បាតោយេវា”តិ ញត្វា បត្តចីវរំ អាទាយ គាមំ បាវិសិ។

ទារិកាបិ ភត្តំ សម្បាទេត្វា “ឥទានិ មេ ភាតា អាគមិស្សតិ, ឥទានិ មេ ភាតា អាគមិស្សតី”តិ ទ្វារំ ឱលោកយមានា និសីទិ។ សា ថេរេ ឃរទ្វារំ សម្បត្តេ បត្តំ គហេត្វា សប្បិផាណិតយោជិតស្ស ខីរបិណ្ឌបាតស្ស បូរេត្វា ហត្ថេ ឋបេសិ។ ថេរោ “សុខំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សាបិ តំ ឱលោកយមានាវ អដ្ឋាសិ។ ថេរស្ស ហិ តទា អតិវិយ បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ អហោសិ, វិប្បសន្នានិ ឥន្ទ្រិយានិ, មុខំ ពន្ធនា បវុត្តតាលបក្កំ វិយ អតិវិយ វិរោចិត្ថ។

មហាឧបាសិកា អរញ្ញតោ អាគន្ត្វា “កឹ, អម្ម, ភាតិកោ តេ អាគតោ”តិ បុច្ឆិ។ សា សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ ឧបាសិកា “អជ្ជ មេ បុត្តស្ស បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ ញត្វា “អភិរមតិ តេ, អម្ម, ភាតា ពុទ្ធសាសនេ, ន ឧក្កណ្ឋតី”តិ អាហ។

បិណ្ឌបាតិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ បន ឯវំ វេទិតព្ពំ – មហាគាមេ កិរ ឯកោ ទលិទ្ទបុរិសោ ទារុវិក្កយេន ជីវិកំ កប្បេតិ។ សោ តេនេវ ការណេន នាមំ លភិត្វា ទារុភណ្ឌកមហាតិស្សោ នាម ជាតោ។ សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ ភរិយំ អាហ – “កឹ អម្ហាកំ ជីវិតំ នាម, សត្ថារា ទក្ខិណុទ្ទានស្ស មហប្ផលភាវោ កថិតោ, មយញ្ច និពទ្ធំ ទាតុំ ន សក្កោម, បក្ខិកភត្តមត្តំ ទត្វា បុន ឧប្បន្នំ សលាកភត្តម្បិ ទស្សាមា”តិ។ សា “សាធុ សាមី”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បុនទិវសេ យថាលាភេន បក្ខិកភត្តំ អទាសិ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បច្ចយេហិ និប្បរិស្សយកាលោ ហោតិ, ទហរសាមណេរា បណីតភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា “អយំ លូខាហារោ”តិ តេសំ បក្ខិកភត្តំ គហិតមត្តកមេវ កត្វា តេសំ បស្សន្តានំយេវ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ។

សា ឥត្ថី តំ ទិស្វា សាមិកស្ស កថេសិ, “មយា ទិន្នំ ឆឌ្ឌេន្តី”តិ ន បន វិប្បដិសារិនី អហោសិ។ តស្សា សាមិកោ អាហ – “មយំ ទុគ្គតភាវេន អយ្យានំ សុខេន បរិភុញ្ជាបេតុំ នាសក្ខិម្ហ។ កឹ នុ ខោ កត្វា អយ្យានំ មនំ គហេតុំ សក្ខិស្សាមា”តិ? អថស្ស ភរិយា អាហ – “កឹ វទេសិ, សាមិ, សបុត្តកា ទុគ្គតា នាម នត្ថីតិ អយំ តេ ធីតា, ឥមំ ឯកស្មិំ កុលេ ឋបេត្វា ទ្វាទស កហាបណេ គណ្ហិត្វា ឯកំ ខីរធេនុំ អាហរ, អយ្យានំ ខីរសលាកភត្តំ ទស្សាម, ឯវំ តេសំ ចិត្តំ គណ្ហិតុំ សក្ខិស្សាមា”តិ។ សោ សាធូតិ សម្បដិច្ឆិត្វា តថា អកាសិ។ តេសំ បុញ្ញេន សា ធេនុ សាយំ តីណិ មាណិកានិ, បាតោ តីណិ មាណិកានិ ខីរំ ទេតិ។ សាយំ លទ្ធំ ទធឹ កត្វា បុនទិវសេ តតោ គហិតនវនីតេន សប្បឹ កត្វា សសប្បិបរិសេកំ ខីរសលាកភត្តំ ទេន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ តស្ស គេហេ សលាកភត្តំ បុញ្ញវន្តាវ លភន្តិ។

សោ ឯកទិវសំ ភរិយំ អាហ – “មយំ ធីតុ អត្ថិតាយ លទ្ធិតព្ពតោ ច មុត្តា, គេហេ ច នោ ភត្តំ អយ្យានំ បរិភោគារហំ ជាតំ។ ត្វំ យាវ អហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ ឥមស្មិំ កល្យាណវត្តេ មា បមជ្ជិ។ អហំ កិញ្ចិទេវ កត្វា ធីតរំ មោចេស្សាមី”តិ។ សោ ឯកំ បទេសំ គន្ត្វា ឧច្ឆុយន្តកម្មំ កត្វា ឆហិ មាសេហិ ទ្វាទស កហាបណេ លភិត្វា “អលំ ឯត្តកំ មម ធីតុ មោចនត្ថាយា”តិ តេ កហាបណេ ទុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា “គេហំ គមិស្សាមី”តិ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។

តស្មិំ សមយេ អម្ពរិយមហាវិហារវាសី បិណ្ឌបាតិយតិស្សត្ថេរោ “តិស្សមហាវិហារំ គន្ត្វា ចេតិយំ វន្ទិស្សាមី”តិ អត្តនោ វសនដ្ឋានតោ មហាគាមំ គច្ឆន្តោ តមេវ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សោ ឧបាសកោ ថេរំ ទូរតោវ ទិស្វា “ឯកកោវ អគន្ត្វា ឥមិនា អយ្យេន សទ្ធឹ ឯកំ ធម្មកថំ សុណន្តោ គមិស្សាមិ។ សីលវន្តោ ហិ សព្ពកាលំ ទុល្លភា”តិ វេគេន ថេរំ សម្បាបុណិត្វា អភិវាទេត្វា សទ្ធឹ គច្ឆន្តោ វេលាយ ឧបកដ្ឋាយ ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ហត្ថេ បុដកភត្តំ នត្ថិ, អយ្យស្ស ច ភិក្ខាកាលោ សម្បត្តោ, អយញ្ច មេ បរិព្ពយោ ហត្ថេ អត្ថិ, ឯកំ គាមទ្វារំ បត្តកាលេ អយ្យស្ស បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមី”តិ។

តស្សេវំ ចិត្តេ ឧប្បន្នមត្តេយេវ ឯកោ បុដកភត្តំ គហេត្វា តំ ឋានំ សម្បត្តោ។ ឧបាសកោ តំ ទិស្វា, “ភន្តេ, ថោកំ អាគមេថា”តិ វត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “កហាបណំ តេ, ភោ បុរិស, ទម្មិ, តំ មេ បុដកភត្តំ ទេហី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឥមំ ភត្តំ ឥមស្មិំ កាលេ មាសកម្បិ ន អគ្ឃតិ, អយញ្ច មយ្ហំ ឯកវារេនេវ កហាបណំ ទេតិ, ភវិស្សតេត្ថ ការណ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “នាហំ កហាបណេន ទេមី”តិ អាហ។ ឯវំ សន្តេ ទ្វេ គណ្ហ, តីណិ គណ្ហាតិ ឥ

មិនា និយាមេន សព្ពេបិ តេ កហាបណេ ទាតុកាមោ ជាតោ។ តតោ “អញ្ញោបិស្ស អត្ថី”តិ សញ្ញាយ “ន ទេមិ”ច្ចេវ អាហ។ អថ នំ សោ អាហ – “សចេ មេ, ភោ, អញ្ញោបិ អស្ស, តេបិ ទទេយ្យំ។ ន ខោ បនាហំ អត្តនោ អត្ថាយ គណ្ហាមិ, ឯតស្មឹ មេ រុក្ខមូលេ ឯកោ អយ្យោ និសីទាបិតោ, តុយ្ហម្បិ កុសលំ ភវិស្សតិ, ទេហិ មេ ភត្ត”ន្តិ។ តេន ហិ, ភោ, គណ្ហ, អាហរ តេ កហាបណេតិ កហាបណេ គហេត្វា បុដកភត្តំ អទាសិ។ ឧបាសកោ ភត្តំ គហេត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “បត្តំ នីហរថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ថេរោ បត្តំ នីហរិត្វា ឧបឌ្ឍភត្តេ ទិន្នេ បត្តំ បិទហិ។ ឧបាសកោ អាហ – “អយំ, ភន្តេ, ឯកស្សេវ បដិវីសោ, ន សក្កា មយា តតោ ភុញ្ជិតុំ។ តុម្ហាកំយេវ មេ អត្ថាយ ឥមំ បរិយេសិត្វា លទ្ធំ, គណ្ហថ នំ មំ អនុកម្បំ ឧបាទាយា”តិ។ ថេរោ “អត្ថិ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ គហេត្វា សព្ពំ បរិភុញ្ជិ។ ឧបាសកោ ធមករណេន បានីយំ បរិស្សាវេត្វា អទាសិ។ តតោ និដ្ឋិតភត្តកិច្ចេ ថេរេ ឧភោបិ មគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ។

ថេរោ ឧបាសកំ បុច្ឆិ – “កេន ការណេន ត្វំ ន ភុញ្ជសី”តិ។ សោ អត្តនោ គមនាគមនវិធានំ សព្ពំ កថេសិ។ ថេរោ តំ សុត្វា សំវេគប្បត្តោ ចិន្តេសិ – “ទុក្ករំ ឧបាសកេន កតំ, មយា បន ឯវរូបំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា ឯតស្ស កតញ្ញុនា ភវិតព្ពំ។ សប្បាយសេនាសនំ លភិត្វា តត្ថេវ ឆវិមំសលោហិតេសុ សុក្ខន្តេសុបិ និសិន្នបល្លង្កេនេវ អរហត្តំ អប្បត្វា ន ឧដ្ឋហិស្សាមី”តិ។ សោ តិស្សមហាវិហារំ គន្ត្វា អាគន្តុកវត្តំ កត្វា អត្តនោ បត្តសេនាសនំ បវិសិត្វា បច្ចត្ថរណំ អត្ថរិត្វា តត្ថ និសិន្នោ អត្តនោ មូលកម្មដ្ឋានមេវ គណ្ហិ។ សោ តាយ រត្តិយា ឱភាសមត្តម្បិ និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខិ។ បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខាចារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា តទេវ កម្មដ្ឋានំ អនុលោមបដិលោមំ វិបស្សិ។ ឯតេនុបាយេន វិបស្សន្តោ សត្តមេ អរុណេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា ចិន្តេសិ – “អតិវិយ មេ កិលន្តំ សរីរំ, កឹ នុ ខោ មេ ជីវិតំ ចិរំ បវត្តិស្សតិ, ន បវត្តិស្សតី”តិ។ អថស្ស អប្បវត្តនភាវំ ទិស្វា សេនាសនំ បដិសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ វិហារមជ្ឈំ គន្ត្វា ភេរិំ បហរាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេសិ។

សង្ឃត្ថេរោ “កេន ភិក្ខុនាសង្ឃោ សន្និបាតិតោ”តិ បុច្ឆិ។ មយា, ភន្តេតិ។ កិមត្ថំ សប្បុរិសាតិ។ ភន្តេ, អញ្ញំ កម្មំ នត្ថិ, យេសំ បន មគ្គេ វា ផលេ វា កង្ខា អត្ថិ, តេ មំ បុច្ឆន្តូតិ។ សប្បុរិស តាទិសា នាម ភិក្ខូ អសន្តំ គុណំ ន កថេន្តិ, អម្ហាកំ ឯត្ថ កង្ខា នត្ថិ។ កឹ បន តេ សំវេគការណំ អហោសិ, កឹ បច្ចយំ កត្វា អរហត្តំ និព្ពត្តន្តិ។ ភន្តេ, ឥមស្មឹ មហាគាមេ វល្លិយវីថិយំ ទារុភណ្ឌកមហាតិស្សោ នាម ឧបាសកោ អត្តនោ ធីតរំ ពាហិ ឋបេត្វា ទ្វាទស កហាបណេ គណ្ហិត្វា តេហិ ឯកំ ខីរធេនុំ គហេត្វា សង្ឃស្ស ខីរភត្តសលាកំ បដ្ឋបេសិ, សោ “ធីតរំ មោចេស្សាមី”តិ ឆ មាសេ យន្តសាលាយ ភតឹ កត្វា ទ្វាទស កហាបណេ លភិត្វា “ធីតរំ មោចេស្សាមី”តិ អត្តនោ គេហំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មំ ទិស្វា ភិក្ខាចារវេលាយ សព្ពេបិ តេ កហាបណេ ទត្វា បុដកភត្តំ គណ្ហិត្វា សព្ពំ មយ្ហំ អទាសិ។ អហំ តំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា ឥធាគន្ត្វា សប្បាយសេនាសនំ លភិត្វា “បិណ្ឌាបចាយនកម្មំ ករិស្សាមី”តិ វិសេសំ និព្ពត្តេសឹ, ភន្តេតិ។ តំ ឋានំ សម្បត្តា ចតស្សោបិ បរិសា ថេរស្ស សាធុការំ អទំសុ។ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ ថេរោ សង្ឃមជ្ឈេ និសីទិត្វា កថេន្តោ កថេន្តោវ “មយ្ហំ កូដាគារំ ទារុភណ្ឌកមហាតិស្សស្សេវ ហត្ថេន ផុដ្ឋកាលេយេវ ចលតូ”តិ អធិដ្ឋាយ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។

កាកវណ្ណតិស្សមហារាជា “ឯកោ កិរ ថេរោ បរិនិព្ពុតោ”តិ សុត្វា វិហារំ គន្ត្វា សក្ការសម្មានំ កត្វា កូដាគារំ សជ្ជេត្វា ថេរំ តត្ថ អារោបេត្វា “ឥទានិ ចិតកដ្ឋានំ គមិស្សាមា”តិ ឧក្ខិបន្តោ ចាលេតុំ នាសក្ខិ។ រាជា ភិក្ខុសង្ឃំ បុច្ឆិ – “អត្ថិ, ភន្តេ, ថេរេន កិញ្ចិ កថិត”ន្តិ។ ភិក្ខូ ថេរេន កថិតវិធានំ អាចិក្ខឹសុ។ រាជា តំ ឧបាសកំ បក្កោសាបេត្វា “តយា តតោ សត្តទិវសមត្ថកេ កស្សចិ មគ្គបដិបន្នស្ស ភិក្ខុនោ បុដកភត្តំ ទិន្ន”ន្តិ បុច្ឆិ។ អាម, ទេវាតិ។ កេន តេ និយាមេន ទិន្នន្តិ? សោ តំ ការណំ សព្ពំ អារោចេសិ។ អថ នំ រាជា ថេរស្ស កូដាគារដ្ឋានំ បេសេសិ – “គច្ឆ តំ ថេរំ សញ្ជាន, សោ វា អញ្ញោ វា”តិ។ សោ គន្ត្វា សាណឹ ឧក្ខិបិត្វា ថេរស្ស មុខំ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា ទ្វីហិ ហត្ថេហិ ហទយំ សន្ធារេន្តោ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ទេវ, មយ្ហំ អយ្យោ”តិ អាហ។ អថស្ស រាជា មហាបសាធនំ ទាបេសិ។ តំ បសាធេត្វា អាគតំ “គច្ឆ ភាតិក មហាតិស្ស មយ្ហំ, អយ្យាតិ វត្វា កូដាគារំ ឧក្ខិបា”តិ អាហ។ ឧបាសកោ “សាធុ, ទេវា”តិ គន្ត្វា ថេរស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ឧក្ខិបិត្វា អត្តនោ មត្ថកេ អកាសិ។ តស្មឹយេវ ខណេ កូដាគារំ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ចិតកមត្ថកេ បតិដ្ឋាសិ។ តស្មឹ កាលេ ចិតកស្ស ចតូហិបិ កណ្ណេហិ សយមេវ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហឹសូតិ។

“មហន្តំ ខោ បនេតំ សត្ថុ ទាយជ្ជំ, យទិទំ សត្ត អរិយធនានិ នាម, តំ ន សក្កា កុសីតេន គហេតុំ។ យថា ហិ វិប្បដិបន្នំ បុត្តំ មាតាបិតរោ ‘អយំ អម្ហាកំ អបុត្តោ’តិ បរិពាហិរំ ករោន្តិ, សោ តេសំ អច្ចយេន ទាយជ្ជំ ន លភតិ, ឯវំ កុសីតោបិ ឥទំ អរិយធនទាយជ្ជំ ន លភតិ, អារទ្ធវីរិយោវ លភតី”តិ **ទាយជ្ជមហត្តំ បច្ចវេក្ខតោបិ** ឧប្បជ្ជតិ។

“មហា ខោ បន តេ សត្ថា។ សត្ថុនោ ហិ តេ មាតុកុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិ គហណកាលេបិ, អភិនិក្ខមនេបិ, អភិសម្ពោធិយម្បិ, ធម្មចក្កប្បវត្តនយមកបាដិហារិយទេវោរោហនអាយុសង្ខារវោស្សជ្ជនេសុបិ, បរិនិព្ពានកាលេបិ ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្បិត្ថ។ យុត្តំ នុ តេ ឯវរូបស្ស សត្ថុនោ សាសនេ បព្ពជិត្វា កុសីតេន ភវិតុ”ន្តិ ឯវំ **សត្ថុមហត្តំ បច្ចវេក្ខតោបិ** ឧប្បជ្ជតិ។

“ជាតិយាបិ ត្វំ ឥទានិ ន លាមកជាតិកោ, អសម្ភិន្នាយ មហាសម្មតបវេណិយា អាគតឱក្កាករាជវំសេ ជាតោសិ, សុទ្ធោទនមហារាជស្ស ច មហាមាយាទេវិយា ច នត្តា, រាហុលភទ្ទស្ស កនិដ្ឋោ, តយា នាម ឯវរូបេន ជិនបុត្តេន ហុត្វា ន យុត្តំ កុសីតេន វិហរិតុ”ន្តិ ឯវំ **ជាតិមហត្តំ បច្ចវេក្ខតោបិ** ឧប្បជ្ជតិ។

“សារិបុត្តមោគ្គល្លានា ចេវ អសីតិ មហាសាវកា ច វីរិយេនេវ លោកុត្តរធម្មំ បដិវិជ្ឈិំសុ, ត្វំ ឯតេសំ សព្រហ្មចារីនំ មគ្គំ បដិបជ្ជសិ, ន បដិបជ្ជសី”តិ ឯវំ **សព្រហ្មចារិមហត្តំ បច្ចវេក្ខតោបិ** ឧប្បជ្ជតិ។

កុច្ឆិំ បូរេត្វា ឋិតអជគរសទិសេ វិស្សដ្ឋកាយិកចេតសិកវីរិយេ កុសីតបុគ្គលេ បរិវជ្ជេន្តស្សាបិ, អារទ្ធវីរិយេ បហិតត្តេ បុគ្គលេ សេវន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ វីរិយុប្បាទនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ ឯកាទសហិ ការណេហិ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។

ឯកាទស ធម្មា **បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ – ពុទ្ធានុស្សតិ, ធម្មសង្ឃសីល^ ចាគទេវតានុស្សតិ ឧបសមានុស្សតិ, លូខបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, សិនិទ្ធបុគ្គលសេវនតា, បសាទនីយសុត្តន្តបច្ចវេក្ខណតា, តទធិមុត្តតាតិ។

ពុទ្ធគុណេ អនុស្សរន្តស្សាបិ ហិ យាវ ឧបចារា សកលសរីរំ ផរមានោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ, ធម្មសង្ឃគុណេ អនុស្សរន្តស្សាបិ, ទីឃរត្តំ អខណ្ឌំ កត្វា រក្ខិតំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, គិហិនោ ទសសីលំ បញ្ចសីលំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, ទុព្ភិក្ខភយាទីសុ បណីតភោជនំ សព្រហ្មចារីនំ ទត្វា “ឯវំនាម អទម្ហា”តិ ចាគំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, គិហិនោបិ ឯវរូបេ កាលេ សីលវន្តានំ ទិន្នទានំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, យេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា ទេវត្តំ បត្តា, តថារូបានំ គុណានំ អត្តនិ អត្ថិតំ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, សមាបត្តិយា វិក្ខម្ភិតេ កិលេសា សដ្ឋិបិ សត្តតិបិ វស្សានិ ន សមុទាចរន្តីតិ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, ចេតិយទស្សនពោធិទស្សនថេរទស្សនេសុ អសក្កច្ចកិរិយាយ សំសូចិតលូខភាវេ ពុទ្ធាទីសុ បសាទសិនេហាភាវេន គទ្រភបិដ្ឋេ រជសទិសេ លូខបុគ្គលេ បរិវជ្ជេន្តស្សាបិ, ពុទ្ធាទីសុ បសាទពហុលេ មុទុចិត្តេ សិនិទ្ធបុគ្គលេ សេវន្តស្សាបិ, រតនត្តយគុណបរិទីបកេ បសាទនីយសុត្តន្តេ បច្ចវេក្ខន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ បីតិឧប្បាទនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ ឯកាទសហិ ការណេហិ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។

សត្ត ធម្មា **បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ – បណីតភោជនសេវនតា, ឧតុសុខសេវនតា, ឥរិយាបថសុខសេវនតា, មជ្ឈត្តបយោគតា, សារទ្ធកាយបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, បស្សទ្ធកាយបុគ្គលសេវនតា, តទធិមុត្តតាតិ។

បណីតញ្ហិ សិនិទ្ធំ សប្បាយភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សាបិ, សីតុណ្ហេសុ ច ឧតូសុ ឋានាទីសុ ច ឥរិយាបថេសុ សប្បាយឧតុញ្ច ឥរិយាបថញ្ច សេវន្តស្សាបិ បស្សទ្ធិ ឧប្បជ្ជតិ។ យោ បន មហាបុរិសជាតិកោ សព្ពឧតុឥរិយាបថក្ខមោ ហោតិ, ន តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ យស្ស សភាគវិសភាគតា អត្ថិ, តស្សេវ វិសភាគេ ឧតុឥរិយាបថេ វជ្ជេត្វា សភាគេ សេវន្តស្ស ឧប្បជ្ជតិ។ មជ្ឈត្តបយោគោ វុច្ចតិ អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតបច្ចវេក្ខណា។ ឥមិនា មជ្ឈត្តបយោគេន ឧប្បជ្ជតិ។ យោ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បរំ វិហេឋយមានោ វិចរតិ, ឯវរូបំ សារទ្ធកាយំ បុគ្គលំ បរិវជ្ជេន្តស្សាបិ, សំយតបាទបាណិំ បស្សទ្ធកាយំ បុគ្គលំ សេវន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ បស្សទ្ធិឧប្បាទនត្ថាយ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ សត្តហិ ការណេហិ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។

ឯកាទស ធម្មា **សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ – វត្ថុវិសទកិរិយតា, ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតា, និមិត្តកុសលតា, សមយេ ចិត្តស្ស បគ្គណ្ហនតា, សមយេ ចិត្តស្ស និគ្គណ្ហនតា, សមយេ សម្បហំសនតា, សមយេ អជ្ឈុបេក្ខនតា, អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, សមាហិតបុគ្គលសេវនតា, ឈានវិមោក្ខបច្ចវេក្ខណតា, តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ **វត្ថុវិសទកិរិយតា** ច **ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតា** ច វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។

និមិត្តកុសលតា នាម កសិណនិមិត្តស្ស ឧគ្គហកុសលតា។ **សមយេ ចិត្តស្ស បគ្គណ្ហនតា**តិ យស្មិំ សមយេ អតិសិថិលវីរិយតាទីហិ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, តស្មិំ សមយេ ធម្មវិចយវីរិយបីតិសម្ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបនេន តស្ស បគ្គណ្ហនំ។ **សមយេ ចិត្តស្ស និគ្គណ្ហនតា**តិ យស្មិំ សមយេ អច្ចារទ្ធវីរិយតាទីហិ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ ហោតិ, តស្មិំ សមយេ បស្សទ្ធិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបនេន តស្ស និគ្គណ្ហនំ។ **សមយេ សម្បហំសនតា**តិ យស្មិំ សមយេ ចិត្តំ បញ្ញាបយោគមន្ទតាយ វា ឧបសមសុខានធិគមេន វា និរស្សាទំ ហោតិ, តស្មិំ សមយេ អដ្ឋសំវេគវត្ថុបច្ចវេក្ខណេន សំវេជេតិ។ **អដ្ឋ សំវេគវត្ថូនិ** នាម – ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ ចត្តារិ, អបាយទុក្ខំ បញ្ចមំ, អតីតេ វដ្ដមូលកំ ទុក្ខំ, អនាគតេ វដ្ដមូលកំ ទុក្ខំ, បច្ចុប្បន្នេ អាហារបរិយេដ្ឋិមូលកំ ទុក្ខន្តិ។ រតនត្តយគុណានុស្សរណេន ច បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ “សមយេ សម្បហំសនតា”តិ។

សមយេ អជ្ឈុបេក្ខនតា នាម យស្មិំ សមយេ សម្មាបដិបត្តិំ អាគម្ម អលីនំ អនុទ្ធតំ អនិរស្សាទំ អារម្មណេ សមប្បវត្តំ សមថវីថិបដិបន្នំ ចិត្តំ ហោតិ, តទាស្ស បគ្គហនិគ្គហសម្បហំសនេសុ ន ព្យាបារំ អាបជ្ជតិ សារថិ វិយ សមប្បវត្តេសុ អស្សេសុ។ អយំ វុច្ចតិ “សមយេ អជ្ឈុបេក្ខនតា”តិ។ **អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា** នាម ឧបចារំ វា អប្បនំ វា អប្បត្តានំ វិក្ខិត្តចិត្តានំ បុគ្គលានំ អារកា បរិវជ្ជនំ។ **សមាហិតបុគ្គលសេវនតា** នាម ឧបចារេន វា អប្បនាយ វា សមាហិតចិត្តានំ សេវនា ភជនា បយិរុបាសនា។ **តទធិមុត្តតា** នាម ឋាននិសជ្ជាទីសុ សមាធិឧប្បាទនត្ថំយេវ និន្នបោណបព្ភារចិត្តតា។ ឯវញ្ហិ បដិបជ្ជតោ ឯស ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ ឯកាទសហិ ការណេហិ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។

បញ្ច ធម្មា **ឧបេខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស** ឧប្បាទាយ សំវត្តន្តិ – សត្តមជ្ឈត្តតា, សង្ខារមជ្ឈត្តតា, សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលបរិវជ្ជនតា, សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ ទ្វីហាការេហិ **សត្តមជ្ឈត្តតំ** សមុដ្ឋាបេតិ “ត្វំ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោវ កម្មេន គមិស្សសិ, ឯសោបិ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ត្វា អត្តនោវ កម្មេន គមិស្សតិ, ត្វំ កំ កេលាយសី”តិ ឯវំ កម្មស្សកតបច្ចវេក្ខណេន ច, “បរមត្ថតោ សត្តោយេវ នត្ថិ, សោ ត្វំ កំ កេលាយសី”តិ ឯវំ និស្សត្តបច្ចវេក្ខណេន ចាតិ។ ទ្វីហេវាការេហិ **សង្ខារមជ្ឈត្តតំ** សមុដ្ឋាបេតិ “ឥទំ ចីវរំ អនុបុព្ពេន វណ្ណវិការញ្ចេវ ជិណ្ណភាវញ្ច ឧបគន្ត្វា បាទបុញ្ឆនចោឡកំ ហុត្វា យដ្ឋិកោដិយា ឆឌ្ឌនីយំ ភវិស្សតិ, សចេ បនស្ស សាមិកោ ភវេយ្យ, នាស្ស ឯវំ វិនស្សិតុំ ទទេយ្យា”តិ ឯវំ អស្សាមិកភាវបច្ចវេក្ខណេន ច, “អនទ្ធនិយំ ឥទំ តាវកាលិក”ន្តិ ឯវំ តាវកាលិកភាវបច្ចវេក្ខណេន ចាតិ។ យថា ច ចីវរេ, ឯវំ បត្តាទីសុបិ យោជនា កាតព្ពា។

សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលបរិវជ្ជនតាតិ ឯត្ថ យោ បុគ្គលោ គិហី វា អត្តនោ បុត្តធីតាទិកេ, បព្ពជិតោ វា អត្តនោ អន្តេវាសិកសមានុបជ្ឈាយកាទិកេ មមាយតិ, សហត្ថេនេវ នេសំ កេសច្ឆេទនសូចិកម្មចីវរធោវនរជនបត្តបចនាទីនិ ករោតិ, មុហុត្តម្បិ អបស្សន្តោ “អសុកោ សាមណេរោ កុហិំ, អសុកោ ទហរោ កុហិ”ន្តិ ភន្តមិគោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេតិ, អញ្ញេន កេសច្ឆេទនាទីនំ អត្ថាយ “មុហុត្តំ តាវ អសុកំ បេសេថា”តិ យាចិយមានោបិ “អម្ហេបិ តំ អត្តនោ កម្មំ ន ការេម, តុម្ហេ នំ គហេត្វា កិលមិស្សថា”តិ ន ទេតិ, អយំ **សត្តកេលាយនោ** នាម។ យោ បន ចីវរបត្តថាលកកត្តរយដ្ឋិអាទីនិ មមាយតិ, អញ្ញស្ស ហត្ថេន បរាមសិតុម្បិ ន ទេតិ, តាវកាលិកំ យាចិតោ “មយម្បិ ឥមំ ធនាយន្តា ន បរិភុញ្ជាម, តុម្ហាកំ កិំ ទស្សាមា”តិ វទតិ, អយំ **សង្ខារកេលាយនោ** នាម។

យោ បន តេសុ ទ្វីសុបិ វត្ថូសុ មជ្ឈត្តោ ឧទាសិនោ, អយំ **សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តោ** នាម។ ឥតិ អយំ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯវរូបំ សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលំ អារកា បរិវជ្ជេន្តស្សាបិ, សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តបុគ្គលំ សេវន្តស្សាបិ, ឋាននិសជ្ជាទីសុ តទុប្បាទនត្ថំ និន្នបោណបព្ភារចិត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស អាទិកម្មិកោ កុលបុត្តោ ឥមេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេត្វា តទេវ ធុរំ កត្វា អភិនិវេសំ បដ្ឋបេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ សោ យាវ អរហត្តមគ្គា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គំ ភាវេតិ នាម, ផលេ បត្តេ ភាវិតោ នាម ហោតិ។ ឥតិ ឥមេបិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា លោកិយលោកុត្តរមិស្សកាវ កថិតា។

៤១៩. សម្មាទិដ្ឋី ភាវេតីតិ អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស អាទិភូតំ សម្មាទិដ្ឋី ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន សម្មាទស្សនលក្ខណា **សម្មាទិដ្ឋិ**។ សម្មាអភិនិរោបនលក្ខណោ **សម្មាសង្កប្បោ**។ សម្មាបរិគ្គាហលក្ខណា **សម្មាវាចា**។ សម្មាសមុដ្ឋាបនលក្ខណោ **សម្មាកម្មន្តោ**។ សម្មាវោទាបនលក្ខណោ **សម្មាអាជីវោ**។ សម្មាបគ្គហលក្ខណោ **សម្មាវាយាមោ**។ សម្មាឧបដ្ឋានលក្ខណា **សម្មាសតិ**។ សម្មាសមាធានលក្ខណោ **សម្មាសមាធិ**។

តេសុ ឯកេកស្ស តីណិ តីណិ កិច្ចានិ ហោន្តិ។ សេយ្យថិទំ, សម្មាទិដ្ឋិ តាវ អញ្ញេហិបិ អត្តនោ បច្ចនីកកិលេសេហិ សទ្ធី មិច្ឆាទិដ្ឋី បជហតិ, និរោធំ អារម្មណំ ករោតិ, សម្បយុត្តធម្មេ ច បស្សតិ តប្បដិច្ឆាទកមោហវិធមនវសេន អសម្មោហតោ។ សម្មាសង្កប្បាទយោបិ តថេវ មិច្ឆាសង្កប្បាទីនិ ច បជហន្តិ, និរោធញ្ច អារម្មណំ ករោន្តិ។ វិសេសតោ បនេត្ថ សម្មាសង្កប្បោ សហជាតធម្មេ សម្មា អភិនិរោបេតិ, សម្មាវាចា សម្មា បរិគ្គណ្ហាតិ, សម្មាកម្មន្តោ សម្មា សមុដ្ឋាបេតិ, សម្មាអាជីវោ សម្មា វោទាបេតិ, សម្មាវាយាមោ សម្មា បគ្គណ្ហាតិ, សម្មាសតិ សម្មា ឧបដ្ឋាតិ, សម្មាសមាធិ សម្មា បទហតិ។

អបិ ចេសា សម្មាទិដ្ឋិ នាម បុព្ពភាគេ នានាក្ខណា នានារម្មណា ហោតិ, មគ្គកាលេ ឯកក្ខណា ឯការម្មណា។ កិច្ចតោ បន ទុក្ខេ ញាណន្តិអាទីនិ ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។ សម្មាសង្កប្បាទយោបិ បុព្ពភាគេ នានក្ខណា នានារម្មណា ហោន្តិ, មគ្គកាលេ ឯកក្ខណា ឯការម្មណា។ តេសុ សម្មាសង្កប្បោ កិច្ចតោ នេក្ខម្មសង្កប្បោ អវិហឹសាសង្កប្បោ អព្យាបាទសង្កប្បោតិ តីណិ នាមានិ លភតិ។ សម្មាវាចាទយោ តយោ បុព្ពភាគេ វិរតិយោបិ ហោន្តិ ចេតនាយោបិ, មគ្គក្ខណេ បន វិរតិយោវ។ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតីតិ ឥទម្បិ ទ្វយំ កិច្ចតោ សម្មប្បធានសតិបដ្ឋានវសេន ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។ សម្មាសមាធិ បន បុព្ពភាគេបិ មគ្គក្ខណេបិ សម្មាសមាធិយេវ។

ឥតិ ឥមេសុ អដ្ឋសុ ធម្មេសុ ភគវតា និព្ពានាធិគមាយ បដិបន្នស្ស យោគិនោ ពហុការត្តា បឋមំ សម្មាទិដ្ឋិ ទេសិតា។ អយញ្ហិ “បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញាសត្ថ”ន្តិ (ធ. ស. ១៦, ២០, ២៩, ៣៤) ច វុត្តា។ តស្មា ឯតាយ បុព្ពភាគេ វិបស្សនាញាណសង្ខាតាយ សម្មាទិដ្ឋិយា អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វា កិលេសចោរេ ឃាតេន្តោ ខេមេន យោគាវចរោ និព្ពានំ បាបុណាតិ។ តេន វុត្តំ – “និព្ពានាធិគមាយ បដិបន្នស្ស យោគិនោ ពហុការត្តា បឋមំ សម្មាទិដ្ឋិ ទេសិតា”តិ។

សម្មាសង្កប្បោ បន តស្សា ពហុការោ, តស្មា តទនន្តរំ វុត្តោ។ យថា ហិ ហេរញ្ញិកោ ហត្ថេន បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា ចក្ខុនា កហាបណំ ឱលោកេន្តោ ‘អយំ កូដោ, អយំ ឆេកោ’’តិ ជានាតិ , ឯវំ យោគាវចរោបិ បុព្ពភាគេ វិតក្កេន វិតក្កេត្វា វិតក្កេត្វា វិបស្សនាបញ្ញាយ ឱលោកយមានោ “ឥមេ ធម្មា កាមាវចរា, ឥមេ ធម្មា រូបាវចរាទយោ”តិ ជានាតិ។ យថា វា បន បុរិសេន កោដិយំ គហេត្វា បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា ទិន្នំ មហារុក្ខំ តច្ឆកោ វាសិយា តច្ឆេត្វា កម្មេ ឧបនេតិ, ឯវំ វិតក្កេន វិតក្កេត្វា វិតក្កេត្វា ទិន្នធម្មេ យោគាវចរោ បញ្ញាយ “ឥមេ ធម្មា កាមាវចរា, ឥមេ ធម្មា រូបាវចរា”តិអាទិនា នយេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា កម្មេ ឧបនេតិ។ តេន វុត្តំ – “សម្មាសង្កប្បោ បន តស្សា ពហុការោ, តស្មា តទនន្តរំ វុត្តោ”តិ។

ស្វាយំ យថា សម្មាទិដ្ឋិយា, ឯវំ សម្មាវាចាយបិ ឧបការកោ។ យថាហ – “បុព្ពេ ខោ, គហបតិ, វិតក្កេត្វា វិចារេត្វា បច្ឆា វាចំ ភិន្ទតី”តិ (ម. និ. ១.៤៦៣)។ តស្មា តទនន្តរំ សម្មាវាចា វុត្តា។

យស្មា បន ឥទញ្ចិទញ្ច ករិស្សាមាតិ បឋមំ វាចាយ សំវិទហិត្វា លោកេ កម្មន្តេ បយោជេន្តិ, តស្មា វាចា កាយកម្មស្ស ឧបការិកាតិ សម្មាវាចាយ អនន្តរំ សម្មាកម្មន្តោ វុត្តោ។

ចតុព្ពិធំ បន វចីទុច្ចរិតំ, តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ បហាយ ឧភយសុចរិតំ បូរេន្តស្សេវ យស្មា អាជីវដ្ឋមកសីលំ បូរេតិ, ន ឥតរស្ស។ តស្មា តទុភយានន្តរំ សម្មាអាជីវោ វុត្តោ។

ឯវំ សុទ្ធាជីវេន “បរិសុទ្ធោ មេ អាជីវោ”តិ ឯត្តាវតា បរិតោសំ កត្វា សុត្តប្បមត្តេន វិហរិតុំ ន យុត្តំ, អថ ខោ សព្ពឥរិយាបថេសុ ឥទំ វីរិយមារភិតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ តទនន្តរំ សម្មាវាយាមោ វុត្តោ។

តតោ អារទ្ធវីរិយេនាបិ កាយាទីសុ ចតូសុ វត្ថូសុ សតិ សូបដ្ឋិតា កាតព្ពាតិ ទស្សនត្ថំ តទនន្តរំ សម្មាសតិ ទេសិតា។

យស្មា បន ឯវំ សូបដ្ឋិតា សតិ សមាធិស្ស ឧបការានុបការានំ ធម្មានំ គតិយោ សមន្វេសិត្វា បហោតិ ឯកត្តារម្មណេ ចិត្តំ សមាធេតុំ, តស្មា សម្មាសតិយា អនន្តរំ សម្មាសមាធិ ទេសិតោតិ វេទិតព្ពោ។ ឥតិ អយម្បិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកោវ កថិតោ។

៤២៧. អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញីតិអាទីសុ អជ្ឈត្តរូបេ បរិកម្មវសេន អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី នាម ហោតិ។ អជ្ឈត្តញ្ហិ នីលបរិកម្មំ ករោន្តោ កេសេ វា បិត្តេ វា អក្ខិតារកាយ វា ករោតិ, បីតបរិកម្មំ ករោន្តោ មេទេ វា ឆវិយា វា ហត្ថបាទតលេសុ វា អក្ខីនំ បីតកដ្ឋានេ វា ករោតិ, លោហិតបរិកម្មំ ករោន្តោ មំសេ វា លោហិតេ វា ជិវ្ហាយ វា អក្ខីនំ រត្តដ្ឋានេ វា ករោតិ, ឱទាតបរិកម្មំ ករោន្តោ អដ្ឋិម្ហិ វា ទន្តេ វា នខេ វា អក្ខីនំ សេតដ្ឋានេ វា ករោតិ។ តំ បន សុនីលំ សុបីតំ សុលោហិតកំ សុឱទាតកំ ន ហោតិ, អវិសុទ្ធមេវ ហោតិ។

ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតីតិ យស្សេវំ បរិកម្មំ អជ្ឈត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, និមិត្តំ បន ពហិទ្ធា។ សោ ឯវំ អជ្ឈត្តំ បរិកម្មស្ស ពហិទ្ធា ច អប្បនាយ វសេន “អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី”តិ វុច្ចតិ។ **បរិត្តានី**តិ អវឌ្ឍិតានិ។ **សុវណ្ណទុព្ពណ្ណានី**តិ សុវណ្ណានិ វា ហោន្តុ ទុព្ពណ្ណានិ វា, បរិត្តវសេនេវ ឥទំ អភិភាយតនំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តានិ អភិភុយ្យា**តិ យថា នាម សម្បន្នគហណិកោ កដច្ឆុមត្តំ ភត្តំ លភិត្វា “កឹ ឯត្ថ ភុញ្ជិតព្ពំ អត្ថី”តិ សង្កឌ្ឍិត្វា ឯកកពលមេវ ករោតិ, ឯវមេវ ញាណុត្តរិកោ បុគ្គលោ វិសទញាណោ “កឹ ឯត្ថ បរិត្តកេ អារម្មណេ សមាបជ្ជិតព្ពំ អត្ថិ, នាយំ មម ភារោ”តិ តានិ រូបានិ អភិភវិត្វា សមាបជ្ជតិ, សហ និមិត្តុប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ បាបេតីតិ អត្ថោ។ **ជានាមិ បស្សាមី**តិ ឥមិនា បនស្ស អាភោគោ កថិតោ។ សោ ច ខោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស, ន អន្តោសមាបត្តិយំ។ **ឯវំសញ្ញី ហោតី**តិ អាភោគសញ្ញាយបិ ឈានសញ្ញាយបិ ឯវំសញ្ញី ហោតិ។ អភិភវសញ្ញា ហិស្ស អន្តោសមាបត្តិយម្បិ អត្ថិ, អាភោគសញ្ញា បន សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្សេវ។

អប្បមាណានីតិ វឌ្ឍិតប្បមាណានិ, មហន្តានីតិ អត្ថោ។ **អភិភុយ្យា**តិ ឯត្ថ បន យថា មហគ្ឃសោ បុរិសោ ឯកំ ភត្តវឌ្ឍិតកំ លភិត្វា “អញ្ញម្បិ ហោតុ, កឹ ឯតំ មយ្ហំ ករិស្សតី”តិ តំ ន មហន្តតោ បស្សតិ, ឯវមេវ ញាណុត្តរោ បុគ្គលោ វិសទញាណោ “កឹ ឯត្ថ សមាបជ្ជិតព្ពំ , នយិទំ អប្បមាណំ, ន មយ្ហំ ចិត្តេកគ្គតាករណេ ភារោ អត្ថី”តិ តានិ អភិភវិត្វា សមាបជ្ជតិ, សហ និមិត្តុប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ បាបេតីតិ អត្ថោ។

អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញីតិ អលាភិតាយ វា អនត្ថិកតាយ វា អជ្ឈត្តរូបេ បរិកម្មសញ្ញាវិរហិតោ។

ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតីតិ យស្ស បរិកម្មម្បិ និមិត្តម្បិ ពហិទ្ធាវ ឧប្បន្នំ, សោ ឯវំ ពហិទ្ធា បរិកម្មស្ស ចេវ អប្បនាយ ច វសេន “អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី ឯកោវ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី”តិ វុច្ចតិ។ សេសមេត្ថ ចតុត្ថអភិភាយតនេ វុត្តនយមេវ។ ឥមេសុ បន ចតូសុ បរិត្តំ វិតក្កចរិតវសេន អាគតំ, អប្បមាណំ មោហចរិតវសេន, សុវណ្ណំ ទោសចរិតវសេន, ទុព្ពណ្ណំ រាគចរិតវសេន ។ ឯតេសញ្ហិ ឯតានិ សប្បាយានិ, សា ច នេសំ សប្បាយតា វិត្ថារតោ វិសុទ្ធិមគ្គេ ចរិយនិទ្ទេសេ វុត្តា។

បញ្ចមអភិភាយតនាទីសុ **នីលានី**តិ សព្ពសង្គាហកវសេន វុត្តំ។ **នីលវណ្ណានី**តិ វណ្ណវសេន។ **នីលនិទស្សនានី**តិ និទស្សនវសេន, អបញ្ញាយមានវិវរានិ អសម្ភិន្នវណ្ណានិ ឯកនីលានេវ ហុត្វា ទិស្សន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **នីលនិភាសានី**តិ ឥទំ បន ឱភាសវសេន វុត្តំ, នីលោភាសានិ នីលប្បភាយុត្តានីតិ អត្ថោ។ ឯតេន នេសំ សុវិសុទ្ធតំ ទស្សេតិ។ វិសុទ្ធវណ្ណវសេនេវ ហិ ឥមានិ ចត្តារិ អភិភាយតនានិ វុត្តានិ។ “នីលកសិណំ គណ្ហន្តោ នីលស្មិំ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មិំ វា វត្ថស្មិំ វា វណ្ណធាតុយា វា”តិអាទិកំ បនេត្ថ កសិណករណញ្ច បរិកម្មញ្ច អប្បនាវិធានញ្ច សព្ពំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្ថារតោ វុត្តមេវ។ ឥមានិ បន អដ្ឋ អភិភាយតនជ្ឈានានិ វដ្ដានិបិ ហោន្តិ វដ្ដបាទកានិបិ វិបស្សនាបាទកានិបិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានិបិ អភិញ្ញាបាទកានិបិ និរោធបាទកានិបិ, លោកិយានេវ បន ន លោកុត្តរានីតិ វេទិតព្ពានិ។

៤៣៥. រូបី រូបានិ បស្សតីតិ ឯត្ថ អជ្ឈត្តំ កេសាទីសុ នីលកសិណាទីសុ នីលកសិណាទិវសេន ឧប្បាទិតំ រូបជ្ឈានំ រូបំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ រូបី។ **ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី**តិ ពហិទ្ធាបិ នីលកសិណាទីនិ រូបានិ ឈានចក្ខុនា បស្សតិ។ ឥមិនា អជ្ឈត្តពហិទ្ធាវត្ថុកេសុ កសិណេសុ ឧប្បាទិតជ្ឈានស្ស បុគ្គលស្ស ចត្តារិបិ រូបាវចរជ្ឈានានិ ទស្សិតានិ ។ **អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី**តិ អជ្ឈត្តំ ន រូបសញ្ញី, អត្តនោ កេសាទីសុ អនុប្បាទិតរូបាវចរជ្ឈានោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា ពហិទ្ធាបរិកម្មំ កត្វា ពហិទ្ធាវ ឧប្បាទិតជ្ឈានស្ស បុគ្គលស្ស រូបាវចរជ្ឈានានិ ទស្សិតានិ។

សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ ឥមិនា សុវិសុទ្ធេសុ នីលាទីសុ វណ្ណកសិណេសុ ឈានានិ ទស្សិតានិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អន្តោអប្បនាយំ សុភន្តិ អាភោគោ នត្ថិ, យោ បន វិសុទ្ធំ សុភំ កសិណារម្មណំ កត្វា វិហរតិ, សោ យស្មា

“សុភន្តិ អធិមុត្តោ ហោតី”តិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ, តស្មា ឯវំ ទេសនា កតា។ បដិសម្ភិទាមគ្គេ បន “កថំ សុភន្ទេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ – ឥធ ភិក្ខុ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ...បេ.... មេត្តាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិក្កូលា ហោន្តិ។ ករុណាសហគតេន...បេ.... មុទិតាសហគតេន...បេ.... ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ...បេ.... ឧបេក្ខាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិក្កូលា ហោន្តិ។ ឯវំ សុភន្ទេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ”តិ (បដិ. ម. ១.២១២) វុត្តំ។ **សព្ពសោ រូបសញ្ញាន**ន្តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តមេវ។

៤៤៣. បថវីកសិណំ ភាវេតីតិ ឯត្ថ បន សកលដ្ឋេន កសិណំ, បថវី ឯវ កសិណំ **បថវីកសិណំ**។ បរិកម្មបថវិយាបិ ឧគ្គហនិមិត្តស្សាបិ បដិភាគនិមិត្តស្សាបិ តំ និមិត្តំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បន្នជ្ឈានស្សាបិ ឯតំ អធិវចនំ។ ឥធ បន បថវីកសិណារម្មណំ ឈានំ អធិប្បេតំ។ តំ ហេស ភាវេតិ។ **អាបោកសិណា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឥមានិ បន កសិណានិ ភាវេន្តេន សីលានិ សោធេត្វា បរិសុទ្ធសីលេ បតិដ្ឋិតេន យ្វាស្ស ទសសុ បលិពោធេសុ បលិពោធោ អត្ថិ, តំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា កម្មដ្ឋានទាយកំ កល្យាណមិត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ ចរិយានុកូលវសេន យំ យស្ស សប្បាយំ, តំ តេន គហេត្វា កសិណភាវនាយ អននុរូបំ វិហារំ បហាយ អនុរូបេ វិហរន្តេន ខុទ្ទកបលិពោធុបច្ឆេទំ កត្វា សព្ពំ ភាវនាវិធានំ អបរិហាបេន្តេន ភាវេតព្ពានិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៣៨ អាទយោ) វុត្តោ។ កេវលញ្ហិ តត្ថ វិញ្ញាណកសិណំ នាគតំ, តំ អត្ថតោ អាកាសកសិណេ បវត្តវិញ្ញាណំ។ តញ្ច ខោ អារម្មណវសេន វុត្តំ, ន សមាបត្តិវសេន។ តញ្ហិ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ អារម្មណំ កត្វា ឯស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិំ ភាវេន្តោ វិញ្ញាណកសិណំ ភាវេតីតិ វុច្ចតិ។ ឥមានិបិ ទស កសិណានិ វដ្ដានិបិ ហោន្តិ វដ្ដបាទកានិបិ វិបស្សនាបាទកានិបិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារត្ថានិបិ អភិញ្ញាបាទកានិបិ និរោធបាទកានិបិ, លោកិយានេវ បន ន លោកុត្តរានីតិ។

៤៥៣. អសុភសញ្ញំ ភាវេតីតិ អសុភសញ្ញា វុច្ចតិ ឧទ្ធុមាតកាទីសុ ទសសុ អារម្មណេសុ ឧប្បន្នា បឋមជ្ឈានសហគតា សញ្ញា, តំ ភាវេតិ ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតិ, អនុប្បន្នំ ឧប្បាទេតិ, ឧប្បន្នំ អនុវត្តេតីតិ អត្ថោ។ ទសន្នំ បន អសុភានំ ភាវនានយោ សព្ពោ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១០២ អាទយោ) វិត្ថារិតោយេវ ។ **មរណសញ្ញំ ភាវេតី**តិ សម្មុតិមរណំ, ខណិកមរណំ, សមុច្ឆេទមរណន្តិ តិវិធម្បិ មរណំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ, អនុប្បន្នំ ឧប្បាទេតិ, ឧប្បន្នំ អនុវត្តេតីតិ អត្ថោ។ ហេដ្ឋា វុត្តលក្ខណា វា មរណស្សតិយេវ ឥធ មរណសញ្ញាតិ វុត្តា, តំ ភាវេតិ ឧប្បាទេតិ វឌ្ឍេតីតិ អត្ថោ។ ភាវនានយោ បនស្សា វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.១៦៧ អាទយោ) វិត្ថារិតោយេវ។ **អាហារេ បដិកូលសញ្ញំ ភាវេតី**តិ អសិតបីតាទិភេទេ កពឡីការេ អាហារេ គមនបដិកូលាទីនិ នវ បដិកូលានិ បច្ចវេក្ខន្តស្ស ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ, ឧប្បាទេតិ វឌ្ឍេតីតិ អត្ថោ។ តស្សាបិ ភាវនានយោ វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្ថារិតោយេវ។ **សព្ពលោកេ អនភិរតិសញ្ញំ ភាវេតី**តិ សព្ពស្មិម្បិ តេធាតុកេ លោកេ អនភិរតិសញ្ញំ ឧក្កណ្ឋិតសញ្ញំ ភាវេតីតិ អត្ថោ។ **អនិច្ចសញ្ញំ ភាវេតី**តិ បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ ឧទយព្ពយញ្ញថត្តបរិច្ឆិន្ទិកំ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ អនិច្ចន្តិ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ។ **អនិច្ចេ ទុក្ខសញ្ញំ ភាវេតី**តិ អនិច្ចេ ខន្ធបញ្ចកេ បដិបីឡនសង្ខាតទុក្ខលក្ខណបរិច្ឆិន្ទិកំ ទុក្ខន្តិ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ។ **ទុក្ខេ អនត្តសញ្ញំ ភាវេតី**តិ បដិបីឡនដ្ឋេន ទុក្ខេ ខន្ធបញ្ចកេ អវសវត្តនាការសង្ខាតអនត្តលក្ខណបរិច្ឆិន្ទិកំ អនត្តាតិ ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ។ **បហានសញ្ញំ ភាវេតី**តិ បញ្ចវិធំ បហានំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ។ **វិរាគសញ្ញំ ភាវេតី**តិ បញ្ចវិធមេវ វិរាគំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ។ **និរោធសញ្ញំ ភាវេតី**តិ សង្ខារនិរោធំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជនកសញ្ញំ ភាវេតិ។ និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជនកសញ្ញាន្តិបិ វទន្តិ។ ឯត្ថ ច សព្ពលោកេ អនភិរតសញ្ញា, អនិច្ចសញ្ញា, អនិច្ចេ ទុក្ខសញ្ញាតិ ឥមាហិ តីហិ សញ្ញាហិ ពលវវិបស្សនា កថិតា។ បុន អនិច្ចសញ្ញំ ភាវេតីតិអាទិកាហិ ទសហិ សញ្ញាហិ វិបស្សនាសមារម្ភោវ កថិតោ។

៤៧៣. ពុទ្ធានុស្សតិន្តិអាទីនិ វុត្តត្ថានេវ។

៤៨៣. បឋមជ្ឈានសហគតន្តិ បឋមជ្ឈានេន សទ្ធិំ គតំ បវត្តំ, បឋមជ្ឈានសម្បយុត្តន្តិ អត្ថោ។ **សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវេតី**តិ បឋមជ្ឈានសហគតំ កត្វា សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវេតិ ព្រូហេតិ វឌ្ឍេតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

អបរអច្ឆរាសង្ឃាតវគ្គវណ្ណនា។

១៩. កាយគតាសតិវគ្គវណ្ណនា

៥៦៣. ចេតសា ផុដោតិ ឯត្ថ ទុវិធំ ផរណំ អាបោផរណញ្ច ទិព្ពចក្ខុផរណញ្ច។ តត្ថ អាបោកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា អាបេន ផរណំ អាបោផរណំ នាម។ ឯវំ ផុដេបិ មហាសមុទ្ទេ សព្ពា សមុទ្ទង្គមា កុន្នទិយោ អន្តោគធាវ ហោន្តិ។ អាលោកំ បន វឌ្ឍេត្វា ទិព្ពចក្ខុនា សកលសមុទ្ទទស្សនំ ទិព្ពចក្ខុផរណំ នាម។ ឯវំ ផុដេបិ មហាសមុទ្ទេ សព្ពា មហាសមុទ្ទង្គមា កុន្នទិយោ អន្តោគធាវ ហោន្តិ។ **អន្តោគធា តស្សា**តិ តស្ស ភិក្ខុនោ ភាវនាយ អព្ភន្តរគតាវ ហោន្តិ។ **វិជ្ជាភាគិយា**តិ ឯត្ថ សម្បយោគវសេន វិជ្ជំ ភជន្តីតិ វិជ្ជាភាគិយា, វិជ្ជាភាគេ វិជ្ជាកោដ្ឋាសេ វត្តន្តីតិបិ វិជ្ជាភាគិយា។ តត្ថ វិបស្សនាញាណំ មនោមយិទ្ធិ ឆ អភិញ្ញាតិ អដ្ឋ វិជ្ជា, បុរិមេន អត្ថេន តាហិ សម្បយុត្តធម្មាបិ វិជ្ជាភាគិយា។ បច្ឆិមេន អត្ថេន តាសុ យា កាចិ ឯកា វិជ្ជា វិជ្ជា, សេសា វិជ្ជាភាគិយាតិ ឯវំ វិជ្ជាបិ វិជ្ជាសម្បយុត្តធម្មាបិ វិជ្ជាភាគិយាត្វេវ វេទិតព្ពា។

៥៦៤. មហតោ សំវេគាយាតិ មហន្តស្ស សំវេគស្ស អត្ថាយ។ ឧបរិបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច មហាសំវេគោ នាម វិបស្សនា, មហាអត្ថោ នាម ចត្តារោ មគ្គា, មហាយោគក្ខេមោ នាម ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ។ អថ វា មហាសំវេគោ នាម សហ វិបស្សនាយ មគ្គោ, មហាអត្ថោ នាម ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ, មហាយោគក្ខេមោ នាម និព្ពានំ។ **សតិសម្បជញ្ញាយា**តិ សតិយា ច ញាណស្ស ច អត្ថាយ។ **ញាណទស្សនបដិលាភាយា**តិ ទិព្ពចក្ខុញាណាយ។ **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយា**តិ ឥមស្មិំយេវ បច្ចក្ខេ អត្តភាវេ សុខវិហារត្ថាយ។ **វិជ្ជាវិមុត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយា**តិ វិជ្ជាវិមុត្តីនំ ផលស្ស បច្ចវេក្ខករណត្ថាយ។ ឯត្ថ ច វិជ្ជាតិ មគ្គបញ្ញា, វិមុត្តីតិ តំសម្បយុត្តា សេសធម្មា។ តេសំ ផលំ នាម អរហត្តផលំ, តស្ស សច្ឆិកិរិយាយាតិ អត្ថោ។

៥៧១. កាយោបិ បស្សម្ភតីតិ នាមកាយោបិ ករជកាយោបិ បស្សម្ភតិ, វូបសន្តទរថោ ហោតិ។ **វិតក្កវិចារាបី**តិ ឯតេ ធម្មា ទុតិយជ្ឈានេន វូបសម្មន្តិ នាម, ឥធ បន ឱឡារិកវូបសមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **កេវលា**តិ សកលា, សព្ពេ និរវសេសាតិ អត្ថោ។ **វិជ្ជាភាគិយា**តិ វិជ្ជាកោដ្ឋាសិយា, តេ ហេដ្ឋា វិភជិត្វា ទស្សិតាវ។

៥៧៤. អវិជ្ជា បហីយតីតិ អដ្ឋសុ ឋានេសុ វដ្ដមូលកំ ពហលន្ធការំ មហាតមំ អញ្ញាណំ បហីយតិ។ **វិជ្ជា ឧប្បជ្ជតី**តិ អរហត្តមគ្គវិជ្ជា ឧប្បជ្ជតិ។ **អស្មិមានោ បហីយតី**តិ អស្មីតិ នវវិធោ មានោ បហីយតិ។ **អនុសយា**តិ សត្ត អនុសយា។ **សំយោជនានី**តិ ទស សំយោជនានិ។

៥៧៥. បញ្ញាបភេទាយាតិ បញ្ញាយ បភេទគមនត្ថំ។ **អនុបាទាបរិនិព្ពានាយា**តិ អបច្ចយបរិនិព្ពានស្ស សច្ឆិកិរិយត្ថាយ។

៥៧៦. អនេកធាតុបដិវេធោ ហោតីតិ អដ្ឋារសន្នំ ធាតូនំ លក្ខណបដិវេធោ ហោតិ។ **នានាធាតុបដិវេធោ ហោតី**តិ តាសំយេវ អដ្ឋារសន្នំ ធាតូនំ នានាភាវេន លក្ខណបដិវេធោ ហោតិ។ **អនេកធាតុបដិសម្ភិទា ហោតី**តិ ឥមិនា ធាតុភេទញាណំ កថិតំ។ ធាតុបភេទញាណំ នាម "ឥមាយ ធាតុយា ឧស្សន្នាយ ឥទំ នាម ហោតី"តិ ជាននបញ្ញា។ តំ បនេតំ ធាតុភេទញាណំ ន សព្ពេសំ ហោតិ, ពុទ្ធានមេវ និប្បទេសំ ហោតិ។ តំ សម្មាសម្ពុទ្ធេន សព្ពសោ ន កថិតំ។ កស្មា? តស្មិំ កថិតេ អត្ថោ នត្ថីតិ។

៥៨៤. បញ្ញាបដិលាភាយាតិអាទីនិ សោឡស បទានិ បដិសម្ភិទាមគ្គេ "សប្បុរិសសំសេវោ, សទ្ធម្មសវនំ, យោនិសោមនសិការោ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, ចត្តារោ ធម្មា ភាវិតា ពហុលីកតា បញ្ញាបដិលាភាយ សំវត្តន្តិ ...បេ.... និព្ពេធិកបញ្ញតាយ សំវត្តន្តី"តិ ឯវំ មាតិកំ ឋបេត្វា វិត្ថារិតានេវ។ វុត្តញ្ហេតំ (បដិ. ម. ៣.៤) –

បញ្ញាបដិលាភាយ សំវត្តន្តីតិ។ "កតមោ បញ្ញាបដិលាភោ? ចតុន្នំ មគ្គញាណានំ, ចតុន្នំ ផលញាណានំ, ចតុន្នំ បដិសម្ភិទាញាណានំ, ឆន្នំ អភិញ្ញាញាណានំ, តេសត្តតីនំ ញាណានំ, សត្តសត្តតីនំ ញាណានំ លាភោ បដិលាភោ បត្តិសម្បត្តិ ផស្សនា សច្ឆិកិរិយា ឧបសម្បទា, បញ្ញាបដិលាភាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ បញ្ញាបដិលាភោ។

បញ្ញាវុទ្ធិយា សំវត្តន្តីតិ។ "កតមា បញ្ញាវុទ្ធិ? សត្តន្នញ្ច សេក្ខានំ បុថុជ្ជនកល្យាណកស្ស ច បញ្ញា វឌ្ឍតិ, អរហតោ បញ្ញា វឌ្ឍិតវឌ្ឍនា, បញ្ញាវុទ្ធិយា សំវត្តន្តីតិ អយំ បញ្ញាវុទ្ធិ។

បញ្ញាវេបុល្លាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមំ បញ្ញាវេបុល្លំ? សត្តន្នញ្ច សេក្ខានំ បុថុជ្ជនកល្យាណកស្ស ច បញ្ញា វេបុល្លំ គច្ឆតិ, អរហតោ បញ្ញា វេបុល្លំ គតា, បញ្ញាវេបុល្លាយ សំវត្តន្តីតិ ឥទំ បញ្ញាវេបុល្លំ។

មហាបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា មហាបញ្ញា? មហន្តេ អត្ថេ បរិគ្គណ្ហាតីតិ មហាបញ្ញា, មហន្តេ ធម្មេ… បេ…. មហន្តា និរុត្តិយោ, មហន្តានិ បដិភានានិ, មហន្តេ សីលក្ខន្ធេ, មហន្តេ សមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេ, មហន្តានិ ឋានាដ្ឋានានិ, មហន្តា វិហារសមាបត្តិយោ, មហន្តានិ អរិយសច្ចានិ, មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ, សម្មប្បធានេ, ឥទ្ធិបាទេ, មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ, មហន្តានិ ពលានិ, មហន្តេ ពោជ្ឈង្គេ, មហន្តេ អរិយមគ្គេ, មហន្តានិ សាមញ្ញផលានិ, មហាភិញ្ញាយោ , មហន្តំ បរមត្ថំ និព្ពានំ បរិគ្គណ្ហាតីតិ មហាបញ្ញា, មហាបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ មហាបញ្ញា។

បុថុបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា បុថុបញ្ញា? បុថុ នានាក្ខន្ធេសុ ញាណំ បវត្តតីតិ បុថុបញ្ញា។ បុថុ នានាធាតូសុ, បុថុ នានាអាយតនេសុ, បុថុ នានាបដិច្ចសមុប្បាទេសុ, បុថុ នានាសុញ្ញតមនុបលព្ភេសុ, បុថុ នានាអត្ថេសុ, ធម្មេសុ, និរុត្តីសុ, បដិភានេសុ, បុថុ នានាសីលក្ខន្ធេសុ, សមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេសុ, បុថុ នានាឋានាដ្ឋានេសុ, បុថុ នានាវិហារសមាបត្តីសុ, បុថុ នានាអរិយសច្ចេសុ, បុថុ នានាសតិបដ្ឋានេសុ, សម្មប្បធានេសុ, ឥទ្ធិបាទេសុ, ឥន្ទ្រិយេសុ, ពលេសុ, ពោជ្ឈង្គេសុ, បុថុ នានាអរិយមគ្គេសុ, បុថុ នានាសាមញ្ញផលេសុ, បុថុ នានាអភិញ្ញាសុ ញាណំ បវត្តតីតិ បុថុបញ្ញា។ បុថុ នានាជនសាធារណេ ធម្មេ សមតិក្កម្ម បរមត្ថេ និព្ពានេ ញាណំ បវត្តតីតិ បុថុបញ្ញា។ បុថុបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ បុថុបញ្ញា។

វិបុលបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា វិបុលបញ្ញា? វិបុលេ អត្ថេ បរិគណ្ហាតីតិ វិបុលបញ្ញា…បេ…. វិបុលំ បរមត្ថំ និព្ពានំ បរិគណ្ហាតីតិ វិបុលបញ្ញា, វិបុលបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ វិបុលបញ្ញា។

គម្ភីរបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា គម្ភីរបញ្ញា? គម្ភីរេសុ ខន្ធេសុ ញាណំ បវត្តតីតិ គម្ភីរបញ្ញា។ បុថុបញ្ញាសទិសោ វិត្ថារោ។ គម្ភីរេ បរមត្ថេ និព្ពានេ ញាណំ បវត្តតីតិ គម្ភីរបញ្ញា, គម្ភីរបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ គម្ភីរបញ្ញា។

អសាមន្តបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា អសាមន្តបញ្ញា? យស្ស បុគ្គលស្ស អត្ថវវត្ថានតោ អត្ថបដិសម្ភិទា អធិគតា ហោតិ សច្ឆិកតា ផស្សិតា បញ្ញាយ។ ធម្មនិរុត្តិបដិភានវវត្ថានតោ បដិភានបដិសម្ភិទា អធិគតា ហោតិ សច្ឆិកតា ផស្សិតា បញ្ញាយ, តស្ស អត្ថេ ច ធម្មេ ច និរុត្តិយា ច បដិភានេ ច ន អញ្ញោ កោចិ សក្កោតិ អភិសម្ភវិតុំ, អនភិសម្ភវនីយោ ច សោ អញ្ញេហីតិ អសាមន្តបញ្ញោ។

បុថុជ្ជនកល្យាណកស្ស បញ្ញា អដ្ឋមកស្ស បញ្ញាយ ទូរេ វិទូរេ សុវិទូរេ ន សន្តិកេ ន សាមន្តា, បុថុជ្ជនកល្យាណកំ ឧបាទាយ អដ្ឋមកោ អសាមន្តបញ្ញោ។ អដ្ឋមកស្ស បញ្ញា សោតាបន្នស្ស បញ្ញាយ ទូរេ…បេ…. អដ្ឋមកំ ឧបាទាយ សោតាបន្នោ អសាមន្តបញ្ញោ។ សោតាបន្នស្ស បញ្ញា សកទាគាមិស្ស បញ្ញាយ។ សកទាគាមិស្ស បញ្ញា អនាគាមិស្ស បញ្ញាយ។ អនាគាមិស្ស បញ្ញា អរហតោ បញ្ញាយ។ អរហតោ បញ្ញា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បញ្ញាយ ទូរេ វិទូរេ សុវិទូរេ ន សន្តិកេ ន សាមន្តា, អរហន្តំ ឧបាទាយ បច្ចេកពុទ្ធោ អសាមន្តបញ្ញោ។ បច្ចេកពុទ្ធញ្ច សទេវកញ្ច លោកំ ឧបាទាយ តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អគ្គោ អសាមន្តបញ្ញោ។

បញ្ញាបភេទកុសលោ បភិន្នញាណោ…បេ…. តេ បញ្ហំ អភិសង្ខរិត្វា អភិសង្ខរិត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច, កថិតា វិសជ្ជិតា ច តេ បញ្ហា ភគវតា ហោន្តិ និទ្ទិដ្ឋការណា, ឧបក្ខិត្តកា ច តេ ភគវតោ សម្បជ្ជន្តិ។ អថ ខោ ភគវា តត្ថ អតិរោចតិ យទិទំ បញ្ញាយាតិ អគ្គោ អសាមន្តបញ្ញោ, អសាមន្តបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ អសាមន្តបញ្ញា។

ភូរិបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា ភូរិបញ្ញា? រាគំ អភិភុយ្យតីតិ ភូរិបញ្ញា, អភិភវិតាតិ ភូរិបញ្ញា។ ទោសំ, មោហំ, កោធំ, ឧបនាហំ, មក្ខំ, បលាសំ, ឥស្សំ, មច្ឆរិយំ, មាយំ, សាឋេយ្យំ, ថម្ភំ, សារម្ភំ, មានំ, អតិមានំ, មទំ, បមាទំ, សព្ពេ កិលេសេ, សព្ពេ ទុច្ចរិតេ, សព្ពេ អភិសង្ខារេ, សព្ពេ ភវគាមិកម្មេ អភិភុយ្យតីតិ ភូរិបញ្ញា, អភិភវិតាតិ ភូរិបញ្ញា ។ រាគោ អរិ, តំ អរិំ មទ្ទនិបញ្ញាតិ ភូរិបញ្ញា, ទោសោ, មោហោ…បេ…. សព្ពេ ភវគាមិកម្មា អរិ, តំ អរិំ មទ្ទនិបញ្ញាតិ ភូរិបញ្ញា។ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី, តាយ បថវិសមាយ វិត្ថតាយ វិបុលាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោតិ ភូរិបញ្ញោ។ អបិច បញ្ញាយ ឯតំ អធិវចនំ ភូរិ មេធា បរិណាយិកាតិ, ភូរិបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ ភូរិបញ្ញា។

បញ្ញាពាហុល្លាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមំ បញ្ញាពាហុល្លំ? ឥធេកច្ចោ បញ្ញាគរុកោ ហោតិ បញ្ញាចរិតោ បញ្ញាសយោ បញ្ញាធិមុត្តោ បញ្ញាធជោ បញ្ញាកេតុ បញ្ញាធិបតេយ្យោ វិចយពហុលោ បវិចយពហុលោ ឱក្ខាយនពហុលោ សមោក្ខាយនពហុលោ សម្បេក្ខាយនធម្មោ វិភូតវិហារី តច្ចរិតោ តគ្គរុកោ តព្ពហុលោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទាធិបតេយ្យោ, យថា គណគរុកោ វុច្ចតិ គណពាហុលិកោតិ, ចីវរគរុកោ បត្តគរុកោ សេនាសនគរុកោ វុច្ចតិ សេនាសនពាហុលិកោតិ, ឯវមេវំ ឥធេកច្ចោ បញ្ញាគរុកោ ហោតិ បញ្ញាចរិតោ...បេ.... តទាធិបតេយ្យោ, បញ្ញាពាហុល្លាយ សំវត្តន្តីតិ ឥទំ បញ្ញាពាហុល្លំ។

សីឃបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា សីឃបញ្ញា? សីឃំ សីឃំ សីលានិ បរិបូរេតីតិ សីឃបញ្ញា។ សីឃំ សីឃំ ឥន្ទ្រិយសំវរំ, ភោជនេ មត្តញ្ញុតំ, ជាគរិយានុយោគំ, សីលក្ខន្ធំ, សមាធិ-បញ្ញា-វិមុត្តិ-វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ បរិបូរេតីតិ សីឃបញ្ញា។ សីឃំ សីឃំ ឋានាដ្ឋានានិ បដិវិជ្ឈតិ។ វិហារសមាបត្តិយោ បរិបូរេតិ។ អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ។ សតិបដ្ឋានេ ភាវេតិ។ សម្មប្បធានេ ឥទ្ធិបាទេ ឥន្ទ្រិយានិ ពលានិ ពោជ្ឈង្គេ អរិយមគ្គំ ភាវេតីតិ សីឃបញ្ញា។ សីឃំ សីឃំ សាមញ្ញផលានិ សច្ឆិករោតីតិ សីឃបញ្ញា។ សីឃំ សីឃំ អភិញ្ញាយោ បដិវិជ្ឈតីតិ សីឃបញ្ញា។ សីឃំ សីឃំ បរមត្ថំ និព្ពានំ សច្ឆិករោតីតិ សីឃបញ្ញា, សីឃបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ សីឃបញ្ញា។

លហុបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា លហុបញ្ញា? លហុំ លហុំ សីលានិ បរិបូរេតីតិ លហុបញ្ញា...បេ.... លហុបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ លហុបញ្ញា។

ហាសបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា ហាសបញ្ញា? ឥធេកច្ចោ វេទពហុលោ តុដ្ឋិពហុលោ ហាសពហុលោ បាមោជ្ជពហុលោ សីលានិ បរិបូរេតីតិ ហាសបញ្ញា...បេ.... បរមត្ថំ និព្ពានំ សច្ឆិករោតីតិ ហាសបញ្ញា, ហាសបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ ហាសបញ្ញា។

ជវនបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា ជវនបញ្ញា? យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ , យា កាចិ វេទនា, យា កាចិ សញ្ញា, យេ កេចិ សង្ខារា, យំកិញ្ចិ វិញ្ញាណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឱឡារិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សព្ពំ វិញ្ញាណំ អនិច្ចតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា, ទុក្ខតោ, អនត្តតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ ចក្ខុំ...បេ.... ជរាមរណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចតោ, ទុក្ខតោ, អនត្តតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន, ទុក្ខំ ភយដ្ឋេន, អនត្តា អសារកដ្ឋេនាតិ តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា រូបនិរោធេ និព្ពានេ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា...បេ.... ជរាមរណនិរោធេ និព្ពានេ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ រូបំ...បេ.... ជរាមរណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ ខយធម្មំ វយធម្មំ វិរាគធម្មំ និរោធធម្មន្តិ តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ជរាមរណនិរោធេ និព្ពានេ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា, ជវនបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ ជវនបញ្ញា។

តិក្ខបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា តិក្ខបញ្ញា? ខិប្បំ កិលេសេ ឆិន្ទតីតិ តិក្ខបញ្ញា។ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ, ព្យាបាទវិតក្កំ, វិហឹសាវិតក្កំ ឧប្បន្នុប្បន្នេ បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ នាធិវាសេតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតីតិ តិក្ខបញ្ញា។ ឧប្បន្នំ រាគំ, ទោសំ, មោហំ...បេ.... សព្ពេ ភវគាមិកម្មេ នាធិវាសេតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតីតិ តិក្ខបញ្ញា។ ឯកស្មឹ អាសនេ ចត្តារោ អរិយមគ្គា ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ ចតស្សោ បដិសម្ភិទាយោ ឆ អភិញ្ញាយោ អធិគតា ហោន្តិ សច្ឆិកតា ផស្សិតា បញ្ញាយាតិ តិក្ខបញ្ញា, តិក្ខបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ តិក្ខបញ្ញា។

និព្ពេធិកបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ។ “កតមា និព្ពេធិកបញ្ញា? ឥធេកច្ចោ សព្ពសង្ខារេសុ ឧព្ពេគពហុលោ ហោតិ ឧត្តាសពហុលោ ឧក្កណ្ឋនពហុលោ អរតិពហុលោ អនភិរតិពហុលោ ពហិមុខោ ន រមតិ សព្ពសង្ខារេសុ, អនិព្វិទ្ធបុព្ពំ អប្បទាលិតបុព្ពំ លោភក្ខន្ធំ និព្វិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្ពេធិកបញ្ញា, អនិព្វិទ្ធបុព្ពំ អប្បទាលិតបុព្ពំ ទោសក្ខន្ធំ, មោហក្ខន្ធំ, កោធំ, ឧបនាហំ...បេ.... សព្ពេ ភវគាមិកម្មេ និព្វិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្ពេធិកបញ្ញា, និព្ពេធិកបញ្ញតាយ សំវត្តន្តីតិ អយំ និព្ពេធិកបញ្ញា”។

ឯវំ បដិសម្ភិទាមគ្គេ វុត្តនយេនេវេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កេវលញ្ហិ តត្ថ ពហុវចនំ, ឥធ ឯកវចនន្តិ អយមេវ វិសេសោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។ ឥមា ច បន សោឡស មហាបញ្ញា លោកិយលោកុត្តរមិស្សកាវ កថិតា។

កាយគតាសតិវគ្គវណ្ណនា។

២០. អមតវគ្គវណ្ណនា

៦០០-៦១១. អមតំ តេ, ភិក្ខវេ, ន បរិភុញ្ជន្តីតិ មរណវិរហិតំ និព្ពានំ ន បរិភុញ្ជន្តីតិ អត្ថោ។ ននុ ច និព្ពានំ លោកុត្តរំ, កាយគតាសតិ លោកិយា, កថំ តំ បរិភុញ្ជន្តា អមតំ បរិភុញ្ជន្តីតិ? តំ ភាវេត្វា អធិគន្តព្ពតោ។ កាយគតញ្ហិ សតឹ ភាវេន្តោ អមតមធិគច្ឆតិ, អភាវេន្តោ នាធិគច្ឆតិ។ តស្មា ឯវំ វុត្តំ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ អបិ ចេត្ថ **វិរទ្ធ**ន្តិ វិរាធិតំ នាធិគតំ។ **អារទ្ធ**ន្តិ បរិបុណ្ណំ។ **បមាទឹសូ**តិ បមជ្ជន្តិ។ **បមុដ្ឋ**ន្តិ សម្មុដ្ឋំ វិស្សរិតំ នដ្ឋំ វា។ **អាសេវិត**ន្តិ អាទិតោ សេវិតំ។ **ភាវិត**ន្តិ វឌ្ឍិតំ។ **ពហុលីកត**ន្តិ បុនប្បុនំ កតំ។ **អនភិញ្ញាត**ន្តិ ញាតអភិញ្ញាយ អជានិតំ។ **អបរិញ្ញាត**ន្តិ ញាតបរិញ្ញាវសេនេវ អបរិញ្ញាតំ។ **អសច្ឆិកត**ន្តិ អបច្ចក្ខកតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អមតវគ្គវណ្ណនា។

មនោរថបូរណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ សហស្សសុត្តន្តបរិមាណស្ស

ឯកកនិបាតស្ស សំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។